

B.A.S.O.
P/172

ANUL IV

I

1961

ARHIVELE STATULUI
BIBLIOTECA
O. GIOVA

1921 - 1961

REVISTA ARHIVELOR

AN AL DIRECTIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI DIN R. P. R.

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN
REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

REVISTA ARHIVELOR

1

ANUL IV

BUCUREȘTI

1961

COMITETUL DE REDACȚIE:

FL. BOERAȘ; I. LEONTE; P. MATEI; I. MĂRCUȘ; M. REGLEANU;
V. TRANDAF, *redactor șef adj.*; GH. UNGUREANU.

REVISTA ARHIVELOR

apare de 2 ori pe an

Redacția : București, B-dul 6 Martie nr. 29, raionul V. I. Lenin — Telefon 13.37.77

Abonamentele se fac prin oficiile poștale de la orașe și sate.

SARCINILE ACTUALE ALE ACTIVITĂȚII ARHIVISTICE IN LUMINA DOCUMENTELOR CONGRESULUI AL III-LEA AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMIN

În condițiile unei puternice și continue ofensive a forțelor lagărului socialist și a ideologiei marxist-leniniste, poporul nostru sărbătorește la 8 mai 1961 a 40-a aniversare a creării Partidului Comunist din România. Cei 40 de ani de existență a partidului au constituit o perioadă de luptă eroică, plină de sacrificiu, pentru cauza eliberării oamenilor muncii din țara noastră de sub jugul exploatării și asupririi, pentru construirea unei vieți noi în patria noastră. Dragostea fierbinte de popor, apărarea consecventă a intereselor lui, intransigența față de dușmanii clasei muncitoare au făcut din comuniști reprezentanții autentici și cei mai iubiți ai maselor largi populare.

În decursul celor 40 de ani de existență, partidul clasei muncitoare a purtat cu cinste, neatins steagul atotbiruitor al marxism-leninismului, a luptat cu abnegație pentru libertatea și fericirea poporului, pentru independența țării, pentru construirea socialismului.

Sub conducerea înțeleaptă și sigură a partidului, poporul nostru muncitor a parcurs un drum glorios, răsturnând dominația capitaliștilor și moșierilor, instaurind puterea oamenilor muncii și trecînd hotărît la construirea societății socialiste, a cărei nouă etapă, deschizînd perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism, a fost consfințită de Congresul al III-lea al P.M.R.

Izvorul nesecat al forței partidului rezidă în legătura sa indisolubilă cu poporul, în devotamentul de nestrămutat față de mărețele idei ale marxism-leninismului, în perseverența cu care luptă, de la înființarea sa, pentru interesele vitale ale poporului nostru.

„Partidul Comunist din România — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — este rezultatul unui proces îndelungat de dezvoltare istorică a poporului nostru, rezultatul luptei sale de veacuri pentru eliberarea socială și națională, continuate și ridicate pe o treaptă superioară de mișcarea muncitorească revoluționară“¹⁾. Prin crearea Partidului Comunist din România leni-

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 361.

nismul a obținut o victorie istorică împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România.

După înființarea sa, în anii grei ai ilegalității, partidul a înfruntat cu bărbăție crunta teroare dezlanțuită de clasele exploataatoare, a luminat calea spre eliberarea poporului de sub jugul exploataării, mobilizându-l și conducându-l ferm în lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc.

Partidul marxist-leninist al clasei muncitoare a fost singura forță politică consecventă care s-a ridicat cu hotărâre împotriva fascismului și criminalului război antisovietic, a fost inspiratorul, organizatorul și conducătorul insurecției armate a forțelor patriotice de la 23 August 1944.

După cucerirea puterii politice de către proletariat și trecerea de la desăvârșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă, partidul a condus masele muncitoare, în noile condiții create, spre lichidarea puterii economice a burgheziei, pentru reorganizarea și dezvoltarea industriei și a sistemului de finanțe și credit pe bază socialistă, pentru transformarea socialistă a agriculturii, pentru crearea unui sector socialist în comerț.

Pentru conducerea maselor de oameni ai muncii spre realizarea acestor importante obiective era nevoie de un stat major unic, organizat, al clasei muncitoare. La 21 februarie 1948, la Congresul I al P.M.R., s-a realizat unitatea clasei muncitoare prin înființarea Partidului Muncitoresc Român, partid unic, marxist-leninist al clasei muncitoare din România, conducătorul înțelept și iubit al poporului român pe drumul construirii unei vieți ferice pentru toți cei ce muncesc.

Printr-o conducere înțeleaptă și fermă, prin măsuri de excepțională eficacitate, partidul a reușit ca într-un timp relativ scurt să mobilizeze masele muncitoare la lichidarea urmărilor războiului.

După redresarea economică, partidul a condus cu o energie inepuizabilă masele muncitoare din victorie în victorie, în toate domeniile vieții economice, politice, sociale și culturale. La cel de-al II-lea Congres al P.M.R., din decembrie 1955, făcându-se bilanțul drumului parcurs între cele două Congrese, poporul nostru constata cu bucurie și mândrie patriotică obținerea unor succese hotărâtoare în construirea bazei economice a socialismului, rod al muncii entuziaste a clasei muncitoare, a țărânimii muncitoare și a intelectualității, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român.

Realizarea obiectivelor fixate de Congresul al II-lea al partidului a dus la transformări radicale în economie, în cultură, în ridicarea nivelului de trai al maselor de oameni ai muncii. Țara noastră s-a transformat într-un vast șantier de construcție, schimbându-și cu fiecare zi înfașisarea. Partidul, neobosit, a condus cu pași siguri munca creatoare a oamenilor către obiective tot mai îndrăznețe.

Înapoiată din punct de vedere economic și subjugată din punct de vedere politic în trecut, România democrat-populară s-a transformat într-o țară cu o industrie înaintată, cu o agricultură în plină dezvoltare și cu drepturi depline pe arena internațională.

La Congresul al III-lea al partidului, eveniment de importanță istorică în viața partidului și poporului nostru, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej spune că „în Republica Populară Română a fost creată baza economică a socialismului... măreață victorie a clasei muncitoare, a țărânimii, a intelectualii-

tății²⁾). În raportul C.C. al P.M.R. prezentat la Congres se arată : „Ceea ce caracterizează politica partidului este ofensiva neîntreruptă a socialismului, înfăptuirea consecventă a industrializării țării, a transformării socialiste a agriculturii, a revoluției culturale. Au crescut continuu forțele de producție ale țării, s-au lărgit și consolidat relațiile de producție socialiste în toate ramurile economiei naționale³⁾). Congresul al III-lea a consfințit victoria socialismului în Republica Populară Română. În țara noastră a fost desființată exploatarea omului de către om.

Programul măreț de muncă și de luptă pentru desăvârșirea construcției socialiste, prezentat la Congres de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, a deschis poporului nostru noi și minunate perspective. La sfârșitul planului de dezvoltare a economiei naționale pe 6 ani, producția industrială va fi de 2,1 ori mai mare ca în 1959, iar transformarea socialistă a agriculturii va fi încheiată. Vor fi făurite astfel în întreaga economie națională relații de producție socialiste. În raportul prezentat la Congres de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej se subliniază : „*Obiectivul principal al planului economic pe anii 1960—1965 este dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvârșirii construcției socialismului*“⁴⁾).

Directivele cu privire la planul de 6 ani și la schița planului economic pe 15 ani, adoptate la Congres, au deschis perspectivele însuflețitoare ale desăvârșirii construcției socialiste și ale trecerii treptate la construirea societății comuniste în Republica Populară Română.

Toate realizările în dezvoltarea neîntreruptă a economiei și culturii, în ridicarea nivelului de trai sînt rîdul muncii eroice a muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, care prin activitatea lor creează înălță tot mai sus edificiul minunat al socialismului. Aceste mărețe victorii se datoresc faptului că poporul român are o călăuză sigură — Partidul Muncitoresc Român.

În cuvîntarea rostită la mitingul oamenilor muncii din Capitală, organizat cu prilejul încheierii lucrărilor Congresului, tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov spunea : „Cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, care abia și-a încheiat lucrările, a produs asupra noastră o impresie de neuitat. Ne-am convins încă o dată cît de unit este partidul dumneavoastră, de ce prestigiu uriaș și influență bine meritată se bucură el în rîndurile poporului“⁵⁾).

După 40 de ani de muncă și luptă pentru binele celor ce muncesc, partidul nostru se prezintă mai unit și mai puternic ca oricînd. El conduce cu fermitate și siguranță poporul spre noi victorii, spre culmi tot mai înalte.

„Am ajuns astăzi pe culmea de pe care se văd perspectivele luminoase ale victoriei depline a socialismului datorită faptului că avem un conducător încercat — partidul comunistilor, care pășește neabătut pe calea luminată de învățătura marxist-leninistă“⁶⁾), spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.

²⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 15.

³⁾ *Ibidem*, p. 14.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 27.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 742.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 738.

Rezultatele obținute în îndeplinirea sarcinilor planului de stat pe anul 1960 în toate domeniile de activitate demonstrează hotărîrea și voința întregului nostru popor muncitor de a înlăptui hotărîrile istorice ale Congresului al III-lea. Sub steagul marxism-leninismului, înarmați cu hotărîrile Congresului al III-lea, strîns uniți în jurul Partidului Muncitoresc Român, oamenii muncii din întreaga țară împlinesc aniversarea a 40 de ani de existență a partidului marxist-leninist din R.P.R. cu noi succese pe drumul dezvoltării neconținute a economiei și culturii, pentru desăvîrșirea construcției socialiste. După cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej „*în Partidul Muncitoresc Român poporul nostru vede călăuza sigură, conducătorul său ferm și încercat, iar în politica partidului — propria sa politică, programul viitorului său luminos, îndreptarul muncii sale pașnice și creatoare pe calea spre victoria deplină a socialismului, spre comunism*”⁷⁾.

Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român ridică sarcini importante și multiple în fața cadrelor din domeniul ideologiei și culturii. După cum subliniază documentele Congresului, preocuparea pentru construirea economiei socialiste trebuie unită cu lupta dusă în vederea dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, a educării lor în spiritul marxism-leninismului, al moralei socialiste. Atragerea celor mai largi mase la opera măreață de desăvîrșire a construirii socialismului în patria noastră sporește rolul și însemnătatea activității ideologice, a muncii politice-educative desfășurate de partid în rîndurile poporului.

În raportul C.C. al P.M.R., prezentat la Congres de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, referitor la importanța muncii ideologice în etapa actuală se arată: „*În prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înfrîngărilor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou. De aici rezultă necesitatea consecvenței și fermității în combaterea concepțiilor ideologice străine, unele — moștenire a trecutului, altele — reflectare a influențelor lumii capitaliste*”⁸⁾.

Congresul a acordat o atenție deosebită dezvoltării conștiinței socialiste a oamenilor muncii. „*Viata arată ce forță reprezintă conștiința tot mai înaltă a oamenilor muncii, identificarea lor cu interesele generale, încrederea lor în viitor, hotărîrea lor de a-și aduce contribuția la victoria deplină a socialismului*”⁹⁾ — se spune în raportul Comitetului Central. Partidul desfășoară o intensă activitate pentru dezvoltarea conștiinței socialiste și a noilor trăsături de comportare a oamenilor, pentru plămădirea omului nou, membru demn al societății socialiste.

În raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej sînt cuprinse sarcinile de răspundere ce revin științelor sociale. Lucrătorilor din domeniul științelor sociale, inclusiv arhiviștilor, le revin sarcini sporite, legate de țelurile mari puse de Congres în fața partidului și a poporului. Problemele desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră cer legarea mai strînsă a activității de cercetare științifică de cerințele activității pra-

⁷⁾ „Scînteia”, din 4 martie 1961.

⁸⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 88.

⁹⁾ *Ibidem*, p. 86—87.

tice. Cadrele ideologice vor obține succese în munca lor — se arată în documentele Congresului — dacă vor ține seamă de cerințele obiective ale fiecărei etape, dacă se vor călăuzi după lucrările și documentele Congresului, dacă vor studia atent politica și activitatea practică a partidului și ce este esențial în experiența maselor muncitoare.

Congresul a subliniat, de asemenea, că activitatea cadrelor ideologice va fi tot mai eficace dacă la baza lucrărilor lor teoretice va sta cunoașterea profundă a politicii și activității practice a partidului, a ceea ce este esențial în munca maselor muncitoare pentru desăvârșirea construcției socialiste.

Chezășia succesului în întreaga muncă ideologică — arată documentele — este promovarea neabătută a principiului partinității, ridicarea intransigenței față de orice manifestări ideologice străine, combaterea obiectivismului burghez, a liberalismului, naționalismului și șovinismului. Rodnicia muncii creatoare în toate domeniile științei și culturii este strins legată de întărirea continuă a spiritului de partid în munca științifică de creație.

Congresul trasează ca sarcină lucrătorilor frontului ideologic de a face o analiză critică, marxist-leninistă a principalelor curente din filozofia, economia politică, istoriografia vechii Românie, a demasca ideile reacționare dominante în regimul burghezo-moșieresc și a valorifica tot ceea ce este progresist, înaintat în gândirea socială din trecut.

Congresul al III-lea a atras din nou atenția împotriva oricăror iluzii cu privire la atenuarea luptei de idei între concepția marxist-leninistă și diversele teorii burgheze, împotriva iluziilor cu privire la o pretinsă coexistență pașnică în domeniul ideologic. Lupta dintre cele două concepții despre lume va continua atâta vreme cât se menține capitalismul pe plan mondial și rămășițele educației burgheze în conștiința oamenilor, ea constituind o parte inseparabilă a antagonismului de clasă dintre proletariat și burghezie. De asemenea, o deosebită însemnătate, se arată în documentele Congresului, are combaterea concepțiilor antimarxiste ale revizionistilor în problemele fundamentale ale contemporaneității.

Ca și în alte sectoare de activitate, regimul burghezo-moșieresc a lăsat activității arhivistice o moștenire dintre cele mai grele: arhive dezorganizate, spațiu de depozitare insuficient și necorespunzător, inexistența unei legislații eficiente care să apere arhivele de neglijență și distrugere premeditată, lipsă de cadre, lipsa unei rețele arhivistice corespunzătoare cu cantitatea și importanța materialelor documentare.

Legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925, pe baza căreia acestea și-au desfășurat activitatea după primul război mondial, poartă toate semnele poziției de clasă a diriguitorilor culturii românești din trecut. Dacă Arhivele Statului puteau prelua „cu înaltă autorizație” actele de stare civilă ale familiei regale, iar arhivele create de instituții pentru a intra în depozitele acestora trebuia să aibă o vechime de cel puțin 30 de ani, arhivele societăților comerciale, ale instituțiilor de credit și întreprinderilor care au avut un rol deosebit de important în economia națională nu erau supuse controlului. Arhivele Statului le puteau primi, depunătorii rezer-

vîndu-și dreptul de proprietate, iar publicarea unor acte din aceste arhive putea fi făcută numai pe baza convenției scrise între proprietar și Arhivele Statului. Această dispoziție a legii a rămas, de altfel, pur formală, întrucît nici o asemenea arhivă nu a intrat în depozitele Arhivelor Statului înainte de 1944. Dreptul de proprietate privată asupra arhivelor instituțiilor și întreprinderilor particulare și interesele capitaliștilor de a nu da publicității materialele de arhivă au lipsit munca științifică de temelul documentar al cercetărilor în multe sectoare de activitate importante.

Pe teritoriul patriei noastre, pe lângă Direcția Generală a Arhivelor Statului din București, existau unități ale Arhivelor Statului la Cluj și Iași pentru materialele create pe teritoriile provinciilor istorice Transilvania și Moldova. Lipsite de dotarea tehnică materială necesară, cu personal redus din punct de vedere numeric și slab retribuit, Arhivele Statului erau în imposibilitate de a cuprinde munca de preluare și valorificare sub aspect științific a materialelor documentare pe întreg teritoriul țării. De o supraveghere atentă a arhivelor la deținători, de îndrumarea și controlul muncii nici nu putea fi vorba. Îndrumările scrise trimise instituțiilor rămîneau totdeauna fără rezultat practic.

Străduințele unor arhiviști de a extinde rețeaua arhivistică, chiar dacă au dus la înființarea de noi unități, ca : Arhivele Statului din Craiova (1931), Timișoara (1936), Năsăud (1937), sau Brașov (1938), nu au reușit să aducă vreo transformare a muncii arhivistice, aceasta rămînînd pe mai departe o anexă a științei istorice burgheze.

Înființarea noilor unități nu a fost urmată și de crearea condițiilor materiale pentru ca ele să poată desfășura o activitate normală. Astfel, cînd Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor a aprobat în anul 1931 înființarea unei Secții a Arhivelor Statului la Craiova, în ordinul de aprobare se preciza că nu se ia nici un angajament bugetar „fiindu-ne cu totul oprit a crea funcțiuni noi”¹⁰⁾. În această situație, Arhivele din Craiova își acopereau cheltuielile de funcționare și de plata salariilor prin liste de subscripții și subvenții.

Arhivele Statului din Năsăud se înființează din inițiativa cîtorva cărturari năsăudeni care-și string la un loc propriile lor colecții, la acestea adăugîndu-se fondurile arhivistice preluate ulterior. Arhivele Statului din Cluj, timp de 14 ani de la înființare, au funcționat în trei mici încăperi, care serveau în același timp de depozite și birouri de lucru pentru salariați.

În cadrul mărețelor transformări revoluționare din țara noastră și al programului leninist de construire a socialismului se înfăptuiește cu succes revoluția culturală — lege generală a construcției socialiste. În ceea ce are mai esențial, revoluția culturală înseamnă a asigura întregii creații culturale și științifice conținutul ideologic al concepției despre lume a clasei muncitoare — ideologia marxism-leninismului, înseamnă a pune toate valorile științei și culturii, neîngrădit, la îndemîna celor ce muncesc : muncitori,

¹⁰⁾ Arh. St. Oltenia, dos. 1/1931, f. 1.

țărani, intelectuali. Ca și în întreaga construcție socialistă, și în revoluția culturală conducător este partidul clasei muncitoare.

Partidul Muncitoresc Român a acordat și acordă cea mai mare atenție dezvoltării științei, literaturii și artei. Pentru transformările realizate în cadrul revoluției culturale din țara noastră au fost investite importante mijloace materiale, s-a creat în domeniul de cercetare științifică o largă rețea de institute, an de an a crescut numărul cercetătorilor științifici.

Însășuirea revoluției culturale sub conducerea partidului a dus la transformări radicale și în activitatea arhivistică din țara noastră. Având la bază ideologia marxist-leninistă, organizând folosirea materialelor documentare pentru slujirea intereselor oamenilor muncii, arhivistica se dezvoltă continuu sub îndrumarea partidului, obține noi și noi succese în scoaterea la lumină și punerea la îndemina cercetătorilor a materialelor documentare.

După 23 August 1944, sarcina Arhivelor Statului a fost de a readuce și organiza în depozite materialele ce fuseseră dispersate pentru a fi ferite de distrugerile războiului, precum și preluarea unor însemnate fonduri, păstrate în condiții necorespunzătoare, pentru a le pune la îndemina cercetătorilor treptat, pe măsura organizării și întocmirii instrumentelor de evidență.

Se pune, de asemenea, problema reorganizării arhivelor pe baze noi, după exemplul arhivisticii sovietice, arhivistica primului stat socialist din lume, care a constituit pentru noi un sprijin permanent deosebit de prețios.

În anii regimului de democrație populară activitatea Arhivelor Statului a devenit tot mai cuprinzătoare având, între altele, sarcina de a îndruma metodic și organizatoric munca arhivelor din întreaga țară și a efectua evidența centralizată a materialelor documentare.

Între atribuțiile fixate de legislația arhivistică nouă trebuie amintită cea a stabilirii termenelor de păstrare a arhivelor deținute de instituțiile și întreprinderile de orice fel de pe teritoriul Republicii Populare Române. Stabilirea noilor termene de păstrare a arhivelor la deținători marchează un pas înainte în arhivistica noastră față de vechea lege de organizare din 1925.

O mare atenție se dă în prezent materialelor arhivistice create în perioada construcției socialiste. Ele sînt valorificate atît din punct de vedere al cercetărilor de istorie contemporană, al luptei și eforturilor clasei muncitoare condusă de partid pentru construirea socialismului, cît și pentru aportul pe care-l pot aduce în dezvoltarea economiei naționale și a tehnicii înaintate. Vechea concepție arhivistică circumscrisă într-un domeniu restrîns — arhivele în slujba istoricilor — s-a transformat pe baza marxism-leninismului, fiind astăzi — arhivele în slujba construcției socialiste.

În noile condiții create de partid și guvern frontului cultural, s-a întreprins o largă acțiune de popularizare a materialelor arhivistice, prin organizarea de expoziții temporare și permanente, ceea ce contribuie la sprijinirea propagandei de partid, la cunoașterea importanței practice și documentare a arhivelor de către lucrătorii din aparatul de stat. Astăzi materialele arhivistice nu mai constituie obiecte de studiu pentru un număr restrîns de cercetători, adeseori rupți de popor și de aspirațiile sale; ele au devenit valori culturale pentru toți cercetătorii, pentru masele largi de oameni ai muncii.

Sprijinul acordat de partid arhivisticii noi din țara noastră se evidențiază concret prin câteva cifre concludente. Față de câteva unități ale Arhivelor Statului din 1938, care se zbăteau în mari greutăți materiale, după 1944 numărul unităților Arhivelor Statului crește cu aproximativ 700%. Pe măsura creșterii rețelei arhivistice, s-a mărit corespunzător și numărul cadrelor, pentru a putea face față noilor sarcini.

Una din sarcinile principale, realizate de Arhivele Statului și pentru care li s-au creat condiții necunoscute în trecut, a fost întocmirea evidenței centralizate a arhivelor de pe întreg teritoriul țării. Până în anul 1960 s-au întocmit la Direcția Generală a Arhivelor Statului peste 80.000 fișe de evidență, reprezentând tot atâtea instituții și întreprinderi în activitate sau desființate.

O dată cu stringerea informațiilor pentru întocmirea evidenței centralizate, arhiviștii au dus o intensă muncă de îndrumare la instituțiile și întreprinderile deținătoare de materiale arhivistice, pentru a lămurii și veghea la aplicarea noii legislații arhivistice. Măsura executării acestei munci este ilustrată de următoarea cifră: numai între anii 1952—1958 au fost controlate aproape 80.000 arhive.

În scopul organizării arhivelor pe baza principiilor arhivisticii socialiste, Direcția Generală a Arhivelor Statului a elaborat instrucțiuni normative obligatorii pentru toate instituțiile și întreprinderile de pe întreg cuprinsul țării, privind: păstrarea, ordonarea și inventarierea, folosirea materialelor arhivistice, selecționarea materialelor fără valoare practică și documentară, înregistrarea și manipularea actelor etc. Pentru cunoașterea temeinică și justă aplicare a instrucțiunilor, Arhivele Statului s-au preocupat de ridicarea nivelului profesional al lucrătorilor de arhivă de la instituții și întreprinderi. În anii construcției socialiste a fost soluționată în mod științific, pe baza concepției materialismului istoric despre valoarea documentelor create de diferite orinduri sociale, problema selecționării și expertizei materialelor documentare — problemă fundamentală în arhivistică. În ultimii ani, prin aplicarea criteriilor științifice în munca de expertiză, s-au dat în circuitul economic mari cantități de acte nefolositoare. Astfel, numai în decurs de 4 ani (1956—1960) a fost predată ca materie primă fabricilor de hirtie cantitatea de peste 3.500 tone maculatură.

În noile condiții create de partid, Arhivele Statului au întreprins o largă și susținută muncă de organizare, îndrumare, supraveghere și control, pentru valorificarea practică și științifică a materialelor documentare. Unitățile Arhivelor Statului s-au îndreptat, pe baza indicațiilor date de partid activității ideologice și culturale, către organizarea cu precădere a arhivelor instituțiilor și întreprinderilor, pentru a le pune în slujba operei de construcție socialistă. Nu mai puțin au constituit o preocupare, sub acest aspect, și fondurile din depozitele proprii.

Noile condiții create de partid dezvoltării cercetării științifice, pusă în slujba practicii construcției socialiste, au impus organizarea materialelor arhivistice după principii uniforme. În acest scop a fost elaborată, prin grija partidului, noua legislație arhivistică din țara noastră, prin care se înființează Fondul Arhivistic de Stat al R.P.R., se consfințește conținutul nou, socialist, al arhivisticii românești.

Fondul Arhivistic de Stat al R.P.R., potrivit prevederilor legislației în vigoare, este administrat de Direcția Generală a Arhivelor Statului.

Spre deosebire de țările capitaliste, unde evidența contralizată este de neînchipuit, datorită proprietății particulare asupra arhivelor create de către întreprinderile capitaliste, și unde mai presus de orice stă apărarea secretului operațiunilor particulare, arhivistica socialistă are posibilitatea să pună în circuitul științific întregul tezaur documentar al patriei. În acest fel materialele arhivistice sînt folosite în cercetări științifice, documentare, în informare, în propaganda de partid, în munca culturală și de educație comunistă, publicare, eliberări de acte personale etc.

În anii regimului de democrație populară sprijinul partidului s-a simțit din plin în toate problemele pe care le ridică teoria și practica arhivistică din țara noastră. Arhivistica nouă, socialistă, din țara noastră se deosebește profund de cea din țările capitaliste. Legislația socialistă precizează că folosirea materialelor documentare se face în interesul statului democrat-popular, în scopul dezvoltării economiei și culturii, în interesul întregului popor muncitor.

Materialele documentare făcînd astăzi parte din Fondul Arhivistic de Stat al Republicii Populare Romîne, administrat de către Direcția Generală a Arhivelor Statului, au o mare importanță științifică, politică și practică. Ele reprezintă și principala bază documentară a științei istorice romîne. Pe baza acestui bogat material se poate cerceta istoria seculară a vieții economice, politice și culturale a poporului român, lupta pentru eliberare a celor asupriți și exploatați, lupta poporului împotriva jugului otoman, anul revoluționar 1848, răscoalele țărănești, lupta eroică a clasei muncitoare sub conducerea partidului pentru libertate socială și națională, împotriva sîngeroasei asupriți și exploatare burghezo-moșierești, eforturile eroice ale oamenilor muncii conduși de partid pentru construirea societății lipsite de exploatare în țara noastră.

În etapa actuală, a desăvîrșirii construirii socialismului în patria noastră, ale cărei sarcini au fost concretizate de Congresul al III-lea al P.M.R., în fața Arhivelor Statului stau probleme importante și variate, a căror rezolvare cere un efort permanent și susținut din partea tuturor lucrătorilor din arhive. Materialele documentare ale Fondului Arhivistic de Stat trebuie să fie folosite multilateral și complet în scopuri politice, economice, ale cercetării științifice, pentru dezvoltarea culturii socialiste, în munca de educație comunistă a maselor largi muncitoare pe care o întreprinde partidul, în interesul propagandei de partid și de stat, pentru descrierea nevoilor maselor largi ale celor ce muncesc.

V. I. Lenin, întemeietorul P.C.U.S. și fauritorul primului stat socialist din lume, a acordat mult timp și forțe însemnate pentru organizarea muncii arhivistice în spiritul și conform necesităților statului socialist. În anii grei ai războiului civil din Uniunea Sovietică, din inițiativa lui V. I. Lenin, s-au adoptat o serie de măsuri guvernamentale, care au asigurat păstrarea tezau-

rului documentar al trecutului și folosirea largă a acestui tezaur în interesele poporului sovietic¹¹).

Partidul Muncitoresc Român și Guvernul Republicii Populare Române au dat muncii arhivistice din țara noastră un sprijin prețios și i-au creat toate condițiile necesare pentru dezvoltarea rapidă, conform metodologiei marxist-leniniste și necesităților statului democrat-popular. Arhivistica nouă, marxistă, s-a dezvoltat în anii regimului democrat-popular pe baza sarcinilor trasate de hotărârile partidului și guvernului frontului cultural și științific, a contribuit la succesele științei istorice, ale altor științe sociale, ca și la succesele unor sectoare ale activității de stat și culturale. În decursul ultimilor ani, atenția principală a majorității institutelor de cercetare științifică din țară, atât din domeniul științelor sociale, cât și din cel al științelor naturii, a fost îndreptată înspre folosirea materialelor documentare deținute de Arhivele Statului; o serie de documente au fost puse la dispoziția organelor de partid și de stat. Unitățile Arhivelor Statului își dezvoltă neîncetat legăturile nu numai cu institutele de istorie ale Academiei R.P.R., ci și cu alte institute de cercetări din domeniul științelor sociale, tehnice etc.

Datorită noii orientări date de partid muncii arhivistice s-a creat o deosebire adânc principală între rolul Arhivelor Statului și al arhiviștilor români și rolul pe care-l îndeplinesc Arhivele și arhiviștii din țările capitaliste în ceea ce privește folosirea materialelor documentare aflate în administrarea lor. Legislația socialistă din țara noastră vorbește precis despre folosirea materialelor documentare în interesul statului democrat-popular, al dezvoltării lui economice, în interesul științei și culturii și, în același timp, în interesul întregului popor muncitor. Materialele documentare, declarate în țara noastră proprietate a întregului popor, servesc interesele poporului. Arhivele Statului din R.P.R. sînt consultate mai ales de reprezentanții instituțiilor și organizațiilor socialiste, ai întreprinderilor și ai diferitelor institute de cercetări științifice. Materialele documentare, arhivele în țările capitaliste servesc capitaliștilor; în țara noastră — poporului.

A servi interesele poporului înseamnă a arăta că adevărații făuritori ai istoriei sînt masele populare, a demasca regimul de exploatare care a ținut oamenii muncii în robie și întuneric secole de-a rândul, a pune materialele documentare în slujba construirii vieții noi în toate sectoarele — activitate pe care o depun Arhivele Statului în regimul nostru democrat-popular. A servi interesele capitaliștilor înseamnă ca întreaga literatură istorică să poarte amprenta comenzii sociale a cercurilor imperialiste, înseamnă proslăvirea milionarilor și prezentarea lor drept „binefăcători ai societății“, punerea tuturor valorilor și inclusiv a celor documentare în slujba intereselor claselor exploatare și ale reacțiunii, a distruge și falsifica documentele — ceea ce se petrece în Statele Unite ale Americii, Anglia, Franța, R. F. Germană și în celelalte țări de sub dominația monopolului.

¹¹ G. A. Belov, V. V. Maksakov, *Munca arhivistică în U.R.S.S. în noua etapă*, în „Istoriceskii Arhiv“, nr. 2/1959.

Trebuie subliniat că nu numai din punct de vedere al apartenenței materialului documentar și al folosirii acestuia arhivistica socialistă se deosebește radical de cea burgheză, ci și în privința principiilor organizatorice și a procedeele de lucru în Arhive (prelucrarea tehnico-științifică a materialelor documentare).

La apariția decretului lui V. I. Lenin, din 1 iunie 1918, despre reorganizarea și centralizarea muncii arhivistice din Rusia Sovietică, istoricii care au avut o atitudine dușmănoasă față de revoluția socialistă scriau: „Noi asistăm deja la o distrugere conștientă a ultimelor rămășițe ale istoriei ruse, după înțelesul precis al Decretului. Cui îi trebuie această centralizare? În tot cazul nu pentru știință”¹²). În zilele noastre, la trecerea a câteva decenii de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, chiar istoricii și arhiviștii burghezi de peste hotare sînt siliți să recunoască influența rodnică a Revoluției din Octombrie asupra muncii arhivistice din U.R.S.S. Sistemul sovietic de centralizare a muncii arhivistice, bazat pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste, verificat prin experiența muncii practice, sistem care a servit ca exemplu pentru reorganizarea activității arhivelor în țările de democrație populară, este cu adevărat inaccessibil pentru țările din lagărul imperialist. În niciunul din statele imperialiste nu poate fi publicat un astfel de act legislativ cu privire la munca arhivistică, cum este „Regulamentul privind Fondul Arhivistic de Stat al U.R.S.S.” din 13 august 1958¹³), sau ca „Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R.”, din 16 iulie 1957, cu nr. 353, prin care se înființează Fondul Arhivistic de Stat în vederea asigurării unei evidențe centralizate, a păstrării și folosirii științifice și practice a tuturor materialelor documentare¹⁴).

Este caracteristic faptul că, pe măsură ce în toate țările socialiste munca arhivistică se dezvoltă neîncetat pe baza marxism-leninismului, a unor principii unice, a centralizării riguroase, folosirea materialelor documentare constituind *veriga principală* a activității Arhivelor de Stat, pe baza unei planificări conforme intereselor de partid și de stat¹⁵), în țările capitaliste munca arhivistică, comparativ cu situația de după Revoluția din Octombrie, nu a făcut nici un salt calitativ din punctele de vedere arătate anterior, ci s-a pus tot mai mult în slujba monopolurilor și a statelor imperialiste, a

¹²) După G. A. Belov, V. V. Maksakov, op. cit. (ziarul „Naș vec”, 20 iunie 1918, „Decret despre munca arhivistică”).

¹³) Vezi articolul citat al lui G. A. Belov, V. V. Maksakov. În ultimul timp o serie de istorici și arhiviști de seamă de peste hotare, ca de pildă Robert Favrier — fostul președinte al Comitetului internațional al științelor istorice — și alții, dau o înaltă apreciere muncii arhiviștilor sovietici.

¹⁴) Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, nr. 19, din 26 iulie 1957.

¹⁵) Vezi: Tzeng San, *În China populară sînt traduse în viață principiile fundamentale ale Decretului lui Lenin din 1 iunie 1918*, în „Istoricul Arhiv”, nr. 4 1958, p. 160—165; K. Höhnel, *Dezvoltarea muncii arhivistice în Republica Democrată Germană*, ibidem, p. 166—172; M. S. Alexiev, *Munca arhivistică în Republica Populară Bulgaria*, ibidem, nr. 5/1958, p. 159—166; Antal Sedő, *Dezvoltarea muncii arhivistice în Ungaria după 1945*, ibidem, nr. 6/1958, p. 171—179 ș.a.

„progresat“ în folosul claselor exploatatoare și al unor persoane particulare, mergînd pe linia reacționară promovată de istoriografia burgheză¹⁶⁾.

În această privință, în S.U.A. cercurile diriguitoare, punînd istoria și în general știința în slujba scopurilor lor egoiste, îngustează în mod premeditat baza surselor folosite, limitează sfera izvoarelor documentare. În anul 1954, Comisia națională pentru publicarea izvoarelor arăta în referatul său către președinte: „De ani de zile conducerea marilor fonduri refuză să contribuie la finanțarea publicării de documente. Prețul publicațiilor a crescut atît de mult încît astăzi el constituie principala piedică în calea progresului științific“¹⁷⁾. În același timp, însă, din inșeși mărturisirile savanților burghezi „a început distrugerea și înlăturarea celor mai importante documente“¹⁸⁾. Pe de altă parte, în multe arhive accesul este limitat, materialele documentare pot fi folosite numai de anumiți istorici, și anume de cei care și-au dovedit devotamentul față de politica monopolurilor, tocmai lucrările acestora inundînd librăriile¹⁹⁾.

Aceste măsuri au scopul de a contribui la dovedirea „veșniciei“ capitalismului, de a înfrumuseța și a ascunde plăgile acestuia, acțiune întreprinsă pe larg de apologetii burgheziei. Toate acestea se fac în interesul marilor monopoluri pentru înfățișarea denaturată a mișcării muncitorești și a activității luptătorilor ei înaintați — comuniștii, care apără cu abnegație interesele oamenilor muncii. Ideologii burghezi și măsurile de limitare a sferei de documentare au ca țel deznădăcinarea din conștiința popoarelor asuprite a tradițiilor revoluționare și democratice, de a prezenta istoria milioanelor în locul istoriei popoarelor, de a reabilita capitalismul, otrăvind conștiința popoarelor exploatate.

Aceasta, deoarece aducerea la cunoștința maselor a documentelor autentice care certifică profiturile uriașe obținute de monopoluri, acțiunile de luptă și tradițiile revoluționare ale popoarelor împotriva exploatării și asupririi, adevărata față a capitalismului ar însemna recunoașterea caracterului trecător al acestuia, necesitatea înlocuirii lui cu o orînduire socială mai dreaptă. Documentele, ajunse în mina poporului, ar dovedi o dată în plus justetea cauzei pentru care se jertfesc comuniștii, ar demasca teoriile „apologetice“ pe care le propagă ideologii burghezi în apărarea unei orînduiri pentru menținerea căreia se depun eforturi uriașe, se declanșează războaie etc.

În general Arhivele Statului din țara noastră, ca și cele din celelalte țări socialiste, nu pot fi privite prin prisma arhivistului burghez, pentru care arhivele sînt documente încheiate, ale trecutului îndepărtat, lipsite de actualitate, moarte pentru administrația curentă, arhivistul burghez rămînînd

¹⁶⁾ Vezi A. Kunina, B. Marușkin, I. Slezkin, *Falsificarea istoriei din însărcinarea monopolurilor americane*, în „Kommunist“, nr. 13, septembrie 1960 (traducere în limba romînă); *Al IV-lea Congres internațional al Arhivelor — Stockholm, 1960*, în „Revista Arhivelor“, nr. 2/1960; *Archives*, vol. IV, nr. 23, Londra, 1960, ibidem, ș.a.

¹⁷⁾ *Perpetual War for Perpetual Peace*, Caldwell, 1953, p. 74. Citat după A. Kunina, B. Marușkin, I. Slezkin, *Falsificarea istoriei din însărcinarea monopolurilor americane*, în „Kommunist“, nr. 13, septembrie 1960, p. 127 (traducere în limba romînă).

¹⁸⁾ *Ibidem*.

¹⁹⁾ *Ibidem*.

prin aceasta o persoană care are de-a face mai mult cu faptele trecutului decît cu realitatea contemporană. Arhivele de stat din țările socialiste sînt legate în mod organic de activitatea curentă, participînd astfel în mod activ la construirea societății socialiste și comuniste.

Mărețele perspective ale desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră și ale trecerii treptate la construirea societății comuniste pun în fața științei arhivistice românești sarcini noi. Arhiviștii au datoria, pornind de la indicațiile precise date de Congres frontului ideologic și cultural, lucrătorilor din domeniul științelor sociale, să depună eforturi sporite pentru prelucrarea și organizarea folosirii multilaterale a materialelor documentare ale Fondului Arhivistic de Stat al R.P.R., în interesele regimului de democrație populară și ale poporului muncitor.

Lucrătorii Arhivelor Statului trebuie să se încadreze, alături de toți oamenii muncii, în efortul depus pentru construirea vieții noi în patria noastră. Acest lucru se concretizează în găsirea celor mai bune și variate metode pentru a lărgi contribuția pe care Arhivele o dau construcției socialiste — valorificarea acelor documente care pot folosi cît mai eficient frontului nostru ideologic și cultural, economiei naționale.

Arhivistica socialistă ca știință are particularitatea de a servi tuturor științelor sociale: istoriei, filozofiei, economiei, dreptului, lingvisticii, ca și artei și literaturii. Pe de altă parte arhivistica socialistă nu are dreptul să nu prelucereze materialul documentar care trebuie pus în slujba economiei concrete, a științelor exacte și a tuturor sectoarelor interesate ale vieții de stat. De aceea, în condițiile actuale și în lumina sarcinilor Congresului al III-lea al P.M.R., prelucrarea tehnico-științifică a fondurilor și sistematizarea materialelor documentare capătă o importanță deosebită.

În primul rînd se cere prelucrată o schemă generală de sistematizare, sau mai multe conform necesităților, a materialelor documentare și metodele de descriere a acestora după specificul pe care-l au și al felului în care au fost create fondurile existente în depozitele noastre de către instituțiile creatoare în trecut și în special în anii regimului democrat-popular. Această schemă poate fi unică pentru anumite grupe de materiale, sau separată pentru unele instituții și organizații socialiste, după specificul acestora. De asemenea trebuie să se țină seama în prelucrarea schemei respective și de constituirea materialelor pe provincii istorice. Se cere, pe de altă parte, ca metodele de muncă în problema prelucrării tehnico-științifice și sistematizării materialelor documentare să fie aplicate în mod uniform și să nu mai difere de la un serviciu regional la altul, de la o instituție la alta²⁰⁾. Pe

²⁰⁾ Există încă în prezent, în cadrul unor servicii regionale ale Arhivelor Statului, deosebiri în ceea ce privește aplicarea metodelor prelucrării tehnico-științifice a materialelor documentare. Atît în munca de fișare, ordonare, inventariere, expertizare etc., cît și în cea de clasificare a fondurilor și materialelor documentare mai există procedee locale, neconforme principiilor arhivisticii socialiste, care îngreuiază prelucrarea rapidă a unor fonduri. De aceea va trebui aplicată metoda unică în problema prelucrării și sistematizării materialului documentar, cuprinsă în instrucțiunile Direcției Generale a Arhivelor Statului.

lingă aceasta vor trebui rezolvate definitiv și celelalte probleme referitoare la determinarea categoriilor de materiale documentare din Fondul Arhivistic de Stat, de materialele ce urmează să fie păstrate, a acelor ce urmează să fie distruse etc. Într-o etapă mai avansată va trebui alcătuit un catalog tematic general al fondurilor documentare din Fondul Arhivistic de Stat, pe întreaga țară, care să se bazeze pe fișierul tematic al fondurilor și documentelor feudale sau foi volante, îmbinat cu cel structural-cronologic²¹⁾.

În al doilea rând, și ceea ce este mai important, avînd în vedere că în depozitele Arhivelor Statului mai sînt încă fonduri neprelucrate și că arhivistica socialistă trebuie să servească tuturor sectoarelor vieții de stat, științifice, economice și culturale, va trebui ca în viitor prelucrarea să se facă conform necesităților și sarcinilor economiei naționale, științei și culturii din țara noastră trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., sub trei aspecte: 1. prelucrarea acelor fonduri documentare care privesc perioada modernă și contemporană a dezvoltării patriei noastre, 2. prelucrarea fondurilor documentare existente la întreprinderile și organizațiile socialiste care vor sluji și trebuie să slujească și în prezent la scrierea istoriei construirii socialismului în patria noastră și 3. prelucrarea fondurilor documentare care pot sluji intereselor dezvoltării economiei naționale. Din acest punct de vedere, al prelucrării tehnico-științifice a fondurilor și sistematizării materialelor documentare, trebuie combătute cu toată tăria influențele arhivisticii burgheze care s-au mai manifestat în arhivistica noastră, constînd în negarea valorii cu prioritate a fondurilor moderne și contemporane și situarea pe poziția că orice document fiind document are aceeași valoare și că documentele trebuie prelucrate în ordinea preluării și a vechimii lor istorice, ca și ideea că arhivele slujesc cu exclusivitate studiului istoriei, ceea ce în socialism constituie o etapă depășită de mult. În această privință trebuie în permanență avută în vedere următoarea învățătură leninistă, care poate fi în întregime aplicată și Arhivelor, păstrătoare ale documentelor veridice din diferite sectoare ale activității sociale: „...să consideri ca un titlu de mîndrie și de glorie al unei biblioteci publice nu numărul rarităților, al edițiilor din secolul al XVI-lea sau al manuscriselor din secolul al X-lea, ci proporțiile circulației cărților în popor, numărul noilor cititori, promptitudinea cu care este satisfăcută orice cerere de carte...”²²⁾.

Prelucrarea tehnico-științifică a materialelor documentare include procesele de clasare, ordonare, fișare, inventariere și selecționare. Acest proces de lucru se consideră desăvîrșit în momentul creării instrumentelor de evidență a documentelor, care sînt variate, pornind de la simplu la complex, și din care unele sînt absolut obligatorii, altele putînd fi alcătuite după necesitățile practice.

Una din sarcinile importante care stau în fața Arhivelor Statului, în etapa actuală, constă în terminarea întocmirii instrumentelor de evidență pentru toate fondurile arhivistice din depozitele proprii, cit și din depozitele

²¹⁾ Vezi: M. I. Avtokratova, *Discutarea proiectului clasificatorului general al catalogului tematic al Fondului Arhivistic de Stat*, în „Istoričeskii Arhiv”. nr. 3 1959, p. 226—227; B. N. Bogatov, *Despre catalogarea materialelor documentare în Arhivele Statului*, în „Voprosi Arhivovedenia”, nr. 4/1959, p. 29—37.

²²⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 19, E.S.P.L.P., 1957, p. 266.

organizațiilor și instituțiilor socialiste (pentru materiale mai vechi deținute de acestea și pentru cele create în anii regimului democrat-popular). Principalele instrumente de evidență sînt inventarele documentelor. Pe baza lor, a fișelor documentelor alcătuite pe parcursul prelucrării tehnico-științifice, se poate trece ulterior la alcătuirea unor instrumente de evidență superioare (aparatură de informare științifică în arhive).

Instrumentele de evidență (pe prim plan inventarele) au un rol deosebit din două puncte de vedere. În primul rînd ele ușurează munca de preluare de către Arhivele Statului a fondurilor documentare de la creator, iar în al doilea rînd constituie baza întocmirii evidenței centralizate a fondurilor și materialelor foi volante, astfel ca acestea să poată fi puse în orice moment la îndemîna oricărui cercetător din orice domeniu.

Evidența materialelor documentare reprezintă veriga intermediară între procesul prelucrării tehnico-științifice și organizarea folosirii fondurilor arhivistice. Ea are o mare importanță deoarece constituie garanția păstrării fondurilor, asigură planificarea muncii arhivistice științifice și organizarea completării cu materiale documentare.

Sarcina evidenței constă în stabilirea clară și precisă a numărului, stării, componenței și conținutului materialelor documentare din fiecare fond arhivistic, existent în depozitele Arhivelor Statului și din toate arhivele instituțiilor și organizațiilor socialiste. Referitor la problema evidenței V. I. Lenin arăta: „Socialismul înseamnă evidență. Dacă vrei să ții evidența fiecărei bucăți de fier și fiecărei țesături, aceasta va fi socialism”²³).

Datorită sistemului centralizat al muncii arhivistice din țara noastră s-a reușit să se alcătuiască pînă în prezent evidența planificată a fondurilor documentare din propriile depozite. În urma unei largi acțiuni, în perioada anilor 1955—1960 s-a executat ordonarea și inventarierea a peste 5.000.000 dosare și registre. Aproape în fiecare an, după 1944, s-au executat mai multe lucrări de evidență decît se executaseră în peste 110 ani în trecut. S-au primit fișe ale fondurilor existente la organizațiile și instituțiile socialiste. Această activitate trebuie dezvoltată pentru ca să se poată alcătui în afară de Inventarul General al Arhivelor Statului (care în prezent conține evidența fondurilor din depozitele proprii, alfabetic, cu indicația depozitului) un Inventar al fondurilor existente la instituțiile și organizațiile socialiste. Într-un viitor apropiat această evidență trebuie lărgită (centralizat, sau pe servicii regionale), organizîndu-se în cadrul fondurilor pe unități de păstrare. Pentru documentele unice și deosebit de importante trebuie continuată și terminată cit mai curînd evidența separată a acestora.

Nu se poate vorbi de o organizare planificată a folosirii materialelor documentare — care constituie scopul principal al muncii arhivistice — fără a avea o astfel de evidență. Evidența va putea fi și mai eficace în cazul în care se va face cronologic și tematic, sau pe depozite. Ea va ușura atît munca arhiviștilor cit și a cercetătorilor, va crea largi posibilități de valorificare a celor mai importante materiale documentare din propriile depozite și din cele ale creatorilor de arhivă.

O mare importanță în executarea în cele mai bune condițiuni a evidenței, completării, selecționării etc., care asigură în ultima instanță folosirea mate-

²³) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, E.S.P.L.P., 1954, p. 280.

rialelor documentare o are inventarierea. Scopul inventarierii constă în prezentarea justă a componenței și conținutului materialelor documentare. La inventariere trebuie să se prezinte adevăratul conținut al materialelor fiecărei unități de păstrare și să se înlăture toate lipsurile strecurate în lucrările de secretariat ale creatorului de fond, sau care se găsesc în vechile inventare de arhive.

Cu toate acestea, inventarele materialelor documentare deși au mare însemnătate, totuși nu pot rezolva în întregime problemele prezentării conținutului documentelor. Pentru ținerea evidenței acestora, orientarea în componența lor și asupra locului unde se află, pentru prezentarea conținutului documentelor spre a fi folosite în scopurile economiei naționale și în alte scopuri, trebuie rezolvată problema componenței și organizării aparatului de informare științifică în arhive. Aceasta se face prin întocmirea unor instrumente de lucru superioare; cele mai importante sînt, în ordinea lor, cataloagele (sistematic, pe materii și tematic), apoi conspectele materialelor documentare, ghidurile și îndrumătoarele.

Cataloagele asigură prezentarea adîncă și multilaterală a conținutului materialelor documentare ale tuturor fondurilor sau ale unei părți din fondurile arhivei; conspectele au ca scop să dea o caracterizare sintetică a materialelor documentare ale unui fond separat sau ale unei grupe de fonduri; ghidul face cunoscute cercetătorilor, instituțiilor și organizațiilor interesate informații despre componența și conținutul fondurilor din arhivă. În cele mai multe cazuri ghidul poate fi înlocuit cu îndrumătorul care prezintă pe scurt fondurile existente la un moment dat într-un depozit de arhivă (serviciul regional al arhivelor, arhiva M.A.E. etc.) și componența lor.

O altă sarcină importantă care trebuie lărgită în lumina documentelor Congresului constă în completarea Arhivelor Statului, prin care se înțelege organizarea științifică a rețelei arhivelor și a componenței materialelor documentare, precum și fixarea izvoarelor de completare, a ordinei de completare și a păstrării materialelor documentare în arhive. Importanța completării constă în aceea că se pot pune în circuitul științific și practic mai multe documente, se poate evita distrugerea și pierderea unor documente de valoare. În ultimă instanță completarea ajută la organizarea din ce în ce mai largă a materialelor documentare în scopurile cerute de desăvîrșirea construcției socialiste.

Completarea Arhivelor Statului cu materiale documentare, bazată pe principiile marxist-leniniste ale cercetării istorice, se efectuează ținîndu-se seama de: 1. împărțirea materialelor documentare pe epoci și 2. integritatea fondului arhivistic. Într-o etapă înaintată a muncii noastre va trebui să se țină seama în această problemă și de integritatea complexelor de fonduri arhivistice.

Numărul impresionant și valoarea deosebită a materialelor documentare intrate după 1944 în depozitele Arhivelor Statului depășesc cu mult pe acelea adunate timp de 112 ani, de la înființarea acestei instituții în anul 1831. Din cei 350.000 metri liniari de poliță raft care există astăzi la Arhivele Statului, 270.000 ml reprezintă completarea fondurilor în anii puterii populare, ceea ce înseamnă o creștere de 3,4 ori.

Completarea fondurilor Arhivelor Statului se poate face astăzi în mod organizat, instituțiile socialiste creatoare de arhive avînd precizate drepturile și obligațiile lor față de arhivele proprii, care fac parte din Fondul Arhivistic de Stat, iar Arhivele Statului, singura instituție în sarcina căreia cade administrarea tezaurului arhivistic de pe întreg teritoriul țării, poate să-și planifice o completare științifică a fondurilor arhivistice.

Ritmul completării și varietatea materialelor preluate au dus la crearea în cadrul depozitelor Arhivelor Statului a unei colecții denumite „Achiziții noi”, care își are începutul în anul 1946; colecția de manuscrise de la Arhivele Statului din Iași, care numără astăzi circa 1.800 manuscrise, dintre care unele deosebit de importante, își are începutul în anul 1952.

O situație statistică alcătuită la sfîrșitul anului 1952 ne arată că în unitățile Arhivelor Statului se aflau în acest an un număr de 1.225 fonduri de arhivă. Dintre acestea 121 erau fonduri administrative, 40 școlare, 50 bancare, 23 economico-sociale, 51 judecătorești, 9 de familie. Cea mai mare parte din aceste fonduri au intrat în anii de după 1948, în special fondurile bancare și industriale, preluarea lor fiind posibilă numai după actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție. De asemenea, s-a acordat o atenție deosebită preluării documentelor privind mișcarea muncitorească și probleme economico-sociale.

Aceeași situație statistică arată că numai în anul 1952 au intrat în depozitele Arhivelor Statului un număr de 1.384 fonduri sau fragmente de fonduri, din care: 361 fonduri administrative, 219 școlare, 128 bancare, 91 economico-sociale, 228 judecătorești, 13 de familie.

Au fost alocate sume importante pentru cumpărarea documentelor de la persoane particulare, au fost încurajate donațiile, s-au luat măsuri speciale pentru trecerea în patrimoniul Arhivelor Statului a unor colecții importante deținute de alte instituții. Arhivele Statului au intrat numai în anul 1952 în posesia a 15.733 documente din secolele XII—XX și a 152 manuscrise. În cercetările pe teren arhiviștii au dat o atenție deosebită detectării de materiale documentare privind mișcarea muncitorească și lupta partidului în ilegalitate. Au fost cercetate, filă cu filă, grămezi de foi volante aruncate. În aceste grămezi de resturi de arhivă, răvășite în timpul războiului, arhiviștii au găsit documente foarte importate: scrisori, manifeste ale partidului, ziare din ilegalitate, broșuri fotografii etc. Toate au fost adunate cu mare grijă. Colecții bogate de hărți, planuri, stampe, fotografii, sigilii și clișee diferite au venit an de an să completeze fondurile Arhivelor Statului.

În ultimii ani depozitele Arhivelor Statului s-au îmbogățit cu multe microfilme de pe documente importante privind istoria țării noastre și aflate în Arhivele de Stat din U.R.S.S. sau țările de democrație populară, aducându-se și prin aceasta un real sprijin muncii de cercetare științifică.

După Inventarul General al Arhivelor Statului dăm următoarele date privind volumul materialelor documentare care se găsesc astăzi în pastrarea Arhivelor Statului, comparativ cu situația din 1938 pe care o arată, în mod

sumar, Inventarul Arhivelor Statului tipărit în 1939, pentru cele șapte depozite din București, Iași, Cluj, Craiova, Brașov, Timișoara și Năsăud :

Denumirea categoriilor de materiale	1938		1960	
	Fonduri ²⁴⁾	Unități de păstrare	Fonduri	Unități de păstrare ²⁵⁾
Arhive constituite		1.391.891	19.543	10.125.041
Documente foi volante		164.859		cca. 1.670.000
Manuscrise		—		cca. 5.000
Stampe, fotografii, clișee		—		3.621
Sigilii		—		10.602
Biblioteca documentară		39.341 ²⁶⁾		247.262

Completarea fondurilor Arhivelor Statului a fost orientată către preluarea de fonduri arhivistice ale instituțiilor mari, importante, necesare folosirii științifice și practice și nu spre înmulțirea cu orice preț a numărului fondurilor fără a se ține seama de valoarea lor.

Din punctul de vedere al completării Arhivelor Statului, se impune pe viitor în primul rând depistarea materialelor documentare deținute de particulari, pentru ca acestea să poată fi achiziționate sau primite prin donații, conform legilor în vigoare. În cazul cînd posesorul documentelor dorește să le păstreze în continuare, este necesară înregistrarea acestora pentru a nu se distruge, pierde sau înstrăina. Pe această linie, o muncă permanentă trebuie dusă de serviciile regionale și de filialele Arhivelor Statului care vin în contact direct cu deținătorii de documente. Evidența arhivelor particulare și trecerea lor treptată în componența Fondului Arhivistic de Stat constituie o sarcină de prim ordin, pentru îndeplinirea căreia s-a făcut foarte puțin pînă în prezent.

În al doilea rînd este foarte importantă acțiunea de îmbogățire a Fondului Arhivistic de Stat cu microfilme și fotocopii de pe materialele documentare privitoare la țara noastră, existente în depozitele de arhivă ale altor țări. Începută în mod științific, în anii regimului de democrație populară, această activitate trebuie lărgită din ce în ce mai mult conform necesităților muncii de cercetare și ale statului nostru. Este normal ca asemenea activitate să se desfășoare în primul rînd în țările vecine, cu care

²⁴⁾ Inventarul din 1939 nu dă numărul de fonduri. Dacă în 1952 erau 1225 fonduri, ne putem da seama ușor cite existau înainte de 1944, față de 19.543 în prezent.

²⁵⁾ Cifra exprimă u.p. luate în evidență după 1944. În afară de acestea mai există un număr de 64.569 ml poliță raft arhivă din care mare parte sînt din Transilvania, ce nu pot fi date decamdată în u.p., iar altă parte în curs de ordonare.

²⁶⁾ Cifra cuprinde în volume cărțile și periodicele.

poporul nostru a avut relații veacuri de-a rândul și în special în țările socialiste prietene, schimbul de documente, microfilme etc., cu acestea făcându-se pe baza colaborării frățești și a principiilor internaționalismului socialist.

În ceea ce privește organizarea științifică a rețelei arhivelor și a compoziției materialelor documentare în țara noastră arhivele se împart în două grupe: materiale privind istoria socialismului și materiale privind istoria feudalismului și capitalismului.

Dacă în ceea ce privește a doua grupă de materiale în toate problemele activității arhivistice (prelucrarea tehnico-științifică, evidența, completarea, folosirea, publicarea etc.) s-au obținut o serie de rezultate pozitive, nu același lucru se poate spune despre prima grupă — materialele privind istoria socialismului. Încă nu sînt organizate și prelucrate toate materialele create la instituții pînă în anul 1957 (data apariției decretului de înființare a Fondului Arhivistic de Stat), acestea n-au intrat, pe măsura posibilităților și condițiilor create muncii arhivistice de statul democrat-popular, în circuitul științific, nu sînt folosite în măsura cuvenită pentru studiul marilor realizări îndeplinite de poporul muncitor sub conducerea partidului, pentru educația patriotică a maselor muncitoare. De aceea se impune o mai bună organizare a muncii serviciului de resort din cadrul Arhivelor Statului, reprofilarea activității acestuia înspre îndrumarea activității de arhivă la întreprinderile și instituțiile socialiste pentru prelucrarea și darea în folosință în special a materialului creat pînă în 1957, urmînd ca într-o etapă ulterioară acesta să fie preluat și dat în folosință pe mai departe de către Arhivele Statului.

Pentru a putea duce la îndeplinire sarcinile arătate mai sus arhiviștii din țara noastră au sarcina de mare însemnătate de a studia posibilitățile noi ridicate de practică, de a generaliza experiența muncii arhivistice de la noi și de a aplica cu consecvență cuceririle arhivisticii sovietice și ale arhivisticii socialiste în general. Procedeele înaintate ale muncii arhivistice din țările socialiste, concretizate la condițiile specifice ale activității noastre, cu condiția ca principiile general valabile ale arhivisticii socialiste să stea la baza întregii noastre munci, trebuie popularizate pe larg și aplicate în toate unitățile de arhivă și la arhivele întreprinderilor și instituțiilor socialiste. Vor trebui aprofundate problemele teoretice ale prelucrării materialelor documentare create în perioada construirii socialismului, folosind acele mijloace neîntîlnite în trecut pe care statul democrat-popular le pune la îndemîna lucrătorilor din Arhivele Statului și din arhivele organizațiilor și întreprinderilor socialiste.

A doua sarcină importantă și care constituie principala activitate a Arhivelor Statului în socialism constă în organizarea folosirii multilaterale a materialelor documentare. Realizarea acestei sarcini care a crescut considerabil pe baza hotărîrilor Congresului al III-lea al P.M.R., se desfașoară pe o arie vastă de activitate, nemaiîntîlnită în trecut, și trebuie să se ridice în noua etapă deschisă de Congres pe o treaptă cu mult superioară celei care a fost parcursă pînă în prezent în anii de democrație populară.

Documentele Congresului subliniază că preocuparea pentru construirea economiei socialiste trebuie unită cu lupta dusă în vederea dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, a educării lor în spiritul marxism-leninismului,

al moralei socialiste. Pornind de la aceste indicații de mare însemnătate teoretică și practică, lucrătorii Arhivelor Statului au datoriat să organizeze folosirea materialelor documentare pentru a le pune în primul rind în slujba frontului ideologic, institutelor de științe sociale, la îndemina cadrelor didactice, activiștilor de partid, lucrătorilor din aparatul de stat etc. În al doilea rind, arhiviștii au sarcina de a da în folosire acele materiale documentare care să servească cadrelor care lucrează în domeniul economic, constructorilor, lucrătorilor din industrie, agricultură etc., conform indicațiilor date de Congres de a lega strâns cercetarea de construcția economică concretă.

Astfel, în raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sînt cuprinse sarcinile de răspundere ce revin științelor sociale. Filozofii, economiștii, juriștii, istoricii au datoriat să analizeze problemele teoretice ale construirii și desăvîrșirii socialismului, să dea lucrări care să generalizeze experiența bogată a partidului, a poporului nostru, să vină în sprijinul activității cadrelor de partid și de stat, a maselor muncitoare, studiind problemele noi ridicate de practică.

În domeniul slujirii științelor sociale Arhivele Statului vin în primul rind în sprijinul științei istorice, deoarece zeci de ani burghezia a falsificat **datele**, a interpretat subiectiv și fără o bază științifică fenomenele sociale, compăcîndu-se în labirintul concluziilor false, subiective și idealiste. Aceasta, pentru că în trecut istoriografia ca și celelalte științe sociale aveau sarcina proslăvirii claselor dominante și a exponenților acestora, așa-ziii „eroi” — oameni politici veroși, capete încoronate, care nu aveau nimic comun cu interesele maselor exploatate, ci dimpotrivă căutau noi și noi metode pentru a le ține în întuneric și exploatare. Ele aveau rolul denaturării adevăratei istorii a poporului, otrăvirii conștiinței acestuia cu fel de fel de „teorii” și „fapte” false sau falsificate, pentru a le abate atenția de la lupta împotriva oprîmării, a le introduce în conștiința ideea reacționară a armoniei de clasă și a prezenta orînduirea capitalistă ca veșnică. De aceea, în trecut, cel mai bun istoric, economist, filozof etc., era cel care prezenta în modul cel mai denaturat și fals istoria poporului, care apăra cel mai bine orînduirea burghezo-moșierească.

În socialism totul se bazează pe adevăr, pe documentul scris și autentic, pe *faptele cele mai convingătoare*. Atît în știința istorică, cît și în celelalte științe sociale, documentarea exhaustivă, multilaterală, are o importanță de prim ordin și fără de ea nu se poate ajunge la concluzii științifice. Acest lucru a fost cerut în repetate rinduri de marii dascăli ai proletariatului, este cerut în permanență de partidul nostru. V. I. Lenin scria în această privință în lucrarea sa „Statistică și Sociologie”: «Faptele, dacă le luăm în *ansamblul* lor, în *conexiunea* lor, sînt nu numai „îndărătнице”, dar și absolut concludente. Faptele, dacă sînt luate în afara ansamblului, în afara conexiunii, dacă sînt fragmentare și arbitrare, sînt tocmai numai o jucărie sau chiar ceva și mai rău», iar mai departe... «trebuie să luăm nu fapte răzlețe, ci *întreg ansamblul* faptelor referitoare la problema analizată, fără *nici o* excepție, căci altminteri se va naște în mod inevitabil banuiala, și o banuială cu totul legitimă, că faptele au fost alese sau triate arbitrar, că în locul conexiunii și interdependenței obiective a fenomenelor istorice în ansamblul lor este

servită o circpăceală „subiectivă“ al cărei scop etse de a justifica, poate, o treabă murdară. Doar, aceasta se întâmplă... mai des decît s-ar părea»²⁷⁾.

În Arhivele Statului există nenumărate documente care atestă lupta antifeudală și antiotomană a poporului nostru, răscoalele țărănești, lupta poporului în vremea diferitelor răscoale, lupta proletariatului și a maselor muncitoare conduse de partid pentru eliberarea socială și națională, documente care demonstrează lupta maselor muncitoare sub conducerea P.C.R. în primii ani ai regimului de democrație populară pentru înfăptuirea revoluției populare; arhivele instituțiilor și organizațiilor socialiste dețin o documentare bogată privitoare la construirea socialismului în țara noastră care, prelucrate și organizate în bune condițiuni, pot servi în primul rînd istoricilor pentru generalizarea experienței partidului și poporului în construirea vieții noi.

Materialele documentare din depozitele Arhivelor Statului și din cele ale instituțiilor și organizațiilor socialiste trebuie puse în aceeași măsură la îndemîna economiștilor, juriștilor, filozofilor, lingviștilor și altor lucrători din domeniul științelor sociale pentru prelucrarea unor teme legate de sarcinile trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., în special în domeniul demascării și combaterii curenților reacționare din trecut în domeniile respective, a falsității ideologiei burgheze și pentru a scoate în evidență adevărata față a capitalismului și a claselor exploatatoare care au asuprit decenii de-a rîndul pe oamenii muncii din țara noastră.

Materialele documentare trebuie să servească studiului dezvoltării ideilor progresiste în trecut, demascării cu tărie a apologiei făcute capitalismului de toate aceste științe înainte de 23 August 1944 și scoaterii în evidență a factorilor obiectivi și subiectivi, care au acționat pentru înlocuirea orînduirii burghezo-moșierești din țara noastră. Aceste forțe au fost largă mișcare muncitorească și revoluționară care a cuprins masele în întreaga perioadă capitalistă a istoriei patriei noastre și organizarea acestei mișcări de către elementele înaintate ale clasei muncitoare unite în Partidul Comunist din România.

În acest mod arhiviștii își pot da contribuția la scoaterea în evidență a adevăratei fețe a capitalismului și odiosului regim burghezo-moșieresc, pentru a arăta superioritatea netă a socialismului față de capitalism.

Materialele documentare din arhivele instituțiilor și organizațiilor socialiste trebuie puse la îndemîna cercetătorilor din domeniul științelor sociale pentru a contribui la studierea temeinică a realizărilor regimului democrat-popular, la generalizarea experienței poporului și partidului, pentru a demonstra în toată plenitudinea multilateralității ei forța revoluției săvîrșite de socialism în știință și cultură. Toate acestea se pot face în cea mai deplină măsură dacă documentele create în decursul luptei oamenilor muncii, sub conducerea partidului, pentru noua orînduire, vor fi prelucrate în bune condițiuni și puse la îndemîna cercetătorilor.

Astfel, arhivele constituie un izvor nesecat de informații și pentru științe sociale ca filologia, etnografia, științele juridice etc.

În studierea limbii romîne, sub aspectul îmbogățirii ei în raport cu dezvoltarea continuă a forțelor și relațiilor de producție, documentele din

²⁷⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 23, E.S.P.L.P., 1953, p. 270—271.

depozitele Arhivelor Statului sînt deosebit de utile. Documentele create în regiunile istorice (Moldova, Țara Romînească, Transilvania, Oltenia, Maramureș, Banat etc.) pot fi folosite în studiile științifice de lingvistică. Colecțiile de documente particulare, redactate în limba vorbită de popor, sînt de o importanță deosebită pentru cercetătorii lingviști, fapt pentru care arhiviștii trebuie să fie în măsură a pune oricînd aceste colecții la îndemîna celor interesați.

În condițiile desfășurării revoluției culturale în țara noastră, sub conducerea partidului, cercetarea adîncă și multilaterală, de pe pozițiile materialismului istoric, a felului de trai al poporului, a tradițiilor și obiceiurilor sale, capătă o deosebită însemnătate. Studiile etnografice nu pot fi complete fără cercetarea documentelor scrise, care furnizează prețioase date asupra transformărilor esențiale care s-au petrecut în modul de trai, în cultură și ideologie, în viața de familie etc.

În deservirea arhivistică a cercetărilor etnografice, o atenție deosebită trebuie acordată materialelor care reflectă cultura și viața clasei muncitoare, temă care nu a stat în preocupările etnografiei burgheze, după care cultura populară ar fi exclusiv cea satească. Cercetările etnografice pot contribui efectiv la studierea procesului formării și dezvoltării clasei muncitoare din România, documentarea arhivistică în această privință fiind destul de bogată.

În ceea ce privește științele juridice, Arhivele Statului dispun de o mare cantitate de material documentar care poate sprijini direct aceste cercetări. Numeroasele fonduri judecătorești existente la toate unitățile centrale, regionale și filiale, cuprinzînd date care se referă la 3 formațiuni social-economice, prezintă mare importanță informativă. În aceste fonduri se reflectă deosebit de clar activitatea uneia din cele mai reacționare instituții din statul burghez-moșieresc, și anume justiția, creată de clasele exploatare și pusă să slujească cu credință oarbă interesele acestora.

Congresul al III-lea subliniază sarcina largirii tematicii și ridicării neconținute a nivelului ideologic-artistic al literaturii, artei, cinematografiei etc. Procesul desăvîrșirii construcției socialiste duce la creșterea rolului artei și literaturii în viața ideologică și culturală, iar transformările social-economice pe care le înfăptuiește poporul muncitor, condus de partid, oferă *surso inepuizabile de inspirație pentru creatorii de artă*.

Lucrătorii Arhivelor Statului au datoria de a pune la îndemîna scriitorilor și artiștilor documentele care atestă lupta maselor muncitoare în trecut, sau munca lor plină de abnegație în anii regimului democrat-popular, pentru ca aceștia să poată crea opere de artă veridice, mobilizatoare și necesare educației comuniste a maselor largi.

De asemenea, Congresul a pus în fața cadrelor ideologice o sarcină de mare importanță, constînd în continuarea muncii în vederea întocmirii manualelor de științe sociale pentru învățămîntul de partid și de stat. Membrii de partid și oamenii muncii fără de partid vor putea prin intermediul acestor manuale să-și însușească mai cu ușurință ideile marxism-leninismului în legătură indisolubilă cu experiența istorică a poporului și a partidului nostru, cît și cu cea a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a mișcării comuniste internaționale.

Documentele puse la îndemna cadrelor didactice pot fi folosite cu cea mai mare eficacitate pentru ilustrarea manualelor școlare, pentru învățămîntul de partid și de stat, ele constituind mărturia veridică a problemelor tratate. Ele pot și trebuie să constituie material didactic ajutător prețios în elucidarea unor probleme. Cît de mare folos poate aduce, de exemplu, expunerea în fața unui auditoriu a unor documente care să arate unde se scurgeau veniturile întreprinderilor capitaliste în trecut, venituri obținute prin exploatarea nemiloasă a oamenilor muncii, sau veniturile obținute din asuprirea sălbatică a țărănimii, care să demonstreze, alături de hotărîrile partidului și guvernului, felul în care sînt folosite în anii regimului democrat-popular veniturile întreprinderilor socialiste, ale fabricilor și uzinelor, ale G.A.S.-urilor și G.A.C.-urilor. Aceasta poate ajuta la îmbunătățirea muncii politico-educative în mijlocul oamenilor muncii și în special la sate unde are loc procesul rapid de încheiere a colectivizării agriculturii.

În raport se subliniază necesitatea îmbunătățirii muncii politico-educative la sate, îmbunătățirii și lărgirii, cu activă participare a oamenilor de știință și cultură, a muncii de răspîndire a cunoștințelor științifice, de popularizare, pe înțelesul maselor largi, a concepției materialiste despre lume, de combatere a vederilor înapoiate, a superstițiilor, prejudecăților și misticismului.

În depozitele Arhivelor Statului există numeroase documente care arată cum milioane de țărani erau exploatați nemilos în trecut de cîteva zeci de mii de moșieri și capitaliști.

Pe de altă parte la S.M.T.-uri, G.A.S.-uri, G.A.C.-uri există un bogat material documentar care, organizat în bune condițiuni, poate fi folosit în comparație cu documentele trecutului pentru elaborarea unor lucrări de evidențiere a superiorității agriculturii socialiste, ajutînd astfel procesului de transformare socialistă a agriculturii. Setea de cunoștințe a muncitorilor, tineretului, țărănimii poate găsi în documentele de arhivă un izvor nelimitat, datele cuprinse în acestea, date veridice și convingătoare, îndeplinindu-și astfel menirea de bun al întregului popor. Cît de mult folosesc în asemenea împrejurări o serie de materiale documentare prin care se pot demasca falsitatea religiei, oprimarea pe care au adus-o religia și biserica maselor muncitoare, slujirea intereselor claselor exploatare de către acestea.

Pornind de la aceste sarcini, arhiviștii au datoria de a pune în evidență acele materiale documentare din fondurile agrare, industriale, ale unor instituții de cultură din trecut, ale ministerelor de resort burgheze care pot fi accesibile și concludente pentru întocmirea de către cercetători a unor lucrări de genul respectiv cu puternic caracter demascator și cu o largă circulație în masă.

În acest sens serviciile regionale, filialele și lucrătorii din Direcția Generală a Arhivelor Statului au sarcina ca, pe baza prelucrării tehnico-științifice a materialelor documentare, a unei evidențe riguroase etc., să pună la îndemna S.R.S.C., profesorilor din învățămîntul mediu, învățătorilor, cadrelor didactice universitare etc. documentele care prin folosirea lor răspund sarcinii trasate de Congres. În aceste probleme materialele documentare pot fi puse la îndemna organizațiilor de masă locale, ca syndicatele, sau organelor locale ale puterii de stat, ca sfaturile populare.

De asemenea, conducerile întreprinderilor socialiste, G.A.S.-urilor, G.A.C.-urilor, S.M.T.-urilor, pot primi un sprijin eficient din partea lucrătorilor din arhive, aducându-li-se la cunoștință materiale documentare pentru a contribui la educația muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor unității respective. În acest sens, de cea mai mare valoare sînt documentele care certifică crunta exploatare în trecut a maselor muncitoare, atestă înabûșirea inițiativelor creatoare ale oamenilor muncii de stăpîinii și patronii fostelor întreprinderi capitaliste etc. Acest lucru trebuie completat prin folosirea pe scară locală a materialelor care demonstrează formarea omului nou în procesul construirii socialismului, materiale ce se află în depozitele de arhivă ale instituțiilor și întreprinderilor. Arhiviștii au datoria de a îndruma munca de valorificare a acestor materiale, de a le sesiza și pune la îndemîna organelor în drept pentru folosirea lor largă.

Documentele aflate în depozitele Arhivelor Statului, ale instituțiilor și organizațiilor socialiste trebuie puse cu cea mai mare eficacitate la îndemîna propagandei de partid și de stat, avînd în vedere în această privință indicațiile date de Congresul partidului. Ideologia comunistă obține noi și noi victorii în fiecare zi, pune stăpînire pe mințile și inimile a zeci și sute de milioane de oameni, devenind factor activ în lupta pentru pace, democrație și socialism. Trebuie lămurită multilateral superioritatea socialismului față de capitalism, trebuie folosite la maximum realizările remarcabile ale oamenilor muncii din țara noastră în toate domeniile vieții sociale pentru educarea celor ce muncesc în spiritul patriotismului socialist și al mîndriei naționale, în spiritul internaționalismului proletar. Aceasta, mai cu seamă cîă adversarii socialismului intensifică propaganda modului de viață capitalist, a ideologiei reacționare a cosmopolitismului²⁸⁾.

Propaganda de partid și de stat duce o luptă intransigentă împotriva manifestărilor de apolitism, naționalism și cosmopolitism, împotriva rămășițelor trecutului. Este un adevăr cunoscut cîă științele sociale, și deci și arhivistica, își pot îndeplini cu succes sarcinile numai în cazul cînd sînt legate organic de practica construcției socialiste și comuniste și a muncii ideologice, de cerințele esențiale ale propagandei de partid. În acest sens Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, care a avut loc în noiembrie 1960 la Moscova subliniază cîă sarcina principală constă în „a desfășura o ofensivă hotărîtă pe frontul ideologic, a lupta pentru eliberarea maselor populare din robia spirituală a ideologiei burgheze de toate spețele și de toate formele, inclusiv de sub influența dizolvantă a reformismului, a răspîndi în mase ideile înaintate care asigură progresul social, ideile democratice de libertate, ideologia socialismului științific“²⁹⁾.

Lucrătorii Arhivelor Statului, cunoscînd în mod profund documentele partidului nostru, ale partidelor comuniste și muncitorești, au sarcina de a da în folosință documentele care să sprijine acțiunile întreprinse de partid pe linia combaterii manifestărilor propagandei reacționare. Asemenea docu-

²⁸⁾ Vezi în acest sens și *Sarcinile propagandei de partid în condițiile actuale* (Hotărîrea Comitetului Central al P.C.U.S.) în „Kommunist“, nr. 1 din ianuarie 1960 (traducere în limba romînă), p. 15.

²⁹⁾ *Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești (noiembrie 1960); Apel către popoarele din lumea întreagă*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 66.

mente sînt atît cele care demască acțiunile fostelor clase exploatatoare, pe linia scoaterii în evidență a politicii demagogice, de înșelare a maselor populare dusă de regimul burghezo-moșieresc în trecut, cît și cele care pot contribui la demascarea unor forme actuale de infiltrare a ideologiei burgheze în conștiința oamenilor. Pe această linie documentele trebuie puse la îndemîna activiștilor de partid și de stat, a căminelor culturale și în special a presei care vine în contact permanent și zilnic cu masele largi muncitoare. Materialul documentar poate fi folosit prompt și pus la îndemîna celor în drept atunci cînd e nevoie (ca, de exemplu, cu ocazia campaniilor electorale, aniversărilor unor date importante din viața partidului și a statului, popularizării în masele largi a unor documente de partid etc.) pentru a fi prelucrat și inclus ca bază faptică în articolele de largă circulație sau în convorbirile duse cu oamenii muncii.

De asemenea, după cum arată documentele Congresului, problemele educației comuniste au o importanță primordială în etapa actuală, deoarece mai avem încă mult de luptat împotriva ideologiei imperialiste, ai cărei propagandiști caută prin orice mijloace să influențeze oamenii muncii din țara noastră. Tovarășul N. S. Hrușciiov arată că „cu cît sînt mai mari succesele obținute de sistemul socialist, cu cît crește mai mult armata internațională a comuniștilor, cu atît mai mare este furia de care este cuprinsă burghezia. Ea recurge la metode fasciste de guvernare, la regimuri tiranice. Ea mobilizează toate mijloacele propagandistice de care dispune, încercînd să reabiliteze orînduirea capitalistă, să denigreze socialismul și ideile noastre comuniste. Propaganda burgheză capătă un caracter tot mai rafinat. Anticomunismul este principala armă a propagandei burgheze în lupta împotriva lagărului socialist și a partidelor comuniste. Trebuie să demascăm cu hotărîre această ideologie antiștiințifică și absolut falsă“³⁰).

Coexistența pașnică nu înseamnă dezvoltarea paralelă și liniștită a socialismului și capitalismului, ci o ascutită luptă economică și ideologică între socialism și capitalism, o luptă nu numai pentru prioritate în dezvoltarea forțelor de producție, a științei și tehnicii, ci și pentru cucerirea a milioane de inimi și minți ale oamenilor muncii din lumea întreagă. În aceste condiții trebuie combătute cu toată intransigența concepțiile ideologice străine pentru a contribui la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, a moralei socialiste, a atitudinii noi față de muncă, pentru lichidarea influențelor educației și moralei burgheze și a înfrîngerii ideologiei burgheze din conștiința oamenilor, ceea ce constituie, în etapa actuală a desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră, tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi și nou.

După cum se arată de către Congres, a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult, ca urmare a transformărilor socio-economice, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de înfrățitorare tovarășească între cei ce muncesc. Oricît ar încerca apologetii capitalismului să deghizeze regimul de exploatare în „capitalism popular“ sau „stat al bunăstării generale“, în nici o țară capitalistă „nu este cu puțință o asemenea activitate plină de entuziasm, abnegație, spirit inepuizabil

³⁰) *Probleme ale păcii și socialismului*, nr. 1 (29), 1961, p. 22.

de inițiativă ca aceea pe care o desfășoară zecile și sutele de mii de frunțași din uzinele și minele noastre, șantiere, gospodării colective, gospodării de stat³¹⁾.

Formarea conștiinței socialiste și lichidarea influențelor educației și moralei burgheze este o sarcină de lungă durată. De aceea partidul nostru desfășoară o intensă activitate pentru dezvoltarea conștiinței socialiste și a noilor trăsături de comportare a oamenilor.

Ca și în celelalte țări socialiste, în țara noastră arhivistica marxistă, pe baza materialelor documentare din Fondul Arhivistic de Stat, are datoria de a contribui la procesul desfășurării multilaterale și adânci a revoluției culturale, de transformare revoluționară a conștiinței oamenilor. O parte din aspectele pozitive ale muncii de folosire, utilizate până în prezent, dovedesc necesitatea largirii acțiunii de valorificare a materialului documentar în munca propagandistică și de agitație. S-a observat că oamenii muncii acordă un interes deosebit documentelor perioadei contemporane a istoriei patriei, acelor documente care demonstrează mersul victorios spre socialism, prezintă tradițiile revoluționare ale poporului și lupta dusă împotriva exploatarii de-a lungul veacurilor.

Îndatoririle arhiviștilor, la fel ca și cele ale celorlalți lucrători din domeniul științelor sociale, sînt deosebit de mari în această privință. Educarea comunistă a oamenilor muncii se face numai prin cunoașterea glorioaselor tradiții ale luptei revoluționare a celei mai înaintate forțe sociale — clasa muncitoare și partidul ei. În această privință tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că „Partidul nostru, clasa noastră muncitoare cultivă dragostea și stima pentru glorioasele tradiții revoluționare ale proletariatului român și ale poporului român. Tradițiile revoluționare au o înaltă valoare educativă. Ele țin trează în amintirea poporului vremurile de singeroasă asuprire și exploatare, amintirea luptei sale eroice pentru libertate și îl mobilizează la noi fapte de eroism în muncă, pentru consolidarea și dezvoltarea Patriei noastre, Republica Populară Română, a cuceririlor revoluționare pe care le-a dobîndit, cuceriri pentru care și-au vărsat sîngele muncitorii revoluționari de la Grivița în 1933 și atîți alți martiri și eroi ai poporului nostru muncitor³²⁾. De aici rezultă sarcina de mare însemnătate a arhiviștilor de a se îndrepta înspre darea în folosință a acelor documente care să ajute la întocmirea unor monografii și lucrări de o înaltă ținută științifică și, în felul acesta, de o mare valoare educativă, privind fenomenele vieții contemporane, problemele legate de dezvoltarea țării noastre în perioada construirii socialismului, în care comparația cu trecutul să arate superioritatea evidentă a noii orînduiri și să se scoată în evidență forțele care au creat această orînduire. Aceasta cu atît mai mult, cu cît înșiși istoricii, luîndu-și sarcina elaborării unor asemenea lucrări „folosind bogatul material faptic și documentele arhivistice... sînt datori, să arate multilateral, rolul partidului ca forță conducătoare și îndrumătoare a poporului în lupta de eliberare națională și socială, rolul și personalitatea celor mai devotați

³¹⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 87.

³²⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 614—615.

fii ai clasei muncitoare, care s-au jertfit pentru ca oamenii muncii să poată construi azi socialismul³³⁾.

Mijloacele pe care le pot folosi lucrătorii Arhivelor Statului în deservirea cu material documentar a frontului ideologic și cultural, pornind de la indicațiile date de Congresul partidului, sînt dintre cele mai variate. Ele se pot concretiza în cercetarea documentelor în sălile de studiu ale Arhivelor, în organizarea de expoziții permanente și mobile, în informații prin presă și radio, luare și dare de informații tematice și bibliografice, executare de copii și extrase, în publicații cu tematică largă și corespunzătoare cerințelor etapei desăvîrșirii construcției socialiste³⁴⁾.

Pînă în prezent în activitatea Arhivelor Statului s-au folosit numai o parte din mijloacele de folosire amintite. În majoritatea cazurilor organizarea folosirii materialelor documentare pentru interesele frontului ideologic și cultural s-a rezumat la punerea la îndemîna cercetătorilor a materialului în sălile de studiu, la unele informații prin presă și radio și la organizarea unor expoziții. De asemenea s-au pus la dispoziția organelor de partid și de stat unele documente atunci cînd au fost cerute sau cu ocazia unor sărbătoriri, aniversări etc.

Astfel, an de an tot mai mulți cercetători au frecventat sălile de studiu ale Arhivelor Statului. Numai între anii 1955—1960 au studiat 7.389 cercetători, cercetînd 301.521 u.p. pentru elucidarea multor probleme din istoria țării noastre. Sala de studiu a Arhivelor Statului din București era frecventată în 1943 de 37 cercetători cu 320 frecvențe; în 1960 numărul lor a crescut la 236 cu 5.800 frecvențe.

O situație statistică a Arhivelor Statului din Iași, privind folosirea științifică a materialelor documentare, ne arată că între anii 1947—1960, pornind de la 40 cercetători în 1947 și crescînd în fiecare an, numărul lor s-a ridicat la 2.043, cercetîndu-se 91.364 unități de păstrare. Astăzi, chiar unele filiale noi ale Arhivelor Statului sînt vizitate de mai mulți cercetători decît Arhivele Statului din București sau Iași înainte de 1944 (Filiala Botoșani a avut 44 cercetători în 1960, iar Tg. Jiu — 21).

Toate cele 70 unități ale Arhivelor Statului, existente astăzi în țara noastră, au organizat expoziții pe teme diferite ca anul revoluționar 1848, Unirea Țărilor Romîne, războiul de independență 1877—1878, răscoalele țărănești din 1907, mișcarea muncitorească, prietenia romîno-rusă și romîno-sovietică, 23 August 1944, 500 de ani de la prima atestare documentară a orașului București, 500 de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare, Centenarul Universității „Alexandru I. Cuza” din Iași și altele, care au fost vizitate de un mare număr de oameni ai muncii. La Iași, începînd din anul 1947, Arhivele Statului au organizat 69 expoziții la care au participat 143.950 vizitatori. Arhivele Statului Cluj cu filialele sale au organizat un număr de 12 expoziții la care au participat 17.446 vizitatori. Expoziția organizată în 1960 de filiala Arhivelor Statului de la Aiud, în orașul Ocna

³³⁾ Despre însemnătatea istorică a Congresului al III-lea al P.M.R., în „Studii — revistă de istorie”, nr. 4, an. XIII, 1960, p. 15.

³⁴⁾ Asupra publicațiilor arhivistice, vezi paragrafele următoare. Această problemă este tratată separat, datorită importanței pe care o prezintă și faptului că poate cuprinde toate sectoarele folosirii materialului documentar.

Muresului, cu tema: „Aspecte din lupta poporului din jurul Aiudului împotriva jugului burghez-moșieresc“ a fost vizitată de peste 6.000 oameni ai muncii

Arhivele Statului au înființat în multe localități expoziții cu caracter permanent și case memoriale: „Ion Creangă“ la Iași, „Gh. Coșbuc“ și „Liviu Rebreanu“ la Năsăud, sau au contribuit cu fotocopii la îmbogățirea exponatelor unor muzee (Cluj, Ploiești, Iași, Botoșani, Brăila, Galați, Focșani, Timișoara, Bacău, Sibiu, Brașov, Năsăud, Craiova etc.).

La București a fost redeschis, complet renovat și reorganizat, Muzeul Arhivelor Statului în cadrul căruia s-au organizat mai multe expoziții unde au fost expuse documente istorice de mare preț, reflectând bogăția tezaurului documentar al țării noastre.

În ceea ce privește munca de viitor nu este indicat, plecând de la sarcinile trasate de Congres și în condițiile când organizațiile și instituțiile socialiste au sarcina de a prelucra tehnico-științific materialele pe care le dețin, numai de a prelua fondurile arhivistice cu inventar, a preda inventarul la sala de studiu și a reduce activitatea de folosire la acest lucru. Tocmai în condițiile în care fondurile documentare sînt prelucrate, condiții pe care le-a creat statul nostru democrat-popular, greutatea activității arhivistice trebuie îndreptată înspre organizarea folosirii documentelor, pentru a ușura munca cercetătorilor, a scoate în evidență cele mai valoroase documente și a le privi în legătura lor organică cu fenomenele social-politice datorită cărora au fost create. Din acest punct de vedere are mare însemnătate pentru activitatea arhivistică învățătura lui V. I. Lenin, care scria: „Metoda cea mai sigură în problemele științelor sociale și ceea ce se cere în primul rînd pentru a dobîndi într-adevăr deprinderea de a aborda în mod just aceste probleme și a nu te pierde în mulțimea amănunțelor sau în enorma diversitate a părerilor care se înfruntă, — ceea ce se cere în primul rînd pentru a aborda aceste probleme din punct de vedere științific este să nu uiți conexiunea istorică fundamentală, să privești fiecare problemă din punctul de vedere al modului în care a apărut în istorie un fenomen dat, al etapelor principale pe care le-a parcurs în dezvoltarea lui acest fenomen, și să vezi, privind prin prisma acestei dezvoltări, ce a devenit acest fenomen în prezent“³⁵).

Pornind de la învățătura leninistă, de la indicațiile date de Congres, arhiviștii au sarcina detectării tematică a materialelor documentare în cursul căreia se vor întocmi fișe tematice. Fișele grupate, conform schemelor de clasificare, reprezintă catalogul tematic care se poate sau nu publica. Cît de folositor este un asemenea instrument pentru cercetătorul care studiază o problemă sau alta și care nu mai are nevoie de a parcurge zeci de inventare, sau sute de file de inventar!

Pe baza materialelor detectate lucrătorii din arhive pot redacta în mod sistematic documente informative ca: comunicări informative, note de orientare, tabele tematice, liste de informare, conspecte tematice. Acestea, puse la îndemîna unui cerc larg de lucrători de pe frontul ideologic, cultural și al producției, în scopurile arătate anterior, reprezintă contribuția arhiviștilor la marea operă de construire a societății noi în țara noastră.

³⁵) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 29, E.S.P.L.P., 1956, p. 457.

Trebuie, de asemenea, dezvoltată pornind de la indicațiile Congresului activitatea de popularizare largă a documentelor selecționate pe teme, probleme etc. în rândul maselor largi muncitoare. Serviciile regionale, filialele, toți arhiviștii trebuie să participe, sub îndrumarea organelor de partid, la întocmirea de tematici pentru expoziții, la activitatea organelor care popularizează pe larg politica P.M.R. și a statului democrat-popular: radio, presă, S.R.S.C., A.S.I.T. etc. Această activitate nu trebuie însă să se rezume la a deservi la cerere cercetătorii și organele interesate, ci arhiviștii înșiși au sarcina de mare răspundere de a sesiza cele mai importante documente, a le organiza în modul arătat și a le trimite celor în drept.

Una din cele mai importante sarcini ale Arhivelor Statului, care decurge din hotărârile Congresului al III-lea al P.M.R., o constituie organizarea folosirii materialelor documentare ale Fondului Arhivistic de Stat în scopul slujirii economiei naționale a țării.

În anii regimului democrat-popular, pe baza indicațiilor date de partid activității noastre, s-a început detectarea cu mai multă atenție a materialelor care puteau fi folosite direct în producție. Arhivele centrale și serviciile regionale au început să preia cu mai mult curaj fonduri economice mai recente, care conțineau prețioase informații ce puteau fi puse la dispoziția instituțiilor și întreprinderilor de proiectare sau de producție.

Unitățile Arhivelor Statului au scos la iveală, dînd în circuitul economic, documente importante privitoare la hidrologie și hidroameliorații, construcții și sistematizarea orașelor, prospecțiuni și exploatare geologice, indiguiri și redări de întinse suprafețe agriculturii etc.

În mod concret poate fi amintit Serviciul Arhivelor Statului Iași care a furnizat o documentare largă în descoperirea de materii prime industriale și de construcții, în construcții edilitare, în alimentarea orașului Iași cu apă potabilă, în restaurarea monumentelor istorice, în agricultură etc. Serviciul Arhivelor Statului Bacău a contribuit substanțial la sprijinul unor importante cercetări geologice, silvice, privitoare la regiunea mării hidrocentrale de la Bicăz și la zona actuală a lacului de acumulare. Serviciul Arhivelor Statului Suceava a sprijinit cu hărți și alte documente colectivizarea agriculturii, amenajarea bazinului Prutului, executarea lucrărilor topografice privitoare la unele bunuri imobile exploatate de hitleriști și confiscate de puterea populară.

În regiunea Cluj s-au efectuat importante cercetări geologice în munții Apuseni pe baza documentației arhivistice, iar în regiunea Oltenia arhivele au fost eficient folosite de unele întreprinderi agricole și institute de cercetări pentru mari acțiuni de împădurire a regiunilor nisipoase. În regiunea Iarad s-au executat vaste lucrări de cercetare minieră. Asemenea exemple sînt numeroase în toate regiunile țării.

Prin folosirea documentației arhivistice în producție se realizează importante economii bănești. Numai în lucrările geologice din Banat au fost economisite fonduri în valoare de peste 2 milioane lei.

În această privință, multe unități de arhivă din țara noastră nu dau încă dovadă suficientă de activitate și inițiativă în munca pentru detectarea tematică și organizarea folosirii materialelor documentare, arhiviștii acestor unități nu cunosc încă bine componența și conținutul materialelor

care se păstrează în propriile depozite și cele ale instituțiilor și organizațiilor socialiste și de aceea nu pot în mod sistematic să informeze instituțiile interesate despre materialele arhivistice care le sînt necesare ³⁶⁾.

Din materialele Congresului al III-lea reiese că în condițiile actuale capătă o importanță tot mai mare propaganda economică, cunoașterea de către masele muncitoare tot mai largi a teoriei economice marxist-leniniste, a economiei concrete a industriei și agriculturii. După cum se arată în raport „călăuzindu-se după lucrările și documentele Congresului, cadrele noastre ideologice trebuie să-și dea contribuția la tratarea problemelor construcției socialismului în etapa actuală. Munca lor va fi rodnică și utilă dacă vor ține seama de cerințele obiective ale fiecărei etape, dacă la temelia lucrărilor lor va sta studierea atentă a politicii și activității practice a partidului a ceea ce este esențial în experiența maselor muncitoare“. Raportul subliniază în acest sens necesitatea lichidării discordanței dintre preocupările atât de multilaterale ale partidului și statului pentru dezvoltarea economică a țării și caracterul abstract pe care-l au unele lucrări de științe sociale, fiind necesară în acest scop stabilirea unui „contact permanent între institutele de cercetări din acest domeniu și organele de planificare, financiare și alte organe de stat și economice“ ³⁷⁾.

Rezolvarea cu succes a acestei probleme depinde în cea mai mare măsură de prelucrarea tehnico-științifică și sistematizarea materialelor documentare referitoare la asemenea probleme, studierea și sintetizarea experienței acumulate în această privință de arhivistica tuturor țărilor socialiste și de perfecționarea metodelor de organizare a folosirii materialelor documentare.

Succesul muncii pentru folosirea materialelor documentare în sprijinul economiei naționale depinde în primul rînd de justa ei organizare, de inițiativa creatoare a lucrătorilor de arhivă, în acest sector avînd o mare însemnătate planificarea curentă și de perspectivă. Planificînd munca, Arhivele Statului se conduc după directivele partidului și guvernului, în momentul de față după Directivele Congresului al III-lea în această privință, la întocmirea tematicii concrete trebuind să se aibă în vedere pentru detectarea documentelor baza documentară existentă și cerințele instituțiilor și organizațiilor interesate. În punerea în evidență a unor asemenea informații Arhivele Statului trebuie să se adreseze instituțiilor și organizațiilor socialiste pentru a cunoaște problemele care le interesează, pentru a le pregăti materiale arhivistice corespunzătoare. Acest lucru are un mare rol pentru însăși munca arhivistică, ajutînd pozitiv la planificarea muncii unităților de arhivă. Pentru o justă organizare a acestei munci, privitoare la detectarea materialelor documentare necesare economiei naționale, o contribuție importantă trebuie să o aibă instrucțiunile de lucru întocmite corespunzător.

³⁶⁾ Cu excepția Serv. regional Iași al Arhivelor Statului și a altor cîteva servicii regionale, în această privință celelalte unități de arhivă au realizat foarte puțin pînă în prezent și în special serviciile centrale ale Dir. G-rale ca Serv. Arhiva Istorică Centrală, Serv. Folosire și Publicare și Serv. Organizare și Metodică.

³⁷⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 86.

Pentru îndeplinirea în cele mai bune condițiuni a acestei sarcini de deosebită însemnătate, care poate sprijini din punctul de vedere arătat îndeplinirea sarcinilor trasate economiei naționale de Congresul al III-lea al P.M.R., sfera problemelor după care se efectuează detectarea și organizarea folosirii materialelor documentare în interesele dezvoltării economiei naționale trebuie foarte mult extinsă și trebuie să cuprindă aspecte dintre cele mai variate.

Pe baza Directivelor Congresului se pot elabora planuri concrete de către serviciile regionale, filiale etc. pentru detectarea materialelor necesare dezvoltării economice a regiunii respective, conform specificului acestei dezvoltări, pe probleme de construcții, agricultură etc. În această privință se pot introduce cu succes cartotechi pe teme, deci sistematizarea detectării materialelor documentare care conțin date despre probleme ca : zăcămintele utile, construcții de șosele etc. Aceste cartotechi pe obiecte — teme pot constitui baza pentru întocmirea unor referate care să se trimită instituțiilor interesate. Ele se pot lărgi ulterior, formând cataloage tematice.

Ultima operațiune a muncii privind organizarea folosirii materialelor documentare în scopul slujirii economiei naționale o constituie primirea de observații de la instituții, organizații sau întreprinderi. Observațiile scot în evidență nu numai eficacitatea folosirii documentelor, dar sugerează și tematica după care se efectuează detectarea materialelor documentare în continuare.

În mod practic, arhiviștii trebuie să pună în ordine acele fonduri economice care conțin date importante pentru sprijinul planului economiei naționale. Astfel, în ceea ce privește industria metalurgică și siderurgică dispunem de importante fonduri ca: Uzinele Reșița (fondul U.D.R.) de la Arhivele Statului București și Banat, fondurile existente la Serviciul Arhivelor Statului Hunedoara, Brașov etc.

În vederea creșterii bazei energetice, planul prevede o dezvoltare considerabilă a producției de cărbuni, petrol și energie electrică. Pentru aceste sectoare deținem fonduri arhivistice la Serviciul Arhivelor Statului Cluj (fondul Tezaurariatul minier al Transilvaniei), Oltenia (fondurile minelor de pe Valea Jiului), Ploiești și Argeș (fondurile industriei petroliere), în care se găsesc date extrem de importante privitoare la metode de extracție, la explorări, la perimetre miniere și petroliere, la procese de prelucrare a produselor petroliere, la proiecte și patente nerealizate de fostele societăți capitaliste pe acțiuni, care au exploatat decenii de-a rindul zăcămintele noastre petroliere și de cărbuni.

În domeniul industriei metalelor neferoase, planul economiei naționale prevede construirea combinatului de aluminiu, a unui număr de 5 mine noi și lărgirea considerabilă a minelor existente. Arhivele Statului din regiunea Maramureș, Banat, Crișana dețin bogate fonduri privitoare la producția metalelor neferoase și la extracția lor.

Pentru lărgirea bazei proprii de materii prime, partidul și statul nostru acordă o atenție deosebită cercetărilor geologice, care au cunoscut în anii puterii populare un avânt nemaîntâlnit. Burghezo-moșierimea română, străină de interesele poporului și ale țării, în goana după câștig, amăgea masele populare despre așa numita „sărăcie a subsolului“ românesc pentru a încre-

dința capitaliștilor americani, englezi, germani etc. problema „cercetării“ lui (adică a exploatării cât mai largi și secătuirii bogățiilor țării). Acești capitaliști întocmiseră planuri vaste de explorare și exploatare a bogățiilor sub-solului nostru, dar n-au mai apucat să le pună pe toate în aplicare. Tocmai asemenea planuri trebuie scoase acum din arhive, sistematizate și puse la dispoziția instituțiilor de stat profilate în acest sens.

„De mare importanță pentru orientarea lucrărilor geologice — se arată într-un articol din „Lupta de clasă“ — este cercetarea arhivelor vechi și a tuturor documentelor privitoare la regiunea respectivă. Pe această cale se pot găsi date prețioase cu privire la exploatările părăsite, explorări efectuate în trecut, hărți vechi, date asupra concesiunilor și perimetrelor etc. Multe din lucrările de explorare începute în baza documentațiilor vechi au dat rezultate favorabile, ca, de exemplu, la Tarna Mare, Bicsad (Țara Oașului) etc.“³⁸). După cum se vede, însăși practica a demonstrat necesitatea unor astfel de cercetări.

Există chiar unele documente feudale care pot scoate la iveală importante zăcăminte de tot felul. În asemenea documente este pomenită frecvent existența unor „băi“, a unor „fântini cu apă neagră“, puturoasă, sărată, a unor locuri „care fierb“, terenuri de „păcură“ etc., care în multe cazuri pot duce la descoperiri importante din punct de vedere economic.

Fonduri arhivistice referitoare la cercetări geologice se găsesc în toate arhivele centrale, regionale și comunale. Arhiviștii au datoria patriotică să le descopere, să le organizeze și să le pună la dispoziția celor în drept. Cite informații se ascund în aceste arhive, care încă nu sînt cunoscute!

Pentru industria constructoare de mașini, pivotul pe care partidul se sprijină în industrializarea țării, organizațiile socialiste dispun de multe materiale documentare, cum ar fi fondurile 23 August (fost inițial Malaxa), Steaua Roșie (fost Wolf), Timpuri Noi (fost Lemaitre), Mao Tze-dun (fost Vulcan), Ernst Thälmann (fost I.A.R.) etc.

Industria chimică formează unul din obiectivele cele mai importante ale planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, urmînd să-și mărească producția de 3,3 ori, între care producția de îngrășăminte va crește în 1965 de aproape 10 ori.

Informația arhivistică urmează să sprijine aici nu procesele de producție, care sînt cu desăvîrșire noi și necunoscute în trecut, ci lărgirea documentației privitoare la materia primă folosită — zăcăminte fosfatice, azotoase, de potasiu, zăcăminte de gaz metan, încercări de prelucrare industrială a stufului etc.

Pentru economia forestieră, fondurile fostelor ocoale silvice, ale fostelor întreprinderi C.A.P.S., ale societăților cu capital străin care au defrișat în mod barbar fondul forestier al țării sînt pline de informații de cea mai mare importanță pentru sprijinirea acțiunii vaste inițiate de partid pentru refacerea și valorificarea cât mai înaltă a patrimoniului forestier, care constituie una din cele mai prețioase bogății ale patriei noastre.

³⁸) Bujor Almăsan, *Dezvoltarea economiei naționale și cercetărilor geologice*, în „Lupta de clasă“, nr. 3, martie 1960, p. 22.

Planul de dezvoltare a economiei naționale prevede mari obiective în domeniul agriculturii, al transformării socialiste a agriculturii, unde în ultimii ani au avut loc profunde schimbări social-economice.

Mari posibilități de informare directă a acestui important domeniu al economiei naționale îl au Arhivele Statului datorită numeroaselor fonduri agricole deținute de unitățile de arhive.

Fondurile fostelor camere agricole județene, ale stațiunilor experimentale, ale fostelor conace boierești, ale Casei regale care exploata uriașe suprafețe agricole, ale fostelor ferme ale statului, P.A.R.I.D., F.S.M., R.E.A.Z.I.M. și actualele fonduri ale G.A.S., G.A.C., S.M.T., ale stațiunilor experimentale agricole, zootehnice și hortiviticele, institutelor de cercetări și altor diverse forme organizatorice de cercetare și producție din agricultură constituie izvoare de informație nepuizabile, cărora însă nu li se acordă în prezent importanța cuvenită. Trezirea interesului pentru datele conținute de aceste materiale arhivistice, ca și asupra importanței lor economice incontestabile, este datorită arhiviștilor cea mai urgentă.

În sprijinirea dezvoltării transporturilor și telecomunicațiilor, a construcțiilor de locuințe, școli și spitale, a sistematizării orașelor, arhiviștii au sarcina de a întocmi informări asupra datelor ce conțin arhivele fostelor servicii de drumuri și șosele, a serviciilor tehnice din prefecturile de județe, de la primării și apoi sfaturile populare, arhivele oficiilor poștale de la înființare și până în prezent. Întocmirea unor asemenea informări este mult ușurată dacă sînt executate în timpul ordonării, inventarierii și selecționării fondurilor din depozitele proprii, ca și a celor de la creatorii din întreaga țară.

În general, conform sarcinilor trasate de Congresul al III-lea, trebuie să se extindă și să se întărească relațiile de colaborare științifică cu instituțiile și organizațiile de planificare, economice și de cercetări științifice. În acest scop pot fi organizate consfătuiri comune ale lucrătorilor de arhivă cu reprezentanții instituțiilor interesate, iar problema organizării folosirii materialelor documentare trebuie discutată mai des în cadrul Arhivelor Statului. Lucrătorii din arhive trebuie să stăpînească mai larg cunoștințele din domeniul economiei concrete, al industriei și agriculturii, problemele construcției socialiste în etapa actuală, să întărească legătura muncii lor cu practica, cu viața. Contactul permanent cu institutele de cercetare și organele de planificare, lărgirea considerabilă a relațiilor de colaborare cu acestea, vor pune și mai precis și util arhivele în slujba frontului larg economic, le vor încadra în practica construirii socialismului.

Considerînd că în general acestea ar fi sectoarele în care Arhivele Statului se pot încadra eficient pentru slujirea îndeplinirii în cele mai bune condițiuni a sarcinilor trasate de Congresul al III-lea, putem afirma că există în arhivistica socialistă din țara noastră începuturi pozitive în această direcție, care au contribuit la sprijinirea frontului ideologic, a științei și culturii socialiste din țara noastră, economiei naționale, la desfășurarea propagandei de partid și de stat, la educarea comunistă a oamenilor muncii.

Cu toate acestea în activitatea de organizare a folosirii materialelor documentare pentru toate sectoarele vieții de stat și pentru sprijinirea propagandei de partid mai există lipsuri serioase și nu s-au cristalizat încă mij-

loacele cele mai eficace care să corespundă sarcinilor actuale ale construirii socialismului. Dacă în alte domenii se poate vorbi de o serie de realizări, în cel al organizării folosirii materialelor documentare pentru sprijinirea economiei naționale acțiunile întreprinse pînă în prezent au avut un caracter mai mult sporadic în majoritatea unităților de arhivă și în special în serviciile centrale. De asemenea nu toate unitățile de arhivă folosesc pe larg forme ca expoziții permanente și mobile, conferințe, expuneri la posturile de radio, articole pentru presa locală și centrală etc. Cea mai serioasă lipsă constă, însă, în slaba organizare a folosirii materialelor documentare de la instituțiile și organizațiile socialiste, pentru slujirea construcției socialiste în toate sectoarele de activitate și în special pentru frontul ideologic și cultural-științific.

O problemă importantă, asupra căreia se cere un studiu mai aprofundat pe baza documentelor Congresului partidului, constă în alegerea formelor și tipurilor publicațiilor Arhivelor Statului, în creșterea calitativă a conținutului acestor publicații.

În publicațiile Arhivelor Statului apărute pînă în prezent mai există încă unele manifestări de obiectivism burhez, datorită slabului interes pe care l-au depus arhiviștii pentru introducerea experienței înaintate în această activitate și situării unora dintre ei pe pozițiile învechite ale arheografiei burheze. De exemplu, indicii cronologici au un caracter tehnicist, lipsit de discernămint, nu sînt alcătuiți de pe pozițiile materialismului istoric. În indicii cronologici documentele sînt înșiruite unele după altele fără a se ține seama la ce aspecte ale vieții se referă, fără a se ține seama de importanța lor. Sute de acte de minimă importanță (foi de zestre) și zeci de acte fără valoare (citații la procese), sînt prezentate la fel ca și cele mai importante documente (fuga rumînilor de pe moșii etc.).

Nici unele cataloage de documente nu sînt întocmite în modul cel mai corespunzător, documentele fiind date cronologic, cînd ar fi fost mult mai utile și binevenite pentru cercetătorii din diferite domenii cataloage tematice. În afară de aceasta marea majoritate a publicațiilor Arhivelor Statului vin numai în sprijinul cercetării istorice, etapă de mult depășită în arhivistica socialistă.

Mai mult, în „Catalogul documentelor românești de la Orașul Stalin“ se publică numai actele scrise în limba romînă, scoase de la dosarul cauzei respective. A se scoate actele scrise în romînește de la dosarul cauzei și a le prezenta cu alte documente romînești, care la rîndul lor sînt luate tot din legătura organică cu alte cauze (arendări de terenuri etc.) și a le prezenta împreună, numai pentru că au text în limba romînă, constituie o greșală.

Unele manifestări de obiectivism și-au făcut loc și în paginile „Revistei Arhivelor“, într-o serie de articole³⁹⁾, în care materialul faptic este redat cronologic, fără interpretarea critică necesară, sau fără a se trage con-

³⁹⁾ Vezi de pildă, M. Fănescu, *Documente din expoziția organizată de Direcția Generală a Arhivelor Statului cu ocazia Centenarului Unirii Țărilor Romîne*, în „Revista Arhivelor“ nr. 1/1959, p. 135—147 ș.a.

cluziile rezultate din documentele prezentate. O asemenea tratare nu poate aduce folos nici cercetătorului și nu ajută nici cercurile largi de cititori în a-și forma o părere veridică și justă asupra diferitelor epoci istorice, asupra rolului maselor populare în dezvoltarea și transformarea revoluționară a societății.

Vorbind despre deosebirea dintre obiectivist și materialist, V. I. Lenin arată că materialistul „nu se mărginește să arate necesitatea unui proces, ci lămurește care anume formație social-economică dă conținut acestui proces, *care clasă anume* determină această necesitate. În cazul de față, de pildă (este vorba despre observația lui Struve împotriva lui Mihailovskii — n.n.) materialistul nu s-ar fi mulțumit să constate existența unor „tendențe istorice de nebiruit“, ci ar fi arătat existența unor anumite clase, care determină conținutul rinduirilor date și exclud posibilitatea unor soluții înafara luptei producătorilor înșiși. Pe de altă parte, materialismul implică, ca să zicem așa, spiritul partinic, obligînd ca, la orice apreciere a evenimentului, să se adopte deschis și pe față punctul de vedere al unui anumit grup social⁴⁰).

Fără a ține seama de ideologia marxist-leninistă, de indicațiile lui V. I. Lenin asupra necesității situării pe pozițiile unei anumite clase sociale, deci pe pozițiile clasei muncitoare, unii arhiviști n-au reușit să ridice conținutul a o serie de publicații la nivelul cerințelor partidului nostru, au rămas pe mai departe tributari ideologiei burgheze. De aceea se cere îmbunătățirea radicală, în viitor, a conținutului publicațiilor arhivistice, situarea lor fermă pe pozițiile ideologiei marxist-leniniste, problema pe care Congresul al III-lea al P.M.R. o pune cu tărie și o cere tuturor lucrătorilor frontului ideologic și cultural.

În afară de faptul că va trebui depusă de către toții arhiviștii o muncă asiduă pentru îmbunătățirea calitativă radicală a conținutului publicațiilor Arhivelor Statului, pe bazele ideologiei marxist-leniniste, se cere serios discutată problema îmbunătățirii formei și tipurilor publicațiilor noastre, corespunzător sarcinilor trasate de Congres.

Trebuie în primul rînd analizată posibilitatea publicării acelor instrumente de evidență care să ajute în modul cel mai util munca cercetătorilor. Pînă în prezent Arhivele Statului au editat indicii cronologici ai unor *fonduri mănăstirești*, *cîteva îndrumătoare* și *cîteva cataloage de documente*. Problema se pune sub două aspecte: 1. ce tipuri și forme de publicații sînt necesare în etapa actuală și 2. caracterul acestora și modul în care trebuie alcătuite (tematica). De asemenea o mare importanță are chestiunea utilității publicațiilor: cui se adresează. Restrîngîndu-le acțiunea numai în sfera cercetării, și în special a celei istorice, se va face loc influențelor arheografiei burgheze, fapt care trebuie combătut cu toată tăria.

Este necesar, ca pornind de la cele arătate, arhiviștii să-și îndrepte atenția în primul rînd înspre elaborarea și publicarea acelor instrumente de evidență care sînt cele mai necesare în momentul de față, și anume: cataloage și ghiduri (îndrumătoare). Nu este utilă publicarea de inventare decît în cazuri cu totul deosebite, cînd importanța fondului este în măsură să ceară aceasta (deservirea mai multor sectoare de activitate).

⁴⁰) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 1, Ed. P.M.R., 1950, p. 396—397.

Inventarele, bine alcătuite, pot folosi cu cea mai mare eficacitate în sălile de studiu și în special la alcătuirea acelor instrumente de evidență cu caracter superior, amintite mai sus. Chiar în cazul arătat inventarele publicate trebuie elaborate în primul rînd tematic.

Se cere ca îndrumătoarele să fie alcătuite tematic, pornind de la necesitățile frontului ideologic și cultural, ale sectoarelor economiei naționale. Temele trebuie formulate pe baza indicațiilor institutelor interesate, ale organelor economice, de stat, pornind de la sarcinile date de partid pentru o etapă sau alta. În etapa actuală, caracterizată pe larg în documentele Congresului al III-lea, cele mai indicate teme nu se pot stabili decît printr-o strînsă colaborare cu Academia R.P.R., ministerele de resort etc.

Într-o fază superioară a muncii arhivistice se poate elabora și publica un îndrumător tematic general pentru toate depozitele Arhivelor Statului. Acesta poate folosi atît arhiviștilor în munca ulterioară de trecere la forme superioare de publicații, cît și cercetătorilor, organelor interesate care pot cere după studierea acestui îndrumător materialele ce le sînt utile, informările și notele necesare etc.

Instrumentele amintite nu se pot rezuma numai la cuprinderea materialelor existente în depozitele Arhivelor Statului. De aceea, arhiviștii, serviciile regionale, filialele au datoria să organizeze pe măsura posibilităților elaborarea și eventual publicarea unor asemenea instrumente și în cadrul muncii de arhivă de la ministere, întreprinderi de importanță republicană etc., pentru a putea deservi în cele mai bune condițiuni cercetarea perioadei construirii socialismului de toți lucrătorii frontului ideologic și cultural.

Concomitent cu publicarea lucrărilor amintite, care luate în totalitate constituie aparatul de informare științifică în arhive, lucrătorii Arhivelor Statului au sarcina întocmirii unor ediții de documente, tematic, pe fonduri etc., care constituie forma superioară de valorificare a materialului documentar. Edițiile de documente, elaborate și publicate de Arhive sau în colaborare cu Academia R.P.R. și alte instituții sau ministere interesate au rolul de a pune în circuitul științific materiale de valoare deosebită, cu volum mare, ușurînd la maximum activitatea cercetătorilor. Ele sînt utile în special pentru perioada modernă și contemporană a istoriei patriei pentru a scoate din enorma cantitate de fonduri arhivistice documentele cele mai caracteristice și mai valoroase. De aceea ele trebuie alcătuite tematic, conform periodizării marxist-leniniste a istoriei. Pe de altă parte edițiile de documente trebuie axate pe problemele necercetate sau falsificate în trecut de ideologii burgheziei și cercetătorii căzuți sub influența idealismului și subiectivismului. Ele pot contribui, de asemenea, la combaterea curentelor reacționare din istoriografia și sociologia burgheză contemporană care încearcă în permanență să denatureze realitățile din țara noastră, să falsifice istoria poporului român.

Edițiile de documente trebuie axate pe probleme economice (industrie, agricultură etc.), pe aspecte din dezvoltarea științei, artei, medicinei ș.a.m.d. Ele pot fi alcătuite regional (cu privire la problemele puse de dezvoltarea social-economică și politică a unei regiuni), sau pentru a epuiza

documentele privitoare la o temă de interes larg pentru cercetătorii și oamenii muncii din întreaga țară.

Temele pentru edițiile de documente trebuie alese conform necesităților organelor interesate, ale muncii de cercetare, ale dezvoltării științei și culturii în patria noastră. În momentul de față, pe baza sarcinilor trasate de Congres, cele mai utile pot fi acele ediții care să contribuie la transformarea revoluționară a conștiinței oamenilor, la legarea activității teoretice de cercetare de practica construcției socialiste.

Edițiile de documente pe fonduri au rolul de a publica documentele de mare valoare a căror cercetare este mai puțin accesibilă, sau când fondul reprezintă un interes deosebit trebuind a fi cunoscut de masele largi (fonduri cuprinse în perioade istorice mai scurte, privitoare la activitatea unor bănci, întreprinderi etc. desființate ș.a.m.d.). Astfel de ediții se pot elabora și în cazul unor colecții particulare, mai puțin accesibile cercetătorilor și maselor largi.

De asemenea, încă nu există în portofoliul publicațiilor arhivistice ediții de broșuri cu caracter de popularizare științifică. Aceste ultime forme de publicare pot cuprinde documente ilustrative din marile evenimente revoluționare ale vieții poporului nostru, ca și din minunata muncă și luptă a poporului muncitor sub conducerea partidului pentru construirea socialismului. Ele pot populariza pe bază de documente, cu facsimile și anexe, opera înaintașilor progresiști ai științei și culturii noastre, opera oamenilor de știință și cultură pusă în slujba socialismului.

După cum subliniază documentele Congresului, știința din țara noastră a dat o contribuție valoroasă la construirea bazelor socialismului. Planul de 6 ani deschide perspective și mai mari pentru activitatea creatoare a oamenilor de știință, îndreptată înspre valorificarea superioară a resurselor economiei naționale, desfășurarea nestăvilită a progresului tehnic. Din acest punct de vedere trebuie avută în permanență înaintea indicația de mare însemnătate cuprinsă în raportul prezentat la Congres de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej că „aportul adus la rezolvarea problemelor concrete ale dezvoltării economiei va trebui să reprezinte principalul criteriu de apreciere a muncii de cercetare tehnico-științifice“⁴¹).

Această indicație trebuie să călăuzească pe toți arhiviștii în elaborarea lucrărilor, indiferent de tipul, forma și scopul propuse. Numai în măsura în care publicațiile noastre corespund cerințelor etapei de desăvârșire a construcției socialiste, au un înalt conținut ideologic și științific, ele sînt utile și pot fi considerate corespunzătoare cerințelor Congresului al III-lea al P.M.R.

O nouă formă de ediții de documente, care a început să aibă circulație mai mare în ultimul timp, constă în publicarea tematică a unor materiale de către arhiviștii mai multor țări, în colaborare și cu alte institute de cercetări. Asemenea ediții elaborate de arhiviștii țărilor socialiste au rolul de a elucida o serie de probleme privitoare la istoria de luptă a popoarelor, duse împreună pentru eliberarea socială și națională.

⁴¹ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 91.

În activitatea de publicare a Arhivelor Statului din țara noastră nu există încă norme arheografice unice. Aceste norme trebuie elaborate în cel mai scurt timp, în colaborare cu Institutul de istorie a partidului, Academia R.P.R. etc., pentru a putea răspunde în cele mai bune condițiuni sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R. Ele trebuie pe larg dezbătute și popularizate pentru a putea fi însușite de cercetătorii care publică documente ca anexă la unele din articolele lor, ca și de redacțiile revistelor interesate. Aceste norme trebuie să fie alcătuite pe diferitele perioade istorice, iar la elaborarea lor trebuie atras un număr larg de arhiviști, cercetători, publiciști etc.

Un alt sector în care materialele documentare pot sluji interesele statului democrat-popular este cel al relațiilor internaționale cu alte țări. În politica externă clarvăzătoare a statului nostru, partidul acordă o mare importanță legăturilor economice și comerciale atât cu statele socialiste, cât și cu cele capitaliste. La cel de-al III-lea Congres al partidului, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că: „Relațiile noastre economice cu celelalte state s-au îmbunătățit continuu, ceea ce s-a manifestat printr-un volum de schimburi comerciale în continuă creștere. Astfel au sporit simțitor în ultimii ani schimburile cu Franța, Anglia, Italia, Elveția, Austria, cu unele țări din America Latină, precum și cu alte țări“⁴²).

În cadrul acțiunii largi întreprinse de partid pentru reluarea relațiilor economico-comerciale cu unele state capitaliste, au existat litigii financiare nerezolvate, lăsate de guvernele burghezo-moșierești care s-au perindat de-cenii de-a rîndul la cîrma țării, golind vistieria țării și lăsînd neplătite datoriile contractate peste hotare.

Arhiviștii au datoria patriotică de a păstra cu mare grijă documentele care pot ajuta la rezolvarea unor probleme referitoare la relațiile țării noastre cu alte state, de a întocmi o evidență clară a lor, iar în acțiunea vastă de organizare a fondurilor existente în depozitele proprii și la întreprinderi și instituții să detecteze cu atenție asemenea piese și să le facă imediat cunoscute organelor interesate ale statului.

Cea mai importantă problemă pentru dezvoltarea științelor sociale, și deci și a arhivisticii, este raportul dintre teorie și politică, dintre teorie și interesele de clasă, de partid. În societatea împărțită în clase nu există și nu poate exista o știință socială în afara partidului, în afara claselor sau deasupra lor. În marea noastră epocă, a luptelor de clasă și a trecerii de la capitalism la socialism, partinitatea științelor sociale capătă o importanță mult mai mare decît în oricare altă epocă istorică. Întreaga sociologie și istoriografie burgheză își pune ca sarcină principală lupta împotriva marxismului, împotriva comunismului. Iar acest lucru dezvăluie caracterul de clasă, de partid al sociologiei burgheze. Clasa reacționară și teoreticienii ei ajung inevitabil în dezacord cu realitatea, cu necesitățile și legile dezvoltării societății, și de aceea nu sînt în stare să aprecieze obiectiv fenomenele, evenimentele, tendințele care duc această clasă la pieire. Clasa revoluționară, înaintată, ascendentă poate să privească adevărul cu curaj în față; ea este interesată în cunoașterea adevărului obiectiv, în cunoașterea legilor de dezvoltare a societății, pentru a o transforma cu succes.

⁴² Ibidem, p. 103.

Ideologia socialistă se dezvoltă în lupta împotriva manifestărilor ideologiei burgheze. Congresul cere ca, înfăptuind cu perseverență principiul conducerii de către partid a activității ideologice și culturale, și pe viitor această activitate să fie pătrunsă de partinitate, de intransigență față de ideologia burgheză, să combată neobosit manifestările de liberalism, obiectivismul burghez, naționalismul și șovinismul. Din acest punct de vedere rodnicia muncii creatoare în toate domeniile științei și culturii este strâns legată de întărirea continuă a spiritului de partid în munca științifică de creație.

Rezoluția Congresului subliniază că „înăfăptuind cu perseverență principiul conducerii de către partid a activității ideologice și culturale, trebuie să veghem și pe viitor ca această activitate să fie pătrunsă de partinitate, de intransigență față de ideologia burgheză, să combatem neobosit orice manifestare a concepțiilor ideologice străine, pentru triumful deplin al ideologiei socialiste”⁴³⁾.

Sociologia și istoriografia burgheză contemporană au ca trăsătură caracteristică dominantă subiectivismul. Mulți istorici burghezi privesc cu indolă chiar faptele istorice indiscutabile, iar din materialele documentare selecționează numai ceea ce servește clasele dominante și ilustrează istoria personalităților burgheze. Pentru acești istorici și arhiviști sensul și scopul cunoașterii faptelor, a istorici îl constituie nu adevărul obiectiv, ci interpretarea subiectivă a acestora din punctul de vedere al prezentului. În general partinitatea burgheză are ca rezultat subiectivismul, arbitrarul în sociologie, denaturarea și falsificarea faptelor și concluziilor în știința istorică, publicarea trunchiată și parțială a documentelor, renunțarea la știința adevărată.

Deosebindu-se radical de partinitatea burgheză, partinitatea ideologiei proletare, comuniste asigură cunoașterea cea mai adâncă, cea mai obiectivă și multilaterală a realității, interesele clasei muncitoare corespunzând mersului obiectiv al dezvoltării istorice.

Prin conținutul lor, documentele — cu excepția celor care oglindesc fenomenele naturii sau procesele tehnice — au caracter de clasă. Aceasta, deoarece întreaga istorie a omenirii din momentul în care au apărut clasele este istoria luptei de clasă, a luptei dintre exploatați și exploataitori, dintre clasele dominate și cele dominante pe diferite trepte ale dezvoltării sociale. Problemele legate de munca asupra documentelor pot fi rezolvate just numai atunci când se respectă principiul partinității marxiste.

Lupta hotărâtă pentru adevăr obligă ca în circuitul științific să se introducă numai izvoare care să contribuie la înțelegerea justă a fenomenelor vieții sociale, iar apropierea de adevăr este posibilă numai pentru acela care adoptă punctul de vedere al partidului clasei celei mai progresiste — al partidului clasei muncitoare. De aceea arhivistica cu adevărat marxistă, științifică trebuie să pună la îndemna cercetătorilor acele documente care să înfățișeze în primul rând munca poporului, viața economică a țării, istoria dezvoltării forțelor și relațiilor ei de producție, istoria orinduirii politice, lupta de clasă și lupta de eliberare națională, istoria culturii spirituale, lupta ideologică ca reflectare a luptei de clasă, acele documente care să

⁴³⁾ *Ibidem*, p. 642.

reflecte munca și lupta multilaterală a constructorilor socialismului din țara noastră.

Lucrătorii de pe frontul ideologic au datoria de cinste, care reiese din documentele Congresului, de a face o analiză critică, marxist-leninistă, a principalelor curente din filozofia, economia politică, istoriografia vechii României, a demasca ideile reacționare dominante în regimul burghezo-moșieresc și a valorifica tot ce este progresist în gândirea socială din trecut.

Arhivistica socialistă din patria noastră își va îndeplini o obligație de cinste prin participarea la demascarea și la analiza critică marxistă a principalelor curente reacționare din științele sociale și în special din istoriografia din trecut și arhivistica burgheză. Demascarea ideilor reacționare care au dominat arhivistica românească în regimul burghezo-moșieresc, a modului denaturat cum au fost publicate documentele de arhivă de istoricii, economiștii, juriștii burghezi și alții, ca și valorificarea a tot ceea ce a fost progresist în munca arhivistică în trecut va ajuta fără îndoială la creșterea arhivisticii marxiste din țara noastră, la legarea ei mai strânsă de contemporaneitate.

Inceputurile făcute în această privință⁴⁴), larg dezvoltate în viitor, vor contribui la scrierea istoriei arhivisticii românești de pe pozițiile marxism-leninismului.

Aceasta îi va ajuta pe toți cercetătorii din domeniul științelor sociale, care se preocupă de editarea de texte și cercetează documente editate în trecut, să folosească și mai critic aceste texte, să generalizeze experiența pozitivă în această problemă, să întrebuințeze cu cea mai mare atenție baza documentară. În același timp ei vor putea veni cu o critică substanțială la adresa cercetătorilor din trecut care au denaturat și falsificat această bază documentară, folosind-o în lucrări care să slujească statului burghez.

Un sector important în care arhivistica socialistă din țara noastră mai are încă multe de realizat îl constituie lupta ideologică împotriva arhivisticii burgheze. În raportul C.C. al P.M.R. la Congres se subliniază că „coexistența pașnică între state nu numai că nu exclude, ci *presupune* în mod necesar *lupta de idei* între socialism și capitalism. Promovînd politica de dezvoltare a relațiilor de colaborare pașnică între toate statele, indiferent de *orînduirea lor socială*, *partidul nostru militază în mod consecvent pentru triumful deplin al ideologiei marxiste*, pentru evidențierea superiorității socialismului asupra capitalismului, dezvăluirea falsității și caracterului antiștiințific al ideologiei burgheze sub toate formele ei”⁴⁵).

⁴⁴) Vezi: *Arhivele Statului – 125 de ani de activitate. 1831–1956*, Buc., 1957; Ion Rusu, *100 de ani de la nașterea academicianului Iuliu Moisil, întemeietorul Arhivelor Statului Născut*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1958, p. 311–315; M. Regleanu, *Arhiviști progresiști în trecutul Arhivelor Statului*, comunicare științifică ținută în cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului în 28 decembrie 1960. Cu toate acestea în lucrările citate nu se face o apreciere critică aprofundată a arhivisticii românești din trecut; de aceea sarcina valorificării critice a moștenirii arhivistice are o mare importanță în lumina sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R.

⁴⁵) *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 89.

După cum în general lupta ideologică dintre cele două sisteme sociale opuse nu poate înceta nici o clipă, tot așa arhivistica socialistă nu poate rămâne indiferentă, ci trebuie să lupte neîncetat împotriva ideilor reacționare ale arhivisticii din țările capitaliste, a metodelor și principiilor acesteia. Combătând în primul rînd tendințele manifestate chiar de unii lucrători de arhivă din țara noastră, de a minimaliza rolul arhivisticii socialiste ca știință socială, arhivistica noastră marxistă are rolul de cînstă de a contribui la lupta ideologică a arhivisticii țărilor socialiste împotriva arhivisticii burgheze contemporane. Aceasta, pentru a dovedi triumful deplin al ideologiei marxiste în arhivistică, superioritatea evidentă și deplină a arhivisticii socialiste legate de popor față de cea burgheză legată de interesele monopolurilor, ale claselor exploatare din țările imperialiste. Demascarea falsității și a caracterului antiștiințific al arhivisticii burgheze contemporane, pătrunsă de ideologia burgheză reacționară, va ajuta mai bine pe arhiviști să înțeleagă necesitatea legării muncii lor de interesele poporului, să evidențieze cu tărie superioritatea arhivisticii socialiste față de cea burgheză, reacționară.

Un exemplu concludent al problemei constă în aceea că în arhivele din țările socialiste cercetătorii au acces liber la materialele documentare din orice perioadă. În același timp, în țările capitaliste s-au introdus date limitative pentru accesul la documentele de arhivă; pentru arhivele Vaticanului — anul 1846, ale Italiei — 1900, ale Braziliei — 1880, ale Turciei — 1908, ale Uniunii Sud-Africane — 1910, R.F.G. — noiembrie 1918. Pe de altă parte, în țările vest-europene termenul pentru eventuala publicare a documentelor este de 50—100 de ani și chiar mai mult. În țările capitaliste din Occident o serie de ministere din cele mai importante (Afaceri Externe, Armată, Flota Maritimă, Afaceri Interne, Colonii etc.) nu predau arhivelor naționale materialele de care dispun, iar practic accesul la materialele de arhivă ale acestor ministere este exclus, în special pentru cercetarea problemelor legate de contemporaneitate. De regulă, un cercetător din Occident nu are acces la documentele partidelor politice⁴⁶). Contrar acestor reguli în țările socialiste accesul este liber la orice material de arhivă.

Cu toate acestea statele imperialiste folosesc pe larg documentele în scopuri politice, cu toată asigurarea pe care o dau despre „imparțialitatea” științei burgheze. Cercetătorii puși în slujba monopolurilor, folosind documente curente din epoca contemporană, caută să dea un caracter „autentic” concluziilor pe care le trag în lucrările lor, concluzii false, tendențioase și calomniatoare la adresa țărilor socialiste, a maselor populare din propria țară.

Publicarea de „documente” și „monografii” ale istoricilor burghezi americani și ale celor din alte țări capitaliste nu pornește decît de la ideea de a ascunde politica imperialistă de cîtropire și anexiuni dusă în diferite perioade istorice, de a justifica politica agresivă în exterior și de exploatare în interiorul țării. Este foarte caracteristică, de exemplu, falsificarea

⁴⁶) G. A. Belov, *Folosirea Fondului Arhivistice de Stat al U.R.S.S. în interesul științei istorice*, în „Voprosi Istorii”, nr. 10/1960.

istoriei celui de-al doilea război mondial de către istoriografia burgheză contemporană din S.U.A.⁴⁷⁾.

În această privință sarcina care revine și arhiviștilor români este formulată foarte clar de arhiviștii din U.R.S.S. : „Istoricilor arhiviști sovietici, care conduc munca de cercetare științifică, le revine sarcina de a elucida în mod just problemele teoriei, istoriei și practicii muncii arhivistice în U.R.S.S. Este necesară lupta neîmpăcată împotriva încercării scăderii rolului și importanței teoriei marxism-leninismului în munca arhivistică din partea arhiviștilor burghezi, împotriva denaturărilor principiilor marxism-leninismului, principii pe a căror bază se dezvoltă și se consolidează sistemul sovietic al muncii arhivistice“⁴⁸⁾.

Va trebui ca în lucrările arhiviștilor noștri să găsim întotdeauna aprecieri critice asupra opiniei arhiviștilor din lagărul imperialist, care propagă în arhivistică și arheografie teoriile idealiste formaliste și care vor să convingă despre avantajele sistemului departamental al organizării arhivistice, ridicându-se împotriva bazelor principiale marxist-leniniste ale muncii arhivistice din U.R.S.S. și țările socialiste.

După cum se arată în documentele Congresului, lucrătorii frontului ideologic trebuie să analizeze procesele ce au loc în sinul capitalismului contemporan, demascând pe apologeții contemporani ai capitalismului, filozofia burgheză reacționară, ideologia burgheză, luptând împotriva falsificării și denaturării marxism-leninismului de către reformiștii și revizioniștii contemporani.

Lucrătorii Arhivelor Statului pot veni în sprijinul frontului ideologic prin punerea în valoare a acelor documente care să slujească combaterii revizionismului și reformismului contemporan. Aceasta, în special în problemele referitoare la istoria Patriei noastre, la construirea socialismului și la probleme legate de participarea țării noastre la efortul comun al țărilor socialiste în lupta pentru pace, democrație și socialism.

Un exemplu edificator în această privință îl constituie necesitatea combaterii teoriilor revizioniste în problema „exportului de revoluție“.

Aceste așa-zise teze sînt demascate pînă la capăt în documentele partidului nostru. Astfel, referitor la procesul revoluționar neîntrerupt care a avut loc în țara noastră, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată : „Insurecția armată victorioasă a dat un puternic avînt luptei maselor populare, a constituit începutul revoluției populare, a cărei sarcină de bază era lichidarea rămășițelor feudale și desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, înfăptuirea unui șir de reforme democratice care să deschidă larg drumul progresului economic și social“, iar mai departe că „...la 30 Decembrie 1947 a fost proclamată Republica Populară Romînă, ceea ce a însemnat începutul unei noi etape — etapa revoluției socialiste“⁴⁹⁾.

Serviciile regionale, filialele, lucrătorii din arhive au sarcina de a pune în evidență și a da în circuitul științific documentele care vin în sprijinul

⁴⁷⁾ Vezi L. N. Kudășev, V. I. Popov, *Cum falsifică istoriografia burgheză reacționară din S.U.A. istoria ajunului și începutului celui de-al doilea război mondial*, în „Analele romîno-sovietice“, nr. 4/1960, Seria Istorie, p. 121—157.

⁴⁸⁾ G. A. Belov, V. V. Maksakov, *op. cit.*

⁴⁹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, în „Scînteia“, nr. 4609, din 23 august 1959.

combaterii unor asemenea teze revizioniste, ele existând sub nenumărate aspecte și în numeroase fonduri.

Arhivistica socialistă, calitativ deosebită de arhivistica burgheză, își bazează întreaga activitate de organizare și cercetare științifică pe ideile nemuritoare ale învățaturii marxist-leniniste.

Traducerea în viață a sarcinilor care stau în etapa actuală în fața muncii arhivistice din țara noastră reclamă un arhivist cu o înaltă pregătire ideologică și cu vaste cunoștințe profesionale, dată fiind diversitatea fondurilor arhivistice deținute și varietatea sectoarelor din uriașul șantier al construcției socialiste pe care materialul documentar trebuie să le deservească cit mai bogat.

Partidul a creat arhiviștilor din țara noastră asemenea condiții materiale, încît au toate posibilitățile să-și consacre întreaga capacitate spre soluționarea problemelor organizatorice și științifice ce le stau în față. Totodată, partidul înarmează pe arhiviști cu învățatura atotbiruitoare a marxism-leninismului, care îi ajută să se orienteze just în organizarea și folosirea fondurilor arhivistice, să pună accentul principal pe acele laturi ale activității lor care sînt cele mai necesare cercetării științifice și economiei naționale la un moment dat, să înțeleagă profund și să aplice neabătut politica partidului în construirea socialismului.

Arhiviștii trebuie să depună eforturi permanente pentru dezvoltarea continuă a arhivisticii socialiste, să militeze pentru extinderea a tot ce este înaintat și valoros în desfășurarea activității acestui sector de activitate, să combată rutina și nepăsarea care împiedică răspîndirea noului.

Perspective nebanuite se deschid arhivisticii din țara noastră. Planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, precum și schița planului economic de perspectivă pe 15 ani, ridică probleme deosebit de mari și interesante în arhivistică. Activitatea arhivistică, pusă în slujba obiectivelor fixate de partid, cere Arhivelor Statului o contribuție calitativ superioară și concretă în sprijinul practicii construcției socialiste.

„Pășim într-o etapă nouă de dezvoltare, arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare și ai întregului popor român”⁵⁰). Această etapă nouă în dezvoltarea țării noastre, precizată de Congresul partidului, determină un nou avînt al muncii arhivistice în care trebuie să se încadreze toți lucrătorii Arhivelor Statului.

Călăuzindu-se în activitatea lor după documentele Congresului al III-lea al P.M.R., arhiviștii trebuie să-și însușească pînă la capăt adevărul obiectiv că acele cunoștințe care nu sînt îmbinate cu munca, cu practica construcției socialiste și comuniste, se transformă într-o rezervă moartă de fapte; ele conferă erudiție, dar nu aduc folos oamenilor, societății. Teoretizarea de-

⁵⁰ Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, Ed. politică, Buc., 1960, p. 105.

șartă, ruptă de sarcinile construcției vieții noi, îngrămădirea de definiții și construcții logice rupte de necesitățile vieții sînt străine științei socialiste, culturii socialiste, care se dezvoltă pe baza indicațiilor leniniste. În condițiile societății socialiste, cercetătorii și arhiviștii, care vin în contact direct cu documentul scris, nu pot fi indiferenți față de politică și față de ideologie, deoarece aceasta înseamnă capitulare în fața influențelor străine. V. I. Lenin scria în mod foarte sugestiv : „Mai puține raționamente intelectualiste. Mai aproape de viață. Mai multă atenție pentru *noul* pe care *masa* muncitorească și țărănească îl zidește *în fapt* în munca ei de toate zilele“⁵¹⁾.

Congresul al III-lea al P.M.R. a înarmat poporul muncitor cu un mare program de muncă și de luptă pentru desăvîrșirea construcției socialiste. Insuflețiți de chemările Congresului, oamenii muncii de la orașe și sate își consacră întreaga lor putere de muncă, energia creatoare, inițiativa, talentul și pricepera lor pentru realizarea acestui program luminos, pentru deplina victorie a socialismului în patria noastră.

Alături de toți oamenii muncii, arhiviștii trebuie să depună eforturi sporite pentru ca în cel mai scurt timp să se desăvîrșească procesul de prelucrare tehnico-științifică a materialelor din propriile depozite și de organizare a arhivelor de la toate organizațiile socialiste din țară în conformitate cu H.C.M. 1119/1957. Pe această bază vor trebui puse în valoare cele mai importante fonduri arhivistice în scopul folosirii materialelor documentare în procesul desăvîrșirii construcției socialismului în țara noastră. Este necesară, de asemenea, publicarea în continuare a instrumentelor de evidență a materialelor documentare pentru a face posibilă cercetarea și folosirea lor în lucrările care vor ajuta propaganda de partid și de stat, în lucrările științifice din toate domeniile, asigurîndu-se conținutul ideologic-partinic al publicațiilor Arhivelor Statului, situarea lor pe poziția luptei împotriva ideologiei burgheze, împotriva obiectivismului burghez și a altor influențe străine de arhivistica socialistă.

Îndeplinirea în cele mai bune condiții a sarcinilor care revin lucrătorilor de arhivă din țara noastră din documentele Congresului al III-lea al P.M.R. va da posibilitate Arhivelor Statului să contribuie și pe mai departe, ca instituție de cultură, efectiv la construirea noii vieți în Republica Populară Română. Slujind multilateral frontului ideologic și cultural, economiei naționale, arhiviștii pășesc împreună cu toți oamenii muncii sub conducerea partidului spre înfăptuirea celor mai mărețe idealuri ale omnirii — societatea socialistă deplină și societatea comunistă. Nu există idealuri mai nobile și mai mărețe decît acestea. De aceea după felul în care le vom sluji vom putea analiza rezultatele muncii noastre, vom putea răspunde chemărilor partidului de a munci cu abnegație și entuziasm pentru îndeplinirea sarcinilor care stau în fața sectorului nostru de activitate.

Glorioasa aniversare a partidului, prilej pentru un puternic avînt al întregii activități pe toate fronturile construcției socialiste, va duce la noi succese în domeniul arhivisticii, la o contribuție mai efectivă a acesteia la construirea vieții noi.

⁵¹⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 28, E.S.P.L.P., 1955, p. 86.

DOCUMENTELE DE PARTID, BAZA STUDIERII ȘTIINȚIFICE A GLORIOSULUI DRUM DE LUPȚĂ A PARTIDULUI MUNCITORESC ROMIN

P. NICULESCU

Șeful Arhivei Centrale a Institutului de istorie
a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.

Împlinirea a 40 de ani de la crearea în mai 1921 a Partidului Comunist din România găsește oamenii muncii de la orașe și sate în plină activitate pentru îndeplinirea mărețelor sarcini trasate de Congresul al III-lea al partidului. Rezultat al îndelungatului proces de dezvoltare istorică a poporului nostru, al mișcării muncitorești revoluționare, Partidul Comunist din România s-a plămădit în focul luptelor de clasă din anii 1918, 1919, 1920. Acest eveniment a avut o covârșitoare însemnătate în viața țării noastre, a mișcării muncitorești. *„Crearea Partidului Comunist din România — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România“*¹⁾.

Fidel învățaturii marxist-leniniste, folosind bogata experiență a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a mișcării muncitorești internaționale și studiind dezvoltarea social-economică a țării noastre, partidul de avangardă al clasei muncitoare a condus poporul muncitor pe drumul neabătut al luptei revoluționare pentru răsturnarea regimului burghez-moșieresc, instaurarea dictaturii proletariatului și construirea unei societăți lipsită de exploatare și asuprire — societatea socialistă.

Sub conducerea partidului, poporul nostru a înlăturat puterea capitaliștilor și moșierilor, a instaurat regimul de democrație populară — formă a dictaturii proletariatului — a creat, într-un timp istoricește scurt, baza economică a socialismului, marea victorie a clasei muncitoare, a țărânimii, a intelectualității.

Întreaga activitate a partidului constituie un exemplu de fidelitate nestrămutată față de marxism-leninism, de intransigență revoluționară față

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ed. a IV-a, 1956, E.S.P.L.P., p. 368.

de dușmanul de clasă, o expresie a patriotismului socialist și a internaționalismului proletar, un exemplu de slujire neabătută a intereselor fundamentale ale poporului. Istoria partidului este străbătută de eroismul și abnegația luptei celor mai buni fii ai clasei muncitoare, dintre care mulți și-au jertfit viața pentru fericirea poporului, pentru independența patriei, pentru socialism.

Studierea istoriei Partidului Muncitoresc Român constituie un mijloc prețios în activitatea desfășurată de partid pentru ridicarea continuă a conștiinței socialiste a maselor populare din patria noastră, parte integrantă a mărețelor sarcini ale desăvârșirii construcției socialismului.

Documentele de partid, multe elaborate în grelele condiții ale ilegalității, sînt mărturii grătore asupra drumului eroic de luptă a partidului, asupra condițiilor în care partidul și-a desfășurat activitatea, sînt mărturii ale succeselor obținute în lupta revoluționară, de clasă, împotriva crudului regim burghezo-moșieresc pentru o nouă orînduire.

Cunoașterea documentelor perioadei 1917—1920 ne dă posibilitatea să cercetăm și să studiem avîntul revoluționar care s-a desfășurat în condițiile generate de războiul imperialist și sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, lupta pentru crearea partidului de tip nou.

„Declarația de principii” (noul program al partidului socialist) adoptată în decembrie 1918, ca urmare a creșterii influenței comuniștilor, este un document programatic însemnat care reflectă influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, creșterea mișcării revoluționare din țara noastră în anii cînd a început să se plămădească partidul comunist. Declarația de principii din 1918 condamnă teoriile reformiste și, sub influența grupurilor comuniste, subliniază că și partidul socialist se consideră un partid revoluționar. Pentru prima dată în istoria mișcării muncitorești din România într-un program al partidului se vorbea despre lupta pentru dictatura proletariatului și pentru comunism, se sublinia solidaritatea cu partidul comunist al Uniunii Sovietice²⁾. Acest proiect de program revoluționar a fost însă abandonat de elementele reformiste din partid, care au adoptat în mai 1919 o altă „Declarație de principii”, oportunistă.

Un document însemnat care ilustrează lupta grupurilor comuniste pentru crearea partidului de tip nou este revista „Lupta de clasă”, organ al secțiunii din București a partidului socialist, editată sub înfrîurirea grupurilor comuniste la 1 iulie 1920.

Editorialul publicat în nr. 1 sublinia că scopul revistei „Lupta de clasă” este de a răspîndi ideologia marxist-leninistă în cercurile cele mai largi ale clasei muncitoare din România, de a clarifica unele probleme ale mișcării revoluționare din țară în lumina ideologiei proletariatului, de a contribui la transformarea partidului socialist în partid comunist. Încă din primul număr, revista își afirma deschis apartenența sa la ideile comunismului. „...Comunismul de care ea (revista) ține și pe care-și propune să-l propovăduiască este același pe care Marx și Engels l-au așternut acum aproape trei

²⁾ *Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922, vol. I, E.S.P.L.P., 1956, p. 82.*

sferturi de veac în Manifestul Comunist... cu cit mai adînc în comoara acestor învățături va pătrunde proletariatul conștient și militant, cu atît mai bine va putea dînsul folosi armele minunate pe care experiența revoluționară a Internaționalei Comuniste i le pune la îndemînă³⁾. În același timp revista a militat pentru afilierea la Internaționala a III-a. „...Viața interioară a mișcării muncitorești din România — sublinia revista — este astăzi dominată de același spirit care-i la temelie și care formează puterea Internaționalei a III-a. Afilierea la Moscova (este vorba de afilierea la Internaționala Comunistă, care își avea sediul la Moscova — n.n.) este pivotul împrejurul căruia se învîrtesc toate discuțiile din sinul organizațiilor noastre“⁴⁾.

Problema creării Partidului Comunist și a afilierii la Internaționala Comunistă constituie obiectul mai multor articole.

Prin publicarea unor fragmente din lucrările lui Lenin „Statul și Revoluția“, „Bolșevicii și clasa țărănească“ etc., a unor teze ale Internaționalei Comuniste, precum și prin articolele scrise de pe pozițiile marxismului revoluționar, revista a contribuit la răspîndirea ideilor socialismului științific în țara noastră, la educarea marxist-leninistă a elementelor revoluționare din rîndurile partidului socialist, la educarea și atragerea maselor muncitorești pe fagașul luptei pentru crearea partidului de tip nou.

Greva generală din octombrie 1920, moment de culme al avîntului revoluționar din România, a arătat mai mult ca oricînd proletariatului din țara noastră necesitatea de a avea un partid marxist-leninist, revoluționar. Manifestele editate de grupurile comuniste după greva generală sînt documente însemnate din care rezultă rolul comuniștilor în demascarea și zdrobirea elementelor reformiste, oportuniste, în clarificarea politică și ideologică a mișcării revoluționare, în crearea partidului de tip nou.

Pe această linie documentul intitulat: „Conferința organizațiilor comuniste ilegale din România“ care a avut loc la Iași în martie 1921, subliniază eroismul comuniștilor și necesitatea transformării partidului: „Conferința admiră revoluționarismul, intransigența, disciplina și sacrificiile comuniștilor, dînd aceste calități drept pilde întregii muncitorimi din România...“⁵⁾, iar mai departe: „Coordonarea activității comuniste, formarea unui partid comunist unic pentru toată România a devenit de mult o necesitate“⁶⁾.

Luptînd pentru crearea partidului de tip nou, grupurile comuniste au militat pentru o construcție organizatorică leninistă a partidului, pentru punerea la baza întregii activități a partidului a principiului centralismului democratic. Astfel în proiectul de statut întocmit în octombrie 1920, un alt document important pentru studierea procesului de formare a partidului, se arată că partidul comunist „urmărește organizarea proletariatului pe terenul luptei de clasă și al solidarității internaționale a muncitorilor, țărănilor, pentru cucerirea puterii politice și aplicarea dictaturii proletariatului prin regimul politic al sfaturilor în vederea socializării mijloacelor de producție, adică transformarea societății capitaliste bazate pe exploatarea muncii într-o

³⁾ „Lupta de clasă“, seria I-a, anul I, nr. 1, din 1 iulie 1920, p. 2.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 1-2.

⁵⁾ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fond. 96, dosar nr. 191, f. 143.

⁶⁾ *Ibidem*, f. 144.

societate socialistă...⁷⁾. Mai departe se prevăd normele organizării partidului, organelor și organizațiilor sale, drepturile și îndatoririle membrilor de partid, norme privind desfășurarea activității de partid.

În ciuda împotrivirii și piedicilor puse de reformiști și oportuniști, comuniștii au reușit să cîștige de partea lor majoritatea covârșitoare a membrilor partidului socialist.

Ca urmare a luptei duse de grupurile comuniste, care constituiau nucleul conducător al aripei de stînga din partidul socialist, la 8 mai 1921 a avut loc la București congresul general al partidului socialist care a votat în a șasea zi, cu o majoritate zdrobitoare, înființarea Partidului Comunist din România și afilierea la Internaționala a III-a.

Documentele congresului I al P.C.R., care s-au păstrat, reflectă fidelitatea nestrămutată față de marxism-leninism, față de Internaționala Comunistă, de care a dat dovadă Partidul Comunist încă de la crearea sa.

În moțiunile⁸⁾ adoptate, partidul și-a exprimat patriotismul său, internaționalismul proletar, abnegația în lupta pentru victoria cauzei comune. În moțiunea către Internaționala Comunistă, Congresul și-a exprimat credința în victoria luptei revoluționare în toată lumea, aceasta deschizînd omenirii o eră fericită de dezvoltare și cultură. Ridicîndu-se încă de la crearea sa împotriva războiului imperialist, pentru pace, P.C.R., la congresul din mai 1921, considerînd că războaiele duse de statele capitaliste au în realitate scopuri de pradă, de jaf și de subjugare a maselor muncitoare, că războaiele sînt îndreptate în primul rînd împotriva oamenilor muncii din propria țară, „se ridică în numele clasei muncitoare din România împotriva unei asemenea politici de provocare și ațîțare de război“, cere încheierea păcii cu Rusia Sovietică și celelalte țări vecine.

În moțiunea „Pentru amnistie“, Congresul a protestat împotriva terorii și pentru eliberarea întemnițaților politici. În moțiunea „Pentru proletariatul rus“, Congresul a considerat „ca una din cele dintîi și mai sfinte datorii ale sale să-și exprime adîncă sa admirație față de proletariatul rus, care alături prin opera mareașă ce a înlăptuit, cît și prin sacrificiile nenumărate aduse cauzei comuniste formează astăzi avangarda proletariatului mondial...“.

Studiarea documentelor Congresului I al P.C.R. ne dă posibilitatea cunoașterii importanței acestui congres pentru dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești din România.

Indicații prețioase privind importanța răspîndirii învățaturii marxist-leniniste și a educării în acest spirit a cadrelor de partid, cuprind documentele Congresului al II-lea (1922) și al III-lea al P.C.R. (1924).

Astfel în Rezoluția Congresului al III-lea asupra activității Comitetului Central se arată că una din sarcinile viitoare este „Începerea unei campanii de luminare și educare comunistă. Partidul trebuie pătruns de spiritul Internaționalei Comuniste. Deosebită importanță trebuie dată presei și mai ales

⁷⁾ *Documente din istoria Partidului Comunist din România 1917–1922*. E.S.P.L.P., 1956, p. 119.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 326–328.

foilor volante. Toate rezoluțiile I.C.⁹⁾, și ale F.C.B.¹⁰⁾, trebuiesc răspândite în toate limbile importante vorbite în țară...¹¹⁾.

Educarea marxist-leninistă a cadrelor a fost imperios cerută de necesitatea organizării și conducerii cu succes a luptei maselor împotriva asupririi burghezo-moșierești. Acest proces de educare și călire avea loc în condițiile unei lupte grele și îndelungate împotriva curentelor oportuniste și pentru însușirea principiilor ideologice, organizatorice, teoretice și tactice elaborate de V. I. Lenin, după care se călăuzesc toate partidele de tip nou.

Pentru studierea luptei partidului în această direcție o mare importanță are cunoașterea documentului intitulat: „Teze asupra bolșevizării P.C.R.” elaborat de plenara C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Control din iulie 1925, în care s-a stabilit o serie de sarcini importante privind munca partidului în vederea însușirii mai profunde a teoriei marxist-leniniste de către membrii de partid, a înarmării lor teoretice pentru a ști să aplice în mod creator marxism-leninismul la condițiile din țara noastră. Plenara a subliniat necesitatea răspândirii operelor lui Marx, Engels și Lenin, a literaturii marxiste. „Ridicarea nivelului de pregătire teoretică a militanților și membrilor partidului — se subliniază în document — este cea mai urgentă datorie a partidului...”¹²⁾.

Studierea documentelor plenarei din 1925 arată că partidul a făcut un început în ceea ce privește demascarea teoriei neoioabăgiste de esență menșevică, antimarxistă a lui C. Dobrogeanu-Gherea. „...În lipsurile teoretice ale operei lui Gherea — se spune în rezoluția plenarei — se oglindeau lipsurile teoretice ale Internaționalei a II-a¹³⁾”. Plenara însă nu a reușit să clarifice și să distrugă definitiv concepțiile antiștiințifice ale lui Gherea. Această sarcină a fost rezolvată mai târziu de către Congresul al V-lea al P.C.R. Din documentele plenarei mai reiese poziția luată de partid împotriva curentului lichidatorist reprezentat de Cristescu, care preconiza lichidarea partidului comunist și transformarea lui într-un așa zis partid legal, lipsit de orice conținut revoluționar.

În lucrările plenarei a fost subliniată necesitatea studierii trecutului revoluționar de luptă al poporului nostru.

Ca rezultat al muncii partidului pentru educarea marxist-leninistă a cadrelor sale după plenara din iulie 1925, s-au obținut o serie de succese în munca ideologică. La 1 iunie 1926 reapare revista „Lupta de clasă”, seria a II-a, care în „Cuvînt Înainte” sublinia:

„... „Lupta de Clasă” va populariza teoria marxismului și a leninismului, va ajuta la studierea și cunoașterea realității de la noi în procesul ei de dezvoltare...”¹⁴⁾. În activitatea ei de răspândire a leninismului în România revista „Lupta de clasă” din ianuarie-martie 1929, publicind un fragment în traducere românească din articolul intitulat „Despre lozinca dezarmării”¹⁵⁾,

⁹⁾ Internaționala Comunistă.

¹⁰⁾ Federația Comunistă Balcanică.

¹¹⁾ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. — cota A.VIII-3, inv. 126, p. 11.

¹²⁾ Ibidem, cota A.IX-14, inv. 162 (Vol. Doc., p. 308).

¹³⁾ Ibidem, cota A.IX-14, inv. 162.

¹⁴⁾ „Lupta de clasă”, organ al P.C.R., seria II-a, nr. 1 din iunie 1926, p. 4.

¹⁵⁾ „Lupta de clasă”, nr. 10—11 din ianuarie-martie 1929, p. 60.

ANUL AL IV-LEA 20 BANI CEEHPLAMU Nr. 85, 11 Mai 1921

SOCIALISMUL

Organul Partidului Socialist și al Unirii Sindicale

REDACȚIA și ADMINISTRATIA: Str. 18, Nr. 18, București
 EDITURA: Str. 18, Nr. 18, București
 CANTIERUL: Str. 18, Nr. 18, București
 LA AGENDA: Str. 18, Nr. 18, București

Procurarea din afară a acestui ziar se face prin intermediul
 poștei, unde se adresează, prin poșta nr. 18, la
 adresa de mai sus, cu plata în avans, la
 prețurile în vigoare la momentul cumpărării.

Congresul General al Partidului Socialist din România

Desbaterile de Duminică 8 Mai și Luni 9 Mai

Constituirea biroului, Moțiunile, Salutul tovarășilor prizonieri, Dis-
cutii în jurul activității, Comitetului Executiv.

Contra cenzurii și stării de asediu

Congresul partidului socialist
început în București în ziua de
8 Mai.

În fața stării nemulțumiri de
arbitrar, care s'a lăsat asupra
faptelor îngrădite și în deșeurile mizeriei
junatilor ancore și cure lăuate
în primul rând în libertățile și
drepturile clasei muncitoare apăsate
de la organizarea și propagarea
ideilor socialiste, protestează im-
punitățile acestui regim de subju-
g și re populus muncitor și în
drumăt muncitorilor din între-
uș (care să dăre lupta hotărâre
pentru dobândirea lui)

Pentru cei loviți de grevă

Congresul partidului socialist în-
trebuie în București în ziua de 8
Mai, transmite muncitorilor din
lăzări muncitorilor hărăziți și fo-
rui, dela Regie Chibrituri, în-
tehnice etc. care se află în grevă
și lăzării, și asigură de anti-
mentile sale de frățe și solidar-
itate. Jertfele aduse de ei cauzei
socialiste, vor da fructele aștep-
tate, ne vor ajuta în lupta pentru
clasei muncitoare și vor grăbi ac-
tări triumful marelui ideal socia-
list.

Pentru proletariatul rus

Congresul partidului socialist în-
trebuie în București în ziua de 8
Mai.

Consideră că una din cele din-
tăi și mai sfinte datorii ale sale
să și exprime nădăcuș sa admira-
ție față de proletariatul rus, care,
alături prin opera marelui și a
înfăptuiri căi și prin sacrificiile
nemuritoare aduse cauzei comu-
niste, formează asidul avangarda
proletariatului mondial în război
lui săn de destrăbure de sub jugul
capitalist.

Trăiească Republica sovietelor!

Pentru pace contra răz- boiului

Congresul partidului socialist
început în București în ziua de 8
Mai 1921, considerând că răz-
boiul este de simle capitaliste
au în realitate are, urm de pradă,
de răz și de subjugare a clasei
muncitoare, alături în afară căi și
lăzării muncitorilor stă:
că prădăriea are îndreptare în
primul rând împotriva popoarelor
muncitoare din propria țară și că
acrișii politici războiului și anti-
poziția dar guvernului nostru
prin diplomații, lor secretă,
se răsăd în numele războiului
clător, dela România împotriva o-
rii muncitoare politice de prădă-
re și alături la război este grabă
mă lăzării a pacii cu iluzie și
Urmata socialistă și reluarea re-
lăzării politice cu toate ștările
uribile.

Pentru amnistie

Congresul partidului socialist
început în București în ziua de 8
Mai 1921.

În fața de mizeria, mizeria și cel
ce are lăzării în afară și lăzării
sori, fără nici o vină, pentru
are un prietăr are un comitat de
protest față de muncitorii stăru-
păle războiului. Înconare, anșii
rădărie muncitor de război muncitor,
etc. mai mulți alături în purtarea
războiului.

protestând împotriva marelui, au
fost de lăzării și cere amnistie
său guvernului a tuturor celor aflați
în car de judecată din război
măci pentru delictul militare sau
politice.

Pentru cei închiși

Congresul partidului socialist în-
trebuie în ziua de 8 Mai 1921.

În fața de mizeria, mizeria și cel
ce are lăzării în afară și lăzării
sori, fără nici o vină, pentru
are un prietăr are un comitat de
protest față de muncitorii stăru-
păle războiului. Înconare, anșii
rădărie muncitor de război muncitor,
etc. mai mulți alături în purtarea
războiului.

Fragment din prima pagină a ziarului „Socialismul” nr. 85, din 11 mai 1921,
care vestește deschiderea lucrărilor Congresului I al partidului și moțiunile
adoptate de Congres.

menționa faptul că la rubrica „Colțul lui Lenin“ va reîncepe publicarea unor fragmente din operele genialului conducător al proletariatului.

Cu toată greutatea răspîndirii acestor materiale din cauza terorii regimului burghezo-moșieresc, ele au devenit cunoscute și însușite de un număr tot mai mare de militanți ai partidului, ajutîndu-i multilateral în activitatea lor revoluționară.

Activitatea P.C.R. pentru mobilizarea și organizarea maselor de oameni ai muncii la luptă împotriva exploatării capitaliste, împotriva pregătirii războiului imperialist și fascismului, cerea cu insistență ca să se editeze un ziar central de partid corespunzător cerințelor leniniste de organizator, propagandist și agitator colectiv.

În condițiile grele ale luptei ilegale, la 15 august 1931 a apărut primul număr al ziarului „Scinteia“, organ al C.C. al P.C.R.

Despre importanța și menirea „Scintei“ în conducerea de către partid a luptei oamenilor muncii, articolul de fond al primului număr intitulat „Susțineți Scinteia“ relatează: „Fără un organ central prin care să îndrumeze, organizeze și conducă această luptă, partidul nu este în stare să-și îndeplinească sarcinile sale. Gazeta partidului este cu atât mai necesară întrucît membrii partidului și toți muncitorii revoluționari au nevoie să cunoască linia partidului în toate chestiunile care se pun la ordinea zilei“, precum și „pentru ca tovarășii să-și poată desăvîrși cunoștințele pe toate chestiunile teoretice și practice ale mișcării revoluționare“¹⁶⁾.

Se subliniază deci că „Scinteia“ va milita pentru răspîndirea învățaturii marxist-leniniste în mișcarea muncitorească din țara noastră, pentru îmbogățirea cunoștințelor teoretice ale membrilor de partid. „Scinteia“ ilegală a îndeplinit cu cînst sarcinile care i-au revenit.

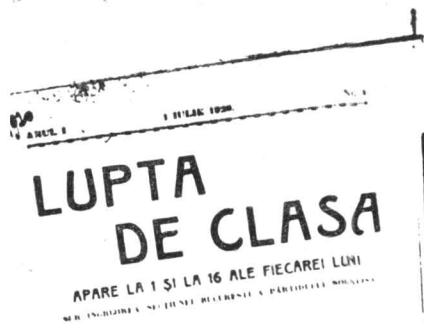
În cuprinsul ziarului găsim publicate documente de partid și numeroase articole, care ne permit să studiem linia politică a partidului în diferitele etape ale mișcării revoluționare, probleme ale învățaturii marxist-leniniste aplicate la condițiile concrete din țara noastră, lupta P.C.R. pentru front unic și front popular antifascist, împotriva războiului imperialist și antisovietic. Conținutul ziarului „Scinteia“ ilegală oglindește încă o dată faptul că singurul organizator și conducător al oamenilor muncii, singurul apărător consecvent și hotărît al celor asupriți de regimul burghezo-moșieresc a fost eroicul Partid Comunist din România.

Documentele de partid reflectă strategia și tactica partidului în diferite etape și momente ale luptei sale revoluționare. De aceea, studiarea liniei strategice și tactice a partidului necesită cunoașterea temeinică a documentelor de partid.

Un exemplu deosebit de elocvent în acest sens îl constituie documentele Congresului al V-lea al P.C.R., care a avut loc între 3 și 24 decembrie 1931, congres care a marcat un moment de cotitură în viața partidului și a mișcării muncitorești din țara noastră.

Documentele Congresului al V-lea al P.C.R. conțin o analiză temeinică marxist-leninistă a situației economice și politice interne și internaționale, stabilesc poziția partidului în problemele fundamentale privind caracterul,

¹⁶⁾ „Scinteia“, organ al C.C. al P.C.R., nr. 1 din 15 august 1931.

LUPTA DE CLASA

A doua Internațională e moartă, moartă și îngropată.

Internaționala a Treia ale cărei temelii au fost aruncate în chip fugar încă la Zimmerwald și Kienthal (Elveția) în timpul războiului mondial, dar a cărei întemeiere a fost consacrată de abia în Martie 1919 - la Moscova capitala revoluției proletare - trăiește sub ochii noștri și crește mereu în cuprindere, în vigoare și prestigiu.

Ea numără de acum în sânul ei, numai cincisprezece luni după întemeiere-i: partidele comuniste din Rusia, Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Rusia Albă, Ucraina, America, Polonia, Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, Olanda, Belgia, Spania, Mexico, Brazilia, Argentina; partidele socialiste din Italia, Grecia, Suedia (P.S. din stânga) Norvegia, Danemarca, Australia; și puternicile grupuri comuniste din Elveția, Luxemburg, Franța, Portugalia, Cehoslovacia, Japonia, Coreea și din alte părți ale Asiei. În Anglia sunt patru organizațiuni afiliate și în Statele Unite dessemenea patru.

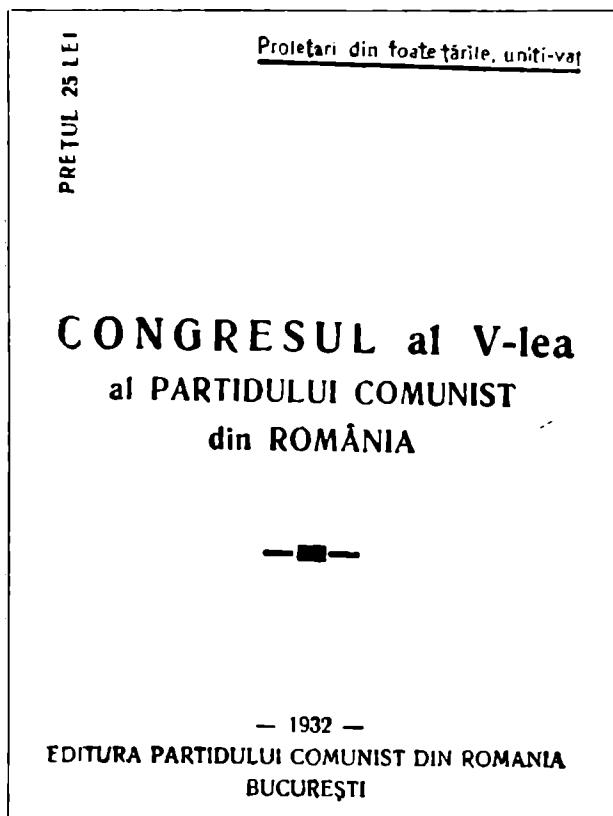
LUPTA DE CLASA

APARE LA 1 SI LA 16 ALE FIECAREI LUNI
SUB INDIRIGAREA SECTIUNII DE CERCETARE A PARTIDULUI MUNCII

Grupaj cu copertile diferitelor numere ale revistei „Lupta de Clasă” din anul 1920; fragment din editorialul primului număr, apărut la 1 iulie 1920.

perspectivele, sarcinile și forțele motrice ale revoluției din România. Documentele Congresului al V-lea al P.C.R. reflectă în mod clar, în lumina învățaturii marxist-leniniste și a experienței mișcării comuniste internaționale, principiile ideologice, organizatorice, tactice și strategice ale partidului.

Coperta broșurii conținând documentele Congresului al V-lea al P.C.R., care a avut loc între 3 și 24 decembrie 1931, tipărite în broșură în anul 1932.

Documentele conțin teze de o deosebită însemnătate cu privire la consolidarea și întărirea unității rândurilor partidului, la călirea ideologică a partidului.

Astfel, pe baza analizei situației economice și politice, a contradicțiilor sociale care măcinau regimul burghezo-moșieresc din România, Congresul al V-lea al P.C.R., zdrobind teoria burghezo-liberală a neoioabăgiei conform căreia se ajunsese la concluzia oportunistă după care România ar fi stat în fața revoluției burgheze, al cărei hegemon trebuia să fie burghezia, combătând și respingând teza sectaristă „de stînga” după care România stătea „în mijlocit în fața revoluției proletare, a indicat că România se găsea „în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, că sarcina acestei revoluții constă în a doborî cu forța puterea de stat burghezo-moșierească și de a

stabili dictatura revoluționar democratică a proletariatului și țărănimii¹⁷⁾. Precizind care sînt perspectivele dezvoltării revoluției din țara noastră, Congresul a subliniat că există posibilitatea „pentru o trecere rapidă a revoluției burghezo-democratice în revoluție proletară socialistă”¹⁸⁾.

Stabilind poziția forțelor de clasă, în etapa cînd România se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, documentele Congresului subliniază: „hegemonul acestei revoluții poate să fie numai proletariatul, care se sprijină la țară pe elementele proletare și semi-proletare, duce după sine ca aliat păturile sărace și principalele pături mijlocașe ale țărănimii și care se luptă cu burghezia satească (chiaburimea) pentru conducerea maselor fundamentale ale țărănimii”¹⁹⁾.

Congresul al V-lea al P.C.R. a aplicat în mod creator la condițiile Romîniei lozinca leninistă cu privire la alianța proletariatului cu țărăimea în etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, ca sarcina strategică cea mai importantă în lupta partidului pentru un guvern muncitoresc-țărănesc.

În studierea științifică a gloriosului drum de luptă a partidului, un loc deosebit îl ocupă studiul documentelor care arată formele concrete de luptă și organizare, tactica ce trebuie aplicată de partid pentru îndeplinirea sarcinilor strategice. În acest sens documentele Congresului al V-lea subliniază că: „lupta pentru majoritatea clasei muncitoare este punctul de plecare al întregii activități a partidului”²⁰⁾ „iar instrumentul principal pentru atingerea acestui scop este tactica frontului unic de jos pe baza cerințelor zilnice ale maselor proletare”²¹⁾. În legătură cu aceasta, documentele arată că trebuiau folosite toate posibilitățile pentru a se crea organe ale luptei de masă pe bază de front unic în fabrici, instituții, pe moșii, în timpul grevelor, în desfășurarea campaniilor politice etc. „Numai creînd în cursul pregătirii și organizării luptei zilnice, organe ale frontului unic de jos, ieșite din mase și care se sprijină pe mase (comitete de fabrică și uzină, comitete de grevă, comitete de șomeri, comitete de argați la moșii, comitete țărănești, comitete de acțiune pentru desfășurarea campaniilor politice: 1 Mai, 1 August etc.), partidul va putea să asigure mișcării revoluționare scheletul organizatoric și va fi în stare să biruie spontaneitatea și răzlețirea mișcării și s-o ridice la un nivel mai înalt”²²⁾.

Realizarea alianței clasei muncitoare cu țărăimea muncitoare și întărirea rolului de hegemon al proletariatului în această alianță sub conducerea partidului comunist depindeau de asemenea de priceperea cu care partidul va ști să creeze și să întărească organizațiile sale la sate, să organizeze și să conducă luptele de zi cu zi ale maselor țărănești și în special ale proletariatului agricol. „Toate organizațiile partidului — arată documentele Congresului al V-lea — trebuie să dea dovadă de maximum de inițiativă, de energie și perseverență, pentru ca să se lege cu argații, să pornească la

¹⁷⁾ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. — cota Ab.XVI-3, inv. 474, p. 6.

¹⁸⁾ Ibidem.

¹⁹⁾ Ibidem.

²⁰⁾ Ibidem, p. 46.

²¹⁾ Ibidem.

²²⁾ Ibidem, p. 47.

crearea organizațiilor de partid între ei (celule), la organizarea argaților pe linia sindicală (organizarea de sindicate ale muncitorilor agricoli, organizarea de comitete argătești și delegațiilor argaților pe moșii), acordind o deosebită atenție activității în sindicatele existente ale muncitorilor agricoli, folosind această activitate în sîmul lor pentru a pătrunde în grosul proletariatului agricol²³⁾.

Studierea documentelor Congresului al V-lea este, de asemenea, importantă pentru cunoașterea mișcării sindicale, a problemelor organizatorice, naționale, a muncii în rîndurile tineretului și alte probleme. În documentele Congresului al V-lea al P.C.R. ideea luptei pentru apărarea revoluționară a Uniunii Sovietice străbate ca un fir roșu, de la un capăt la altul.

„Apărînd U.R.S.S. — subliniază hotărîrea Congresului — masele muncitoare din România se apără pe ele înșile, apără interesele lor vitale²⁴⁾. Fiecare acțiune a partidului, fiecare luptă a muncitorilor, acțiune a șomerilor, a țăranilor, fiecare campanie trebuie să fie legată în mod organic de lupta contra războiului.

După Congresul V, lupta pentru apărarea revoluționară a U.R.S.S. s-a întărit și mai mult. P.C.R. a căutat ca prin orice mijloc să mobilizeze masele și să le îndrume în lupta contra pregătirilor de război. În perioada care a urmat au fost editate numeroase manifeste, broșuri, articole la diferite ziare centrale și locale conduse de partid, din care reiese poziția consecventă a partidului nostru pentru apărarea primului stat proletar din lume.

Cunoașterea documentelor Congresului al V-lea al P.C.R. dă posibilitatea studierii modului în care Congresul, răspunzînd la problemele fundamentale ale mișcării revoluționare din țara noastră, a orientat just partidul în organizarea și conducerea ulterioară a luptei maselor muncitoare împotriva capitaliștilor și moșierilor, împotriva fascismului și războiului.

Studierea manifestelor, a rezoluțiilor și hotărîrilor plenarelor C.C. al P.C.R. din februarie, mai și iulie 1933, precum și a documentelor editate ulterior, prezintă o mare importanță pentru cunoașterea eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști. Aceste documente reflectă aplicarea strălucită de către partid a tacticii elaborate la Congresul al V-lea, a învățăturii marxist-leniniste cu privire la conducerea maselor de către partid.

Din documentele de partid reiese cu evidență că, în întreaga activitate a partidului, avangardă a celei mai înaintate și mai revoluționare clase a societății contemporane, clasa muncitoare și-a pus ca țel suprem slujirea cu abnegație a intereselor poporului muncitor, situîndu-se în fruntea luptei pentru eliberarea sa din cătușele capitalismului.

În ciuda tuturor crimelor și opreliștilor, partidul comunist în condițiile grele ale ilegalității, care a durat peste 20 de ani, a desfășurat o activitate plină de eroism, mobilizînd și organizînd lupta maselor muncitoare de la orașe și sate pentru apărarea drepturilor lor economice și politice, pentru pace, pămînt, libertate, independență națională, pentru socialism.

În perioada crizei economice din anii 1929—1933 partidul, înarmat cu hotărîrile istorice ale Congresului al V-lea, a organizat mari lupte ale mase-

²³⁾ Ibidem, p. 58

²⁴⁾ Ibidem, p. 51.

lor, care au constituit o ripostă hotărâtă dată politicii burgheziei și moșierimii din România de a ieși din criză pe seama celor ce muncesc. În vederea organizării luptelor din 1933, P.C.R. a militat, așa cum reiese din numeroase documente, pentru stringerea legăturilor cu masele, pentru mobilizarea acestora la luptă revoluționară hotărâtă.

În hotărârile plenarei C.C. al P.C.R. din octombrie 1932 se arată că: „P.C.R., cu toată teroarea sălbatică, a putut într-o perioadă scurtă să-și lărgască influența sa. A început să pătrundă în cercuri rămase pînă acum în afara sferei influenței sale și a știut să întărească legăturile sale cu masele muncitorești²⁵⁾).

Plenara a subliniat necesitatea ca în activitatea partidului, a organizațiilor sale să se reflecte cele mai arzătoare nevoi ale maselor. În mod concret se arată în acest important document calea prin care muncitorii ceferiști își vor putea impune drepturile, indicîndu-se că sarcina partidului este de a „aplica și populariza în mod larg experiența luptelor proletariatului polonez — greva parțială întovărită de ocuparea fabricii de către greviști, iar în fața fabricii, demonstrații ale familiilor și șomerilor și ale muncitorilor de la alte fabrici²⁶⁾), indicații care au fost aplicate cu mult succes în viața în eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști din februarie 1933.

Redăm cîteva fragmente din această broșură :

Proletari din toate țările uniți-vă

**SITUAȚIA ACTUALĂ
ȘI SARCINILE IMEDIEATE ALE
PARTIDULUI COMUNIST
DIN ROMÂNIA.**

(Hotărârile C. C. din Octombrie 1932.)

Editura Partidului Comunist din România.
București 1932

Sarcinile imediate ale Partidului în momentul actual.

1.—C. C. al P. C. din România se solidarizează în întregime cu hotărârile Plenumului al XII-lea al C. E. al I. C.

Aprecierea situației internaționale dată de către Plenumul al XII-lea și fixarea de către Plenum a sarcinilor care stau în fața Internaționalei Comuniste în împrejurările sfârșitului stabilizării relative a capitalismului, ale întăririi definitive a U. R. S. S. pe pozițiile socialiste și ale trecerii la al doilea ciclu de războaie și revoluții, dă tuturor secțiunilor I. C. o armă puternică în munca pentru rezolvarea sarcinii fundamentale strategice: cucerirea majorității clasei muncitoare și pregătirea maselor în vederea luptei hotărâtoare pentru putere.

Criza economică mondială și răsfrîngerea ei în România.

2. Sfârșitul stabilizării relative a capitalismului, constatat de către Plenumul al XII-lea al C. E. al I. C., se manifestă în mod deosebit de izbitor în România din pricina economiei capitaliste înăpoiate, a existenței chestiunilor agrare și naționale nerezolvate, a sarcinilor colosale de datorii ex-

*Coperta și prima pagină a broșurii conținînd Hotărârile Plenarei C. C. al P.C.R. din octombrie 1932 *).*

²⁵⁾ Ibidem, cota Ab. XVI-4, inv. 475, p. 13.

²⁶⁾ Ibidem, p. 19—20.

*) Cota Ab. XVI-4, inv. 475, p. 26—27

După importante hotărâri ale plenarelor C.C. al P.C.R. din aprilie și octombrie 1932, care au avut o mare însemnătate pentru pregătirea luptelor din ianuarie-februarie 1933, P.C.R. a reușit să organizeze în scurt timp acțiuni revoluționare de mare amploare de o deosebită importanță.

Luptele din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști au demonstrat capacitatea partidului de a antrena masele la mari acțiuni revoluționare și au scos totodată în evidență faptul că Partidul Comunist este conducătorul scos al clasei muncitoare, că el apără fără șovăire cauza celor ce muncesc.

Evenimentele ce au urmat, precum și măsurile luate de partid pentru desfășurarea amplă a luptei muncitorilor ceferiști și petroliști, chemările C.C. al P.C.R. și ale organizațiilor locale de partid, rolul important al Comitetului Central de Acțiune C.F.R. în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, organele de front unic și alte comitete și organizații create sub îndrumarea partidului, confirmă acest lucru. Manifestele, apelurile, ziarele și buletinele P.C.R. chemau masele la respingerea ofensivei guvernului, demascau poziția trădătoare a șefilor social-democrați și a conducătorilor de dreapta ai Partidului Socialist Unitar ghelesterist. Astfel ziarul „Scînteia“, organul C.C. al P.C.R., din 1 ianuarie 1933, în articolul „Luptele și izbînzile muncitorilor ceferiști“, face o analiză temeinică a luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști împotriva asupririi capitaliste, dovedind creșterea rolului conducător al Partidului Comunist în lupta tuturor celor exploatați și asupriți.

Totodată în articolul „Să întărim contraofensiva muncitorească“, C.C. al P.C.R. a demascat jaful imperialiștilor străini, ale căror împrumuturi și dobînzii oneroase erau stoarse de către guvernul burghezo-moșieresc din sudoarea muncitorilor și țăranilor, și totodată chema masele la contraofensivă, arătînd că numai prin lupte revoluționare își pot cuceri revendicările lor.

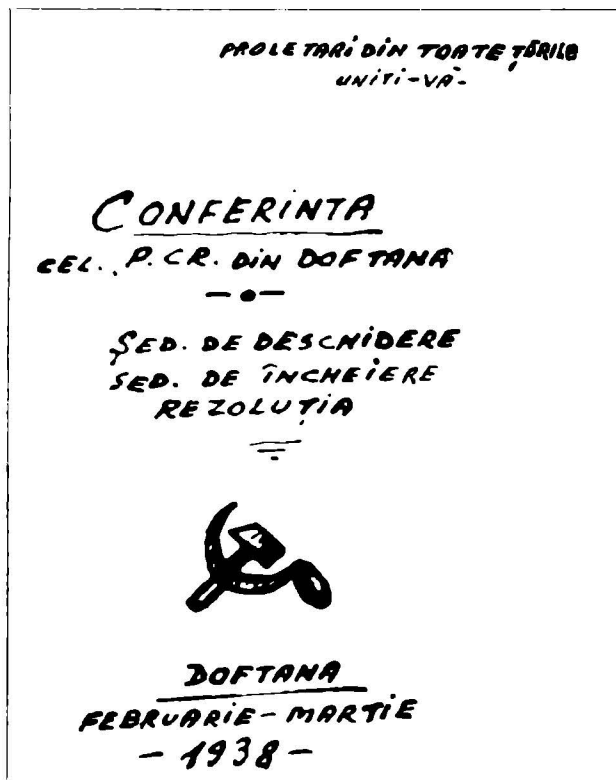
În editorialul publicat în „Scînteia“ din 1 februarie 1933 sub titlul „Starea de asediu împotriva luptelor maselor muncitoare“ se sublinia marele rol pe care îl îndeplinea partidul în eroicele lupte ce erau în desfășurare: „Cît despre Partidul Comunist — se arăta în articol — starea de asediu, teroarea cea mai bestială nu-l va putea opri de a sta mereu în fruntea maselor mobilizîndu-le în lupta aprigă pentru traiul lor și împotriva pregătirilor războiului imperialist“²⁷⁾.

Documentele numeroase care s-au publicat de partid și organizațiile de masă conduse de partid cu privire la marea luptă de la atelierele C.F.R. Grivița, de la 15—16 februarie, urmată de represiunea singeroasă și procesul monstruos ce s-a înscenat conducătorilor luptelor proletariatului, au scos în puternică lumină în fața poporului nostru putreziciunea regimului burghezo-moșieresc, eroismul muncitorilor care au cerut pîine, libertate și o viață mai bună, rolul de organizator și conducător al partidului comunist. Documentele arată că aceste lupte au mărit și mai mult ura maselor populare împotriva acestui odios regim de exploatare și asuprire, iar autoritatea partidului revoluționar marxist-leninist a crescut și mai mult în sinul maselor largi populare din țara noastră.

²⁷⁾ Ibidem. colecția ziarului „Scînteia“, organ al C.C. al P.C.R.

Luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie—februarie 1933 s-au bucurat de solidaritatea fierbinte a maselor largi ale poporului, ele au avut un larg ecou internațional. Internaționala Comunistă le-a dat o înaltă prețuire.

Documentele din perioada care a urmat acestei lupte eroice reflectă lupta hotărâtă a P.C.R. pentru apărarea intereselor poporului împotriva

Fotocopia copertei broșurii cuprinzând documentele conferinței celei P.C.R. din închisoarea Doftana, din februarie-martie 1938.

pericolului fascismului și a pregătirilor de război. Ele arată, de asemenea, ajutorul primit de P.C.R. prin hotărârile istorice ale Internaționalii Comuniste în lupta sa împotriva fascizării țării, pentru frontul popular anti-fascist, pentru călirea sa marxist-leninistă și întărirea continuă din punct de vedere organizatoric.

Pentru studierea drumului de luptă a partidului, o mare însemnătate prezintă cunoașterea documentelor și materialelor elaborate de organizațiile comuniste și antifasciste din închisori.

Documentele demonstrează fidelitatea neșămutată a luptătorilor comuniști și antifasciști față de învățătura marxist-leninistă atotbiruitoare.

Un document care reflectă lupta și activitatea comuniștilor din închisoările României burghezo-moșierești este materialul elaborat de conferința celei P.C.R. din închisoarea Doftana, care s-a ținut în februarie-martie 1938. Documentul, scris de mână cu creionul pe foiță subțire de hirtie, sub formă de broșură de dimensiuni foarte mici, conține o analiză, în spirit marxist-leninist, a cauzelor economice și politice interne și internaționale care au dus la instaurarea dictaturii regale. În alte pagini ale documentului găsim analize cu privire la lupta comuniștilor din închisoarea Doftana și sarcinile care stau în fața lor.

Conferința trimite un fierbinte salut Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste și lui Gheorghe Dimitrov, în care arată că lupta eroică dusă de proletariatul și de popoarele din lumea întreagă dau „victimelor fascismului românesc curajul și hotărârea de luptă pentru a respinge atacurile fasciste îndreptate contra noastră...”²⁸⁾.

Pe linia înarmării luptătorilor comuniști cu cunoașterea și aprofundarea teoriei marxist-leniniste, organizațiile de partid din închisori au inițiat ținerea de lecții din Istoria P.C.U.S., traducerea unor importante materiale din literatura marxistă din limbi străine și în primul rând din operele lui Marx, Engels, Lenin.

Din motive de conspirație aceste materiale erau scrise cu creionul chimic pe foițe de țigară, care puteau fi, în caz de nevoie, ușor distruse și în anumite împrejurări chiar înghițite.

Studiul în închisoare a făcut parte integrantă din activitatea partidului pentru înarmarea și pregătirea membrilor săi în vederea luptelor hotărâtoare împotriva regimului burghezo-moșieresc, împotriva fascismului și războiului.

Călăuzindu-se neabătut după învățătura marxist-leninistă, Partidul Comunist din România a fost singurul partid politic din țara noastră care a mobilizat și condus masele sub steagul internaționalismului proletar.

Multe documente demonstrează atașamentul internaționalist al partidului față de lupta eroică a poporului spaniol, care opunea o puternică rezistență reacțiunii interne și invaziei străine, pentru libertate, democrație și independență națională. Astfel apare în ediția P.C.R. broșura intitulată „Spania”²⁹⁾, din iulie 1938, în care se subliniază eroismul poporului spaniol și al voluntarilor antifasciști români în lupta împotriva fascismului, sau articolul „Nu vor trece”³⁰⁾, în care sînt descrise faptele de eroism ale voluntarilor români. Partidul nostru a mobilizat masele la luptă de solidaritate cînd în martie 1938 Austria a fost cîntropită de către armatele hitleriste și a chemat la solidaritate cu Cehoslovacia, trădată la München în septembrie 1938. În legătură cu aceste evenimente, P.C.R. a scos o serie de lucrări, ca broșura intitulată „După Austria, Cehoslovacia”, editată de C.C. al P.C.R. în iunie 1938. Acest document important în activitatea partidului analizează politica Germaniei hitleriste față de poporul cehoslovac, situația internațională, precum și aceea din România. Poporul muncitor este chemat la „...luptă pentru apărarea Cehoslovaciei care este strîns legată de lupta României

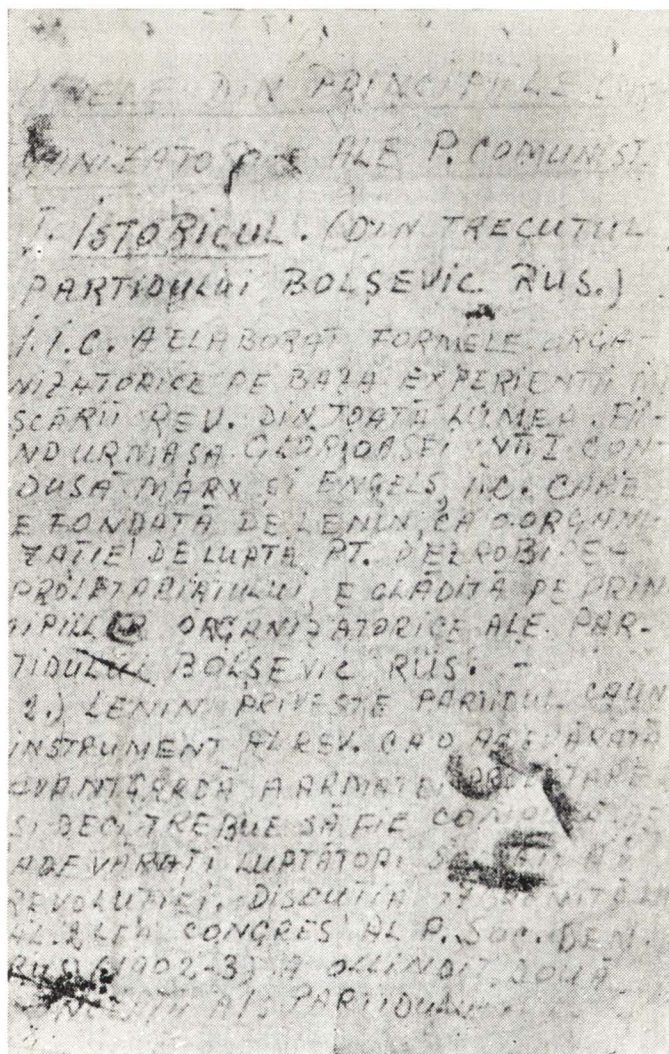
²⁸⁾ Ibidem, cota Ab. XXII-8, inv. 1010, p. 7-8.

²⁹⁾ Ibidem, cota XXII-3, inv. 1005.

³⁰⁾ „Scînteia” nr. 19 din 15 martie 1939.

pentru independența ei — amîndouă amenințate de hitleriști — se împletește cu lupta împotriva dictaturii regale și pentru răsturnarea ei³¹⁾.

După ce Cehoslovacia a fost cotoropită complet, în martie 1939, C.C. al P.C.R. a editat un manifest intitulat „Către poporul român și popoarele conlocuitoare”, în care se spune că „Trupele de asalt ale lui Hitler au inva-

Fotocopia unui fragment dintr-o lecție de istorie a P.C.U.S. ținută în închisoare, scrisă cu creionul chimic pe foiță de țigară (documentul a fost mărit de câteva ori).

³¹⁾ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A XXIII-9, inv. 1030.

dat Cehoslovacia și se găesc la granița țării noastre... Guvernele, partidele burgheze și întreaga presă reacționară au ascuns acest pericol. Hitler a făcut declarații solemne că va respecta independența Austriei și Cehoslovaciei. Le-a cotorpit. Guvernul și întreaga presă ascund pericolul în fața poporului. P.C.R. dă alarma! să fie pregătit de luptă întreg poporul român și toate popoarele concucitoare pentru apărarea țării împotriva cotorpitorilor fasciști!³²⁾.

Pentru înțelegerea liniei politice a partidului în perioada luptei împotriva dictaturii regale, a dictaturii militarofasciste și a pregătirii criminalului război antisovietic, o mare importanță prezintă cunoașterea documentului „Punctul nostru de vedere” editat de P.C.R. la 10 septembrie 1910 sub copertă camuflată. Din acest document rezultă poziția hotărâtă a partidului împotriva dictaturii de la Viena și a instaurării dictaturii militarofasciste. În acest document se face o analiză temeinică a situației din țară, se stabilesc sarcinile de viitor ale partidului, cerându-se membrilor și simpatizanților săi să pătrundă adânc în rîndurile maselor de la orașe și sate și să se situeze în fruntea lor.

„...Încordați forțele și energiile voastre — se scrie în documentul menționat — Pătrundeți mai adânc în masele din uzine și sate, puneți-vă în fruntea lor! Organizați luptele lor revendicative. În lupta împotriva social-democratismului, care a spart rîndurile clasei muncitoare și a trecut de partea stăpînirii imperialiste, în lupta împotriva bandelor gardiste și a reacțiunii liberale și național-țărăniște, făuriți frontul unic popular al celor ce muncesc pentru doborîrea tiraniei dictaturii militarogardiste!³³⁾.

În anii războiului, cu toată teroarea singeroasă instaurată în țară de guvernul fascist trădător împreună cu gestapoul german, cînd sute și mii de comuniști și patrioți au fost aruncați în închisori și lagăre, Partidul Comunist Român a continuat să acționeze cu deosebită vigoare manifestînd un devotament nemărginit pentru salvarea poporului nostru, fiind sigur de victoria inevitabilă a forțelor progresului în frunte cu Marea Uniune Sovietică și de înfrîngerea fascismului.

În aceste grele împrejurări nu numai proletariatul dar și țărănimea și intelectualitatea progresistă precum și o parte însemnată a micii burghezii au văzut salvarea țării de la catastrofa în lupta eroică a Partidului Comunist.

P.C.R. a găsit sprijin în rîndurile maselor populare, cu toată teroarea sălbatică îndreptată împotriva sa și împotriva acestor mase de către regimul singeros antonescian și de către gestapoul Germaniei fasciste.

Tipografiile ilegale ale partidului au scos o serie de manifeste, proclamații, ziare, broșuri, deosebit de importante editate în bune condiții tehnice, care au avut o largă răspîndire tocmai datorită acestui mare sprijin de care partidul era înconjurat.

După atacarea mișelească a Uniunii Sovietice de către Germania hitleristă și tirirea Romîniei de către clasele exploatare în criminalul război antisovietic împotriva intereselor poporului, lupta partidului pentru unirea tuturor forțelor patriotice rezultă cu putere din circulara sa din 8 iulie 1941

³²⁾ Ibidem.

³³⁾ Ibidem, cota Ab XXIV-1, inv. 1096, p. 6.

intitulată: „Ocuparea României de către armatele fasciste germane“, în care se arată că „Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea luptei, în România, alături de marele popor sovietic și celelalte popoare cătropite pentru zdrobirea

Proletari din toate țările, uniți-vă!

PUNCTUL NOSTRU DE VEDERE

Regele Carol a abdicat. A abdicat hiena neașteptată care împreună cu o parte din marea burgheză și moșieră s'a intrupat din sângele și măduva poporului muncitor. Zece ani de domnie a lui Carol Hohenzollern au fost zece ani de îmbogățire și parvenire. Insolent de lux și destrău pentru clica imperialistă a regelui călău. Zece ani de exploatare și opresiune sângeroasă, de chinuri și lipsuri pentru populația muncitoare. Introdacerea sălbatică a dictaturii regale imperialiste, a constituției reacționare fasciste din Februarie 1938, răpirea tuturor libertăților democratice-cetățenești, a culminat cu îmbrășțarea de către clica dela palat a programului reacționar-fascist și războiul al Oărzii de Fer, cu toate cloacurile de interese între dictatura regală și gardă.

Războiul imperialist din Europa care a dus la destrămarea câtorva state capitaliste, capitaliste moșierăști, a dus deasemenea și la destrămarea României imperialiste, în holaralele ei crotle pe socoteala altor țări la Trilanon și Neallly, cu toate că dictatura regală imperialistă a trecut după înfrângerea Franței, dela blocul imperialist anglo-francez la celălalt bloc imperialist — germano-italian. Prin sentința imperialismului germano-italian dela Viena, imperialismul român n'a cedat Ungariei numai un teritoriu de cea 45.000 Km. pătrați ci s'a supus jugului străin peste 1 milion de muncitori și lăzari români.

A fost oare lovitura dela palat a gărzii de fer, în frunte cu generalul reacționar-fascist Antonescu și cu „căpitanul” Horia Sima, un protest contra acestei sentințe și a acceptării ei de către dictatura regală? Nu! Garda de Fer a susținut și a cerut acceptarea sentinței dela Viena. O spune și Dina Brătianu, care susține deschis dictatura militară gardistă a generalului Antonescu. A spus-o însuși Horia Sima, capul bandei gardiștilor, reprezentanților presei germane, afirmând că România legionară va face totul pentru Germania național-socialistă. Garda de Fer unește deschis ocuparea României de către armata germană.

Coperta camuflată și prima pagină a documentului „Punctul nostru de vedere”, editat de P.C.R. la 10 septembrie 1940.

fascismului sîngeros german, a slugilor lui din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborîrea bandei de trădători de la cîrma țării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul sîngeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă³⁴).

Documentele editate în anii războiului oglindesc faptul că P.C.R., pornind de la analiza situației create prin împingerea țării în criminalul război antisovietic și a poziției diferitelor clase și pături sociale, a adoptat

³⁴) Ibidem, cota A XXV-10, p. 3.

tactica mobilizării și unirii tuturor forțelor antihitleriste împotriva dictaturii militarofasciste, a ocupanților hitleriști și pentru scoaterea țării din criminalul război împotriva Uniunii Sovietice.

Platforma elaborată de P.C.R. la 6 septembrie 1941 și adresată partidelor, grupărilor și personalităților politice, tuturor patrioților, cheamă la realizarea unui larg front patriotic în vederea încetării războiului împotriva Uniunii Sovietice și a luptei comune alături de U.R.S.S. și celelalte popoare iubitoare de pace și libertate împotriva Germaniei hitleriste, pentru alungarea din țară a ocupanților hitleriști, recucerirea libertății și independenței naționale a României, răsturnarea dictaturii militarofasciste, formarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor patriotice și altele.

Pe această linie, în platformă se arată că „Partidul Comunist din România e gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și toți patrioții români, pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punind ca singurul criteriu al colaborării: atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice”³⁵).

În ianuarie 1942 se publică Rezoluția C.C. al P.C.R. intitulată „De la atacul criminal antisovietic la războiul mondial”, în care se arată dezastrul în care a fost adusă țara și lupta eroică a partidului pentru scoaterea României din războiul criminal antisovietic, pentru doborârea dictaturii antonesciene.

Arătând marile lovituri pe care armata sovietică le dă mașinii de război hitleriste, Rezoluția C.C. al P.C.R. indică sarcinile concrete ale partidului. Vorbind despre datoriile fiecărui comunist, documentul subliniază că membrii P.C.R. „convinși de dreptatea cauzei clasei muncitoare, a poporului român și a tuturor popoarelor iubitoare de libertate, în frunte cu marea țară socialistă vecină, trebuie să lupte cu eroism și curaj împotriva dușmanului fascist, ei trebuie să fie devotați pînă la moarte clasei muncitoare, poporului român, partidului nostru...”³⁶).

Partidul a educat masele de oameni ai muncii de la orașe și sate și intelectualitatea progresistă în spiritul slujirii cu abnegație a intereselor poporului, folosind în acest sens numeroase manifeste scoase de C.C., de organizațiile de partid, de diferite comitete regionale și locale din întreaga țară, multe din ele fiind publicate în cele aproximativ 15 ziare ale partidului și organizațiilor patriotice, editate în această perioadă.

Victoria armatelor sovietice de la Stalingrad a găsit un ecou puternic în inima poporului nostru. Primul număr al ziarului patriotic ilegal, „România Liberă”, apărut la 28 ianuarie 1943, în articolul redacțional intitulat „Trăiască România Liberă”! sublinia însemnătatea acestui mare eveniment. „Pe văzduhul însinguratei Europe negurile încep să se risipească. Popoarele tot mai hotărît se ridică împotriva teroarei bestiale nemțești. Și poporul român trebuie să pășească la marea luptă de eliberare.

În această luptă pentru salvarea Patriei „România Liberă” va fi o puternică și tăioasă armă a poporului. Fără încetare ea va lovi în dușmani, va biciui pe cei ce ezită, va îmbărbăta și îndruma pe patrioți, va cere

³⁵) Ibidem, cota Ab XXV-2, inv. 1122, p. 111.

³⁶) Ibidem, cota Ab XXVI-1, inv. 1236, p. 1, 50, 53.

neîncetat unirea lor împotriva dușmanului comun. Până la izbândă, pe care o vom cuceri cu orice sacrificiu, noi vom repeta mereu chemarea noastră : „Jos războiul hitlerist ! Afară cu bandiții nemți din țară ! Jos guvernul de trădare națională al Antoneștilor ! Trăiască unirea tuturor forțelor naționale antihitleriste ! Trăiască România Liberă !”³⁷⁾.

ROMÂNIA LIBERĂ!

Nr. 1

ZIAR PATRIOTIC

28 Ianuarie 1943

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ!

În țara transformată de Hitler și Antonești într-o colonie nemțească, stăpânită de Gestapo, censură, cenzură și plutoane de execuție, în mijlocul iauericului, mizeriei și morții, apare primul număr al „României Libere”.

Ne-au luat sângele, ne-au luat petrolul, pâinea dela gura copiilor, ne-au luat independența și libertatea națională. Dar niciodată, ori cât blestemul SS și agenții ai Gestapo-ului ar trimite, ori câte comploturi ar urzi Antonescu cu „făhrușii” săi, nu ne vor putea lua hotărârea neînduplecată de a-l urzi și de a lupta cu toate forțele noastre pentru salvarea țării, încetarea războiului antinațional, pentru curățirea patriei de dușoarea spurcată a hitlerismului.

Fotocopia unui fragment din articolul de fond apărut în primul număr al ziarului „România Liberă” din 28 ianuarie 1943.

Ziarul „România Liberă” și-a îndeplinit cu cinste acest angajament.

Sub conducerea partidului, lupta pentru sabotarea și nimicirea mașinii de război hitleriste a fost dusă de muncitori în fabrici, uzine, mine, care au organizat acte de sabotaj, conflicte de muncă și greve în întreprinderile producătoare de armament, de țărani care s-au împotrivit rechizițiilor și au refuzat să se prezinte la încorporare, de către partizani în Banat, munții Semenicului, în Moldova, Delta Dunării, Valea Prahovei. În lupta împotriva dictaturii fasciste antonesciene au participat și intelectualii progresiști, studenți, elevi.

În condițiile creșterii luptei poporului împotriva criminalului război antisovietic, în condițiile victoriilor obținute de armata sovietică care a preluat inițiativa strategică, în august 1943, cadrele de bază ale partidului din închisori și lagăre, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, împreună cu cadrele devotate din afară au elaborat planul politic-militar de pregătire și organizare a însurecției armate — singura cale posibilă atunci — în vederea răsturnării dictaturii militare fasciste, a scoaterii României din războiul antisovietic, a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste și pentru formarea unui guvern democratic.

Partidul a dus o muncă intensă în rândurile armatei pentru atragerea ei de partea sa. Un asemenea exemplu găsim în chemarea publicată în „România Liberă” nr. 2 din 22 martie 1944 și adresată „Către comandanții de mari unități, către generali, ofițerii și soldații armatei noastre”, în care se arată că „Interesul suprem național cere ca România, fără nici o întârziere să rupă alianța cu Hitler și să întoarcă armele împotriva nemților”³⁸⁾.

³⁷⁾ Ibidem, colecția „România Liberă”, nr. 1 din 28 ianuarie 1943.

³⁸⁾ Ibidem, nr. 2 din 22 martie 1944.

Pentru cunoașterea luptei Partidului Comunist din România în organizarea și pregătirea insurecției armate, a rolului tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej în întărirea unității de monolit a partidului, fără de care nu ar fi fost posibilă mobilizarea întregului partid în vederea înfăptuirii cu succes a insurecției, deosebit de importante sînt scrisorile schimbate între tovarășii

Fluturași cu conținut îndreptat împotriva ocupanților hitleriști și a criminalului război antisovietic.

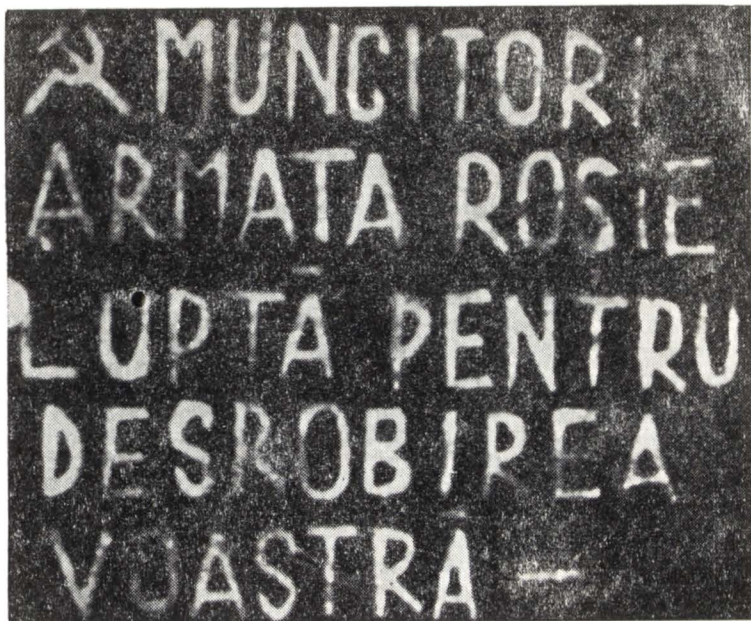
din conducerea partidului aflați în afară și tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej deținut în lagărul Tg. Jiu, din zilele de 16 și 25 aprilie 1944 ³⁹⁾.

Crearea Frontului Unic Muncitoresc la 1 Mai 1944 este marcată și de manifestul prin care noul organ de luptă care a luat ființă, F.U.M., s-a adresat clasei muncitoare și întregului popor român, chemându-i la luptă hotărâtă pentru „pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgo-

³⁹⁾ „Scintila”, nr. 4300 din 22 aprilie 1958.

nirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane! Sprijinirea Armatei Roșii eliberatoare, alianță cu Uniunea Sovietelor, pentru o Românie liberă, democratică și independentă⁴⁰⁾.

Manifestul Frontului Unic Muncitoresc se încheie cu lozinca „Traiască 1 Mai, ziua de înfrățire în semnul păcii și de unire a clasei muncitoare!”⁴¹⁾.

Inscripție împotriva criminalului război antisovietic.

Datorită luptei neobosite, eroice a partidului, precum și condițiilor favorabile prilejuite de apropierea armatelor sovietice eliberatoare, în întreaga țară au fost alcătuite formațiuni de luptă patriotice, au fost create depozite de armament și muniții procurate în cea mai mare măsură de organizațiile de partid din armată; s-a intensificat lupta grupurilor de patrioți, a detașamentelor de partizani, a intelectualității progresiste, precum și activitatea în rindurile soldaților și ofițerilor.

În manifestul din 1 Mai 1944, C.C. al P.C.R. se adresa soldaților și ofițerilor români de pe front: „Treceți cu tot armamentul și echipamentul de partea Armatei Roșii, care vă va ajuta să luptați pentru dezrobirea patriei noastre”⁴²⁾. În urma muncii comuniștilor în rindurile armatei, aceasta s-a alăturat luptei poporului.

⁴⁰⁾ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., „România Liberă”, nr. 4 din 26 mai 1944.

⁴¹⁾ Ibidem.

⁴²⁾ Ibidem, cota A XXVIII-3, inv. 115 C.

Victoria insurecției armate pregătită, organizată și condusă de P.C.R., a constituit cel mai mare eveniment din istoria patriei noastre. Poporul nostru eliberat de jugul fascist și-a luat soarta în mâinile sale și a pornit la realizarea unor profunde transformări revoluționare.

Studierea documentelor privind insurecția armată din august 1944, reflectă faptul că partidul nostru a aplicat în mod creator și cu pricepere învățătura leninistă cu privire la arta insurecției, că partidul a fost organizatorul, însuflețitorul și conducătorul insurecției armate din august 1944.

Insurecția armată din august 1944 a constituit începutul revoluției populare în țara noastră, care a avut un caracter agrar, antifeudal și anti-imperialist. Documentele de partid elaborate în această perioadă au o importanță excepțională pentru cunoașterea strategiei și tacticii P.C.R., a luptei pentru desăvârșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și trecerea la cea de-a doua etapă a procesului revoluționar neîntrerupt, revoluția socialistă. Ele reflectă victoriile obținute de oamenii muncii în opera de construire a socialismului care se datoresc faptului că organizatorul și conducătorul acestor victorii este Partidul Muncitoresc Român.

Documentele de partid făurite în anii de democrație populară oglindesc marile realizări de însemnătate istorică ale oamenilor muncii din patria noastră, sub conducerea partidului, în încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, luarea întregii puteri politice de către popor, sub hegemonia proletariatului, în industrializarea socialistă, transformarea socialistă a agriculturii, revoluția culturală, rezolvarea problemei naționale. Documentele vorbesc despre lupta poporului nostru, sub conducerea partidului, pentru victoria socialismului în R.P.R.

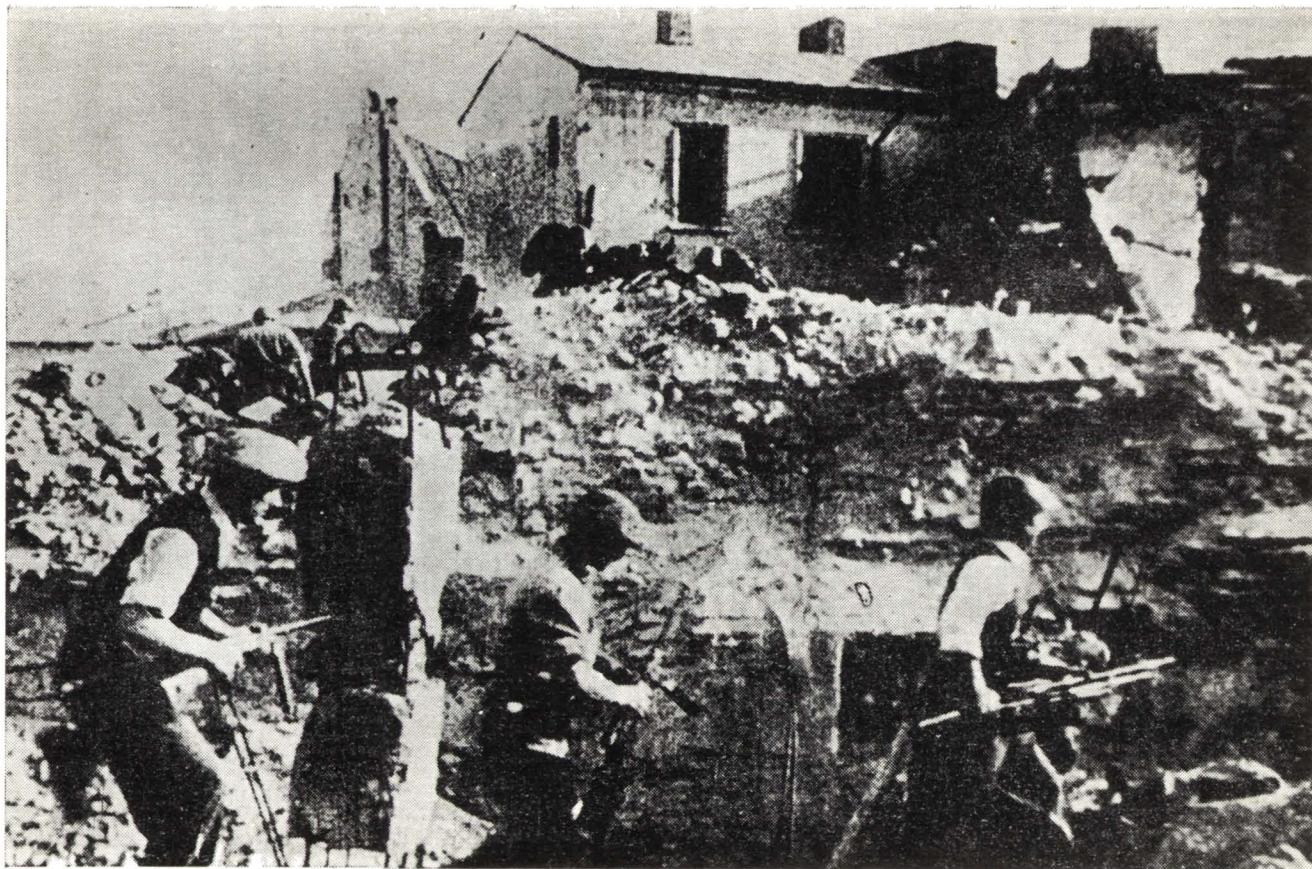

În cursul întregii sale existențe partidul nostru, desfășurând o vastă activitate, a creat un bogat fond arhivistic, tezaur de neprețuit pentru studierea mișcării revoluționare a clasei muncitoare și a partidului care a condus-o.

Dacă astăzi noi ne putem mindri de bogăția documentară a acestui fond arhivistic, trebuie să ne gândim la felul cum a fost creat acest izvor documentar în focul luptelor revoluționare, în anii adâncii ilegalități, cu prețul unor mari sacrificii, demne numai de comuniști.

Organele siguranței și poliției burghezo-moșierești au avut ca obiectiv principal descoperirea și împiedicarea răspândirii materialului creat de partid pentru a împiedica cuvântul partidului să ajungă în mijlocul poporului, să fie cunoscut de masele muncitoare. Pentru tipărirea și răspândirea documentelor de partid, membrii și simpatizanții partidului au suferit cele mai bestiale schingiuri și s-au soldat cu sute de ani de ocnă din partea regimului burghezo-moșieresc. Legile profund reacționare elaborate de dictatura militaro-fascistă în timpul războiului prevedeau pedepse cu moartea atât pentru cel care elabora și răspindea manifeste și alte materiale comuniste, cât și pentru cel asupra căruia se afla un asemenea material.

Numeroase documente au fost distruse de siguranță, iar altele, datorită faptului că a trebuit să fie ascunse în locuri cât mai sigure (în podurile caselor, între ziduri, îngropate în pământ etc.), sînt azi deteriorate, greu de

Fotografie reprezentind un aspect al luptei forțelor patriotice, acțiune pentru victoria insurecției armate din august 1944, organizată și condusă de P.C.R.

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <http://arhivelenationale.ro>

descifrat. De aceea refacerea fondului arhivistic al partidului a constituit și mai constituie o problemă de mare importanță în munca noastră.

Prin hotărârea C.C. al P.M.R. cu privire la înființarea Arhivei Centrale de partid prima sarcină principală a arhiviștilor a fost stringerea și concentrarea la un loc a tuturor documentelor privind mișcarea muncitorească din țara noastră și activitatea Partidului Comunist din România.

Pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de partid și guvern au fost identificate și predate Arhivei Centrale a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. numeroase documente de către diferite unități ale Arhivelor Statului și de către alte instituții și întreprinderi.

În cei 8 ani de activitate a Arhivei Centrale a Institutului de istorie a partidului, documentele au fost organizate și sistematizate pe fonduri, au fost întocmite inventare. Pentru a veni în ajutorul cercetătorilor, Institutul de istorie a partidului a pregătit și dat la tipar 6 volume de documente dintre care unul privind Istoria Uniunii Tineretului Comunist. Multe documente au fost publicate în „Analele Institutului de istorie a partidului”, volumul *Documente din istoria partidului din perioada 1938—1944* se află în curs de pregătire pentru tipar, iar în planul de perspectivă al institutului se prevede pregătirea unor volume de documente privind mișcarea sindicală revoluționară din România și a altor organizații de masă revoluționare organizate și conduse de partid.

Transformările fundamentale care s-au produs în viața statului nostru în anii puterii populare pun în fața arhiviștilor noștri sarcini noi. În trecut documentele privind mișcarea muncitorească revoluționară din România au stat prin diferite arhive fără a li se da importanța cuvenită.

Cu toată activitatea depusă pînă în prezent în identificarea și completarea fondului arhivistic privind istoria partidului și a mișcării muncitorești din țara noastră, mai e mult de făcut. Pentru îmbogățirea necontenită a acestui fond o sarcină de răspundere revine serviciilor regionale și filialelor Arhivelor Statului precum și Arhivelor tribunalelor care au în depozite stocuri de materiale neprelucrate și neinventariate.

Este o sarcină de cinste și de onoare pentru toți arhiviștii din țara noastră de a da atenția cuvenită materialelor documentare privind activitatea partidului și a mișcării muncitorești. Prin scoaterea lor la iveală se vine în ajutorul cercetătorilor de a studia în mod cât mai complet izvoarele de bază ale istoriei glorioasei lupte a maselor populare sub conducerea partidului marxist-leninist de avangardă al clasei muncitoare.

Documente valoroase se află și în păstrarea personală a unor tovarăși vechi militanți ai partidului și ai mișcării muncitorești care le consideră ca amintiri scumpe din activitatea lor din trecut. La apelul făcut de institutul nostru, o parte din tovarășii posesori de astfel de documente, dîndu-și seama de importanța lor în munca de cercetare științifică a istoriei, le-au donat arhivei noastre. Printre nenumărații donatori menționăm pe tov. Alnășan Elvira din Deva care a donat un număr de 400 documente, tov. Sandor David din Odorhei care a donat un număr de 54 documente, tov. Chioreanu Gheorghe din Brașov, Burcă Galea, Mihail David Filip din București care au predat Arhivei documente privind activitatea grupului de voluntari romîni din

Spania și activitatea grupului român în mișcarea de rezistență din Franța în anii 1941—1944 etc.

Documentele de partid, bun neprețuit al întregului popor, trebuie păstrate și conservate cu grijă pentru a putea fi folosite în cercetarea științifică, ele trebuie să aibă o viață cât mai îndelungată pentru ca generațiile viitoare să cunoască drumul greu și plin de sacrificiu, dar glorios, străbătut de poporul muncitor în frunte cu partidul clasei muncitoare în lupta pentru construirea socialismului și comunismului în patria noastră.

Pentru istorici, scriitori, artiști documentele de partid sînt prețioase izvoare de inspirație în munca lor pentru întocmirea de lucrări care să slujească luptei clasei muncitoare, a partidului ei pentru a constitui exemple și indemn în marea luptă a poporului nostru pentru desăvîrșirea construcției societății socialiste, pentru înfăptuirea celor mai înalte năzuințe ale sale.

Pentru a veni în ajutorul cercetărilor cu inventare, opise și cataloage tematice în care să fie redat întreg ansamblul unei probleme sau a unei perioade, Arhiva noastră, care este o arhivă tînără, în baza sarcinilor trasate de conducerea partidului, se străduiește ca în timp de 2—3 ani să fie realizate aceste instrumente de lucru necesare muncii de elaborare a lucrărilor de istorie.

Transformările profunde care s-au produs în viața țării noastre în anii de democrație populară demonstrează că poporul muncitor, sub conducerea neînfricatului nostru partid, înscrie noi pagini de glorie în construirea vieții sale noi. Stăpîn pe propria sa soartă, el își desfășoară cu mult elan forțele sale creatoare, obținînd succese remarcabile în desăvîrșirea construirii socialismului.

Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, făcînd bilanțul activității sale, a demonstrat cu deosebită putere dragostea și însuflețirea cu care poporul nostru aplică în viața politică înțeleaptă a partidului. Ca rezultat al acestei lupte eroice, în Republica Populară Romînă a fost creată baza economică a socialismului, marea victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității.

Incadrată în puternicul și invincibilul lagăr al socialismului, țara noastră aduce o contribuție însemnată în lupta popoarelor pentru pace și progres.

Documentele elaborate în decursul istoriei partidului nostru oglindesc în mod clar faptul că însuflețitorul, organizatorul și conducătorul marilor victorii ale poporului român este partidul nostru marxist-leninist. Aceste documente sînt principalul izvor în elaborarea științifică a istoriei partidului, mijloc important în educația patriotică și ridicarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din patria noastră.

DOCUMENTE PRIVITOARE LA INFLUENȚA MARI REVOLUȚII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE ASUPRA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ȚARA NOASTRĂ (1917—1921)

FL. BOERAS

Istoriografia din trecut, pusă în slujba intereselor de clasă ale burghezo-moșierimii, a denaturat adevărul istoric, prezentînd evenimentele petrecute în viața poporului nostru în mod fals, tendențios.

Propunîndu-și ca țel principal proslăvirea claselor dominante în frunte cu exponenții lor și cultivarea în conștiința oamenilor a naționalismului șovin, aceasta a ignorat voit rolul maselor în dezvoltarea istorică a patriei în decursul veacurilor.

Lupta clasei muncitoare sub conducerea partidului a fost, în special, lăsată cu totul în umbră sau înfățișată denaturat atunci cînd justificarea actelor samavolnice ale regimurilor burghezo-moșierești au cerut-o.

După instaurarea regimului democrat-popular, s-a pornit sub conducerea partidului o largă activitate pentru a aduce la cunoștința poporului muncitor conținutul adevărat al istoriei patriei, situînd pe primul plan lupta eroică a maselor populare împotriva asupririi sociale și naționale.

Documentele P.C.R.¹⁾, articolele și cuvîntările conducătorilor partidului și guvernului²⁾, ca și lucrările istoricilor publicate în această perioadă au pus în adevărata sa lumină procesul obiectiv de dezvoltare a mișcării revoluționare în țara noastră, înainte de crearea Partidului Comunist din România și după acest eveniment de deosebită importanță în istoria patriei noastre, rolul determinant pe care l-a avut clasa muncitoare în frunte cu partidul său în obținerea minunatelor victorii de care se bucură în prezent poporul nostru muncitor. Un deosebit aport s-a adus astfel la lărgirea cunoștințelor despre evenimentele petrecute între anii 1917—1923, la aprofundarea cauzelor care au determinat creșterea impetuoasă a avîntului revoluționar în această perioadă, la stabilirea rolului deosebit pe care l-a avut în situarea mișcării revoluționare pe un plan superior clasa muncitoare în frunte cu elementele înaintate, consecvent revoluționare, credincioase învățaturii marxist-leniniste.

¹⁾ *Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922*, ed. a II-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956.

²⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956.

În activitatea de studiere a istoriei mișcării muncitorești de un real folos a fost munca de cercetare în arhive care, în condițiile create de regimul democrat-popular, și-a lărgit mult sfera de investigație și a reușit să dea spre valorificare un bogat material documentar, inedit, cu privire la diferitele etape de dezvoltare a mișcării muncitorești din țara noastră, material pe care statul burghez l-a tănuțit, interesat fiind să minimalizeze lupta continuă și dirză a clasei muncitoare sub conducerea partidului, pentru eliberarea maselor populare de sub jugul nemilos al exploatării și împilării burghezo-moșierești. Materialul documentar, cu privire la mișcarea muncitorească, existent în Arhivele Statului centrale și regionale, precum și a celorlalte organizații socialiste deținătoare de arhivă este mult mai numeros decât cel folosit în lucrările de pînă acum. Cu ocazia ordonării și inventarierii diferitelor fonduri ies la iveală noi mărturii despre lupta eroică a clasei muncitoare.

În articolul de față ne propunem să prezentăm o serie de asemenea documente.

Inaugurînd epoca trecerii de la capitalism la socialism, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a deschis perspective noi luptei maselor populare împotriva exploatării capitaliste.

Revoluția înfăptuită de proletariatul rus, sub conducerea partidului leninist, a marcat începutul unei ere noi, în care s-a pus capăt dominației exclusive a capitalismului, prin apariția pe a șasea parte a globului pămîntesc a primului stat socialist, în care proletariatul din clasă asupra devine clasă conducătoare. Din acest moment lumea s-a împărțit în două lagăre: lagărul capitalismului muribund și lagărul socialismului în nestăvilă dezvoltare.

Eliberarea socială și națională a popoarelor subjugate din Rusia țaristă a dat un puternic imbold mișcării revoluționare din întreaga lume. Victoria repurtată de proletariatul rus a demonstrat maselor populare că prin luptă revoluționară fermă și unită, orînduirea capitalistă, ajunsă în pragul prăbușirii, poate fi înlăturată; a confirmat în mod practic justetea marxism-leninismului.

Starea de nemulțumire și revoltă, care cu mult înainte cuprinsese masele populare din toate țările și se accentuase în timpul primului război imperialist, s-a transformat cu rapiditate într-un puternic avînt revoluționar.

În perioada avîntului revoluționar creat sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, proletariatul din țările capitaliste își intensifică lupta împotriva exploatării. În principalele ramuri industriale din Franța, S.U.A., Anglia, Italia și alte țări au loc greve de mari proporții. O serie de popoare, care gemeau de multă vreme sub jugul asupririi imperiului austro-ungar, trec la luptă pentru eliberarea națională și o înfăptuiesc. În numeroase țări se creează soviete. În Ungaria, evoluția burghezo-democratică începută în 1918 se transformă în revoluție socialistă, instaurîndu-se în martie 1919 Republica Sovietică Ungară. În Germania au loc răscoale armate ale muncitorilor și se instaurează vremelnice guverne muncitorești.

Se pun în mișcare masele populare din țările Asiei și Africii. În august —septembrie 1918, în Japonia, 10.000.000 de muncitori, țărani și mici patroni au fost cuprinși în „revoltele pentru orez”. Într-o serie de țări, colonii și semicolonii ale puterilor imperialiste (China, Mongolia, India, Coreea etc.), lupta național-revoluționară ia din ce în ce mai mare amploare.

Masele populare, în frunte cu proletariatul, își manifestă tot mai mult solidaritatea cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, desfășurând o uriașă mișcare de protest contra criminalei intervenții a imperialiștilor împotriva Rusiei Sovietice.

În anii care au urmat Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, criza generală a capitalismului s-a adâncit tot mai mult, iar mișcarea muncitorească pe plan internațional a cunoscut un avânt și mai puternic, trecând la forme de organizare și luptă superioare.

În focul marilor lupte revoluționare și în lumina experienței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a constituit totodată o revoluție în gândire, în ideologie, marcând victoria istorică a marxism-leninismului asupra oportunismului din mișcarea muncitorească internațională, aripa de stînga din partidele socialiste, elementele înaintate ale mișcării muncitorești încep să înțeleagă că proletariatul va putea cuceri victoria în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei numai dacă va avea în fruntea sa un partid comunist făurit după exemplul gloriosului partid marxist-leninist din Rusia.

În urma celui de-al doilea război mondial, forțele imperialismului au slăbit și mai mult, iar forțele socialismului au crescut, principala trăsătură distinctivă a timpurilor noastre fiind transformarea sistemului mondial socialist în factorul hotărîtor al dezvoltării societății omenești.

Așa cum se arată în Declarația Consfăturii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova din noiembrie 1960, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a inaugurat o nouă epocă istorică, al cărei conținut principal îl constituie trecerea de la capitalism la socialism. Aceasta este epoca luptei celor două sisteme sociale opuse, epoca revoluțiilor socialiste și a revoluțiilor de eliberare națională, epoca prăbușirii imperialismului, a lichidării sistemului colonial, epoca trecerii pe calea socialismului a noi și noi popoare, epoca triumfului socialismului și comunismului pe scară mondială³⁾.

În timpul războiului imperialist și în anii care i-au urmat, exploatarea maselor populare s-a accentuat, luînd forme din ce în ce mai variate și mai grele. O serie de factori ca: distrugerile provocate de război, jaful ocupanților germani, înfeudarea economiei naționale monopolurilor străine, rapacitatea oligarhiei capitalist-moșierești autohtone, au slăbit mult potențialul producției industriale și agricole a țării, aruncînd poporul muncitor de la orașe și sate într-o mizerie și mai neagră. România postbelică, deși teritorial mărită, din punct de vedere economic se afla mult mai slăbită. Războiul

³⁾ *Declarația Consfăturii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești (noiembrie 1960); Apel către popoarele din lumea întreagă*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 8—9.

imperialist a cauzat pieirea a sute de mii de oameni, îndeosebi din rândurile muncitorilor și țăranilor. Distrugerile materiale și jaful cotropitorilor a scos din funcție multe obiective industriale, ducând la scăderea producției, care și așa era destul de înapoiată. Producția agricolă trecea de asemenea printr-un moment de puternic declin, datorită distrugerilor masive suferite de forța de muncă animală și umană. Infeudarea țării monopolurilor străine a agravat și mai mult situația economică, a accentuat pauperizarea oamenilor muncii.

Declinul economic era însoțit de un profund dezechilibru financiar și de înrăutățirea crescândă a situației politice, manifestată și printr-o totală instabilitate guvernamentală.

Situația clasei muncitoare se înrăutățise și mai mult. Salariile erau reduse în timp ce prețurile creșteau; ziua de muncă a fost mărită, munca intensificată.

Din documentele vremii reiese că, în regiunile mai dezvoltate industrial, exista o adevărată stare de foamete în rândurile maselor populare.

Astfel, în Valea Jiului această stare de foamete este recunoscută de înseși autoritățile locale, deși acestea aveau tot interesul să ascundă realitatea, diminuând gravitatea faptelor. Așa, de exemplu, dintr-un raport al primpretorului plășii Petroșeni, adresat prefectului, reiese cât de grea era situația în această regiune:

„Pentru cetățenii din plasa Petroșeni, din luna lui ianuarie, numai două vagoane de cucuruz am primit spre distribuire. Stările critice se prefac în foamete, vă rog numaidecît a dispune să se trimită grâu, porumb și făină de grâu, căci [altfel] pentru urmări nu pot lua nici o răspundere. Rugările mele adresate la domnul comisar de alimentare, au rămas fără rezultat două luni de zile, numai azi am primit o mie kilograme pentru distribuire la 24.000 de cetățeni“⁴⁾.

Starea proastă în care se găseau exploatările miniere, lipsa instalațiilor necesare, lipsa vagonetelor, a cailor de mină, starea rea a mașinilor, fac ca producția să scadă mereu. La scăderea producției contribuie mai ales și starea de spirit de agitație și continuă nemulțumire a muncitorilor minieri.

În noiembrie 1919, toate societățile miniere din Valea Jiului, inclusiv minele statului din Lonea, produceau, cu aproape același număr de muncitori, mai puțin de jumătate din producția dinaintea primului război mondial⁵⁾.

Din cauza producției scăzute și cîștigurile muncitorilor erau foarte mici, deoarece se muncea în acord. Acordurile erau fixate de către inginerii reprezentanți ai societăților respective, care le stabileau în așa fel încît salariile muncitorilor să fie cît mai mici și astfel să crească beneficiile societăților cît mai mult și bineînțeles tantiemele lor⁶⁾.

La data de 11 octombrie 1918, direcția Uzinei de turnătorie din Zlatna, într-un raport trimis Oficiului principal minier regesc maghiar, era nevoită să recunoască că salariul primit de muncitorii turnători nu ajunge nici măcar să acopere prețul alimentelor, repartizate acestora, muncitorii

⁴⁾ Arh. St. Hunedoara, Prefectura jud. Hunedoara, pach. 5/1919, f. 9-10.

⁵⁾ Arh. St. Petroșeni, Soc. „Petroșeni“, dos. 1/1920, f. 12.

⁶⁾ Ibidem, f. 39.

fiind condamnați în felul acesta la înfometare⁷⁾). Toate acestea aveau loc în timp ce burghezia română și străină realizau profituri uriașe.

Starea de nemulțumire și revoltă creștea și în rândurile țărănimii. Reforma agrară, promisă țărănimii în 1917 pentru a împiedica unitatea de luptă a muncitorilor și țăranilor, n-a fost legiferată decât în 1918 și atunci parțial. Până la legiferarea ei definitivă au mai trecut încă doi ani.

Această promisiune demagogică ar fi fost încă multă vreme târăgănată dacă burghezo-moșierimea n-ar fi fost înspăimântată de protestul maselor după înăbușirea în sânge a manifestației de la 13 decembrie 1918 și greva generală din 1920.

Reforma agrară a avut ca efect salvarea marii proprietăți și consolidarea chiburimii la sate. Cea mai mare parte a țăranilor care au primit o parte din terenul expropriat n-au putut răscumpăra aceste suprafețe, n-au avut resursele bănești necesare pentru a-și cumpăra inventar. Înglodați în datorii față de bănci și cămătari, au sfârșit în cele mai multe cazuri prin a pierde pământul primit, continuând să muncească în condiții și mai grele pe pământurile moșierești sau ale burgheziei sătești. Mulți dintre ei au luat drumul orașului îngroșând masa proletariatului.

Deși guvernul sovietic a propus guvernului român, ca și tuturor guvernelor celor două grupări de țări imperialiste beligerante, să înceapă tratative pentru încheierea unei păci generale, democratice, guvernării români au preferat o pace separată, imperialistă, cu puterile centrale. Cercurile burghezo-moșierești au ales această cale, interesate fiind să primească din partea armatelor germane ajutor pentru înăbușirea luptelor revoluționare din țară și în vederea intervenției contra Puterii Sovietice.

În decembrie 1917, guvernul român, cu asentimentul imperialismului internațional, trece la atac împotriva trupelor ruse din Moldova, iar în ianuarie 1918 cotopește Basarabia. Coalizarea criminală a burgheziei și moșierimii române cu imperialismul împotriva maselor populare din România și a Puterii Sovietice s-a făcut cu prețul înfeudării țării, a transformării României într-o semicolonie germană.

În aceste condiții interne și sub influența directă a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, masele populare din țara noastră s-au ridicat la luptă, dornice să înlăture greaua asuprire și exploatare a capitalismului, să făurască și în patria noastră o nouă orînduire socială după pilda proletariatului rus.

Organizate de grupurile revoluționare ilegale, masele populare din Moldova și teritoriul aflat încă sub ocupație s-au manifestat chiar din primele săptămîni de după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie cu hotărîre pentru revoluția proletară. În diferite localități se răspîndesc manifeste. au loc întruniri, demonstrații, muncitorii din unele întreprinderi trec la greve.

În focul luptei pentru pămînt, pentru pace, împotriva războiului imperialist, oamenii muncii din Moldova au venit în contact direct cu trupele ruse, aflate în plină luptă revoluționară.

Înainte chiar de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, elementele revoluționare din armata rusă aflată în Moldova, credincioase principiului

⁷⁾ Arh. St. Hunedoara, Oficiul principal minier regesc maghiar, dos. 334/3331/1918.

internaționalismului proletar, acționaseră pentru apărarea elementelor revoluționare din România.

La 6 iunie 1917, în orașul Roman, armata din garnizoana rusă a făcut o impunătoare manifestație de protest împotriva pedepsei cu moartea a 33 de oameni acuzați de spionaj, între care „se află oameni nevinovați printre care și socialiști care s-au luptat totdeauna pentru binele poporului și pe care guvernul român nu-i vede cu ochi buni”⁸⁾.

Intrucât autoritățile burgheze române au încercat să denatureze scopul demonstrației, comitetul armatei ruse a lansat un manifest prin care demasca această diversiune, arătând scopul real al demonstrației: „Noi soldații ruși care cu prețul singelui am câștigat libertăți și care acum sintem cetățenii unei Rusii libere noi vă dorim numai binele. Sărăcia și nedreptatea pe care o suferiți voi țăranii și lucrătorii români, asemenea și persecutarea micilor națiuni provoacă o profundă durere și totodată o vie indignare în rîndul fraților voștri ruși, care merg alături de voi pentru câștigarea păcii, libertății și frăției popoarelor”⁹⁾.

Odată cu retragerea trupelor de ocupație germane și austro-ungare, posibilitățile de desfășurare a luptelor populare au crescut. În noiembrie—decembrie 1918, pe întregul teritoriu al României, se produce o puternică creștere a luptelor revoluționare. Activînd în condiții legale, organizațiile muncitorești organizează o serie de greve, imbinat cu demonstrații de stradă. În protestul hotărît al muncitorilor, revendicările economice se împleteau tot mai mult cu lozincile politice revoluționare. Se milita pentru instaurarea unei republici democratice, pentru împrăștierea țăranilor, împotriva mobilizării și a intervenției antisovietice.

Inspăimîntate de creșterea avîntului revoluționar, burghezia și moșierimea încearcă să-l stăvilească prin măsuri teroriste. Pregătirea și înlăptuirea masacrului de la 13 decembrie 1918 a rămas vie în mintea poporului nostru muncitor ca unul dintre cele mai criminale acte ale burghezo-moșierimii. Clica burghezo-moșierească sconta că prin această faptă mirșavă va curma avîntul mișcării muncitorești. Dîrzenia de luptă a muncitorimii a crescut însă, procesul de clarificare asupra sarcinilor și căilor de înlăptuire a revoluției a fost grăbit în ciuda înăsprii terorii; luptele clasei muncitoare au continuat, au crescut în amploare și organizare. Grupurile comuniste au început să aibă un rol din ce în ce mai mare în conducerea mișcării muncitorești. În a doua jumătate a anului 1919 muncitorimea din întreaga țară s-a aflat în continuă frămîntare; au loc o serie de greve în București, Valea Prahovei, în unele centre muncitorești din Moldova, precum și în Transilvania¹⁰⁾.

Caracterul politic al mișcării muncitorești din această vreme devine tot mai pronunțat, autoritățile burghezo-moșierești confirmînd acest lucru prin teama ce și-o exprimau în diferite acte. Astfel, în rapoartele unor socie-

⁸⁾ Arh. St. Tulcea, Prefectura jud. Tulcea, dos. 20/1917, f. 131—132.

⁹⁾ Ibidem.

¹⁰⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 458/1919, f. 102—105, dos. 587/1919, f. 6—7, 15, dos. 590/1919, f. 5, dos. 601/1919, f. 4, 18, dos. 736/1919, f. 1, dos. 835/1919, f. 1; Arh. St. Petroșeni, Soc. „Petroșeni”, dos. 1/1920, f. 28.

tați se arată că „organizația socialistă își pune pretenții, care cu o jumătate de an înainte, de înșiși bolșevici au fost puse“¹¹). În fața revendicărilor muncitorilor de a se forma comisii mixte pentru fixarea acordurilor, reprezentanții societăților concludeau că „sub această pretenție nouă nu se ascunde altceva decât năzuința servind introducerii dictaturii proletare“¹²).

Înspăimântate de ceea ce întvedeau, autoritățile de stat propuneau ieșirea din criză pe spinarea maselor exploataate, prin folosirea unor promisiuni demagogice și înșelarea acestora. Astfel într-un document se arăta că „de acest pericol roșu nu vom putea scăpa altfel, decât, dacă le dăm muncitorilor cele compete [ce le revine] de drept, împiedicându-i însă în același timp de a ajunge la astfel de drepturi și prin ele în posesiunea unei astfel de puteri, pe care ar folosi-o numai pentru a răsturna ordinea socială de azi“¹³).

Spiritul revoluționar pătrundea din ce în ce mai adânc și în rindurile țăranimii, care nu mai era dispusă să lucreze pe pământurile moșierești în condițiile unei atât de crunte exploatare¹⁴).

Soldatii proveniți din rindurile țăranilor își manifestau nemulțumirea „că sînt puși să lucreze la boieri în loc să-și muncească pământurile lor“¹⁵).

Dezertările din armată erau frecvente datorită tratamentului inuman față de soldați și a lipsei de hrană. Într-o notă a brigăzii de siguranță din Tulcea se arăta, la 15 ianuarie 1919, că „prin satele din Delta sînt majoritatea dezertori... [și] sînt cu toți hotărîți a pleca în Rusia... spun că preferă să [se] lipsească de patrie¹⁶ decât să moară de foame în armata romînă“¹⁷).

În rindurile populației din teritoriul cotopt al Basarabiei se menținea o puternică stare de nemulțumire și încordare față de tratamentul la care era supusă de către poliția și armata romînă. Organele Romîniei burghezo-moșierești mențineau în acest teritoriu o totală lipsă de organizare administrativă în care venalitatea, aroganța și brutalitatea erau la ordinea zilei¹⁸).

La începutul anului 1920 avîntul luptelor muncitorești se intensifică. Ne găsim în fața ascuțirii luptei de clasă în întreaga țară, a creșterii organizațiilor muncitorești și a conștiinței lor de clasă. Cu toată teroarea dezlănțuită de guvernul burghezo-moșieresc împotriva clasei muncitoare, propaganda socialistă se răspîndește tot mai mult în rindurile maselor populare, datorită activității intense a grupurilor comuniste în interiorul partidului socialist, ca și în rindurile largi ale oamenilor muncii.

¹¹) Arh. St. Petroșeni, Soc. „Petroșeni“, dos. 1/1920, f. 18.

¹²) Ibidem, f. 42.

¹³) Ibidem.

¹⁴) Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 617/1919, f. 1.

¹⁵) Ibidem, dos. 458/1919, f. 72.

¹⁶) Este vorba, desigur, de patria burgheză. Soldații își exprimau în acest mod nemulțumirea față de exploatarea și mizeria pe care o sufereau atît în comunele din care erau, cît și în armata burgheză.

¹⁷) Arh. St. Tulcea, Prefectura jud. Tulcea, dos. 107/1919, f. 56.

¹⁸) Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 459/1919, f. 51v.

Prefecții județelor erau alarmați că se răspindeau în rindul populației manifeste și broșuri „cu îndemnuri la acte de bolșevism“, cerind înființarea de brigăzi speciale de siguranță¹⁹⁾.

La întrunirile care aveau loc, în manifestele răspindite se milita pentru internaționalismul proletar, împotriva mobilizării forțate, pentru solidaritatea cu proletariatul rus și împotriva intervenției antisovietice²⁰⁾. Rapoartele și notele Siguranței, precum și unele interpelări în Camera deputaților semnalau tot mai des acțiuni ale comuniștilor în vederea intensificării luptei împotriva capitalismului, pentru afiliere la Internaționala a III-a, Comunistă²¹⁾.

În rindurile țărânimii simpatia pentru revoluție devenea, de asemenea, tot mai mare²²⁾. Într-un raport al companiei de jandarmi din Alba, trimis la 20 octombrie 1919 prefectului de județ, se arată textual că „...în comuna Cisteiul Român și Bucerdea Grinoasă populația este foarte neliniștită și cu gânduri de bolșevism revoluționar“²³⁾.

Propaganda pentru ideile socialismului crescuse atât de mult în amploare și găsea în rindurile maselor populare un ecou așa de puternic, încît organele guvernamentale au trebuit să apeleze la tot felul de forme de contrapropagandă. Dintr-o serie de documente confidențiale reiese că Ministerul de Interne, din vremea aceea, subvenționa cu sume mari prefecturile de județ pentru plata propagandiștilor antibolșevici. Din tabelele anexate la referatul din 14 august 1920 al Direcției Secretariatului și Personalului a Ministerului de Interne rezultă că numai în lunile aprilie și mai s-a cheltuit pentru propagandă (antibolșevică) aproape un milion și jumătate lei²⁴⁾.

În anul 1919 și în special în cea de-a doua jumătate a lui, s-au desfășurat numeroase greve generale pe ramuri și localități, în care lupta muncitorilor pentru revendicări economice și politice s-a împletit cu lupta pentru apărarea Rusiei Sovietice și a Republicii Sovietice Ungare.

Organele de represiune burgheze au introdus măsuri tot mai severe pentru prevenirea și reprimarea mișcărilor greviste precum și a acțiunilor de solidarizare ale țărânimii cu muncitorii greviști. La 10 martie 1919, Comandamentul trupelor din Transilvania interzicea printr-o ordonanță întrunirile, manifestațiile și demonstrațiile cu caracter politic, sub amenințarea arestării imediate și „în caz că vor deveni agresori“ cu împușcarea imediată, iar cei ce vor trece în colectiv la grevă vor fi internați, iar familiile lor expulzate²⁵⁾.

Organele de stat cereau cu insistență ajutor militar pentru reprimarea bolșevicilor²⁶⁾.

¹⁹⁾ Ibidem, dos. 266/1920, f. 2; Arh. St. Tulcea, Prefectura jud. Tulcea, dos. 82/1920, f. 11.

²⁰⁾ Arh. St. Buc., Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 219–221, 373–374, 657–658; Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 257/1920, f. 11.

²¹⁾ Ibidem, Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 404–455, 635–636; Ministerul de Interne, dos. 94/1920, f. 51, dos. 251/1920, f. 14.

²²⁾ Ibidem, Ministerul de Interne, dos. 204/1920, f. 16, dos. 91/1920, f. 53.

²³⁾ Arh. St. Hunedoara, Prefectura jud. Alba Inferioară, nr. 2627/1919.

²⁴⁾ Ministerul de Interne, dos. 248/1920, f. 6–8, dos. 237/1920, f. 6, dos. 259/1920, f. 4.

²⁵⁾ Arh. St. Hunedoara, Prefectura Alba Inferioară, nr. 684/1919.

²⁶⁾ Ibidem, nr. 371/1919.

Prigoana împotriva oamenilor muncii a fost intensificată în anul 1920, transformându-se într-o adevărată ofensivă împotriva mișcării revoluționare după venirea la putere a guvernului condus de Averescu.

Organele militare utilizau cele mai barbare procedee pentru intimidarea oamenilor muncii, care nemaiputând îndura mizeria la care erau supuși de regimul burghez-moșieresc cereau îmbunătățirea condițiilor lor de trai.

Într-o sesizare a „Uniunii muncitorilor minieri și topitori din Ardeal, Banat și părțile ungurene”, din luna ianuarie 1920²⁷⁾, se arată că „În Valea Jiului și în special în localitățile Lupeni și Vulcan, garnizoanele militare au introdus și predau una alteia o metodă de a pedepsi muncitorii „care contravin ordinelor”, demnă de evul mediu. Au niște construcții de lemn asemănătoare unui dulap, dar mai mici. Sunt de înălțimea și lărgimea unui om. Închiși înăuntru trebuie să stea drept, pentru că nu au loc nici să se lase pe vine, în astfel de poziție trebuie să stea 2, eventual 12 sau 24 ore dacă sint uitați acolo. Când li se deschide ușa pentru a-i elibera, oamenii nu mai sint în stare să pășească afară, deoarece sint înțepeniți cu desăvîrșire și cad jos”.

Asemenea acte barbare au fost săvîrșite pe întreg teritoriul țării în tot cursul anului 1920. Muncitorii și țăranii erau bătuiți, arestați și trimiși la închisoare fără nici o vină²⁸⁾.

Ofensiva averescană împotriva mișcării revoluționare n-a reușit însă să intimideze clasa muncitoare. Organizațiile muncitorești deveniseră mai puternice, conștiința de clasă a proletariatului din țara noastră se dezvoltase mult în focul luptelor din perioada 1917—1919.

Ofensiva guvernului averescan, muncitorimea îi răspunde cu hotărîre și fermitate. O serie de acte ale organelor de stat din anul 1920²⁹⁾ atestă că mișcarea muncitorească creștea în intensitate, devenea mai generală, lua un caracter politic din ce în ce mai pronunțat.

În luna martie, 9.000 de mineri din Aninoasa, Petrila și Petroșeni declară grevă, în semn de protest că nu li se plăteau salariile la timp³⁰⁾. La 18 aprilie intră în grevă, cerînd sporirea salariilor, lucrătorii atelierelor C.F.R. din București³¹⁾. În zilele următoare mișcarea grevistă cuprinde o serie de alte întreprinderi din București și din restul țării.

La 20 aprilie, în semn de solidarizare cu greviștii de la C.F.R. București, intră în grevă lucrătorii de la gările Giurgiu și Pitești³²⁾, la 24 aprilie lucrătorii de la atelierul și depoul din Constanța³³⁾. Cu toate că au fost puse în mișcare importante forțe armate, ocupîndu-se întreprinderile, mișcarea grevistă continuă, cuprinzînd un număr tot mai mare de muncitori

²⁷⁾ Arh. St. Buc., Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 43.

²⁸⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 96/1920, f. 15; 210/1920, f. 2; 230/1920, f. 3; 257/1920, f. 12, 17; 268/1920, f. 17.

²⁹⁾ Vezi Tr. Lungu și S. Columbeanu, *Contribuții la studiul mișcării greviste din România în anii 1919—1920*, în „Studii — revistă de istorie”, nr. 5/1957, p. 89—103.

³⁰⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 91/1920, f. 62.

³¹⁾ Ibidem, dos. 223/1920, f. 91—93.

³²⁾ Ibidem.

³³⁾ Ibidem, dos. 237/1920, f. 1.

și întreprinderi. Mișcarea grevistă se extinde la fabrica metalurgică Vulcan din București, la Imprimeria Statului și alte întreprinderi mai mici. În atelierele Pirotehniei Armatei, Arsenalului, S.T.B. se produc puternice agitații printre muncitori.

Dintr-un buletin informativ al Marelui Stat Major din 18 mai 1920, rezultă că în București erau în grevă 10.000 de muncitori, dintre care 6.000 de la căile ferate, atelierele noi, vechi și depouri³⁴⁾. În același buletin se arată că se găseau în grevă și lucrători de la R.M.S. și fabrica de chibrituri București, precum și cei de la atelierele C.F.R. Pașcani.

Din toate părțile țării, prefectii trimit organelor superioare rapoarte și telegrame prin care semnalează declanșarea de noi greve. La 30 aprilie prefectul de Constanța comunică intrarea în grevă a personalului echipajelor șlepurilor S.R.D., a celor particulare și a remorcherelor din portul Cernavodă³⁵⁾. Clubul socialist din Buzău trimite o telegramă generalului Averescu în care arată că „muncitorii C.F.R. buzoieni, adunați astăzi 23 aprilie 1920 în sala sindicatelor, solidari cu muncitorii C.F.R. din București și celelalte localități aflați în grevă, solidari și cu doleanțele lor, își exprimă regretul că guvernul nu tratează cu muncitorii greviști; cauza celor de la București și din alte părți aflați în grevă este cauza tuturor muncitorilor C.F.R.”³⁶⁾. La 25 aprilie, lucrătorii din atelierele C.F.R. din Buzău au declarat grevă și atelierele au fost puse sub paza Reg. 48 Infanterie³⁷⁾. Patronii marilor societăți, intrați în panică, se adresează Ministerului de Interne pentru a lua măsuri urgente împotriva greviștilor, cer cu insistență înființarea de garzi de jandarmi sau soldați în fabrici pentru înăbușirea grevelor³⁸⁾.

Întrucît guvernul, ca întotdeauna, nu-și respecta promisiunile făcute cu prilejul terminării grevelor ceferiștilor și celorlalți muncitori din întreprinderile statului, comitetele de întreprindere și uniunile sindicale susțineau din ce în ce mai hotărît declararea unei greve generale.

La adunările din 3 și 17 iunie 1920, muncitorii cer conducerii partidului socialist și sindicatelor să dovedească mai multă energie și să dea semnalul grevei generale în întreaga țară³⁹⁾. Cu toată acțiunea de frînare a mișcării greviste de către conducerea centrală a partidelor socialiste, dominată de clemente reformiste, și a sporirii măsurilor teroriste ale guvernului, elanul revoluționar este în continuă creștere.

Perioada iunie—octombrie 1920, premergătoare declarării grevei generale, se concretizează prin intensificarea mișcării greviste în orașe și regiuni.

La 6 iunie se declară grevă la mina de cărbuni Ojasca din jud. Buzău⁴⁰⁾, iar la 11 iunie toți muncitorii de la minele de aur Rodna și Berza din jud. Hunedoara intră, de asemenea, în grevă⁴¹⁾. La 2 iulie sub-

³⁴⁾ Ibidem, dos. 91/1920, f. 76.

³⁵⁾ Ibidem, dos. 237/1920, f. 2.

³⁶⁾ Ibidem, dos. 235/1920, f. 2.

³⁷⁾ Ibidem, f. 5.

³⁸⁾ Ibidem, dos. 260/1920, f. 21.

³⁹⁾ *Lecții în ajutorul celor care studiază Istoria P.M.R.*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 173.

⁴⁰⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, dos. 235/1920, f. 11.

⁴¹⁾ Ibidem, dos. 227/1920, f. 20.

prefectul de Lugoj raportează că la uzinele societății C.F.R. din Reșița, Bocea și Oravița s-a declarat grevă⁴²⁾. Poliția din Tulcea telegrafia la 6 iulie 1920 că „lucrătorii de la atelierele C.E.D. [Comisia Europeană Dunăreană] au declarat grevă din cauză că nu li s-a mărit salariul promis“⁴³⁾.

Sesizări cu privire la declararea și pregătirea grevelor sînt făcute din toate regiunile țării: prefectul de Dolj raportează intrarea în grevă a funcționarilor telegrafo-poștali din Craiova⁴⁴⁾, Corpul 5 Armată informează că la Tulcea se pregătește o grevă generală⁴⁵⁾, Comandamentul trupelor de vest raportează că la Timișoara s-a declarat grevă generală⁴⁶⁾, la Piatra Neamț lucrătorii de la fabrica de cherestea declară, de asemenea, grevă⁴⁷⁾. Necesitatea organizării grevei generale pătrunsese adînc și în rîndurile muncitorilor minieri⁴⁸⁾. Aceasta, deoarece muncitorimea se conștientizase că numai în acest fel poate obține încetarea terorii și îmbunătățirea condițiilor ei de trai.

În focul luptelor din anul 1919 și din prima jumătate a anului 1920, procesul de clarificare ideologică a muncitorimii a progresat cu rapiditate. La aceasta a contribuit, în cea mai mare măsură, activitatea neobosită a membrilor grupurilor comuniste care au luptat cu fermitate pentru răspîndirea principiilor marxist-leniniste, pentru combaterea ideologiei reformiste propovăduită de liderii din conducerea organizațiilor socialiste, vînduți intereselor burgheziei.

În organizațiile socialiste era exprimată tot mai larg și hotărît dorința de afiliere la Internaționala a III-a, Comunistă, de orientare a mișcării revoluționare din țara noastră în spiritul principiilor elaborate de aceasta.

În aceste condiții are loc în ziua de 11 octombrie 1920 ședința plenară a Consiliului General al Partidului Socialist și al mișcării sindicale compus din delegați ai tuturor organizațiilor politice și sindicale din Vechiul Regat, Transilvania, Banat și Bucovina.

Consiliul General s-a găsit în fața unei puternice opinii muncitorești pentru declararea grevei generale.

Acest deziderat al clasei muncitoare a trebuit să fie acceptat și sprijinit de aripa de dreapta a organizațiilor muncitorești, de liderii reformiști, pentru a nu se compromite definitiv în fața maselor. Este cunoscut, însă, că deși s-au declarat pentru grevă generală, ei au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a dezorganiza aceasta acțiune, lansînd chiar în timpul desfășurării grevei, lozincă să nu se facă nici o manifestație și deci muncitorii să rămîină acasă.

Cu toată acțiunea trădătoare de împiedicare a grevei de către liderii oportuniști, muncitorimea, sub conducerea elementelor înaintate, trece la declanșarea grevei generale. Printr-o telegramă a Ministrului de Interne, datată din 18 octombrie 1920 și adresată regelui, care se afla la Sinaia, se

⁴²⁾ Ibidem, dos. 224/1920, f. 1—2.

⁴³⁾ Arh. St. Tulcea, Prefectura jud. Tulcea, dos. 33/1920, f. 30.

⁴⁴⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 242/1920, f. 18.

⁴⁵⁾ Ibidem, dos. 227/1920, f. 32.

⁴⁶⁾ Ibidem, dos. 224/1920, f. 49.

⁴⁷⁾ Ibidem, dos. 257/1920, f. 42.

⁴⁸⁾ Arh. St. Buc., Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 468.

semnalează că la 17 octombrie orele 19, personalul de tracțiune de la căile ferate din București a declarat grevă, iar în ziua de 18 octombrie orele 8 această grevă s-a generalizat în întreaga țară⁴⁹). În aceeași telegramă se arată că președintele Consiliului de Miniștri și Ministrul de Război au dat o ordonanță prin care s-a dispus mobilizarea controlorilor de tracțiune, mecanicilor și fochiștilor de la căile ferate, până la vârsta de 45 ani, precum și rechiziționarea acelorași specialiști de la căile ferate a căror vîrstă este între 45—65 ani.

În ziua de 19 octombrie guvernul averescan primește din partea muncitorimii un ultimatum cu o serie de revendicări pe care guvernul trebuia să le aprobe înainte de 20 octombrie. Primul ministru a fost încunostiințat că fără satisfacerea acestor cereri, 250.000 de muncitori organizați vor intra în grevă generală, paralizînd complet circulația căilor ferate și producția cărbunilor și a uleiurilor. Caracterul pronunțat politic al grevei generale reiese din conținutul revendicărilor cerute de muncitori: suspendarea legii marțiale; libertatea organizației politice a breslelor muncitorești; desființarea legislației antigreviste; retragerea controlului militar asupra uzinelor și atelierele; desființarea cenzurii; încetarea deportărilor⁵⁰).

Intrucît guvernul n-a acceptat cererile muncitorilor, în ziua de 20 octombrie s-a declarat grevă în întreaga țară care s-a extins cu rapiditate în toate județele și în primul rînd în centrele muncitorești mari.

În ziua de 21 octombrie toți muncitorii din Valea Jiului se aflau în stare de grevă. Din telegramele prefectului județului Hunedoara reiese că grevele din această regiune au avut un caracter atît de general, încît și „amplioații din prăvălii” au participat la grevă⁵¹). De aceeași proporție a fost și greva de la minele statului din Baia Mare⁵²).

Din rapoartele prefectilor de județ și a serviciilor de siguranță rezultă că greva a cuprins întregul teritoriu al țării. În fostul județ Caraș Severin au intrat în grevă petroliștii de la Orșova, minerii de la Ocna de Fier și Bocșa-Montana⁵³); în fostul județ Ciuc muncitorii de la C.F.R. și fabricile de cherestea⁵⁴); în fostul județ Prahova muncitorii din Ploiești, Cîmpina, Băicoi, Moreni, Bușteni, Sinaia⁵⁵).

Rapoartele semnalează intrarea în grevă a muncitorilor din Pașcani⁵⁶), Caliacra⁵⁷), Satu Mare⁵⁸), Craiova⁵⁹) și alte localități.

Deși au existat condiții obiective pentru victoria grevei generale din octombrie 1920, o serie de factori subiectivi au făcut ca această acțiune de mare amploare a clasei muncitoare din țara noastră să eșueze.

⁴⁹) Ibidem, Ministerul de Interne, dos. 224/1920, f. 87.

⁵⁰) Ibidem, f. 91.

⁵¹) Ibidem, f. 110, 119.

⁵²) Ibidem, f. 111.

⁵³) Ibidem, dos. 226/1920, f. 11—12.

⁵⁴) Ibidem, dos. 225/1920, f. 5.

⁵⁵) Ibidem, dos. 260/1920, f. 131—132.

⁵⁶) Ibidem, dos. 267/1920, f. 21.

⁵⁷) Ibidem, dos. 236/1920, f. 16.

⁵⁸) Ibidem, dos. 225/1920, f. 17.

⁵⁹) Ibidem, dos. 242/1921, f. 21.

La aceasta a contribuit în primul rînd activitatea trădătoare a conducătorilor oportuniști social-democrați, care au acționat pentru dezorganizarea grevei.

„În aceste împrejurări — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej —, cînd clasa muncitoare din România, însuflețită de exemplul eroicului proletariat rus, își afirma cu o vigoare deosebită voința de luptă împotriva exploatării capitaliste, iar guvernul burghezo-moșieresc, sub presiunea grevei generale, se vedea silit să satisfacă o serie de cerințe ale greviștilor, pregătindu-se totodată de represiune, bonzii și șefii social-democrați trădează proletariatul și, comunicînd greviștilor „să stea liniștiți acasă“, fac posibilă reprimarea singeroasă a grevei de către călăul Averescu, aflat în slujba capitaliștilor și moșierilor“⁶⁰).

Grupurile comuniste neînchegate din punct de vedere organizatoric, insuficient călitate din punct de vedere ideologic și politic, n-au putut prelua conducerea grevei generale. Numai prezența unui partid marxist-leninist la conducerea clasei muncitoare, ar fi putut transforma elanul revoluționar al maselor într-o victorie împotriva burghezo-moșierimii. Un asemenea partid nu era încă creat.

Pentru reprimarea grevei, guvernul averescan a dezlanțuit cea mai singeroasă teroare, maltratînd cu brutalitate muncitorimea, efectuînd arestări masive, expulzînd mii de muncitori, devastînd sediile organizațiilor muncitorești.

Din primele zile, prefectii de județ, parchetele și comandamentele militare au primit ordin să procedeze cu cea mai mare energie și fără nici o ezitare la arestarea tuturor comitetelor de grevă⁶¹). Muncitorii participanți la grevă, care locuiau în imobile aparținînd statului, au fost evacuați cu forța⁶²). Din rapoartele și telegramele rămase din acea vreme rezultă că, folosindu-se armata și jandarmeria, s-au efectuat numeroase arestări în toate centrele muncitorești. La 28 octombrie, prefectul fostului județ Prahova raporta că a efectuat arestări la Ploiești și o serie de alte localități, pînă la acea dată avînd arestați 65 de muncitori bănuți de „instigare“ la grevă⁶³).

De o deosebită semnificație este, din acest punct de vedere, intervenția făcută către Ministerul de Interne de „Uniunea muncitorilor minieri și topitori din Ardeal, Banat și părțile ungurene“ în care se arată că, deși muncitorii își reluaseră lucrul, prigoana dezlanțuită de autoritățile militare și civile împotriva muncitorilor, în loc să înceteze, se dezlanțuia tot mai furios. Prigoana bîntuia în toate părțile, la toate minele, uzinele și în special în Valea Jiului, „unde oameni nevinovați sînt deținuți din domiciliile lor sau pe stradă și chiar din lucru ziua și noaptea. Sînt duși la comenduirea pieții, la jandarmerie sau la poliția din loc[alitate], bîtuți, chinuți în modul cel mai grozav“⁶⁴).

⁶⁰) Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 366—367.

⁶¹) Arh. St. Buc., Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 256—257.

⁶²) Ibidem, Ministerul de Interne, dos. 226/1920, f. 94.

⁶³) Ibidem, dos. 260/1920, f. 131.

⁶⁴) Ibidem, dos. 226/1920, f. 104—105.

Într-o ședință a Adunării Deputaților din 28 februarie 1921, unul dintre deputații socialiști dezvăluia actele teroriste săvârșite de organele guvernamentale împotriva muncitorilor arestați cu ocazia grevei generale din județul Tulcea⁶⁵).

Patronii și directorii de la mine și uzine, după încetarea grevei, au trecut la concedierea în masă a muncitorilor. La minele Ruda 12 Apostoli de la Criscior au fost concediați peste 700 de muncitori, aruncați pe drumuri, neavând o bucată de piine, expuși celei mai negre mizerii împreună cu familiile lor.

În acțiunea de prigonire a clasei muncitoare au fost folosite și elementele declasate, mic burgheze din rîndul sindicatelor galbene.

Dintr-un raport al Serviciului special de siguranță Deva, din 24 noiembrie 1920, reiese cu deplină claritate cine erau organizatorii acestor sindicate și cu ce scop fuseseră ele înființate⁶⁶). În raport se precizează că la conducerea sindicatelor galbene din Valea Jiului erau două elemente dușmane ale clasei muncitoare, unul fost agent special al siguranței, iar celălalt un fost ofițer de rezervă, ambii „fără credit moral, nebucurîndu-se de o reputație prea mare“.

Raportul sugerează cu perfidie: „pentru ca mijloacele de opresiune să nu se spună de internaționali că vin de la *guvern* e absolut necesar ca sindicatul galben național, să fie ajutat cu fonduri bănești în acțiunea lui și sprijinit îndeajuns, pentru a se întări în dauna internaționaliștilor“. Trebuie reținut însă că în rîndurile internaționaliștilor erau 12.000 muncitori, iar galbenii reprezentau numai 3.000 — în bună parte recrutați dintre muncitorii cei mai înapoiați, proveniți din mica burghezie.

Organizate și sprijinite de guvern, organizațiile sindicale galbene erau folosite ca instrumente de prigoană împotriva muncitorilor.

În intervenția „Uniunii muncitorilor minieri și topitori din Ardeal, Banat și părțile ungurene“, amintită mai sus, se arată că „în afară de armată, jandarmerie și poliție mai este încă un factor care prigonește muncitorimea și aceștia sînt sindicaliștii naționaliști care sprijiniți de armată, jandarmerie și poliție comit cele mai mari atrocități față de muncitori ca: dețineri, maltratări și asasinări“, relatînd o serie de asemenea fapte.

Cruzimea cu care a fost reprimată greva de către guvernul averescan a cauzat multe suferințe clasei muncitoare. În focul acestei lupte, proletariatul din România a înțeles însă necesitatea imperioasă a creării grabnice a unui partid politic revoluționar marxist-leninist, singurul capabil să conducă la victorie luptele oamenilor muncii.

Perioada care a urmat grevei generale s-a caracterizat printr-o intensă acțiune de clarificare ideologică în mișcarea muncitorească.

Munca propagandistică intensă, desfășurată de grupurile comuniste, a dus la demascarea și eliminarea treptată a influenței oportunismului și reformismului din mișcarea muncitorească.

La Congresul General al Partidului Socialist din România, întrunit la 8 mai 1921, majoritatea zdrobitoare a delegaților a votat pentru crearea

⁶⁵) Ibidem, dos. 105/1921, f. 5-6.

⁶⁶) Ibidem, Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 587-589.

Partidului Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a, Comunistă⁶⁷). Așa cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej „*Crearea Partidului Comunist din România a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România*“⁶⁸).

Partidul Comunist din România, plămădit în focul marilor lupte de clasă din anii 1918—1920 și al avântului revoluționar determinat de influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și-a luat asupra sa marea sarcină de a restabili unitatea politică și de acțiune a clasei muncitoare. Însuflețit de cea mai profundă dragoste față de poporul muncitor și urmînd cu fidelitate învățătura marxist-leninistă, Partidul Comunist a pornit din primul moment cu hotărîre de neclintit pe calea luptei revoluționare. Înfruntînd mari greutăți, făcînd sacrificii eroice, el a condus cu fermitate și înțelepciune clasa muncitoare pentru eliberarea sa de sub jugul exploatării și asupririi capitaliste.

Roadele acestei neînfricate lupte s-au concretizat în insurecția armată de la 23 August 1944, care a deschis poporului nostru muncitor drumul spre o viață fericită și înfloritoare — drumul spre socialism.

DOCUMENTE

1.

MINISTERUL DE INTERNE

DIRECȚIUNEA POLIȚIEI ȘI SIGURANȚEI GENERALE

Circulară secretă

Nr. 4941

1917 aug. 14

Nr. 14644 S — 9 aug. 1917

Domnule Prefect,

Am onoare a înainta copie după un manifest ce se împarte locuitorilor prin comune, rugîndu-vă să binevoiți a lua măsuri pentru confiscarea lui.

p. Ministru,
(ss) indescifrabil

Director.
(ss) indescifrabil

D-lui Prefect al Jud. Tulcea

PUBLICAȚIE

În ziua de 26 mai a.c. au fost executați la Bacău 33 oameni acuzați de spionaj. Noi știm însă, printre aceștia se află oameni nevinovați printre care și socialiști care s-au luptat totdeauna pentru binele poporului și pentru care Guvernul român nu-i vede cu ochi buni.

⁶⁷) Vezi Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 68/1921, f. 3 (publicat în *Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922*, ed. a II-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 276—278).

⁶⁸) Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 368.

Acest fapt la care se adaugă : prigonirea din ce în ce crescândă a populațiunei evreești, asemenea și multe nedreptăți pe care intreg poporul din această țară le suferă, acestea toate au provocat o vie indignare în armata rusă revoluționară. În ziua de 6 iunie a.c. armata din garnizoana rusă a orașului Roman în frunte cu toți delegații soldaților din armata rusă, a făcut o impunătoare manifestație de protestare în contra pedepsei cu moartea în România și în contra prigonirii naționalităților.

Țărani, lucrători și soldați romini.

Să nu credeți pe acei calomnatori și provocatori, că noi soldații ruși am manifestat dușmănos contra voastră și că vă dorim răul. Nu. Noi soldații ruși care cu prețul singelui am cîștigat libertăți și care acum sintem cetățenii unei Rusii libere, noi vă dorim numai binele.

Sărăcia și nedreptatea pe care o suferiți voi țărani și lucrători romini, asemenea și persecutarea micilor națiuni provoacă o profundă durere și totodată o vie indignare în rîndul fraților voștri ruși, care merg alături de voi pentru cîștigarea păcii, libertății și frăției tuturor popoarelor.

Armata rusă revoluționară care stă pe teritoriul român și care cu prețul singelui apără Țara Românească nu va putea tolera nici o nedreptate făcută în contra locuitorilor fie romini, evrei, ruși sau orice naționalitate, deoarece toți trebuie să fie egali în fața legilor.

Jos cu robia și prigonirea popoarelor.

Acesta este strigătul pe care armata poporului și reprezentantul democrației revoluționare ruse îl scrie pe steagul nostru.

Noi vom lupta energic contra oricărei nedreptăți de oriunde ar veni.

COMITETUL ARMATEI RUSE,

Pentru conformitate,

(ss) indescifrabil ⁶⁹⁾

2.

2677 bis.

Strict confidențial

[Rezoluție]

Se va comunica în copie D-lui Ministru de Domenii cu rugămintea ca în afară de ancheta ordonată de noi și pentru controlarea rezultatelor va institui D-sa anchetă în județul Olt.

D-l Orănescu se delegă de noi de a cerceta de aproape cauzele manifestărilor la care se referă D-l Prefect. Suma cerută se va trimite prefectului prin D-l Orănescu pe care-l rog să plece imediat.

Se va atrage atenția asupra cazului jandarmeriei și siguranței publice, înaintîndu-se în copie telegrama și a proceda potrivit instrucțiunilor ce posedați.

(ss) indescifrabil

⁶⁹⁾ Arh. St. Tulcea, Prefectura jud. Tulcea, dos. 20/1917, f. 131-132.

dos. 57/27/919

Slatina 22 iulie 919

MINISTERUL DE INTERNE
REGISTRATURA GENERALĂ

Nr. 20755

PRIMIT LA 1919

Sub o formă tacită, țăranii manifestă idei socialiste refuzînd executarea muncii în dijmă.

Pentru combaterea propagandei maximaliste trebuie fonduri.

Rog dispozați trimiterea a 20.000 lei pentru a putea anihila propaganda socialistă.

Prefect Olt,
(ss) V. Alimănișteanu
Nr. 4661

MINISTERUL DE INTERNE
REGISTRATURA GENERALĂ

Nr. 53758 bis

PRIMIT LA 24 iulie 1919

25-7-919 ora 12,45

Am comunicat D-lui Director Predescu rezoluția D-lui Ministru în ce privește eliberarea sumei de 20.000 lei și D-sa a luat notă.

Subd.
Gănescu ⁷⁰⁾

3.

MINISTERUL DE INTERNE
06067 30 iul. 1919
REGISTRATURA GENERALĂ*Confidențial*

„ELECTRICA“
Societate Romînă pe Acțiuni fost
LAHMEYER

Telegrame „ELECTRICA“
TELEFON 2/17
Secția Secr[etariat]

J. No.

București, 29 iulie 1919
Str. Matei Milo 2
dos. 55/29/919

[Rezoluție]

Se va cere telegrafic Pref. Prahova să dispună ca prin organele sale să ia măsurile cuvenite.

(ss) indescifrabil

⁷⁰⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 617/1919, f. 1.

DOMNULE MINISTRU,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele : Din cauza grevei lucrătorilor din întreaga regiune petroliferă, uzina noastră din Cîmpina, care alimentează cu curent electric toate sondele și industriile de pe Valea Prahovei, a fost silită să suspende funcționarea.

Totuși pentru a nu lăsa fără lumină comunele Cîmpina, Comarnic, Sinaia, Bușteni, Azuga, Telega, Buștenari, Bordeni, Runcu, Băicoi, Țintea, Filipești și Moreni, precum și unele sonde aflate în erupție sau în instrumentație și uzina de apă din Crîngul lui Bot, care alimentează orașul Ploiești, cu mari sacrificii am putut menține în funcțiune numai uzina noastră din Sinaia.

În ultimele zile constatăm, însă, dese deranjări în această uzină, care ne pot forța la un moment dat, defectându-ne instalațiunile, să fim nevoiți a înceta funcționarea și la această uzină.

Intrucît noi presupunem că aceste deranjări sînt provenite din actele de sabotaj ale lucrătorilor greviști, prin aruncarea de corpuri străine, ca sirme etc. pe traseul nostru aerian, ne permitem a vă ruga să binavoiți a dispune ca prin organele D-voastră să se ia cuvenitele măsuri. De măsurile luate, vă rugăm să binavoiți a ne informa și pe noi.

Primiți vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

„ELECTRICA“

SOCIETATE ROMÂNĂ PE ACȚIUNI FOST LAHMEYER

(ss) indescifrabil

Administrator sechestrul

(ss) indescifrabil ⁷¹⁾

4.

NOTĂ INFORMATIVĂ

[1919]

Soldații din regimentul 49 infanterie trimiși la munca cîmpului sînt nemulțumiți că sînt puși să lucreze la boieri în loc să-și muncească pămîntul lor.

p. conformitate

Maior D. Gabrielescu ⁷²⁾

5.

MINISTERUL DE INTERNE

07851 24 sept. 1919

REGISTRATURA GENERALĂ

P. 7851

dos. 85/2/1919

[Rezoluție]

Se vor cere relațiuni amănunțite asupra grevei de la Bacău și măsurilor luate precum și asupra situației din ultimul moment.

(ss) indescifrabil

⁷¹⁾ Ibidem, dos. 590/1919, f. 5.⁷²⁾ Ibidem, dos. 458/1919, f. 72.

TELEGRAMA
Ministerul de Interne
L o c o

Prezentată la Buc. Nr. 5987 cuv. 105 data 22/9 ora 8 m. 45
transmisă la ora 9 m. 15

Conferința Uniunii lucrătorilor în lemn și mobilă din România, întrunită azi 21 sept. în București : luind cunoștință de ilegalitățile săvârșite la Bacău în contra greviștilor de la fabrica Letea prin impunerea forțată de a reîntra în lucru, prin arestarea tovarășilor noștri... protestăm în contra acestor ilegalități care nu fac decît să ațîțe spiritul și cerem intrarea în legalitate și pedepsirea vinovaților, în caz contrar ne luăm angajamentul de a lua mijloacele noastre pentru a putea impune respectarea legilor.

Președintele conferinței
(ss) indescifrabil

p. conformitate
(ss) indescifrabil ⁷³⁾

6.

Prefectul Județului Alba Inferioară
Prezentat 24 oct. 1919 nr. 2627. Se
ia act. La dosar Aiud la 24 oct. 1919.
(ss) indescifrabil

Nr. 2037

Anul 1919, luna octombrie, ziua 20
Compania de jandarmi Alba Inferioară

Către

Prefectul Județului Alba Inferioară
în Aiud

Am onoare a vă înainta raportul despre evenimentele mai principale întîmplate în decursul săptămîinii, care sînt următoarele :

...În general, în comuna Cisteiul Român și Bucerdea Grînoasă, populația este foarte neliniștită și cu gînduri de bolșevism revoluționar...

Comandantul comp. de Jandarmi
(ss) indescifrabil ⁷⁴⁾

7.

Societatea Anonimă „Salgo-Tarjan“
pt. exploatarea minelor de cărbuni
Direcția Minelor din Petroșeni

Supliment

la cererea pentru fixarea prețurilor cărbunilor
...În lunile noiembrie și decembrie a.c. producția s-a scumpit considerabil prin repetatele greve ale muncitorimii...
Petroșeni, 3 decembrie 1919

Consilier de mine și director,
(ss) Winklehner ⁷⁵⁾

⁷³⁾ Ibidem, dos. 736/1919, f. 1.

⁷⁴⁾ Arh. St. Hunedoara, Prefectura jud. Alba Inferioară, nr. 2627/1919.

⁷⁵⁾ Arh. St. Petroșeni, Soc. „Petroșeni“, dos. 1/1920, f. 28.

8.

MINISTERUL DE INTERNE
11165 12 dec. 1919
REGISTRATURA GENERALĂ

Transilvania
P. 11165
dos. 56/919

TELEGRAMA

D-lui general Averescu ministrul Internelor Buc.
Sibiu 1269 103 10 30/30. 11/12 ora 1

Congresul extraordinar al muncitorilor minieri și topitori din Ardeal, Banat și părțile ungurene ținut în Sibiu la 7—8 și 9 decembrie în numele a 24 mii muncitori organizați, protestează cu toată energia împotriva teroarei sub care se ține muncitorimea de pe aceste teritorii. Menținerea stării de asediere și a cenzurei nu face altceva decât agită spiritele și duce la răzvrătire. Muncitorimea minieră cere muncă, libertatea întrunirilor, libertatea cuvintului și a presei, cere încetarea bătăii și schingiuirii. Muncitorimea se adresează în special D-lui general pentru eliberarea imediată a muncitorilor minieri deținuți ⁷⁶⁾.

9.

MINISTERUL DE INTERNE
11266 15 dec. 1919
REGISTRATURA GENERALĂ

P. 11266
dos. 56/26/919

Copie
Originalul trimis
la Minister

TELEGRAMA

D-lui general Averescu ministru de Interne Buc.

Tovarășii noștri de la toate fabricile din Piatra N., în urma neînțelegerilor cu patronii lor care caută să-i exploateze încontinuu prin salarii derizorii și ore îndelungate de lucru, au declarat greva generală. Autoritățile care s-au unit cu patronii au întreprins o serie de prigoane și persecuțiuni contra lor. Armata este pusă să intimideze muncitorimea prin amenințări cu împușcarea, diferite arestări, mobilizări forțate și arbitrar. La toate aceste samavolnicii ne solidarizăm cu frații noștri din Piatra și protestăm cu toată energia contra tuturor ilegalităților și nedreptăților ce ni se fac de către autoritățile care s-au pus în slujba patronilor, cerem intrarea în legalități și încetarea prigoanelor și persecuțiunilor față de muncitori.

Muncitorii fabricii postav Buhuși.

18 dec. 1919

Relații urgente de la
prefectură ⁷⁷⁾

⁷⁶⁾ Arh. St. Buc., Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 601/1919, f. 18.

⁷⁷⁾ Ibidem, dos. 587/1919, f. 15.

10.

TABLOU

de grevele produse în capitală de la 15 noiembrie — 15 decembrie 1919

Nr. crt.	Numele fabricii sau Stabilimentului	Data declarării grevei	Motivul grevei	Data încetării grevei	Soluția dată
1	Traian	18 oct. 1919	Spor de salarii	12 d-brie 1919	Admis sporul. Instigatorii în număr de 15 n-au fost primiți la lucru
2	Arbore	„	Idem	9 „	Admis
3	Kicsales	„	„	25 n-brie 1919	„
4	Funcționarii judecătorești	15 n-brie 1919	Spor de salarii și echivalarea funcțiilor	27 „	S-a intervenit de către Baroul Ilfov pe lângă Ministerul Justiției și pe lângă avocații ce sînt membrii Corp. legiuitoare pentru aprobarea cererilor.
5	Depozitarii de lemne	19 „	Sporirea prețului maximal	20 „	Admis un mic spor
6	Fabrica de Chibrituri	21 „	Concedierea unui lucrător	21 „	Nu s-a admis
7	Lessel	4 d-brie 1919	Spor de salarii	5 d-brie 1919	Admis
8	Dürer	„	Idem	4 „	Idem
9	Bodegele parțial	28 n-brie 1919	Desființarea prețului maximal	30 n-brie 1919	Nu s-a admis
10	Tramvaiele S.T.B.	11 d-brie 1919	Spor de salarii, desființarea amenzilor	—	În curs

ȘEFUL BRIGĂZII DE INFORMAȚIUNI

(ss) A. Gussi⁷⁸⁾⁷⁸⁾ Ibidem, dos. 833/1919, f. 1.

11.

Uniunea Muncitorilor Minieri și Topitori din Ardeal, Banat și părțile ungurene, centrala Cluj.

Nr. 111/920

Către

Onor Resortul Internele
Prezidiu

Cluj

Domnule Președinte,

În Valea Jiului și în special în localitățile Lupeni și Vulcan, Garnizoanele militare au introdus și predau una altele o metodă de a pedepsi muncitorii care contravin ordinelor, demnă de evul mediu.

Au niște construcții de lemn asemănătoare unui dulap, dar mai mici. Sînt de înălțimea și lărgimea unui om. Închiși înăuntru trebuie să stea drept, pentru că nu au loc nici să se lase pe vine; în astfel de poziție trebuie să stea 2, eventual 12 sau 24 ore dacă sînt uitați acolo. Cînd li se deschide ușa pentru a-i elibera, oamenii nu mai sînt în stare să pășească afară deoarece sînt înțepeniți cu desăvîrșire și cad jos.

D-le Președinte, vă aducem acest procedeu la cunoștință, rugîndu-vă să fiți așa de bun a interveni la forurile militare competente ca acest obicei barbar să înceteze fiind o rușine pentru țară.

Secretar central,
(ss) indescifrabil

Cluj, la 20 ian. 1920 ⁷⁹⁾

12.

MINISTERUL DE INTERNE

0135 — 20 febr. 1920

REGISTRATURA GENERALĂ

[Rezoluție]

Se va înregistra și timbra.
(ss) indescifrabil

Vezi rap. telegrafic al
Prefect. de Tecuci
(ss) indescifrabil

P. 1354

dos. 56/36/920

Refuză timbre — Min. Interne — București.

Tecuci — 909—78—14—21

Muncitorii șantier[ului] Cosmești Tecuci, protestează energic contra barbariei la care se dedă inspectorul inginer Alex. Ulescu. Muncitorii... au fost crunt bătuți și arestați în vagoane aparte. Cerem o grabnică anchetă și ridicarea stării de asediu și pentru acest șantier, căci de la ora 7 seara muncitorii nu mai sînt lăsați liberi a ieși după trebuințele lor în sat, fiind înconjuțați de armată.

Comitet. Part. Socialist — Tecuci ⁸⁰⁾

⁷⁹⁾ Ibidem, Consiliul Dirigent, dos. 1365, f. 43.

⁸⁰⁾ Ibidem, Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 268/1920, f. 17.

13.

MINISTERUL DE INTERNE
02724—22 mart. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

T. 2724
dos. 56/2/920

[Rezoluție]

Dl. prefect va lua cunoștință,
cerceta și referi.

D-lui Ministru de Interne
Buc.

Bacău 3605, 1107 — 22/3.

Vă aduc la cunoștință că jandarmii din Buhuși au închis cu forța sala sindicatelor muncitorești. Se îmbată și umblă beți prin comună, terorizând lumea. Au arestat mai mulți muncitori și muncitoare și i-au bătut în mod îngrozitor, având mai multe leziuni pe corp.

Între muncitoarele bătute fiind și o femeie gravidă.

La Piatra a fost arestat delegatul comisiei generale și menținut arestat la carceră regt. 15 Războieni⁸¹⁾.

14.

MINISTERUL DE INTERNE
02772—23 mart. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

[Rezoluție]

Se va înainta d-lui Prefect
de jud. Neamț, cu rugămintea
de a cerceta și a ne da relațiuni
ample.

29 mart. 1920

Vezi telegrama cifrată
alăturată nr. 56/26/920

Timb. 30 — 51 — 10

Piatra 23/3

Dl. Ministru de Interne

Directorul fabricii de postav Buhuși, dl. Reiseri, dimineața a forțat cu jandarmi pe muncitorii din acea fabrică, sub motivul că simbătă 20 martie crt. lucrătorii fabricii au făcut o grevă de protestare, pentru faptul că jandarmii i-au bătut cu sabia și patul armei. Direcția fabricii, solidară cu jandarmii și notarul comunei Buhuși, au eliminat (concediat) pe supușii capi ai grevei. D-le ministru, vă rugăm a lua măsuri urgente, în caz contrar nu răspundem de ceea ce se va întâmpla înăuntru fabricii. Jandarmii terorizează cu baioneta la armă. Cerem înlăturarea jandarmilor din fabrică și pedepsirea lor conform legii. Clubul socialist Buhuși⁸²⁾.

⁸¹⁾ Ibidem, dos. 257/1920, f. 12.

⁸²⁾ Ibidem, f. 17.

15.

ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNEDirecțiunea Secretariatului
și PersonaluluiJurn. arh. 3703 bis
dos. nr. 56.33/920

22.500 — 19 apr. 1920

D-lui Director al Siguranței Generale
a Statului

D-l Prefect al județului Romanai ne aduce la cunoștință că în multe comune din acel județ s-au răspindit manifeste și broșuri cu îndemnuri la acte de bolșevism.

Pentru supravegherea și urmărirea propagandiștilor, este nevoie să se înființeze în județul Romanai o brigadă specială de siguranță, în localitatea pe care dv. în urma cercetărilor ce veți face o veți indica ca necesară, luând în această privință și avizul D-lui prefect al județului⁸³).

16.

MINISTERUL DE INTERNE
REGISTRATURA GENERALĂ
Nr. 3909

Primit la 21 aprilie 1920

„ASTRA ROMÂNĂ”
SOCIETATE ANONIMĂ
Capital social lei 67.500.000
Deplin vărsat
Telegr. „ASTRA” BucureștiVM. — București 21 aprilie 1920
Strada Doamnei 10
Nr. 262P. 3909
dos. 56/29/920

[Rezoluție]

Se va înregistra pe
data de 21 aprilie
(ss) indescifrabil

Domnule Ministru,

O parte din lucrătorii fabricii noastre „Astra” din Ploiești au declarat o grevă pasivă și, deși vin la fabrică, totuși nu vor să lucreze, ba mai mult încă împiedică de a lucra și pe ceilalți lucrători care nu aderă la mișcarea lor, din care cauză fabrica a încetat cu totul lucrul.

În două seri consecutive au împiedicat chiar aprinderea luminii electrice, lăsând astfel în complet întuneric atît instalațiile cit și locuințele din curtea fabricii.

În vederea celor de mai sus avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să se trimită la fabrica noastră o gardă de jandarmi sau soldați, care pe de o parte să dea cuvenita protecție acelor din lucrători care voiesc să lucreze, iar pe de alta să nu permită intrarea în fabrică a acelor ce vin numai pentru a împiedica pe cei dinții să-și presteze munca lor.

Ne permitem a vă atrage atențiunea dv. că, dată fiind marea nevoie de păcură, atitudinea zișilor lucrători este foarte dăunătoare intereselor generale ale țării.

⁸³) Ibidem, dos. 266/1920, f. 2.

Chestiunea fiind de natură urgentă, respectuos vă rugăm să binevoiți a dispune ca ordinele dv. către autoritățile din Ploiești să se dea telegrafic și telefonic.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

„ASTRA ROMÂNĂ”
SOCIETATE ANONIMĂ

Subdirector

(ss) indescifrabil

Lucrată cu nr. 23238 din 21 aprilie 1920.

Fonogramă Prahova ⁸⁴⁾

17.

Copia cu nr. 671 a fost înaintată M. de Int. de către Comandamentul Corpului de Jand. biroul justiției cu adr. nr. 103/21 aprilie 1920 înregistrat la M. de Int. la nr. 23674/23 apr. 1920, Jr. 3916/dos. 3/920.

Confidențial

Nr. 671

1920 martie 29

Brigada IV Jandarmi

Către

Comandamentul Corpului de Jandarmi,

Minerii de la societatea Salgotarjan, Aninoasa, Petrila și Petroșeni, cu excepțiunea Vulcanului, sint toți în grevă, numărul minerilor în grevă e aproape 9000. Cauza grevei la început a fost neîmpărțirea salariilor...

Afară de aceasta mai cereau alimente și îmbrăcăminte.

Conducătorii muncitorilor au luat contact cu armata. Din partea armatei li s-a promis că li se satisface cererile. Au și intrat în lucru la mina Aninoasa. Producția de cărbuni în ziua de 25 a.m. a fost de 40 vagonete iar p.m. 4 vagonete, armata văzind că partea cea mai mare nu se țin de cuvânt a arestat pe conducătorii muncitorilor. Muncitorii văzind arestarea conducătorilor au cerut pe lângă alimente, bani și îmbrăcăminte, urcarea salariilor la 12 coroane pe oră și eliberarea imediată a conducătorilor și drept de întrunire liberă de două ori pe săptămână

În Vulcan cei 4.000 de muncitori pină în prezent sint liniștiți, cu toate că și aceștia se pling de lipsa alimentelor.

În Cluj circulă zvonul că directorul Goley, acționarul minei Uricani, în mai multe rânduri ar fi respins mai multe vagoane cu alimente pe motivul că sint prea scumpe...

În ziua de 26 l.c. între armată și muncitori au fost ciocniri mai mari. Ar fi mai [mulți] răniți între muncitori.

Comandantul Brigadei IV Jandarmi
Colonel (ss) Sterea

p. conformitate
Șeful Bir. Justiției
Lt. Emilian Ionescu ⁸⁵⁾

⁸⁴⁾ Ibidem, dos. 260/1920, f. 21.

⁸⁵⁾ Ibidem, dos. 91/1920, f. 61-62.

18.

COMANDAMENTUL CORPULUI II ARMATĂ TERITORIAL

Serviciul de Stat Major

Biroul Informațiilor

Nr. 4

BULETINUL INFORMATIV

pe săptămîna : 18 aprilie — 24 aprilie 1920

A. La sate :

a) *Județul Vlașca*. Partidul socialist a trimis diferiți agenți să împartă în satele din județ broșura nr. 1 și nr. 2 intitulată „Scrisori către țărani”...

b) ...În satele Flămînda și Odaia, agenți de propagandă au distribuit broșurile nr. 1 și 2. Sînt informațiuni că mulți agenți socialiști vin în acest județ, din București, pentru a face propagandă și a împărți broșuri.

c) *Județul Argeș*. Și în acest județ a început împărțirea programului socialist și broșurile nr. 1 și 2.

B. La orașe :

a) ...În ziua de 20.IV.1920 lucrătorii din gară au declarat grevă în semn de solidaritate cu greviștii de la C.F.R. din București. S-a dat ordin garnizoanei locale să dea 20 soldați pentru paza și menținerea ordinii.

b) *La Turnu Măgurele*. Întrunirile socialiste s-au înmulțit. S-a hotărît trimiteră delegaților prin sate pentru propagandă și împărțire de broșuri.

c) *La Roșiori de Vede*. În ziua de 16.IV.1920 partidul țărănist, voind să țină o întrunire, n-a reușit deoarece au fost alungați și huiduiți de populație...

d) *La Pitești*. Au avut loc cîteva întruniri socialiste în care s-a expus programul partidului ; s-a hotărît candidaturile și s-a criticat felul de guvernămint actual.

În ziua de 21.IV.1920 lucrătorii depoului din gară au declarat grevă în semn de solidaritate cu lucrătorii C.F.R. din București. Garnizoana locală a dat o gardă de 20 oameni pentru paza și menținerea ordinii.

e) *La București*. În ziua de 18.IV.1920 lucrătorii atelierelor C.F.R. au declarat grevă cerînd sporirea salariilor...

...Sînt în grevă : lucrătorii fabricii metalurgice Vulcan și lucrătorii timplari de la fabrica Lak Blau și Silvia.

În atelierile Societății de Tramvaie București și la Pirotechnia Armatel, se face propagandă de către greviștii C.F.R. pentru a-i face să se solidarizeze.

Lucrătorii de la Imprimeria Statului au declarat grevă la 23.IV.1920 ora 10. S-au luat măsuri militare.

Lucrătorii Arsenalului sînt agitați. Cer măsuri pentru ieftinirea traiului. Funcționarii Băncii Marmorosch Blank care erau în grevă au reluat lucrul.

Șeful de stat major

Colonel (ss) Sirbu

p. conformitate⁸⁶⁾⁸⁶⁾ Ibidem, dos. 223/1920, f. 91—93.

19.

J. 3938
dos. 56/11/920

Ministerul de Interne
23746 24 apr. 1920
Registratura generală

TELEGRAMA

D-lui Ministru de Interne

București

Constanța 2926 32 21.19

Astăzi lucrătorii atelierului c.f. și ai depoului mașini din localitate s-au pus în grevă solidarizându-se cu cei din București.

p. Prefect
S. Merișanu
nr. 2757

Văzut,
(ss) Indescifrabil ⁸⁷⁾

20.

MINISTERUL DE INTERNE
04230 27 apr. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

P. 4230
dos. 56/6/1920

Nr. 213

TELEGRAMA

D-lui Prim Ministru General Averescu
București

Transmisă de Buzău 3071 cuv. 94 data 23/4 ora 21

Muncitorii C.F.R. Buzoeni, adunați astăzi 23 aprilie 1920 în sala sindicatelor [solidari] cu muncitorii C.F.R. din București și celelalte localități aflați în grevă, solidari și cu doleanțele lor, își exprimă regretul că guvernul nu tratează cu muncitorii greviști; cauza celor de la București și din alte părți aflați în grevă este cauza tuturor muncitorilor C.F.R...

Clubul socialist Buzău ⁸⁸⁾

⁸⁷⁾ Ibidem, dos. 237/1920, f. 1.

⁸⁸⁾ Ibidem, dos. 235/1920, f. 2.

21.

J. 4281

dos. 56/11/1920

D-I Min. al Muncii
Nr. 3085

MINISTERUL DE INTERNE
25582 30 apr. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

TELEGRAMA

D-lui Ministru de Interne
București

Constanța 3508, 41, 29, 18, data 29/4.

Comunic spre știință că ieri, 28 curent, personalul echipajelor șlepurilor S.R.D. și cele particulare și remorchere din portul Cernavoda a declarat grevă, cerind mărirea salariilor. Greviștii până acum nu au părăsit echipajele.

Prefect de Constanța S. Merișan Nr. 2937⁸⁹⁾.

22.

România
Prefectura județului Buzău
Serviciul Administrativ
Nr. 3597
1920 aprilie 29

J. 4514
dos. 56/6/1920

MINISTERUL DE INTERNE
26630 3 mai 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

DOMNULE MINISTRU.

Am onoare a raporta D-voastră, că în dimineața zilei de 25 aprilie lucrătorii din Atelierele C.F.R. din Buzău au declarat grevă.

În ateliere au fost aduși un număr de vreo 40 soldați din Reg. 48 Infanterie, în afară de oamenii de gardă, care continuă lucrul.

Prefect,
(ss) indescifrabil

Director,
(ss) indescifrabil⁹⁰⁾

⁸⁹⁾ Ibidem, dos. 237/1920, f. 2.

⁹⁰⁾ Ibidem, dos. 235/1920, f. 5.

23.

MARELE STAT MAJOR
Biroul de Contrainformații

18 mai 1920

BULETINUL EVENIMENTELOR INTERNE

Nr. 58

Din vechiul regat :

...În București : sînt în grevă 10.000 de lucrători, din care 6.000 [de la] căile ferate, atelierele noi, vechi și depouri...

...Lucrătorii de la R.M.S. au declarat grevă pasivă, în semn de simpatie pentru greviștii de la fabrica de chibrituri și spun că vor împiedica scoaterea tutunului din regie pentru vânzare...

Din Moldova :

În atelierele C.F.R. Pașcani greva continuă, totuși la lucru sînt 240 de lucrători în ateliere și 14 la depou. Greviștii ar fi hotărîți să nu reia lucrul decît după ce vor vedea rezultatul alegerilor care după speranțele lor vor scoate un mare număr de deputați socialiști, capabili să le susțină revendicările în parlament și să obțină plata zilelor de grevă⁹¹⁾.

24.

COMANDAMENTUL CORPULUI
DE JANDARMI

Nr. 172

*Notă informativă din 16 iunie 1920**Extras din telegrama Nr. 1720 a brigăzii a patra jandarmi*

În ziua de 11 iunie au declarat grevă toți muncitorii, în număr de 450, de la minele de aur Ruda și Borza, regiunea Brad din județul Hunedoara...

...Greviștii au părăsit minele și s-au dus acasă, atitudinea muncitorilor de la celelalte mine se va putea abia miine dimineată observa.

Excese sau turburări dăunătoare n-au fost.

Din partea Comandantului companiei jandarmi Hunedoara s-au luat măsurile preventive necesare.

Comunicat :

Ministerului de Interne,
Ministerului de Industrie și Comerț,
Ministerului Muncii⁹²⁾.

⁹¹⁾ Ibidem, dos. 91/1920, f. 76.

⁹²⁾ Ibidem, dos. 227/1920, f. 20.

25.

J. 7755
dos. 56,920MINISTERUL DE INTERNE
40766 — 2 iul. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

TELEGRAMA

Lugoj 1. 3839 — 104. — 30—1/20

Alăturat am onoare a vă comunica adresa către Comenduire div. 19 Timișoara. Spre orientare am onoare a vă raporta că la uzinele societății c.f. din Reșița, Bocșa și Oravița s-a declarat grevă...⁹³⁾.

26.

MINISTERUL DE INTERNE
REGISTRATURA GENERALĂ
Nr. 43288

Primit la 15 iulie 1920

Jr. 8314 bis
dos. 56/14/920

12 iulie 1920

[Rezoluție]

Se va comunica Ministerului Căilor
de Comunicații
(ss) indescifrabilLucrată cu nr. 42284
din 15 iul. 1920.Nr. 783
15 iulie 1920

TELEGRAMA

Extra urgent D-lui Ministru de Interne București

Craiova 759 St. 94 — 10/7 — 12

Ieri 9 iulie orele 12 a.m. funcționarii telegrafo-poștali din localitate, în urma unui comunicat primit de la centrală București cum că s-a declarat greva generală a funcționarilor telegrafo-poștali, aderă și ei la grevă; după amiază au părăsit cu toții lucrul. În urma măsurilor luate de Comandamentul Corpului I Armată s-a instalat deocamdată la telegraf și telefon militari din serviciul de geniu sub conducerea unui locotenent de la acest serviciu. Azi s-au instalat militari și pentru serviciul poștal.

Prefect de Dolj
G. Negretzu Nr. 6723 — 10/7/920⁹⁴⁾⁹³⁾ Ibidem, dos. 224/1920, f. 1—2.⁹⁴⁾ Ibidem, dos. 242/1920, f. 18.

27.

11 august 1920

J. 9723 bis
dos. 56,920MINISTERUL DE INTERNE
49584 14 aug. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

REFERAT

Pentru combaterea bolșevismului s-a dat prefecturilor județelor și teritoriilor alipite, arătate în tabloul A, sumele de bani, notate în dreptul fiecăruia.

În tabloul B s-au trecut prefecturile județelor care prin rapoarte ce au adresat Ministerului, au solicitat diferite sume de bani, tot pentru combaterea bolșevismului.

S-a notat în dreptul fiecăruia din județele trecute în tabloul B sumele de bani ce au mai primit de la Minister în același scop.

Directorul Secretariatului și Personalului,
Theodor C. Marinescu

TABL. A.

TABLOU

de sumele de bani date de Minister prefecților de județe, în vederea cheltuielilor necesitate de acțiunea pentru combaterea bolșevismului

Numirea județelor	Suma plătită lei	Data când s-a plătit	Observații
Argeș	20.000	4 mai 1920	plata a 8 cauciucuri pentru două camioane pentru transport în județ, în vederea propagandei
Idem	24.000	Idem	
Bacău	10.000	23 aprilie	
Idem	10.000	4 mai	
Botoșani	10.000	24 aprilie	
Idem	10.000	4 mai	
Brăila	—	—	
Buzău	20.000	5 mai	
Idem	5.000	29 mai	
Constanța	20.000	28 aprilie	
Idem	5.000	21 mai	
Covurlui	20.000	29 aprilie	
Idem	5.000	26 mai	
Dimbovița	20.000	5 mai	
Dolj	20.000	5 mai	
Dorohoi	20.000	5 mai	
Fălciu	10.000	27 aprilie	
Idem	10.000	11 mai	
Gorj	20.000	29 aprilie	
Ialomița	20.000	5 mai	
Iași (județ)	20.000	26 aprilie	
Ilfov	20.000	26 aprilie	

Numirea județelor	Suma plătită lei	Data cînd s-a plătit	Observații
Idem	5.000	28 mai	
Mehedinți	10.000	26 aprilie	
Muscel	20.000	3 mai	
Neamț	—	—	
Olt	20.000	—	
Prahova	—	—	
Putna	10.000	28 aprilie	
Rm. Sărat	20.000	26 aprilie	
Roman	20.000	29 aprilie	
Romanați	10.000	29 mai	
Suceava	6.000	23 aprilie	
Idem	10.000	24 aprilie	
"	5.300	24 aprilie	Hîrtie pentru un ziar de propagandă
"	10.000	5 mai	
Tecuci	10.000	28 aprilie	
Idem	10.000	3 mai	
Teleorman	10.000	24 aprilie	
Idem	10.000	5 mai	
"	6.120	18 mai	Pentru cauciucuri camloneta prefecturii
Tulcea	10.000	25 aprilie	
Idem	10.000	5 mai	
"	3.898	28 apr. și 5 mai	Hîrtie ziar și transportul ei
Tutova	20.000	27 aprilie	
Vaslui	20.000	13 mai	
Vâlcea	10.000	24 aprilie	
Idem	10.000	5 mai	
"	5.000	24 mai	
Vlașca	20.000	30 aprilie	
Calliacra	20.000	16 mai	
Idem	5.000	24 mai	
Durostor	20.000	5 mai	
Total	665.318 lei		
<i>Teritorii alipite</i>			
Basarabia	180.185,40	26 aprilie	
Idem	55.000	27 aprilie	
Bucovina	185.000	28 aprilie	
Transilvania	315.000	23 aprilie	
Idem	10.500	8 mai	
Banatul	50.000	27 aprilie	
Total	795.685,40		
Total Regat		665.318	
Total terit. alipite		795.685,40	
Total general		1.461.003,40⁸⁵⁾	

85) Ibidem, dos. 248/1920, f. 6—8.

28.

Regatul României
Prefectura
Județului Neamț
Sect. Ad-tivă
Nr. 2622

1920 luna aug. în 24 zile

Ministerul de Interne
52306 23 aug. 1920
Registratura Generală

J. 10320
Dos. 56/26/1920

[Rezoluție]

Se va comunica copie atât după memoriu, cit
și după adresa Direcției fabricii, Ministerului
Muncii și Direcției Siguranței Generale.

(ss) indescifrabil

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă comunica că în ziua de 18 august a.c., orele 2 p.m. lucrătorii de la fabrica de cherestea Davidovici și Beral din Piatra Neamț au declarat grevă, încetînd lucrul pentru motivul că Direcțiunea fabricii nu le-a aprobat decît un spor de 25⁰/₀ pentru unii și 30⁰/₀ pentru alții la salariu, fără a li se aproba și celelalte puncte din memoriul prezentat de delegația lucrătorilor fabricii și care se înaintează în copie, împreună cu copia de pe adresa Direcției fabricii adresată Siguranței locale.

Prefect
(ss) Teodor Ivașcu

Director,
(ss) indescifrabil ⁹⁶⁾

20.

In. 10277
dos. 56/920

Regatul României
MINISTERUL DE RĂZBOI
Direcția Cabinetul Ministrului
10078 26 aug. 1920

MINISTERUL DE INTERNE
52140 30 aug. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

[Rezoluție]

Se va comunica în copie Ministerului Muncii
și Ocrotirilor Sociale
(ss) indescifrabil

Domnule Ministru,

Relativ la greva de la Timișoara, avem onoare a vă face cunoscut următoarele :

În dimineața zilei de 24 august a.c., Comandamentul Trupelor de Vest raportează că în Timișoara s-a declarat greva generală, înaintîndu-se diviziei 19-a un memoriu cu doleanțele clasei muncitoare.

⁹⁶⁾ Ibidem, dos. 257/1920, f. 42.

Acest memoriu nu a sosit pînă în prezent la Marele Stat Major.

Motivele ar fi: mari nemulțumiri contra primarului D-l. Stan Vidrighin și expulzarea unor familii de muncitori...

Măsuri de siguranță au fost luate de poliție în unire cu Comenduirea Pieții.

Comandamentul Trupelor de Vest a cerut cu o telegramă să se aprobe aplicarea măsurilor de militarizarea stabilimentelor industriale precum și a trimite un delegat al guvernului spre a trata cu lucrătorii.

Față de situația de mai sus, Marele Stat Major a dat ordin, în urma aprobării ministeriale, acelui comandament de a pune în aplicare instrucțiunile de militarizare a stabilimentelor industriale din Timișoara.

De asemenea s-a dat ordin D-lui General Văitoianu de a merge la Timișoara spre a cerceta personal cauzele grevei generale și a propune măsurile de îndreptare conform cu situația...

S-au luat masuri ca la orele 20 fiecare cetățean să fie la locuința lui.

Mulți delegați ai industriei s-au adresat Comandamentului diviziei 19-a pentru paza stabilimentelor și a fabricilor de tutun și ghetete care au un stoc de materiale ale statului.

În oraș [este] liniște și s-a dispus trimiterea unui batalion din Regimentul 8 Vinători.

Vă rugăm să binevoiți a lua măsurile pe care Dv. le veți crede de cuviință.

Cele de mai sus au fost făcute cunoscut și Președinției Consiliului de Miniștri.

MINISTRU DE RĂZBOI

General Rășcanu ⁹⁷⁾

30.

1455

Argeș

P. 7982

dos. 56/1/1920

TELEGRAMĂ TRANZITATĂ

Din Pitești nr. 980 cuv. 66 data 18/9 ora 12

Transmisă ora 14 min. 40

Timbrată. — D-lui Ministru de Interne — Buc.

Muncitorii piteșteni, față de actele ilegale săvîrșite la depoul C.F.R. Pitești, provocate de ad-ția locală, care [au] avut ca consecință arestarea a 5 muncitori, s-au întrunit astăzi 12/9 în sala partidului socialist pentru a protesta contra acestor nedreptăți, cerîndu-vă dv. intervenirea pentru eliberarea lor imediată.

Președ. întrunirii,
(ss) indescifrabil

Ministerul de Interne
07982 14 sept. 1920
Registratura Generală

[Rezoluție]

14/9/920

Se va cere relații telegrafice d-lui Prefect.
jud. Argeș ⁹⁸⁾

⁹⁷⁾ Ibidem, dos. 224/1920, f. 49.

⁹⁸⁾ Ibidem, dos. 230/1920, f. 3.

31.

M. Interne

Dir. Secretariatului

Nr. 59714 din 18 oct. 1920

Din oficiu

Dos.

Dragomir

dos. 56/920

TELEGRAMA

Majestății Sale Regelui

Sinaia

Sire, ieri duminică 17 octombrie curent, la orele 19, personalul de tracțiune de la Căile Ferate din București a declarat grevă, iar astăzi luni 18 curent, la orele 8, această grevă s-a generalizat în întreaga țară (stop).

În urma acestei greve au încetat lucrul controlorii de tracțiune, mecanicii și fochiștii (stop).

Prima măsură luată de guvern în București, în seara zilei de duminică, a fost instalarea unui Comandament militar în Gara de Nord (stop).

Acest Comandament a luat dispozițiuni pentru ca prin regimentele de Căi Ferate să se asigure circulațiunea unor trenuri mixte menite, în primul rînd să aprovizioneze populațiunea și numai în măsura posibilităților să facă transportul călătorilor, dîndu-se precădere persoanelor oficiale (stop).

Astăzi, luni, D-l Președinte al Consiliului de Miniștri și D-l Ministru de Război au dat o ordonanță, prin care se dispune mobilizarea controlorilor de tracțiune, mecanicilor și fochiștilor de la căile ferate pînă la vîrstă de 46 ani, precum și rechiziționarea acelorași specialiști de la căile ferate a căror vîrstă este între 46 și 65 ani (stop).

Ordonanța stabilește că măsurile de mai sus nu se vor aplica aceloră dintre controlorii de tracțiune, mecanici și fochiști care pînă mîine marți 19 octombrie ora 10 dimineata se vor prezenta de bună voie la serviciul lor (stop).

Această ordonanță s-a afișat în Capitală și transmis telegrafic prefecturilor de județe din întreaga țară, pentru a [se] aduce la cunoștința generală.

Ministru de Interne⁹⁹⁾

32.

20 oct [1920]

Copie

dos. 56/1920

Ewer 2 Carmelite Street

London

Delegația care reprezintă partidul socialist român și breslele muncitorești, s-a prezentat ieri primului Ministru Averescu, supunîndu-i șase cereri pe care guvernul trebuie să le aprobe înainte de 20 octombrie, provocînd altfel greva generală care cuprinde 250.000 *) lucrători organizați paralizînd complet circulația căilor ferate

⁹⁹⁾ Ibidem, dos. 224/1920, f. 87.

*) Cifra este inexactă. La greva generală au participat cca. 400.000 muncitori, aproape întregul proletariat din România. (*Greva generală din România — 1920*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 257).

și producțiunea cărbunilor și a uleiurilor. Aceste cereri sînt : 1) Suspendarea legii marțiale ; 2) Libertatea organizației politice a breslelor muncitorești, în Transilvania, Banat, Dobrogea și Basarabia ; 3) Desființarea legislației antigreviste ; 4) Retragera controlului militar asupra uzinelor și atelierelor ; 5) Desființarea cenzurei ; 6) Încetarea deportărilor **).

Astăzi Primul Ministru răspunzînd acestui ultimatum spune că guvernul se silește de a manifesta bunăvoință față de lucrători, însă Cabinetul nu va fi influențat prin amenințarea grevei generale. De fapt premierul a declarat că orice mișcare ofensivă din partea lucrătorilor va sili guvernul a lua cele mai drastice contra-măsuri.

Ca răspuns la declarația lui Averescu Comitetul de acțiune a lucrătorilor romîni va publica mîine o aspră replică, prin care caracterizează declarația premierului ca fiind după tipul obișnuit de oligarhie și frazeologie, susținînd că greva generală este singurul răspuns potrivit la încercările guvernului, de a se sustrage.

KUH.

Din limba engleză O R ¹⁰⁰⁾.

33.

De măsurile de luat, de arestările efectuate
și de situația grevei în județ.

Ministru (ss) Argetoianu

Măsuri energice prescrise prin ordinele noastre cifrate nr. 290, 303-309-312 etc. nu au fost luate.

Procedați imediat în unire cu parchetul și cu comandamentul militar local care au primit din nou ordin în acest sens cu cea mai mare energie și fără nici o ezitare la arestarea tuturor comitetelor de grevă.

Vă atrag în special atențiunea asupra comitetelor de grevă de la C.F.

Vă fac personal răspunzător de restabilirea ordinii, cere concursul parchetului și comandamentului militar. În acest sens au fost date ordine speciale. Autoritățile judecătorești și comandamentele militare au primit noi instrucțiuni pentru a lua cele mai energice măsuri în contra turburătorilor ordinii. Stop. Raportați telegrafic.

(ss) indescifrabil ¹⁰¹⁾

**) Revendicările au fost, de fapt, următoarele : 1) Respectarea drepturilor de Asociație și recunoașterea delegațiilor și consiliilor muncitorești în toate întreprinderile. 2) Retragera armatei din toate fabricile, uzinele și atelierele. 3) Interzicerea strictă pentru direcțiile din întreprinderile statului de a se amesteca sub orice formă în chestiunile referitoare la organizarea muncitorilor și reintegrarea în serviciu a tuturor lucrătorilor concediați sau suspendați. 4) Acordarea revendicărilor formulate de muncitorii din instituțiile statului, atît acolo unde au funcționat comisii de arbitraj (C.F.R. și „Monitorul Oficial“), cît și acolo unde asemenea comisii nu au fost încă instituite. 5) Suspendarea aplicării legii pentru reglementarea conflictelor colective de muncă pînă la întocmirea unei alte legi, care să respecte drepturile cîștigate cu mari sacrificii de clasa muncitoare. 6) Desființarea efectivă și completă a stării de asediu și a cenzurii prin : a) recunoașterea dreptului și libertății complete de asociație, întruniri, de presă ; b) desființarea curtilor marțiale și trecerea tuturor proceselor privitoare la civili, a delictelor politice și de presă în instanțele civile ; c) scoaterea armatei din administrația civilă a teritoriilor alipite ; d) încetarea sistemului expulzărilor și al evacuărilor forțate. 7) Redarea autonomiei caselor cercuale din Ardeal și Banat și modificarea legii asigurărilor din vechiul Regat pe baza principiului de autonomie, cu consultarea clasei muncitoare prin reprezentanții ei autorizați. (*Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917-1922*, ed. a II-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 198).

¹⁰⁰⁾ Ibidem, f. 91.

¹⁰¹⁾ Ibidem, Consiliul Dirigent, dos. 1365/1920, f. 356-357.

34.

Copie

MINISTERUL DE INTERNE
63132 25 oct. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

J. 12201
dos. 56/920

TELEGRAMĂ

Extra urgentă cu precădere

D-lui Ministru de Interne

București

Cluj 3475 49 22 10/16

Avem onoare a vă comunica următoarea telegramă sosită de la minele statului din Baia Mare. Raportăm că muncitorii de la toate minele statului au pășit în grevă. Lucrările de susținere sînt asigurate. Direcția minelor stop.

Direcțiunea Generală a minelor ¹⁰²⁾

35.

MINISTERUL DE INTERNE
63206 25 oct. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

J. 12232
dos. 56/920

TELEGRAMĂ

Deva 1542 69 22 12 30

MINISTRULUI DE INTERNE
București

Muncitorii din Valea Jiului în ziua de 21 oct. s-au alăturat la greva generală, asemenea și cei de la uzinele de fier din Hunedoara și în toate celelalte ateliere din județ, aderează chiar și ampoliații din prăvălii, din ateliere mai mici și prăvălii. Acești din urmă, astăzi au intrat în lucru, ordinea nu e conturbată. Nr. 2884 ex. 920.

Prefectul județului Hunedoara
Ianya prefect.

p. conf. Pap ¹⁰³⁾

¹⁰²⁾ Ibidem, Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dos. 224/1920, f. 111.

¹⁰³⁾ Ibidem, f. 119.

36.

17 Expres

MINISTERUL DE INTERNE
63126 25 oct. 1920
REGISTRATURA GENERALĂ

J. 12198
dos. 56/920

TELEGRAMA TRANZITATĂ
Ministerul de Interne Buc.

Deva 1443 74 21 1.

Am onoare a vă raporta că muncitorii de la C.F.R. au declarat grevă generală cu începere din ziua de 21 octombrie a.c. conform rapoartelor primite până în prezent de la organele subordonate. Muncitorii de la diferite stabilimente uzini, mine și întreprinderi private au declarat la fel grevă. Măsurile necesare pentru paza și menținerea ordinii s-au luat nr. 2867.920 — Prefect județ Hunedoara — Ianza prefect¹⁰⁴⁾.

37.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

ORDIN CIRCULAR No. 2836 din 25 oct. 1920

Pentru completarea măsurilor prevăzute în Instrucțiunile generale de militarizare cu privire la cei ce se pun în grevă sub impulsunea elementelor anarhice, amenințând Siguranța Statului și ordinea internă, se ordonă următoarele:

1) Toți funcționarii sau lucrătorii aparținând oricărei instituții de stat sau stabilimente de tot felul ale statului, județelor sau comunelor, care locuiesc în imobile aparținând statului, județelor sau comunelor, odată ce se vor pune în grevă vor fi obligați ca să părăsească imediat acele locuințe, atît ei cit și familiile lor.

Dacă vor refuza, se vor lua măsuri a fi evacuate cu forța în cel mult 48 de ore de la începerea grevei, cerind la nevoie și asistența militară.

2) Locuințele astfel evacuate vor fi sigilate și puse sub pază. Ele vor fi de preferință afectate personalului nou angajat în locul celui pus în grevă.

În caz de reprimirea greviștilor de această categorie în serviciu, ei nu vor mai putea recupea locuințele ocupate de personalul nou angajat, decît numai atunci cînd vor deveni în mod normal libere, iar nicidecum prin evacuarea personalului nou angajat.

3) Comandamentele vor stabili din timp tablouri de personalul ce ocupă locuințe ale statului în felul sus arătat și vor pregăti măsurile de executarea celor ordonate aci, orișicînd va fi cazul.

MINISTRU DE RĂZBOI
General (ss) Rășcanu

ȘEFUL MARELUI STAT MAJOR AL
ARMATEI
General de Corp de Armată
(ss) Cristescu

p. conformitate
Major (ss) Em. Stoean¹⁰⁵⁾

¹⁰⁴⁾ Ibidem, f. 110.

¹⁰⁵⁾ Ibidem, dos. 226/1920, f. 94.

38.

România

MINISTERUL DE INTERNE

Direcțiunea

Secretariatului și Personalului

28 oct. 1920

rezoluția indescifrabilă

J. 12351 bis
dos. 56/920

Ministerul de Interne

Registratura gen.

nr. 63868 din

29 oct. 1920

Miercurea Ciucului

27 oct. 1920

Cu onoare vă raportăm că trenurile Madefalva încă n-au reînceput lucrul. Foarte puțini s-au prezentat.

Ieri marți a izbucnit greva la 4 fabrici de cherestea. Cercetarea decurge. Populația e liniștită.

Prefectul județului Ciuc.

ss. Dr. Vasu

nr. 117 ¹⁰⁶⁾

39.

ROMÂNIA

PREFECTURA JUD. PRAHOVA

Serviciul Ad-ției Generale

10380

1920 octombrie 26

MINISTERUL DE INTERNE

64100 28 oct. 1920

REGISTRATURA GENERALĂ

J. 12395
dos. 56/29 920

Văzut

(ss) indescifrabil

PREFECTURA JUDEȚULUI PRAHOVA

către

D-l Ministru de Interne

București

Avem onoare a vă comunica noile măsuri luate pînă în prezent și situația grevei pe ziua de 26 octombrie ora 18. Am intervenit către Parchet, divizia XIII și compania de jandarmi spre a aresta 16 delegați ai muncitorilor care formează comitetele socialiste de la fabrică. Am dat ordin administratorilor plășilor Cimp, Tirgșor și Drăgănești, ca împreună cu jandarmii și cu ajutorul patrulelor mili-tare ce trimitem în noaptea de 26 27 octombrie să aresteze și să aducă la Ploiești pe fochiștii, mecanicii și lucrătorii de la depozitul de mașini C.F.R. al căror domi-ciliu am aflat că este în comunele din jurul orașului.

¹⁰⁶⁾ Ibidem, dos. 225/1920, f. 5.

Am intervenit la garnizoană să opereze noi arestări de mecanici C.F.R. și capi instigatori aflați cu domiciliul în Ploiești și să-i aducă în serviciu, sesizând despre aceasta și parchetul local...

Am dat ordin jandarmilor din Telega și Filipești de Pădure să facă noi arestări de capi socialiști din acele localități și să-i înainteze parchetului.

Am intervenit la garnizoană să sporească patrurile militare pe la barierele orașului...

Până acum avem 15 capi socialiști arestați și cu mandate confirmate, 17 arestați asupra cărora cercetările se fac de parchet, 13 cefești instigatori în cercetarea poliției și 10 care au oprit pe lucrători de a intra în fabrică.

De către garnizoană s-au arestat 13 instigatori fochiști mecanici și lucrători C.F.R....¹⁰⁷⁾.

40.

305/920 MINISTERUL DE INTERNE

Lugoj 3441 195.30. 12/40

MINISTERUL DE INTERNE

64910 2 nov. 1920

Registratura Generală

J. 12550

dos. 56/920

Referindu-mă la ordinul dv. telegrafic nr. 324, am onoare a vă raporta că măsurile prevăzute în acest ordin le-am luat precum am raportat și în telegrama mea din 22 c. sub nr. 302.920. Stop. Neprimind de la autoritățile competente lista aresturilor azi din nou am urgentat comunicarea acestei liste stop. Conform rapoartelor de până acum au intrat în grevă muncitorii de la fabrica de petrol Orșova și muncitorii mineri din Ocna de Fier, Bocșa Montana, precum și muncitorii căilor ferate române Orșova stop. Grevele acestea au încetat deja și nici într-un loc [nu] s-a întâmplat nici un incident grav stop. Bărbați de încredere al muncitorimii de la Comisia generală a comitetului socialiștilor din Cluj, prezentându-se în Bocșa-Montana, au fost arestați și transportați [la] parchetul tribunalului Lugoj stop.

Poliția de Stat Orșova a arestat în 23 crt. (pe) capi socialiștilor... Dr. Chirolu prefectul județului Caraș Severin¹⁰⁸⁾.

41.

UNIUNEA MUNCITORILOR MINIERI ȘI TOPITORI
DIN ARDEAL ȘI BANAT

[Rezoluție]

20—XII—920

Se delegă D-l inspector General ad-tiv C. Davila pentru ca împreună cu delegații Ministerului Muncii și Ministerului de Război să se procedeze la facerea anchetelor.

Către Onor

Ministerul de Interne

București

DOMNULE MINISTRU,

În urma izbucnirii grevelor generale din partea Onor. guvern s-au luat toate măsurile ca să se restabilească ordinea, iar muncitorii să rela lucrul și munca să

¹⁰⁷⁾ Ibidem, dos. 260/1920, f. 131—132.¹⁰⁸⁾ Ibidem, dos. 226/1920, f. 11—12.

decurgă în liniște... Muncitorii consimțind la aceasta au reluat lucrul în speranța că ei vor putea să-și continue munca în liniște și ordine mai departe. Faptul însă nu s-a petrecut așa, fiindcă prigoana dezlănțuită de autoritățile militare și civile contra muncitorilor, în loc să înceteze odată cu reluarea lucrului, s-a dezlănțuit tot mai furios asupra muncitorilor care astăzi se află în disperarea cea mai mare, neînțelegând că ce vasăzică această prigoană și din partea cui se îndreptează contra lor.

Prigoana aceasta dezlănțuită bîntuie pe toate părțile, la toate minele, uzinele din teritoriul acesta și în special pe Valea Jiului, unde oamenii nevinovați sînt deținuți din domiciliile lor sau pe stradă și chiar din lucru ziua și noaptea, sînt duși la Comenduirea pieții, la jandarmerie sau la poliția din loc[alitate], bătuți, chinuți în modul cel mai grozav ce numai în închizițiile spaniole se pomenește. În afară de armată, jandarmerie și poliție mai este încă un factor care prigonește muncitorimea și aceștia sînt sindicaliștii naționaliști*), care sprijiniți de armată, jandarmerie și poliție comit cele mai mari atrocități față de muncitori ca : dețineri, maltratări și asasinări, prin puterile lor proprii...

La minele din Valea Jiului, dacă un lucrător lipsește forțat de împrejurări o zi de lucru, devine deținut, bătut și a doua zi este obligat să lucreze orariu dublu fără să i se recunoască salariul.

Prigoana se dezlănțuie pe toate căile. Patronii și directorii de la mine și uzine, profită de ocazia aceasta, a dezordinei și a lipsei de control și fac concedieri în masă de lucrători. Amintim numai minele Ruda 12 Apostoli de la Criscior unde s-au concediat peste 700 muncitori, care sînt aruncați pe drumuri, neavînd o bucată de pîine, expuși celei mai negre mizerii cu familiile lor împreună...

Cluj, la 5 decembrie 1920

Rămînem cu deosebită stimă,

(ss) indescifrabil ¹⁰⁰⁾

*) Este vorba de conducerea oportunistă a sindicatelor galbene.

¹⁰⁰⁾ Ibidem, f. 104-105.

ARHIVELE STATULUI DE LA IAȘI ÎN ANII REGIMULUI DEMOCRAT-POPULAR

GH. UNGUREANU

În anii regimului democrat-popular au fost înfăptuite mari prefaceri revoluționare, care au schimbat complet înfașisarea patriei noastre. Sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român, poporul nostru, devenit pentru prima dată liber și stăpîn pe soarta sa, a transformat România dintr-o țară înapoiată și dependentă de economia statelor capitaliste, într-o țară cu o industrie dezvoltată, în care cooperativizarea agriculturii este în linii generale înfăptuită. Un avînt fără precedent cunoaște activitatea culturală și științifică.

Tovarașul Gh. Gheorghiu-Dej, în raportul la Congresul al III-lea al partidului, a arătat : „Toate realizările în dezvoltarea economiei și culturii, în ridicarea nivelului de trai sînt rodul muncii eroice a muncitorilor, țărănilor și intelectualilor, care prin activitatea lor creatoare înalță tot mai sus edificiul marelui al socialismului“¹⁾. Totodată, tovarașul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că „în răstimpul dintre cele două congrese au fost obținute unele rezultate pozitive în ce privește publicarea de lucrări în domeniul științelor sociale ; au apărut cărți valoroase de istorie a patriei, de istorie a Partidului Muncitoresc Român, de filozofie, economie, geografie“²⁾.

În documentarea multor lucrări de istorie a patriei, de istorie a Partidului Muncitoresc Român, de economie, geografie, oamenii de știință, cercetătorii științifici ai diferitelor institute de cultură au folosit pe lângă alte materiale și documentele aflate și păstrate de către Arhivele Statului Iași.

Partidul Muncitoresc Român și Guvernul Republicii Populare Romîne au acordat întotdeauna atenția necesară problemelor asigurării, păstrării și folosirii materialelor documentare, atît din punct de vedere științific, cît și pentru rezolvarea unor probleme ale economiei naționale și a cererilor oamenilor muncii.

¹⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, 20—25 iunie 1960, Ed. politică, Buc., 1960, p. 16.*

²⁾ *Ibidem, p. 86.*

Materialele documentare, făcând parte astăzi din Fondul Arhivistic de Stat al Republicii Populare Române, administrat de Direcția Generală a Arhivelor Statului au o importanță științifică, politică și practică recunoscută. Ele reprezintă principala bază documentară a științei istorice române. În acest bogat tezaur de documente își găsește expresia istoria multiseclară a vieții economice, politice și culturale a poporului român, lupta pentru eliberare a celor asupriți și exploatați, lupta poporului împotriva jugului otoman, anul revoluționar 1848, războaiele țărănilor din 1838 și 1907, lupta clasei muncitoare sub conducerea partidului împotriva orânduirii burghezo-moșierești, 23 August 1944 și istoria construirii socialismului în patria noastră.

Cu greu se poate găsi un sector al vieții sociale, al economiei, tehnicii, culturii sau științei, care să nu-și găsească fundamentarea istorică în materialele documentare care fac parte din Fondul Arhivistic de Stat.

În cuvântarea din Piața Roșie, de la 1 Mai 1919, V. I. Lenin, vorbind despre materialele documentare, arată: „Nepoții noștri vor privi ca pe o curiozitate documentele și monumentele epocii orânduirii capitaliste. Cu greu își vor putea ei închipui cum a fost posibil ca comerțul cu lucruri de primă necesitate să se afle în mâinile particularilor, cum a fost posibil ca fabricile și uzinele să aparțină unor persoane private, ca un om să exploateze pe altul, ca să existe oameni care să nu muncească”³⁾.

Generațiile care vor urma vor păstra materialele documentare ale epocii noastre ca pe un tezaur scump. Cercetătorii de mine vor găsi aici date prețioase asupra felului cum în țara noastră a fost desființată exploatarea omului de către om, iar munca a devenit o chestiune de onoare a întregului popor.

Arhivele Statului din Iași au fost înființate la 1 ianuarie 1832 ca urmare a punerii în aplicare a Regulamentului Organic. Minți luminate, ca ale cărturarului moldovean Gh. Asachi și generalului rus P. D. Kiselev, au contribuit la înființarea și organizarea acestei instituții atât de necesare, atunci când majoritatea oamenilor nu dădeau importanță documentelor și arhivelor decât în măsura în care puteau folosi intereselor lor materiale. Ieșite din sfera acestor interese, documentele erau aruncate și distruse ca „hîrtoage” nefolositoare. În anul 1832, pentru prima oară se punea problema păstrării lor ca „materialuri istoricești”, necesare pentru „scrierea istoriei țării”.

Dar strădania lui Asachi și a altor arhiviști de a aduna și păstra în Arhiva Statului „materialele istoricești” n-a găsit înțelegere într-o societate în care arhivele vechi, ieșite din uzul practic, erau privite ca „hîrtii ne-trebnice”.

Abia trecură cîțiva ani și Asachi se văzu nevoit să angajeze, cu banii lui, doi scriitori, deoarece micșorarea salariilor, începînd cu anul 1834, i-a silit pe unii funcționari să demisioneze.

³⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 29, Ed. politică, Buc., 1956, p. 314.

Începîndu-și activitatea în două odăi boltite ale casei boierului Alecu Balș, Arhiva Statului va peregrina de-a lungul anilor în diferite imobile, ajungînd prin 1880 pînă și într-o bucătărie și spălătorie a casei boierului Catargi.

În 1832 fuseseră numiți la Arhivă cinci salariați, în frunte cu Asachi, ca „Arhivist al Statului“. În 1932, deci după un secol de existență, în care timp se adunaseră peste 600.000 dosare, erau tot cinci funcționari. Ca înzestrare cu mobilierul necesar muncii arhivistice, instituția stătea mai rău în 1928 decît la înființarea ei. Un inventar din 1928 ne arată că se găseau atunci doar trei birouri și patru scaune, precum și două „sicrie“⁴⁾ (dulapuri făcute în formă de sioriu), în care se puneau inventarele arhivistice. Inventarul nu cuprinde nici un fel de mobilier pentru sala de studiu.

Cei doi, trei cercetători, care veneau prin 1928, stăteau la o singură masă cu cei doi copiiști. O singură odaie servea pentru registratură, sală de studiu și pentru lucru în timpul iernii.

Despre felul cum se putea lucra în Arhivele Statului, înainte de 1944, un arhivist scria următoarele: „Primul meu lucru, cînd am intrat în 1927 ca funcționar la Arhivele Statului din Iași și care a continuat cîțiva ani, nu a fost altul decît de a trage ca dintr-o căpiță de fîn, dosare și registre pentru a le repartiza pe instanțe. Ce puteau face cîțiva funcționari în fața a mii de dosare și condici amestecate, fără rafturi și fără loc, unde să le așezi? Lucrări arhivistice de specialitate care să ușureze munca cercetătorului (fișe, inventare alfabetice etc.) nici vorba“⁵⁾. Zbatîndu-se în această cumplită sărăcie, fără nici un sprijin din partea ocîrmuirii de atunci, Arhivele Statului de la Iași nu au fost în stare să-și îndeplinească scopul pentru care luaseră ființă.

Răspunzînd de adunarea și buna păstrare a tuturor arhivelor instituțiilor din fosta provincie istorică Moldova, Arhivele Statului de la Iași nu au putut realiza acest lucru, neavînd nici local unde să adune materialele, nici personal care să verifice lucrările de arhivă la instituțiile din toată Moldova, în care scop nu se dădeau, de altfel, nici bani pentru deplasări. Din cauza aceleiași lipse de spațiu, instituțiile căutau să scape de balastul arhivelor ieșite din uzul curent, pe care, însă, Arhivele Statului nu le puteau prelua și astfel multe arhive importante au luat drumul fabricilor de hîrtie sau au fost folosite în piețe pentru împachetat.

Acele materiale documentare care rămîneau uitate prin poduri sau beciuri și nu au apucat să putrezească, au fost salvate ulterior de arhiviști și aduse la Arhivele Statului.

Dacă ocîrmuirea din trecut a dovedit o condamnată nepăsare față de tot ceea ce constituia document istoric, dacă autorități superioare aprobau vinderea ca hîrtie maculatură a unor arhive de o deosebită importanță, au fost totuși arhiviști și cercetători istorici care, nesprîjiniți de ocîrmuirea veche, au stat de veghe și au salvat cu curaj multe materiale documentare,

⁴⁾ Acest mobilier exista încă de la înființare și astăzi se păstrează ca piese de muzeu în două camere destinate pentru reconstituirea cancelariei Arhivei Statului de la Iași, așa cum era în 1832. Acest mic muzeu va servi ca piesă de comparație față de progresul la care a ajuns instituția în prezent.

⁵⁾ *Îndrumător în Arhivele Statului Iași*, I, Iași, 1947, p. III.

înfruntând răutatea și ignoranța burgheziei și moșierimii care nu vedeau cu ochi buni Arhivele Statului, deoarece păstrau documente nefavorabile lor din punct de vedere material și moral.

Situația mizerabilă a Arhivelor Statului înainte de 1944, distrugerile nesăbuite de arhive, au fost arătate în diferite ocazii de unii arhiviști chiar atunci, nu o dată ei scriind despre „drama” sau „tragedia” Arhivelor Sta-

1944. Imobilul Arhivelor Statului Iași distrus de incendiu.

tului, ce „se juca din plin” în acei ani de tristă amintire a regimului burghezo-moșieresc.

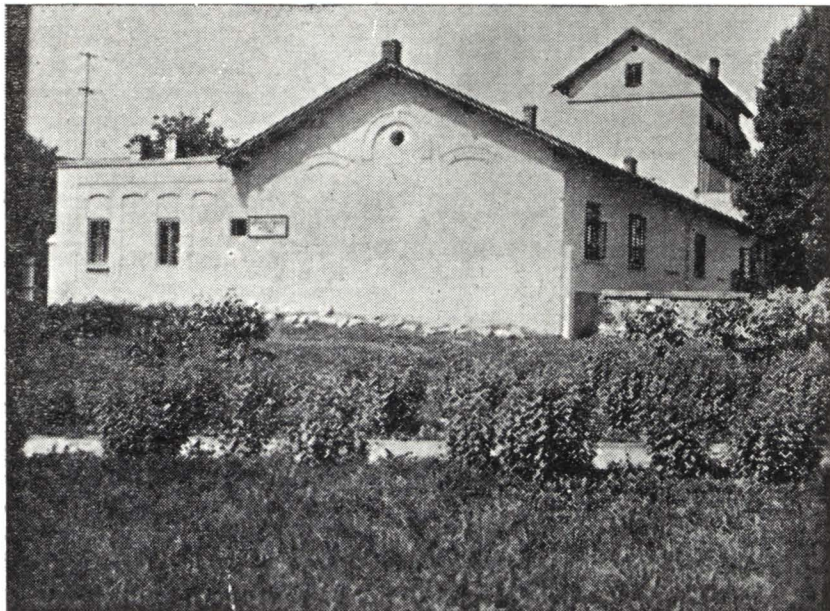
Peste toate acestea au venit și evenimentele nenorocite cauzate de cel de-al doilea război mondial.

Dacă materialele documentare adunate în depozitele Arhivelor Statului de la Iași au fost salvate în cea mai mare parte, arhivele instituțiilor publice și particulare, lăsate de izbeliște, au fost cele care au avut cel mai mult de suferit. Valorile Arhivelor Statului dacă nu ar fi fost evacuate din Iași ar fi căzut pradă flăcărilor care au distrus în întregime imobilul Arhivelor Statului.

Arhivele instituțiilor din întreaga Moldovă, în cea mai mare parte nepreluare de Arhivele Statului, din motivele arătate, au rămas fără nici o ocrotire. Oricine dorea o hirtie o putea lua nestingherit din arhivele aruncate prin casele pustii.

Arhivele Statului de la Iași se găseau la 23 August 1944 într-o situație foarte grea. Imobilul de la Iași — distrus de incendiu, rafturile și dulapurile pentru arhive — arse, circa 30 vagoane cu arhive — dispersate tocmai în județul Gorj.

Ca în toate domeniile de activitate publică, și în problema arhivelor, după 23 August 1944 — ziua eliberării României de sub jugul fascist — oamenii muncii, sub conducerea partidului, aveau să pună ordine în haosul lăsat de vechea orînduire burghezo-moșierească și să vindece rănilor grave pricinuite de al doilea război mondial.

Imobilul Arhivelor Statului astăzi. Birourile, administrația și clubul.

Se cereau eforturi și sacrificii, pe care oamenii muncii, la chemarea partidului, nu le-au precupețit. În orașul Iași, care suferise atât de mult, se naștea o viață nouă la care și Arhivele Statului au fost chemate să participe.

Refacerea vechii instituții, care se găsea în situația arătată mai sus, pe baze noi, nu a fost prea ușoară și a necesitat ani de muncă și un efort deosebit din partea arhiviștilor. Acest lucru nu s-ar fi putut realiza fără sprijinul partidului, care a fost prezent întotdeauna și a constituit temelia de neclintit a tuturor realizărilor obținute de Arhive în anii regimului de democrație populară.

În afară de reparațiile necesare la imobilele situate în curtea Goliei, rafturi, mobilier, materiale necesare lucrărilor de arhivă, Arhivele Statului din Iași aveau de rezolvat una din cele mai urgente și importante probleme: salvarea de la distrugere a ceea ce mai rămăsese nedistrus de război din

arhivele instituțiilor. Dacă în orașul Iași s-au putut ridica și aduna la Arhivele Statului arhivele risipite și „fără stăpin“, cu puținii arhiviști de după 1944, în celelalte orașe lucrul era aproape imposibil. Ajutorul partidului și guvernului s-a simțit de îndată când, în 1946, mărindu-se numărul de arhiviști, s-au putut executa mai multe deplasări în afară de Iași, găsindu-se multe și importante documente. Grijă deosebită în munca de teren se punea pentru a salva materialele documentare cărora nu li se dăduse importanță în trecut, și anume cele privitoare la mișcarea muncitorească și lupta partidului în ilegalitate.

Decretul pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat, unele H.C.M. și instrucțiunile pentru evidența arhivelor instituțiilor, înființarea de noi filiale în multe raioane, dotarea cu mobilier, materiale etc., încadrarea de noi salariați, într-un număr corespunzător regiunilor respective, au creat condițiile necesare ca instituția noastră să se poată dezvolta spre a-și îndeplini cu succes sarcinile ce îi reveneau.

În anii regimului democrat-popular, Arhivele Statului de la Iași, sprijinite în permanență de organele de partid și de stat, au obținut succese deosebite, în special în următoarele probleme: 1. îmbogățirea depozitelor cu multe și valoroase materiale documentare; 2. punerea în ordine a arhivelor instituțiilor de stat, ale organizațiilor economice din orașul și regiunea Iași; 3. folosirea bogatului tezaur documentar în scopuri științifice și practice.

1. Numărul materialelor documentare din depozitele Arhivelor Statului de la Iași, în anii ce au urmat după 1944, a cunoscut o creștere deosebită. Partidul și guvernul au sprijinit în așa fel activitatea arhivistică, încât astăzi putem spune că materialele documentare intrate în ultimii 15 ani în Arhive depășesc cu mult, mai ales din punct de vedere al valorii istorice, pe cele intrate în cei peste 110 ani de la înființare pînă în 1944. Această realizare importantă a fost arătată pe larg în numărul anterior al „Revistei Arhivelor“.

2. Problema ordonării arhivelor instituțiilor din fostele județe din Moldova, arhive care au avut, după cum am arătat, mult de suferit în timpul războiului, a preocupat în mod deosebit pe arhiviștii ieșeni. Dacă îndată după 1944, Arhivele Statului de la Iași, în dorința de a salva cu un ceas mai devreme materialele documentare mai importante, care stăteau risipite, le-au ridicat așa cum se găseau și le-au adus în depozitele lor, acest procedeu nu se mai putea continua, deoarece, pe de o parte întreaga muncă a colectivului de arhiviști s-ar fi limitat la ordonarea acestor materiale, iar pe de altă, se salvau numai mici fragmente din fondurile arhivistice, cea mai mare parte rămînînd tot la instituții, în voia soartei. Cu toate că acest fel de a proceda a avut rezultate pozitive din punctul de vedere al salvării la timp a multor și valoroase materiale documentare, al îmbogățirii depozitelor Arhivelor Statului de la Iași și al folosirii lor de către cercetători, dar a și frînat, într-o bună măsură, munca de evidență și de creare a instrumentelor de lucru pentru cercetările științifice, deoarece puținii arhiviști de la Iași abia puteau efectua deplasările în toate orașele din Moldova, în care se găseau arhive risipite din timpul ultimului război mondial. Au fost controlate îndată după 1944, de către arhiviștii din Arhivele Statului

de la Iași, arhivele fostelor tribunale, primării, camere de comerț etc., din orașele Botoșani, Dorohoi, Suceava, Roman, Piatra Neamț, Bacău, Huși, Birlad, Galați. Cu acest prilej s-au găsit multe materiale documentare importante⁶⁾.

După cum s-a văzut, în trecut era inutilă orice stăruință depusă de către Arhivele Statului de la Iași, căci nu se putea efectua controlul și îndrumarea activității arhivistice la toate instituțiile din Moldova, iar de preluarea arhivelor care nu mai erau necesare instituțiilor, dar erau foarte importante pentru cercetările științifice, nici nu putea fi vorba.

Această deficiență gravă în organizarea Arhivelor Statului, care a dus în trecut la pierderea multor și importante arhive județene (ale fostelor prefecturi, primării orașenești, poliții, școli etc.), și pe care regimul vechi nu a înlăturat-o, deși încă din 1872 se făcuseră propuneri, a fost înlăturată în anii regimului democrat-popular prin reorganizarea Arhivelor Statului. Aduarea, păstrarea, evidența și folosirea materialelor documentare erau de aici înainte încredințate noilor unități ale Arhivelor Statului, înființate în fiecare regiune, avînd și filiale în orașele foste capitale de județ, unde pînă în prezent s-au adunat sute de fonduri.

Cu toate că Arhivele Statului de la Iași au rămas cu responsabilitatea lucrărilor de arhivă numai asupra regiunii Iași, numărul lucrătorilor a devenit de patru ori mai mare; la acesta se adaugă și personalul filialelor Vaslui, Birlad și Huși.

Noua organizare a dat avînt muncii arhivistice; arhiviștii de la Iași au avut posibilitatea să controleze arhivele tuturor instituțiilor, ajungîndu-se pînă în cele mai îndepărtate comune. Pe lîngă găsirea multor materiale documentare de valoare, aruncate de mult și uitate prin poduri de clădiri vechi, instituțiile, îndrumate îndeaproape, au început să pună ordine în arhivele lor. *Instrucțiunile generale nr. 6720/1957*, elaborate de către Direcția Generală a Arhivelor Statului pe baza unor noi principii arhivistice, radical deosebite de cele din trecut, au fost de un real sprijin în munca de colaborare dintre Arhivele Statului și instituții pentru ordonarea arhivelor. Nu a fost o muncă ușoară și nici nu putem afirma astăzi că toate instituțiile din regiunea Iași și-au pus arhivele în ordine. Dar lucrările executate pînă acum sînt atît de promițătoare, încît putem afirma că în curînd această dificilă problemă va fi rezolvată.

Și în rezolvarea acestei probleme Arhivele Statului, prin arhiviștii lor, au primit un puternic sprijin din partea organelor de partid și a organelor de stat. Nu o dată s-a cerut sprijinul organelor regionale sau raionale de partid, care au sprijinit munca arhivistică. Datorită acestui sprijin, datorită noii orientări în muncă a lucrătorilor de arhivă, avem astăzi în unele instituții

⁶⁾ În 1950 s-au găsit în subsolul clădirii Tribunalului din Galați multe materiale documentare importante, între care și documente privind mișcarea muncitorească și lupta dusă de P.C.R. în ilegalitate: ziare (*Descătușarea* 1932; *Scinteia* 1932; *Buletin* 1932; *Buletinul Comitetului regional din Moldova al Partidului Comunist din România* 1932; *Frontul Roșu* 1932; *Tinărul leninist* 1932; *Garda roșie a tineretului moldovean* 1932); cărți (*Viața și activitatea lui Lenin*, Buc., 1920; *Abecedarul comunistului* (traducere); *Cultura proletară* 1926 etc.); dosare privind activitatea sindicală în Galați; rapoarte ale poliției și siguranței vechi, cu privire la mișcarea muncitorească, greve, manifestații de 1 Mai.

arhive bine organizate. Astfel, se poate vorbi despre Banca R.P.R. Iași, Atelierele C.F.R. Ilie Pintilie, unde s-a dat cu sprijinul organelor de partid o deosebită atenție bunei ordonări și păstrări a arhivei, apoi despre Direcția regională P.T.T.R., Universitatea Iași, Institutul de agronomie „Ion Ionescu

Turnul Golia, astăzi depozit al Arhivelor Statului Iași.

de la Brad“, Sfatul popular regional Iași, Sfatul popular al orașului Iași. Fabrica Tesătura, Fabrica de țigări, Fabrica Textila Roșie unde s-a amenajat un depozit special pentru arhivă, Tribunalul regional Iași, Biblioteca Universității Iași, Filiala Academiei R.P.R. Iași, Fabrica Moldova Tricotaje. Oficiul regional de difuzare a filmelor, Institutul politehnic, Întreprinderea poligrafică Iași, Notariatul principal de stat al regiunii Iași, Fabrica de spirit Iași etc.

În activitatea Arhivelor Statului de a pune ordine în arhivele instituțiilor, o deosebită însemnatate are Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 1234/1959, prin care se cere tuturor instituțiilor să-și pună în ordine arhivele și să fixeze termene pînă la care ordonarea urmează să fie terminată.

Ordonarea arhivelor instituțiilor, conform instrucțiunilor 6720/1957, a făcut posibilă degajarea lor atît de hirtia maculatură propriu-zisă, cit și de materialele de arhivă fără valoare pentru cercetările variate ale oamenilor de știință. S-a realizat, prin aceasta, spațiu pentru păstrarea arhivelor și o mare cantitate de hirtie ca materie primă pentru fabrici. Astfel numai în anii 1956—1960 Arhivele Statului de la Iași, prin Comisia de expertiză și control, a verificat și aprobat liste de selecționare, dînd posibilitate D.C.A.-ului să ridice de la instituții cantitatea de 228.432 kg hirtie maculatură pentru fabricile de hirtie.

Cu tot efortul depus de către lucrătorii de arhive nu putem afirma, însă, că s-a făcut totul. Sînt încă rămîneri în urmă care trebuie lichidate în cel mai scurt timp, pe baza indicațiilor cuprinse în documentele de partid și a sarcinilor care stau în fața economiei naționale. Unele sfaturi populare raionale — Iași, Hirlău, ale fostelor raioane Vlădeni, Codăești și Tg. Frumos — și comunale, unele instituții — Alimentara Iași — au rămas în urmă cu aplicarea Instrucțiunilor Generale 6720 și a H.C.M.-ului 1234/1959.

Cu toate aceste rămîneri în urmă, situația de astăzi a arhivelor instituțiilor ne îndreptățește să afirmăm că s-a făcut un enorm pas înainte față de situația moștenită din trecut.

Colaborarea strînsă de astăzi dintre Arhivele Statului și instituții, în vederea ordonării arhivelor ca valori culturale, bun al întregului popor, este rezultatul fericit al noii concepții a oamenilor muncii despre arhive, bazată pe învățătura luminoasă a marxism-leninismului victorios.

3. Revoluția culturală din țara noastră, înfăptuită sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, a constituit un salt uriaș și în dezvoltarea cercetărilor în domeniul științelor sociale. Regimul democrat-popular a extins mult rețeaua institutelor și a colectivelor de cercetare științifică. Academia s-a transformat într-un înalt for științific, avînd filiale și în alte centre importante, între care și orașul Iași. Datorită acestor transformări, an de an tot mai mulți cercetători frecventează sălile de studiu ale Arhivelor Statului.

În situația grea, deosebit de grea, în care se găseau Arhivele Statului de la Iași, îndată după 23 August 1944, nici nu putea fi vorba despre o cercetare științifică organizată a materialelor documentare, care mai erau încă împrăștiate în alte localități. Cu toate acestea, datorită sprijinului puternic pe care l-au primit din partea partidului și guvernului, Arhivele Statului de la Iași, în cadrul întregii activități arhivistice din țară, s-au transformat într-o instituție nouă, avînd condiții prielnice unei activități științifice cu adevărat rodnică și au putut face față cu succes cerințelor cercetărilor științifice.

Numărul cercetătorilor, calitatea materialelor cercetate, problemele urmărite în vastitatea materialelor documentare, cu care se îmbogățeau depozitele

zi de zi în anii regimului democrat popular, aşează Arhivele Statului de la Iaşi în rîndul instituţiilor culturale care-şi aduc contribuţia modestă dar folositoare la revoluţia culturală ce se desfăşoară cu avînt în ţara noastră.

Cercetarea ştiinţifică a materialelor documentare în Arhivele Statului din trecut era foarte redusă, atît de redusă, încît nici nu exista o sală de studiu pentru cercetători, al căror număr arareori se ridica la cinci-şase pe an. Întreaga instituţie plasată pe vremuri la periferia tuturor preocupărilor culturale, îşi ducea viaţa ca un simplu depozit de materiale moarte, spre care din cînd în cînd se îndrepta cîte un transport de arhivă de la vreo instituţie care nu avea pod sau pivniţă.

În anul 1947, numărul cercetătorilor se ridica la 40, apoi în curînd a crescut la peste 200 anual. Mii de materiale documentare au fost puse la dispoziţia cercetătorilor în cele două săli de studiu pe care le are acum instituţia şi care sînt înzestrate cu o bibliotecă uzuală de specialitate şi cu un aparat de citit microfilme.

Din numărul crescut al cercetătorilor, mare parte din colectivele Academiei R.P.R., Universităţii „Alexandru I. Cuza” — Iaşi, Institutului de istorie a partidului şi altor instituţii, majoritatea o formează cadrele tinere, formate pe băncile şcolii noi din anii regimului democrat-popular. Nu sînt lipsite acum sălile noastre de studiu şi de prezenţa unor cercetători veniţi de peste hotare, din ţările prietene.

Temele abordate de către cercetători sînt din cele mai variate, cele mai multe axîndu-se pe probleme contemporane, care acum pot fi cercetate, deoarece materialele documentare cu care s-au îmbogăţit depozitele nu mai sînt limitate la 30 ani vechime.

Începînd cu problemele de istorie veche, cercetările au cuprins toate perioadele istoriei noastre, scoţîndu-se, „din întunericul neştiinţei” în care le-a lăsat istoriografia burgheză, ştiri deosebit de importante, care au folosit la documentarea ştiinţifică a multor lucrări, redactate de pe poziţiile învăţăturii marxist-leniniste, şi la demascarea falsificării unor evenimente importante ale istoriei patriei de către istoriografia burgheză. S-au făcut, de asemenea, multe cercetări de istorie literară, artă şi teatru. S-au făcut cercetări pentru monografiile de sate şi instituţii.

Pe lîngă deservirea cercetătorilor în sălile de studiu, colectivul de arhivişti al Arhivelor Statului de la Iaşi şi al filialelor Bîrlad, Huşi şi Vaslui a participat la viaţa cultural-ştiinţifică a regiunii. Prin conferinţe de popularizare, articole şi diferite informaţii în presă, expoziţii, s-au făcut cunoscute oamenilor muncii, pe lîngă bogăţia trecutului istoric oglindită în materialele documentare, astăzi bun al întregului popor, starea de mizerie în care trăia muncitorul şi ţăranul român în regimul burghezo-moşieresc, viaţa de huzur pe care o duceau exploataatorii, lupta poporului împotriva exploataţilor pentru o viaţă mai bună, apoi, după 23 August 1944, lupta cu avînt şi abnegaţie a poporului nostru muncitor, sub conducerea partidului, pentru construirea socialismului în patria noastră.

S-au făcut cunoscute documente în care se oglindesc legăturile de prietenie între poporul român şi U.R.S.S., marea ţară a socialismului victorios şi a construcţiei desfăşurate a comunismului.

Prin această latură a activității arhiviștilor ieșeni, s-a reușit totodată să se aducă la cunoștința cercetătorilor bogăția materialelor documentare existente și tuturor oamenilor muncii importanța arhivelor vechi și grija ce trebuie să li se dea. Pentru realizările din acest compartiment de muncă al Arhivelor Statului de la Iași, arhiviștii ieșeni sînt recunoscători partidului și guvernului că i-a îndrumat și ajutat să se transforme din tipul clasic al arhivistului „șoarec de arhive”, în arhivistul de tip nou, cu preocupări științifice și culturale în slujba poporului.

Folosirea în anii regimului democrat-popular a materialelor documentare păstrate în Arhivele Statului de la Iași, pentru expoziții ocazionale sau permanente, a fost foarte bogată. Arhivele Statului, simplu depozitar de arhive în trecut, au folosit din plin această nouă formă de răspîndire a culturii în masele populare. Dacă în lunga existență din trecut nu găsim decît o singură dată — 1930 — cînd Arhivele Statului au participat cu cîteva documente la o expoziție improvizată, în anii regimului democrat-popular, s-au organizat, separat sau în colaborare, 69 expoziții.

Prima expoziție a fost cea organizată în 1948, în cadrul sărbătoririi a 100 de ani de la anul revoluționar 1848. Expoziția a stîrnit un deosebit interes din partea oamenilor muncii, cărora nu li se dăduse în trecut posibilitatea de a vedea documentele țării și de a cunoaște adevăratul lor cuprins.

În anii care au urmat, activitatea pe această cale a fost îmbunătățită. Au urmat expoziții în fiecare an, axate fie pe anumite teme, fie pe dezvăluirea bogăției de documente pe care le posedă poporul român. În același an, 1948, s-a organizat expoziția cu tema *Relațiile de prietenie din trecut între poporul român și popoarele Uniunii Sovietice*. Pentru prima dată locuitorii Iașului, tineretul universitar, elevii de la școli, veniți din alte localități, vedeau documente originale care vorbeau despre străvechea prietenie dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice. Interesul care l-a stîrnit această expoziție a făcut ca Arhivele Statului să organizeze, cu îmbunătățiri pe parcurs, cîte o expoziție în fiecare an, încît astăzi a devenit o tradiție în manifestările prilejuite de Luna Prieteniei.

Printre multele expoziții organizate menționăm pe cea din 1950, cu tema *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*, apoi cele închinată vieții și operei lui Pușkin, aniversării a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Eminescu, răscoalelor țărănești din 1907, 500 de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare, 60 de ani de la înființarea uzinei electrice din Iași — organizată chiar la uzină și unde s-au expus, printre altele, documente privind lupta din trecut a muncitorilor împotriva exploatării patronilor —, Centenarului Universității „Alexandru I. Cuza” din Iași etc.

În afară de aceste expoziții, Arhivele Statului de la Iași au organizat Casa memorială Ion Creangă, în casa locuită de marele nostru scriitor pe cînd era diacon la Golia, unde s-au expus fotocopii de pe documente originale aflate în Arhivele Statului Iași în legătură cu tematica muzeului.

Folosirea materialelor documentare aflate în păstrarea Arhivelor Statului de la Iași s-a făcut și de către colectivele de muzeografi de la diferite muzee: Muzeul Unirii din Iași, Casa memorială Ilie Pintilie, Muzeul de Istorie a Moldovei, Casa memorială V. Alecsandri din Mircești, Casa memorială Ion Creangă din Ilumulești, Casa memorială M. Eminescu de la Ipo-

tești, Muzeul Romîno-Rus din București, Muzeul de istorie din Arad, Muzeul din Pașcani și altele. În afară de acestea, colectivul de muncă de la Arhivele Statului din Iași a contribuit și la îmbogățirea muzeelor cu diferite piese muzeistice găsite pe teren, în cercetările arhivistice, sau cu indicații unde se găsesc aceste piese.

Colaborarea strînsă dintre Arhivele Statului și instituțiile de cultură ale Iașului este rezultatul noilor condiții materiale și spirituale care li s-au creat în anii regimului democrat-popular prin sprijinul neîncetat al partidului, conducătorul revoluției culturale din patria noastră.

Prezența Arhivelor Statului de la Iași în activitatea cultural-științifică locală se face simțită și prin clanul cu care unii arhiviști au răspuns la chemările partidului și organelor locale de a da explicațiile necesare miilor de vizitatori veniți în orașul Iași, dintre care mulți de peste hotare.

În noile condiții create de partid și guvern Arhivele Statului din Republica Populară Romînă, Serviciul Arhivelor Statului de la Iași a putut trece și la publicarea de instrumente de lucru necesare în munca de cercetare științifică, din care în trecut nu a putut tipări nimic.

Astfel în anul 1947 s-a tipărit primul volum din *Indrumător în Arhivele Statului din Iași*, după care a urmat în 1956 vol. 2, iar în 1959 vol. 3.

Tot în scopul înlesnirii cercetării științifice, colectivul de arhiviști de la Iași a publicat în 1960 un volum de documente selecționate privind *Anul revoluționar 1848 în Moldova*.

În anii regimului democrat-popular, pornind de la indicațiile cuprinse în documentele partidului, Arhivele Statului au trecut la o activitate necunoscută în trecut — folosirea materialelor documentare în activitatea instituțiilor și întreprinderilor economice. Materialele documentare au fost puse la dispoziția organelor de partid și de stat, lucrătorilor din domeniul industriei și agriculturii, în legătură cu diferite probleme economice, lucrări edilitare, industriale, restaurări de monumente istorice etc.

Serviciul Arhivelor Statului de la Iași și-a dat contribuția și în acest domeniu. În problema alimentării orașului Iași cu apă potabilă din Prut, s-au pus la dispoziția colectivului de ingineri planurile și dosarele executate în trecut, rămase în stare de proiect datorită dezinteresului total al regimului burghezo-moșieresc față de nevoile oamenilor muncii, contribuind astfel la efectuarea lucrării într-un timp mai scurt și la obținerea de economii. În lucrările de sistematizare a orașului Iași au fost puse la dispoziția colectivului de ingineri proiectanți, care au lucrat în cadrul Sfatului popular al orașului Iași, toate dosarele privind problemele edilitare din trecut.

Pentru restaurarea numeroaselor monumente istorice din orașul Iași, pe care regimul vechi le ținea în ruină, s-a pus la dispoziția restauratorilor documentația necesară astfel ca restaurarea să se poată face științific.

În marea operă de reconstrucție a orașului Iași, oraș care a avut foarte mult de suferit în timpul războiului, Arhivele Statului de la Iași au contribuit cu multe materiale documentare, de care s-au folosit organele tehnice pentru a găsi mai cu ușurință în ruinele caselor conductele de apă și canal sau alte diferite instalații. În felul acesta s-au putut evita săpături inutile și de lungă durată, atunci cînd lucrările de reconstrucție nu puteau suferi

amănări. La reparațiile capitale întreprinse la unele imobile mari (Teatrul Național, Palatul Culturii, Filarmonica, Muzeul Unirii etc.), tehnicienii s-au servit de planurile vechi ale acestor clădiri, economisindu-se timp și bani. În cercetările întreprinse de autorități pentru descoperirea rezervelor de materii prime locale (nisip, piatră de construcție, piatră de var, pământ bun pentru cărămidării sau olării), Arhivele Statului Iași au pus la dispoziția tehnicienilor materialele documentare care indicau vechile cariere și dosare privind existența unor surse de materiale nefolosite în trecut. Sfatului popular al orașului Iași i s-au pus la dispoziție date privind denumirile străzilor, în vederea revizuirii acestora.

Folosirea materialelor documentare din depozitele Arhivelor Statului în scopul deservirii directe a intereselor oamenilor muncii a fost, de asemenea, largă.

Regimul nostru de democrație populară a înlocuit haosul legislativ din trecut prin legi adaptate unei vieți noi menite să înlăture cu totul abuzurile, favoritismul și nedreptatea, să așeze pe temelii noi de legalitate populară raporturile dintre om și om, dintre om și stat.

În aplicarea acestor legi, Arhivele Statului, care au adunat după 1944 și arhive contemporane, au dat o contribuție substanțială. Oamenii muncii au cerut cu încredere de la Arhivele Statului, care au fost în situația de a putea rezolva zeci de mii de cereri, extrase de pe actele de stare civilă, copii de pe actele necesare întocmirii documentării pentru împrumutarea cu locuri de casă în oraș, certificate pentru dovedirea vechimii în cimpul muncii, necesare reglementării drepturilor la pensie, acte de școlaritate etc. Folosindu-se un vast material de arhivă, Arhivele Statului din Iași au eliberat între anii 1948—1960 un număr de peste 100.000 asemenea acte și copii diferite. Numai în anii 1958—1960 s-au eliberat 18.325 certificate și copii diferite. Este suficient să ne aruncăm privirea în registratura din trecut, ca să constatăm că astăzi, cu adevărat, se poate afirma că Arhivele Statului sînt în slujba poporului. În trecut se înregistrau anual doar 400—500 cereri și, din acestea, majoritatea o formau actele privind diferite afaceri ale exploatatorilor.

În lumina mărețelor obiective de dezvoltare a patriei noastre stabilite de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, activitatea viitoare a Arhivelor Statului din țara noastră are o largă perspectivă de dezvoltare.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, a arătat: „*Pășim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare și ai întregului popor român...*

Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, strîns unite sub gloriosul steag al încercatului nostru partid, vor porni cu elan patriotic și puteri înecite la îndeplinirea mărețelor obiective stabilite de Congres și vor obține noi victorii în dezvoltarea și înflorirea patriei noastre socialiste“⁷⁾.

Aprecierea partidului că alături de clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, îi revine și intelectualității sarcina îndeplinirii cu succes a obiectivelor stabilite de Congresul al III-lea, însuflă arhiviștilor, datorită realizărilor obținute sub conducerea partidului până în prezent, în domeniul lor de activitate, un nou entuziasm și elan de muncă creatoare.

Arhivistica din patria noastră, căreia partidul i-a creat toate condițiile de activitate și dezvoltare, își va înmulți eforturile pentru lărgirea folosirii științifice și practice a materialelor documentare care, în trecut, și-au dus viața ascunsă în hrube întunecoase și zăvorite.

Arhiviștii de la Iași, alături de toți lucrătorii de pe tărîmul arhivisticii românești, avînd înainte obiectivele mărețe stabilite de Congres, se vor strădui să obțină succese și mai frumoase, contribuind cu munca lor, alături de toți oamenii muncii, sub conducerea partidului, la dezvoltarea și înflorirea patriei noastre — Republica Populară Romînă.

⁷⁾ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, 20—25 iunie 1960, Ed. politică, Buc., 1960, p. 105.*

DIN ISTORIA MIȘCĂRII REVOLUȚIONARE DIN BUZĂU ÎN PREAJMA CREĂRII PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMANIA

N. DUMITRAȘCU

Anii 1917—1921 au fost și în țara noastră ani de avânt revoluționar, de mari frământări și lupte sociale. Luptele și frământările sociale au constituit expresia maturizării muncitorimii române, ca urmare a ascuțirii contradicțiilor de clasă în România burghezo-moșierească, a exploatării și jefuirii maselor, a consecințelor dezastruoase ale războiului imperialist. Acest avânt a crescut sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și a avântului revoluționar care a cuprins lumea în această perioadă.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, ridicând pentru prima dată proletariatul la situația de clasă dominantă, a însuflețit prin pilda sa pe muncitorii din toate țările. De asemenea ea a însemnat victoria pe plan internațional a marxism-leninismului împotriva oportunismului și reformismului. Însemnătatea istorică mondială a Revoluției din Octombrie, arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „constă tocmai în aceea că a deschis epoca lichidării exploatării omului de către om și a trecerii de la capitalism la socialism, epoca prăbușirii sistemului colonial. Revoluția din Octombrie a vestit începutul sfârșitului tuturor războaielor, a croit pentru prima oară drumul către o societate care să nu mai cunoască flagelul agresiunilor și ciotopirilor“¹⁾.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a dus la pătrunderea tot mai largă a leninismului în mișcarea revoluționară din țara noastră, la ascuțirea luptei dintre aripa stângă și curentul reformist, la creșterea mișcării revoluționare din România în sensul cuprinderii unor mase tot mai largi, cât și în sensul dezvoltării conștiinței de clasă, al activizării și organizării crescînde a proletariatului.

Pe baza ascuțirii contradicțiilor interne ale regimului burghezo-moșieresc determinată de războiul imperialist și sub influența imediată a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, lupta revoluționară a oamenilor muncii din

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, Ed. politică, Buc., 1959, p. 314.

țara noastră s-a dezvoltat într-un ritm furtunos, ridicându-se pe o treaptă superioară.

Masele muncitoare din România erau insufleteite de marile țeluri ale luptei pentru pace, împotriva războiului imperialist, pentru revendicări economice și libertăți democratice, pentru înproprietărirea țăranilor, pentru instaurarea unui guvern muncitoresc-țărănesc.

Urmările ocupației germane și povara războiului au fost simțite în primul rind de oamenii muncii. Foametea și haosul economic au dus țara la dezastru. Exploatarea singeroasă i s-au adăugat impozitele de război, urmările catastrofale ale inflației, scumpirea produselor, specula, jafurile armatelor cotoitoare, scăderea producției din cauza lipsei brațelor de muncă, epidemiile etc.

Pierderile materiale suferite de România în timpul primului război mondial au ajuns la suma fantastică de 31.099.853.761 lei aur. Aceste pierderi apăsau greu pe spinarea oamenilor muncii. Numai în fostul județ Buzău pagubele suferite de unele instituții din orașul Buzău, de pe urma armatelor germane, se prezentau în felul următor:

- Depozitul de armatură Buzău 1.084.375 lei.
- Primăria orașului Buzău 119.821.370 lei pierderi materiale.
- Regimentul 23 Art. 243.315 lei pierderi materiale.
- Depozitul de furaje al orașului 91.000 lei.
- Manutanța Buzău 305.200 lei.
- Școala normală de băieți 1.515.200 lei²⁾.

În această perioadă, în timp ce burghezia română și străină realizau profituri uriașe, oamenii muncii trebuia să lupte din greu cu mizeria. Războiul însemnase pentru clasa muncitoare, în afara pierderii a sute de mii de vieți, reducerea catastrofală a salariilor, cursa nebunească a prețurilor, mărirea zilei de muncă, intensificarea muncii, istovirea forței de muncă. Datele oficiale arătau că în primele luni ale anului 1920 salariile erau de 3 ori mai mari decât înainte de război, iar prețurile produselor alimentare de 8 ori mai mari.

Nici situația țăranimii nu era mai bună. Astfel la Buzău, așa cum reiese dintr-un raport al plășii Sărățelul către prefectura județului, se arăta că situația la sate este dezastruoasă: „Starea sanitară e foarte grea, sint multe cazuri de gripa spaniolă din care multe mortale — se simte lipsa medicului de plasă, în multe comuni nu există nici măcar sanitar“. În ceea ce privește posibilitățile de existență ale țăranilor săraci, lucrurile stăteau și mai prost: „Lipsa de porumb pentru hrană se resimte încă din toamna anului 1918, în primăvară țăranii vor fi muritori de foame“³⁾.

Situația grea a țăranimii se făcea simțită în tot județul. Starea de mizerie a țăranimii era reflectată și în rapoartele prefecturii către Ministerul de Interne, în care se arăta că comisia Ministerului de Război, venită în județ pentru a rechiziționa cereale și alimente, nu a putut găsi nimic, deoarece „județul e lipsit cu desăvîrșire de cereale, populația de la munte și o parte din cîmp suferă din această cauză“⁴⁾. Se arată de asemenea că nici

²⁾ Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 148/1918, f. 5—7.

³⁾ Ibidem, dos. 160/1918, f. 17.

⁴⁾ Ibidem, f. 7.

în orașul Buzău situația nu era mai bună. Administrația era paralizată. Nu exista un mijloc de comunicație ca poșta, telegraful, telefonul etc. Lipseau lemnele de încălzit, gripa făcea ravagii mari, iar lipsa medicamentelor se făcea foarte simțită. În mai multe comune a izbucnit cu furie variola, iar vaccinul lipsea cu desăvârșire. Dispensarele, acolo unde erau, funcționau prost. Se resimțea lipsa de medici⁵⁾.

Din cauza foametei și a mătăului stricat, se întâlneau tot mai des cazurile de pelagră. Țăranii în disperare se sinucideau adesea din cauza pelagrei, așa cum s-a întâmplat în comuna Sîlpu cu femeia Tinca Jipa, care și-a tăiat gîtul cu briciul deoarece era bolnavă de pelagră. La fel e cazul țăranului Drăgan din comuna Albești, care s-a sinucis în ziua de 15 septembrie 1919, din cauză că suferea de doi ani de pelagră, tăindu-și gîtul cu briceagul⁶⁾.

Se semnalează în tot județul diferite cazuri de speculă cu porumb și griu⁷⁾.

În anii de război și în perioada imediat postbelică s-a produs o înrăutățire bruscă și gravă a situației economice a maselor muncitoare, ceea ce a constituit unul din simptomele obiective ale creșterii situației revoluționare. Astfel în fostul județ Buzău, țăranii, lipsiți de cereale, sparg leșile cu porumb ale moșierilor. E cazul tipic al moșierului din Schiopoaia, comuna Baba Ana, raionul Mizil, care se plinge prefecturii județului Buzău că țăranii „i-au furat din pătulul său tot porumbul”. Atunci cînd administratorul încearcă să le închidă vitele în curtea conacului, pentru motivul că le-a prins pășunînd pe moșie, și-i obligă să plătească gloaba, țăranii vin în masă la conac, intră în curte și amenință pe arendaș cu bătaia⁸⁾.

„Cauza fundamentală a sărăcirii țăranimii se datora lipsei de pămînt, de unelte de muncă și exploatarei crunte la care era supusă de moșierime și burghenzie. În ciuda repetatelor legiuri agricole din 1864, 1866, 1882, 1893 și a celor din perioada 1908—1912, adoptate sub presiunea luptei țăranimii, problema pămîntului rămăsese nerezolvată... În timp ce 95,4% din proprietarii de pămînt aveau între 0,5 și 10 ha stăpîneau numai 40,29% din suprafața arabilă, 4,6% din proprietarii de pămînt cu peste 10 ha dețineau 59,71%. Fărîmîțarea micii proprietăți și pauperizarea țăranimii muncitoare au continuat și s-au accentuat și după război, căci dijma, camăta, impozitele apăsau tot mai puternic pe umerii ei”⁹⁾.

Inflația a provocat mărirea decalajului între nivelul salariilor și minimul necesar traiului, între salarii și prețurile produselor de primă necesitate, care creșteau vertiginos. Devalorizarea leului românesc a determinat de asemenea o scumpire a mărfurilor de import. Așa cum se arată în rapoartele Prefecturii județului Buzău către Ministerul de Interne, moneda fiind devalorizată „la țară oamenii nu mai au încredere în puterea ei de circulație”¹⁰⁾.

⁵⁾ Ibidem.

⁶⁾ Ibidem, dos. 207/1919, f. 291, 322.

⁷⁾ Ibidem, f. 111.

⁸⁾ Ibidem, f. 111—112.

⁹⁾ Clara Cușnir-Mihailovici, *Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.*, Ed. politică, Buc., 1960, p. 64.

¹⁰⁾ Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 160/1918, f. 7.

În țară circula zvonul unei noi mobilizări. Țăranii declarau pe față că vor refuza să mai lupte pentru patria jefuitoare și trădătoare. În urma unei statistici făcute de Compania de jandarmi Buzău în legătură cu starea de spirit a populației de la sate, s-a tras concluzia că la o nouă mobilizare nu vor mai răspunde mai mult de 50—60% din țărani¹¹⁾.

În cele 12 rapoarte ale Companiei de jandarmi, strînse din diferite comune ale jud. Buzău, în legătură cu „spiritul populației din Buzău”, se scoteau în evidență următoarele:

— Țăranii erau nemulțumiți pentru încetineala cu care se făcea improprietărea, că nu erau puși imediat în stăpînirea pămîntului, că nu li se parcela pămîntul unde doreau ei, că pămîntul era prea scump și nu era suficient. De asemenea nu le convenea sistemul colonizării. Locuitorii din regiunea de munte cereau să se exproprieze și pădurile¹²⁾.

Problema improprietării era tărăgănată. Țăranimea fiind înșelată cu promisiuni de toate guvernele care se succedau la conducerea țării, frământările și revoltele țăranilor continuau și se înteau din ce în ce mai mult. Într-o notă a siguranței din 22 aprilie 1920, către prefectura județului, se arată că țăranii din împrejurimile comunei Nehoiu, raionul Cislău, satele Mărunțiș, Benga și altele, se agitău pentru pămînt. Boierii, spuneau ei, „ne dau pămînt numai iarna, iar vara, cînd să arăm, nu mai este pămînt pentru noi țărani”¹³⁾. Țăranii sînt nemulțumiți și pentru faptul că nu au vite și unelte de muncă, ca și pentru faptul că majoritatea gospodăriilor țărănești au fost ruinate de pe urma războiului și jafului făcut de armata de ocupație a inamicului, de lipsa multor alimente și mai ales a cerealelor, care erau speculate acum de comercianți și intermediarii lor. Într-unul din rapoarte se arată că țăranii nefiind improprietăriți, la o nouă mobilizare, care se zvonea, nu vor mai răspunde „pentru că nu li s-a dat pămînt nici pînă în prezent și că nu au pentru ce lupta”¹⁴⁾.

„În primăvara anului 1918, în cercurile guvernamentale se făcuseră auzite... voci care arătau pericolul iminent al unor mișcări revoluționare țărănești, în ciuda promisiunilor regelui privitoare la reforma agrară și în ciuda modificării cu caracter diversionist, făcută în vara lui 1917 la articolul 19 din Constituție, care prevedea înfăptuirea unei reforme agrare”¹⁵⁾.

Un rol însemnat în mișcările revoluționare ale țărănimii l-au jucat ostășii lăsați la vatră, care veniseră în contact cu ideile și cu acțiunile revoluționare ale proletariatului. Luptele țăranilor pentru pămînt se împleteau cu luptele pentru împiedicarea continuării războiului, cu rezistența față de agresiunea antisovietică, cu sabotarea mobilizărilor și recrutărilor. Țăranii nu mai voiau să-și verse singele pe front, în timp ce acasă familiile lor se sbăteau în mizerie, trudind din greu pe pămînturile moșierești. În multe județe, printre care se numără și județul Buzău, țăranii au intrat cu plugurile pe pămînturile moșierilor, pentru a le împărți. Astfel în comuna Baba Ana,

¹¹⁾ Ibidem, dos. 378/1921, f. 45—48.

¹²⁾ Ibidem, f. 23.

¹³⁾ Ibidem, dos. 299/1920, f. 45.

¹⁴⁾ Ibidem, dos. 378/1921, f. 23.

¹⁵⁾ Clara Cușnir-Mihailovici, *op. cit.*, p. 171.

cămunul Schiopoaia, raionul Mizil, țăranii înarmați cu furcoale au sărit asupra arendașului moșiei, l-au alungat de pe moșie, după care și-au făcut singuri dreptate¹⁶⁾.

Se întâlnesc dese cazuri de nesupunere față de proprietarii moșiilor. Țăranii nu mai respectă învoielile agricole, intră cu forța pe moșie și își împart pământul, parte pentru izlaz, parte pentru agricultură. Ei își împart produsele lăsând proprietarului 1/3 din ele. Acest lucru țăranii l-au făcut amenințând pe moșier cu „bătăia și cu devastarea conacului”¹⁷⁾.

Revoltele țăranilor sînt influențate în bună parte de propaganda socialistă care îndemna pe țăranii „să nu plătească pământul ce li se dă prin expropriere”. Moșierii erau înspăimîntați și în scrisorile către prefect arătau că „asemenea propagande nenorocite îi antrenează pe toți țăranii în malsă și dacă nu se iau măsuri de urgență, atunci ei sînt siliți să părăsească conacele și să fugă”¹⁸⁾.

Mijloacele locale de reprimare sînt anihilate și cei 2—3 jandarmi din comună nu pot înfrunta furia maselor revoltate. De aceea moșierii fac apel la comandantul Companiei de jandarmi din Buzău să le trimită ajutoare, căci așa cum arată moșierul din comuna Baba Ana, satul Cireșanu, raionul Mizil, „nici viața mea nu mai e sigură, mai ales că acum sînt mulți țăranii din aceia care spun că nu se lasă pînă ce nu vor omori un boier”. „Vă mai informez — adaugă moșierul — că acești țăranii sînt înarmați pînă în dinți, căci toată noaptea trag focuri de armă”¹⁹⁾.

În lupta lor contra moșierilor și arendașilor, țăranii devin uniți și solidari. Pe moșia proprietarului Gheorghiu, din Baba Ana, țăranii refuză în masă să iasă la lucru, pe oîmp, dacă acesta nu le plătește atît cît socot ei că li se cuvine. Cînd proprietarul încerca să aducă oameni străini la muncile agricole și mai ales pluguri la arat, țăranii localnici le ieșeau înainte și-i izgoneau, spunîndu-le că moșierul nu plătește cîstit. Înfricoșat peste măsură, moșierul Gheorghiu arăta că această revoltă a țăranilor dacă se generalizează „constituie un pericol național pentru întrecă țară și nu se știe ce poate ieși din acest sat plin de bolșevici care sînt înarmați”²⁰⁾.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a însemnat un moment de cotitură și pentru activitatea grupurilor revoluționare din România care încep să înțeleagă principiile marxist-leniniste. Membrii grupurilor comuniste au înțeles just ideea leninistă, după care eliberarea definitivă de sub exploatare nu poate fi realizată decît prin revoluție.

Apariția grupurilor comuniste în țara noastră și activitatea desfășurată de ele trebuie apreciată pornind de la faptul că ele reprezentau aripa revoluționară în mișcarea muncitorească din țara noastră, în condițiile ascuțirii luptei de clasă dintre proletariat și burghezie și ale avîntului revoluționar din perioada anilor 1917—1921. În timp ce conducerea oportunistă a P.S.D.-ului prin activitatea sa frîna organizarea proletariatului pentru lupta revoluționară, trăda clasa muncitoare, prin adoptarea tot mai fătîșă a pozițiilor poli-

¹⁶⁾ Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 206/1919, f. 111—112.

¹⁷⁾ Ibidem, dos. 208/1918, f. 321.

¹⁸⁾ Ibidem.

¹⁹⁾ Ibidem, f. 320.

²⁰⁾ Ibidem, f. 321.

tice și ideologice ale burghezo-moșierimii, grupurile comuniste alcătuite din elemente înaintate se străduiau să urmeze calea revoluționară după exemplul proletariatului rus.

La Buzău, lupta dintre membrii grupului comunist și socialiștii de dreapta s-a dus, în primii ani după război, în jurul problemei afilierii la Internaționala a III-a, Comunistă. Grupul de dreapta al socialiștilor buzoieni căuta să justifice atitudinea potrivnică cu argumente oportuniste: „afilierea e prea precoce din partea socialismului român deoarece în alte țări mai mari și mai înaintate decât țara noastră nu s-au afiliat, ca: Franța, Anglia, Italia și nici Germania”²¹⁾.

Grupurile comuniste din țara noastră au meritul istoric de a fi dus o largă activitate propagandistică și agitatorică în rândurile maselor, chemându-le la luptă pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, pe cale revoluționară. Manifestele lansate de grupurile comuniste chemau pe muncitori și țărani să pornească strîns uniți la luptă împotriva exploatarelor.

La Buzău, în jurul grupului comunist s-a întărit și dezvoltat aripa de stînga a secțiunii locale a partidului socialist. Elementele înaintate din aripa de stînga duceau o vie propagandă în rîndul muncitorilor. Astfel la schela petroliferă Arbănași s-au găsit lipite pe pereți manifeste revoluționare. Manifestele sînt străbătute de un înalt spirit internaționalist. Ele îndeamnă muncitorimea din țara noastră să fie alături de poporul rus care a sfărîmat lanțurile exploatareii capitaliste și luptă pentru întronarea socialismului. Referindu-se la situația din țara noastră, manifestul demască guvernele trădătoare care cu concursul militarismului german continuau după război să facă „legi reacționare, să impună munci obligatorii, să terorizeze masele, iar cei care caută să protesteze sînt închiși în subteranele Jilavei — sau numai să gîndească altfel decât polițiile domnilor Marghiloman, Țigara-Samurcaș, Machensen, Pincoffs etc. sînt arestați, chinuiți și condamnați fără motive”. Manifestul relevă că vinovate de dezastrul țării sînt toate partidele reacționare, toate guvernele trădătoare, toată ciocoimea care a stat în timpul războiului la adăpostul baionetelor germane, iar acum cu ajutorul acestor baionete „ei pot închide și teroriza, pot ucide în Basarabia zeci de muncitori”.

Hotărîrea fermă de a lupta și previziunea că în viitorul apropiat clasa muncitoare va cuceri puterea politică reiese cu deosebită claritate din manifest: „Miine domnii Marghiloman, Averescu, Brătianu, vor trebui să deie socoteală bolșevismului român... [pe] care nu-l vor putea zdrobi așa cum au zdrobit țărănimea în 1907”.

Manifestul cere mobilizarea clasei muncitoare, care trebuie să se pregătească să smulgă puterea din mîna stăpînitorilor, fabricile și pămîntul, pentru a fi înlăturată sărăcia, mizeria și ignoranța, pentru a introduce și la noi „domnia adevărată a poporului muncitor și pentru a face din România o republică socialistă”. Manifestul se încheie cu lozinci mobilizatoare de luptă: „Trăiască socialismul! Trăiască revoluția!”²²⁾.

Avîntul revoluționar al maselor crește mai ales în a doua jumătate a anului 1918. Mișcarea muncitorească în întreaga țară lua o amploare din

²¹⁾ Ibidem, dos. 299/1920, f. 38.

²²⁾ Ibidem, dos. 160/1918, f. 41.

ce în ce mai mare. Într-o notă secretă a siguranței din Ploiești, către siguranța din Buzău, se arată că, o dată cu mișcarea muncitorilor din București, muncitorii din orașul Ploiești au declarat și ei grevă. Mișcarea grevistă a muncitorilor apărea ca „o mișcare organizată, cu un caracter general și primordios. Vă cerem — adăuga nota — să luați înțelegere cu comandanții militari și să aplicați strict dispozițiile stării de asediu”²³).

Nota se încheie cu sublinierea că „trebuie luate toate măsurile pentru a nu izbucni revoluția socială. Organizațiile sindicale trebuie puse sub atenția poliției căutând a-i întoarce de la orice hotărâre de solidarizare...”

În timp ce masele muncitoare se frământau așteptând din partea conducerii partidului socialist cuvântul hotărâtor, șefii social-democrați de dreapta nu știau cum să tempereze spiritul revoluționar al oamenilor muncii. Trădind cauza proletariatului, ei încercau în fel și chip să înăbușe lupta revoluționară, în cadrul strimț al legalității burgheze. Prin aceasta oportuniștii din conducerea partidului socialist se situau pe o poziție reformistă trădătoare. Și la Buzău această luptă între elementele comuniste și cele oportuniste se ascutea pe zi ce trece. La ședințele pe care le țineau muncitorii, elementele de dreapta au fost acuzate de trădare. Muncitorii considerau că acestea s-au aliat cu burghezia, întrucât refuzau să ducă muncă de propagandă în rândul muncitorilor forestieri de la Nehoiu, aducând motive nefăcute²⁴).

La Buzău, elementele comuniste, ducându-și activitatea în cadrul clubului sindicatului socialist din localitate, arătau în cuvântările lor că masele populare trebuie să fie atrase la viața politică prin înscrierea lor în sindicat, în scopul luptei împotriva asupritorilor. Se organizau festivaluri, serbări, unde muncitorii aduceau pe scenă piese de teatru cu un conținut revoluționar ca: „Dezrobirea muncii”, monologul „Pușcăria”, procurau filme cu același conținut ca „Parias” și altele.

Elementele comuniste au luptat pentru reorganizarea sindicatelor la Buzău, având ca orientare politică sindicatele revoluționare create în București. Astfel, în ziua de 23 ianuarie 1920, la întrunirea muncitorilor de la Depoul C.F.R. Buzău, unde au participat și delegați din Transilvania și Banat, sindicaliștii au cerut afilierea la Internaționala a III-a, Comunistă. Secretarul secției partidului socialist din Buzău a vorbit muncitorilor despre revoluția din Rusia condusă de Lenin, arătând că în revoluția proletariatului din țara noastră un rol important trebuie să-l aibă armata revoluționară. „Armata Roșie din Rusia a bătut toate armatele intervenționiste: franceze, engleze, poloneze etc.”. Vorbitorul chema muncitorimea buzoiană să se solidarizeze cu victoria Revoluției Socialiste din Rusia, cu victoria Armatei Roșii. În această victorie, arăta vorbitorul, un factor important l-a constituit „lupta soldatului bolșevic care a luptat cu ardore pentru drepturile și cauza revoluției”²⁵).

Noile măsuri luate de guvern, pentru a împiedica mișcarea muncitorească să ia amploare, n-au speriat pe muncitori, ci, din contra, lupta s-a întesit și mai mult. Lupta pentru revendicările economice se împletea strâns

²³) Ibidem, f. 53.

²⁴) Ibidem, dos. 299/1920, f. 41.

²⁵) Ibidem, dos. 160/1918, f. 11.

cu revendicările politice. Greva politică a fost cea mai înaltă formă de luptă în această perioadă. Petroliștii buzoieni solidari cu muncitorii de pe Valea Prahovei au intrat în grevă la 31 iulie 1919, continuând greva și pe ziua de 1 august. Petroliștii de la Arbănași, intrați în grevă în număr de 700, au cerut să nu se aducă armata în mijlocul lor și să li se plătească pentru zilele în care n-au lucrat. Cei 14 jandarmi trimiși aici de către Compania de jandarmi Buzău neputând reprimă mișcarea, conducerea schelei a trebuit să accepte cererile muncitorilor ²⁶).

În toată această perioadă muncitorii au împletit lupta pentru revendicările lor economice și politice cu lupta hotărâtă pentru apărarea Rusiei Sovietice și a Republicii Sovietice Ungare, condamnând odioasele intervenții anilitare imperialiste la care participa guvernul burghezo-moșieresc din România.

Muncitorii conștienți, care activau în gruparea de stînga a partidului socialist, protestau împotriva guvernului român care refuza să încheie pace cu Rusia Sovietică și a faptului că muncitorilor închiși nu le acorda amnistie generală ²⁷).

Munca de propagandă ideologică, dusă de elementele cele mai înaintate din cadrul partidului socialist din Buzău, a avut un ecou deosebit în rîndul țăranilor pe care căutau a-i antrena în viața politică. Astfel, în comuna Breaza din raionul Mizil, partidul socialist a înființat o secție cu un număr de 25 membri. La o întrunire a muncitorilor și a țăranilor din satul Breaza, la care au luat parte și delegați din partea partidului socialist din Buzău, în ziua de 21 februarie 1920, în fața celor peste 200 de țărani, vorbitorii au scos în evidență necesitatea luptei comune a țăranilor alături de muncitori pentru demobilizarea generală, amnistie generală și încheierea păcii cu statul sovietic ²⁸).

La începutul anului 1920, combativitatea crescîndă a muncitorimii din țara noastră, experiența de luptă acumulată, toate acestea se exprimau în formularea unor importante revendicări politice.

În grevele desfășurate în prima jumătate a anului 1920 principalele revendicări ale muncitorilor erau: recunoașterea dreptului de organizare, recunoașterea comitetelor de întreprindere, reducerea zilei de muncă, desființarea amenzilor etc.

La Buzău, ca de altfel în întreaga țară, situația muncitorimii devenea din ce în ce mai grea. Muncitorii erau lăsați la bunul plac al speculanților și al slugilor patronilor, care îi exploatau după voia lor. La consfătuirea din 29 ianuarie 1920, ținută la clubul socialist din Buzău, muncitorii de la rafinăria Saturn au demască comisia interimară a orașului Buzău, care lăsa populația fără pîine. Muncitorii au arătat în cuvîntul lor că comercianții fac speculă cu făină. Astfel, un comerciant din Piața Daciei, în unire cu organele superioare din administrația C.F.R., aducea vagoane de făină și le oprea în stația Tabărăști, la o depărtare de 10 km de Buzău, și apoi cu

²⁶) Traian Lungu și S. Columbeanu, *Contribuție la studiul mișcării greviste din România în anii 1919-1920*, în „Studii”, nr. 5/1957, p. 90.

²⁷) Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 299/1920, f. 47.

²⁸) Ibidem, f. 47-48.

camioanele transporta făina la prăvălia sa din centrul oraşului, unde o vindea la preţ de speculă²⁹⁾.

O comisie de control, formată din muncitori, găseşte peste 7 vagoane de făină la diferiţi speculanţi din oraş. Cu toate acestea, proprietarii comercianţi, aşa cum arată prefectul într-o adresă către Ministerul de Interne, „refuză să pună la dispoziţia prefecturii surplusul lor, populaţia din oraşul Buzău fiind lipsită timp de 6 zile de pâine şi mălai a început să se agite“³⁰⁾.

În acest timp, la fabrica de cherestea din Nehoiu, raionul Cislău, muncitorii cer în memoriile lor către direcţia întreprinderii: recunoaşterea sindicatului, recunoaşterea delegaţilor muncitorilor pe ateliere şi pe bresle, recunoaşterea unei săli de întrunire proprie a muncitorilor, reducerea orelor de lucru, mărirea salariilor tuturor muncitorilor organizaţi (sindicalişti), muncitorii organizaţi în sindicat să nu mai fie înlăturaţi de la lucru fără ştirea consiliului muncitoresc, lucrătorii noi angajaţi să nu mai fie primiţi în fabrică fără ştirea şefului de atelier, chiar dacă sînt aduşi de vreun agent al societăţii, pentru femei să se fixeze o leafa zilnică de la 8 lei în sus, să se organizeze spitalul, iar în cadrul lui să se aducă şi un medic specialist, alimentele aduse de întreprindere, prin cantina muncitorilor, să fie vîndute la preţul de cost, iar cheltuielile de administraţie să fie susţinute de către întreprindere. Pe lângă acestea ei mai ridicau şi alte revendicări mai mărunte, ca prelungirea iluminării electrice seara, înlesnire pentru procurarea lemnului de foc etc.³¹⁾.

În adunările lor, muncitorii de la fabrica din Nehoiu arătau că guvernele care se perindă la cîrma ţării, şi în special guvernul liberal, jefuiesc avutul poporului muncitor. „Nu s-au îngrijit decît de a înfiinţa bănci, unde şi-au depus capitalurile jefuite de pe spinarea muncitorimii, şi-au asigurat pensii viagere, provenite din dobinzile plătite de împrumutaţi“³²⁾.

Mergînd pe linia de propagare a ideilor revoluţionare în rîndul ţăranilor, muncitorii forestieri de la Nehoiu ţineau întruniri cu ţăranii din comunele învecinate, înscrind pe ţărani în sindicatul muncitorilor forestieri³³⁾.

În vederea pregătirii grevei generale din octombrie 1920, din partea organizaţiilor muncitoreşti din Bucureşti este trimis un delegat, la Buzău, care participă la una din şedinţele muncitorilor în vederea pregătirii grevei. Analizînd mişcarea muncitorească de la Buzău, delegatul scoate în evidenţă faptul că muncitorii buzoieni trebuie să fie uniţi şi solidari în lupta lor împotriva burgheziei, iar în timpul desfăşurării grevei, atunci cînd armata, sau o parte din ea, îşi va îndrepta armele contra lor, muncitorii să aibă de partea lor şi pe ţărani³⁴⁾.

Încă din primăvara anului 1920, masele de muncitori, secţiile partidului socialist, organizaţiile sindicale, cereau tot mai insistent declararea grevei generale pe întreaga ţară, ca o formă mai înaltă de luptă, prin care nădăjduiau că îşi vor putea impune revendicările. Marile greve generale pe ramuri

²⁹⁾ Ibidem, f. 22.

³⁰⁾ Ibidem, f. 100.

³¹⁾ Ibidem, f. 35.

³²⁾ Ibidem, f. 46.

³³⁾ Ibidem, f. 45.

³⁴⁾ Ibidem, f. 88.

sau localități care s-au desfășurat în perioada martie-septembrie — greva cefeștilor și a muncitorilor din porturi, a metalurgiștilor din București, a minerilor din Valea Jiului, grevele generale demonstrative de la Cluj, Timișoara, Arad, Tg. Mureș, Reșița etc. — arătau că se creaseră condițiile pentru a se trece la greva generală pe întreaga țară³⁵).

La Buzău, începând cu luna aprilie 1920, au loc greve ale muncitorilor din diferite întreprinderi. Astfel, la 23 aprilie, muncitorii de la depoul C.F.R. se solidarizează cu muncitorii de la depoul C.F.R. din Brăila, iar după 2 zile de la izbucnirea grevei brăilenilor intră în grevă și buzoiienii. Conducerea depoului de la Buzău a înlocuit pe muncitorii greviști cu soldați din Reg. 48 Infanterie, iar pentru menținerea ordinii a fost concentrat un batalion din Reg. 37 Infanterie, adus din altă localitate, în scopul menținerii așa-zisei „ordine” și de a face totul ce le va sta în putință pentru reprimarea mișcărilor greviste³⁶).

Greva începută la C.F.R. în luna aprilie 1920 continuă și în luna mai. Conducătorii mișcării greviste de la depoul C.F.R. din Buzău, cu ocazia alegerilor din 1920, duc o vie propagandă în rîndul țărănimii, pentru a fi atrasă de partea muncitorilor, împărțind manifeste muncitorești, cu caricaturi ale reprezentanților partidelor politice (unele reprezentau o hidră cu 4 capete care purta capul lui Brătianu, Averescu, Tache Ionescu și Marghiloman). Numărul acestor manifeste a fost atît de mare, încît numai siguranța în nota ei menționa că a distrus peste 3.000 de exemplare găsite prin sate³⁷).

Cu ocazia zilei de 1 Mai 1920, muncitorii au răspîndit la Buzău un manifest intitulat „1 Mai sărbătoarea muncii”, care chema la luptă pe țărani alături de muncitori, arătînd că muncitorii „cer dreptul lor, iar pentru țărănime pămînt”.

Sărbătoarea zilei de 1 Mai s-a desfășurat la Buzău după un program bine definit. S-a ținut mai întîi o întrunire care urma să fie terminată printr-o manifestație de stradă. Manifestația a fost însă împiedicată de poliție. Și în celelalte centre muncitorești din ținutul Buzăului ca : Arbănași, Nehoiu și Ojasca, ziua de 1 Mai a fost sărbătorită prin întruniri muncitorești³⁸).

În toată luna mai a anului 1920 muncitorii C.F.R.-iști au stat în grevă. Conducerea grevei de la Buzău a luat măsuri contra spargătorilor de grevă, arătînd în memoriile lor către conducerea întreprinderii că dacă aceștia nu vor fi dați afară de la lucru, toți muncitorii greviști vor rămîne mai departe în grevă³⁹).

În timpul grevei, în fiecare zi, muncitorii țineau ședințe la clubul socialist. În seara zilei de 8 mai 1920, muncitorii C.F.R.-iști de la Buzău au fost anunțați de la București că se pregătește o grevă generală, de solidaritate cu lupta lor, la care vor participa muncitorii de la tramvaie, din fabrici, precum și muncitorii brutari⁴⁰). Alături de muncitorii de la

³⁵) „Scînteia” din 20 octombrie 1960.

³⁶) Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 299/1920, f. 174.

³⁷) Ibidem, f. 167.

³⁸) Ibidem, f. 89.

³⁹) Ibidem, f. 90.

⁴⁰) Ibidem, f. 108.

C.F.R. intră în grevă și muncitorii de la calea ferată particulară Buzău-Nehoiși, precum și cei de la telefoane. Muncitorii de la calea ferată Buzău—Nehoiși, puși în legătură cu cei din București, primesc manifeste pe care le răspindesc în oraș⁴¹⁾).

În urma grevelor, care țin mai bine de două luni și jumătate, muncitorii de la C.F.R. obțin unele revendicări ca : „salarii duble, precum și câte un costum de haine“. Greviștii au cerut de asemenea să li se plătească salariile și pe timpul cât au stat în grevă. Cei care n-au intrat în grevă, dar au susținut pe greviști cer să li se satisfacă și lor revendicările, ca și celorlalți, altfel greva va izbucni din nou⁴²⁾).

Solidari cu muncitorii de la C.F.R., petroliștii de la Arbănași țin întruniri unde iau hotărârea că dacă în 7 zile nu li se satisfac cererile ca : reducerea orelor de lucru, mărirea salariilor tuturor muncitorilor, recunoașterea sindicatului ș.a., vor intra și ei în grevă. De asemenea, tot în semn de solidarizare cu C.F.R.-iștii, mai hotărăsc ca să dea fiecare muncitor salariul pe o zi, pentru ajutorarea greviștilor de la C.F.R. Conștienți de însemnătatea luptei, muncitorii petroliști de la Arbănași întocmesc planul luptei greviste, hotărând ca la semnalul sirenei să lase cu toții lucrul și să meargă la întrunire⁴³⁾).

Nici muncitorii de la mina de cărbuni Ojasca, satul Palanca, comuna Unguriu, raionul Buzău, nu se lasă mai prejos. Aici minerii au declarat grevă, pe timp de 8 zile, din cauza condițiilor de lucru extrem de grele și a salariilor de mizerie. Ei arătau în memoriile lor că nu există nici un fel de securitate pentru muncitori : săpăturile din galerii, nefiind bine consolidate, au dat naștere la prăbușirea tunelului principal. La greva minerilor se alătură și căruțașii, care cărau cărbunii din mină⁴⁴⁾).

Nici nu se stinsese bine valul grevelor din primăvara anului 1920, când în luna septembrie din același an, grevele la Buzău izbucnesc cu și mai multă tărie. La 16 septembrie 1920, la fabrica Saturn, circa 50—60 muncitori declară grevă cerând mărirea salariilor cu 30—40 %. Direcția a trebuit să le satisfacă cererile, dar numai în parte ; s-au mărit salariile cu 10—25 %⁴⁵⁾).

Muncitorimea buzoiană câștigă experiență în focul luptelor greviste. Acum grevele capătă un caracter politic mai pronunțat. În ședința din 14 septembrie 1920, ținută în sala sindicatului din Buzău, muncitorii metalurgiști au discutat problema luptei împotriva guvernului care vrea să militarizeze toate fabricile și instituțiile publice și particulare. Muncitorii înaintează un memoriu de protest către guvern, arătând că, dacă fabricile vor fi militarizate, ei vor declara grevă generală⁴⁶⁾). A doua zi, muncitorii C.F.R.-iști țin și ei o întrunire pentru a se solidariza cu lupta metalurgiștilor. Unul dintre fruntașii sindicalști, luind cuvântul la întrunire, vorbește tovarășilor

⁴¹⁾ Ibidem, f. 150.

⁴²⁾ Ibidem, f. 172.

⁴³⁾ Ibidem, f. 125.

⁴⁴⁾ Ibidem.

⁴⁵⁾ Ibidem, f. 188.

⁴⁶⁾ Ibidem, f. 194.

săi despre necesitatea unirii lor în lupta cu patronii capitaliști, care i-au adus în stare de robie⁴⁷⁾.

În vederea izbucnirii grevei generale, care urma să înceapă la 20 octombrie 1920, muncitorii de la Buzău s-au întrunit în sala Moldavia în mai multe rânduri. La aceste întruniri au luat parte și delegați de la București și din alte centre muncitorești ca Nehoiu și Arbănași. Muncitorii C.F.R.-iști au hotărât să înceapă greva mai întâi la depoul C.F.R., urmînd ca la început să intre în grevă șefii de depou, subșefii mecanici, focarii, iar în urmă muncitorii de la ateliere. Programul de revendicări al greviștilor de la C.F.R. cuprindea: sporirea salariului de scumpete o dată și jumătate, diurnă fixă pentru sporul de kilometri efectuat în afara orelor de muncă etc.⁴⁸⁾. Muncitorii mai hotărâse ca la ordinele de chemare ale Cercului Militar să nu se prezinte nimeni. Ordinele de chemare vor fi strinse de conducerea grevei și vor fi înaintate Comendurii militare.

În ziua de 18 octombrie 1920, greva fiind declarată, circulația pe C.F.R. a fost paralizată datorită faptului că mecanicii au intrat în grevă împreună cu lăcătușii de la ateliere⁴⁹⁾. În stația C.F.R. Buzău mecanicii au fost înlocuiți cu militari din Regimentul C.F.R. A fost declarată starea de asediu, iar stația a fost pusă sub paza Regimentului 48 Infanterie Buzău. În momentul în care au intrat în grevă și muncitorii de la ateliere, Cercul de recrutare Buzău dă ordin să fie mobilizați toți muncitorii participanți la grevă. Rapoartele poliției arată starea dezastruoasă a circulației trenurilor pe ruta Buzău. Trenurile soseau cu întârziere de peste 10 ore, iar plecările din stație se făceau cu întârziere de peste 4—5 ore⁵⁰⁾.

În ziua de 20 octombrie 1920 intră în grevă muncitorii de la fabrica Saturn, la care se alătură metalurgiștii, tăbăcarii, chelnerii și alții. Greviștii țin o întrunire care durează 6—8 ore, în urma căreia se hotărâște începerea grevei generale la ora 11 seara, în aceeași zi.

Conducerea oportunistă a dat dispozițiuni greviștilor ca în timpul grevei să stea fiecare acasă, așteptînd revendicările și comunicarea pentru a relua lucrul.

În urma ordenelor date de minister pentru concentrarea muncitorilor greviști, la Buzău sînt chemați la concentrare și arestați 3 lucrători greviști de la fabrica de petrol Saturn⁵¹⁾. De asemenea a fost urmărit și arestat secretarul partidului socialist din localitate.

Greva generală din octombrie 1920 a cuprins întreaga muncitorime din România; ea a fost prima acțiune unită pe toată țara, prima grevă generală din România. Dar atît la Buzău, cît și în celelalte părți ale țării, conducerea reformistă din cadrul partidului socialist a acceptat încetarea grevei, fără ca în prealabil guvernul să satisfacă revendicările muncitorilor greviști.

Lipsa de organizare, lipsa de conducere revoluționară unitară, lipsa unor legături trainice cu aliatul firesc, țărănimia muncitoare, lipsa unui

⁴⁷⁾ Ibidem.

⁴⁸⁾ Ibidem, f. 198.

⁴⁹⁾ Ibidem, f. 308.

⁵⁰⁾ Ibidem, f. 323.

⁵¹⁾ Ibidem, f. 196. O dată cu muncitorii de la Saturn au intrat în grevă și muncitorii de la conducta de petrol, împreună cu petroliștii din Ploiești. Semnalul grevei a fost oprirea petrolului de a mai circula pe conductă.

partid revoluționar s-au făcut simțite în desfășurarea luptelor. Faptul că muncitorimea nu avea un partid marxist-leninist nu a dat proletariatului posibilitatea de a respinge și înfringe atacul claselor exploatare. Trădarea liderilor reformiști din sânul partidului socialist a fost o principală cauză a înfrângerii greviștilor.

„Greva generală ca și celelalte lupte de clasă din anii 1918—1920 au avut însă o mare importanță în dezvoltarea conștiinței și organizării de clasă a muncitorilor, pentru dezvoltarea procesului de clarificare ideologică în mișcarea muncitorească”⁵²).

După încetarea grevei generale din octombrie 1920, prima ședință a muncitorilor din Buzău s-a ținut în ziua de 22 noiembrie 1920. Acum s-a pus în discuție reorganizarea partidului și s-a făcut critica conducerii grevei. Au fost discuții aprinse între gruparea de stînga și cea de dreapta (oportunistă) din cadrul partidului socialist. Elementele revoluționare au demascât pe trădătorii grevei, au arătat că în desfășurarea grevei nu a fost o deplină solidaritate, ca și o unitate de conducere și de acțiune⁵³).

Muncitorii au cunoscut mai bine elementele oportuniste de dreapta și s-au grupat în jurul aripei stînga a Partidului Socialist.

Luptele muncitorimii din anii 1918—1920, marile greve și revendicările politice prevăzute în programul de luptă au pregătit terenul pentru înființarea unui partid de tip nou, marxist-leninist. Ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, activitatea desfășurată de Internaționala a III-a, Comunistă, experiența proprie orientează clasa muncitoare din țara noastră spre crearea unui partid de tip nou, marxist-leninist, în stare să conducă clasa muncitoare la victorie. Inamnată din ce în ce mai mult cu învățătura marxist-leninistă, mișcarea muncitorească, în sânul căreia luaseră naștere grupurile comuniste, se îndreaptă pe calea luptei aprige împotriva oportunistului, a șovinismului din partidul socialist, pentru transformarea lui într-un partid consecvent revoluționar, într-un partid comunist.

Crearea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare, capabil să reprezinte interesele maselor de oameni ai muncii, călăuzit de principiile Internaționalii a III-a, Comuniste, devenise necesară și posibilă. Transformarea aceasta a fost rezultatul unui șir întreg de mari lupte ale clasei muncitoare, lupte care au adus schimbări profunde. „Transformarea unui partid de tip vechi din Europa, — spunea Lenin — a unui partid parlamentar, în realitate reformist și numai o leacă vopsit cu o culoare revoluționară, într-un partid de tip nou, într-un partid cu adevărat revoluționar, cu adevărat comunist, este un lucru extraordinar de greu”⁵⁴).

Anul 1921 la Buzău, ca și în întreaga țară, începe sub semnul pregătirii unor noi lupte de clasă, sub semnul constituirii partidului de tip nou. Încă din primele zile ale lunii ianuarie 1921 muncitorii de la fabrica forestieră Götz din comuna Nehoiu, raionul Cislău, declară grevă de protest împotriva administrației întreprinderii care a concediat în mod ilegal mai mulți muncitori. În ziua de 4 ianuarie 1921, încercarea administratorului de

⁵²) V. Liveanu, *Mișcarea muncitorească din București în anii 1917—1921*, în „Studii”, nr. 5/1959, p. 182.

⁵³) Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 299/1920, f. 196.

⁵⁴) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 33, E.S.P.L.P., 1957, p. 198.

a înlocui pe muncitorii concediați cu alții nu a dat nici un rezultat. Spărgătorii de grevă angajați în locul muncitorilor concediați sînt înlăturați de conducerea sindicatului muncitorilor forestieri. O delegație, compusă din mai mulți muncitori forestieri, vine la administrație și cere socoteală pentru concedierea tovarășilor lor. În urma protestului delegaților muncitorilor, administratorul Giuseppe Lazzari amenință pe toți muncitorii sindicaliști că-i va concedia în masă, dacă se mai solidarizează cu cei dați afară⁵⁵⁾.

Greva din anul 1921 de la Nehoiu a fost bine organizată de conducerea sindicală din fabrică. Din declarațiile făcute la proces, de către administratorul Lazzari, care se adresase justiției, reiese că muncitorii de la fabrica Nehoiu au ținut numeroase ședințe unde „au atacat dinastia, guvernul și boierii”. Administratorul vedea în această unitate de luptă a muncitorilor „un pericol pentru liniștea locală”⁵⁶⁾.

Dintre muncitorii care au făcut parte din delegația de protest, doi au fost arestați. Greva a izbucnit în ziua de 4 ianuarie 1921, ora 12, și au participat la ea un număr de 300 muncitori. Trenurile au fost oprite de a mai porni în pădure pentru a transporta lemne de lucru în fabrică; la orele 14, cînd unul din mecanici a încercat să iasă cu trenul pe poarta fabricii, a fost împințat de un grup mare de muncitori greviști, la care s-au alăturat femei și copii cu țapine și bastoane și l-au silit să se întoarcă⁵⁷⁾.

Mișcarea grevistă de la Nehoiu nu a fost un fapt întâmplător. Ea s-a datorat nu unor „elemente recalcitrante”, așa cum au căutat să arate organele polițienești și administrative în timpul procesului, ci nemulțumirilor ivite de pe urma exploatații muncitorilor de către conducerea fabricii. Mișcarea grevistă și lupta hotărîită dusă de muncitorimea buzoiană, în anii de după război, a dus la dezvoltarea conștiinței de clasă și la acumularea unei experiențe bogate de luptă. Muncitorii sînt din ce în ce mai convinși că cei care sînt alături de ei și luptă pentru binele lor nu pot fi alții decît comuniștii.

La 8—13 mai 1921 are loc Congresul I al Partidului Comunist din România. El reunea, pentru prima oară în istoria țării, organizațiile muncitorești din toate provinciile, în cadrul unui partid unic, consecvent revoluționar. Vechile partide, pe provincii, încetau să mai existe.

Partidul Comunist din România s-a plămădit în focul marilor lupte de clasă din România anilor 1918—1919—1920, în focul avîntului revoluționar produs în țara noastră de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Lupta pentru crearea P.C.R. a fost totodată și o aprigă luptă dusă în mișcarea muncitorească între ideologia marxist-leninistă și cea oportunistă și reformistă.

„Crearea Partidului Comunist din România — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”⁵⁸⁾.

⁵⁵⁾ Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 378/1921, f. 4.

⁵⁶⁾ Ibidem, f. 5.

⁵⁷⁾ Arh. St. Buzău, Tribunalul jud. Buzău, dosarul grevei muncitorilor de la fabrica Nehoiu, 1921, f. 24.

⁵⁸⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 368.

În fața tinărului partid comunist se puneau probleme grele. După trei ani de la terminarea războiului imperialist, țara se afla într-un mare haos. Jaful armatelor germane, la care se adăuga exploatarea capitaliștilor autohtoni, a secătuit la maximum țara și poporul muncitor.

Intr-un manifest lansat de Partidul Comunist din România se demasca starea grea în care se afla poporul după „așa ziii ani de refacere a țării”. Astfel, așa cum arată manifestul adresat muncitorilor, țăranilor și soldaților, manifest care a fost găsit pe strada Unirii, azi strada Filimon Sîrbu, de poliția din Buzău, se vede că cei „întorși de pe front schilozi, bolnavi, îmbătriniți înainte de vreme au găsit părinții, soțiile, copiii pe drumuri, goi și flămânzi. Toți dușmanii vinduți germanilor și toți trădătorii intereselor clasei muncitoare strigau „lumea trebuie refăcută, România trebuie refăcută”. Lozinca lor era „muncii băieți!”. Dar pentru cine trebuia să muncească poporul asuprit? Pentru buzunarele capitaliștilor, căci țara rămânea mai departe în mina jefuitorilor. Muncitorii erau lipsiți de bucata de piine zilnică. Patria de care vorbeau ei reprezenta „lipsa, scumpețea, scarlatina, anghina, tifosul, lipsa de școli și de spitale, ciocniri de trenuri, bătaie de joc din partea ofițerilor și autorităților, închisori și ocne”. Manifestul arată în continuare că același lucru se întâmplă și în țările din Europa apuseană. Băncile încetaseră plățile, falimentele se țineau lanț, criza cea mare se apropia. În schimb în Rusia Sovietică exploatarea omului de către om fusese înlăturată, iar muncitorii construiau o viață nouă. Manifestul, adresându-se soldaților îi îndeamnă să fie alături de cei care zac în închisori și ocne, bătuți și nemîncați: „Mulți dintre voi, soldați, ați fost de gardă la închisorile și casele comuniștilor și unii din voi au fost siliți să tragă în ei atunci cînd cereau piine și dreptate”. Manifestul arată poporului că idealul comuniștilor se împletește cu năzuințele cele mai adînci ale tuturor celor care sînt năpăstuiți și asupriți. El constituie un program de luptă al clasei muncitoare arătînd că pămîntul trebuie să treacă în mîinile țăranilor fără plată și fără angarale. În locul poliției, curților marțiale, închisorilor, în locul comerciantului, speculantului, în locul tuturor acelor care jefuiesc și batjocoresc, să domnească „puterea sfaturilor muncitorilor, țăranilor și soldaților”. Manifestul îndeamnă pe soldați să refuze să lupte împotriva Rusiei Sovietice, să refuze să traga în greviști, în frații lor țărani care se vor răscula pentru pămînt. „Nu vei asculta pe comandanți, treci de partea fraților tăi cu arma în mînă și cu ei pornește la lupta împotriva stăpînilor tăi”⁵⁹).

În încheiere manifestul face un apel către muncitori, țărani și soldați care trebuie să fie uniți în lupta comună pentru răsturnarea burgheziei și instaurarea sfaturilor muncitorești-țăărănești, precum și pentru formarea unei armate revoluționare care să apere cuceririle clasei muncitoare⁶⁰).

După crearea P.C.R., în întreaga țară a început un nou val de represii împotriva clasei muncitoare. Partidele de guvernămînt au declanșat o ofensivă patronală împotriva mișcării muncitorești. Astfel, în luna iunie 1921, la depoul C.F.R. din Buzău, muncitorii zileri părăsind lucrul, din cauza sala-

⁵⁹) Arh. St. Buzău, Prefectura jud. Buzău, dos. 378/1921, f. 49.

⁶⁰) Ibidem, f. 50.

riilor de mizerie, și plecând la muncile agricole, comandantul militar al depoului înștiințează organele polițienești care îi aduc pe cei fugiți, cu forța ⁶¹⁾.

În perioada care a urmat înființării partidului, în anii grei ai ilegalității, partidul marxist-leninist, înfruntând cu bărbăție crunta teroare dezlănțuită de clasele exploatare, slujind cu credință interesele oamenilor muncii, le-a luminat calea spre eliberarea de sub jugul exploatarei, i-a mobilizat și i-a condus în lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc. Partidul marxist-leninist al clasei muncitoare a fost singura forță politică consecventă care s-a ridicat cu hotărâre împotriva fascismului și criminalului război antisovietic, a fost inspiratorul, organizatorul și conducătorul insurecției armate a forțelor patriotice de la 23 August 1944.

Insurecția armată de la 23 August 1944 a marcat începutul revoluției populare, constituind un moment hotărâtor în istoria poporului nostru, începutul unor adinci transformări revoluționare.

Luându-și soarta în propriile mâini, poporul nostru, sub conducerea înțeleaptă și fermă a partidului, a obținut în anii care au trecut de la eliberare importante succese în toate domeniile de activitate.

În anii regimului democrat-popular s-a schimbat și fața Buzăului, care a devenit unul din orașele socialiste înfloritoare ale patriei noastre. Oamenii muncii din Buzău, conduși de partid, participă cu însuflețire alături de întregul popor muncitor la desăvârșirea construcției socialiste, al cărei mareș program a fost trasat de cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român.

⁶¹⁾ Ibidem , f. 60.

UNELE ASPECTE DIN LUPTA MUNCITORILOR GĂLAȚENI IMPOTRIVA EXPLOATĂRII BURGHEZO-MOȘIEREȘTI SUB CONDUCEREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMANIA (1921—1944)

M. GUZIEC

Avântul revoluționar care a cuprins toate țările Europei imediat după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie s-a făcut simțit și în țara noastră, în perioada 1917—1922, în situația revoluționară apărută în condițiile contradicțiilor interne ale regimului burghezo-moșieresc. Muncitorimea, în frunte cu grupurile comuniste, s-a ridicat la luptă împotriva exploatării capitaliste, pentru satisfacerea revendicărilor economice și politice, pentru apărarea Rusiei Sovietice, pentru pace și libertate. Grevele, demonstrațiile și luptele muncitorești au crescut an de an, culminând cu greva generală din 1920.

Situația revoluționară existentă în 1917—1920 în România nu s-a putut transforma, însă, în revoluție tocmai pentru că n-au existat factorii subiectivi pentru aceasta și, în primul rînd, pentru că nu a existat un partid proletar marxist-leninist.

Experiența evenimentelor revoluționare din 1917—1920, experiență acumulată în focul marilor bătălii de clasă din acești ani, încununată cu greva generală din octombrie, a arătat cu claritate muncitorilor necesitatea de a-și făuri un partid comunist.

La Congresul I, din 8—13 mai 1921, se înființează Partidul Comunist din România, partid de tip nou, detașamentul de avangardă, organizat al clasei muncitoare, ceea ce a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România.

Stabilizarea relativă, parțială și vremelnică a capitalismului, care urmează acestei perioade de avînt revoluționar, realizată pe seama singeroasei exploatări a muncitorilor, nu a putut dezarma clasa muncitoare și nu a făcut-o să renunțe la lupta și la cuceririle obținute în perioada anterioară.

Partidul, conducătorul clasei muncitoare, a găsit metodele tactice cu care clasa muncitoare a putut rezista ofensivei patronale, în anii 1922—1928, și a apărut cu dirzenie interesele vitale ale maselor muncitoare.

Partidul a desfășurat o luptă susținută pentru realizarea unității clasei muncitoare, pentru clarificarea ideologică a maselor, pentru stringerea legă-

turilor cu țărâniea muncitoare și pentru demascarea politicii de oprimare a maselor, dusă de guvernele reacționare. Partidul a ridicat mișcarea revoluționară din țara noastră pe o treaptă superioară.

Reacțiunea burghezo-moșierească, conștientă de forța pe care o reprezintă partidul, îl scoate în afara legii în 1924. Măsura aceasta, așa cum a dovedit-o istoria, nu a putut salva capitalismul din România de la pieire, nu a reușit să înăbușe lupta clasei muncitoare. Riposta imediată la măsura luată de guvernul reacționar de a desființa Partidul Comunist sînt grevele din același an din Valea Mureșului, Arad, Constanța, Timișoara, București etc., care s-au desfășurat sub directa conducere a P.C.R. Amploarea pe care a luat-o mișcarea muncitorească după trecerea partidului în ilegalitate este o dovadă incontestabilă a hotărîrii maselor de a urma politica sa.

P.C.R. își reorganizează activitatea în ilegalitate. Adoptînd o nouă tactică adecvată situației, comuniștii îmbină munca ilegală cu cea legală. O deosebită atenție se acordă organizării sindicatelor. Comuniștii și cele mai înaintate elemente ale clasei muncitoare formează în sindicate „opозиția roșie“, în jurul căreia se string toate elementele revoluționare. Prin sindicatele revoluționare s-au organizat acțiunile de masă de mari proporții din anul 1929, între care cele de la Lupeni dețin un loc de frunte în istoria luptei de eliberare a clasei muncitoare.

Criza economică din anii 1929—1933 cuprinde o perioadă istorică caracterizată de adînci frămîntări sociale și politice. Contradicțiile de clasă s-au ascuțit la maximum. Clasa dominantă, formată dintr-o minoritate a populației țării, a adoptat, în această perioadă, o opoziție net antipopulară, anti-națională, devenind apărătoarea credincioasă a monopolurilor străine.

Clasa muncitoare s-a dovedit a fi singura clasă progresistă și consecvent revoluționară.

Curbele de sacrificiu, amenzile, concedierile în masă, curțile marțiale, împrumuturile în străinătate, trecerea economiei țării sub controlul monopolurilor anglo-franco-americane, organizațiile diversioniste și pregătirea unui nou război împotriva Uniunii Sovietice sînt soluțiile prin care capitaliștii au încercat să iasă din această criză. Dar soluțiile guvernelor burghezo-moșierești nu sînt acceptate de clasa muncitoare.

Elementele dușmănoase, reformiste, strecurate în rîndurile partidului, în aceste împrejurări grele creează o luptă fracționistă, fără de principii, în scopul izolării partidului de mase și a lichidării lui. Datorită sprijinului primit din partea C.E. al Internaționalei a III-a, partidul a reușit să lichideze această luptă fracționistă. Un eveniment de o deosebită importanță în viața partidului, în această perioadă, îl constituie Congresul al V-lea.

Analizînd perspectivele revoluției din țara noastră, lichidînd devierile de la linia marxist-leninistă, risipind confuziile ideologice, Congresul al V-lea dă răspuns problemelor fundamentale ale mișcării revoluționare din România, consolidează unitatea partidului și-l înarmează ideologic în vederea desfășurării luptei pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, pentru cucerirea libertății și independenței sociale și naționale.

Aplicînd linia elaborată de Congresul al V-lea, partidul cheamă masele muncitoare la luptă împotriva exploatării singeroase, împotriva jefuirii și

subjugării țării de către imperialiștii americani, englezi, francezi, împotriva pregătirii războiului antisovietic.

Teroarea sălbatică dezlanțuită de regimul burghezo-moșieresc împotriva P.C.R. nu a putut împiedica totuși luptele muncitorești, organizate de partid împotriva claselor exploatare, pentru obținerea revendicărilor economice și politice.

Grevele muncitorilor ceferiști din Capitală, din Cluj, Iași, Pașcani, Constanța, ca și grevele petroliștilor din Valea Prahovei, din anii 1931—1932, sint preludiul eroicelor lupte duse de muncitorii ceferiști și petroliști în ianuarie—februarie 1933. Luptele din ianuarie—februarie 1933 prin amplexarea lor, prin caracterul revoluționar combativ, prin larga mobilizare a maselor muncitoare și a unor pături populare din toată țara la acțiunile de solidarizare cu greviștii, au constituit o manifestare hotărîtă a forței clasei muncitoare împotriva exploatării, lovind în politica de fascizare a țării și de înfeudare a ei față de imperialism.

Ascuțirea contradicțiilor societății capitaliste face imposibilă pentru burghezie găsirea unei soluții de redresare a economiei capitaliste.

Criza economică din anii 1929—1933 are ca rezultat politic o considerabilă ascuțire a contradicțiilor social-economice interne ale țărilor capitaliste și o înrăutățire a relațiilor dintre aceste țări. Burghezia dintr-o serie de țări capitaliste caută ieșirea din criza economică, pe de o parte, prin instaurarea în interior a dictaturii fasciste, iar pe de altă parte pe calea dezlanțuirii războiului pentru reîmpărțirea coloniilor și a sferelor de influență și a pregătirii războiului antisovietic. În țara noastră, adoptînd aceleași metode, pentru a impune maselor politica de pregătire a războiului antisovietic, burghezia recurge la fascizarea țării. În fața primejdiei ce o reprezenta agresivitatea fascismului, P.C.R. este singura forță care, înfruntînd teroarea, mobilizează masele la lupta împotriva fascismului. Elaborînd o tactică adecvată situației, cu o mare varietate de forme, P.C.R. reușește să organizeze largi mișcări de masă antifasciste, antirăzboinice.

Sarcinile multiple impuse de crearea Frontului Popular Antifascist, în perioada 1934—1938, s-au îndeplinit în condiții foarte grele pentru comuniști, în adîncă ilegalitate. În condițiile de fascizare a țării numeroasele greve organizate de partid — grevele ceferiștilor din București, Iași, Galați, Timișoara, ale petroliștilor din Valea Prahovei din 1934, ale textiliștilor de la Buhuși, ale metalurgiștilor de la Haug (1935), Talpa, Astra, Venus (1936) — au ascuțit spiritul revoluționar al clasei muncitoare.

Organizațiile legale înființate de comuniști, în vederea realizării unității de acțiune a clasei muncitoare, ca Liga Muncii, Amicii U.R.S.S., Liga contra bătaii, Ocrotirea mamei și a copilului, Uniunea Patriotică și multe altele, au adus un aport de seamă în făurirea F.U.M.

Politica aventuristă, promovată de dictatura militaro-legionară, a transformat țara într-o anexă a Germaniei hitleriste. Dictatura militaro-fascistă antonesciană, cu acordul deplin al șefilor partidelor burghezo-moșierești, a împins România, împotriva voinței poporului, în criminalul război antisovietic.

P.C.R. și-a asumat și de data aceasta greaua sarcină istorică de a organiza lupta pentru scoaterea României din războiul antisovietic, pentru răstur-

narea dictaturii militare și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Plini de încredere în victoria Uniunii Sovietice, înfruntând plutoanele de execuție și Gestapoul, comuniștii au organizat sabotaje în uzine, în fabrici și ateliere, au mobilizat grupe de patrioți împotriva mașinii de război hitleriste.

Prin presa ilegală este demascată politica antipopulară, antinațională a burghezo-moșierimii și sînt lămurite masele asupra politicii de pace și de prietenie a Uniunii Sovietice. Manifestele răspîndite cheamă masele la lupta împotriva dictaturii fasciste, împotriva războiului.

Sub conducerea partidului, poporul nostru a luptat cu hotărîre împotriva regimului burghezo-moșieresc înrobitor și, în condițiile create după eliberarea țării prin actul revoluționar de cîvîrșitoare importanță istorică al insurecției armate de la 23 August 1944, a zdrobit puterea politică a claselor exploata-toare, a statornicit o orînduire socială nouă, democrat-populară, a trecut la construirea socialismului.

Sub conducerea P.C.R. lupta maselor muncitoare a fost o forță de nestăvilit care le-a făcut să devină stăpîne pe soarta lor.

În istoria luptei revoluționare pentru eliberarea din exploatarea capitalistă, muncitorimea gălățeană înscrie un capitol remarcabil.

Important centru comercial, prin așezarea sa geografică oferind condiții de acces vapoarelor de mare tonaj, portul Galați deține un rol important în economia capitalistă a Romîniei burghezo-moșierești.

După terminarea primului război mondial, 6% din traficul general al țării se efectua prin Galați. În același timp, prin dezvoltarea unor ramuri industriale, ca industria textilă, metalurgică, alimentară, de prelucrare a lemnului, construcții navale, orașul Galați devine și centru industrial. Dezvoltarea comercială și industrială din anii stabilizării relative a capitalismului concentrează aici numeroase forțe de muncă. Statisticile orașului înregistrează, în anii 1920—1927, o creștere a populației cu 16.000 locuitori.

Economia orașului Galați, în perioada de care ne ocupăm, 1921—1944, nu se dezvoltă într-un ritm continuu, armonios, ci înregistrează perioade de prosperitate și de declin, specifice sistemului economic capitalist și caracterului comercial al activității portuare, fapt ce se reflectă în permanență și în relațiile dintre patroni și proletari.

Supus cunoscutelor metode ale crîncenei exploatarei capitaliste, proletariatul gălățean aducea prin munca sa beneficii enorme patronilor.

În timp ce capitaliștii, din plusvaloarea creată de muncitori, își ridicau palate, fabrici, își construiau vapoare, muncitorii exploatați pînă la totala epuizare fizică se vedeau forțați să suporte toate calamitățile regimului capitalist.

Programul de muncă este de la 7 dimineața la 6 seara, cu un repaus de o oră, la 12. „Orariul acesta de muncă este în toată moara”¹⁾, reclamă muncitorii de la Moara Steaui, iar vinzătorii din magazine protestează că sînt

¹⁾ Arh. St. Galați, Inspectoratul muncii Galați, dos. 7/1934.

obligați să lucreze pînă la orele 23, muncitorii de la Năvodul pentru că sînt forțați să lucreze ore suplimentare, lucrătorii cizmari, muncitorii din port, de la U.C.G. cer 8 ore de lucru. Patronii refuză categoric să limiteze ziua de muncă.

Muncitorii erau lipsiți cu desăvîrșire de asistență medicală, măsurile de protecția muncii erau inexistente.

„Cu respect viu a vă ruga să binevoiți a interveni pe lingă Soc. Bucovina, să binevoiască a mă interna într-un spital fiindcă am căzut de pe o stivă cînd lucram în depozitul suszisei firme și astăzi mă aflu suferind fără nici un ajutor, așa că azi nu mai pot munci“, scrie un lucrător în cererea adresată Căpităniei portului, la 18.VIII.1926, for de care depindeau muncitorii portuari. — Răspunsul este clar: „Nu putem interveni deoarece s-ar crea un precedent“²⁾.

Pentru a procura banii cu care să-și poată duce soțul tuberculos la raze, o femeie este nevoită să ceară autorizația Căpităniei portului pentru organizarea unei chete printre foștii tovarăși de muncă ai soțului său³⁾.

Tratați ca simple unelte producătoare de bunuri, muncitorii plăteau din munca lor slugile credincioase ale burgheziei care, cu bîta în mînă, se îngrijeau să le ia totul și să nu le lase nimic. Vătafii impuși muncitorilor din port erau aleși dintre elementele corupte, lipsite de scrupule, înzestrate doar cu forța fizică necesară bătaii și schingiuirilor. Aceștia erau cei care supravegheau pe muncitori, încasau prețul muncii lor, rețineau sumele ce li se cuveneau lor și îi dădeau muncitorului atît cît credeau ei. Cînd muncitorul, după 14 ore sau după o zi și o noapte de muncă continuă, încerca să protesteze, i se răspundea prompt cu bătaia.

„Muncim toată ziua împreună cu vitele, fără să știm pe ce muncim. [Delegatul căraușilor], cînd încasează banii de unde lucrăm, nu ia nici pe unul din noi... Cînd întrebăm ce bani a încasat, sare să ne bată“⁴⁾ sau, fiind vorba de un alt vătaf: „În stare de ebrietate în ultimul grad și se bucură de o forță mare, a sărit asupra lucrătorului Tache Gheorghiu, lovindu-l în cap cu pumnii, amenințându-mă cu moartea“ — a rămas scris în reclamațiile muncitorilor din port, adresate Căpităniei portului. Cazurile, bineînțeles, se cercetează și sînt soluționate: „Sînt muncitori de adunătură... au o atitudine nedisciplinată. Să se aplice o pedeapsă de suspendare de 8 zile de la lucru“. Desigur, nici nu puteau fi rezolvate altfel reclamațiile împotriva celor desemnați să mențină ordinea capitalistă împotriva celor „nedisciplinați“, care aveau îndrăzneala să încerce să afle cît au dreptul să primească pentru munca lor.

Somajul, generatorul armatei de rezervă a capitalismului, era cel mai eficace instrument de șantaj și intensificare a exploatării proletariatului. „Salariul îl aveam înainte de 80 lei pe zi, dar ne-a fost scăzut la 50 lei pe zi, atît am avut pînă înainte de paște, iar orele de muncă sînt de la 7 dimineața la 6 seara, cu un repaos de o oră la 12, ora mesei; orarul acesta este în toată moara unde lucrează 200 muncitori și muncitoare.

Acum magazionerul Nicolae Marinescu ne-a anunțat că ni se scade sala-

²⁾ Ibidem, Căpitănia portului Galați, dos. 18/1926.

³⁾ Ibidem, dos. 13/1929.

⁴⁾ Ibidem.

riul la 40 lei pe zi, noi am spus că nu mai putem primi noi scăderi de salarii, fiindcă sînt și așa prea mici.

Atunci d-lui nu ne-a mai primit la lucru și cu începere de la 16 apr. crt. am fost concediate... Noi lucram aici de ani de zile, avem vechime de la un an la 12 ani și acum ne vedem deodată aruncate în stradă pradă mizeriei⁵, scrie în reclamația celor 57 muncitoare, de la Moara Steaua, concediate în 1934⁶).

Sînt numeroase reclamațiile de acest gen. Ele rămîneau însă nerezolvate, se clasau la dosar, atîta timp cît la poarta fabricilor așteptau mii de muncitori, dispuși să-și ofere munca „numai să poată cîștiga ca să poată trăi”⁶). Capitaliștii făceau totul pentru a menține o armată de rezervă, formată dintr-un număr cît mai mare de proletari-șomeri.

Pretextînd lipsa de materie primă, patronii gălățeni, în anii 1934—1936, anunțau închiderea fabricilor și preavizau sute de muncitori în vederea concedierii.

Camera de muncă, asaltată de numărul mare al șomerilor, intervine la minister pentru a se elibera patronilor autorizațiile solicitate, motivîndu-și intervenția: „Intrucît numărul șomerilor pînă în prezent e așa de mare, ne îngrozim de numărul crescînd al acestor șomeri prin concedierea în masă a lucrătorilor din fabricile textile de mai sus”⁷).

Războiul devine pentru capitaliști un nou prilej de intensificare a exploatării muncitorilor, de jefuire a clasei muncitoare. Forțați să plece pe front ca să moară pentru huzurul boierilor, muncitorii își lăsau familiile în cruntă mizerie. Ajutorul care trebuia plătit familiilor rămase, ajutor foarte redus, care în fond nu reprezenta decît o sumă de mizerie, de cele mai multe ori nu era achitat. Numeroasele conflicte de muncă, înregistrate la Inspectoratul muncii în anii războiului, au ca obiect neachitarea acestui ajutor. Prin militarizarea întreprinderilor și instituțiilor, prin introducerea carcerelor, se tinde la completa înrobire a muncitorimii.

Flămîndă, decimată de boli, lipsită de drepturi politice, veșnic terorizată și hărțuită de agenții siguranței, zeloși apărători ai statului capitalist, muncitorimea gălățeană s-a ridicat la luptă împotriva exploatării. Condițiile grele de viață, impuse de burghezo-moșierime, i-au învîțat pe muncitori că dreptatea trebuie impusă nu cîștigată. Intensificarea exploatării și continua pauperizare a ascuțit spiritul revoluționar al proletariatului gălățean.

O deosebită influență asupra formării spiritului revoluționar al muncitorilor de aici a exercitat-o așezarea geografică a orașului, în imediata apropiere a frontierei cu Uniunea Sovietică, și posibilitatea ce le-o oferea portul de a lua contact direct cu oamenii sovietici prin marinarii sosiți pe vapoare. Această apropiere creează o stare de agitație permanentă în rîndul muncitorilor, de care se ocupă cu multă atenție organele de represiune ale statului burghez.

Inspectoratul muncii Galați, în raportul pe care îl adresează ministerului și prin care solicită scutirea de concentrare a unui subinspector, arată că prezența celui în cauză este absolut necesară aici „unde din cauza apropierii

⁵) Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 7/1934.

⁶) Ibidem, Camera de muncă Galați, dos. 14/1934—1935

⁷) Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 2/1934—1935.

de frontieră (8 km), spiritele fiind mereu agitate, se simte nevoia ca întreprinderile să fie zilnic vizitate⁸⁾.

După înființarea P.C.R. mișcarea muncitorească din orașul Galați devine mai combativă. Comuniștii din Galați desfășoară o luptă susținută de lămurire ideologică a maselor exploatate, pentru organizarea și înfăptuirea unității clasei muncitoare. La chemările partidului au răspuns într-un glas muncitorii gălațeni. Până în prezent sîntem în posesia unor informații sumare în legătură cu activitatea comuniștilor din anii 1921—1924, în Galați. Unul din documente atestă existența nucleelor comuniste în Galați în anul 1922⁹⁾.

Scoaterea partidului în afara legii, măsurile de represiune luate împotriva comuniștilor, împotriva organizațiilor muncitorești nu au putut abate hotărîrea comuniștilor din Galați de a mobiliza masele la lupta pentru eliberare de sub jugul exploatării. La 11 decembrie 1924 agenții siguranței prezintă procurorului 200 manifeste comuniste, confiscate în raza orașului: „Avem onoarea a raporta că în noaptea de 9 spre 10 dec. a.c. s-a împrăștiat un număr de aproximativ 200 manifeste comuniste, incendiate în valea orașului.

Echipele noastre de informatori, agenți și comisari au făcut în acest sens razii ziua și noaptea fără a se putea descoperi pînă în prezent autorii răspîndirii lor¹⁰⁾.

Raziile, descinderile domiciliare au rămas fără rezultat. Din lipsa de probe cheștiunea s-a clasat.

La cîteva luni numai, în aprilie 1925, agenții siguranței înaintează Parchetului o situație identică. „Avem onoarea a vă înainta alăturat 6 scrisori, 2 cărți poștale ilustrate cu motive comuniste, 23 bilete de legitimație pentru intrarea la serbarea zilei de 1 Mai, un proces verbal cu data de 28 martie a.c. dresat relativ la stringerea fondurilor pentru delegații ce urmau să plece la București etc.”¹¹⁾. Pentru descoperirea și arestarea comuniștilor, organele de siguranță au efectuat 27 de percheziții domiciliare. Și de data aceasta, fiind probabil prea mulți acuzați și probele insuficiente, nu s-a putut înscena un proces.

An de an, noi luptători întăresc rîndurile partidului comunist. La 13 aprilie 1926 direcțiunea Șantierului de la Brateș trimite siguranței un lucrător asupra căruia s-a găsit o listă de subscripție pentru stringerea fondurilor necesare ajutorării comuniștilor închiși. La cercetările efectuate de către poliție, toți cei semnați pe listă și-au recunoscut semnăturile.

„Făcînd cercetări am stabilit: persoanele semnate în alăturata listă nr. 70, sînt lucrători, meseriași în Șantierul de la Brateș, care fiind cercețați ne-au declarat că recunosc semnăturile după lista de subscripție ca fiind proprii¹²⁾. Conform legilor burgheze, muncitorii Șantierului de la Brateș puteau fi condamnați la ani grei de închisoare. Ei știau acest lucru

⁸⁾ Ibidem, dos. 489/1940.

⁹⁾ Ibidem, Tribunalul Covurlui, S. II-a, dos. 487/1924.

¹⁰⁾ Ibidem, S. I, dos. 273/1925.

¹¹⁾ Ibidem, dos. 1961/1925.

¹²⁾ Ibidem, dos. 1102/1926.

și totuși au rămas alături de tovarășii lor. Metodele de constrângere ale statului burghez nu-i intimidau.

Interzisă prin lege, activitatea comunistă se desfășoară în adâncă ilegalitate, cît și în diferite organizații legale. Rechiזורiul activității sindicale făcut de procurorul Tribunalului Covurlui, la desființarea a cinci sindicate dintre cele mai importante (Sindicatul Lemn și Mobilă, Sindicatul Fer Metal, Sindicatul C.F.R., Sindicatul funcționarilor comerciali, Sindicatul Electrica — tramvaie) cuprinde incontestabil adevărul istoric asupra activității comunistilor gălățeni.

„Sînt cunoscute dezordinile la care s-au dat reprezentanții sindicatelor unitare din localitate... îndemnînd continuu și direct muncitorii la nesupunere contra legii... agitațiuni menite să tulbure ordinea publică și să pericliteze ordinea statului, sperînd astfel la schimbarea actuală a formei de guvernămînt statornicită prin constituție și înlocuind-o printr-un regim democratic... În cea mai mare parte sindicatele cu caracter profesional industrial, au înțeles să urmeze tactica comunistă revoluționară [și principiile] Internaționalei a III-a...“¹³).

Prin desființarea acestor sindicate, burghezia locală a dat o grea lovitură mișcării muncitorești din orașul Galați, dar nu a reușit să o înfringă. Au fost arestați numeroși comuniști, conducătorii celei mai însemnate părți a muncitorimii gălățene, lupta fiind continuată însă de alți comuniști.

La 7 noiembrie 1930 pe străzile Bădalan și Pescari din Circ. VI-a a orașului, locuite de muncitori, „s-au găsit mai multe manifeste comuniste“, se raportează procurorului. Cercetări, percheziții, autorii rămîn însă necunoscuți. Ca urmare a propagandei comuniste, muncitorii gălățeni sînt în continuă agitație. Ciocnirile dintre ei și patroni devin tot mai frecvente. Alarmată, burghezia intensifică măsurile de represiune și de prevenire a activității comuniste. Se dau ordine speciale pentru întărirea pazei în preajma zilelor de 7 Noiembrie, 1 Mai.

Ordinul Inspecției a II-a tracțiune adresat Depoului C.F.R. Galați, la 29 octombrie 1932, prevede „spre a se preveni orice atentat din partea elementelor comuniste, cu ocazia zilei de 7 Noiembrie 1932, cînd se împlinesc 15 ani de la izbucnirea revoluției ruse... se va pune în vedere personalului de orice categorie că este riguros interzis să participe la întrunirile și demonstrațiile proiectate de comuniști, cunoscînd că aceia care nu vor respecta aceste dispozițiuni vor fi deferiți instanțelor penale și vor fi trimiși în judecata Comisiunii de disciplină“¹⁴).

În anii crizei economice 1931, 1932, 1933, se ridică propagandiști comuniști care mobilizează la luptă împotriva exploatatorilor întreaga muncitorime gălățeană și care sînt concediați, așa cum se comunică, de pildă la 6.IX.1932, Camerei de muncă de către Industria textilă gălățeană¹⁵).

Preocuparea Inspecției a II-a tracțiune Galați de a preveni acțiunile comuniste nu este înămplătoare. Muncitorii se pregăteau pentru luptele ce

¹³) Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 11/1929.

¹⁴) Ibidem, Depoul C.F.R. Galați, dos. 1/1932—1935.

¹⁵) Ibidem, Camera de muncă Galați, dos. 14/1933—1934.

urmasu să aibă loc în 1933. Măsura de a mobiliza personalul, în momentul declarării unei greve, nu poate totuși împiedica organizarea luptei muncitorilor ceferiste. Procesul acesta organizatoric se continuă chiar și în cursul anului 1934, dovadă este corespondența Biroului siguranței Brașov, prin care cere să nu i se mai permită unuia dintre comuniști să participe la ședințele Camerei de muncă Brașov, întrucât : „Participarea la aceste ședințe este numai un pretext pentru a veni la Brașov să ia contact cu conducătorii sindicatului ceferist, al cărui secretar a fost, în scop de propagandă și de a face legătura între organizația locală și cea de la Galați, ceea ce prezintă un pericol pentru siguranța statului“¹⁶⁾.

Comuniștii nu au cedat nici în fața terorii fasciste.

Rapoartele informative asupra stării de spirit a maselor, din anii 1939—1944, pomenesc cu regularitate despre activitatea pe care comuniștii o desfășoară în mase. Siguranța supraveghea în cursul anului 1939 organizația comunistă locală, care desfășura o intensă activitate de propagandă prin răspindirea materialelor tipărite : „Lupta de clasă“, camuflată sub coperta Frontului Renașterii Naționale ; „Manifestul adresat muncitorilor, țărani, intelectuali, democrați, iubitori de țară“ ; ziarul „Scinteia“. „Elementele comuniste au început o vie acțiune de propagandă, prin ținere de întruniri clandestine la case conspirative și răspindirea materialului scris...“¹⁷⁾, este concluzia investigațiilor agenților siguranței, raportată la 4 februarie 1939.

Acțiunile comuniștilor în fruntea clasei muncitoare cunosc o amploare din ce în ce mai mare în perioada care urmează, proletariatul din Galați aducându-și contribuția la eliberarea țării de sub jugul fascist, la lupta de eliberare socială și națională a poporului român¹⁸⁾.

Activitatea Partidului Comunist din România în rîndul muncitorilor gălațeni s-a concretizat prin numeroasele lupte ale proletariatului împotriva asupririi și exploatării în perioada studiată. Spiritul revoluționar al muncitorilor gălațeni s-a concretizat într-un șir neîntrerupt de acțiuni, care au lovit puternic în temelia orînduirii burgheze. Grevele și demonstrațiile muncitorilor din Galați devin o problemă greu de rezolvat pentru autoritățile locale. Frământările revoluționare ale maselor exploataate din Galați atrag atenția chiar a celor mai înalte foruri, guvernele acordîndu-le în unele împrejurări o atenție deosebită. Această stare de lucruri forțează guvernele să intervină în anumite conflicte dintre muncitori și patroni. Patronii, sub presiunea mișcării revoluționare, sînt nevoiți în repetate cazuri să satisfacă revendicările muncitorilor. Pe măsură ce muncitorii gălațeni se organizează, pe măsură ce nivelul politic al maselor se ridică, lupta dintre exploataatori și exploatați devine mai încordată.

Căpitania portului Galați anchetează, la 29 martie 1924, conflictul dintre armatorii cargobotului Monica și echipaj. Obiectul litigiului îl formează cererea echipajului de a i se achita salariul pe o lună, pe timpul grevei, de la 17 ianuarie la 16 februarie.

¹⁶⁾ Ibidem, Depoul C.F.R. Galați, dos. 1/1932—1935.

¹⁷⁾ Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 5/1939.

¹⁸⁾ Ibidem, Căpitania portului Galați, dos. A.S.G.1/p.70/1941.

Așa cum reiese din actele de la dosar, echipajul vasului Monica a declarat grevă în timp ce vasul era ancorat la Constantinopol, pentru că proprietarii nu le-au achitat salariile și nu le-au asigurat condiții omenești de viață, nu au respectat itinerarul pentru care îl angajase. „Mai declarăm că este foarte adevărat că de la 17 ianuarie 1924 și pînă la 16 februarie nu am lucrat din cauză că nu aveam mîncare, nu aveam ghetе, nu aveam pantaloni, cu alte cuvinte eram lipsiți cu desăvîrșire de strictul necesar. Pentru aceste lipsuri de cîte ori ne adresam d-lui Comandant, dumnealui ne insulta cu injurii și ne amenința și pentru aceste motive am încetat lucrul“¹⁹⁾.

Nemulțumiți de toate acestea, marinarii s-au prezentat la Consulatul Român din Constantinopol, cerînd ca acesta să intervină. Unul din proprietarii vasului a promis că va soluționa cererea marinarilor, dar singura măsură aplicată pentru a aplană nemulțumirile marinarilor a fost aceea de a aranja cu autoritățile din Constantinopol ca vasul să fie ținut în carantină.

Proprietarul a sperat că, neavînd posibilitatea de a părăsi vasul, marinarii vor renunța la reclamația făcută, aceștia, însă înțelegînd intențiile proprietarului și drept represalii, au încetat pe timp de o lună lucrul. Greva echipajului de pe vasul Monica a demonstrat exploatatorilor că muncitorii nu mai pot fi liniștiți cu promisiuni.

Cu aceeași dirigență cu care maninarii de pe vasul Monica s-au ridicat împotriva exploatării, membrii Sindicatului muncitoresc Bădălan se opun patronilor fabricilor de cherestea Götzt și Foresta din Galați. Nemulțumiți de prețurile stabilite prin contract, pentru manipularea materialelor, ei denunță contractul. Cazul ajunge să fie judecat de Comisia de arbitraj și, sub presiunea nemulțumirilor, instanța se vede nevoită a da cîștig de cauză muncitorilor²⁰⁾.

Legea concurenței, hotărîtoare în economia capitalistă, i-a salvat de data aceasta pe patronii de la Foresta și Götzt. Armata de rezervă a capitalismului le-a furnizat mîna de lucru, la prețul oferit de ei, iar sentința dată de Comisia de arbitraj rămînea valabilă și devenea aplicabilă numai din momentul în care Soc. Foresta sau Götzt ar fi apelat la serviciile membrilor Sindicatului muncitoresc Bădălan.

O altă lege care să-i oblige pe patroni să aplice sentința Comisiei de arbitraj nu mai exista. Numai la atît se limita legea pentru muncitori. Din manifestele comuniste împrăștiate pe strazile orașului, muncitorii au învățat că în lupta lor trebuie să aplice metode care să lovească în interesele patronilor și să recurgă mai rar la justiția burgheză.

Îi găsim pe muncitorii portuari în dese conflicte cu patronii pentru preț scăzut al muncii efectuate, pentru nerespectarea orelor de masă și a zilelor de sărbătoare. Astfel de conflicte determină în luna iunie 1930 refuzul în masă al muncitorilor portuari de a încărca vapoarele.

„Muncitorii încărcători la vapoare nici azi nu au venit la lucru, așa că vaporul Cesar Mabro stă fără a încărca la dana noastră de ieri dimineață“²¹⁾, comunică Foresta Romîna Căpităniei portului; în același timp Societatea Gattorno S.A.R. informează: „Ieri dimineață în 29 crt. muncitorii

¹⁹⁾ Ibidem, dos. 14/1924.

²⁰⁾ Ibidem, dos. 13/1924.

²¹⁾ Ibidem, dos. 3/1931.

cherestegii de la depozitul Horovitz din Bazinul Nou au refuzat încărcarea la vaporul Francesco Parpale, dacă nu li se plătește un supliment de 50% fiind zi de sărbătoare... Sub presiune au obținut de la noi un alt bon în care s-a specificat cifra la care se ridică suplimentul²²⁾. Soc. Anonimă Schenker alarmată de opoziția muncitorilor cere Capitaniei portului să ia măsuri împotriva muncitorilor. „Este de observat că în atâtea rinduri, la diferite încărcări, am avut neajunsuri, fie ca chestie de preț, fie că au lipsit brațele necesare²³⁾”.

Conflictele tot mai frecvente dintre muncitori și patroni atrag atenția păturilor conducătoare care prin diferite manevre sau măsuri represive, caută să le zădărnicească.

Criza economică adâncește și mai mult contradicțiile dintre proletarii gălățeni și patroni. Nemulțumirile proletariatului se manifestă tot mai intens, agitația nemulțumiților alarmează tot mai mult burghezia.

Ceferiștii gălățeni devin o permanentă preocupare a Marelui Stat Major²⁴⁾. Zilnic se emit ordine pentru măsurile ce trebuie luate pentru ca lupta ceferiștilor gălățeni să fie înăbușită. Dar cuvântul partidului a avut mai multă putere asupra ceferiștilor, decât toate măsurile de represiune luate de Marele Stat Major. În aceste împrejurări are loc la Galați, la 29 mai 1932, conferința ceferiștilor din Moldova. După perioada de pregătire, în care Partidul Comunist din România a dus o vastă muncă de organizare, la 2—3 februarie 1933 muncitorii de la atelierele C.F.R. sînt în grevă. „Lucrătorii din Atelierele Căilor Ferate astăzi la ora 8 au declarat grevă pînă la sosirea delegaților din București, care le vor aduce rezultatul aprobării revendicărilor ce au cerut. Lucrătorii în număr de circa 1000 de oameni s-au adunat în curtea atelierelor în așteptarea acestor delegați. Organele polițienești de siguranță și militare supraveghează îndeaproape mersul grevei gata de a preîntîmpina orice turburare a ordinii. De cele ce vor urma vom comunica la timp²⁵⁾”. În fața celor 1000 de greviști, represiunea burgheză s-a văzut obligată să dea înapoi, dar pentru scurtă vreme.

Aceste mișcări au constituit o școală revoluționară pentru muncitorimea gălățeană, o experiență pe care au căutat să o valorifice an de an, în lupta continuă cu exploatarea. Cu greva muncitorilor de la Atelierele C.F.R. nu se încheie capitolul grevelor la Galați. Partidul Comunist a ținut veșnic trează conștiința revoluționară a maselor.

Industria Textilă Gălățeană spre sfîrșitul anului 1933 concediază 6 muncitori, pentru că fac „instigație la grevă”.

Desființarea în 1929 a celor cinci sindicate din oraș nu a reușit să stingă „opoziția roșie” a elementelor comuniste din mișcarea sindicală. Ea continuă să exercite o influență foarte mare asupra acțiunilor muncitorilor.

Lupta pentru obținerea unor condiții de viață mai bune mobilizează în permanență muncitorimea gălățeană. Doleanțele prevăzute în moțiunea votată la Conferința regională a organizațiilor sindicale afiliate Uniunilor din Confederația Generală a Muncii, întrunite la Galați la 11 noiembrie 1934, se

²²⁾ Ibidem.

²³⁾ Ibidem.

²⁴⁾ Ibidem, Depoul C.F.R. Galați, dos. 1/1932—1935.

²⁵⁾ Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 18/1933.

referă în mare parte la condițiile de viață ale muncitorilor. Din această moțiune, ca și din alte documente pe care le cităm mai jos, se constată că muncitorimea din Galați condusă de partid a găsit calea pentru soluționarea problemelor care se ridicau în condițiile de teroare și asuprire.

În primul rând se ia atitudine hotărâtă împotriva unora dintre racilele caracteristice regimului burghezo-moșieresc din România, printre care era și șomajul. Pentru aceasta se fac propuneri concrete în moțiune. Se prevedea interzicerea concedierilor și reducerea orelor de lucru la 36—40 ore săptămânal, interzicerea reducerii salariilor și obligația negustorilor și industriașilor de a contribui cu o cotă fixă la fondul pentru ajutorarea șomerilor²⁶). Desigur că aceste propuneri nu conveneau păturilor exploatare.

Sindicatul lucrătorilor brutari arată o deosebită grijă față de tovarășii lor rămași fără lucru și, pentru a-i ajuta, cere Camerei de muncă Galați: „Având în vedere această grea situațiune, cu onoare vă rog să binevoiți a lua dispozițiunile dictate de împrejurări și să-i convocați pe patronii brutari, somându-i să primească lucrători șomeri la lucru în mod rotativ, asigurându-le astfel la toți mijloacele de existență”²⁷). Acestea, ca și intervenția energică a celor 372 muncitori de la S.R.D. făcută la Camera de muncă, pentru a împiedica concedierea a 200 dintre ei, sînt o dovadă de înaltă conștiință de clasă și solidaritate a muncitorilor gălățeni. „Vă rugăm a lua măsuri contra Direcțiunii S.R.D. de a nu concedia, căci în mizeria în care ne găsim noi cu familiile noastre, sîntem așa de disperați, încît lipsiți și de pîinea zilnică ce ne-o cîștigăm pînă astăzi în șantier cu atîta muncă în cele 12—14 ore pe zi, nu mai putem fi stăpîni pe acțiunile noastre”²⁸). Tonul amenințător al muncitorilor era semnificativ, el exprima hotărîrea lor de a lupta împotriva șomajului. Muncitorii devin tot mai hotărîți, cer continuu îmbunătățirea condițiilor de viață și folosesc calea de luptă spre a-și impune interesele lor vitale patronilor.

Muncitorii de la U.C.G. și cei de la S.R.D. ajung să se judece cu conducerea întreprinderilor la Înalta Curte de Casație. Numai în decurs de o săptămînă, 17—24 iulie 1937, Inspectoratul muncii Galați înregistrează 7 conflicte de muncă²⁹).

Pregătirea războiului a dus la intensificarea exploatarei maselor, a caror ripostă nu întârzie. Sub presiunea muncitorilor, patronii Industriei textile gălățene trec la introducerea zilei de lucru de 8 ore și folosesc acest pretext pentru a recurge și la o scădere de salarii. Muncitorii își trimit delegații să discute cu patronii condițiile salarizării.

În timpul tratativelor dintre patroni și muncitori, unul dintre patroni încearcă să-l omoare pe unul din delegați, căruia intervenția unei muncitoare îi salvează viața. Informații de cele petrecute între delegați și patroni, cei 532 muncitori părăsesc imediat lucrul și se îndreaptă spre Inspectoratul muncii, cerînd să li se facă dreptate³⁰).

²⁶) Ibidem, Camera de muncă Galați, dos. 2/1934—1935.

²⁷) Ibidem, dos. 4/1934—1935.

²⁸) Ibidem.

²⁹) Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 96/1937.

³⁰) Ibidem, dos. 374/1938.

Recurgînd la obișnuitele manevre pentru a potoli pe muncitori, patronii Industriei textile gălățene acceptă formal revendicările muncitorilor și aceștia reiau lucrul. După un an de tratative, însă, se constată dintr-o reclamație înregistrată la Ministerul Muncii în martie 1939, felul cum au înțeles patronii Industriei textile gălățene să satisfacă revendicările muncitorilor.

[Un] lucrător textilist a fost concediat pentrucă în numele celor 500 muncitori a cerut patronilor să respecte 8 ore de muncă. Patronul l-a concediat, afirmînd „la mine în fabrică eu fac legi”³¹).

În reclamația lucrătorului se expune toată mizeria pe care textiliștii o îndură în fabrică. Sînt expuse motivele pentru care patronii preferă să angajeze femei. „Locurile libere sînt ocupate de femei și fete, aceasta pentru că femeile le pot exploata mai ușor ca pe bărbați...”

„În desele conflicte colective ce le-am avut cu această fabrică și pe care le-am supus Onor Inspec. G-ral al Muncii Galați, nu ni s-a dat dreptatea pe care o avem, dîndu-se cîștig de cauză, iar nouă muncitorilor ni se găsesc diferite motive, ținîndu-ne închiși pe la siguranță...”

Crîncena exploatare de către patroni este puternic demascată în fața maselor prin aceste reclamații ale muncitorilor. Adevărul despre orînduirea burgheză nu mai putea fi denaturat.

„Elementele comuniste au început o vie acțiune de propagandă”³²), se raporta parchetului, în 1939, și darea de seamă a activității Inspectoratului muncii Galați pe anul 1940 înregistra 521 conflicte de muncă, din care 166 cazuri aplanate, 158 suspendate, 23 respinse și 174 trimise în judecată³³). Cifra totală a acestor conflicte nu este întîmplătoare, ea indică gradul de combativitate al proletariatului gălățean. În anul următor 1940, atrag atenția cîteva conflicte în care au fost angrenați un număr foarte mare de muncitori.

Conflictul dintre lucrătorii cizmari din fabrici și ateliere, cojocari, curelari, opincari și mînușari, în număr de 1500, și patroni este urmat de următoarele revendicări: mărirea salariului cu 40%, limitarea numărului orelor de muncă, respectarea demnității omenești, aplicarea legii contractelor colective, renovarea atelierelor în vederea creării condițiilor igienice de lucru etc.³⁴).

La 16 iunie 1940 conflictul se soluționează în favoarea muncitorilor.

Muncitorii de la U.C.G. cer în octombrie 1940 conducerii întreprinderii: 8 ore de lucru, contract colectiv, participarea la beneficii, dreptul la concediu, haine de protecție, construirea unei băi, reintegrarea în posturi a celor ce au avut pedepse. Revendicările muncitorilor de la U.C.G. sînt impuse conducerii întreprinderii. Erau prea mulți, prea hotărîți și prea uniți pentru ca conducerea să le opună rezistență.

Războiul și teroarea fascistă nu a pus capăt asaltului pornit de muncitori pentru dărîmarea capitalismului. Numărul conflictelor de muncă este

³¹) Ibidem, dos. 512/1940.

³²) Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 5/1939.

³³) Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 511/1940.

³⁴) Ibidem, dos. 507/1940.

în creștere, muncitorii își revendică drepturile, 200 muncitoare de la fabrica Ancora cer mărirea salariului³⁵⁾.

Un muncitor de la Filatura Atlantic este concediat pentru că a instigat la grevă pe lucrători. Delegat din partea muncitorilor, acesta s-a prezentat la director pentru anumite revendicări. Directorul, pretinzând că a fost insultat, l-a concediat. Întreaga echipă pe care o reprezenta s-a solidarizat cu el și a părăsit lucrul. „Astăzi 26.9.1941 ora 6 dim. întreaga echipă l-a se adunase în fața fabricii refuzînd să intre în lucru. Cu această ocazie trei lucrătoare au îndemnat și pe celelalte să meargă și să nu mai aștepte, plecînd cu toții în corpore la Inspectoratul Muncii, după care nu s-au mai întors de loc la lucru. Față de cele de mai sus, vă rugăm să binevoiți a lua notă că îl socotim concediat din serviciul întreprinderii, aceasta servind drept încunoștințare legală³⁶⁾).

Sabotarea producției a fost una din principalele directive ale P.C.R. în timpul războiului antisovietic. Acțiunile de sabotaj organizate de comuniști sînt susținute de muncitorimea gălățeană, în ciuda tuturor măsurilor polițienești. „Vă rugăm a lua cele mai severe măsuri împotriva susnumiților muncitori, care se dedau la acte de sabotaj³⁷⁾”, cere delegatul Serviciului Maritim Român Căpitaniei portului Galați, la 6 iunie 1941.

Proprietarii mașinilor de tăiat lemne din Galați cer să fie sprijiniți de către autorități, în conflictul ce s-a ivit între ei și colectivul muncitorilor banzicari, întrucît aceștia sabotează³⁸⁾.

Conflictele de muncă din acest an angajează întreaga muncitorime gălățeană. Solidarii, muncitorii cer mărirea salariilor, denunță contractele colective, cer condiții omenești de trai. Concluzia conducerii P.A.R.I.D. Galați la 7.I.1943 asupra activității depuse de colectivul muncitorilor este: „În general muncitorii prin felul lor de a se comporta la muncă ne face să credem că sabotează munca la acest serviciu³⁹⁾).

Evenimentele se precipită. Armatele sovietice înaintează, combativitatea maselor nu mai poate fi stăvilită, regimul antonescian este în derută.

Rapoartele agenților Siguranței Galați consemnează zilnic nemulțumirile muncitorilor gălățeni. „Muncitorii din portul Galați sînt nemulțumiți din cauza lipsei de lucru, iar muncitorii de la tramvaie, din cauza salariilor, în semn de protest nu au venit la serviciu 2 zile⁴⁰⁾”. Starea de spirit a muncitorilor de la Topalian „este agitată pe chestiunea proastei salarizări, muncitorii neputînd face față standardului vieții⁴¹⁾).

La începutul anului 1944 relațiile dintre muncitorii și patronii Uzinei Titan, uzină militarizată, sînt atît de încordate încît alarmează chiar pe Antonescu. Conflictul între conducere și muncitori începuse în septembrie 1943 și soluționarea lui s-a tergiversat. Ajunși la limita răbdării, muncitorii se adresează Consiliului de Miniștri. Cazul se anchetează, dar soluționarea întîrzie. Delegații muncitorilor se prezintă la Chestură și amenință că vor

³⁵⁾ Ibidem, dos. 518/1941.

³⁶⁾ Ibidem, Camera de muncă Galați, dos. 10/1941.

³⁷⁾ Ibidem, Căpitania portului Galați, dos. 11/1941.

³⁸⁾ Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 639/1942.

³⁹⁾ Ibidem, dos. 649/1943.

⁴⁰⁾ Ibidem, dos. 650/1943.

⁴¹⁾ Ibidem, dos. 701/1943.

reclama din nou Consiliului de Miniștri. Sub presiunea mișcării muncitorești, revendicările muncitorilor sînt satisfăcute.

Agenții siguranței trimit la 6.II.1944 în fața Curtii Marțiale un lucrător pentru că avînd de executat o comandă militară sabotează lucrul, lipsește nemotivat de la serviciu și refuză să vină la lucru la ora 5 dimineața⁴²⁾.

Sub conducerea P.C.R. muncitorii din Galați, prin acțiunile lor, reflectate în documentele mai sus citate, au lovit din plin orînduirea capitalistă. Parte integrantă din lupta pentru eliberarea națională și socială a poporului muncitor, lupta muncitorimii gălățene, din anii 1921—1944, a constituit o contribuție însemnată la victoria revoluției populare din țara noastră.

DOCUMENTE

1.

Nr. 7585
Nr. 5/1929

și adresa nr. 6833 și 7357/1929

D-LUI PRIM PREȘEDINTE TRIB. COVURLUI

Potrivit legii sindicatelor profesionale și legii persoanei juridice, asociațiunile profesionale au de obiect studiul, apărarea și dezvoltarea intereselor profesionale, totuși asociațiunile profesionale unitare din întreaga țară și în special acelea din Galați au depășit cadrul de activitate profesională alunecînd aproape exclusiv pe povârnișul unei activități cu caracter pur politic.

Astfel sînt cunoscute dezordinele la care s-au dat reprezentanții sindicatelor unitare din localitate, trimiși în judecată prin ordonanțele definitive nr. 97 a Cab. I de Instrucțiune, 32 a Cab. II de Instrucțiune și 33 a Cab. I. de Instrucțiune în care se constată în mod precis agitațiunile cu caracter revoluționar prin care delegații sindicatelor unitare, îndemnînd prin [acțiuni] continui și directe muncitorii la nesupunere contra legii, la neplata impozitelor, la nesatisfacerea serviciului militar, agitațiuni menite să turbure ordinea publică și să pericliteze ordinea statului, sperînd astfel la schimbarea actuală a formei de guvernămînt statornicită prin constituție și înlocuind-o printr-un regim democratic.

Toate aceste fapte fiind cunoscute de către organele Ministerului Muncii, acesta a intervenit către Ministerul de Justiție pentru dizolvarea tuturor sindicatelor.

Ministerul de Justiție cu ordinul nr. 38957/1929, comunică intervențiunea Ministerului Muncii și ne invită să începem cercetarea activității asociațiunilor profesionale unitare din localitate și în cazul cînd se va constata abateri de la scopul lor — activitatea pur profesională — să cerem dizolvarea lor.

Cercetînd activitatea acestor asociațiuni din localitate constatăm următoarele :

În anul 1919 partidul socialist unitar formează un comitet intitulat al Comisiei unitare în care erau reprezentate Căpităniile porturilor și al sindicatelor muncitorești care dispunea de directive și activitatea zilnică a organizațiilor muncitorești afiliate. De la început activitatea acestor organizațiuni afiliate în 1921 Internaționalei a III-a se ducea în comun cu sindicatele reprezentate de comisia locală. Această comisiune a avut rol important în greva generală de la acea epocă. După eșuarea grevei... o foarte mică parte din sindicatele muncitorești rămîn credincioase internaționalei a II-a, sindicatelor din Amsterdam și partidului social democrat, iar restul, în cea mai mare parte sindicatele cu caracter profesional industrial, au înțeles să urmeze tactica comunistă revoluționară, organizîndu-se potrivit [principiilor] Internaționalei a III-a...

⁴²⁾ Ibidem, dos. 695/1943.

Aceste sindicate, care au rămas și în prezent sub directivele comisiei locale și care se folosesc în activitatea lor de propaganda comunistă, așa cum am dovedit cu cele 3 ordonanțe definitive ale Cabinetului de Instrucțiune mai sus amintite, pe care le atașăm în copie, sînt:

1. Sindicatul Lemn și Mobilă...
2. Sindicatul Fer Metal...
3. Sindicatul C.F.R....
4. Sindicatul Funcț. comerciali...
5. Sindicatul Electrica al tramvaiștilor...

Fiecare din conducătorii acestor sindicate sînt de drept membri ai comisiei locale sub directivele cărora se desfășoară toată activitatea care se rezumă la ședințe și întruniri în sindicate și în fabrici, de ațitare a luptei de clasă, la propagandă verbală între muncitori, pentru stimularea spiritului revoluționar, la răspîndirea ziarelor comuniste revoluționare și la crearea de școli proletare cu caracter comunist, pentru educarea elementelor tinere din care să recruteze organizatori și propagandiști ai mișcării de mai târziu, școala ce există astăzi la sediul comisiunii...

Sediul tuturor acestor sindicate se găsește în str. Griviței nr. 51, unde mai există și biblioteca comunistă...

Cererea noastră pentru dizolvarea celor cinci sindicate mai sus amintite o facem pe temeiul art. 53 pag. 3 din legea persoanelor juridice, rugîndu-vă să binevoiți a fixa un termen de judecată de urgență, cînd pe baza dovezilor ce indicăm în prezenta cerere precum și a corespondenței anexate să ordonați dizolvarea sindicatelor ⁴³⁾.

2.

REGATUL ROMÂNIEI
MINISTERUL DE INTERNE
Direcția Poliției și Siguranței G-le
Biroul Special de Siguranță

GALAȚI

Nr. 1147

1929, luna martie, ziua 2

SECRET
Personal Confidențial
Nr. 3473 din 2 martie
1929
Luat cunoștință
(ss) indescifrabil

DOMNULE PRIM PROCUROR,

Avem onoare a vă comunica cum că mîine 3 martie 1929, organizațiile comuniste, Blocul muncitoresc — țărănesc și sindicatele unitare, vor ține o întrunire de protestare și de agitație la sediul lor din str. Griviței nr. 59.

La această întrunire se va cere eliberarea condamnaților politici comunisti... legalizarea partidului comunist, tineretului comunist și ajutorul roșu; pacea cu Rusia Sovietică și libertatea de activitate a tuturor organizațiilor revoluționare.

Comuniștii intenționează să facă după întrunire și o demonstrație de stradă.

Noi am luat măsuri de supraveghere, semnalînd cele de mai sus și d-lor Procuror General, Prefecți de județ și poliție și comandanți ai Diviziei 21 Infanterie și Garnizoanei Galați.

Vă vom ține în curent telefonic.

SUBINSPECTOR GENERAL

(ss) D. C. Popescu

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PRIM PROCUROR AL PARCHETULUI TRIBUNALULUI
COVURLUI ⁴⁴⁾

⁴³⁾ Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 11/1929.

⁴⁴⁾ Ibidem, dos. 31/1929.

3.

EXTRAS DIN RAPORTUL CHESTUREI MUNICIPIULUI
GALAȚI Nr. 2427 din 3 FEBRUARIE 1933

7. Lucrătorii din atelierele Căilor Ferate, astăzi la ora 8, au declarat grevă până la sosirea delegaților din București, care le vor aduce rezultatul aprobării revindcărilor ce au cerut. Lucrătorii, în număr de circa 1.000 de oameni, s-au adunat în curtea atelierelor în așteptarea acestor delegați. Organele polițienești de siguranță și militare supraveghează îndeaproape mersul grevei, gata de a preîntîmpina orice turburare a ordinii. De cele ce vor urma vom comunica la timp⁴⁵⁾.

4.

SINDICATUL LUCRĂTORILOR BRUTARI
Către
CAMERA DE MUNCĂ GALAȚI

Vezi proces verbal
de ședință nr. 91/1935.

secretar
(ss) indescifrabil

Intrare nr. 4222
1935, luna februarie, ziua 9,
Pr. 8 II/1935
La Consiliu
Președinte
(ss) indescifrabil

Sindicatul lucrătorilor brutari din Galați vă aduce la cunoștință următoarele: Criza de ocupațiune de muncă a tuturor categoriilor de muncitori în general a adus și criza de consumațiune a tuturor articolelor necesare vieții, deci pînă și a pîinii, din care cauză s-au închis un număr mare de brutării, făcînd prin aceasta să crească numărul șomerilor la lucrătorii brutari.

Deci avînd în vedere această grea situațiune, cu onoare vă rugăm să binevoiți a lua dispozițiunile dictate de împrejurări și să-i convocați pe patronii brutari, punîndu-le în vedere dispozițiunile Ministerului Muncii cu privire la prevenirea și combaterea șomajului, somîndu-i să primească lucrători șomeri la lucru în mod rotativ, asigurîndu-le astfel la toți mijloacele de existență.

Galați 7 februarie 1935

Secretarul Sindicatului
(ss) indescifrabil⁴⁶⁾.

5.

Nr. 363 1937, iulie 24

Domnule Inspector Central,

În conformitate cu ordinul circular nr. 24.739 din 24 iunie 1932, avem onoarea a înainta, pe verso, situația conflictelor de muncă și a grevelor din cuprinsul regiunii, pe săptămîna expirată, și anume: de sîmbătă 17 iulie și pînă sîmbătă 24 iulie 1937.

SUBINSPECTOR
(ss) V. Ciofu

Secretar
(ss) M. Emanoil

⁴⁵⁾ Ibidem, dos. 18/1933.

⁴⁶⁾ Ibidem, Camera de muncă Galați, dos. 4/1934—1935.

Domniei Sale
Domnului Inspector Central al Muncii
Brăila

1. Conflictul dintre muncitorii cărăuși din Docuri, cu casele comerciale din acest port, e în curs de soluționare.

2. Conflictul dintre lucrătorii textiliști de la Industria Textilă gălățeană, cu patronii respectivi, soluționat. Înaintat formularul definitiv nr. 2/1937, cu raportul nr. 346 din 22 crt.

3. Conflictul dintre Fabrica Fleming, cu lucrătorii respectivi, soluționat. Înaintat formularul definitiv nr. 1/1937, cu raportul nr. 345/din 22 crt.

4. Conflictul dintre Agențiile N.F.T. și S.R.D. cu muncitorii manufacturiști-port, în curs de soluționare. Înaintez formularul de anunțare cu raportul nr. 336 din 20 crt.

5. Conflictul dintre Uzina de Gaz Aerian (Bădălan) cu lucrătorii respectivi, soluționat. Înaintat formularul definitiv nr. 3/1937, cu raportul nr. 347 din 22 crt.

6. Conflictul dintre muncitorii-cărăuși-lemne din punctul Vadul Rașcu cu firmele respective, în curs de soluționare. Înaintat formularul de anunțare cu raportul nr. 332 din 19 crt.

7. Conflictul dintre Asociația Exportatorilor de cherestea, sediul în Galați, cu muncitorii-cherestegii de la Bazinul Nou, soluționat la Inspectorat, s-a încheiat un proces verbal dându-li-se muncitorilor un spor de 15% asupra vechilor salarii. Pentru o diferență de 3% părțile au decis să se adreseze unui arbitru, înaintându-se dosarul Domnului Prim-Președinte al Trib. Covurlui, cu adresa nr. 338 din 20 crt. S-a înaintat formularul de anunțare cu raportul nostru nr. 348 din 22 crt.⁴⁷⁾

6.

Copie

MEMORIU

[1938]

Noi, subsemnații, lucrători și lucrătoare ai Industriei Textile Gălățene, prin acest memoriu, cerem următoarele:

1. Cerem fixarea unui minimum de salariu de 80 (optzeci) lei și durata de muncă de 8 ore pe zi și mărirea tarifului cu 0,20 lei la mia de bătăi.

2. Desființarea amenzilor care se aplică în mod neomenos fără a ține seamă că aceste amenzi se pot aplica numai în cazuri bine motivate și numai 10% asupra salariului zilnic, în conformitate cu Legea Contractelor de Muncă.

3. Respectarea demnității omenești.

Acest punct ne pune la adăpost de a nu mai fi insultați și injurați.

4. Cerem înlăturarea elementelor străine din fabrică, care se amestecă în atribuțiunile. Nu recunoaștem decît pe acei ce figurează ca conducători ai întreprinderii.

5. Cerem la războaiele duble să se oprească $\frac{1}{2}$ din producție la războiul care are producție mai puțină.

6. Cerem ca sala de mese să fie numai pentru uzul nostru și să depunem acolo hainele și mîncarea noastră. Reînființarea lăzilor unde păstrăm alimentele.

7. Formarea echipelor pe rotație.

8. Cerem instalarea a două cutii de prim ajutor în caz de accidente în fabrică.

9. Cerem menținerea salariului vechi la secțiile urzitori, nevedit, bobinari și hamali.

Cu stimă,
(urmează un număr de 207 (două sute șapte) semnături)

p. conformitate

dactilografă,

(ss) indescifrabil⁴⁸⁾.

⁴⁷⁾ Ibidem, Inspectoratul muncii Galați, dos. 96/1937-1938.

⁴⁸⁾ Ibidem, dos. 374/1938.

7.

EXTRAS DIN RAPORTUL PRIMULUI PROCUROR AL
TRIBUNALULUI COVURLUI nr. 265 din 4 FEBRUARIE 1939

„Comuniștii“

Elementele comuniste au început o vie acțiune de propagandă, prin ținerea de întruniri clandestine în case conspirative și răspindire de material scris.

Din materialul răspândit sînt următoarele broșuri și manifeste :

1. Una broșură „Lupta de clasă“ nr. 5, datată decembrie 1938, cu coperta camuflată sub titlul „Frontul Renașterii Naționale“...

2. Un manifest adresat „Muncitori, Țărani, Intelectuali, Democrați, Iubitori de Țară“, semnat „Comitetul central al partidului comunist din România“.

3. Ziarul Știința, organ central bilunar al Partidului Comunist din România [în care] se îndeamnă muncitorimea și toate straturile sociale democratice la lupta pentru formarea frontului unic de luptă în contra fascismului român. O parte din elementele care activează în această organizație clandestină sînt cunoscute și s-au luat măsuri de identificarea restului de indivizi, după care se va proceda la arestări și cercetări, iar rezultatul se va raporta la timp⁴⁹⁾.

⁴⁹⁾ Ibidem, Parchetul Tribunalului Covurlui, dos. 5/1939.

DOCUMENTE PRIVIND FRĂMÎNTĂRI ȘI ACȚIUNI MUNCITOREȘTI ÎN BRĂILA (1917—1944)

N. I. MOCIOIU, E. DUMITRESCU,
V. ANASTASIU

În istoria mișcării muncitorești din țara noastră acțiunile și frământările maselor exploatate, în frunte cu clasa muncitoare, din orașul și portul Brăila au ocupat un loc însemnat. În anii puterii populare au apărut unele studii despre aceste probleme, în care s-a arătat adevăratul țel al luptei muncitorimii brăilene, falsificat de istoriografia burgheză¹⁾.

Orașul Brăila a avut o puternică tradiție revoluționară. În anul 1868 portul cunoștea manifestări muncitorești pe care poliția orașului avea să le reprime prin mijloace brutale²⁾. În anii 1875, 1884, 1910 masele de muncitori se vor ridica la luptă cu o energie crescândă, cerind condiții pentru o viață mai bună. Cauza principală a tuturor acestor acțiuni trebuie căutată în gradul crescând de exploatare a maselor.

După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, luptele revoluționare din țara noastră s-au desfășurat sub puternica influență a victoriei muncitorilor și țăranilor din țara unde fuseseră sfărâmate lanțurile exploataării. La orientarea maselor muncitoare de la noi a contribuit și exemplul direct al soldaților revoluționari ruși care se aflau pe teritoriul României, în rândurile cărora activau bolșevicii³⁾. V. I. Lenin, referindu-se la situația din acel timp, scria : „...Exemplul rus arată *tuturor* țărilor câte ceva — dar

¹⁾ Printre articolele apărute menționăm : *O grevă în portul Brăila în anul 1868*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1, an III, 1960, p. 116—125 ; *Greva lucrătorilor căruțași din iulie 1884 în portul Brăila*, semnat de Gh. Vilcu, în vol. „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România“, 1957, p. 7—29 și *Luptele muncitorilor din portul Brăila din anul 1910*, semnat de N. G. Munteanu și G. Breazu-Tudoran, în același volum, p. 99—120. Dintre lucrările apărute înainte de 1944 menționăm pe cea a lui V. Mihaescu, *Istoricul mișcărilor muncitorești din portul Brăila*, apărută în 1930, unde, deși se dau anumite materiale documentare și se descriu unele manifestări, se falsifică atât cauzele, cât și țelul adevărat al mișcării muncitorești.

²⁾ „Revista Arhivelor“, articolul citat.

³⁾ V. Liveanu, *Grevele din România în anul 1918*, în „Studii — revistă de istorie“, 1953, nr. 6, p. 42.

cu totul esențial — din viitorul lor inevitabil și apropiat. Muncitorii înaltați din toate țările au înțeles de mult acest lucru, și de cele mai multe ori nu atât l-au înțeles, cât l-au sesizat, l-au simțit cu instinctul lor de clasă revoluționară⁴⁾.

Condițiile interne din țara noastră au constituit factorul primordial pentru dezvoltarea germenului revoluționar. Într-un manifest semnat: „Muncitorii socialiști”, găsit pe străzile Brăilei în toamna anului 1918, se scria: „Pe când toată lumea se schimbă, pe când vinovații din toate țările sînt pe punctul de a-și lua pedeapsa, la noi continuă domnia celei mai ticăloase oligarhii din Europa, continuă exploatarea cea mai nerușinată”, încheind cu „Trăiască socialismul, trăiască revoluția”⁵⁾. În țară s-a creat un puternic curent revoluționar care, în porturi, s-a manifestat deosebit de frecvent în anul care a precedat sfîrșitul primului război mondial, la aceasta contribuind și încetinirea și uneori stagnarea activității portuare.

În anul 1919 au avut loc o serie de frământări și agitații muncitorești. La 23 februarie 1919 secția partidului socialist din Brăila a organizat o întrunire la care au participat peste 1000 cetățeni, care au manifestat pentru apărarea cuceririlor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, protestînd totodată împotriva terorii burghezo-moșierești care lovea neconținut în mișcarea muncitorească. S-au mai cerut, printre altele, ridicarea stării de asediu, suprimarea cenzurii, eliberarea din închisori a fruntașilor mișcării și altele⁶⁾. Încercarea de răscoală a marinarilor din flota română, din anul 1919, a avut un puternic răsunet în rîndurile muncitorilor din porturile dunărene. În portul Brăila, ca și la Galați și Giurgiu, au avut loc mitinguri și demonstrații de solidarizare cu răscoală⁷⁾. În cadrul acestor evenimente muncitorimea a început să se organizeze în sindicate strîns legate de grupul socialist revoluționar. Cei dinții care s-au organizat au fost lucrătorii morari care, în ședința din 9 iunie 1919, a doua de la înființare, au ridicat problema timpului de muncă de 8 ore. De asemenea se cerea cîte o alocație de 50% pentru hrană pe timpul cît munca stagnea⁸⁾. Sindicatele roșii aveau sediul în casa teatrului Luvru. Tot acum apare în Brăila ziarul intitulat „Republica socială” cu orientare de stînga.

S-au mai organizat în sindicate lucrătorii de la uzina electrică, brutarii, precum și cei de la C.F.R. Lucrătorii ceferiști brăileni, urmînd exemplul celor din București, au declarat la 13 iunie 1919 grevă și nu au reluat lucrul decît după 3 zile, cînd o parte din cereri, printre care ziua de muncă de 8 ore, au fost recunoscute. În cadrul acțiunilor organelor de represiune ale regimului burghezo-moșieresc îndreptate înspre înăbușirea acțiunilor de luptă ale clasei muncitoare, poliția din Brăila aduce mecanici și fochiști sub escortă pentru a conduce trenurile⁹⁾.

⁴⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 6.

⁵⁾ Arh. St. Brăila, Prefectura, dos. 51/1918, f. 239.

⁶⁾ I. M. Oprea, *Mișcarea muncitorească în porturile Romîniei, în perioada premergătoare grevei generale din 1920*, în „Studii — revistă de istorie”, 1960, nr. 5, p. 50—51.

⁷⁾ N. Berdeanu, *Încercarea de răscoală a marinarilor romîni din anul 1919*, în „Studii — revistă de istorie”, 1958, nr. 5, p. 77.

⁸⁾ Arh. St. Brăila, Registrul de procese verbale ale Sindicatului lucrătorilor morari din Brăila, f. 3.

⁹⁾ V. Mihaescu, *op. cit.*, p. 58—59.

În oraș au fost ținute adunări în care s-a exprimat protestul muncitorimii împotriva politicii guvernului, a războiului și a acelor care căutau să distrugă tînărul stat sovietic¹⁰). Încă din martie 1919 gruparea revoluționară locală, care se intitula „Partidul socialist-comunist din Brăila“, aderă la „Declarația de principii a Partidului socialist din România din 1918“. „...Noi socialiștii din Brăila, — se arată aici — constituți în Partid socialist-comunist, ținem să declarăm că vom fi nestrămutați apărători ai acestor principii, luptînd prin toate mijloacele dictate de forța împrejurărilor pentru înfăptuirea cît mai neîntîrziat a republicii socialiste revoluționare și în România“¹¹).

Atitudinea față de social-democrația de dreapta care a trădat principiile revoluționare, fiind pusă în slujba burgheziei, este exprimată în articolul publicat în gazeta „Republica socială“ din 24 februarie 1919, intitulat „Jos masca“ și semnat „Partidul socialist comunist revoluționar și Sindicatele muncitorești din Galați și Brăila“. Se arată printre altele că muncitorimea din Brăila și Galați ține sus „...steagul socialismului comunist revoluționar, ca o călăuză întru înfăptuirea republicii sociale a muncii“¹²).

În 1919 au mai fost declarate greve și de lucrătorii de la Moara Românească și Moara Violatos, de la Docuri, precum și de tipografi, din cauza proastei salarizări și a timpului excesiv de muncă¹³). Spre sfîrșitul anului 1919, mișcarea muncitorească din Brăila, ca și în restul țării, tinde să ia un avînt din ce în ce mai mare. Ea se dezvoltă pe o linie ascendentă de-a lungul întregii perioade care a urmat pînă la izbucnirea grevei generale din 1920¹⁴).

Anul 1920 înregistrează un nou lanț de frămîntări în Brăila. Sub conducerea elementelor revoluționare din partidul socialist și a sindicatelor roșii, muncitorii din Brăila au trecut la organizarea unor noi și puternice acțiuni revendicative. În primele luni ale anului au loc o serie de întruniri la care au participat muncitorii, atît din port cît și din oraș, și în care pe lîngă satisfacerea revendicărilor de ordin economic s-a cerut afilierea partidului socialist la Internaționala Comunistă¹⁵).

În ziua de 29 februarie se organizează în Brăila o puternică demonstrație la care au participat peste 10.000 oameni ai muncii. Manifestanții au pornit încolonați pe străzile orașului strigînd lozinci. Pe tot itinerarul s-a cîntat Internaționala și s-au strigat lozincile: „Trăiască revoluția socială“, „Trăiască armata roșie“, „Trăiască Rusia Comunistă“¹⁶). Mișcarea grevistă a crescut tot mai mult, culminînd cu greva generală din octombrie. Printre grevele premergătoare, una dintre cele mai puternice a fost greva muncitorilor de la C.F.R., la care s-au adăugat și cei din porturi și transporturi pe apă,

¹⁰) *Ibidem*, p. 61.

¹¹) *Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922*, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 137.

¹²) *Ibidem*, p. 125.

¹³) V. Mihăescu, *op. cit.*, p. 63—64.

¹⁴) I. M. Oprea, *op. cit.*, p. 46

¹⁵) *Ibidem*, p. 57.

¹⁶) V. Mihăescu, *op. cit.*, p. 70—71.

desfășurată între 18 aprilie și 7 iunie¹⁷⁾. La 1 Mai au avut loc în oraș mitinguri, întruniri și demonstrații în care muncitorii au afirmat solidaritatea cu cei care luptau împotriva exploatării¹⁸⁾.

Între 27—28 iunie 1920 s-a ținut la Galați conferința muncitorilor din porturi. Delegații își luau obligația să pregătească muncitorimea din porturi pentru boicotarea încărcăturilor destinate Ungariei lui Horthy, atrăgând atenția armatorilor să nu-și ia obligația pentru transport în acea țară, protestînd, totodată, împotriva terorii albe de acolo. Conferința, la care luaseră parte și delegați brăileni, trimitea un cald salut de îmbărbătare proletariatului ungar și-l asigura „de tot concursul necesar în lupta ce o ducea împotriva celei mai ticăloase oligarhii”¹⁹⁾.

Elementele revoluționare din Brăila își intensifică activitatea de propagandă: pe lângă conferințe și mitinguri se împărțeau manifeste atît în oraș, cît și la sate. În primăvara anului 1920, în comuna Ianca, jud. Brăila, au fost arestați doi cetățeni care au fost prinși „împărțind manifeste”. Ei erau acuzați, totodată, că făceau propagandă care atîngea „ordinea și siguranța publică la sate”. În afară de manifeste au mai fost găsite și broșuri cu conținut socialist. Șeful postului de jandarmi din Ianca arăta că „acești socialiști au trecut de la Brăila prin comunele: Satu Nou, Silistraru, Muftiu, Urleasca și Perișoru și au împărțit, peste tot, asemenea manifeste, din care aveau o mulțime”²⁰⁾. Manifeste și broșuri cu conținut revoluționar au fost găsite și în comuna Nazîru²¹⁾. În comuna Sutești la un satean au fost găsite gazete intitulate: „Secera” și broșura „Scrisori către țărani”. Organele de reprimare ale regimului burghezo-moșieresc luau măsuri din ce în ce mai sălbatice pentru înăbușirea avîntului revoluționar care cuprîndea tot mai mult și lumea satelor²²⁾.

Pe poziții revoluționare se situa și cercul tineretului socialist, secția Brăila. În manifestul răspîndit de acest cerc, în vederea mitingului din 5 septembrie 1920, se arăta ca obiectiv principal lupta împotriva unui război intervenționist. S-au lansat lozincile „Jos războiul”, „Vrem pace cu poporul rus”, „Jos despotismul”, „Trăiască socialismul și revoluția socialistă”²³⁾.

Greva generală din 1920 a cuprins și orașul Brăila. Generalizată pe tot cuprinsul orașului pînă în seara zilei de 21 octombrie, ea începe să scadă în intensitate după ziua de 25, între 25—28 octombrie o parte din muncitorii orașului reluînd lucrul.

În seara de 19 octombrie s-a hotărît, la o întrunire, ca toți muncitorii din oraș să declare grevă, întocmai ca și ceilalți muncitori din țară²⁴⁾. Au luat parte toate categoriile de muncitori în frunte cu ceferiștii și cei din port. Autoritățile au pornit în scurt timp la acțiune, arestînd pe conducătorii

¹⁷⁾ N. Munteanu, *Documente privind greva muncitorilor de la C.F.R., din porturi, șantiere navale și navigații din România (aprilie-iunie 1920)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P.M.R.”, nr. 3, 1960, p. 115.

¹⁸⁾ I. M. Oprea, *op. cit.*, p. 61.

¹⁹⁾ Fotocopia documentului se află la Muzeul de istorie din orașul Brăila.

²⁰⁾ Arh. St. Brăila, Prefectura, dos. 15/47/1920, f. 25.

²¹⁾ Ibidem, f. 32.

²²⁾ Ibidem, dos. 15/1920, f. 36.

²³⁾ Fotocopia acestui manifest se află la Muzeul de istorie din Brăila.

²⁴⁾ Arh. St. Brăila, Tribunalul jud. Brăila, S. II, dos. 1707/1920, f. 9.

grevei. Din Brăila au fost arestate 16 persoane, în frunte cu un cefarist. Au rămas pînă azi dosare cu procesele greviștilor. Unui tipograf grevist, făcîndu-i-se percheziție la domiciliu, i s-au confiscat 50 broșuri și pachete cu litere ²⁵⁾.

Cu toate că greva generală a fost înfrîntă, experiența ei a arătat că proletariatul din țara noastră avea nevoie de un conducător puternic, pentru a duce masele la victorie; era nevoie de un partid marxist-leninist. Acțiunile maselor populare din Brăila, ca și din toată țara, s-au ridicat la un grad înalt, nemaiîntîlnit pînă atunci în țara noastră și aceste acțiuni trebuiau coordonate de un partid revoluționar, a cărui necesitate era resimțită tot mai mult. Anul 1921 a adus în istoria mișcării muncitorești de la noi din țară o dată importantă — crearea Partidului Comunist din România.

În preajma creării Partidului Comunist din România, autoritățile regimului burghezo-moșieresc au luat măsuri drastice împotriva acțiunilor muncitorești din țară, mereu crescînde. La Prefectura județului Brăila se primea, la 27 aprilie 1921, o telegramă circulară din partea ministrului de interne, Argetoianu, prin care se arăta că „cu prilejul zilei de 1 Mai întrunirile și manifestațiile ce eventual s-ar produce pentru acea zi vor fi îngăduite cu condiția ca ele să aibă un caracter cu totul pașnic și să nu tindă la turburarea liniștei și a ordinii publice“. Nu se permitea ca manifestații să poarte „inscripții“ pe care burghezia le socotea „provocatoare“ sau steaguri roșii ²⁶⁾. În cazul cînd cineva întreținea discuții asupra problemelor sociale sau economice era considerat ca instigator și se cerea sancționarea lui ²⁷⁾.

Cu toate aceste măsuri, ca și altele luate de burghezo-moșierime împotriva muncitorilor, la 8 mai 1921 se hotăra înființarea Partidului Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a, Comunistă. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că aceasta a constituit „o victorie istorică a leninismului împotriva oportunistului și reformismului în mișcarea muncitorească din România“ ²⁸⁾. Masele muncitoare de la noi din țară aveau de acum o avangardă, o conducere fermă și consecventă.

În martie 1922 a avut loc un alt eveniment: crearea Uniunii Tineretului Socialist care, mai tîrziu, se va numi Uniunea Tineretului Comunist.

Guvernarea liberală în 1924, urmărind desființarea Partidului Comunist, a declarat activitatea acestuia în afara legilor, instaurînd în țară starea de asediu și îndreptînd atacurile principale împotriva partidului, organizațiilor de tineret și sindicatelor. Cu toate aceste greutăți activitatea organizațiilor clasei muncitoare a continuat să se desfășoare. Congresul al III-lea al P.C.R., ținut în 1924 în condițiile grelei ilegalități, a stabilit, printre altele, reorganizarea activității pe baza celulei de fabrică, stabilind și sarcini în legătură cu activitatea în rîndul sindicatelor. Ca urmare a hotărîrilor acestui congres s-a creat, în anul 1925, Blocul Muncitoresc-Țărănesc, organizație de masă care făcea posibilă imbinarea activității legale cu formele luptei ilegale.

²⁵⁾ Ibidem, dos. 1706/1920, f. 6.

²⁶⁾ Ibidem, Prefectura, dos. 58/1921, f. 18.

²⁷⁾ Ibidem, Poliția Brăila, dos. 31/59/1921, f. 35.

²⁸⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 368.

Autoritățile centrale luau măsuri drastice împotriva oricăror activități legate de acțiunile partidului. Prefectura jud. Brăila primea, la 6 noiembrie 1926, o telegramă circulară prin care se arăta că întrucât Ministerul era informat că muncitorii din unele orașe intenționau să sărbătorească cea de-a noua aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie să se ia măsuri pentru a se împiedica aceasta²⁹⁾. În anul următor, cu ocazia celei de-a zecea aniversări, Ministerul de Interne trimitea o telegramă cifrată similară, care s-a primit la Brăila la 4 noiembrie. Prin această telegramă se cerea să se ia „cele mai riguroase măsuri, iar publicațiile, afișele sau manifestele ce s-ar intenționa a se răspîndi să fie confiscate și autorii lor trimiși în judecată”³⁰⁾.

Din informațiile organelor de poliție se constată că în același an, 1927, la Șantierul Franco-Român „a început din [nou] a se manifesta nelinește printre lucrătorii metalurgiști”, în special printre cei înglobați în sindicatul metalurgist „Oțelul Roșu”, aflat sub influența comuniștilor și avînd o puternică orientare de stînga. După ora 5 majoritatea acestor lucrători „s-au dedat unor demonstrații” prin curtea șantierului „cerînd sporirea salariilor și amenințînd cu greva”³¹⁾. În iarna anului următor, 1928, agitațiile cresc. Pentru înăbușirea acestora, organele de pază ale regimului burghez-moșieresc de exploatare și asuprire caută metode noi și întreprind diverse măsuri. Astfel, speriat de amploarea acțiunilor, prefectul județului Brăila scria Ministerului de Interne să dispună ca șeful siguranței, transferat la Constanța, să rămîna provizoriu detașat în localitate, deoarece aceasta ar fi de un mare folos pentru reprimarea mișcării revoluționare, dat fiind că muncitorii din port sînt în plină agitație, iar comuniștii locali au intensificat propaganda subversivă „prin răspîndirea de manifeste” și „propagandă verbală”³²⁾. Astfel de manifeste au fost împărțite, în acest timp, la fabricile de ciment și cherestea din localitate; această acțiune a avut loc și în „toate fabricile și șantierele, distribuind manifestele” Blocului Muncitoresc-Tărănesc³³⁾.

În perioada crizei economice din 1929—1933, Brăila, legată nu numai de economia internă, dar și de comerțul internațional, a fost lovită puternic. Întocmai ca cele mai importante centre economice din țară. Datorită creșterii gradului de exploatare și a mizeriei, combativitatea clasei muncitoare a crescut tot mai mult. Deși Partidul Comunist din România era în ilegalitate, el a condus și a organizat lupta muncitorimii pentru o viață mai bună. Chiar de la începutul manifestărilor de criză, sub îndrumarea P.C.R., s-a ținut Congresul Sindicatelor Unitare de la Timișoara, din anul 1929, unde s-a cerut, printre altele, ziua de muncă de opt ore, dreptul de organizare, legalizarea P.C.R. etc.

Autoritățile se temeau de agitația din țară, pentru care motiv au luat măsuri severe de suspectare. Prefectura județului Brăila primea o telegramă semnată de Al. Vaida Voevod, prin care se arăta că întrucît sînt temeri de

²⁹⁾ Arh. St. Brăila, Prefectura, dos. 1/15/1926, f. 35.

³⁰⁾ Ibidem, dos. 2/1927, f. 23.

³¹⁾ Ibidem, f. 209.

³²⁾ Ibidem, dos. 12/1928, f. 17.

³³⁾ Ibidem, dos. 13/1928, f. 61.

manifestări în țară să se supravegheze conducătorii comuniști din localitate³⁴). Înainte de ținerea congresului, tot la Brăila, în luna martie, o altă telegramă cifrată anunța că întrucât „sindicatul comunist din țară au luat hotărârea să sărbătorească la 18 martie” aniversarea a 58 ani de la Comuna din Paris, prin adunări publice, mitinguri, „să ia toate măsurile pentru interzicerea lor”³⁵). Măsurile de supraveghere din partea poliției au continuat și chiar s-au intensificat după congres. În legătură cu manifestația de 1 Mai, prefectul Brăilei era înștiințat că „membrii partidului comunist intenționau să sărbătorească și să demonstreze în acea zi”³⁶). La 9 mai 1929 un comunist din Brăila declara că „nu e de mirare că din cauza greutăților și suferințelor ce le îndură muncitorimea, revoluția să izbucnească și la noi”³⁷).

Situația muncitorimii brăilene se înrăutățea tot mai mult: atît cei din port, cît și ceilalți au început să se manifeste mai întîi prin nemulțumiri pe care le scriau în memorii către Camera de muncă sau către autorități și conducerile întreprinderilor. La 19 ianuarie 1930 lucrătorii din Depou și Uzina nouă cereau condiții mai bune de lucru, concediu plătit, 8 ore de lucru pe zi, respectarea demnității omenești și altele³⁸).

Lucrătorii fabricii metalurgice Goldemberg³⁹), în urma unei consfătuiri, formulau aceleași cereri. Ei arătau: „avîndu-se în vedere situația precară ce ni s-a creat printr-o muncă extensivă și o scădere a energiei ce ni s-a produs prin această muncă forțată, rezultat al minimumului de alimentație”, „au hotărît să arate doleanțele și revendicările cu caracter urgent”⁴⁰). Metalurgiștii, prezentîndu-se la conducere, au reușit să impună satisfacerea parțială a cererilor, printre care ziua de muncă de opt ore⁴¹).

Este foarte semnificativ un caz întîmplat la moara Valeriano și Lichiardopol. Muncitorii, mergînd la Lichiardopol, unul din patronii morii, să ceară „un mic acout”, li s-a răspuns de către acesta că „moara o să se închidă și că acout nu dă”. Un muncitor îi pune întrebarea: „Dacă ne-am găsi cu toții alt serviciu, dvs. ce ați zice? Natural că ați zice că noi călcăm articolul din lege, facînd grevă”. Ca urmare a acestui răspuns lucrătorul în cauză a fost concediat imediat. În zadar au protestat lucrătorii morii pentru reprimirea lui la lucru, căci industriașul Lichiardopol nici nu a voit să audă⁴²).

De asemenea, conducerea de la Moara Rominească a redus lucrul la numai trei zile pe săptămînă. „Sîntem căsătoriți, cu familii grele — arătau lucrătorii morari — și totodată fiind și chiriași vă rugăm să constatați că ne [e] imposibil a suporta această neomenoasă hotărîre a direcțiunii”⁴³).

Muncitorii tipografi de asemenea o duceau greu. La atelierele de tipo-

³⁴) Ibidem, dos. 7/1929.

³⁵) Ibidem, f. 22.

³⁶) Ibidem, f. 98.

³⁷) Ibidem.

³⁸) Ibidem, Camera de muncă, dos. 3/20/1930, f. 1.

³⁹) Azi uzinele „Laminorul”.

⁴⁰) Arh. St. Brăila, Camera de muncă, dos. 2/1930, f. 1.

⁴¹) Ibidem, f. 11.

⁴²) Ibidem, dos. 31 2/1932, f. 62.

⁴³) Ibidem, f. 244.

grafie „Cuvîntul“, „Slova“, „Ancheta“, elevii ucenici lucrau cite 13—14 ore pe zi, iar la tipografia „Curierul“ muncitorii nu și-au primit salariile, în 1932, pe mai multe luni⁴⁴⁾. Una din acțiunile cele mai puternice a avut loc la Societatea Franco-Romîna⁴⁵⁾. Din cauza mizeriei și a reducerii timpului de lucru, la 32 ore săptămînal, a reducerii salariilor și numărului de muncitori, precum și împotriva curbelor de sacrificiu, s-a organizat sub conducerea partidului o manifestație la 12 iunie 1932, în curtea fabricii, la care s-au strîngat lozinci și s-au purtat pancarte. După aceea muncitorii au pornit încononați pe străzile Brăilei, pînă în centru. De aici delegații muncitorilor au plecat la prefectul județului pentru a protesta împotriva curbelor de sacrificiu⁴⁶⁾.

Combativitatea era crescîndă și în rîndul muncitorilor portuari. În 1931 poliția portului primea de la aceștia un memoriu care începea cu cuvintele: „cerem dreptate“ și încheia „să nu fim exploatați, cerem să ni se facă dreptate“. Tot muncitorii din port solicitau dreptul la întrunire⁴⁷⁾.

În 1932 criza își făcea efectul și mai puternic. Dintr-o scrisoare a prefectului Brăilei către președintele Consiliului de administrație al societății Reșița reiese creșterea permanentă a numărului șomerilor din oraș. E semnificativă și aprecierea acestuia că peste o lună vor fi concediați „și cei 1000 muncitori din port care azi nu cîștigă mai mult de 15 lei pe zi“⁴⁸⁾. Muncitorii elevatoriști scriau că „lipsa de lucru ce a fost anul trecut în port a fost de așa natură că muncitorii nu au putut să-și cîștige existența nici în timpul campaniei de lucru; ei deci nu au putut să-și strîngă nimic pentru iarnă rămînînd expuși să îndure foamea și frigul“⁴⁹⁾. Criza acapara tot mai mult toate sferile de activitate. Clasa muncitoare, sub conducerea încercatului partid comunist, a pornit la luptă împotriva asupritorilor.

În această perioadă, sprijinindu-se pe sindicatele existente, partidul comunist a trecut la organizarea comitetelor de acțiune compuse din delegați pe secții și ateliere aleși de muncitori. Comitetele de acțiune erau organe ale frontului unic menite să organizeze și să conducă nemijlocit acțiunile muncitorești, avînd un caracter larg de masă. În Brăila a luat ființă în 1932 un asemenea comitet de acțiune care, sub conducerea partidului, a mobilizat clasa muncitoare pentru a da o ripostă hotărîtă burghezo-moșierimii. Comitetele de acțiune a mobilizat masele muncitoare din Brăila pentru a se solidariza cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933, a dus acțiuni de strîngere de fonduri și alimente pentru ajutorarea greviștilor⁵⁰⁾. Dar reprimarea autorităților a fost cruntă; arestările celor mai buni fii ai poporului au fost frecvente și aici ca și în toată țara. Lupta, însă, va continua.

⁴⁴⁾ Ibidem, f. 88.

⁴⁵⁾ Azi Uzinele „Wilhelm Pieck“.

⁴⁶⁾ O fotografie a acestui moment se află expusă la Muzeul de istorie din localitate, cu explicația pe verso scrisă de unul din martorii oculari.

⁴⁷⁾ Arh. St. Brăila, Poliția, dos. 11/18, 1931, f. 2, 23.

⁴⁸⁾ Ibidem, dos. 249/235/1932, f. 13.

⁴⁹⁾ Ibidem, dos. 64/325/1932, f. 1.

⁵⁰⁾ Din relatările unor participanți la organizarea și desfășurarea mișcării muncitorești din Brăila în această perioadă.

În anul care a urmat eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933 s-au produs în Brăila noi conflicte de muncă, în vederea îmbunătățirii salarizării și a condițiilor mizere de muncă. În special în port muncitorimea era nemulțumită de condițiile proaste de viață. Docherii erau în conflict cu casele comerciale⁵¹⁾, muncitorii lopătari cu aceleași case comerciale⁵²⁾, elevatoriștii cu proprietarii de vapoare⁵³⁾, rușarii cu agențiile de vapoare⁵⁴⁾, cărbunarii cu firmele importatoare de cărbuni⁵⁵⁾. Lucrătorii de la tramvaie au avut, de asemenea, litigiu cu Societatea de tramvaie Brăila. În memoriul pe care l-au înaintat la Camera de muncă cereau, printre altele, desființarea salariului cu ora și plata integrală a unei zile care să nu depășească 8 ore, salarii corespunzătoare muncii și altele⁵⁶⁾.

Conflictele de muncă au fost multe la număr și în anii care au urmat, dovedind putreziciunea sistemului de exploatare⁵⁷⁾.

În 1937 muncitorii de la Întreprinderea de cherestea „Forestiera S. A.” cereau Camerei de muncă Brăila să intervină pentru majorarea salariilor în raport cu scumpetea, reglementarea orelor de muncă etc.⁵⁸⁾. În același an cărușaii cereau prețuri noi și condiții mai bune de lucru. În urma acestei acțiuni, comercianții de cereale au fost nevoiți să acorde un spor de 25 %⁵⁹⁾.

Deși docherii interveniseră în mai multe rînduri pentru revendicări, delegații patronilor au arătat că nu vor da „sporuri și că „inactivitatea (concedierea n.n.) muncitorilor docheri va deveni și mai accentuată”⁶⁰⁾. Mulțimea și varietatea conflictelor de muncă dovedesc gradul tot mai mare de exploatare a clasei muncitoare și goana după supraprofituri a capitaliștilor. În acest timp P.C.R., deși în ilegalitate, în condiții grele, a condus numeroase acțiuni și demonstrații și a luptat pentru înfăptuirea unității clasei muncitoare. La poliția orașului se primea știrea că în Brăila soseau manifeste comuniste, luîndu-se măsuri represive pentru urmărirea celor care duceau această acțiune⁶¹⁾.

Criza portuară ia proporții masive în anul următor. Muncitorii elevatoriști arătau că „trăiesc exclusiv numai din munca din port”, „că datorită crizei nu au putut cîștiga nici măcar strictul necesar”⁶²⁾. Altă dată, un grup de muncitori elevatoriști scriau o petiție către prefect în care arătau că „din cauza crizei ce bîntuie în port sînt complet lipsiți de mijloace pentru a-și putea întreține familiile lor”. La Societatea Franco-Romînă se afla, în acel an, un total de 774 lucrători. Autoritățile erau informate că de la 1 martie

51) Ibidem, Camera de muncă, dos. 98 1934, f. 1.

52) Ibidem, dos. 101/1934, f. 3.

53) Ibidem, dos. 103 1934, f. 2.

54) Ibidem, dos. 105 1934, f. 2—4.

55) Ibidem, dos. 106, f. 36.

56) Ibidem, dos. 104/1934, f. 3—4.

57) La Arhivele Statului Brăila se mai referă la conflicte de muncă, în această perioadă, următoarele dosare din fondul Camera de muncă : dos. 97—108, toate din anul 1936 ; 139—155, din anul 1938 ; 120—130, din anul 1939.

58) Arh. St. Brăila, Camera de muncă, dos. 5/1937, f. 1.

59) Ibidem, dos. 7/1937, f. 3—5.

60) Ibidem, dos. 12/1937, f. 30.

61) Ibidem, Poliția, dos. 16/1938, f. 156.

62) Ibidem, Prefectura, dos. 64/1938, f. 92.

și pînă la 23 mai „au părăsit“ fabrica, plecînd în alte orașe, un număr de 80 de lucrători „din cauză că șantierul nu mai avea comenzi“. Alți muncitori au primit înștiințare pentru concedieri. Muncitorii rămași lucrau numai cîte 17 ore pe săptămînă, cu un câștig de 12 lei ora, venit cu totul insuficient pentru întreținerea familiilor⁶³).

În vara aceluiași an muncitorii de la această întreprindere s-au prezentat cu toții la patron, dar acesta le-a răspuns: „cui ăi convine să lucreze mai departe, iar cui nu să demisioneze“. În adevăr, asistăm la părăsirea în masă a șantierului de către muncitori⁶⁴).

Nemulțumiri erau și în lumea satelor, datorită faptului, care era caracteristic în vremea regimului de asuprire burghezo-moșieresc, „că în județ sînt locuitori, care fie din lipsa porumbului, fie din alte cauze sînt lipsiți chiar și de hrana zilnică“⁶⁵).

Anul 1939 înregistra începutul celui de-al doilea război mondial prin atacarea de către Germania hitleristă, la 1 septembrie, a Poloniei. Situația clasei muncitoare de la noi din țară era foarte grea. Începutul războiului a avut grave repercusiuni imediate asupra muncitorilor, mai ales asupra aceloră din porturi. O statistică a Camerei de muncă Brăila prezenta în felul următor bilanțul conflictelor dintre muncitori și conducerea întreprinderilor sau firmelor :

<u>luna</u>	<u>întrepr. industriale</u>	<u>întrepr. comerciale</u>
ianuarie	21	10
februarie	24	9
martie	17	5
aprilie	18	7
mai	17	10
iunie	21	6
iulie	36	3
august	36	3
septembrie	20	3
octombrie	14	3
noiembrie	10	15
decembrie	11	1

În total 245 conflicte colective de muncă la întreprinderile industriale și 75 la întreprinderile comerciale⁶⁶).

Primii ani ai celui de-al doilea război mondial și singeroasa dictatură militară-fascistă din România s-au răsfrînt în modul cel mai grav asupra situației clasei muncitoare. În Brăila întreprinderile metalurgice lucrau 2—3 zile pe săptămînă. Față de scumpetea care se accentua, muncitorii cor spo-

⁶³) Ibidem, Legiunea de jandarmi, dos. 16/1938, f. 221.

⁶⁴) Ibidem, dos. 19/1938, f. 97.

⁶⁵) Ibidem, dos. 15/1938, f. 146.

⁶⁶) Ibidem, Camera de muncă, dos. 39/1939, f. 3—5.

rirea salariilor. Docherii⁶⁷⁾, întocmai ca și cei de la Industria Sîrmei, Uzina electrică și alte întreprinderi, cer sporirea salariilor⁶⁸⁾. Față de nemulțumirea generală mereu crescîndă, poliția face cunoscut, la 6 aprilie 1941, Prefecturii județului Brăila, că „numărul muncitorilor care activează în port se ridică la aproximativ 3000; printre acești muncitori, de cîteva zile se observă o continuă nemulțumire atît din cauza scumpetei cît și a lipsei de lucru“⁶⁹⁾.

Lipsa de activitate din port atrăgea după sine nemulțumirea muncitorilor. Față de agitația din port, autoritățile centrale atrag atenția Camerei de muncă din Brăila că „s-a creat un curent anti-german“⁷⁰⁾. Poliția ia măsuri, în aprilie 1941, și efectuează 18 percheziții domiciliare și, după ce operează arestări, trimite deținuții în lagărul de la Tg. Jiu⁷¹⁾.

Aceste acțiuni ale poliției făceau parte din lanțul măsurilor represive în vederea înăbușirii elanului de luptă al clasei muncitoare. Patronii, în timpul acesta, în goana după profituri cît mai mari, nu țineau seama de condițiile de muncă și salarizare ale muncitorilor. Cazul de la Fabrica de bere este concludent. Unui muncitor bolnav de plămîni, în loc să i se creeze condiții corespunzătoare de muncă sau cel puțin să fie lăsat în sectorul unde lucrase mai înainte, este trimis la beci unde se răcea berea. Neputînd lucra, s-a prezentat la director, dar acesta nici nu a vrut să audă. În fața acestei situații muncitorul a fost nevoit să părăsească fabrica⁷²⁾.

În 1941 dictatura militaro-fascistă din România, dictatura celor mai reacționare și mai agresive vîrfuri ale burgheziei și moșierimii, aservind țara Germaniei hitleriste au împins-o, împotriva intereselor și voinței poporului, în criminalul război antisovietic. Încă înainte de 22 iunie, data agresiunii, documentele vorbesc de „accentuarea lipsei de alimente pe piață, fenomen care a apărut pe tot cuprinsul țării“⁷³⁾, precum și de nemulțumirea muncitorilor pentru proasta salarizare. Astfel de nemulțumiri erau la Franco-Romîna. Întreprinderile Metalurgice Dunărene⁷⁴⁾, precum și în port⁷⁵⁾. Față de această situație oamenii își exprimau nemulțumirea. Dintr-o notă a primarului orașului Brăila către poliție, în martie 1941, se constată o susținută activitate a P.C.R. în rîndurile oamenilor muncii exploatați⁷⁶⁾.

Începutul războiului adîncea tot mai mult nemulțumirile maselor. În octombrie 1941 comandantul militar de la Societatea Franco-Romîna seria prefectului județului Brăila ca, deși s-au sporit salariile muncitorilor, totuși primea zilnic reclamații „că în special lucrătorii nu au strictul necesar“⁷⁷⁾. Populația de la periferii era, de asemenea, nemulțumită, mai ales din cauza accentuării lipsei de alimente și petrol⁷⁸⁾. Printre altele circula „șvonul“ că

⁶⁷⁾ Ibidem, dos. 26/1940, f. 2.

⁶⁸⁾ Ibidem, dos. 92/1941, f. 70.

⁶⁹⁾ Ibidem, Poliția, dos. 36/1941, f. 286.

⁷⁰⁾ Ibidem, dos. 38/1941, f. 212.

⁷¹⁾ Ibidem, dos. 36/1941, f. 286.

⁷²⁾ Ibidem, Camera de muncă, dos. 152/1941, f. 7.

⁷³⁾ Ibidem, Poliția, dos. 36/1941, f. 206.

⁷⁴⁾ Ibidem, dos. 37/1941, f. 231 și altele.

⁷⁵⁾ Ibidem, Camera de muncă, dos. 6/1941, f. 171.

⁷⁶⁾ Ibidem, Poliția, dos. 36/1941, f. 206.

⁷⁷⁾ Ibidem, dos. 42/1941, f. 130.

⁷⁸⁾ Ibidem, dos. 40/1941, f. 193.

petrolul a fost dat germanilor ca și toate celelalte articole și că „nu peste mult timp populația va fi muritoare de foame și în întuneric”⁷⁹⁾. Realitatea nu contrazicea „svonul” că germanii prin intermediul clicii antonesciene jefuiau bogățiile țării.

Acțiunile muncitorești, conduse de partid, s-au intensificat tot mai mult în această perioadă. Dintr-o dispoziție către Chestura Poliției Municipiului Brăila, de la 15 iulie 1942, reiese că se dădea atenție deosebită urmării acțiunilor P.C.R. în „cartierele muncitorești, fabrici și regiunile lipsite de alimente”, deoarece „în ultimul timp încercări[le] de acțiuni cu caracter subversiv și de propagandă s-au înmulțit”. Se dădea ordin, totodată, să se ia măsuri urgente⁸⁰⁾.

Războiul înrăutățea și mai mult situația clasei muncitoare. Frământările și acțiunile conduse de P.C.R. devin din ce în ce mai puternice. În august 1942, o notă informativă arăta că la Societatea Franco-Română „se produc mari agitații”. Dăm un fragment din informarea oficială a poliției despre aceasta. „La aceasta — este vorba de amenințarea cu grevă — domnul colonel — conducerea militară a șantierului — le-a răspuns că pot să-i părăsească dacă nu au ce mânca. Auzind aceasta lucrătorii i-au răspuns că, dacă vor părăsi lucrul, tot domnia sa îi va aduce cu forța, dându-i totodată în judecată pentru sabotaj. În urmă domnul colonel, cu ajutorul gărzii i-a răspândit”. Informația se încheie cu mențiunea că muncitorii erau foarte agitați și că ar putea „în acest timp să declare grevă”⁸¹⁾. Tot în 1942 amenințau cu greva și muncitorii de la Uzina electrică și Societatea de tramvaie⁸²⁾. Nerezolvarea problemei salariilor a determinat părăsirea lucrului din partea multor muncitori⁸³⁾. Dintre toate unitățile industriale, la Societatea Franco-Română muncitorii au acționat cu cea mai mare hotărâre. Autoritățile locale vedeau în frământările de aici „agitațiile comuniste”, arătându-se că la „Franco-Română” întotdeauna au existat nuclee mai pronunțate de comunism decât la alte întreprinderi⁸⁴⁾. Din această cauză poliția supraveghea cu multă atenție starca de spirit de aici.

Anii 1943—1944 au fost foarte grei pentru clasa muncitoare, care suporta consecințele unui război impus cu forța. Salariile deveneau tot mai insuficiente pentru întreținerea familiilor⁸⁵⁾. Insuccesele de pe front erau îndreptate de clică antonesciană fascistă înspre înăsprirea situației maselor populare.

Se constata pe de altă parte „că populația orașului este foarte nemulțumită de felul cum se poartă soldații germani”⁸⁶⁾. Curentul antifascist era din ce în ce mai puternic în rândurile maselor populare.

La începutul lui august 1944 s-au produs concedieri masive la Societatea Franco-Română. În urma unui ordin de la Statul Major se hotăra ca 75%

⁷⁹⁾ Ibidem, f. 231.

⁸⁰⁾ Ibidem, dos. 28/1942, f. 107.

⁸¹⁾ Ibidem, dos. 30/1942, f. 14.

⁸²⁾ Ibidem, f. 30.

⁸³⁾ Ibidem, f. 76.

⁸⁴⁾ Ibidem, dos. 31/1942, f. 81.

⁸⁵⁾ Ibidem, Camera de muncă, dos. 43/1943, f. 5—6

⁸⁶⁾ Ibidem, dos. 12/1944, f. 86.

din efectivul total să fie concediat fără a avea vreun drept. Unii dintre acești lucrători cu „cite șapte-opt copii” rămăneau „muritori de foame cu familiile lor după 15—20 ani de serviciu în același șantier”. Agitațiile în rândul muncitorilor creșteau tot mai mult⁸⁷⁾, mai ales că nu se lua nici o măsură de plasare⁸⁸⁾. Chiar organele regimului de dictatură fascistă erau nevoite să recunoască faptul că oamenii rămăneau pe drumuri fără nici o perspectivă de a-și găsi o altă ocupație și că ei „pot că izbucnească dacă starea aceasta va continua”⁸⁹⁾.

În întreaga țară muncitorimea acționa sub conducerea partidului împotriva războiului. Chestura Poliției Brăila trimitea Comisariatului Portului copii de pe ordinul Inspectoratului de poliție Constanța, în care se arăta că „în ultimul timp s-au produs mai multe acțiuni de sabotaj în special la C.F.R., la vagoanele cisterne” și că „din constatările făcute s-a ajuns la concluzia că [în] majoritatea cazurilor elemente subversive” „folosesc în acest scop mașini infernale pe care le așează după tabelele indicatoare de la capetele cisternelor”. Vinovați erau scototiți oameni din personalul inferior de la căile ferate care, spuneau ei, „slujesc direct sau indirect” opera de sabotaj „dirijată din umbră”⁹⁰⁾. Acela care conducea clasa muncitoare era Partidul Comunist, iar oamenii muncii din întreaga țară, ca și cei din Brăila, au luptat sub conducerea partidului pentru eliberarea de sub dictatura fascisto-antonesciană.

Luna august a adus cu sine ziua eliberării patriei noastre de sub jugul fascist. În acea noapte de neuitat și masele brăilene își exprimau bucuria față de cele ce s-au întâmplat în capitala țării, așa cum se întâmpla în toate orașele patriei noastre. Data de 23 însemna pentru întregul nostru popor ziua în care lanțurile robiei fasciste erau înlăturate și un orizont nou se deschidea pentru clasa muncitoare și țărănimea muncitoare din țara noastră. Conduse de partid, masele populare aveau să instaureze o lume nouă, în care să fie înlăturată pentru totdeauna exploatarea omului de către om. Pentru ca noi, astăzi, să ducem o viață mai bună, clasa muncitoare a adus jertfe nenumărate în fața istoriei. Încadrate în mișcarea muncitorească din patria noastră, frământările și acțiunile muncitorimii brăilene au adus aportul lor în lupta măreață pentru viitorul poporului nostru, pentru o viață nouă în care omul, stăpânul tuturor avuțiilor patriei, se bucură de roadele muncii lui.

DOCUMENTE

1.

1920, luna mai, ziua 9

Postul Jandarmi Ianca
către
Prefectura jud. Brăila

Conform ord. primite

Am onoare a înainta o dată cu prezenta pe socialiștii... care s-au găsit în comuna Ianca împărțind manifeste socialiste cu care ocazie acești indivizi fac

⁸⁷⁾ Ibidem, Poliția, dos. 12/1944, f. 496—497

⁸⁸⁾ Ibidem, f. 519.

⁸⁹⁾ Ibidem, f. 512.

⁹⁰⁾ Ibidem, f. 527.

propagandă care atinge ordinea și siguranța publică la sate. S-a luat de noi coșul în care s-au găsit o mulțime de manifeste pe care controlându-le în fața lor la postul de jandarmi s-au găsit printre aceste manifeste și broșuri, și una broșură intitulată cartea „Robilor“ care cuprinde idei revoluționare. Această carte nu voiește a o recunoaște că este a lor, totuși le aduce în mod clandestin și le împarte la țărani lor. Acolo unde se văd că sînt urmăriți le aruncă pe drum și prin curțile locuitorilor.

Se înaintează o dată cu prezenta toate broșurile și manifestele puse într-un sac care s-a sigilat de noi în fața sus-numiților socialiști.

Acești socialiști au trecut de la Brăila prin comunele Satul Nou, Silistraru, Muftiu, Urleasca, Perișoru și Ianca pe unde au împărțit asemenea manifeste și broșuri...

Rugîndu-vă să binevoiți a dispune cele legale.
Șeful Postului ⁹¹⁾.

2.

CERCUL TINERETULUI SOCIALIST

Secția Brăila

[în 5 septembrie 1920]

TINERI LUCRĂTORI

După ce timp de trei ani părinții, frații și rudele noastre au sîngerat pe toate fronturile și întorcîndu-se acasă au găsit gospodăriile și ogoarele pustiite de hrăpăreții de dincolo și dincoace de Milcov, clasa noastră stăpînitore, împinsă de bandiții internaționali în a căror vasali ne-au transformat, vrea să ne bage într-un nou război, de data aceasta mult mai crîncen ca cel trecut. Într-un război împotriva republicii muncitorești a Rusiei.

Prin manevrele ce are de gînd să le facă, guvernul nostru „cel democrat“ maschează acțiunea ce vrea să întreprindă contra poporului rus. Intenția sa războinică este evidentă, acum, după ce pe față ajută armatele reacțiunii poloneze cu alimente, munițiuni și le permite transbordul prin țară.

În fața acestor intențiuni criminale tineretul muncitor trebuie să-și alăture glasul de strigătul întregii muncitorimi de: — JOS RĂZBOIUL.

Pentru că un nou război ar aduce din nou vărsare de sînge muncitoresc și jale și mizerie în casele noastre.

— Vrem pace cu poporul rus.

Cu acest brav popor care cel dintîi a arătat omenirii drumul spre dezrobirea și fericirea ei.

TINERI LUCRĂTORI

Cu atît mai mult se cuvine ca noi să fim printre cei dintîi care-și înalță strigătul de pace, cu cît noi vom fi aceia care vom fi forțați a servi „patria“ burgheză timp de trei ani și de a-i fi la ordine; trei ani de suferințe sufletești și trupești, fiind la bunul plac al primei brute galonate care să-și ridă de demnitatea și libertatea cugetului nostru. Și noi sîntem aceia care vom fi împinși să luptăm cu arma în mînă împotriva intereselor noastre, de aceia, — Tinere recrut —

Trebuie ca atîta timp cît nu ești încă îmbrăcat în haina ucigașilor de oameni, să arăți acelora care te forțează la încazarmare că știi adevăratul scop al militarismului lor și că vei ști, chiar militar fiind, să-ți faci datoria de lucrător conștient.

⁹¹⁾ Ibidem, Prefectura jud. Brăila, dos. 15/47/1920.

Tineri lucrători — tineri recruți —

Prin concentrările și încorporările ce le va face la toamnă burghezia română, înșelându-ne caută să ne bage în război, vor să distrugă din nou ce avem mai bun.

De aceea trebuie să strigăm: JOS RĂZBOIUL; TRĂIASCĂ PACEA — Trăiască Republica Socialistă Rusă. Jos militarismul — Trăiască socialismul și revoluția socialistă. Tineri lucrători, Tineretul muncitoresc din toată lumea demonstrează în ziua de 5 septembrie pentru cele arătate mai sus, Veniți să arătați că sintem alături de el, să demonstrăm pentru marile noastre revendicări.

Duminecă 5 septembrie ora 4 jum. p.m. la
MARELE MITING
care va avea loc în Sala Teatrului Luvru⁹²⁾.

3.

7 decembrie 1928

NOTĂ INFORMATIVĂ

către

Prefectul Județului Brăila

Informez următoarele :

În ziua de 5 decembrie a.c. după amiază pe la orele 6, în timpul când muncitorii de pe la fabricile orez, ciment, cherestea etc. ieșeau de la lucru, indivizi puși din partea partidului comunist, au împărțit manifeste de ale Blocului Muncitoresc și Țărănesc lucrătorilor ce ieșeau de la lucru fără a fi împiedicați de jandarmi, care își au postul chiar în curtea fostei fabrici de hirtie. Acestea fiind împărțite în mai multe echipe cutreeră toate fabricile și șantierelor, distribuind manifestele specificate.

Informator nr. 33⁹³⁾.

4.

20 aprilie 1932

DOMNULE INSPECTOR.

Subsemnații lucrători și lucrătoare din moara Valeriano și Lichiardopolis, venim a vă aduce la cunoștință că în seara zilei de 19/IV/1932 ne-am prezentat patronilor noștri solicitându-i să ne dea faină pe care o primeam mai înainte. Iar dl. Lichiardopol ne-a spus că ne va aproba. Și tot odată arătându-i nevoia că sîntem în preajma sărbătorilor am mai cerut un mic acout pentru care ni s-a răspuns de dl. Lichiardopol că moara o să se închidă și acout nu se dă. Iar un lucrător din noi i-a pus întrebarea că dacă ne-am găsi cu toți alt serviciu, dvs. ce ați zice? Natural, că ați zice că noi călcăm articolul din lege făcînd grevă.

Imediat lucrătorul care a vorbit, l-a concediat brusc.

Pentru aceste motive noi lucrătorii morii protestăm și cerem reprimirea în lucru [a] colegului nostru.

Pentru care respectos vă rugăm dle inspector [să primiți] cererea noastră de protestare.

Cu deosebit respect lucrătorii și lucrătoarele morii Valeriano și Lichiardopol. [Urmează un număr de 15 semnături]⁹⁴⁾.

⁹²⁾ Fotocopie la Muzeul de istorie din Brăila.

⁹³⁾ Arh. St. Brăila, Prefectura jud. Brăila, dos. 2/1928, f. 61.

⁹⁴⁾ Ibidem, Camera de muncă Brăila, dos. 31/2/1932, f. 62.

DIN CONTRIBUȚIA MASELOR POPULARE DE PE VALEA PRAHOVEI SUB CONDUCEREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN LA INSURECȚIA ARMATĂ DE LA 23 AUGUST 1944

MIHAI APOSTOL

Insurecția armată de la 23 August 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, constituie un eveniment de o covârșitoare importanță în istoria poporului român. Lupta maselor muncitoare, sub conducerea partidului, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva coterminatilor hitleriști a pus capăt atît regimului de dictatură fascistă, cît și participării Romîniei la criminalul război antisovietic, dînd totodată „putința poporului român să-și ia soarta în propriile sale mîini și să făurească regimul de stat în conformitate cu interesele și voința lui“¹⁾.

Dictatura militară-fascistă din Romînia a fost dictatura celor mai reacționare și mai agresive vîrfuri ale burgheziei și moșierimii. Aceste forțe reacționare și agresive au aservit Romînia Germaniei hitleriste și au împins-o, împotriva intereselor și voinței poporului, în criminalul război antisovietic. S-a înrăutățit situația economică a Romîniei. Monopolurile hitleriste și-au întins tentaculele asupra întregii economii romînești, pe care au supus-o unui jaf de proporții uriașe. Obiectul principal al jafului hitlerist era petrolul romînesc. În 1943, din totalul exportului de produse petroliere, 79,4% lua drumul Germaniei.

Interesul ocupanților naziști pentru aservirea politico-economică a Romîniei, menținerea regimului fascist și asigurarea frontului cu alimente, carburanți și materiale de tot felul, se dezvăluie de la bun început prin masarea de trupe și agenți, în special în regiunile industriale. „Toate aceste trupe păzeau centrele industriale și zonele petrolifere... — și — ...erau grupate mai compact în raioanele industriale București, Ploiești, Valea Prahovei, Brașov...“²⁾.

Era și firesc, deci, ca în aceste regiuni muncitorești teroarea să se dezlănțuie cu și mai multă furie, iar valul de nemulțumiri să crească și mai

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 387.

²⁾ *Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist*, 1958, p. 15.

mult. În Valea Prahovei, ca și în întreaga țară, forțele patriotice, în frunte cu comuniștii, au desfășurat o largă activitate revoluționară, canalizând toate nemulțumirile într-un front de luptă comun care și-a dat roadele atunci cînd Partidul Comunist Român a lansat chemarea pentru înfăptuirea insurecției armate. Despre unele aspecte ale contribuției maselor populare din Valea Prahovei la pregătirea insurecției armate de la 23 August 1944 ne-am propus să scriem în rîndurile ce urmează.

Importanța industrială a regiunii Văii Prahovei a determinat pe hitleriști ca, imediat după instaurarea regimului fascist-antonescian, să ocupe zona petroliferă și să organizeze cu „cea mai mare grijă securitatea”³⁾ ei. Paralel cu această cîmpire militară, guvernul antonescian semnează, la Berlin, acordurile prin care aservea economia țării intereselor hitleriste „împunînd — în același timp — privațiunile cele mai absolute populației sale”, fapt cu care se mîndrea, de altfel, Mihai Antonescu, în ședința Consiliului de Miniștri din 25 iunie 1942⁴⁾.

Cum era și firesc, jaful cîmpitorilor hitleriști în Valea Prahovei s-a îndreptat în special înspre acapărarea și transportul petrolului românesc în Germania, fără însă a neglija celelalte sectoare economice tot atît de bogate. În scopul jefuirii pe scară tot mai mare a petrolului, în decembrie 1940 ia ființă o filială pentru România a societății Wirtschaftliche Forschungsgesellschaft m.b.H. din Berlin, care fără nici un capital construiește mijloace de transport pentru produse petroliere destinate Germaniei, cum ar fi de pildă «conducta dublă de 10” de la stația de pompare a Regiei Autonome C.F.R., din Teleajen pînă la portul petrolifer din Giurgiu, în lungime de cca. 160 km; conductele de centură de 9” în jurul orașului Ploiești, care leagă toate rafinăriile cu stația de pompare Teleajen... Debitul de pompare pe o singură conductă — fiind — de 150 m³ pe oră»⁵⁾. Țiteiul pompat pe conducte se încărca la Giurgiu pe șleपुरi și tancuri petroliere și lua direcția Germania⁶⁾. Și ceea ce merită să fie remarcat este faptul că, deși conductele deserveau în totalitate interesele Germaniei hitleriste, diferitele materiale pentru executarea lucrărilor, aduse din Germania, se plăteau de către statul român „în obligațiuni purtătoare de dobîndă”, astfel că pînă la 23 August 1944 statul român achitase suma de lei 1.220.216.857 și mai rămăsese cu o datorie de lei 192.712.512⁷⁾.

Prin asemenea mijloace „după date incomplete, între anii 1941—1943, hitleriștii au expediat în Germania uriașă cantitate de 7.390.000 tone petrol. La aceasta, se adaugă cantitățile enorme de petrol pe care le-au consumat

³⁾ Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marchall Antonescu*, 1954, p. 67.

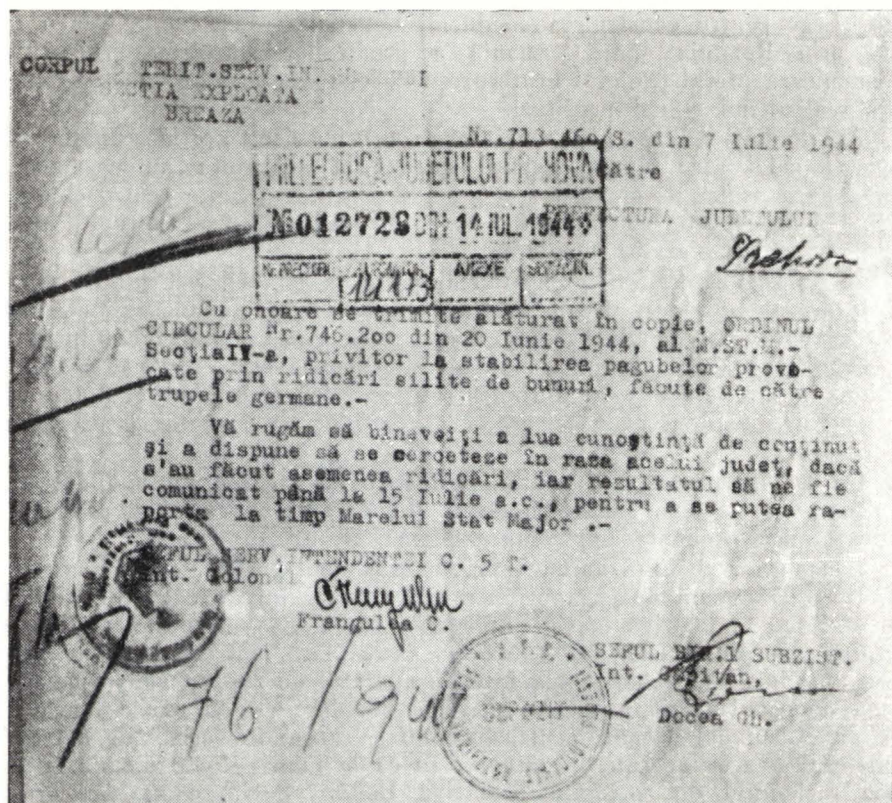
⁴⁾ Gh. Ravaș, *Din istoria petrolului românesc*, 1955, p. 276.

⁵⁾ Arh. St. Ploiești, Wirtschaftliche Forschungsgesellschaft m.b.H., inv. 730/1944, p. 34.

⁶⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 663/1943.

⁷⁾ Ibidem, Wirtschaftliche Forschungsgesellschaft m.b.H., dos. cit., f. 10—11.

trupele ocupanților germani staționate în România⁸⁾. Jaful este din ce în ce mai organizat, toate avuțiile țării iau drumul către Germania. „Griul, petrolul, vitele și toate bogățiile țării sînt smulse de la gura poporului și trimise ca să hrănească cîinii fasciști germani⁹⁾).

Iulie-august 1944. Un document despre jaful cotropitorilor hitleriști încă înainte de 23 August 1944.

Din jafurile făcute în România reușește și societatea amintită, care-și începuse activitatea fără nici un capital, să aibă la 1 decembrie 1944 un sold în casă de 27.480.904 lei și deus la bănci un rest de încă 54.981.838 lei¹⁰⁾.

⁸⁾ Cpt. Petri Aurel, *Unele aspecte ale participării armatei romine la insurecția armată populară din august 1944*, 1957, p. 29.

⁹⁾ Documente privitoare la lupta maselor muncitoare, sub conducerea P.C.R., împotriva războiului antisovietic și a ocupației hitleriste și pentru pregătirea condițiilor care au dus la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1959, p. 21.

¹⁰⁾ Arh. St. Ploiești, Wifo, inv. 730/1944, p. 37.

Și pentru că petrolul românesc, exploatat din 1940 în modul cel mai barbar, urma să fie epuizat într-un timp destul de scurt, ca o consolare nemții încercau să antreneze pe colaboratorii lor, trădătorii poporului român, în cointeresarea la petrolul sovietic din Caucaz, pe care în planurile lor de dominație mondială îl aveau permanent în față. În acest sens se întocmește și o „Lege pentru construirea conductei Constanța—Cernavoda pentru transportul prin România spre Germania a produselor petrolifere rusești”¹¹⁾, se calculează prețul țigăiului brut rusesc¹²⁾ și toate acestea numai în scopul de a realiza noi și noi profituri.

Aceste stări de fapt n-au reușit să se mențină decât grație ocupației hitleriste și colaborării dintre agenții naziști și siguranța antonesciană cu scopul de a asupri pe muncitori și a nu le permite să lupte pentru eliberarea țării. Măsurile luate pentru menținerea regimului de jaf și cotopire apăsau din greu asupra maselor populare.

În timp ce capitaliștii prosperau de pe urma afacerilor legate de producția de armament și de oficiul de furnizori ai armatei, muncitorii erau obligați să lucreze, împotriva voinței lor, pentru mașina de război hitleristă, cunoscând jugul unui regim de muncă dintre cele mai aspre și o tot mai pronunțată înrăutățire a traiului. Din mijlocul lor și din mijlocul țăranilor, năpăstuiți și ei de greaua povară a rechizițiilor, se recruta carnea de tun pentru front.

Cu toată teroarea dezlănțuită, protestele își fac loc tot mai des și se manifestă cu tot mai multă hotărâre. În organizarea acestor proteste se simte tot mai pronunțat influența comuniștilor.

Începutul războiului antisovietic, în vara anului 1941, coincide cu o intensificare a muncii de organizare a luptei poporului de către Partidul Comunist Român împotriva mașinii de război fascisto-antonesciene. Optimismul sfiorător din proclamația lui Antonescu către „țară” nu este decât o zgomoasă autoliniștire. Neîncrederea față de aparatul de stat în subordine, ca și teama de ecoul trezit în rindul maselor populare de chemările lansate de Partidul Comunist Român pentru sabotarea războiului criminal, determină Ministerul Afacerilor Interne antonescian ca la numai două zile de la începerea războiului de cotopire împotriva Uniunii Sovietice să dea ordinul *telegrafic cifrat nr. 4235/1941 prin care se cere luarea de „...măsură pentru a se aresta imediat cei ce șablonază pe ziduri lozinci comuniste sau emblema partidului comunist. Toate manifestele comuniste, găsite pe teritoriul județului dvs., vor fi înaintate fără a fi deschise”*¹³⁾.

Măsurile luate de siguranță pentru stăvilirea acțiunilor de organizare a luptei poporului nu numai că nu intimidează pe neînfricații organizatori comuniști, ci îi îndrăzesc și mai mult. Faptul e atestat de însăși documentele regimului antonescian, în care se vedește teama și se recunoaște dezorganizarea care începe să cuprindă țara, în contrast cu lupta maselor populare care devine din ce în ce mai organizată, mai puternică. Documentul atestă că muncitorii comuniști iau contact cu soldații însărcinați cu paza fabricilor

¹¹⁾ Monitorul Oficial, partea I-a, nr. 115 din 20 mai 1942, p. 4155 și urm.

¹²⁾ Arh. St. Ploiești, Wifo, inv. 25/1941, p. 81 și 101.

¹³⁾ Ibidem. Prefectura jud. Prahova, doc. 2/1941.

818^c
STRICT PERSONAL
CONFIDENTIAL

818^c
25.VI.941

CONFIDENTIAL

Comunicat:
Legiunii de Jand. Prahova, Chestor al Pol.
și Pretori ai Plășilor.-

Am onoare a vă transmite mai jos în copie,
ordinul telegrafic cifrat No.4235/941, al Minis-
terului Afacerilor Interne, de care vă rugăm să
binevoiți a lua cunoștință și să luați măsuri pentru strictă
execuție.-

P R E F E C T

Colonel,

G. Grecianu

C O P I E

Luati măsuri pentru a se aresta imediat cei
ce pătădesează pe ziduri lozinae comuniste sau co-
bleme particulii comunist.-

Toate manifestele comuniste găsite pe terito-
riul județului D-va., vor fi înaintate fără a fi de-
chise, la Ministerul Afacerilor Interne, Gab.D-lui
Subsecretar de Stat.-

S'a dat ordin în acest sens Legiunii de Jandam
Ministru al Afacerilor Interne

(ss) Col. Petruțoiu

No.4235 24.VI.941.-

p.Conf.

24 iunie 1941. La numai două zile de la izbucnirea războiului antisovietic regimul antonescian este alarmat de ecoul pe care manifestele comuniste îl au în mijlocul maselor populare.

sau cu curierii birourilor administrative din fabrici, căutând să și-i apropie și să culegă anumite date importante și secrete¹⁴⁾.

Aceleași constatări le fac și agenții nazisti. Abia la o lună de la începutul atacului nedrept față de Uniunea Sovietică, ziarul marii industrii hitleriste „Essener Nationalzeitung” cerea luarea de măsuri urgente printre muncitorii din industria petrolieră, întrucât „situația este insuportabilă”.

În urma acestor constatări penibile regimului fascist, guvernul antonescian a luat măsuri. Astfel țara a fost prefăcută în cazărmi, închisori și lagăre de concentrare... Clica generalului Antonescu, susținută de marii capitaliști și moșieri români, a ales arma terorii fățișe a dictaturii militare pentru a înăbuși prin mitraliere și tunuri lupta poporului român pentru o viață mai omenească, pentru pace și independența lui națională. Noul regim militar a decretat noua lege „pentru reprimarea faptelor ce pun în primejdie existența și interesele statului”. A fost introdusă pedeapsa cu moartea împotriva tuturor „care îndeamnă prin orice mijloace la manifestații sau acțiuni cu caracter de unelire împotriva ordinii politice sau sociale existente în stat, împărțirea sau distribuirea averii altora, scutirea de impozite ori lupta de clasă”¹⁵⁾.

Întreprinderile petroliere și cele care lucrau pentru nevoile crescînde ale armatei au fost militarizate, iar muncitorii au fost supuși unui aspru regim militar. Amenințarea cu internarea în lagăr¹⁶⁾ este tot mai frecventă, iar conducerea militară a întreprinderilor introduce pedeapsa cu bătaia și cu carceră. Astfel, la Atelierele Centrale ale Soc. „Steaua Română” din Cîmpina, direcțiunea societății de acord cu comandamentul militar al atelierelor ia măsura ca „muncitorii care se fac vinovați de anumite abateri să fie băgați la carceră”, măsură ce se și concretizează în ziua de 4 iulie 1944 cînd un lucrător „dela Secția Armament, a fost băgat la carceră, pentru că a lipsit mai multe zile de la lucru”¹⁷⁾. La Soc. „Sticloval” din Valenii de Munte muncitorii sînt „aduși cu forța la lucru” pentru că „întreprinderea suferă de lipsă de oameni, neputînd furniza material pentru instituțiile militare, ca Arsenalul Armatei, Malaxa etc.”¹⁸⁾. Sistemul amenziilor este aplicat cu zorzoane patriotarde menite să mascheze scopul bestial al producției Uzinelor de armament Mija și cu amenințările de rigoare: „...în caz de repetare vom fi nevoiți a vă dresa actele de dare în judecată și a vă înainta forurilor în drept spre a fi judecat și condamnat cu dispozițiunile militare în vigoare cu privire la sabotarea lucrărilor în timp de război”¹⁹⁾. Acțiunile de teroare împotriva muncitorilor nu s-au redus, însă, numai la fapte asemănătoare celor enumerate. Nu de puține ori muncitorii au fost arestați și ținuți în lanțuri²⁰⁾ pentru că au încercat să-și arate nemulțumirea față de viața de mizerie pe care sînt siliți să o ducă.

Din înseși rapoartele oficialităților regimului antonescian ne putem da seama de viața grea pe care erau siliți să o ducă muncitorii. Astfel, Chestura

¹⁴⁾ Arh. St. Ploiești, Pretura plășii Filipești, dos. 1.1941.

¹⁵⁾ *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, 1953, p. 337.

¹⁶⁾ Arh. St. Ploiești, Prefectura jud. Prahova, inv. 198 1944, p. 15.

¹⁷⁾ Ibidem, inv. 255/1944, p. 62.

¹⁸⁾ Ibidem, Tribunalul jud. Prahova, cab. I Instrucție, dos. 39 1942.

¹⁹⁾ Ibidem, dos. 11.1956, vol. II, f. 237.

²⁰⁾ Ibidem, Comisariatul de poliție Slănic, dos. 57/1943, f. 16.

poliției Ploiești raportează la 12 noiembrie 1942 că muncitorii de la Atelierele centrale „Steaua Română” din Cimpina, în plicurile de salarii „au mai luat la plată numai cîte 10—15 lei”²¹⁾, iar Pretura plășii Podgoria comunică la 5 martie 1942 că lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte nemulțumește masele populare „mai ales că la bursa neagră (în ascuns) aceste efecte se găsesc cu prisosință, însă pe prețuri mari și de speculă”²²⁾.

Toate aceste lipsuri, ca și metodele teroriste folosite de organele regimului fascist, se imprimă adînc în conștiința maselor populare. Sub conducerea comuniștilor acțiunile de boicot se înmulțesc cu repeziciune uimitoare, sabotajul producției de război devine tot mai organizat, tot mai activ. Acțiunile se extind și cuprind tot mai mulți nemulțumiți. Revolta mocnește încă și în așteptarea unor condiții mai prielnice se răspîndește de la om la om. În întreprinderi încep să se constituie, și ceea ce este mai important, să activeze celule comuniste²³⁾, sub a căror conducere se organizează diferite acțiuni de luptă.

Bazîndu-se pe starea de spirit creată în sinul maselor populare de jaful și teroarea regimului fascist, Partidul Comunist Român continuă să organizeze lupta de zi cu zi a muncitorilor pentru obținerea revendicărilor lor, pentru sabotarea producției de război, împotriva acaparării de către hitleriști a felurite bunuri din țară și a transportării lor în Germania. Lupta pentru cîștigarea drepturilor, împotriva concedierilor și a reducerilor salariilor, devine din ce în ce mai organizată, reușind să cuprindă tot mai mulți muncitori.

Mișcările revendicative iau un aspect mai concret atunci cînd muncitorii ies în fața direcției, iar delegații lor vin să ceară drepturile acestora. Astfel în seara zilei de 31 martie 1944, la orele 18,10, un grup de circa 200 muncitori au venit în fața administrației Societății „Astra Română” Atelierele Centrale Poiana Cimpina, iar o delegație formată din trei muncitori, dintre care unul era suspectat de jandarmi ca fiind comunist, formulează revendicările lor²⁴⁾. La aceleași ateliere, în seara zilei de 2 august 1944, lucrătorii ies din nou în fața direcției, iar delegația cere „directorului să intervină pentru a li se mări salariile, căci nu mai pot face față nevoilor vieții, rămînînd desbrăcați și ei și familiile lor”²⁵⁾. Însăși siguranța antonesciană recunoștea creșterea influenței partidului în masele de muncitori, iar cu nota informativă nr. 375 raporta că elementele comuniste agită nemulțumirile create în rîndul muncitorilor :

„Primul punct al acestei acțiuni este de a determina pe muncitori să solicite avansuri din salarii atît pentru necesitățile vitale, cît și pentru diverse pretexte : evacuarea familiei, familie împovărată, scumpetea obiectelor de îmbrăcăminte și articolelor de hrană, chirie, transporturi etc.

Această perioadă de intensificare a cererilor în contul salariilor va dura, după calculele elementelor comuniste aproximativ 2—3 luni, iar după aceea se va trece la punctul 2 al acțiunii ce urmăresc și anume :

²¹⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 591/1942.

²²⁾ Ibidem, inv. 607/1942.

²³⁾ Ibidem, Comisariatul de poliție Slănic, dos. cit., f. 10.

²⁴⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 198/1944, p. 27.

²⁵⁾ Ibidem, inv. 255/1944, p. 71.

Instigația muncitorilor prin a cere și impune... ajutor material din partea întreprinderilor...

După această perioadă se urmărește trecerea la sabotare și grevă...²⁶⁾.

Dar acțiunile muncitorilor, în frunte cu comuniștii, nu se reduc numai la ieșirile demonstrative în fața birourilor. În număr tot mai mare ei nu se prezintă la lucru, sabotând astfel producția de război, cu toată teroarea ce se dezlănțuie asupra lor. Asemenea lipsuri de la lucru se remarcă printre muncitorii de la Uzina de Armament Mija²⁷⁾, de la Secția Armament a Atelierelelor Centrale ale Societății „Steaua Română” din Cîmpina²⁸⁾, de la Soc. „Sticloval” din Valenii de Munte²⁹⁾ și de la „Industria Română de geamuri” din Scăeni³⁰⁾ care lucrau pentru armată etc.

Neprezentarea la lucru era succedată uneori de întreruperea lucrului unei echipe întregi, de „aruncarea mărfa... pe motiv că nu este bine lucrată” sau chiar de „instigare lucrătorilor atît din echipă..., cît și — din — celelalte echipe, îndemnîndu-i să părăsească lucrul” așa cum s-a petrecut la „Industria română de geamuri” din Scăeni³¹⁾.

La rîndul lor ostașii, sub influența ideilor răspîndite de comuniști, manifestă nemulțumiri, încep să murmure și să dezerteze în masă. Semnalăm astfel cazul raportat de Legiunea de jandarmi Prahova, cu nota informativă din 29 aprilie 1944, despre ostașii „concentrați la Compania II-a din Detașamentul 51 C.F. Azuga, — care — dezertează aproape în masă. Într-o noapte au dezertat 20 și în alta 12 din acești concentrați. În rîndul acestora mai sînt și nemulțumiri că, deși sînt concentrați de cîte 4—5 luni de zile, n-au avut concedii sau permisi și n-au fost îmbrăcați cu efecte militare, lucrînd la canalizarea albiei riului Prahova, unii din ei aproape desculți sau cu cîte o bucată de scindură legată de talpa piciorului și astfel umblă la lucru cu picioarele goale prin apă și zăpadă”³²⁾.

Agentii siguranței antonesciene și curțile marțiale aveau de judecat în fiecare zi sute de dezertori. „Numai Curtea Marțială din Ploiești... condamnă zilnic 60—80 de fugari din armată la moarte sau la ani grei de temniță. Într-un lagăr din apropierea Ploieștilor se găseau peste 6000 de fugari din armată, trecuți prin „judecata” acestei curți marțiale. La sfîrșitul lunii iulie, ca urmare a dezertării a 5000 de soldați și 200 de ofițeri, s-au dat 300 de sentințe de condamnare la moarte”³³⁾.

Comuniștii organizează în perioada premergătoare insurecției armate ascultarea zilnică a postului de radio Moscova și apoi popularizează știrile în masa muncitorilor care „nu văd o altă rezolvare — a situației — decît ieșirea din războiul criminal dus împotriva Uniunii Sovietice”³⁴⁾.

Sabotarea hitleriștilor se constată și printre rîndurile maselor populare de la sate: „autoritățile militare germane au constatat și semnalează că

²⁶⁾ Ibidem, p. 36.

²⁷⁾ Ibidem, dos. 11/1956, vol. II, f. 237.

²⁸⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 255/1944, p. 62.

²⁹⁾ Ibidem, Trib. Jud. Prahova, Cab. I Instrucție, dos. 39/1942.

³⁰⁾ Ibidem, Trib. Jud. Prahova, Cab. III Instrucție, dos. 29/1941.

³¹⁾ Ibidem.

³²⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 198/1944, p. 36.

³³⁾ Opt. Petri Aurel, *op. cit.*, p. 34.

³⁴⁾ Arh. St. Ploiești, Prefectura jud. Prahova, inv. 198/1944, p. 32.

în repetate rânduri, au fost distruse conducte electrice și linii telefonice de comunicație între bateriile de reflectoare A.A. situate în apropiere de comunele rurale. Autorii sînt însăși locuitorii acestor comune...³⁵⁾.

De asemenea dezinteresul ostașilor de pază, cît și sprijinul țărănimii, permite evadarea din convoaie a celor ridicați în mod samavolnic din Uniunea Sovietică cu destinația Germania. Astfel „în jurul datei de 25 mai 1944 a plecat din Constanța cu destinația Germania un convoi de 350 caucazieni bărbați, femei și copii, 75 căruțe și 180 cai. Convoitul se afla sub pază militară și inițial a avut următorul itinerar: Călărași, Cislău, Întorsura Buzăului, Ungaria. Pînă în prezent nu s-a putut stabili ieșirea din țară decît a unui număr de aproximativ 190 persoane, 121 cai și 70 căruțe care au trecut frontiera în Ungaria prin punctul Chichiș între 3 și 13 iunie 1944, în 3 convoaie. Rezultă deci că restul caucazienilor pînă la 350 au rămas... pe teritoriul românesc, prin comunele și satele întîlnite în drum“³⁶⁾.

Printre acțiunile maselor muncitoare mobilizate și conduse de comuniști se numără și numeroasele greve organizate împotriva exploatării și terorii regimului antonescian, greve menite să lovească producția de război. Numai în Ploiești amintim greva din 1942 a muncitorilor de la fabrica de armament „Concordia“ Ploiești³⁷⁾ sau cea din martie 1943 a muncitorilor de la „Uzinele Romîne“ din Ploiești, ai căror conducători au fost arestați, ținuți în lanțuri și apoi condamnați la mulți ani de muncă silnică³⁸⁾. Datorită măsurilor represive ce se luau de către călăii regimului fascist, grevele din această perioadă constituie importante acțiuni patriotice îndreptate împotriva dictaturii antonesciene.

Caracteristică pentru starea de spirit a populației este demonstrația raportată de Detașamentul Special de Jandarmi pentru zona petroliferă, cu nota informativă din 17 august 1944: „Cu ocazia ultimului bombardament, în comuna Valea Călugărească... s-a(u) strîns... o mulțime de femei care au început să țipe, să blesteme pe cei care au dus copiii lor la moarte, le-au luat vitele, i-au lăsat pe drumuri etc. Era un vacarm de nedescris. Se vedește din ce în ce un curent extrem de potrivnic continuării războiului, întrucît oamenilor le-a intrat în cap că nemții pierd și că noi luptăm fără nici un scop“³⁹⁾.

Activitatea de sabotare a războiului nedrept fața de Uniunea Sovietică a fost mult frînată de agentura dușmană, aflată în conducerea partidului, care a zădărnicit unele acțiuni de luptă puse la cale de comuniști. Prin înlăturarea elementelor trădătoare la 4 aprilie 1944 conducerea partidului se întărește, iar lupta maselor populare primește un nou impuls.

Mîșcarea de rezistență ia astfel un nou avînt. Prin grija P.C.R. se organizează grupuri de partizani care acționează în întreaga țară. Printre aceste grupuri de partizani se numără și detașamentul „Carpați“, care a acționat pe Valea Prahovei, împiedicînd transportul bogățiilor țării către

³⁵⁾ Ibidem, Chestura poliției Ploiești, circ. II, dos. 6.1944, f. 38.

³⁶⁾ Ibidem, f. 29.

³⁷⁾ Nora Munteanu, *Acțiuni de masă conduse de Partidul Comunist Român în perioada pregătirii insurecției armate*, în „Studii“, nr. 4/1959, p. 146.

³⁸⁾ Arh. St. Ploiești, Comisariatul de poliție Slănic, dos. cit., f. 16.

³⁹⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 198 1944, p. 97.

Germania nazistă și alimentarea trupelor hitleriste cu petrol. Detașamentul de partizani „Carpați” „s-a instalat prima oară pe muntele din partea dreaptă a șoselei naționale cum merge din direcția Predeal spre Brașov”⁴⁰), reușind astfel să aibă sub controlul său căile de comunicație cele mai accesibile spre Germania.

Acțiunile maselor muncitorești erau însoțite de întărirea grupurilor de partizani. Tot mai des deraiau trenurile dușmanilor, erau distruse transporturile hitleriste, explodau sau ardeau trenurile cu petrol jefuit din țară. Acțiunile detașamentelor de partizani erau organizate și coordonate de P.C.R., fiind îndreptate spre dezorganizarea spatelui frontului hitlerist și spre paralizarea aprovizionării acestui front cu combustibil.

Din acțiunile detașamentului de partizani „Carpați” semnalăm câteva de o amploare mai mare. Astfel „în ziua de 12 iulie a.c. (1944 — n.a.) orele 12,05 trenul cisternă nr. 2551, compus din 29 vagoane cisternă cu produse petrolifere și un vagon pentru personalul de pază, după ce în ziua de 11 iulie a.c. fusese încărcat la rafinăria „Petrol Blok” din Ploiești, pleacă din stația Ploiești Sud cu destinația Berlin, având punctul de ieșire din țară prin Prejmer, jud. Brașov.

Între stațiile Posada—Valea Largă, în dreptul cantonului nr. 91 la km. 117 + 450, în timpul mersului, s-a produs o explozie la al cincilea vagon în urmă de la locomotiva care se afla la mijlocul trenului. Vagonul luând foc și făcând explozie a aprins și alte trei vagoane cisterne din părțile înainte și în urmă.

Trenul a fost oprit și partea din urmă a fost trasă înapoi în stația Posada, iar partea dinainte compusă din 18 vagoane trase în stația Valea Largă, cele patru vagoane cisternă incendiate fiind lăsate pe loc.

După itinerariul de mers, această primă explozie s-a întâmplat între orele 3,50—4...

Pe la orele 8,15 s-a produs o a doua explozie la unul din vagoanele de la garnitura trasă în stația Valea Largă, care luând foc a mai aprins încă alte două vagoane. Aceste trei vagoane în flăcări au fost izolate prin desfacerea garniturii.

Pe linia cincea, în dreptul vagoanelor în flăcări, se aflau garate un grup de șase vagoane încărcate cu butoaie conținând benzină și ulei care și acestea au luat foc, iar frinele de la aceste șase vagoane slăbindu-se și linia fiind puțin în pantă, vagoanele au pornit la vale, oprindu-se în dreptul rampei de lemne unde se găseau depozitate o cantitate de cca. 200 vagoane lemne de foc proprietatea fermei Bibescu, care și acestea au luat foc arzând circa 180 vagoane...

Trenul avea trei locomotive...

Pagube: 7 vagoane cisterne încărcate cu benzină, 6 vagoane de marfă încărcate cu butoaie conținând benzină și ulei și cca 180 vagoane lemne foc. Linia curentă din stația Valea Largă, distrusă pe o porțiune de cca 30 m.”⁴¹).

Față de cele petrecute, siguranța, jandarmeria și agenții hitleriști iau măsurile necesare pentru „securitatea statului... și asigurarea transporturilor

⁴⁰) Ibidem, inv. 255/1944, p. 67.

⁴¹) Ibidem, Chestura poliției Ploiești, Circ. II, dos. cit., f. 32—33.

materiale și produselor necesare războiului... — cum și — pentru identificarea din timp a celor ce lucrează subteran contra intereselor...⁴²⁾ fasciste. Zădărnicia măsurilor luate nu întârzie să se arate căci „în noaptea de 24 spre 25 iulie 1944, ora 22,35 în dreptul km. 87 + 400, între gara Băicoi și Cîmpina, pe teritoriul postului de jandarmi Bănești, din trenul nr. 2523, compus din 46 vagoane cisterne în timpul mersului au luat foc 3 vagoane ce erau încărcate cu benzină.

Din primele cercetări rezultă că focul a fost produs din cauza unei explozii de la o mașină (mină — n.a.)... magnetică la vagoanele cu nr. 911008 sub cazanul de la care a(u) luat foc și cazanele nr. 912158 și nr. 900694...

Trenul avea pază germană, formată din 2 subofițeri și 9 soldați...⁴³⁾.

Prin loviturile date hitleriștilor, partizanii detașamentului „Carpați” au contribuit la lupta întregului popor român pentru scuturarea jugului fascisto-antonescian. Măsurile siguranței și ale agenților naziști au fost dejucate cu inteligență și foarte mult curaj.

Considerînd momentul potrivit pentru a începe o acțiune pe scară tot mai largă, P.C.R. își intensifică activitatea sa, căreia i se alătură mase tot mai numeroase de muncitori, țărani și intelectuali. Încep astfel să se răspîndească „în rîndurile populației insigne formate „ac de prins” avînd culoarea galbenă cu luciu și pe care se găsește un buton tot de culoare galbenă. Privindu-se cu atenție această insignă, în interiorul ei se observă portretul lui Stalin. De asemeni printre ostașii veniți de pe front — se răspîndește — o insignă în formă de decorație metalică, pe care se află gravată steaua comunistă, iar la mijloc secera și ciocanul”⁴⁴⁾.

În luna februarie 1944 apar pe străzile orașului Ploiești manifestele intitulate „Frați romîni” în care se cere alungarea hitleriștilor din țară⁴⁵⁾.

Acțiunile nu sînt singulare. Ele iau o amploare mereu crescîndă. Astfel din raportul Preturii plășii Slănic nr. 131 din 29 febr. 1944 reiese că cu cîteva zile mai înainte „s-a aruncat din trenul de persoane Ploiești—Slănic, în gara Mălăești, un manifest... Manifestul s-a aruncat de niște lucrători care lucrează la Uzinele „Concordia” Ploiești”⁴⁶⁾. De asemenea, „într-una din zilele lunii martie s-a găsit în... Comuna Slănic un plic pe care scria „Sus Comunismul” și mai jos „Paziți-va boieri”⁴⁷⁾, de asta data desigur o acțiune ad-hoc a maselor populare de la sate, receptivă la ideile comuniste. Rapoartele preturii continuă să menționeze că „sînt locuitori care nutresc idei comuniste”, la 29 aprilie⁴⁸⁾, că „sînt locuitori care simpatizează ideea comunistă”, la 30 mai⁴⁹⁾, iar la 29 iulie 1944 că „sînt... muncitori care așteaptă un regim comunist”⁵⁰⁾.

⁴²⁾ Ibidem, p. 33.

⁴³⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 198/1944, p. 94.

⁴⁴⁾ Ibidem, Chestura poliției Ploiești, Circ. II, dos. 6/1943, f. 3.

⁴⁵⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 255/1944, p. 6.

⁴⁶⁾ Ibidem, Prefectura plășii Slănic, dos. 252/1944, f. 39.

⁴⁷⁾ Ibidem, f. 43.

⁴⁸⁾ Ibidem, f. 47.

⁴⁹⁾ Ibidem, f. 49.

⁵⁰⁾ Ibidem, f. 54.

Îndemnurile de a rupe cu regimul fascist apar în locuri tot mai vizibile și mai frecventate. Astfel pe unul din zidurile interioare de la Atelierele Centrale ale Soc. „Astra Romina” din Poiana Cimpina s-au găsit în ziua de 23 iunie 1944 scrise frazele: „Armata Roșie înaintează. Nu ascultați pe cei mari... Armata Roșie se apropie și noi vom fi desubjugăți”. La sfârșitul primului rind era schițată o stea⁵¹⁾.

La toate aceste acțiuni organizate și conduse de P.C.R. se adaugă și nemulțumirile celor jefuiți de „aliații” regimului dictatorial antonescian, a căror dorință de răzbunare este îndrumată pe făgașul luptei comune împotriva unui dușman comun. „Ridicările silite de bunuri, făcute de trupele germane” îngrijorează până și Marele Stat Major care dispune, printr-un ordin din 20 iunie 1944, să fie încunoștiințat de pagubele provocate din această cauză⁵²⁾.

Și iată că reclamațiile nu întârzie să vină. Astfel o persoană din Urlați „se plînge că de către trupele germane, făcînd parte din organizația „Todt”, i s-au luat fără nici un drept un număr de 20 oi și un berbec caracul, în ziua de 17 mai 1944”⁵³⁾. Pretura plășii Urlați comunică și ea cu raportul nr. 1362 din 19 iulie 1944 că armatele germane au „ridicat forțat de la locuitorii” din Tomșani și fără a plăti sau a da vreun bon măcar 23.000 kg. porumb, 3800 kg. orz, 25.000 kg. furaje, un armăsar, 7 oi, 15 găini, un porc, 3 piei de astrahan, 1.500 kg. grâu, 800 kg. ovăz, 4.000 kg. paie ovăz și 8 stupi sistematici⁵⁴⁾. La rîndul său, Legiunea de jandarmi Prahova, informînd prefectura despre „starea de spirit a populației” arată că „în satul Urleta, comuna Mislea, a venit și s-a instalat o unitate germană anume Heeresunterkunftsverwaltung 165, care a ocupat aproximativ 3 pogoane de liveze și grîne pe care le-a distrus... Populația acestui sat este foarte nemulțumită ba chiar revoltată, pentru faptul că au distrus foarte mulți pomi fructiferi și recoltă”⁵⁵⁾, iar „populația comunelor Bărcănești și Romînești — Prahova manifestă nemulțumiri pentru faptul că de către armata germană prin instalațiuni de barăci și tranșee li s-a ocupat peste 80% din islazul comunal al comunei Romînești și astfel că o dată cu venirea primăverii nu au unde să pășuneze vitele”⁵⁶⁾.

Față de acțiunile ce se țin lant, față de sabotajul vădit al maselor populare, hitleristii încep să ia măsuri de siguranță aducînd noi agenți și masînd trupe noi în localitățile muncitorești. Agenții lor încep să conlucreze pe de altă parte și cu elementele legionare devotate lor. „Germania, pentru a nu fi surprinsă, în desfășurarea evenimentelor, de anumite situații, ca schimbări interne sau chiar o trădare și-a organizat în fiecare centru mai important din țară, puncte de siguranță.

De asemenea, în completarea acestor măsuri a început masarea de trupe de tot felul, înarmate cu cel mai modern armament în regiunile cele mai sensibile, sub pretext că sînt necesare pentru apărarea acestor regiuni, împotriva bombardamentelor și lansării de parașutiști.

⁵¹⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 198/1944, p. 53.

⁵²⁾ Ibidem, inv. 318/1944.

⁵³⁾ Ibidem.

⁵⁴⁾ Ibidem.

⁵⁵⁾ Ibidem.

⁵⁶⁾ Ibidem, inv. 198/1944, p. 9.

Cercurile legionare spun că în urma ordinului ce a fost dat de către conducerea mișcării, elemente speciale din legiune, vor fi inițiate și puse la dispoziția acestor puncte de siguranță germane pentru o reușită cât mai deplină a acțiunii ce se va întreprinde⁵⁷⁾.

Prin poziția sa geografică și economică, Valea Prahovei se situa în atenția principală a hitleriștilor. Ploieștiul ca important centru industrial și deci muncitoresc, așezat la o însemnată încrucișare de drumuri și de căi ferate, către care converg bogățiile petroliere ale subsolului acestei regiuni, de unde apoi își urmează cursul către alte centre, le dădea mult de furcă naziștilor. De aceea ei aduc aici „din Germania, succesiv, aproximativ 2.000 elemente pentru a fi încadrate în serviciile de informațiuni S.S. și Gestapo. Sosirea acestor elemente se explică prin măsurile ce au fost hotărâte de germani de a înlătura orice surpriză...“⁵⁸⁾.

În ciuda acestor măsuri de asuprire, P.C.R. „a trecut la înfăptuirea unui ansamblu de măsuri politice și organizatorice pentru pregătirea insurrecției armate.

Partidul a intensificat munca de organizare, înarmare și pregătire militară a formațiunilor patriotice de luptă alcătuite în cea mai mare parte din muncitori. În rândurile armatei unde își crease mai de mult legături, partidul a reușit să cîștige pentru cauza insurrecției numeroși ofițeri și generali patrioți“⁵⁹⁾.

O mare atenție acordă partidul regiunii Văii Prahovei, unde hitleriștii își îngrămădiseră majoritatea trupelor din România. „Capitala și Valea Prahovei constituiau cei doi stâlpi pe care se sprijinea întreaga acțiune de interior“⁶⁰⁾.

Condițiile pentru declanșarea insurrecției armate se arătau a fi coapte: ofensiva Armatei Sovietice, ura maselor populare împotriva cotropitorilor hitleriști, elanul revoluționar în continuă creștere, unirea forțelor patriotice și a elementelor patriotice din armată, sub conducerea P.C.R., o dovedeau cu prisosință. Cuvîntul Partidului avea tot mai multă greutate și pătrundea tot mai adînc în conștiințe, reușind să convingă de nevoia și justețea alăturării la lupta antifascistă a întregului popor.

În această stare de fapt se declanșează insurrecția armată de la 23 August 1944, organizată și condusă de P.C.R. În apelul lansat în aceeași zi de către Comitetul Central al Partidului se arată țelul hotărît al insurrecției și lupta pe viață și pe moarte ce începuse împotriva cotropitorilor: „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și toți cetățenii României la lupta fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român...“⁶¹⁾.

Chemarea prinde viață. Formațiunile patriotice ies la iveală, ostașii întorc armele împotriva hitleriștilor, iar masele populare li se alătură. Colabo-

⁵⁷⁾ Ibidem, Chestura poliției Ploiești, Circ. II, dos. 6/1943, f. 86.

⁵⁸⁾ Ibidem, f. 55.

⁵⁹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, în „Studii“, nr. 4/1959, p. 7.

⁶⁰⁾ Acad. P. Constantinescu-Iași, *Eliberarea României de sub jugul fascist și însemnătatea ei istorică*, în „Studii“, nr. 4/1959, p. 25-26.

⁶¹⁾ 23 August, *sărbătoarea națională a poporului român*, 1945, p. 48.

rarea întregului popor la această acțiune de descătușare de sub jugul fascist scoate în relief și mai mult existența unui organizator experimentat, a unui curajos și neînfricat conducător : Partidul Comunist din România.

Luptele pentru nimicirea cotropitorilor fasciști din zona petroliferă au fost crâncene. Gărzile muncitorești, formațiunile patriotice alcătuite în rafinării, sprijinul detașamentului de partizani „Carpați“, zădărnicesc atacurile dezlănțuite de hitleriști. Formațiunilor patriotice și ale armatei, la acțiunile de dezarmare și nimicire a trupelor hitleriste, li se alătură „...premilitarii, membrii Soc. de vânătoare și parte din bărbații populației civile — care — au fost la datorie, conlucrând la reușita rapidă a acțiunii“⁶²⁾.

Luptele se dau cu o deosebită dârzenie. Foștii „aliați“ distrug, incendiază, se dedau la bestialități, dar dârzenia maselor populare și a ostașilor, care în sfârșit știu pentru ce luptă, înving rezistența îndărătnică a cotropitorilor fasciști : „În urma luptelor desfășurate pe teritoriul comunei Stavropoleos în ziua de 26 august a.c. (1944 — n.a.), între armatele române și germane, au căzut 27 ostași, dintre care 7 români și 20 germani...“⁶³⁾.

Desfășurarea cu succes a insurecției armate populare încă înainte de sosirea trupelor sovietice a dat posibilitatea să se organizeze o primire cuvenită unor eliberatori. Așa, la scurt timp după 23 August 1944, se constituie în Ploiești un comitet cetățenesc pentru cazarea în cit mai bune condiții a trupelor sovietice în trecere prin oraș⁶⁴⁾. Măsurile luate mai prevăd „reluarea spectacolelor, muzica Rgt. 7 dorobanți... oînta zilnic... în toate piețele publice“, se pregătește a se afișa „la sosirea trupelor sovietice apelul de bun sosit în care să li se arate printre altele și sufletul primitor și curat al românilor... — și — de asemenea, suferințele românești în ultimii ani și că această pașnică și blajină populație așteaptă de la ei salvarea...“⁶⁵⁾.

Insurecția armată de la 23 August 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, a marcat începutul revoluției populare, constituind un moment hotărâtor în istoria poporului nostru, începutul unor adinci transformări revoluționare, care au dat poporului nostru putința să-și ia soarta în propriile mâini, să cucerească pentru prima dată o adevărată independență națională, să instaureze regimul democrat-popular și să pășească apoi la construirea socialismului în țara noastră.

⁶²⁾ Ibidem, Prefectura jud. Prahova, inv. 318/1944.

⁶³⁾ Ibidem.

⁶⁴⁾ Ibidem, inv. 315/1944.

⁶⁵⁾ Ibidem, Primăria Municipiului Ploiești, dos. 76/1944.

CONTRIBUȚII LA STUDIUL NAȚIONALIZĂRII BĂNCILOR CAPITALISTE ȘI INTEGRAREA MATERIALULUI DOCUMENTAR ÎN FONDUL ARHIVISTIC DE STAT *

ANDREI KISS

Cel ce răsfoiește *Inventarul Arhivelor Statului*, apărut în 1939¹⁾, — o enumerare a tuturor fondurilor și materialelor arhivistice aflate în păstrarea Arhivelor Statului până în acel an — și va compara cuprinsul acestei lucrări cu cel al actualului *Inventar general* al Arhivelor Statului va constata cu ușurință deosebirea între ceea ce au avut în păstrare Arhivele Statului în 1939 și ceea ce au în prezent. Diferența constatată nu se datorește numai trecerii unui răstimp de 22 de ani între apariția celor două inventare, interval de timp în care în mod firesc trebuia să se producă o creștere cantitativă a materialelor în păstrare, ci *schimbarea* se va putea constata atât prin creșterea cantitativă de mari proporții, cât și — ceea ce e nou — mai ales prin îmbogățirea calitativă a materialelor arhivistice în păstrare, prin completarea materialului existent în 1939 cu o serie de noi fonduri și materiale de proveniențe cu totul deosebite față de materialele obișnuite la Arhivele Statului în perioada inventarului din 1939. Acest lucru nu ne poate surprinde, dacă ne gândim că cele două inventare au luat naștere în două lumi, în două orînduiri diferite și că ele nu pot decît să oglindească realitatea acestor două lumi.

Primul inventar — cel din 1939 — oglindește ceea ce au putut avea în păstrare Arhivele Statului în condițiile orînduirii capitaliste, între limitele înguste pe care le oferea Legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925²⁾, pe cînd cel de al doilea inventar, cel al zilelor noastre, este inven-

* Pe baza datelor privitoare la preluarea arhivelor bancare din regiunea Cluj.

1) *Inventarul Arhivelor Statului*, Buc., 1939.

2) Legea pentru organizarea Arhivelor Statului, din 15 iulie 1925, C. Hamangiu, *Codul General al Romîniei* (în continuare se va cita: C. Hamangiu), vol. XIII—XIV, p. 1078. — Modificări: în 1932, C. Hamangiu, vol. XX, p. 263; în 1934, C. Hamangiu, vol. XXII, p. 594; în 1943, „Monitorul Oficial” din 30 decembrie 1943; în 1946, „Monitorul Oficial” nr. 51 din 1 martie 1946. Vezi și *Istoricul Arhivelor Statului 1831—1956*. — I. *Legislația și organizarea Arhivelor Statului*, în „Arhivele Statului — 125 ani de activitate. 1831—1956”, Buc., 1957, p. 36—38.

tarul pe care-l prezintă Arhivele Statului devenite administratorul tezaurului documentar al patriei, administratorul Fondului Arhivistic de Stat, pentru acea parte care se găsește în păstrarea sa. Deoarece prin înființarea Fondului Arhivistic de Stat al Republicii Populare Române³⁾ întregul material documentar al patriei a devenit bun al întregului popor, s-a schimbat și componența materialelor arhivistice păstrate de Arhivele Statului; ceea ce se oglindește în noul *Inventar general*.

Cercetătorul celor două inventare va observa că în cel din 1939 lipsese cu desăvârșire materialele arhivistice ale întreprinderilor industriale, comerciale și ale institutelor de credit, care apar în *Inventarul general* actual. Astfel, de exemplu, în ceea ce privește situația de la Arhivele Statului din Cluj, față de lipsa totală a arhivelor institutelor de credit în 1939, astăzi apar în *Inventarul general* 25 de fonduri de acest fel, provenite de la fostele bănci și institute de credit capitaliste, lichidate în baza Decretului nr. 197/1948 pentru dizolvarea și lichidarea întreprinderilor bancare și a institutelor de credit⁴⁾.

Fără a putea să ne ocupăm de soarta arhivelor economice în general și de încadrarea acestor arhive în Fondul Arhivistic de Stat, în cele ce urmează ne propunem să limităm această problemă numai la arhivele institutelor de credit, luând în examinare pe cele din regiunea Cluj și încercînd să urmărim, în linii mari, drumul arhivelor de la aceste institute pînă la păstrarea lor permanentă în depozitele Arhivelor Statului, ca părți componente ale Fondului Arhivistic de Stat. Încercînd să dăm o imagine mai clară, vom trata problema în două părți: 1) situația arhivelor bancare în orînduirea capitalistă și 2) integrarea materialului documentar provenit de la aceste bănci în Fondul Arhivistic de Stat.

Față de dominația arhivelor autorităților de guvernămint, judecătorești și administrative cit și a arhivelor particulare, cu un pronunțat caracter feudal (de exemplu arhivele familiale, mănăstirești etc.), interesul față de arhivele economice e mai nou în dezvoltarea arhivisticii. Acest fapt se datorește mai multor împrejurări. Am putea aminti între acestea concepția veche, sau mai bine zis învechită, a multor arhiviști care considerau că în arhive nu au loc decît documentele și actele vechi ale autorităților (adăugîndu-se acestora cele provenite de la instituțiile ecleziastice și arhivele familiale), care erau considerate ca cele mai prețioase izvoare ale istoriei politice și spre care se îndrepta îndeosebi interesul istoriografiei vechi. Am putea aminti

³⁾ Decret nr. 353/1957, pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat al Republicii Populare Române, în „Buletinul Oficial” nr. 19 din 26 iulie 1957; H.C.M. nr. 1119/1957 privind organizarea și funcționarea Direcției Generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistic de Stat al Republicii Populare Române, în Colecția H.C.M. nr. 56 din 13 august 1957.

Despre Fondul Arhivistic de Stat vezi și: *Aspecte actuale ale problemei arhivelor din R.P.R.* în „Revista Arhivelor” 1, 1958, Buc., p. 7—12; I. Comănescu, *Fondul Arhivistic de Stat și arhivele instanțelor judecătorești*, în „Revista Arhivelor”, 2, 1959, Buc., p. 244—249.

⁴⁾ Decret nr. 197, pentru dizolvarea și lichidarea întreprinderilor bancare și institutelor de credit, în „Monitorul Oficial” nr. 186 din 13 august 1948.

de asemenea legile care reglementau păstrarea acestor arhive și funcționarea arhivelor documentare. Toate acestea își au însă obârșia în însăși orînduirea existentă, astfel că trebuie să amintim ca factor determinant asupra soartei și situației arhivelor chiar orînduirile în care ele au fost create, păstrate și în bună parte chiar distruse. Așadar, dacă în orînduirea feudală, arhivele în primul rînd au caracterul locurilor de păstrare sigură a documentelor și actelor care asigurau proprietatea feudală, în orînduirea capitalistă își schimbă acest caracter, documentele și actele proprietății feudale din aceste arhive transformîndu-se în izvoare istorice ale feudalismului. Mai departe interesele claselor dominante n-au mai fost legate de aceste arhive. Ca urmare, arhivele documentare din perioada orînduirii capitaliste sînt caracterizate prin faptul că devin izvoare istorice ale epocii feudale păstrînd un frumos tezaur compus din arhive vechi, printre altele cu un bogat material economic din epoca feudalismului (mai ales cu caracter agrar), dar vor lipsi din ele chiar documentele cele mai caracteristice ale orînduirii capitaliste: actele întreprinderilor industriale, comerciale și de credit capitaliste, izvoare directe ale documentației privind economia capitalistă.

Dezvoltarea istoriografiei, influența chiar nerecunoscută a materialismului istoric au avut efect, desigur, și asupra literaturii arhivistice, în care se tratează tot mai des problema acestor arhive economice. Completarea fondurilor cu acest material, caracteristic epocii, rămîne însă numai o dorință în lumea capitalistă, rezolvarea integrală a acestei probleme fiind atinsă abia în societatea socialistă. De aceea în lumea capitalistă arhiviștii progresiști care au recunoscut importanța arhivelor economice, cum și faptul că aceste arhive formează un *tot organic cu arhivele celorlalte instituții*, se străduiesc să ajungă la reglementarea acestei probleme, care de fapt face parte dintr-un complex de probleme legat de situația arhivelor particulare, dar în toate străduințele lor se lovește de un zid de netrecut în lumea în care trăiesc și anume: proprietatea privată, cum și interesele claselor dominante⁵⁾.

În acest cadru general își avea locul și arhivistica noastră din trecut. Legislația arhivistică se îndrepta numai spre reglementarea situației arhivelor autorităților, în limitele cunoscute, neputîndu-se asigura Arhivelor Statului nici un fel de control asupra arhivelor întreprinderilor industriale, comerciale, de credit, dat fiind că acestea erau întreprinderi particulare. Problema arhivelor economice apare în literatura de specialitate⁶⁾ relativ tîrziu, după eliberare, cînd însă se deschid căile de rezolvare a acestei probleme ca o urmare a schimbării bazei economice, care își va avea efectul și asupra soartei și rostului arhivelor în lumea nouă. Pînă la această schim-

⁵⁾ Lipsa unui control asupra arhivelor particulare și excluderea îndrumării statului duc la imposibilitatea soluționării integrale a selecționării și a păstrării permanente a materialelor arhivelor particulare din țările capitaliste. De aceea atît problema selecționării, cît și în general problema arhivelor particulare sînt cele mai discutate probleme în literatura arhivistică apuseană și acesta a fost și motivul că aceste două probleme au fost incluse între cele 3 puncte ale ordinei de zi a celui de al III-lea Congres Internațional al Arhivelor, ținut în septembrie 1956 la Florența; vezi „Revista Arhivelor”, 1, 1958, Buc., p. 285—288.

⁶⁾ *Arhive economice și sociale*, în „Hrisovul”, V, Buc., 1945, p. 124—132.

bare, alături de arhivele celorlalte întreprinderi se creează și se păstrează, atît timp cît pot fi de folos intereselor private, și arhivele băncilor și ale institutelor de credit, fără ca acest material arhivistic, folosit în mod practic să fi devenit material documentar, de păstrare permanentă.

La noi în țară dezvoltarea sistemului bancar capitalist ia avînt în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și mai ales spre începutul secolului al XX-lea. Alături de băncile comerciale din centrele mari, care sînt principalele porți de pătrundere a capitalului financiar străin, apar și în localitățile mai mici, în centrele rurale, o serie de institute de credit cu caracter capitalist, care au un rol însemnat în desăvîrșirea diferențierii de clasă de la sate. Cu trecerea capitalismului în faza imperialistă se produce concentrarea băncilor și devine tot mai activă și intensă participarea acestora în întreprinderile industriale. Acest lucru duce la creșterea numărului băncilor și a sucursalelor lor, cît și la schimbarea importanței unor categorii de bănci, deoarece controlul cîtorva bănci mari va dirija de acum înainte toată activitatea băncilor mai mici, care după firmă ar putea să fie unități de sine stătătoare⁷⁾. Dezvoltarea și diferențierea băncilor, înghițirea băncilor mici de către băncile mai puternice, formarea monopolurilor bancare nu intră însă în cadrul preocupărilor noastre. Din punct de vedere arhivistic, toate băncile și institutele de credit au creat material documentar, care mai mult sau mai puțin contribuie la oglindirea întregului sistem bancar din anii în care a fost creat. De aceea ne interesează atît soarta arhivelor băncilor mici, a „reuniunilor” sau cooperativelor de credit din secolul al XIX-lea, cît și a celor create de marile bănci comerciale din secolul al XX-lea.

Asigurarea păstrării și a transmiterii spre păstrare permanentă a materialului documentar de la bănci și de la institutele de credit, ca și a materialelor celorlalte întreprinderi economice particulare, putea fi soluționată fie prin reglementarea păstrării arhivei la creator, prin obligarea întreprinderilor particulare de a păstra din arhiva care nu mai prezenta interes practic tot materialul cu caracter documentar și de a-l preda periodic arhivelor documentare colectoare, adică Arhivelor Statului, iar în caz de încetare a activității întreprinderii, să se fi inclus în procedura de lichidare și obligația de a preda materialul documentar rămas, după o prealabilă selecționare, tot acestor arhive documentare colectoare, fie prin reglementarea funcționării acestor arhive documentare colectoare în așa fel încît să li se asigure controlul asupra arhivelor întreprinderilor particulare, ceea ce ar fi reprezentat o cheazășie că materialele documentare ale acestor întreprinderi într-adevăr se vor preda acestor arhive documentare spre păstrare permanentă.

Ambele posibilități, însă, atît în ce privește arhivele proprii ale întreprinderilor particulare, cît și arhivele documentare de colectare ale statului,

⁷⁾ În legătură cu sistemul bancar pînă la naționalizare vezi: M. Năstase, *Evoluția sistemului bancar în țara noastră*, în „Probleme economice”, anul X, nr. 1, Buc., 1957, p. 70—82. — Referitor la băncile din regiunea Cluj am mai folosit: Nicolae N. Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, Sibiu, 1936; *Erdélyi és Bánsági Közgazdasági Lexikon*, 1929, Szerk. Klein Dezső (Lexiconul Economic al Transilvaniei și Banatului 1929, Red. Leon Dezső), Oradea; Institutul de statistică generală a statului, *Statistica societăților pe acțiuni din România în anul 1930*, Buc., 1930, și Institutul central de statistică, *Statistica societăților anonime din România 1936*, Buc., 1938, vol. XX — 1938, Buc., 1939.

se loveau de aceleași obstacole de care am mai amintit și pe care vom fi nevoiți să le mai amintim: proprietatea privată și interesele claselor dominante.

În ordinea de idei în care am arătat posibilitatea soluționării problemei privind păstrarea materialului documentar de la întreprinderile economice particulare, vom încerca să schițăm mai întâi rolul și soarta arhivelor proprii la întreprinderile economice — mai precis la bănci și institute de credit — și să arătăm până unde interesul claselor dominante a îngăduit reglementarea acestei probleme de către stat și apoi și principiile legislației, care ținând seama de interese au reglementat activitatea arhivelor documentare ale statului.

În ceea ce privește situația arhivelor proprii ale băncilor și institutelor de credit, felul operațiunilor specifice, stricta respectare a unor termene în aceste operațiuni, cât și necesitatea unor evidențe clare și precise, precum și a unei coordonări între scriptele diferitelor secții au impus păstrarea *arhivei curente* în cele mai bune condițiuni. Se știe că, în general, băncile, în interesul măririi profitului în baza operațiunilor, n-au precupețit niciodată cheltuielile pentru a organiza în așa fel munca birocratică a întregului aparat bancar, încât acesta să poată lucra cu cel mai mare randament, dat fiind că atât evidența clară cât și rapiditatea executării lucrărilor aveau ca urmare o rentabilitate mai mare. Astfel, atât din punct de vedere organizatoric-material cât și al personalului, băncile au adoptat mereu în munca lor cele mai bune rezultate ale experiențelor în legătură cu raționalizarea muncii de birou, s-au îngrijit de dotarea cea mai modernă a întreprinderilor cu mașini de birou, materiale de scris și păstrat scriptele, folosind un personal cu mult mai bine plătit decât cel de la instituțiile de stat. Ca urmare, întreprinderile bancare lucrau întotdeauna cu o administrație mai modernă decât aparatul de stat, cu o repartizare mai raționalizată a sarcinilor pe salariați, nemai-vorbind de păstrarea și evidența deosebit de bună a diferitelor scrisori și scripte de valoare, sistemele moderne de registre și cartoteci, cât și organizarea și păstrarea bună a actelor administrative și a corespondenței, în cazul acestora folosindu-se sistemul clasării materialului pe obiecte, clienți (în bibliorafuri), precum și gruparea în ordine cronologică în copiere a unei a doua copii de pe corespondența transmisă, ceea ce a asigurat o orientare rapidă și o mînuire precisă a materialului.

Constatînd toate acestea trebuie să precizăm și să accentuăm că situația se prezenta astfel numai în cazul *arhivei curente*, a arhivei care mai reprezenta un folos practic. Grijă deosebită de materialul arhivistice dispărea în dată ce acest material își pierde valoarea practică.

Investițiile băncilor pentru raționalizarea lucrărilor de birou și, ca urmare a acestora, crearea unei arhive curente ordonate, nu erau decât investiții în scopul măririi profitului. Rezultă de aci că materialul arhivistice de la bănci era păstrat cu grijă și îi era asigurată mînuirea rapidă și precisă atîta timp cît era folosit în mod practic, cît reprezenta o valoare materială și asigura interese materiale. În toată administrarea acestor arhive, ca și în legislația legată de ele, nu descoperim decât acest interes practic, material, fără ca deținătorii arhivei să fi luat în seamă valoarea documentară a materialelor arhivistice.

Pentru a merge mai departe, nu este lipsit de interes de a descoperi în mentalitatea aceasta față de arhive, care a stat la baza reglementării păstrării actelor de la întreprinderile economice particulare, o asemănare esențială cu mentalitatea din epoca feudală: ceea ce prelungește și asigură păstrarea materialului arhivistic este numai *interesul material*. În această concepție nu găsim evoluția pe care o descoperim în organizarea și minuirea materialului arhivistic, unde deținătorul capitalist de arhive se servește în organizarea și folosirea materialului de cele mai moderne mijloace pe care le pune la dispoziție evoluția civilizației, în comparație cu deținătorul feudal, ale cărui posibilități sînt cu mult mai reduse. Mergînd mai departe cu comparația între arhiva deținătorului capitalist de arhivă și a celui feudal, găsim o diferență esențială în ce privește *volumul* arhivei și *timpul* cît această arhivă prezintă valoare din punctul de vedere al deținătorilor. Pe cînd în materialul arhivistic al proprietății feudale volumul acestui material nu reprezintă o problemă deosebit de gravă, întreprinderea economică modernă, capitalistă, are un volum anual considerabil de acte, care pe deasupra, datorită relațiilor multilaterale și a operațiilor complexe, se mărește din ce în ce mai mult. Creșterea *volumului* arhivei va reprezenta deci o problemă serioasă în păstrarea ei și, alături de interesul material ce se leagă de această arhivă, va reprezenta un al doilea factor în păstrarea sau distrugerea acestei arhive. Ca un al treilea factor se va adăuga și *timpul* cît actele din arhivă prezintă valoare, cît timp deținătorul de arhivă sau în general clasele dominante au interes ca materialul arhivistic să fie păstrat. Dintre aceștia, interesul material față de materialul arhivistic acționează pentru păstrarea lui, în schimb creșterea volumului și trecerea timpului pun problema distrugerii.

Continuînd comparația dintre materialul arhivistic al întreprinderii economice capitaliste și cel al proprietății feudale constatăm, după cum am mai amintit, că volumul în creștere va reprezenta o greutate în păstrare numai la materialul arhivistic al epocii capitaliste, pe cînd din punct de vedere al valorii și al timpului se produce de asemenea o schimbare considerabilă în ceea ce privește păstrarea celor două grupe de materiale. Astfel, documentele proprietății feudale erau legate de bunuri imobile și privilegii, în cazul cărora prescripția, întreruptă de procese și acte juridice care durau zeci de ani, opera după un timp îndelungat; prin urmare, în tot timpul feudalismului, interesul deținătorului dicta păstrarea îndelungată sau chiar permanentă a materialului arhivistic, pe cîtă vreme timpul cît durează interesul întreprinderilor economice capitaliste, în speță a celor bancare, se reduce simțitor.

Operațiunile bancare se bazează pe executări de plăți și virări pe termene fixe, la baza acestor operațiuni stînd folosirea cambiilor — chiar și în cazul împrumuturilor ipotecare de durată mai lungă — și reescontul. Dar în validarea creanțelor bazate pe aceste operațiuni, legislația a asigurat o procedură redusă în timp, prescripția în această materie operînd, de obicei, în timp foarte limitat. Acest fapt, care asigura o asistență judecătorească rapidă în validarea creanțelor, precizia și evidența clară a operațiunilor bancare, cît și împrejurarea că gestiunea băncilor, societăți anonime, este controlată anual prin cenzori și adunare generală, dau o valoare practică pe timp foarte limitat actelor. Pierzîndu-și valoarea practică, băncile nu mai au

nici un interes să păstreze materialul arhivistic, întrucât valoarea documentară nu se poate fructifica material, iar în mentalitatea față de arhive a acelor vremuri valoarea istorico-documentară nu era luată în seamă.

La stabilirea timpului de păstrare a acestui material, în afară de interesul deținătorului de arhivă, a mai trebuit să se țină seama, însă, și de o altă împrejurare. Relațiile dintre diferitele întreprinderi economice, asigurarea creditului și a investițiilor aveau și ele influență asupra păstrării actelor unei întreprinderi. Elementul esențial în relațiile dintre întreprinderi era creditul. Lipsa de credit, imposibilitatea de a face față plăților ducea la scoaterea întreprinderii din arena concurenților. Dacă în acest caz nu ar fi fost asigurate interesele creditorilor, s-ar fi produs un dezechilibru în viața de credit, ceea ce ar fi avut un efect negativ și asupra întreprinderilor în plină activitate. Pentru ca acest credit între întreprinderi să fie asigurat, ca în cazul unei eventuale lichidări creditorii să poată fi pe cât posibil achitați, interesul general al capitalismului cerea să se determine un timp limitat, în intervalul căruia întreprinderile să fie obligate să-și păstreze materialele arhivistice ca documente ale operațiilor executate și ca garanție pentru controlul acestor operații.

În baza acestor interese, legislația care a reglementat funcționarea întreprinderilor comerciale a stabilit timpul limitat cât întreprinderile erau obligate să-și păstreze registrele și actele. Stabilirea timpului de păstrare, dat fiind identitatea operațiunilor economice capitaliste, a fost cam identică în diferitele legislații. Astfel, potrivit Codului comercial român din 1887, alcătuit după modelul Codului comercial italian, obligația de a păstra registrele, scrisorile și telegramele a fost stabilită la 10 ani, iar facturile mărfurilor cumpărate trebuiau păstrate 2 ani⁸⁾. Legea comercială maghiară, o adaptare a Codului comercial german, lege care a reglementat funcționarea întreprinderilor particulare din regiunea Cluj până la intrarea în vigoare a Codului comercial român, stabilește acest termen tot la 10 ani⁹⁾. Codul comercial român din 1938 reducea acest termen de păstrare la 5 ani¹⁰⁾.

În legătură cu lichidarea întreprinderilor, atât Codul comercial român din 1887¹¹⁾, cât și cel din 1938¹²⁾ dispun ca registrele, potrivit Codului din 1938 și scriptele, să se păstreze încă 5 ani de la lichidare. Acest termen în legea comercială maghiară era stabilit la 10 ani¹³⁾.

Deci legislația stabilește un termen de la 5 la 10 ani, pentru păstrarea obligatorie a arhivei întreprinderilor economice, iar întreprinderile, în general, nu vor păstra mai mult timp materialul arhivistic care pentru ei devine fără folos. Generații de funcționari bancari au lucrat în cunoștința acestor dispoziții și toată gîndirea lor cu privire la arhive a fost determinată de aceste dispoziții. Această mentalitate a dăinuit pînă în zilele noastre, cînd a trebuit să se ducă o serioasă muncă de lămurire cu specialiștii bancari

⁸⁾ Codul comercial, art. 30, C. Hamangiu, I, p. 571.

⁹⁾ Legea XXXVII, din 1875, art. 30. *Magyarország hatályos törvényei*, Szerk. Dr. Vladár Gábor. I. kötet 1000–1877 (Legile în vigoare ale Ungariei. Red. Dr. Vladár Gábor. vol. I. 1.000–1877). Budapest, 1943, p. 376.

¹⁰⁾ Codul comercial, art. 49, C. Hamangiu. XXVI, p. 2186.

¹¹⁾ *Ibidem*, art. 220.

¹²⁾ *Ibidem*, art. 343.

¹³⁾ *Ibidem*, art. 207.

cu o experiență bogată pentru ca să-și dea seama că și peste aceste termene „legale” de păstrare materialele băncilor mai prezintă valoare. Urmele acestei mentalități au apărut la unii chiar cu prilejul lichidării băncilor.

Trecînd în revistă motivele și legile care au determinat soarta arhivelor la unitățile bancare creatoare de arhive, să atingem și latura cealaltă a problemei, atitudinea Arhivelor Statului față de arhivele de mai sus și felul cum a reglementat statul funcționarea acestora. În 1920, la Cluj, se înființează Arhivele Statului¹⁴⁾ și nu mult după înființare, în 1925, apare și noua Lege de organizare a Arhivelor Statului. Se cunosc detaliile acestei legi și posibilitățile pe care le-a oferit pentru dezvoltarea arhivisticii¹⁵⁾. Din punctul nostru de vedere ne interesează însă și accentuăm că nici această lege nu a asigurat vreun control asupra întreprinderilor particulare, nu a prevăzut vreo obligație pentru acestea de a preda materialele arhivistice, pe care nu le mai folosesc, Arhivelor Statului. Și în baza acestei legi activitatea de colectare a Arhivelor Statului s-a îndreptat în continuare, după cum ne dovedește inventarul din 1939, spre arhivele autorităților. În ceea ce privește situația de pînă la 1920, nici arhivele documentare de mai înainte, ca Arhiva Națională din Budapesta, Arhiva Muzeului Ardelean, cu caracter particular, și nici arhivele municipale nu aveau vreo bază legală ca să poată obliga întreprinderile particulare să le predea materialul documentar¹⁶⁾.

Această nepăsare a statului, ocolirea problemei, nu e întâmplătoare. Legiuirea, expresie a intereselor claselor dominante, nu a asigurat păstrarea materialului documentar de la întreprinderile particulare, deoarece interesele acestor clase se opuneau acestei reglementări. Ca și în prezent, în țările capitaliste, supremul argument în reglementarea situației arhivelor particulare era „respectarea” proprietății private. Statul se eschiva de la orice măsură sub pretextul că nu poate știrbi acest drept. De fapt interesele capitalului nu puteau admite un control al documentației întreprinderilor, de multe ori succesul unei speculații era asigurat chiar de secretul operațiunilor¹⁷⁾, iar pe de altă parte întreprinderile capitaliste aveau tot interesul ca materialul arhivistic creat de ele să nu ajungă de domeniul public prin predarea la Arhivele Statului. Aici își găsesc explicația lipsurile în această privință a legislațiilor din orînduirea capitalistă, în privința reglementării funcționării Arhivelor Statului și astfel se poate înțelege de ce pînă la actul revoluționar al lichidării băncilor nici o arhivă bancară n-a ajuns la Arhivele Statului.

Așa stînd lucrurile, arhivele băncilor, în tot timpul orînduirii capitaliste, se păstrau atîta timp, la întreprinderea creatoare de arhivă, cît ele prezentau vreun folos practic. apoi dispăreau fără urmă, alături de arhivele

¹⁴⁾ Vezi : *Istoricul Arhivelor Statului 1831–1956. – VIII. Dezvoltarea Arhivelor Statului*, în „Arhivele Statului 125 ani de activitate. 1831–1956”, Buc., 1957, p. 133.

¹⁵⁾ Vezi nota nr. 2.

¹⁶⁾ Vezi și : Borsa Iván, *A magyar levéltárügy fejlődése a felszabadulás után*, în „Levéltári Híradó”, 6 évf. Külön szám, (Borsa Iván, Dezvoltarea arhivisticii maghiare după eliberare. Buletinul Arhivistic, anul 6. Număr special), Budapest, 1956, p. 19–20.

¹⁷⁾ Acest control, am putea spune „în familie”, s-a admis doar în cazul lichidărilor, pentru a asigura drepturile întreprinderilor viabile față de cea căzută pe arena concurenței. Deci acest control asigură în mod sever un interes material al comunității de interese capitaliste.

întreprinderilor industriale și comerciale, lipsind Arhivele Statului, și prin aceasta cercetarea științifică, de cele mai interesante documente economice ale orînduirii capitaliste.

Multe bănci înființate în secolul al XIX-lea și-au încetat activitatea în anii crizei economice mondiale din 1929—1933. Un număr mare de bănci au fost atunci lichidate, fără ca păstrarea în continuare a materialului documentar din arhivele lor să fi fost asigurată, iar băncile care au funcționat fără întrerupere, în baza legilor în vigoare, își distrugneau periodic materialul arhivistice, păstrîndu-și în ordine numai materialul arhivei curente și o parte din materialul mai vechi de care mai puteau avea nevoie. Ceea ce s-a păstrat mai mult timp este relativ puțin și s-a păstrat, după cum am mai spus, tot numai din interes: actele de constituire, acțiunile, unele registre, actele privind bunurile imobiliare sau cele privind personalul. Restul s-a distrus în cea mai mare parte fără urme.

Marile transformări revoluționare petrecute în patria noastră după 23 August 1944 au dus și la lichidarea sistemului bancar capitalist și au pus problema preluării arhivelor acestor bănci de către Arhivele Statului.

Cucerirea întregii puteri politice de către proletariat a deschis drumul construirii socialismului la noi în țară și a dus la actul revoluționar din 11 Iunie 1948, cînd s-a votat legea pentru naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, *bancare*, de asigurări și transport. Actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție este urmat la 13 august 1948 de Decretul nr. 197 pentru dizolvarea și lichidarea întreprinderilor bancare și institutelor de credit¹⁸⁾. Cu aceasta băncile moștenite din orînduirea capitalistă sînt desființate. Din punctul de vedere al tezaurului documentar al patriei, această desființare trebuia să aibă loc în așa fel ca documentele acestui sistem apus să se integreze pe cît posibil în tezaurul documentar al țării servind de acum înainte cercetării științifice.

La data încoperii lichidării băncilor, august 1948, Arhivele Statului erau înainte de reorganizare și funcționau pe baza legilor vechi, neavînd dreptul de îndrumare și control. Este perioada cînd această situație duce și la distrugerii de arhive¹⁹⁾. Reorganizarea activității Arhivelor Statului va avea loc în 1951, în baza Decretului nr. 17 din 27 ianuarie 1951²⁰⁾. Urmuiează o perioadă de intensă activitate, în care Arhivele Statului, printr-o susținută culegere de date și prin îndrumare pe teren, ajung în situația de a cunoaște tezaurul documentar din țară și au sarcina ca prin muncă de lămurire, educare și propagandă să schimbe mentalitatea deținătorilor de arhive și în general a maselor, în ce privește importanța și păstrarea arhivelor. Ca o consfințire a rezultatului activității depuse, dar deschizînd în același timp un drum nou spre dezvoltare, apare în 1957 Decretul nr. 353, prin care se înființează Fondul Arhivistice de Stat, bun al întregului popor²¹⁾.

¹⁸⁾ Vezi nota nr. 4.

¹⁹⁾ *Arhivele Statului în Republica Populară Romînă*, în „Arhivele Statului — 125 ani de activitate. 1831—1956”, Buc., 1957, p. 4.

²⁰⁾ *Istoricul Arhivelor Statului 1831—1956*. — I. *Legislația și organizarea Arhivelor Statului*, ibidem, p. 39.

²¹⁾ Vezi nota nr. 3.

În cele ce urmează vom căuta să urmărim pe scurt drumul arhivelor bancare pînă la integrarea lor în acest Fond.

Lichidarea băncilor a reprezentat în primul rînd sarcini economice, care erau dirijate de experți bancari, organul coordonator al lichidărilor fiind Curtea superioară bancară. În consecință primele măsuri luate priveau executarea lichidării din punct de vedere economic fără a cuprinde dispoziții speciale privind soarta arhivelor în întregimea lor. Avînd în vedere interesul obștesc ca patrimoniul activ al băncilor lichidate să intre cît mai curînd în circuitul economic al țării, în cursul lichidării s-au dat dispoziții care priveau părți din arhive, acestea avînd ca scop transmiterea actelor de valoare, pe care le păstra banca, în administrarea Băncii de Stat. Astfel, la 16 septembrie 1948, Curtea superioară bancară, prin circulara nr. 9/1948, dispune predarea la Banca de Stat a tuturor actelor de garanție (ipotecă, gajuri, cesiuni, polițe de asigurare etc.), a actelor de proprietate ale garanțiilor constituite, precum și a întregului portofoliu de cambii și a tuturor conturilor debitoare²²). Mai tirziu, cu prilejul adjudecărilor activelor băncilor către Ministerul Finanțelor, la 27 iunie 1950, Curtea superioară bancară, prin circulara nr. 44, dispune ca „dosarele cuprinzînd toată documentarea necesară în legătură cu drepturile patrimoniale litigioase, din procese în curs, în care banca este reclamantă și care au fost adjudecate Ministerului Finanțelor, vor fi predate de lichidator Băncii de Stat în raza căreia se află sediul central al băncii în lichidare”²³). Aceste măsuri duc la un transfer parțial al materialului arhivistic, actele de mai sus devenind părți ale Băncilor de Stat. De arhiva propriu-zisă a băncii în lichidare și mai ales de materialul arhivistic mai vechi, ca și de întregul patrimoniu în lichidare, dispune și răspunde lichidatorul. Arhiva, ca și restul patrimoniului băncii, a fost deci preluată de lichidator, după cum rezultă, de exemplu, din procesul verbal din 18 august 1948, prin care lichidatorul Băncii Centrale pentru Industrie și Comerț S.A. din Cluj preia de la vechea administrație a băncii gestiunea și patrimoniul. În acest proces verbal se spune printre altele: „b) Registrele și arhiva, găsite în bună regulă, se predau în bloc la locul lor de păstrare”²⁴).

După cum se știe, în această perioadă nu avusese încă loc reorganizarea Arhivelor Statului și nu fusese încă începută acțiunea intensă de educare și propagandă pentru înlocuirea concepției vechi despre arhive cu una nouă, corespunzătoare situației noi în care s-a ajuns în urma dezvoltării vieții sociale. Aceasta a avut ca urmare faptul că unii lichidatori, ținînd seama numai de sarcinile economice ale lichidării, nu au reușit să-și dea seama de importanța documentară a materialelor arhivistice mai vechi și în baza cunoștințelor pe care le aveau pînă atunci în privința materialului arhivistic au interpretat în așa fel dispozițiile în legătură cu lichidarea, încît, acolo unde nu au existat dispoziții speciale, au aplicat dispozițiunile Codului comercial. Astfel lichidatorul Băncii Ardelene S.A. București, după ce la 28

²²) Arh. St. Cluj, Banca Ardeleană S. A. București, Sucursala Cluj (în continuare se va cita: Banca Ardeleană), dos. IV/50, nr. 21671/1948, anexă.

²³) Arh. St. Cluj, Banca Centrală pentru Industrie și Comerț S. A. Cluj (în continuare: Banca Centrală), dos. 338/3, nr. 10101/1950.

²⁴) Banca Centrală, dos. 286/4, procesul verbal din 18 august 1948.

septembrie 1948 dispune Sucursalei din Cluj să lichideze toate operațiunile până la 30 septembrie „urmînd a ne preda nouă registrele și arhiva Dvs.“, dispoziție la care adaugă în subsol nota: „După primirea instrucțiunilor noastre speciale“²⁵⁾, la 7 octombrie 1948 trimite sucursalei următoarea telegramă: „...Registrele curente (!) expedițiile vizate pentru închiderea centralei stop Registrele și arhiva veche (!) pe cinci ani depozitați-le acolo, exceptînd arhiva referitoare operațiunilor administrate (!) care poate rămîne asupra reprezentantului lichidatorului. Scrisoare urmează...“²⁶⁾. În scrisoarea semnalată, datată 9 octombrie 1948, urmează într-adevăr dispozițiuni privind arhiva: „10) Luați măsuri ca registrele legale și celelalte absolut necesare, începînd din 1943—1947, să fie depozitate separat și în bune condițiuni. iar pentru cealaltă arhivă mai veche de 5 ani²⁷⁾, afară de registre, să fie vîndute ca maculatură“²⁸⁾. Desigur în aceste măsuri apar cu claritate rămășițele mentalității vechi despre arhivele bancare, deoarece, fiind vorba chiar de arhiva unei sucursale, materialul mai vechi de cinci ani nu se putea distruge fără o selecționare prealabilă. De fapt, după cum vom vedea, calea rezolvării acestei probleme va fi alta, cea dictată de spiritul nou, diferit în această privință.

Dacă am examina situația lichidării cu superficialitate, am putea ajunge la concluzia eronată că în acest timp, întrucît nu existau încă legi noi privind arhivele, era justă aplicarea dispozițiilor Codului comercial în legătură cu arhivele băncilor lichidate. Dar situația arhivelor nu se poate izola de transformările politice și economice intervenite pînă atunci și care au determinat o altă soluționare a problemei, în concordanță cu conținutul nou al vieții.

În această perioadă, Fondul Arhivistice de Stat nu fusese înființat încă. Dar dacă de drept această problemă nu fusese încă reglementată, nu înseamnă că tezaurul documentar al întregului popor nu luase de fapt ființă. Dimpotrivă, transformări politice și sociale intervenite pînă la naționalizarea băncilor au determinat încă de pe atunci o situație nouă pentru arhive, o altă atitudine față de acestea. Oare după naționalizarea principalelor mijloace de producție se mai puteau baza lichidatorii băncilor numai pe dispozițiile legilor comerciale vechi și ale Legii de organizare a Arhivelor Statului? Desigur că nu. Arhivele nu puteau fi separate de unitățile economice care le-au creat, între ele existînd o legătură organică. În consecință, în urma naționalizării întreprinderilor și trecerii întregului lor patrimoniu în avuturile obștinești, și arhivele au devenit tot un bun al poporului, care nu se mai putea distruge în baza unor măsuri vechi. Aceste arhive nu mai erau particulare, dar nu erau nici arhivele de instituții, asupra cărora dispuneau articolele Legii de organizare a Arhivelor Statului. Reglementarea situației acestor arhive se impunea deci și trebuia făcută ținînd seama de toate aceste schimbări, în concordanță cu noua situație a întreprinderilor care le-au creat, în spiritul timpurilor noi.

Dacă în cazul întreprinderilor industriale naționalizate nu se impuneau măsuri imediate în ce privește arhivele, nu putem spune același lucru despre

²⁵⁾ Banca Ardeleană, dos. III/10, nr. 21767/1948.

²⁶⁾ Ibidem, dos. IV/50, nr. 21813/1948.

²⁷⁾ Sublinierea noastră.

²⁸⁾ Banca Ardeleană, dos. IV/50, nr. 21835/1948.

întreprinderile bancare. În cazul întreprinderilor industriale naționalizate, acestea în cea mai mare parte își *continuau* activitatea în vechile clădiri, însă pe baze noi. Soarta arhivelor nu era deci periclitată. Cu totul alta era situația în celălalt caz. Băncile de care ne ocupăm fuseseră desființate și se începuse lichidarea lor urmînd ca după terminarea lichidării, sediile unde au funcționat să primească alte destinații, după nevoie. În consecință arhivele care ar fi rămas după lichidare la sediu, în vechile clădiri, ar fi devenit de fapt fără stăpîn și existența lor în continuare ar fi fost periclitată. Avînd în vedere pe de altă parte volumul lor considerabil, nu se putea cere nici Băncii de Stat să se încarce cu administrarea acestor arhive, de care nu mai avea nevoie. Deci în cazul arhivelor bancare trebuia găsită de urgență o soluție, încă înainte ca legislația nouă arhivistică să fi apărut.

Trecerea avutului întreprinderilor naționalizate în patrimoniul poporului, din acest patrimoniu făcînd parte și arhivele, a impus Arhivelor Statului să ia măsuri pentru administrarea acestui tezaur documentar, din care făceau parte și arhivele bancare expuse rătăcirii și distrugerii în urma executării lichidării. Aceste măsuri nu puteau fi altele decît cele dictate de o atitudine justă față de avutul obștesc și trebuia să fie inspirate de principiul leninist față de arhive și de exemplul arhivisticii din Uniunea Sovietică²⁹).

Așa cum am arătat, problema soartei arhivelor bancare se pune spre terminarea lichidării, cînd urmează să se ia măsuri pentru predarea la tribunale a unei părți din arhivă și cînd de fapt se hotărăște asupra soartei averii mobile și imobiliare rămase. În acest timp, vara anului 1950, Curtea superioară bancară, dînd dispoziții pentru predarea unei părți din materialul arhivistic la tribunale, a altei părți la băncile de stat, adaugă un alineat la aceste dispoziții care sună astfel: „Pentru arhiva și actele ce urmează a fi conservate, care nu se depun la tribunal, lichidatorii vor aștepta instrucțiunile Curții superioare bancare, cu privire la locul și modul de păstrare“³⁰). Această dispoziție oprește de fapt orice măsură pripită de distrugere a arhivelor punînd soarta arhivelor în funcție de dispozițiile ce urmau să fie date

²⁹) Folosirea arhivelor în construirea socialismului, în „Revista Arhivelor“, 2, 1959, Buc., p. 47.

³⁰) Banca Centrală, dos. 338/3, nr. 98/1950. Redăm din circulara nr. 43 din 9 iunie 1950 dată de Curtea superioară bancară, secretariat, partea care se referă la arhive:

„8. Dat fiind că activele unor bănci au fost deja adjudecate iar altele urmează a fi scoase în vînzare în termen scurt de către Ministerul Finanțelor, lichidatorii băncilor se vor îngriji și vor lua de îndată măsuri pentru punerea în ordine a registrelor și îndosărierea arhivelor care urmează a fi predate tribunalelor sau conservate după lichidarea finală.

Registrele care, potrivit dispozițiilor legale, urmează a fi depuse, după terminarea operațiunilor de lichidare la Tribunalul de comerț din localitatea unde a funcționat centrala, sucursala sau agențiile băncii în lichidare, sînt cele referitoare la epoca de 10 ani, calculată de la ultima viză legală, și anume:

- registrul jurnal
- registrul inventar
- copierele de scrisori (numai acele care sînt vizate de tribunal)
- registrele de acționari
- registrele de procese verbale ale adunărilor generale
- registrele de procese verbale ale hotărîrilor Consiliului de administrație.

Arhiva privind operațiunile cu străînatatea, din ultimii 12 ani, adică de la 1 ianuarie 1938 la zi, urmează a se depune spre conservare la B.R.P.R., în centrală,

de Curtea superioară bancară. În același timp se dispune și în privința eventualelor „cheltuieli necesitate de îndosărierea și punerea în ordine a arhivelor ce urmează a fi conservate...”.

Măsurile pentru soluționarea problemei arhivelor bancare se iau abia după reorganizarea Arhivelor Statului, în 1951, ca urmare a luării legăturii cu Curtea superioară bancară. La 25 mai 1951 Curtea superioară bancară trimite tuturor lichidatorilor, prin circulara nr. 50, un chestionar care se ocupă numai de problema arhivelor³¹). Pe baza răspunsurilor primite, Di-

sau în sucursalele în raza cărora se află acea arhivă, la lichidarea finală.

Arhiva care se referă la operațiunile interne (din țară), și care urmează a fi conservată, va cuprinde actele doveditoare ale înregistrărilor făcute în registrele ce se depun la tribunal.

Această arhivă trebuie să cuprindă în orice caz, scrisorile și telegramele primite, facturile pentru mărfurile cumpărate, precum și actele de proprietate, pentru toate imobilele băncii.

Pentru arhiva și actele ce urmează a fi conservate, care nu se depun la tribunal, lichidatorii vor aștepta instrucțiunile Curții superioare bancare, cu privire la locul și modul de păstrare.

Eventualele cheltuieli necesitate de îndosărierea și punerea în ordine a arhivelor ce urmează a fi conservate, vor fi făcute numai cu autorizația prealabilă a Curții superioare bancare, care se va da pe baza cererilor motivate ale lichidatorilor, în care se vor arăta natura lucrărilor de efectuat și costul lor (material și muncă)

³¹) Banca Centrală, dos. 338/11.

Redăm mai jos textul circularii Curții superioare bancare :

*„Curtea superioară bancară
Secretariat*

București, 25 mai 1951

Nr. 2154/25 mai 1951

CIRCULARA nr. 50

către lichidatorii băncilor ce se lichidează potrivit Decretului 197/1948

În vederea soluționării problemei arhivelor băncilor în lichidare, lichidatorii vor comunica, *de urgență*, Curții superioare bancare, următoarele date, privind aceste arhive :

1. Localitatea și adresa exactă (stradă, număr, raion, etaj, parter, subsol, pod etc.) unde se află depozitată arhiva.

2. Situația localului din punct de vedere al proprietății (naționalizat, particular, chiria plătită, suma și pe ce interval).

3. Cantitatea arhivei în metri liniari de rafturi, dacă se află aranjată, sau în metri cubi, în cazul că se află nearanjată, într-o încăpere sau în lăzi. În această cantitate nu vor fi cuprinse și registrele legale ce urmează a se depune la tribunalele locale la primirea dispozițiilor Curții superioare bancare

4. Situația acestei arhive : aranjată în ordine, sau nearanjată.

5. Numele și adresa celui care are în păstrarea sa această arhivă.

6. Dacă lichidatorul a primit somație de evacuare pentru arhivă.

Lichidatorii băncilor care au avut sucursale, vor comunica datele de mai sus și pentru arhivele acestor sucursale.

Data fiind urgența problemei, lichidatorii vor comunica datele cerute pînă cel mai tîrziu la 5 iunie 1951, pentru arhivele aflate în provincie.

Pentru arhivele aflate în București, lichidatorii vor comunica datele pînă cel mai tîrziu la 28 mai 1951.

Se vor lua măsuri pentru sancționarea lichidatorilor ce nu se vor conforma sau nu vor respecta termenele fixate.

Secretar

Indecitrabil L.S.“

recția Arhivelor Statului ajunge în posesia datelor privind arhivele bancare și îndată ia măsurile necesare pentru asigurarea conservării acestor arhive în depozitele Arhivelor Statului. La 8 iunie 1951, cu ordinul nr. 1737, Direcția Arhivelor Statului trimite Arhivelor Statului din Cluj lista arhivelor bancare din orașul Cluj, indicându-se adresa unde se găsesc, cu dispoziția de a fi preluate³²⁾. Îndată după acest ordin începe acțiunea de preluare, lichidatorii fiind înștiințați despre obligația lor de a preda Arhivelor Statului materialele documentare pe care le au în păstrare. Cu aceste măsuri, arhivele bancare își iau drumul spre depozitele Arhivelor Statului, intrând aici spre a deveni izvoare ale cercetărilor științifice.

Desigur că la preluarea materialului amintit al băncilor s-au înregistrat și lipsuri. Inventarele întocmite de lichidatori au fost în cea mai mare parte mai mult liste de vărsămînt decît inventare, astfel că a trebuit să fie refăcute la Arhivele Statului. Tot astfel și selecționarea acestor fonduri a devenit o sarcină a Arhivelor Statului, deoarece în cursul lichidării întreprinderii nu s-a putut executa și selecționarea arhivei. Deci aceasta a rămas în sarcina Arhivelor Statului, care în schimb și-au îmbogățit depozitele cu un material arhivistic din care nu avuseseră în păstrare pînă la această dată. Ceea ce nu s-a putut rezolva în tot timpul orînduirii capitaliste, problema asigurării păstrării materialului arhivistic al întreprinderilor capitaliste, a fost soluționat. Arhivele bancare, împuținate ca număr în urma desființării unor bănci în timpul orînduirii capitaliste și mai ales în urma lichidării unui număr mare de bănci în timpul crizei economice mondiale, decimate în urma distrugerii periodice de acte din timpul aceleiași orînduiri capitaliste, au devenit bun al întregului popor, izvor pentru cercetările privind orînduirea capitalistă.

Ce au preluat Arhivele Statului din materialul arhivistic al băncilor lichidate va rezulta din *Inventarul general al Arhivelor Statului*, iar lucrările efectuate în legătură cu aceste arhive, în cadrul Arhivelor Statului, intră în tematica altui articol. În ceea ce privește prezenta lucrare ne-am propus numai să urmărim drumul arhivelor bancare pînă la depozitele Arhivelor Statului, unde prin apariția Decretului pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat ele constituie de drept părți organice ale acestui bun al poporului.

³²⁾ Arh. St. Cluj, dos. 493/1951.

MATERIALE DOCUMENTARE PRIVITOARE LA MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ AFLATE ÎN ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI

GH. UNGUREANU, D. ȘANDRU,
I. SAIZU

În depozitele Arhivelor Statului din Iași se păstrează numeroase materiale documentare privitoare la mișcarea muncitorească din țara noastră după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Foarte multe documente în legătură cu această problemă au fost distruse în trecut din ordinul Ministerului de Interne, încă în anii cînd ele nu ajunseseră la Arhivele Statului. Guvernele burghezo-moșierești au căutat să ascundă prin aceasta materialele care atestau puternica luptă a proletariatului român, condus de Partidul Comunist din România, pentru eliberarea națională și socială. Din numeroasele ordine care au dus la distrugerea materialelor de arhivă, desprindem următoarele, extrem de concludente. La 15 septembrie 1938, ministrul de interne a dat ordin organelor de represiuie să distrugă manifestele și gravurile „ofensatoare” la adresa regimului, să nu le mai înregistreze, să nu mai fie trimise nîci pentru informare, să nu mai figureze în arhive, dispunînd verificarea arhivelor „spre a distruge asemenea imprimate”¹⁾. Printr-un alt ordin, din anul 1943, s-a hotărît vinderea și distrugerea arhivelor mai vechi în care erau materiale privitoare la comuniști, social-democrați, mișcarea sindicală etc. Așa se explică de ce anumite perioade din istoria mișcării muncitorești sînt destul de slab reprezentate în materialul de arhivă.

Materialele documentare, cite s-au mai păstrat în arhivele unor autorități, au fost salvate și au ajuns în Arhivele Statului din Iași în anii regimului democrat-popular, îmbogățindu-se²⁾ astfel depozitele atît de sărace în trecut.

¹⁾ Arh. St. Iași, Fond 39, dos. 705/1938, f. 40.

²⁾ Gh. Ungureanu, *Îmbogățirea depozitelor Arhivelor Statului de la Iași, în anii regimului democrat-popular*, în „Revista Arhivelor” nr. 2/1960.

Documente găsite ulterior în arhivele fostelor instituții din Iași formează obiectul acestui articol. Socotim necesară informarea asupra principalelor probleme care sînt cuprinse în aceste materiale.

Primul război mondial a creat maselor populare o situație dintre cele mai grele. Dezastrul economic, de pe urma căruia sufereau adînc masele muncitoare, a fost un important factor în revoluționarea proletariatului din România. Influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a accentuat și mai mult acest proces, contribuind la ridicarea luptei revoluționare a proletariatului și a țărănimii pe o treaptă mai înaltă.

Clasa muncitoare din România condusă de elementele sale cele mai înaintate — grupurile comuniste — a desfășurat puternice lupte revoluționare pentru satisfacerea revendicărilor politice și economice proprii și ale maselor exploatate, a trecut la acte de solidarizare și de apărare a Revoluției Socialiste din Octombrie.

În plină perioadă de război au avut loc puternice lupte greviste. Una din cele mai importante greve, despre care găsim date în material, este greva ceferiștilor din Moldova, din 26 mai 1918. Greva s-a declarat din cauza „greutăților vieții și după ce am constatat că direcțiunea nu voiește să ne satisfacă [cererile]”³⁾. La Pașcani nici un muncitor nu a lucrat. Cu toată intervenția armatei, n-au putut fi aduși la lucru decît trei mecanici și trei fochiști, dintre care trei au reușit să fugă de sub escortă⁴⁾. Ținînd seama de faptul că toate căile ferate erau militarizate, că exista stare de asediu, că populația evacuată din provinciile ocupate de armatele germane era înghesuită în Moldova și că aceste greve ar fi avut o înfrîngere puternică asupra celorlalți muncitori, Direcția Generală C.F.R. a dispus ca greviștii să fie înaintați Curții marțiale. Dosarul cuprinde declarațiile făcute la proces de principalii participanți la grevă. Din aceste declarații se pot stabili cauzele care au dus la declanșarea grevei, stadiul revendicărilor, desfășurarea și sfîrșitul ei.

Greva a cuprins principalele centre feroviare ale Moldovei : Iași, Pașcani, Bacău, Burdujeni, Adjud și altele. La Hirilău, pentru a se putea pune în circulație trenul care mergea spre Iași, s-a apelat la casierul gării și la doi acari⁵⁾.

În fața luptelor tot mai puternice ale muncitorilor, guvernele burghezo-moșieresti au luat cele mai severe măsuri : fabricile au fost militarizate⁶⁾, s-a accentuat regimul de teroare, au fost votate o serie de legi anti-muncitorești, care îngreuiau și mai mult lupta muncitorilor.

O stare de spirit deosebit de îngrijorătoare pentru clasele dominante exista și în rîndurile armatei, „infectată” de curentul bolșevic. Astfel, documentele atestă cazuri de nemulțumiri în masa soldaților. Ca urmare a influenței Decretului asupra păcii, descompunerea în rîndul armatei a

³⁾ Arh. St. Iași, Fond 161, dos. 6024/1918, f. 45.

⁴⁾ Ibidem, f. 53.

⁵⁾ Ibidem, dos. 5966/1918, f. 6.

⁶⁾ Ibidem, Inspectoratul VIII Industrial Iași, dos. 1011/1921, f. 18.

crescut în mod deosebit. Prin ordinul nr. 239 din 30 decembrie 1917, Marele stat major atrăgea atenția asupra unei propagande care era „...foarte dăunătoare spiritului războinic și moral al armatei”⁷⁾. Cu această ocazie se interzicea orice schimb de gazete, scrisori și fraternizări cu inamicul, indicându-se ofițerilor să cultive, prin conferințe, în rândul maselor de soldați, spiritul „înălțător, războinic”. Actele de nesupunere ale muncitorilor și țăranilor îmbrăcați în haine militare erau din ce în ce mai dese. La procesul unor soldați judecați de Curtea marțială din Iași, în aprilie 1918, aceștia au declarat, pe „un ton neobișnuit” că vor să plece acasă să-și vadă de interesele lor, că nu mai voiesc „a lucra la boieri, ci mai degrabă la văduve, orfani, invalizi etc.”⁸⁾. Alte documente arată că soldații dezertau în masă. În noiembrie 1919, 500 de soldați revoltați, din Regimentul 113 infanterie, au părăsit cazarma, luând cu ei și armele⁹⁾.

Luptele revoluționare ale proletariatului din preajma grevei generale, deși sînt bogate în evenimente, semnalate și comentate de presa timpului, sînt sărac reprezentate în fondurile arhivistice din Iași. Pentru anii 1919—1920 este cunoscut un dosar care privește greva de la fabrica Țesătura Iași¹⁰⁾. Din informațiile cuprinse rezultă condițiile inumane de viață și muncă ale lucrătorilor din fabrică, indicii cu privire la starea de spirit a muncitorilor din celelalte întreprinderi locale și gradul de organizare a textiliștilor. Ca o dovadă a creșterii conștiinței de clasă a muncitorilor este faptul că revendicările politice apar pe primul plan. Greva s-a desfășurat în trei etape, în anii 1919—1920, sfîrșind cu cîștig de cauză pentru muncitorii textiliști.

O dată cu creșterea în amploare și intensitate a luptelor greviste, s-a desfășurat procesul de cristalizare ideologico-politică a proletariatului și s-a delimitat precis poziția conducătorilor lui. Pe de o parte elementele trădătoare ale social-democrației căutau să frizeze lupta muncitorilor, iar pe de altă parte, grupurile comuniste organizau masele pentru luptă. Spre a ilustra mai bine adevăratul rol al celor dintîi, în această perioadă, dăm cîteva exemple: cu ocazia procesului greviștilor de la R.M.S., de la începutul anului 1920, un social-democrat oportunist a declarat: „...noi căutăm să propagăm idei de ordine și încurajarea muncii... și s-a dezaprobat todeauna întrebuiințarea gesturilor violente”¹¹⁾. iar doctorul Ghelerter, fiind interogat a răspuns: „toată osteneala pe care și-o dau conducătorii sindicatelor este de a nu se recurge la această armă” (greva — n.n.), apoi că „sînt dese cazurile în care conducătorii sindicatelor rețin pornirile spontane ale lucrătorilor spre grevă”¹²⁾. Cu aceeași ocazie, un alt socialist trădător a declarat că, în convorbirile personale pe care le-a avut cu greviștii, i-a îndemnat la conciliere și încetarea grevei¹³⁾.

Elementele de stînga din partidul socialist au dus o puternică luptă împotriva acestor trădători, coordonînd totodată lupta muncitorilor. Elemen-

⁷⁾ Ibidem, Fond 161, dos. 9/1918, f. 60.

⁸⁾ Ibidem, dos. 1/1918, vol. II, f. 26.

⁹⁾ Ibidem, Curtea marțială Iași, dos. 5/1919, f. 801, 805, 808.

¹⁰⁾ Ibidem, Țesătura Iași, dos. 2/1920.

¹¹⁾ Ibidem, Parchetul Tribunalului Iași, dos. 3/1920, f. 37.

¹²⁾ Ibidem, f. 42.

¹³⁾ Ibidem, f. 40.

tele revoluționare de la R.M.S. țineau ședințe la care participau numai adepții afilierii la Internaționala a III-a, Comunistă, în care principalele probleme discutate erau greva și lupta pentru răsturnarea orînduirii burgheze¹⁴⁾.

Documentele semnalează existența socialiștilor de stînga în fruntea grevelor, la fabrica de postav Singer din Bacău¹⁵⁾ și la sondele petrolifere Zemeș și Solont¹⁶⁾. Lupta pentru organizarea muncitorilor se duce și în alte orașe ca Tg. Neamț¹⁷⁾, Vaslui, unde are loc un puternic proces de organizare și revoluționarizare a sindicatelor, a căror constituire era „bazată pe principiul luptei de clasă și internaționalismului”¹⁸⁾.

În ce privește greva generală din octombrie 1920, informațiile din Arhivele Statului Iași sînt foarte sărace. Cele existente cuprind mărturii despre organizarea grevei la Vaslui¹⁹⁾, unde muncitorii printr-un manifest indicau greva generală ca singurul mijloc de luptă. Manifestul se încheia cu cuvintele: „Trăiască greva generală, o grevă cum n-a știut-o și nici nu a simțit-o clasa stăpînitoare pînă acum”²⁰⁾. Alte informații privesc desfășurarea grevei la Pașcani²¹⁾ și Botoșani, unde trenurile au fost conduse de militari și personal sub stare de arest militar²²⁾. La Piatra Neamț, greva generală a avut un caracter politic pronunțat. Muncitorii au părăsit lucrul în corpore, manifestînd pe străzi. Un raport al poliției locale, scris mai tîrziu și desigur exagerînd, arată că manifestația muncitorilor din timpul grevei generale era atît de puternică încît avea „caracter de revoluție”²³⁾. La Botoșani, după greva generală, se observă o accentuată delimitare ideologică în siml partidului socialist. Un manifest al secției Botoșani a partidului socialist, redactat de elementele de stînga, demasca, în fața muncitorilor și țăranilor, adevărata față a burghezo-moșierimii romine, care a reprimat sîngeros răscoalele țărănești din 1907, a tîrit țara „într-un război în care n-am avut nevoie să intrăm, răpind poporului 800.000 de suflete, lăsînd pe drumuri sute de mii de familii nenorocite, de văduve și orfani, de ciungi și schilozi nevolnici”²⁴⁾ și a reprimat manifestația pașnică a muncitorilor la 13 decembrie 1918.

După greva generală, luptele revoluționare ale proletariatului au continuat²⁵⁾. Crearea Partidului Comunist din România, plămădit în focul marilor lupte de clasă din România anilor 1918—1919—1920, în focul avîntului revoluționar produs în țara noastră de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România, a avut

¹⁴⁾ Ibidem, f. 44.

¹⁵⁾ Ibidem, Parchetul General Iași, dos. 458/1920, f. 481.

¹⁶⁾ Ibidem, f. 482.

¹⁷⁾ Ibidem, dos. 466/1920, f. 231.

¹⁸⁾ Ibidem, Tribunalul Iași, dos. 269/1920, f. 18.

¹⁹⁾ Ibidem.

²⁰⁾ Ibidem, f. 14.

²¹⁾ Ibidem, Parchetul General Iași, dos. 471/1920, f. 698.

²²⁾ Ibidem, f. 692, 698.

²³⁾ Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 11—12.

²⁴⁾ Ibidem, Parchetul General Iași, dos. 471/1920.

²⁵⁾ Ibidem, Curtea marțială, dos. 8/1919.

o însemnătate istorică uriașă pentru organizarea și conducerea mișcării muncitorești. Clasele stăpînitoare din România au încercat să distrugă Partidul Comunist chiar de la înființarea sa.

Pentru anii 1921—1930 materialul arhivistic din depozitele Arhivelor Statului de la Iași privind lupta proletariatului lipsește aproape în totalitate. Totuși, din diferite adrese ale poliției, reies o serie de măsuri organizate permanent de autoritățile regimului burghezo-moșieresc pentru reprimarea luptei muncitorilor și a activității comuniștilor în rîndul lor. Astfel, poliția cerea, printr-o adresă din decembrie 1921, Tribunalului din Iași ca să se dea pedepse maxime comuniștilor și să nu se aprobe recurs, deoarece comuniștii, după ce ispășesc pedepsa, reiau activitatea revoluționară²⁶⁾. Într-o altă adresă se cerea să se asigure închisorii Galata o pază cît mai severă pentru comuniști²⁷⁾. În același timp poliția orașului Tg. Frumos cerea să i se mărească efectivul necesar supravegherii persoanelor suspecte „care prin faptele și ideile lor subversive amenință ordinea și siguranța statului”²⁸⁾.

Creșterea influenței Partidului Comunist din România în rîndul maselor populare a speriat tot mai mult cercurile conducătoare din țară. Acestea au scos partidul în afara legii în anul 1924. Publicațiile partidului și ale sindicatelor unitare ca: „Socialismul”, „Lupta comunistă”, „Munca” și altele²⁹⁾ au fost confiscate și interzise. Cu toate că au fost suspendate, aceste publicații și-au continuat apariția în alte orașe, uneori sub alt titlu³⁰⁾. Măsurile anticomuniste și antimuncitorești luate de guvern n-au împiedicat însă continuarea luptei comuniștilor, care au întărit munca în rîndul țaranilor³¹⁾, în rîndul minorităților asuprite și în rîndul studenților³²⁾.

Pentru zilele de 24—26 februarie 1924, a fost convocat în mod legal Congresul al III-lea al P.C.R. Din cauza prigoanei sălbatice dezlănțuite de regimul burghezo-moșieresc împotriva partidului și a clasei muncitoare, Congresul n-a putut avea loc la acea dată. Ministerul de Interne a interzis ținerrea lui. În aceste condiții siguranța, care nu cunoștea localitatea unde avea să se întrunească Congresul, a luat măsuri pentru supravegherea tuturor conducătorilor comuniști, precum și a aceloră bănuiri că vor fi delegați la Congres. În ordinul dat de Ministerul de Interne, printr-o telegrama oîfrată, se arata că, în cazul cînd un comunist dintre cei visați va părăsi localitatea de domiciliu, va fi urmărit de doi dintre cei mai buni agenți de siguranță³³⁾.

În anii stabilizării relative, parțiale și vremelnice a capitalismului, guvernele au intensificat exploatarea maselor și au dus o puternică ofensivă împotriva drepturilor cucerite de clasa muncitoare în perioada avîntului revoluționar. Cu toate acestea, luptele maselor populare, conduse de P.C.R.,

²⁶⁾ Ibidem, Tr. 1883, dos. 4/1921, f. 126.

²⁷⁾ Ibidem, f. 142.

²⁸⁾ Ibidem, Fond 32, dos. 22/1921.

²⁹⁾ Ibidem, f. 35—36, 108 și Fond 39, R—41, dos. 115/1924, f. 77—78.

³⁰⁾ Ibidem, Fond 39, dos. 114/1924, f. 101—102, 104.

³¹⁾ Ibidem, Fond 39, R—41, dos. 115/1924, f. 192.

³²⁾ Ibidem, Fond 59, dos. 17/1925, f. 292 și 301.

³³⁾ Ibidem, Fond 39, dos. 114/1924, f. 19—21.

trecut în ilegalitate, pentru apărarea drepturilor lor n-au încetat nici un moment. În aplanarea conflictelor de muncă și a grevelor declanșate în acești ani, autoritățile interveneau cu ajutorul poliției și jandarmeriei³⁴⁾. Cu toată intervenția autorităților unele greve au durat câteva săptămâni în șir. Astfel, greva din 1926 de la fabrica „Textilă” din Iași³⁵⁾, la care au participat 380 de greviști, a ținut trei săptămâni.

În perioada crizei economice din 1929—1933 clasele dominante au căutat să iasă din criză pe spinarea maselor muncitoare, intensificând exploatarea, adâncind șomajul, lărgind legislația antimuncitorească etc.

Informațiile din Arhivele Statului Iași, care privesc această perioadă, pot oferi o bază de documentare a muncii științifice. Ele oferă date atât în ceea ce privește starea grea a muncitorinilor, cât și aspecte ale luptelor desfășurate de proletariat sub conducerea P.C.R.

Din materialele documentare se constată că în majoritatea întreprinderilor din fostele județe Iași, Dorohoi, Vaslui, Botoșani și Fălciu igiena industrială lăsa de dorit. În fabrici lucrau mulți minori, între 14—18 ani (19% față de majori), foarte multe fete debile și rahitice. Mulți muncitori erau bolnavi de tuberculoză. În industria textilă lucra un număr mare de fete și femei, care depuneau aceeași muncă cu a bărbaților, dar primeau un salariu cu 25—30% mai mic decât al acestora. Ziua de lucru era mare. În unele fabrici se lucra câte 12 ore pe zi. Salariile muncitorilor au fost reduse la sfârșitul anului 1929 față de anul 1928. În foarte puține întreprinderi se asigura un minimum de salariu. În ultimii ani patronii refuzau să mai încheie contracte colective de muncă. Din cauza situației grele în care trăiau și lucrau muncitorii, s-au înregistrat greve în diferite întreprinderi ale fostelor județe amintite³⁶⁾.

În anii crizei șomajul a luat proporții catastrofale. După datele Comitetului regional pentru prevenirea și combaterea șomajului din Moldova, se arată că în Valea Trotușului au fost închise toate fabricile de cherestea și au fost întrerupte toate lucrările de exploatare în păduri. La creșterea numărului de șomeri din Valea Trotușului a contribuit și reducerea comenzilor de cărbune de către C.F.R. Întreprinderile carbonifere au concediat cea mai mare parte a minerilor³⁷⁾. După cifrele oficiale ale Inspectoratului muncii din Bacău, numărul șomerilor din orașul Bacău a crescut, la începutul anului 1931, în numai două luni, cu 690 de șomeri³⁸⁾. În ianuarie 1931, fabrica de celuloză din Piatra Neamț a fost închisă³⁹⁾.

În această perioadă de mari greutăți pentru masele muncitoare din România, luptele proletariatului sub conducerea P.C.R. au devenit foarte puternice. Partidul Comunist din România a întărit munca de propagandă în rândul maselor⁴⁰⁾. Totodată a intensificat acțiunea de atragere a acelei

³⁴⁾ Ibidem, f. 94.

³⁵⁾ Ibidem, Inspectoratul VIII Industrial Iași, dos. 1026/1926, f. 30.

³⁶⁾ Ibidem, Fond 547, dos. 1/1930.

³⁷⁾ Ibidem, Prefectura jud. Iași, dos. 332/1931, f. 50.

³⁸⁾ Ibidem, f. 83.

³⁹⁾ Ibidem, f. 58.

⁴⁰⁾ Ibidem, dos. 47/1930, f. 263, 349, 351, 353.

părți a muncitorimii care se mai afla încă sub influența social-democraților⁴¹⁾.

În anul 1932, după Congresul al V-lea al P.C.R., clasa muncitoare sub conducerea partidului și-a intensificat lupta. Ceferiștii de la Atelierele C.F.R. Nicolina cereau mărirea salariilor și un trai omenesc. La întrunirile ceferiștilor participau un număr foarte mare de muncitori. Un rol important în organizarea și desfășurarea luptelor ceferiștilor de la Iași l-a avut comunistul Ilie Pintilie⁴²⁾, a cărui activitate era urmărită îndeaproape de poliție. Astfel, într-o notă informativă, poliția arată că Ilie Pintilie era cunoscut prin ideile sale comuniste, că participa la toate întrunirile și ședințele sindicatului ceferiștilor, luînd cuvîntul și dezvoltînd probleme care interesau pe muncitori; în aprilie 1932 a prezidat ședința sindicatului, ca reprezentant al Comitetului de inițiativă, ce a luat ființă cu două săptămîni mai înainte, „cînd a participat și comunistul Gheorghe Gheorghiu de la Dej“⁴³⁾.

Pentru anul 1932, în Arhivele din Iași se găsesc informații cu privire la greva textiliștilor de la Buhuși, din 1932, condusă de comuniști. Această fabrică este menționată ca un puternic centru de activitate al comuniștilor⁴⁴⁾.

Comitetul regional Moldova al P.C.R. a întărit legăturile sale cu organizațiile județene⁴⁵⁾. În fața organizării tot mai puternice a muncitorimii sub conducerea P.C.R., în acei ani de mari greutăți pentru proletariatul din țara noastră, autoritățile au întărit represiunea și teroarea. Frica autorităților de mișcarea muncitorească era atît de mare, încît la întrunirile muncitorilor, întotdeauna, sălile de întrunire erau înșesate cu soldați⁴⁶⁾. Paralel, a fost întreprinsă o largă acțiune de urmărire și asasinare a comuniștilor. Materialele arhivistice existente la Iași cuprind informații atît cu privire la lupta muncitorilor sub conducerea comuniștilor, cit și la mijloacele de represiune folosite de autorități⁴⁷⁾. În acest sens sînt prețioase informațiile privind regimul de exterminare la care erau supuși deținuții politici din închisorile militare de la Galata-Iași și Tg. Ocna⁴⁸⁾.

Mențiuni fragmentare arată pregătirea și desfășurarea luptelor ceferiștilor din Iași și Pașcani din februarie 1933. În informațiile zilnice înaintate Chesturii de poliție, de către agenții săi, se menționau deseale adunări ale sindicatului din Iași, de la începutul anului 1933, și faptul că la fiecare din acestea era prezent prin cuvîntul său Ilie Pintilie⁴⁹⁾. Totodată muncitorii, în frunte cu comuniștii, au dus o puternică acțiune de îndepărtare a social-democraților trădători din conducerea sindicatului⁵⁰⁾. Notele poliției

⁴¹⁾ Ibidem, Fond 1676, dos. 24/1931, f. 533; Prefectura jud. Iași, dos. 332/1931, f. 50.

⁴²⁾ Ibidem, Fond 276, dos. 3/1932, f. 220 și 307.

⁴³⁾ Ibidem, Fond 285, dos. 11/1932, f. 369.

⁴⁴⁾ Ibidem, dos. 1/1942, f. 11-12.

⁴⁵⁾ Ibidem, dos. 11/1932, f. 92-93.

⁴⁶⁾ Ibidem, Fond 1678, dos. 6/1932.

⁴⁷⁾ Ibidem, Parchetul General Iași, dos. 784/1932, f. 826.

⁴⁸⁾ Ibidem, dos. 809/1933, f. 43-45.

⁴⁹⁾ Ibidem, Fond 1678, dos. 12/1933, f. 172, 189, 423.

⁵⁰⁾ Ibidem, f. 381.

expun laconic știrea declarării grevei din februarie 1933, de la atelierele C.F.R. Nicolina, citeva din revendicările ceferiștilor, numărul participanților, rezultatul luptelor și faptul că unul din principalii organizatori ai grevei era Ilie Pintilie⁵¹). Cu privire la greva ceferiștilor de la Pașcani din februarie 1933, informațiile sînt sărace⁵²).

În această perioadă activitatea P.C.R. a crescut mult în rîndul tinerețului, tărănimii, minorităților naționale și studențimii. Pe linia propagandei duse în rîndul maselor populare se încadrează numeroasele publicații, apărute în Editura P.C.R. și difuzate în țară, ca și numeroasele manifeste împotriva fascismului și războiului. Astfel, în 1933 au fost răspîndite în rîndul tineretului o serie de publicații din care amintim: „Tinărul leninist“, „Cazarma“, „Brazda“, „Rezoluțiile C.C. al U.T.C. din ianuarie 1933“, broșura „Principalele învățăminte din ultimele lupte din februarie 1933“, broșura „Apelul de Front Unic al Comitetului Executiv al Internaționalei Tineretului Comunist“, broșura „Ce trebuie să știe orice revoluționar“ și altele⁵³). Trebuie semnalat totodată că manifestațiile prilejuite de marile sărbători și aniversări ale proletariatului internațional constituiau o nouă dovadă a spiritului internaționalist al proletariatului din România. Astfel, cu ocazia aniversării zilei de 7 Noiembrie, în noaptea de 5—6 noiembrie 1933 a fost găsit în parcul sportiv din Iași un steag roșu cu inscripția „Jos războiul antisovietic! Jos fascismul!“⁵⁴).

Luptele revoluționare ale muncitorimii au continuat și după februarie 1933. Spiritul revoluționar al maselor era atât de puternic încît cu ocazia acestor mari sărbători și aniversări ale proletariatului, autoritățile luau cele mai drastice măsuri pentru asigurarea „ordinii“. Pentru a preîntîmpina orice manifestație cu ocazia zilei de 7 Noiembrie 1933, Consiliul de război al Corpului IV Armată Iași a instituit pentru zilele de 5—9 noiembrie un sever regim de pază. Au fost afectate, în acest scop, toate corpurile de trupă din garnizoana Iași: regimentele 13 Infanterie, 7 Roșiori, 2 A.C.A., flotila 1 Aviație și regimentul 2 Transmisii. Acestea au fost puse în stare de alarmă și înarmate pentru a putea să reprime cu cea mai mare promptitudine orice încercare de luptă a muncitorimii⁵⁵). În același timp s-au efectuat percheziții la domiciliile comuniștilor, mulți din ei fiind arestați.

După criza economică din anii 1929—1933, economia României a cunoscut o oarecare înviorare, s-au întărit pozițiile capitalului monopolist în industrie. Industria era în minile unui număr restrîns de trusturi și carteluri, subordonate în special capitalului străin. Această înviorare a economiei a cuprins parțial industria, în special cea care producea pentru necesitățile armatei, în vederea pregătirii războiului antisovietic. Înarmarea României, conform intereselor imperialiștilor, apăsă greu asupra maselor muncitoare. Acoperirea cheltuielilor de înarmare s-a făcut prin mărirea impozitelor asupra salariilor, asupra mărfurilor de primă necesitate etc. Statul a limitat și uneori a interzis importul anumitor produse, pentru a asigura capitaliștilor

⁵¹) Ibidem, f. 489, 503.

⁵²) Ibidem, Parchetul General Iași, dos. 807/1933, f. 98.

⁵³) Ibidem, dos. 797/1933, f. 273.

⁵⁴) Ibidem, Fond 1678, dos. 27/1933, f. 52; Fond 283, dos. 18/1934, f. 4.

⁵⁵) Ibidem, Tr. 1883, dos. 10/1933, vol. II, f. 143—144.

din țară posibilitatea vânzării produselor lor. În afară de aceste fapte, orientarea exportului în direcția alimentării mașinii de război germane a constituit încă un factor care a facilitat înviorarea vremelnică a economiei țării. Cu toate că economia României s-a dezvoltat într-o oarecare măsură, situația muncitorilor a rămas în continuare grea, din cauză că prețurile produselor de primă necesitate au crescut în timp ce salariile au scăzut.

O situație similară aveau țăranii, ale căror gospodării se ruinau. Statul, printr-o legislație și o politică fiscală excesivă aplicată maselor țărănești, a creat noi posibilități de înavuțire elementelor exploatare. Totodată, pregătirile de război ale României au lovit adine în situația funcționarilor și intelectualilor.

Toate acestea arată că înviorarea ce a urmat crizei economice a adâncit procesul sărăcirii maselor, a întărit exploatarea lor, paralel cu creșterea surselor de îmbogățire a claselor dominante. Clădită pe astfel de temelii, înviorarea economică dintre anii 1933—1937 n-a putut fi decât relativă.

O dată cu a doua jumătate a anului 1937 au devenit tot mai evidente semnele unei noi crize economice. Burghezia a încercat ieșirea din criză prin intensificarea exploatării maselor și a pregătirilor de război.

Pentru reprimarea luptelor revoluționare ale maselor și pentru a pregăti războiul antisovietic, elementele cele mai reacționare ale claselor dominante au pregătit condițiile instaurării dictaturii fasciste. Guvernele au trecut la metode fasciste de guvernare, creînd și încurajînd organizațiile fasciste existente. Acțiunea de fascizare a țării a fost sprijinită de toate partidele burgheze. Partidul Comunist din România a fost singurul partid care a luptat cu fermitate și consecvență împotriva fascismului.

Între anii 1933—1938, P.C.R. a dus o luptă dirză pentru făurirea Frontului Unic Muncitoresc și pentru organizarea unui larg front popular antifascist. În această perioadă, P.C.R. a aplicat într-un grad mai înalt tactica îmbinării muncii legale cu cea ilegală. O deosebită însemnătate au avut pentru partid hotărârile Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste. Paralel cu lupta împotriva fascismului, P.C.R. a organizat și condus lupta pentru satisfacerea revendicărilor politice și economice ale maselor.

Materialele arhivistice de la Iași care privesc această perioadă sînt relativ bogate. Ele oferă informații cu privire la creșterea continuă a activității Partidului Comunist din România în lupta pentru revendicările maselor muncitoare și împotriva fascizării țării. Menționăm puternica grevă din anul 1934, condusă de comuniști, de la fabrica de postav din Buhuși⁵⁶).

În rîndul cefeștiștilor de la atelierele Nicolina Iași existau mari nemulțumiri gata să se transforme în demonstrații de stradă. Un rol activ în organizarea luptei muncitorilor l-a avut Ilie Pintilie. Materialele de arhivă oferă unele informații despre legăturile lui Ilie Pintilie cu centrele fero-viare: Pașcani, Cluj, București și altele. Pentru activitatea revoluționară a lui Ilie Pintilie, autoritățile au dispus urmărirea lui⁵⁷). Lupta cefeștiștilor avea ca principale puncte revendicative: lupta pentru desființarea statutului C.F.R., pentru contract colectiv de muncă, pentru încadrarea definitivă,

⁵⁶) Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 11—12.

⁵⁷) Ibidem, Fond 59, dos. 94/1935, f. 22—23.

contra concedierilor, a împrumutului de înzestrare a armatei, pentru concedii de odihnă și concedii de boală cu salariul plătit etc.⁵⁸⁾.

Elemente comuniste, prin intermediul sindicatelor de breaslă, au organizat și condus lupta muncitorilor pentru revendicări. Sub conducerea comuniștilor au avut loc și alte acțiuni muncitorești. Astfel, la fabrica Țesătura Păcurari Iași s-a desfășurat în septembrie 1935 o grevă pentru motive de salarizare⁵⁹⁾. Muncitorii brutari au hotărât să lucreze numai opt ore pe zi și nu altă cît le impuneau patronii⁶⁰⁾.

Concludente sînt și informațiile relative la măsurile de teroare luate de autoritățile burghezo-moșierești împotriva mișcării muncitorești și a P.C.R.⁶¹⁾.

Cu toată teroarea exercitată de către autorități, comuniștii au intensificat lupta pentru apărarea intereselor maselor muncitoare, lupta împotriva fascismului și a războiului. Prin organizațiile sale legale și ilegale P.C.R. a întărit munca de propagandă în rîndul maselor⁶²⁾. În întreprinderile industriale din Iași activitatea propagandistică a comuniștilor lua diferite forme⁶³⁾.

Pe linia luptei împotriva războiului, P.C.R. și-a întărit activitatea în rîndurile tineretului și ale studențimii revoluționare⁶⁴⁾. Totodată P.C.R. a făcut dese propuneri pentru crearea unui front popular antifascist. Numai sub presiunea maselor muncitoare, care realizau în luptă unitatea de acțiune, partidul socialist unitar a încheiat, în octombrie 1934, o înțelegere de front unic cu Liga Muncii și cu Comitetul Național Antifascist. Cele trei organizații au încheiat această înțelegere pe baza unui program de revendicări democratice⁶⁵⁾.

În zilele cînd se aniversau evenimentele muncitorești naționale și internaționale, comuniștii erau supuși celor mai severe percheziții, urmate de arestări. Astfel, pentru ziua de 7 Noiembrie 1935, autoritățile au dat dispozițiuni poliției și jandarmeriei ca împreună cu unitățile militare să ia măsuri pentru pază în jurul instituțiilor publice, militare, de artă, iar pentru fabrici și ateliere, autoritățile, de comun acord cu patronii, să ia măsuri interne de pază și control, interzicînd arborarea drapelului roșii la întreprinderi și instituții, precum și întrunirile comemorative. De asemenea, penitenciarele erau ținute sub o supraveghere riguroasă și o pază severă⁶⁶⁾.

Pentru anul 1935 informațiile de arhivă din Iași cu privire la activitatea U.T.C.-ului sînt prețioase. Informațiile se referă la organizarea activității tineretului comunist în centrele muncitorești importante, la sate, în armată și la lupta acestora împotriva curentelor naționaliste. O dată cu organizarea celulelor tineretului comunist la sate, se puneau tot mai acut problema răspîndirii pe o scară mai largă a presei comuniste în rîndurile tineretului sătesc, popularizîndu-se ideea drepturilor și libertăților obținute de

⁵⁸⁾ Ibidem, f. 24.

⁵⁹⁾ Ibidem, Inspectoratul General de Poliție Iași, dos. 10/1935, f. 504.

⁶⁰⁾ Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 4.

⁶¹⁾ Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 11-12.

⁶²⁾ Ibidem, Fond 283, dos. 18/1934, f. 62.

⁶³⁾ Ibidem, Fond 1676, dos. 17/1934, f. 1,353; Fond 59, dos. 94/1935, f. 8, 14.

⁶⁴⁾ Ibidem, Fond 283, dos. 18/1934, f. 99.

⁶⁵⁾ Ibidem, f. 120.

⁶⁶⁾ Ibidem, Fond 1678, dos. 94/1935, f. 125.

țărâniea sovietică în U.R.S.S. Între principalele sarcini puse în fața U.T.C.-ului erau: lupta tinerilor de la sate prin acțiuni de masă în regiunile inundate, bîntuite de secetă și epidemii, pentru ajutorarea lor imediată, împotriva militarizării forțate, a pregătirilor premilitare, a stării de asediu și a legilor excepționale etc. Activitatea era dusă în rîndul tineretului care lucra pe moșile boierești și exploatarea forestiere din Moldova, Muntenia și Oltenia, printre țărâni care munciau la exploatarea pădurilor pe Valea Troțușului, Valea Bistriței, Valea Vișeuului și a Mureșului⁶⁷⁾. În activitatea ulterioară, U.T.C.-ul a ținut seamă de directivele Congresului Internațional al Tineretului Comunist ce a avut loc la Moscova în 1935 și care trasa ca linie directoare pentru atragerea tineretului în rîndurile U.T.C.-ului lărgirea activității în problemele care interesau întreaga generație tînără: salarii, chestiuni de cultură etc.⁶⁸⁾.

Dintr-o serie de note ale organelor de represiune burghezo-moșierești reiese că activitatea comunistilor în organizațiile legale și ilegale ale P.C.R. era atît de puternică încît, în noiembrie 1934, guvernul a dispus dizolvarea a 34 de organizații: Amicii U.R.S.S., Comitetul național antifascist, Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Liga Muncii, Cercul de studii marxiste, Tribuna studentului sărac și altele. Partidul Comunist din România a trecut în aceste condiții la reînființarea acestor organizații sub alte denumiri, avînd ca sarcini principale apărarea libertăților democratice și lupta împotriva fascismului, organizații asupra cărora documentele nu ne dau informații mai ample⁶⁹⁾. Luptei contra fascismului țării i s-a acordat o atenție deosebită după Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste (1935), la care s-a precizat pericolul cel prezintă fascismul pentru masele muncitoare, pentru mișcarea comunistă și revoluția proletară, și că sarcina centrală a partidelor comuniste este lupta contra fascismului și a războiului. Pentru realizarea acestor sarcini partidul a elaborat un plan de luptă bazat pe Frontul Unic Muncitoresc și Frontul Popular Antifascist.

Materialul de arhivă existent la Iași cuprinde informații prețioase referitoare la aceste probleme și la lupta P.C.R. pentru organizarea Frontului Unic Muncitoresc și a Frontului Popular Antifascist⁷⁰⁾. În dosarul pe care-l semnalăm, informațiile arată regimul sever la care era supusă presa care lua poziție față de fasciști și război. Cu toate eforturile autorităților de a ascunde rolul Partidului Comunist din România în lupta împotriva fascismului țării, materialele existente în arhivă, care au scăpat actului de distrugere ordonat de Ministerul de Interne, subliniază repetatele propuneri făcute de comuniști pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc, cum și cele făcute celorlalte partide pentru înfăptuirea Frontului Popular Antifascist⁷¹⁾.

Situația maselor în anii 1933—1937 devenea din ce în ce mai grea. Înseși autoritățile au fost nevoite să arate că în Moldova, și mai ales în regiunea Iași, speculanții „înșeală pe țărani și le iau alimentele pe sume derizorii și le vînd la oraș cu prețuri exorbitante”⁷²⁾. Scumpetea traiului crea

⁶⁷⁾ Ibidem, Fond 59, dos. 94/1935, f. 156.

⁶⁸⁾ Ibidem, f. 141—142.

⁶⁹⁾ Ibidem, Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 18.

⁷⁰⁾ Ibidem, f. 18—31.

⁷¹⁾ Ibidem.

⁷²⁾ Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 483.

maselor o situație foarte grea. Pe lângă aceasta, în rândul muncitorilor existau puternice nemulțumiri de altă natură: amenzile și mutările din atelier în atelier, reținerile ilegale din salarii, modul de încadrări făcute la C.F.R. și altele.

Materialele de arhivă aduc informații valoroase cu privire la lupta cefe-riștilor ieșeni pentru asigurarea condițiilor de muncă, pentru concediul de odihnă și boală plătit, împotriva împrumutului de înzestrare, împotriva măsurilor luate de autorități de a li se impune cumpărarea de măști de gaze⁷³). Casa poporului, din Iași, în care-și țineau întrunirile nu numai cefe-riștii, dar și ceilalți muncitori din industria locală, a devenit o puternică tribună muncitorească⁷⁴). La întrunirile care aveau loc aici muncitorii au cerut în repetate rânduri întărirea unității muncitorești, care să poată „impune autorităților respectarea drepturilor lor“⁷⁵); se discutau necesitatea culturalizării muncitorilor, probleme de organizare a sindicatelor muncitorești⁷⁶), în care trebuiau să intre și tinerii și femeile; cefe-riștii cereau să se întărească activitatea muncitorilor în cadrul sindicatelor, arătând că este necesar să se creeze un comitet care să-i conducă așa „cum a fost în timpul lui Ilie Piti-lic“⁷⁷). Muncitorii cefe-riști au dus o luptă aprigă împotriva încercărilor Direcției Generale C.F.R. de a le desființa sindicatul⁷⁸). La Casa po-porului se discutau nu numai probleme care interesau pe muncitori, ci și chestiuni privind situația celorlalte mase exploatate. Astfel, într-o sedință se arăta că țărănimea nu poate să-și ducă lupta fără aliați⁷⁹), că deși legea învățământului primar prevedea obligativitatea lui, alte legi și taxele mari îl fac imposibil⁸⁰) ș.a. Deosebit de pregnantă este activitatea pentru dezvoltarea conștiinței muncitorilor prin citirea de cărți marxiste care sînt „ade-văratul izvor de cultură al muncitorului...“⁸¹) și care interesează lupta de clasă⁸²). În vederea formării unei biblioteci în folosul muncitorilor s-a pus problema întemeierii ei pe baza contribuției fiecărui muncitor⁸³). Totodată tineretul era chemat să se organizeze în așa fel⁸⁴), încît sarcinile lui să poată fi cit mai strîns legate de ale muncitorilor. Problemele atragerii tîne-retului și a șomerilor alături de syndicate au fost mult discutate de munci-torii ieșeni la Casa poporului⁸⁵).

Documentele sînt bogate în știri privitoare la condițiile de muncă și de viață ale muncitorilor textiliști și la lupta lor. La aceeași Casă a poporului, textiliștii arătau condițiile neigienice, de întinerie și murdărie, în care erau obligați să lucreze la fabrica „Romînia“, că alți lucrători erau bătuți „mai

⁷³) Ibidem, f. 168, 215, 237-238.

⁷⁴) Ibidem, f. 178, 215, 224, 227, 237-238, 242, 264, 282-283, 331, 332, 401, 427, 431-433, 469; Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 438-440.

⁷⁵) Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 427.

⁷⁶) Ibidem, f. 237 și 427.

⁷⁷) Ibidem, f. 331.

⁷⁸) Ibidem, f. 432.

⁷⁹) Ibidem, f. 238.

⁸⁰) Ibidem, f. 237.

⁸¹) Ibidem, f. 332.

⁸²) Ibidem, f. 282.

⁸³) Ibidem, f. 224.

⁸⁴) Ibidem, f. 215.

⁸⁵) Ibidem, f. 242, 264.

rau ca animalele“, că patronul fabricii „Gold“ a dat preaviz de 14 zile muncitorilor, concediindu-i, pentru ca să-i reprimească cu un salariu înjumătățit, că un fapt similar s-a petrecut la fabrica „Silcoza“, unde lucrătorii muncesc 18 ore pe zi pentru un salariu de 150—200 lei pe săptămână. În alte opt întreprinderi ale industriei ușoare muncitorii erau siliți să lucreze între 11—16 ore pe zi. La „Silcoza“ muncitorii au fost concediați fără a li se da măcar preaviz de 14 zile⁸⁶⁾.

Materialele de arhivă din Iași dau informații prețioase cu privire la greva textiliștilor de la fabrica „Saperstein“, din august 1936. Greva a adus câștig de cauză muncitorilor, iar la fabrica „Italia“, prin acte de organizare și solidarizare muncitorii au reușit să-și impună punctul lor de vedere în conflictul de muncă avut cu patronii⁸⁷⁾. Problemele organizării și solidarizării textiliștilor apar deseori în materialele de arhivă. Aceste materiale arată uriașa muncă depusă de P.C.R. pentru organizarea clasei muncitoare, a cărei forță „este mai puternică decât a capitaliștilor“⁸⁸⁾.

De la aceeași tribună muncitorească, Casa poporului, s-a cerut de numărare ori transformarea Camerei de muncă într-un „parlament muncitoresc“ și conducerea ei de către muncitori și nu de „lifte politice“ care s-au ridicat pe spinarea muncitorilor⁸⁹⁾. Totodată, textiliștii au dat dovadă de înalt spirit de solidaritate cu ocazia grevelor de la Arad și București din anul 1936 (grevele de la fabricile „Nova“, „Talpa“, „Astra“, „Venus“ din București, I.T.A., „Astra-Vagoane“ din Arad), când ei au ajutat materialește pe greviști. Într-o largă măsură materialele de arhivă arată atenția acordată de textiliști apărării drepturilor ucenicilor, mai cu seamă pentru faptul că statul a interzis acestora dreptul de a se organiza⁹⁰⁾.

Alte informații pentru anul 1936 privesc starea muncitorilor brutari și lupta lor. Din cauza condițiilor de muncă și de viață neomenești, foarte mulți dintre aceștia erau bolnavi. Un număr mare de muncitori brutari șomau. Muncitorii din sindicatul alimentație, la 28 iunie 1936, au pus în discuție aplicarea contractului colectiv, care nu era respectat de patroni, cu toate că muncitorii câștigaseră procesul la Camera de muncă. Ei mai cereau respectarea repausului duminical, rezolvarea chestiunii șomajului și altele. Trebuie menționat că autoritățile, în cazul în care muncitorii chemau pe patroni în fața justiției, cereau muncitorilor atât de multe formalități, încât făceau aproape imposibilă rezolvarea conflictului pe această cale⁹¹⁾. În rândul timplarilor existau de asemenea mari nemulțumiri⁹²⁾.

Materialele de arhivă cuprind informații și cu privire la situația corpului didactic. La 1 martie 1936 se desfășurau la Iași lucrările cercului didactic în legătură cu greva preconizată pe chestiunea gradațiilor. În aceeași zi, la sediul corpului didactic au fost răspândite un număr de 60 de manifeste semnate de Comitetul județean Iași al Partidului Comunist din România. În aceste manifeste se arăta învățătorilor și profesorilor că drumul lor „este

⁸⁶⁾ Ibidem, f. 139—140, 219, 258.

⁸⁷⁾ Ibidem, f. 258, 350—351.

⁸⁸⁾ Ibidem, f. 258.

⁸⁹⁾ Ibidem, f. 219.

⁹⁰⁾ Ibidem, f. 171.

⁹¹⁾ Ibidem, f. 12—13, 35, 218, 259—260, 284; Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 37.

⁹²⁾ Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 8.

Către toți profesorii, învățători și institutorii !

Către toți salariații corpului didactic !

Tovarăși,

Guvernul fascizant Tătărescu-Incuț lovește furie în vol cași în masele largi populare, pentru a-și putea realiza planurile sale criminale de înfometare a poporului și de pregătire a războiului. Lovitura îndreptată de guvern împotriva voastră prin răpirea drepturilor la gradații și definitivat este o verigă din întregul cortegiu de măsuri reacționare îndreptate împotriva întregului popor muncitor și asuprit.

Experiența de ani de zile v'a arătat unde ajugeți cu intervențiile și memoriile.

Partidul Comunist avangarda poporului muncitor vă arată drumul care trebuie să-l urmați.

Este drumul luptei organizate și hotărâte.

Este drumul luptei de clasă.

La o parte cu toate metodele de intervenții, memoriile și ploconeli ?

Hotărâți și neînfricați porniți la luptă imediat prin declararea grevei până la complectă satisfacere a revendicărilor voastre.

Urmați pilda proletariatului care sub conducerea organizațiilor sale de clasă luptă hotărât și neclintit. Organizați-vă în sindicatul vostru profesional de clasă !

Jos cu măsurile guvernului fascizant Tătărescu-Incuț care înfometează poporul.

Trăiască lupta unită a profesorilor și învățătorilor pentru nevoile lor.

**Comitetul Județean Iași
al Partidului Comunist
din România**

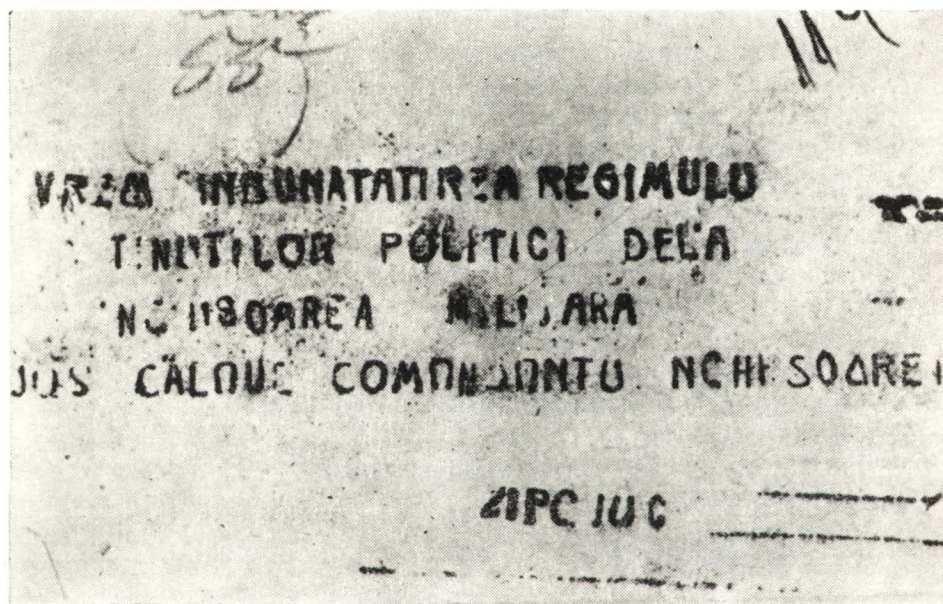
februarie 1936.

Februarie 1936. Manifestul adresat de Comitetul județean Iași al Partidului Comunist din România către profesorii, învățătorii, institutorii și către toți salariații corpului didactic.

drumul luptei de clasă“ și erau îndemnați să urmeze „pilda proletariatului care sub conducerea organizațiilor sale de clasă luptă hotărât și neclintit“⁹³).

Această stare a maselor populare a creat condiții favorabile creșterii valului revoluționar și organizării de puternice greve în toate ramurile industriei⁹⁴).

Pregătirile comuniștilor pentru manifestațiile din zilele de 1 Mai, 1 August, 7 Noiembrie 1936, cum și măsurile luate de autorități pentru zădărnirea acestor acțiuni sînt sumar prinse în informațiile documentare pe care le prezentăm. Comuniștii au lansat lozinci în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai 1936, în care chemau masele largi la lupta împotriva fascismului și a războiului, pentru amnistie generală a deținuților antifasciști, pentru un tratament uman aplicat deținuților politici din închisori, pentru pace, pîine, libertate, pentru front unic muncitoresc și front popular antifascist, împotriva cenzurii și stării de asediu. În manifestațele răspîndite în preajma zilei de 1 Mai, semnate de Comitetul regional din Moldova al P.C.R., de Comitetul județean al P.C.R. și de Comitetul regional Moldova al U.T.C. se

11 martie 1936. Comuniștii din Iași organizează diferite acțiuni pentru ajutorarea deținuților politici.

cerea maselor populare din satele și orașele Moldovei să-și întărească lupta lor „contra regimului de jaf, foamete, fascism și război“. În dimineața zilei de 1 Mai, în parcul sportiv, organele polițienești au găsit arborat un steag

⁹³) Ibidem, Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 167.

⁹⁴) Ibidem, Fond 282, dos. 7/1936, f. 326.

roșu avînd inscripția „Trăiască 1 Mai, zi de luptă!“, avînd totodată impri-mate secera și ciocanul. Pentru preîntîmpinarea unor manifestații, autori-tățile au luat măsuri drastice⁹⁵⁾.

Cu privire la 1 August, zi de luptă împotriva fascismului și războiului, Comitetul regional Moldova al P.C.R. a desfășurat o bogată activitate. În preajma acestei zile s-au găsit de către autorități în Iași un steag cu inscrip-ția: „Trăiască 1 August roșu!“, „Jos războiul!“, „Trăiască tineretul comu-nist!“. P.C.R. a organizat și condus acțiunile de protest, demonstrații și greve de solidarizare cu deținuții politici din închisori în cadrul unei largi campanii de Front Popular Antifascist. Pentru a preîntîmpina acțiunile mase-lor, autoritățile au luat severe măsuri de pază. În noaptea de 31 iulie 1936 străzile au fost pázite de gardieni, comisari și agenți, iar pentru 1 august au fost repartizați la fabrici jandarmi și agenți de poliție, pe lîngă polițiștii de serviciu. De menționat că la atelierele C.F.R. Nicolina Iași și închisoarea Galata Iași au fost dispuși cîte zece jandarmi⁹⁶⁾. În legătură cu ziua de 7 Noiembrie, materialele arată acțiunile Partidului Comunist pentru orga-nizarea de întruniri, mitinguri și demonstrații de masă, la care urma să se vorbească despre realizările U.R.S.S., să se ceară guvernului român să încheie un pact de asistență mutuală cu U.R.S.S., pentru apărarea păcii etc.⁹⁷⁾.

Autoritățile au luat nenumărate măsuri represive împotriva comuniștilor care duceau o propagandă intensă antifascistă și antirăzboinică, care de-masceau esența războinică a tuturor acțiunilor guvernului. Astfel, poliția a cerut confiscarea imediată a manifestelor semnate de Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, cu data de 7 octombrie 1935, intitulate „Jos războiul!“, în care se protesta contra războiului italo-abisinian. Muncitorii au protestat împotriva instrucției premilitare și a taberelor de muncă, iar Comitetul regional Moldova al P.C.R. a hotărît ca comuniștii să lupte împotriva pregătirilor de război ale claselor exploatare din România bur-ghezo-moșierească atît în cazul unui conflict imediat, cît și a agresiunii care se pregătea contra U.R.S.S.⁹⁸⁾.

Organele polițienești urmăreau să confişte orice material de propa-gandă comunistă. Pentru aceasta s-au dat ordine să se confişte broșuri ca „Doftana, abatorul deținuților politici antifascişti“, editată de Ajutorul Roșu din România; „Vladimir Ilici Lenin și tineretul“, tipărită la tipografia ile-gală a C.C. al P.C.R.; a broșurii care conținea rezoluțiile și hotărârile ple-narici a V-a la C.C. al P.C.R., care circula sub titlul „Din tainele radiofoniei“; broșura „Raportul tovarășului Dimitrov la al VII-lea Congres al Kominter-nului“ și altele⁹⁹⁾.

⁹⁵⁾ Ibidem, Tr. 1883, dos. 18/1936, f. 100—105; Fond 279, dos. 10/1936, f. 167, 199—203; Fond 282, dos. 7/1936, f. 105—106; Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 336.

⁹⁶⁾ Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 323, 328, 349—352; Fond 282, dos. 7/1936, f. 302.

⁹⁷⁾ Ibidem, Fond 282, dos. 7/1936, f. 473.

⁹⁸⁾ Ibidem, f. 9, 96; Fond 279, dos. 10/1936, f. 9, 346; Tr. 1883, dos. 4/1936, f. 224.

⁹⁹⁾ Ibidem, Fond 282, dos. 7/1936, f. 29 b, 97; Fond 279, dos. 10/1936, f. 472; Fond 39 R—41, dos. 385/1936, f. 105, 152.

Partidul Comunist din România a fost singurul partid care a luptat cu toată consecvența împotriva fascismului și a războiului. În această luptă a încercat atragerea tuturor forțelor democratice, inclusiv a acelei părți a burgheziei care manifesta nemulțumiri față de măsurile războinice luate de guvern. În vederea lămuririi maselor asupra pericolului cel prezintă fascismul pentru masele muncitoare, P.C.R. a publicat o serie de broșuri: „Mizeria și foametea, pericolul fascist și războiul“, prin care masele erau chemate la acțiuni care să ducă la instaurarea în România a unui guvern al Frontului Popular; „Procesul celor 19 antifasciști, procesul țării întregi“, în care era introdus și manifestul intitulat „Trăiască solidaritatea internațională antifascistă“ și altele¹⁰⁰). La adunările Casei poporului din Iași, muncitorii au cerut organizarea tuturor forțelor împotriva fascismului, a războiului, pentru respectarea legilor muncitorești, lupta pentru apărarea democrației muncitorești și pentru distrugerea bandelor de huligani, care încurajate de autorități pregăteau atacul asupra Casei poporului¹⁰¹).

La Plenara a V-a lărgită a C.C. al P.C.R., din august 1936, ale cărei rezoluții au apărut în broșura „Pentru pacc, pâine, pământ și libertate“, se stabilea pe baza succeselor obținute organizarea tuturor maselor exploatate de la orașe și sate într-un larg front popular antifascist. În acest scop trebuia să se lupte nu numai pentru interesele profesionale, ci și pentru interesele politice ale maselor și ale naționalităților asuprite. În vederea realizării Frontului Popular Antifascist, P.C.R. s-a adresat muncitorilor, țăranilor, meseriașilor, funcționarilor, comercianților, studenților, liber profesioniștilor, partidelor social-democrat, social-unitar, național-țărănist, radical-țărănist și întregii opinii publice antifasciste. Comuniștii au trimis reprezentanți la întrunirile partidului național-țărănist, partid în care erau elemente ce doreau să adere deschis la acest front. După directivele P.C.R., Blocul pentru apărarea libertăților democratice, văzînd că întâmpină mereu refuzuri din partea conducerii organizațiilor național-țărăniste, în ce privește realizarea Frontului Popular Antifascist, a hotărît ca aceste propuneri să se facă în viitor începînd cu organizațiile de jos¹⁰²). În fața refuzului celorlalte partide de a adera la Frontul Popular Antifascist, Partidul Comunist din România a rămas singura forță care a organizat și dus lupta împotriva fascismului. O dată cu zădărnicierea închegării celor două fronturi, Frontul Unic Muncitoresc și Frontul Popular Antifascist, de către aceste partide, autoritățile au intensificat teroarea anticomunistă, au interzis presa care combatea fascismul, lăsînd mînă liberă bandelor cuziste pentru confiscarea și distrugerea ei. Informațiile privitoare la tratamentul la care era supusă presa antifascistă se referă la orașele București, Iași, Bacău, Birlad, Botoșani, P. Neamț, Huși ș.a.¹⁰³).

În același timp a fost dezlănțuită o adevărată ofensivă împotriva comuniștilor și luptătorilor antifasciști. Regimul de teroare din închisorile în

¹⁰⁰) Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 343, 348.

¹⁰¹) Ibidem, f. 21, 22, 26, 241, 284; Fond 282, dos. 7/1936, f. 23.

¹⁰²) Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 36, 37, 65, 66, 354, 361, 444, 483—485; Fond 282, dos. 7/1936, f. 29—30.

¹⁰³) Ibidem, Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 24, 28—31, 91; Fond 279, dos. 10/1936, f. 453; Fond 39 R—41, dos. 385/1936, f. 48, 131—135.

care erau ținuți aceștia n-a întrerupt, însă, activitatea comuniștilor. La închisoarea Galata din Iași existau organizate celule comuniste care se ocupau cu educarea deținuților pentru a deveni, după eliberarea lor, cadre ale P.C.R. Comuniștii au organizat diferite acțiuni pentru ajutorarea deținuților politici. În ziua de 11 martie 1936, ei au răspindit în oraș „etichete mici galbene“, care aveau următorul cuprins: „Vrem îmbunătățirea regimului deținuților politici de la închisoarea militară. Jos calăul, comandantul închisorii“; „Deținuții politici de la închisoarea militară sînt în greva soamei“; „Susțineți lupta lor“. Alte materiale de arhivă dau informații cu privire la activitatea Comitetului pentru apărarea deținuților politici în stringerea de fonduri necesare apărării comuniștilor în procesul de la Craiova și altele¹⁰⁴).

Lărgirea politicii de înarmare a României a adus masele într-o cumplită mizerie. În 1937 viața s-a scumpit „enorm față de anii precedenți. Alimentele de primă necesitate au devenit un lux pentru cetățeanul nevoias“¹⁰⁵). În rîndul ceferiștilor existau mari nemulțumiri provocate de reincadrările făcute. Existau foarte mulți muncitori care șomau, iar celor care lucrau li s-au mărit orele de lucru. Salariul era în disproporție cu scumpetea, iar în caz de boală ceferiștii de la Nicolina nu primeau medicamente, cu toate că plăteau taxe la Casa de Asigurări Sociale¹⁰⁶). Neluînd în seamă cererile ceferiștilor, autoritățile au lărgit mijloacele de opresiune asupra lor. În rîndul muncitorilor de la Nicolina exista o stare de spirit atît de încordată, încît aceasta putea duce în orice moment la grevă. Ceferiștii erau permanent în corespondență cu „agitatorul Ilie Pintilie și Gheorghiu-Dej, care este arestat la București și căruia îi trimite bani“¹⁰⁷). Organele polițienești erau obsedate continuu de posibilitatea repetării unui februarie 1933. La 5 februarie 1937, de exemplu, cînd s-au auzit semnalele care anunțau un mic incendiu la ateliere, atît lucrătorii care nu lucrau, cît și cea mai mare parte a soțiilor lucrătorilor s-au îndreptat spre Ateliere, ca la semnalul începerii grevei, aducînd cu ele sare și piper. O situație asemănătoare s-a petrecut în februarie 1933, cînd declarîndu-se greva la Ateliere, lucrătorii s-au baricadat iar soțiile lor auzind semnalele de ajutor au venit în corpore, avînd fiecare la ele sare și piper pentru a arunca în ochii poliștilor.

Dintr-un alt raport trimis de organele polițienești se constată că la Atelierele Nicolina se făcea o intensă propagandă comunistă printre lucrători și că erau „permanent în legătură cu cunoscutul comunist Ilie Pintilie prin corespondență și prin curieri speciali. De către acești lucrători, la fiecare leafă se string fonduri cu care ajută pe deținutul Chivu Stoica de la închisoarea Galata...“¹⁰⁸). Din același raport se constată și legătura strînsă a muncitorilor cu studenții din Iași.

În acel an au avut loc greve și în industria textilă din Iași. Astfel, la „Țesătoria Polonă“¹⁰⁹), muncitorii au intrat în grevă la 7 aprilie 1937; în

¹⁰⁴) Ibidem, Fond 279, dos. 10/1936, f. 20, 293; Tr. 1883, dos. 17/1936, f. 109, 114 și 130; Fond 1680, dos. 6/1937, f. 211.

¹⁰⁵) Ibidem, Fond 1680, dos. 6/1937, f. 40.

¹⁰⁶) Ibidem, f. 92, 248, 262, 296.

¹⁰⁷) Ibidem, f. 28, 29—30.

¹⁰⁸) Ibidem, f. 49.

¹⁰⁹) Ibidem, Camera de muncă, dos. 4/1937, f. 42.

aceeași zi au declarat grevă și lucrătorii de la „fabrica” „Simka Cojk”, cerînd să lucreze opt ore și nu 12. La întrunirile sindicatului textil din Iași s-a arătat că muncitorii sînt tratați neomenos de patroni, în schimbul muncii istovitoare pe care o prestează. Atunci cînd își cereau drepturile, ei erau amenințați cu bătaia și concedierile. Ca urmare a condițiilor neomenești de trai o mare parte dintre textiliști erau tuberculoși¹¹⁰).

O situație la fel de grea o aveau muncitorii din alimentație. Lucrătorii brutari de la o „fabrică” de pine din Iași au declarat grevă, nemaivoidînd a lucra 12 ore pe zi. În ședințele lor, ei cereau ca sindicatul să acționeze după „ideile noastre muncitorești”¹¹¹).

Nici muncitorii din poligrafie nu aveau o situație mai bună. La 7 iulie 1937 lucrătorii tipografi de la „Al. Terec” și de la ziarul „Ziua” au declarat grevă cerînd majorarea salariului cu 20%. În același timp și lucrătorii tipografi de la ziarele „Opinia” și „Noutatea” au declarat grevă, cerînd sporirea salariului în aceeași proporție. În noaptea de 7/8 iulie au intrat în grevă lucrătorii tipografi de la „Lumea”, revendicînd același spor de salariu¹¹²).

Insuficiența salariilor față de scumpetea excesivă a traiului era un fapt comun tuturor categoriilor de muncitori. În întrunirile cu caracter mai larg, organizate cu scopul de a se protesta împotriva creșterii scumpetei, se cerea desființarea trusturilor, controlul cetățenesc asupra pieței etc.¹¹³). Guvernul burghezo-moșieresc, însă, nici nu avea vreo intenție pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale muncitorilor. Dimpotrivă, cum semnele unei noi crize economice erau evidente încă din a doua jumătate a anului 1937, prin creșterea numărului de șomeri și altele, autoritățile, în urma măsurilor luate, au înrăutățit și mai mult situația maselor muncitoare¹¹⁴). Deoarece guvernul, prin legislația sa de tip fascist, a răpit maselor ultimele libertăți democratice, acestea, sub conducerea P.C.R., au trecut la un nou val de lupte. La întrunirile de la Casa poporului se scanda deseori lozincă „Jos fascismul”, muncitorii solidarizîndu-se cu lupta contra fascismului din Spania, făcîndu-se totodată apel la unirea muncitorilor cu țărani contra grupărilor politice care urmăreau să instaurzeze dictatura fascistă. Cu ocazia întrunirii sindicatelor muncitorești, la 1 Mai 1937, în acea sală a fost pus apelul întemeietorilor marxismului. „Proletari din toate țările uniți-vă”¹¹⁵).

În această perioadă P.C.R. și-a desfășurat activitatea în vederea întăririi și îmbinării muncii ilegale cu cea legală. Pe această linie materialele de arhivă menționează activitatea P.C.R. prin MADOSZ. Autoritățile polițienești au fost nevoite să arate că Uniunea oamenilor muncii maghiari din România, „...ținînd seama de împrejurările în care a luat ființă, principiile programatice după care se conduce, organizațiile cu care a înfăptuit alianță, ca și propaganda ce o desfășoară în cadrul acțiunii duse de Frontul Popular Antifascist, dovedește cu prisosință că în loc de organizație menită să

¹¹⁰) Ibidem, Fond 280, dos. 3/1937, f. 227—228 ; Fond 1676, dos. 14/1937.

¹¹¹) Ibidem, Fond 1676, dos. 14/1937 ; Fond 280, dos. 3/1937, f. 367.

¹¹²) Ibidem, f. 352.

¹¹³) Ibidem, Fond 280, dos. 3/1937, f. 303, 313—318.

¹¹⁴) Ibidem, Camera de muncă Iași, dos. 4/1937, f. 359—361.

¹¹⁵) Ibidem, Tr. 1883, dos. 4/1937, f. 125 — 127, 129, 136 ; Fond 1676, dos. 11/1937, f. 2 ; Fond 1680, dos. 6/1937, f. 213.

apere numai interesele minorității maghiare din România... este organizație cu caracter pur comunist¹¹⁶⁾.

Materialele de arhivă din Iași cuprind și instrucțiunile date de P.C.R. organizațiilor sale, asupra tacticii ce trebuia folosită în campania electorală din 1937. Din aceste instrucțiuni se desprinde ca principală ideea legării luptei pentru înfăptuirea unității clasei muncitoare cu lupta contra forțelor fasciste, reacționare, spre a se împiedica reușita listelor fasciste¹¹⁷⁾.

Un aspect important din mișcarea muncitorească din România, cu privire la care există material în Arhivele Statului din Iași, privește actul de solidarizare a muncitorilor din România cu lupta revoluționarilor spanioli. În toată țara s-a dus o neobosită activitate pentru stringerea de ajutoare, care au fost trimise poporului spaniol. În acest sens, printre muncitorii întreprinderilor industriale, s-au distribuit cărți poștale și ilustrate¹¹⁸⁾, în toate sectoarele din raza municipiului București fiind puse în circulație liste de subscripții¹¹⁹⁾. P.C.R. a dus o propagandă activă în rindul membrilor și a simpatizanților pentru ca un număr cât mai mare să plece spre a lupta cu arma în mână pentru cauza revoluționarilor spanioli. Guvernul român a interzis plecarea voluntarilor români în Spania pentru a lupta împotriva fascismului¹²⁰⁾. Aceștia, însă, nu au ținut seama de interdicție. Dintr-un raport asupra mișcării comuniste din raza poliției Piatra Neamț reiese faptul că „o bună parte din comuniștii din Tg. Neamț, în anul 1937 s-au înrolat în armata roșie din Spania“¹²¹⁾. Asemenea dovezi sînt și pentru alte localități.

După o oarecare învioreare a economiei României, între anii 1933—1937, n-au întîrziat să apară semnele unei noi crize. Ele s-au făcut simțite în a doua jumătate a anului 1937. sub forma șomajului, a lipsei de materii prime, a crizei de desfacere etc.¹²²⁾. Prin venirea la cîrma țării a guvernelor fasciste s-a dezlănțuit asupra maselor o sălbatică teroare și exploatare.

În rindul muncitorilor textiliști erau mari nemulțumiri. La 20 ianuarie 1938, la fabrica „Industria textilă“ din Iași s-au redus salariile muncitorilor, iar la „Silcoza“ o parte din muncitori au fost concediați; la 15 februarie fabrica „Bucovina“ din Iași a concediat, fără preaviz, mai mult de jumătate din totalul muncitorilor; peste o săptămînă fabrica „Nathan Wachtel“ a făcut același lucru; la 28 februarie „Tesătura Socola“ a trecut la concedieri, iar la „Industria textilă“ din Iași s-a dat preaviz tuturor muncitorilor. Patronii au redus schimburile de noapte în fabrici, impunînd muncitorilor să lucreze 2—3 zile pe săptămînă. În martie 1938 la fabrica „Valea Troțușului“ din Comănești-Bacău, muncitorilor li s-au redus salariile, iar la fabrica „Textila ieșană“ a fost redusă săptămîna de lucru și micșorată ziua de lucru, încît muncitorii nu cîștigau decît un salariu extrem de mic. Din aceste motive domneau între muncitori mari nemulțumiri, care s-au transformat în greve.

¹¹⁶⁾ Ibidem, Fond 1680, dos. 6/1937, f. 64—66; Fond 59, dos. 119/1937, f. 34—36; Fond 280, dos. 3/1937, f. 53—55.

¹¹⁷⁾ Ibidem, Fond 1680, dos. 6/1937, f. 575, 577.

¹¹⁸⁾ Ibidem, Fond 280, dos. 3/1937, f. 347.

¹¹⁹⁾ Ibidem, Fond 1680, dos. 6/1937, f. 17.

¹²⁰⁾ Ibidem, f. 4, 44; Fond 59, dos. 119/1937, f. 30; Fond 280, dos. 3/1936, f. 8.

¹²¹⁾ Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 11—12.

¹²²⁾ Ibidem, Fond 282, dos. 4/1938, f. 288, 326.

La fabrica „Filderman“ din Bacău, a avut loc un conflict de muncă ce s-a transformat la 18 iulie în grevă. Un alt conflict care a dus de asemenea la grevă, a avut loc la „Textapret“ din Iași, în august. În aceeași lună a avut loc o grevă și la fabrica „Soietext“ din Iași, al cărei patron refuza să satisfacă memoriul prezentat de lucrători. Muncitorii de la fabrica textilă „Coifman“ din Iași erau nemulțumiți de regimul în care munceau. Informațiile documentare ne dau știri și despre viața și lupta muncitorilor din celelalte fabrici textile din Iași: „Spectorman“, „Olivenbaum“, „Sapirstein“, „Scerb“, „Polonă“¹²³). O situație similară era în industria pielăriei și a încălțămintei¹²⁴).

În scopul intensificării pregătirilor de război, guvernul dictaturii regale a luat, în septembrie 1938, măsura de a institui un control militar în fabrici și a blocat 80% din produsele fabricilor, precum și materiile prime necesare industriei de război. De asemenea, asupra populației s-a impus așa-zisul impozit al apărării naționale. P.C.R. a arătat că acest impozit este aplicat de regimul de dictatură regală cu scopul de a pregăti războiul ce va fi declanșat în curând de Germania și Italia¹²⁵).

Instaurarea dictaturii regale a făcut ca activitatea P.C.R. să se desfășoare în condiții extrem de grele. Domiciliile comuniștilor erau deseori percheziționate, iar comuniștii urmăriți de siguranță. Materialele editate în tipografiile ilegale ale P.C.R. erau distruse de autorități, pentru că ele cheamau masele la lupta împotriva fascismului român care pregătea războiul, la lupta contra regelui și a camarilei, principalul sprijin al reacțiunii române.

În noaptea de 27/28 ianuarie 1938, în unele cartiere ale Iașului s-au răspândit manifeste semnate de C.C. al P.C.R., în care era demascat guvernul Goga—Cuza, instalat la cîrma statului împotriva voinței poporului. Se repeta apelul făcut de numeroase ori, de către P.C.R., ca partidele democratice să se unească pentru a scăpa țara de fasciști; se arăta care erau sarcinile democrației în acel timp. În manifestele semnate de Comitetul regional Moldova, al P.C.R., se infiera regimul Goga—Cuza și se arăta necesitatea unirii muncitorilor și țăranilor, se făcea apel la populația întregii țări ca să ceară guvernului încheierea unui pact de alianță cu U.R.S.S. și Cehoslovacia, împotriva Germaniei, care amenința independența și integritatea României, se arăta necesitatea constituirii unui front de luptă antifascist, pentru răsturnarea guvernului fascist¹²⁶). Asemenea materiale au fost răspândite la Iași, Bacău, Botoșani, Piatra Neamț, Roman și în alte orașe.

În condițiile instaurării dictaturii regale și a creșterii pericolului de cîmpire a României de către Germania hitleristă, Partidului Comunist din România îi reveneau sarcini de mare răspundere. El a chemat toate forțele patriotice la luptă, într-un larg front, pentru doborîrea dictaturii regale și a

¹²³) Ibidem, Fond 257, dos. 307 bis/1938, f. 47—57; Fond 282, dos. 4/1938, f. 91; Prefectura jud. Iași, dos. 704/1938, f. 2, 5, 9, 12, 14, 77; Camera de muncă, dos. 4/1937, f. 561; Inspectoratul muncii, dos. 1/1938, f. 404—409, 742; Inspectoratul VIII industrial, dos. 1125/1937, f. 663.

¹²⁴) Ibidem, Fond 257, dos. 972/1939, f. 13.

¹²⁵) Ibidem, Fond 1680, dos. 3/1938, f. 114; Fond 282, dos. 4/1938, f. 162.

¹²⁶) Ibidem, Tr. 1883, dos. 2/1938, f. 20; Fond 279, dos. 3/1938, f. 106; Fond 257, dos. 303 bis/1938, f. 41—45.

agenturii hitleriștilor, pentru aducerea la cîrma statului a unui guvern al democrației și al independenței naționale. În acest scop P.C.R. s-a adresat organizațiilor și partidelor nefasciste.

În noua situație, P.C.R.-ului i-a revenit sarcina îmbinării cu și mai mare iscusință a muncii ilegale cu munca legală, sarcina întrebuintării a cit mai variate metode de a stabili legături largi cu masele populare.

În timp ce noul regim căuta să infecteze tineretul cu idei fasciste și războinice, prin organizațiile sale fasciste, P.C.R. a luptat pentru educarea tinerilor în spiritul urii față de fascism și război. Ca urmare a activității Partidului Comunist în rîndul tineretului, la 27 mai 1937, inspectorul pregătirii premilitare aducea la cunoștința poliției că în foarte multe localități din țară tinerii premilitari se împotrivesc cu îndărătnicie de a se prezenta la instrucție. Inspectorul cerea ca aceștia să fie scoși cu forța la instrucție¹²⁷). În această perioadă organizațiile P.C.R. duceau o susținută propagandă în rîndul reformatorilor și dispensașilor, pentru pace și antifascism¹²⁸).

În anii dictaturii regale s-a instituit în fabrici regim militar.

Materialele de arhivă de la Iași privind mișcarea muncitorească în acești ani sînt extrem de sărace. Cele cîteva informații se referă la situația muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Nicolina-Iași, unde existau mari nemulțumiri din cauză că ceferiștilor li s-au interzis, la începutul anului 1939, plecările din localitate fără bilet de voie¹²⁹). Alta informație se referă la situația muncitorilor de la fabrica „Progresul industriei metalice” N. Wachtel, din Iași¹³⁰), care lucrau cîte 2—3 zile pe săptămînă și au fost apoi aruncați în stradă prin închiderea fabricii. O scurtă relatare privește conflictul colectiv de muncă de la fabrica textilă Wexler, din Iași, din august 1939¹³¹).

În această perioadă P.C.R. a întărit activitatea în rîndul maselor, a intensificat activitatea în bresle, pentru a crea în aceste organizații, a căror conducere era în mîna unor elemente reacționare, fracțiuni comuniste, spre a desfășura pe această cale o activitate mai largă¹³²). S-a lărgit campania de stringere de fonduri și ajutoare pentru deținuții politici și familiile lor¹³³). Paralel cu activitatea dusă de elementele comuniste în bresle, s-a dat o deosebită atenție șomerilor.

În această perioadă P.C.R. a dus cu o mai mare vigoare lupta împotriva războiului. O sarcină principală a organizațiilor de partid consta în efectuarea unei largi propagande în scopul creării unui front comun al clasei muncitoare, spre a stăvili războiul. Tactica de luptă era lozincă unității de acțiune a clasei muncitoare. În această privință de un real folos au fost pentru P.C.R. directivele Cominternului, trimise tuturor secțiilor sale, prin care făcea apel ca toată forța proletariatului să sporească prin unire împotriva dezlanțuirii războiului și a fascismului¹³⁴). Pe această linie, P.C.R., prin organizațiile sale, a dus o largă campanie împotriva încheierii acor-

¹²⁷) Ibidem, Fond 59, dos. 119/1937, f. 170.

¹²⁸) Ibidem, Fond 282, dos. 4/1938, f. 387.

¹²⁹) Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 1070/1939, f. 1.

¹³⁰) Ibidem, Chestura poliției Iași, dos. 12/1939, f. 172.

¹³¹) Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 972/1939, f. 119.

¹³²) Ibidem, Chestura poliției, dos. 12/1939, f. 587.

¹³³) Ibidem, Fond 283, dos. 4/1940, f. 8.

¹³⁴) Ibidem, Chestura poliției, dos. 12/1939, f. 51.

dului comercial cu Germania, cerînd totodată constituirea unui guvern democratic¹³⁵). La luptă contra războiului cheamă un manifest al Comitetului regional Moldova al P.C.R., datat octombrie 1939 și difuzat tuturor organizațiilor județene din Moldova și intitulat „Iubitori de țară și popor“, cu subtitlul „Muncitori, țărani, orașeni“, în care se arată maselor cine sînt principalii vinovați ai războiului. Totodată manifestul demască și politica războinică a guvernului român. El se încheie cu apelul la revoltă, sabotarea războiului și fraternizarea cu Uniunea Sovietică¹³⁶).

Pe linia luptei împotriva războiului, Comitetul județean Iași, al P.C.R., a dus o acțiune în fabrici și ateliere pentru formarea de comitete pentru ajutorarea Spaniei republicane, a comunistilor din Spania și Manciuria. La Iași, din inițiativa P.C.R., a luat ființă „Comitetul de ajutorare al Spaniei republicane“, cu rol de a primi și răspîndi manifeste și de a colecta fonduri¹³⁷). În acest oraș, în diverse rînduri, s-au răspîndit manifeste semnate de Comitetul regional Moldova al P.C.R., Comitetul județean Iași, al P.C.R. și „Comitetul de ajutorare al Spaniei republicane“¹³⁸). Concomitent, organizațiile comuniste au intensificat lupta împotriva reacțiunii interne. Una din aceste căi era răspîndirea de manifeste de propagandă, parțial reprezentate în materialele de arhivă din Iași. Astfel, în noaptea de 21/22 ianuarie 1939, în cartierele muncitorești ale Iașului s-au găsit manifeste semnate de Comitetul regional Moldova, al P.C.R.: „Către poporul român și popoarele conlocuitoare“, „Muncitori, țărani, funcționari și intelectuali“; alte manifeste semnate de Comitetul județean Iași al P.C.R.: „Lenin, Liebknecht, Luxemburg“¹³⁹).

Din adresele poliției se cunosc o parte din manifestele răspîndite în această perioadă și în țară. La începutul lunii aprilie 1939, circulau în Valea Jiului două broșuri editate de C.C. al P.C.R., în care era demascat regimul dictaturii regale¹⁴⁰). Alte manifeste găsite la sfîrșitul lui mai 1939 se intitulau: „Cetățeni iubitori de țară“ și „Către poporul român și popoarele conlocuitoare“¹⁴¹). Pentru a putea scăpa de urmărirea poliției, lucrările editate de P.C.R. erau camuflate în coperte ale altor cărți. Astfel, în decembrie 1939, sub coperta cu titlul „Probleme monetare din trecutul economiei noastre naționale“, a apărut textul publicației „Lupta de clasă“ an XX, nr. 6, din august 1939¹⁴²).

Pentru anul 1940 importante informații privesc condițiile de trai ale muncitorilor. În multe fabrici ziua de lucru a fost mult redusă paralel cu salariile, care și așa erau de mizerie¹⁴³).

Un manifest al organizației P.C.R. din Moldova, descriind situația ceferiștilor, arată: „În Atelierele C.F.R. Iași lucrează peste 2000 lucrători. Ei sînt ținuți sub călcîiul jandarmilor, băgați în ateliere, care exercită o

¹³⁵) Ibidem, f. 217.

¹³⁶) Ibidem, f. 598.

¹³⁷) Ibidem, f. 161.

¹³⁸) Ibidem.

¹³⁹) Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 1070/1939, f. 13.

¹⁴⁰) Ibidem, Fond Chestura poliției, dos. 12/1939, f. 194.

¹⁴¹) Ibidem, Tr. 1883, dos. 61/1938, f. 236, 239, 241.

¹⁴²) Ibidem, Fond Chestura poliției, dos. 12/1939, f. 598.

¹⁴³) Ibidem, Fond Rezidența ținutului Prut, dos. 1070/1939, f. 10.

teroare sălbatică. Teroarea s-a înăsprit și mai mult de cînd dictatura regală face turbate pregătiri de război. Muncitorii își manifestă ura împotriva guvernului, care caută în fel și chip să-i înșele. Sînt trimiși popi să le ție conferințe. La aceste conferințe stau cel mult 20 din 2000, restul lucrătorilor, deși reținuți de jandarmi la poartă, preferă să rămână afară. Salariile sînt de mizerie și se plăteasc cu ora, din care rețin pentru taxe, impozite și alte angarale aproape jumătate. Muncitorii ceferiști, datorită luptelor revoluționare pe care le-au dus, sînt ținuți sub baionetă de burghezie, care crede că prin teroare îi va ingenunchia și împiedica de la lupte. Muncitorii ceferiști însă se organizează în sindicate revoluționare, pentru a fi în fruntea luptelor clasei muncitoare, așa cum au fost în atîtea rînduri¹⁴⁴⁾.

Intr-un raport confidențial din aprilie 1940, Rezidența arăta că muncitorii sînt foarte nemulțumiți și se agită din cauza lipsei și scumpirii alimentelor de primă necesitate¹⁴⁵⁾. În această perioadă s-a accentuat activitatea comuniștilor în bresle¹⁴⁶⁾. Aceasta era alăt de puternică, încît Inspectoratul de poliție al ținutului Prut a dat ordin organelor sale „să urmărească îndeaproape activitatea breslelor și a elementelor comuniste încadrate în bresle“¹⁴⁷⁾.

Sub conducerea comuniștilor s-a dus lupta împotriva concedierilor, pentru mărirea salariilor¹⁴⁸⁾, muncitorii reușind să impună satisfacerea revendicărilor lor. La începutul anului 1940 materialele de arhivă semnalează mari nemulțumiri la fabricile ieșene: „Textila“, „Adriana“, „Sapirstein“ etc. Textiliștii de la „Adriana“ au declarat grevă¹⁴⁹⁾, din cauza scăderii zilei de lucru și a salariilor. O altă grevă a avut loc la 1 aprilie 1940, la fabrica „Wexler“ din Iași, care nu a încetat pînă nu s-au acordat sporurile de salarii cerute¹⁵⁰⁾.

În 1940, acțiunile Partidului Comunist din România împotriva fascismului și războiului s-au intensificat. Prin manifestul intitulat „Muncitori, țărani romîni și naționalități asuprite“ se demasca burghezia împilatoare și se repeta apelul pentru crearea Frontului Unic Muncitoresc. În alt manifest, din septembrie 1940, intitulat „Muncitori, țărani, intelectuali și soldați din Moldova“ se demasca politica Gărzii de fier și a guvernului Antonescu¹⁵¹⁾. În alt manifest semnat de Comitetul regional din Moldova al P.C.R., se cerea anularea dictatului de la Viena. Manifestul demasca în același timp politica provocatoare a capitaliștilor romîni împotriva Uniunii Sovietice, cum și faptul că „pămîntul moldovenesc de la Prut și pînă la Siret este numai tranșee“, îndemnînd totodată masele muncitoare la lupta contra regimului existent, contra războiului¹⁵²⁾.

¹⁴⁴⁾ Ibidem, dos. 1749/1940, f. 317.

¹⁴⁵⁾ Ibidem, dos. 2487/1940, f. 16.

¹⁴⁶⁾ Ibidem, f. 27; Prefectura jud. Iași, dos. 429/1940, f. 54, 118, 170.

¹⁴⁷⁾ Ibidem, Fond 283, dos. 4/1940, f. 32, 76.

¹⁴⁸⁾ Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 2487/1940, f. 6, 19.

¹⁴⁹⁾ Ibidem, Prefectura jud. Iași, dos. 249/1940, f. 85.

¹⁵⁰⁾ Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 2487/1940, f. 9.

¹⁵¹⁾ Ibidem, dos. 1749/1940, f. 379.

¹⁵²⁾ Ibidem, f. 386; Fond 283, dos. 4/1940, f. 17, 20, 104, 260; Chestura poliției Iași, dos. 130/1940, f. 188.

P.C.R., prin organizațiile sale, a desfășurat lupta pentru apărarea și eliberarea victimelor facismului. S-a dus o largă campanie de stringere de fonduri pentru ajutorarea deținuților politici, prin Ajutorul Roșu, Comitetul regional din Moldova al organizației pentru apărarea și eliberarea victimelor imperialismului și alte organizații. Manifestele acestui din urmă comitet arătau că guvernul a refuzat repetatele cereri ale deținuților revoluționari de la Doftana pentru a fi evacuați din închisoarea în stare de prăbușire, omorînd cu premeditare pe comunistul Ilie Pintilie și alții¹⁵³).

Pentru realizarea sarcinilor trasate de partid, comuniștii au lărgit legăturile cu țărănimea¹⁵⁴), tineretul¹⁵⁵) și premilitarii. Un document al Comitetului regional Moldova al P.C.R. arăta, în legătură cu situația premilitarilor, că ei sînt tirîți cu forța să muncească pe moșii la strînsul recoltei, bătuți, siliți să lucreze cîte 13 ore pe zi sub ploaia de injurături a majorului, cu o hrană infectă și mizeră. Pe una din moșii premilitarii s-au răscolat, cînd în cor pine. La moșia lui Roznovanu premilitarii au fugit în masă, din cauza condițiilor rele în care erau ținuți. La Tg. Frumos premilitarii care au fost chemați la muncă nu s-au prezentat la lucru¹⁵⁶). Alte manifeste cu conținut asemănător au fost răspîndite în cartierele muncitorești și la Universitatea din Iași¹⁵⁷). În cartierele muncitorești din Iași, și în special în cartierul Socola unde existau cele mai mari întreprinderi din oraș (Atelierele C.F.R. Nicolina, Tesătura), activitatea comuniștilor era bine organizată, ei fiind grupați în mai multe celule¹⁵⁸).

Educarea și creșterea cadrelor comuniste în această perioadă se făcea în ședințe ilegale, în care se dezbăteau cele mai importante probleme politice, economice și profesionale; războiul imperialist; politica provocatoare de război a dictaturii regale; luptele politice și economice ale proletariatului și ale țărănimii; partidul (organizare) și altele¹⁵⁹).

Pe plan local, pentru anul 1940, materialele arhivistice informează asupra activității comuniștilor din Iași. La 2 ianuarie s-au răspîndit manifeste intitulate „Proletari din toate țările uniți-vă! Popor muncitor din satele și orașele României“, în care se demasca politica regimului de dictatură. Paralel, s-a dat importanță acțiunii de întărire a activității comuniștilor în bresle. Comitetul regional P.C.R. a început să organizeze formații de tineret în cadrul asociațiilor legale¹⁶⁰).

Anul 1941 aduce noi greutăți maselor muncitoare. În fabricile locale au avut loc masive concedieri. Dintr-o serie de rapoarte ale poliției se poate constata situația precară a industriei, mizeria maselor muncitoare, scumpețea pieței în raport cu micimea salariilor¹⁶¹). De asemenea se poate vedea

¹⁵³) Ibidem, Prefectura jud. Iași, dos. 429/1940, f. 87—170; Fond 280, dos. 17/1940, f. 445.

¹⁵⁴) Ibidem, Prefectura jud. Iași, dos. 429/1940, f. 177.

¹⁵⁵) Ibidem, Fond 283, dos. 4/1940, f. 18—19.

¹⁵⁶) Ibidem, Rezidența ținutului Prut, dos. 1749/1940, f. 317.

¹⁵⁷) Ibidem, f. 245; Prefectura jud. Iași, dos. 429/1940, f. 117, 136.

¹⁵⁸) Ibidem, f. 137.

¹⁵⁹) Ibidem, Fond 280, dos. 17/1940, f. 52.

¹⁶⁰) Ibidem, Prefectura jud. Iași, dos. 429/1940, f. 31—33.

¹⁶¹) Ibidem, Tr. 1883, dos. 44/1941—1942, f. 12—17; Fond 39, dos. 348/1941, f. 4—11.

că mișcarea comunistă din Iași avea mulți simpatizanți, că muncitorii lucrau cîte 10 ore pe zi, că o duceau foarte greu, că salariile au rămas aceleași, în timp ce prețurile s-au urcat mult, și că în rîndul lor sînt mari nemulțumiri exprimate adesea cu glas tare¹⁶²). Cu toată teroarea dezlanțuită de dictatura antonesciană, mișcarea comunistă s-a întărit. Pentru Iași, materialele de arhivă dau informații despre activitatea organizațiilor: U.T.C., Ajutorul Roșu, Școlarul Roșu ș.a.¹⁶³). Aceste organizații răspindeau manifeste, colectau bani și alimente pe care le trimiteau comuniștilor din lagăre și închisori. Ele au desfășurat totodată o campanie puternică împotriva războiului și a ocupației hitleriste, prin sabotarea războiului, manifeste, lozinci etc.

În această perioadă cînd burghezo-moșierimea romînă a pregătit și a dus țara în criminalul război antisovietic, P.C.R. a desfășurat o campanie puternică în rîndul maselor celor mai largi împotriva războiului. Rapoartele agenților de poliție înregistrau tot mai des starea de nemulțumiri a muncitorilor, funcționarilor și a celorlalte categorii sociale față de politica războiului dusă de guvernul Antonescu. Se preciza astfel că „în ultimul timp masele muncitoare sînt din ce în ce mai nemulțumite de politica Romîniei alături de Axă, ca și de continuarea războiului antisovietic“¹⁶⁴). Într-un alt raport din 20 iunie 1941 se arată acțiunile puternice antirăzboinice ale muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Nicolina¹⁶⁵).

Sub conducerea P.C.R., masele muncitoare au desfășurat larg acțiuni antirăzboinice, prin sabotaje în fabrici, dinamitarea trenurilor germane încărcate cu muniții și produse petroliere, incendierea depozitelor de materiale și a fabricilor de interes militar, prin sabotarea împrumutului de reîntregire și altele¹⁶⁶). Comuniștii din armată au desfășurat o largă muncă de propagandă pentru ca soldații să comită diferite acte de sabotaj și să susțină înaintarea armatelor sovietice eliberatoare¹⁶⁷). Paralel cu aceasta, comuniștii au dus o acțiune de lămurire în rîndul soldaților germani asupra scopului urmărit de Germania fascistă în războiul antisovietic, îndemnîndu-i prin lozinci și manifeste să înceteze lupta¹⁶⁸).

În urma masivelor concentrări, P.C.R. a întărit legăturile sale cu elementele care au rămas în spatele frontului, atrăgînd în muncă un număr mare de femei și tineri¹⁶⁹). P.C.R. a intensificat acțiunile pentru crearea unui larg front patriotic împotriva fascismului și războiului antisovietic, alungarea hitleriștilor din țară, încetarea războiului împotriva U.R.S.S., sistarea producției de război, înlocuirea dictaturii fasciste antonesciene printr-un guvern format din reprezentanții tuturor forțelor democratice, anularea dictatului de la Viena, încetarea prigoanei împotriva evreilor, amnistia generală, desființarea lagărelor de concentrare și de muncă, deplină libertate de asociație, presă și organizare și restabilirea drepturilor și libertăților

¹⁶²) Ibidem, Fond 279, dos. 21/1941–1942, f. 418.

¹⁶³) Ibidem, Tr. 1883, dos. 44/1941–1942, f. 21.

¹⁶⁴) Ibidem, Fond 279, dos. 21/1941–1942, f. 570.

¹⁶⁵) Ibidem, f. 271–272.

¹⁶⁶) Ibidem, f. 321, 567, 570.

¹⁶⁷) Ibidem, f. 294–295.

¹⁶⁸) Ibidem, f. 260.

¹⁶⁹) Ibidem, f. 293.

cetățenești democratice, îmbunătățirea temeinică a situației economice, sanitare și culturale a maselor muncitoare, reducerea impozitelor, restituirea bunurilor rechiziționate etc.¹⁷⁰). P.C.R. a cerut colaborarea tuturor partidelor și grupărilor democratice pentru înfăptuirea acestei platforme, pe baza revendicărilor de mai sus.

Continuarea războiului în anul 1942 a înăsprit condițiile de viață ale maselor muncitoare. Prin concentrarea celei mai mari părți a muncitorilor, locul lor în producție a fost luat de femei. Rapoartele confidențiale ale poliției, referitoare la starea de spirit a populației din anul 1942, consemnează mari nemulțumiri în rîndul acestora. „Nemulțumirea lor crește din zi în zi“¹⁷¹), din cauza scumpetei și a salariului insuficient. „În ce privește muncitorimea... în orașul și județul Bacău — consemna un raport din aprilie 1942 — constituie o problemă de siguranță de stat, dat fiind că orașul și județul este industrial“¹⁷²). Raportul arăta că din cauza luptelor muncitorilor și a pericolului pe care îl prezintă lupta lor în această perioadă de război a trebuit să li se acorde tuturor muncitorilor un spor de salariu de 30%¹⁷³).

Din alt raport amănunțit se desprind marile nemulțumiri care domneau în rîndul populației din cauză că guvernul a trimis în Germania principalele bogății ale țării și că omoară în război majoritatea poporului român, că „nemulțumirile sînt mari și generale și sînt cauzate mai ales de faptul că lipsește articolele alimentare de primă necesitate“¹⁷⁴). Comentîndu-se categoriile nemulțumirilor se preciza: „am constatat că dacă s-ar aplica cu strâșnicie legea, ar trebui trimiși în fața instanțelor de judecată mai toți..., începînd cu ofițerii și funcționarii și terminînd cu cea mai umilă categorie socială“¹⁷⁵). Nemulțumirile coferiștilor de la Atelierele C.F.R. Nicolina Iași și intensă activitate a comuniștilor a îngrijorat atît de mult autoritățile, încît poliția cerea mărirea numărului agenților de siguranță¹⁷⁶).

Paralel cu situația grea creată clasei muncitoare, regimul de dictatură antonesciană a dus cea mai crîncenă politică de exterminare a comuniștilor. Cei mai mulți dintre aceștia au fost internați în lagărul de la Tg. Jiu. Materialele dau informații cu privire la această chestiune pentru comuniști din orașele Bacău, P. Neamț și Vaslui¹⁷⁷).

Pentru anul 1942 și 1943 informațiile privind creșterea propagandei comuniste în rîndul populației civile, al invalizilor, văduvelor și orfanilor de război și al armatei sînt deosebit de importante. Manifestele răspîndite în Iași chemau masele la luptă pentru răsturnarea regimului hitlerist, pentru pace imediată cu U.R.S.S., împotriva fascismului și a războiului, pentru

¹⁷⁰) Ibidem, f. 586.

¹⁷¹) Ibidem, Fond 1680, dos. 21/1941—1942, f. 640.

¹⁷²) Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 106.

¹⁷³) Ibidem.

¹⁷⁴) Ibidem, Fond 279, dos. 2/1941—1942, f. 725; Inspectoratul muncii, dos. 1/1938, f. 178, dos. 1/1941, f. 41, dos. 3/1942, f. 257; Inspectoratul VIII industrial, dos. 1154/1941, f. 600.

¹⁷⁵) Ibidem, Fond 279, dos. 2/1941—1942, f. 721—723.

¹⁷⁶) Ibidem, dos. 25/1942, f. 52—53.

¹⁷⁷) Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 74, 76, 88, 105.

ajutorarea deținuților comuniști din lagăre și închisori¹⁷⁸). Prin manifeste și lozinci soldații erau chemați să dezerteze și să nu-și dea viața pentru Hitler. O lozincă des întâlnită în multe localități din țară cuprindea în ea nemulțumirea generală a maselor față de război: „Hitlerismul ne omoară bărbații și ne flămînzesc copiii, să înceteze războiul. Nu vrem să murim pentru Hitler. Vrem pace!“¹⁷⁹). Asemenea manifeste au fost răspindite și în alte orașe¹⁸⁰).

În armată, nemulțumirea soldaților trimiși să moară într-un război nedrept era foarte puternică. Autoritățile militare raportau deseori că soldații își exprimau în discuțiile lor nemulțumirea față de ofițeri și subofițeri, care au trăit bine în timp ce ei au suferit de foame, că atunci cînd se va ivi momentul vor ști ei cum să procedeze cu aceștia. Mulți soldați care se întorceau de pe front aduceau cu ei manifeste comuniste¹⁸¹).

În condițiile războiului masele muncitoare din țara noastră au avut de înfruntat noi greutăți. Partidul Comunist din România, cu toată teroarea dezlănțuită de guvern a organizat și condus lupta maselor pentru eliberarea de sub robia fascistă, pentru încetarea războiului, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și instaurarea regimului democrat-popular.

Materialele de arhivă existente la Arhivele Statului din Iași constituie o importantă sursă documentară pentru studierea mișcării muncitorești din țara noastră. În ele se reflectă puternic creșterea conștiinței de clasă a proletariatului condus de P.C.R. și lupta dusă de acesta în diferitele etape ale istoriei contemporane a patriei noastre.

¹⁷⁸) Ibidem, Tr. 1883, dos. 44/1941–1942, f. 365, 367, 368, 370; Fond 279, dos. 25/1942, f. 146, 158, 367, 451, 512.

¹⁷⁹) Ibidem, Tr. 1883, dos. 44/1941–1942, f. 366–367; Fond 279, dos. 21/1941–1942, f. 702.

¹⁸⁰) Ibidem, Fond 285, dos. 1/1942, f. 66–67.

¹⁸¹) Ibidem, Fond 289, dos. 21/1941–1942, f. 707, 731.

TRANSFORMĂRI ÎN REGIUNEA OLTENIA ÎNFĂPTUITE SUB CONDUCEREA PARTIDULUI

N. CHIPURICI
I. PETRESCU

Aplicînd creator învățătura marxist-leninistă despre revoluție la condițiile obiective create în țara noastră după Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, clasa muncitoare condusă de partid, preluînd puterea politică, a trecut la îndeplinirea marelui program de transformare socialistă a țării.

Partidele istorice lăsau o țară înapoiată din toate punctele de vedere, secătuită de către capitalul străin și autohton în goana după profituri maxime, ruinată de război și cu o economie anarhic repartizată teritorial. Oltenia, cu cele cinci județe ale sale : Dolj, Gorj, Mehedinți, Romanați și Vilcea, prezenta unul din tablourile cele mai ilustrative ale înapoierii economice și culturale în care fusese ținută țara.

Așezată în sud-estul țării, cu cîmpii întinse și mînoase, cu dealuri acoperite de podgorii și livezi de pomi fructiferi, cu regiuni muntoase bogate în păduri și plaiuri, Oltenia a jucat un rol important în frămîntata istorie a patriei încă din vremurile îndepărtate ale așezărilor daco-romane.

De pe plaiurile mehedințene Tudor Vladimirescu a pornit răscoala cu pandurii săi. Pe cîmpia Izlazului din Romanați s-a citit pentru prima dată Proclamația Guvernului Provizoriu în 1848.

Exploatată de boieri și de statul care apăra interesele de clasă ale acestora, țărănimca s-a frămîntat continuu. Filele îngălbenite de vreme ale dosarelor Prefecturii Dolj poartă nenumărate mărturii despre mișcările țărănești din ultimele două decenii ale veacului al XIX-lea. Anul 1907 aprinde și el focul răscoalei, pretutindeni, în Oltenia. Și suferințele continuă...

În timpul regimului burghezo-moșieresc, Oltenia, deși acoperca 10% din suprafața țării, nu dădea în 1935 nici 1% din producția industrială globală a țării¹⁾.

¹⁾ M. Hașeganu, *Schimbări intervenite în repartizarea teritorială a industriei în R.P.R.*, în „Economia Romîniei între anii 1944–1959”, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1959, p. 358.

Socotită de capitaliști ca „regiune eminentement agricolă“, ca de altfel întreaga țară, iar pentru industrie ca „zonă nerentabilă“, era ocolită în mod sistematic în privința investițiilor de capital.

Deși dispunea de bogății naturale, de bogate resurse din punct de vedere industrial, acestea nu au fost valorificate în timpul regimului burghezo-moșieresc. Lipsa de interes și de preocupare din partea celor care conduceau țara față de ridicarea industrială a Olteniei s-a reflectat în înapoierea ei economică. De altfel nici nu se poate vorbi de o industrie bine conturată, ci numai de existența unor întreprinderi industriale, dintre care numărul covârșitor îl formau micile ateliere meșteșugărești, bazate pe munca manuală.

Analiza datelor statistice publicate în trecut²⁾ relevă că în Oltenia nu s-a realizat o concentrare și centralizare a producției decât în sensul că întreprinderile existente se aflau în cele 3 orașe mai mari: Craiova, Turnu Severin și Tg. Jiu. În 1938, aceste orașe, împreună cu teritoriul raioanelor cu același nume, dețineau 90% din valoarea producției industriale a regiunii, iar restul de 12 raioane dețineau mai puțin de 10% din producția industrială pe ansamblul regiunii; repartitia teritorială a industriei oltene era sontană și anarhică.

Din punct de vedere al formei de proprietate, aproape întreaga industrie se afla în mina particularilor³⁾.

Legea fundamentală a capitalismului cere obținerea de profituri mari și imediate prin minimum de investiție. Adăugind la aceasta și necunoașterea bogatelor zăcămintele de petrol din fostul județ Gorj, ajungem la constatarea că în Oltenia nu s-a înfiripat nici un fel de industrie grea.

În cazul minci de lignit de la Rovinari, unde primele galerii s-au săpat în anii 1916—1917, scoțându-se ceva cărbune și în anii 1924—1929, care a fost apoi abandonată, se constată că particularii (printre ei Gheorghe Tătarăscu și Grigore Popescu) n-au fost interesați să valorifice cărbunele, pentru că profitul ar fi venit după investiții mari de capital și în timp prea îndelungat. Mult mai atrăgătoare pentru capitaliști era perspectiva acelor ramuri de industrie ale căror produse puteau intra imediat în consumul populației și care aveau asigurată materia primă din regiune. Astfel de întreprinderi nu necesitau prea mari cheltuieli de înzestrare tehnică, puterea instalată a tuturor întreprinderilor industriale din Oltenia fiind în 1938 de numai 12.547 Kw față de 42.317 Kw cit reprezenta la sfârșitul anului 1959 puterea instalată a grupurilor electrogene⁴⁾.

În anul 1938, după împărțirea administrativă de atunci, Oltenia era integrată ținutului Olt. În afara celor cinci județe se adăuga noului ținut județul Olt. Deoarece statisticile vremii totalizează cifrele pe întreg ținutul, le vom folosi astfel, cu rezerva că o parte din județul Vilcea și județul Olt n-au intrat în cuprinsul regiunii Oltenia și că pentru ele nu exista situații aparte.

²⁾ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, Buc., 1940, p. 347.

³⁾ După datele furnizate de Direcția regională de statistică (D.R.S.) Oltenia.

⁴⁾ *Anuarul statistic al regiunii Craiova, 1960*, p. 62.

Existau la această dată în industria prelucrătoare, împărțită pe ramuri industriale, următorul număr de întreprinderi mari și de muncitori ⁵⁾ :

Felul industriei	Numărul întreprinderilor	Numărul muncitorilor
Industria alimentară	39	854
„ textilă	2	488
„ metalurgică	11	1.624
„ electrotehnică	—	—
„ hârtiei	2	106
„ chimică	2	14
„ sticlăriei	1	3
„ materialelor de construcții	9	230
„ lemnului	18	1.632
„ pielăriei	15	305
Total . . .	99	5.256

Ritmul de dezvoltare al industriei era lent, inegal, întrerupt de crize și de stagnări. Funcționând doi ani între 1916—1917 și cinci ani între 1924—1929, mina de la Rovinari își închidea porțile, paralizată de criza economică.

Din aceeași cauză, la Camera de comerț și industrie Turnu Severin se înregistrează, în 1931, un număr de 105 firme industriale și comerciale și 107 radieri; în acest timp au dat faliment fabricile „Banovița“ de spirt, și „Testa“, de pălării, din Turnu Severin ⁶⁾.

Tehnica era rudimentară, munca făcându-se aproape în întregime manual. Una dintre cele mai mari întreprinderi ale regiunii, fabrica Brătașanu din Craiova, pregătea coesul în curte, în gropi, iar puținele strunguri din lăcătușerie erau puse în funcțiune printr-un sistem complicat de curele de transmisie, care producea mereu accidente. Numai în anul 1933 se înregistrează în Oltenia 360 de accidente de muncă, dintre care 18 mortale ⁷⁾.

Dezvoltarea industriei din regiunea Oltenia, oricât de slabă a fost ea, s-a făcut prin exploatarea nemiloasă a muncitorilor.

Însuși Ministerul Industriei și Comerțului se vedea obligat să coară capitaliștilor să reglementeze orele de lucru ale muncitorilor, deoarece se constata că unii dintre ei, silii de exploatare, lucrau câte 3 schimburi la rând, fiecare schimb fiind de 12 ore ⁸⁾.

Lucrind în încăperi întunecoase, neaerisite, cu geamuri sparte și neîncălzite, muncitorii cădeau pradă tuberculozei și altor boli profesionale care se împleteau strins cu bolile sociale, pe atunci foarte obișnuite.

Femei lucrau numai în proporție de 5,2% față de bărbați. Lor nu li se dadeau concedii, iar salariile erau cu 20—25% mai mici ca ale lucrătorilor

⁵⁾ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, Buc., 1940, p. 478—493.

⁶⁾ Arh. St. Turnu Severin, Camera de comerț și industrie Turnu Severin, inv. 10/1931.

⁷⁾ „Buletinul Muncii și Asigurărilor Sociale“, nr. 7—9, din iulie—septembrie 1934, p. 587.

⁸⁾ Arh. St. Oltenia, Inspectoratul minier Craiova, dos. 9/1919, f. 35.

bărbați. Nu existau la nici-o întreprindere cămine pentru copii. Concedii de sarcină nu se dădeau. Chiar inspectorii muncii din 1933 se simțeau obligați să consemneze în rapoartele lor jalnica realitate⁹⁾.

Teama zilei de mâine stăpînea muncitorii. Șomajul îi pîndea mereu și, ca să asigure bruma de mîncare și îmbrăcăminte pentru ei și familii, trebuia să se mulțumească cu salarii derizorii. Astfel se face că față de anul 1927, în 1938, an de vîrf al producției capitaliste, indicele anual de salarii marca scăderi¹⁰⁾ :

Orașul	Anii	
	1927	1938
Craiova	4.139	2.983
Tg. Jiu	3.325	2.695
Turnu Severin	3.741	3.059

Reiese de aici că salariul real al muncitorilor scădea datorită intensificării exploataării, în vreme ce beneficiile capitaliștilor continuau să crească.

Acei care aveau în concesiune cariere de piatră de var, sau cei care exploatau mina de aur de la Brezoi-Vilcea dădeau statului un impozit de numai 1% din veniturile realizate, restul aparținîndu-le în întregime¹¹⁾.

Iar la Scrisul Românesc (tipografie și, într-un timp editură), beneficiile se împărțeau între acționari proporțional cu capitalul subscris, între anii 1912—1937¹²⁾ :

Numele acționarului	Numărul de acțiuni	Valoarea în lei a acțiunilor
Ilariu Marian	20	10.000
Ignat Samitea	190	95.000
Ion C. Mihail	25	12.500
General I. Argetoianu	10	5.000
Banca Comerțului	1.881	140.500
Louis Samitea	54	27.000
Neamțu Constantin	800	400.000
Emanoil Tătărașcu	5.597	2.803.500

Cel de-al doilea război mondial a zguduit economia țării, aducînd-o în pragul prăbușirii totale.

Sub conducerea Partidului Comunist din România, poporul s-a ridicat la luptă, săvîrșind insurecția armată de la 23 August 1944 și tot sub conducerea partidului, oamenii muncii au trecut la opera de refacere a țării.

Împotriva teoriei burgheze potrivit căreia România nu avea nevoie de o industrie puternică și că ea trebuia să se mulțumească cu agricultura, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej afirmă :

„Împotriva acestor teoreticieni reacționari,... ne-am ridicat din totdeauna noi, marxiștii, comuniștii, susținînd că progresul țării noastre este în direcția

⁹⁾ „Buletinul Muncii și Asigurărilor Sociale“, nr. cit., p. 589.

¹⁰⁾ Întocmit după *Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940*, p. 345.

¹¹⁾ Arh. St. Oltenia, Inspectoratul minier Craiova, dos. 10/1905, 7 c/1914 ș.a.

¹²⁾ Ibidem, Scrisul Românesc Craiova, inv. 2/1912.

și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și că de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru”¹³⁾.

23 August 1944 a marcat începutul unei noi orinduirii în care rezultatul profundelor transformări economice și politice și al marelui revoluții în ideologie, în cultură și în felul de trai era construirea societății noi, socialiste.

O importanță deosebită a avut Conferința Națională a P.C.R. din 16—19 octombrie 1945, care a arătat sarcinile principale ale partidului și clasei muncitoare: democratizarea țării și refacerea economiei naționale în domeniul industriei, comunicațiilor și agriculturii. Conferința a arătat necesitatea dezvoltării cu precădere a industriei grele cu ramura sa conducătoare — industria constructoare de mașini — ca bază a întregii economii, pentru asigurarea independenței naționale, pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale, în interesul oamenilor muncii.

Tot din inițiativa și sub conducerea partidului, în mai 1917 iau ființă oficiile industriale. Rolul lor era să înlăture sabotajul capitaliștilor, să asigure materia primă și combustibilul întreprinderilor și să controleze producția.

Organele de control ale oficiului județului Dolj au descoperit și au sancționat neregulile în acte de la Scrisul Românesc Craiova¹⁴⁾, de la fabrica de conserve Fructul Românesc Craiova¹⁵⁾ sau de la întreprinderea Andreescu-Fiii Craiova¹⁶⁾ etc. La Turnu Severin se înalță primul procuror 195 de dosare ale sabotajilor la legea schimbului monetar și la legile economice pe anul 1947¹⁷⁾.

Era necesar ca anarhiei capitaliste din producție să i se pună capăt.

Pentru a se asigura baza materială construirii socialismului în țara noastră trebuia lichidată burghezia industrială și financiară, trebuia lichidată proprietatea capitalistă și instaurată proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție.

Această condiție fundamentală, indispensabilă pentru trecerea la relațiile de producție socialiste și la faurirea noii economii socialiste, a fost realizată prin actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție industrială, a minelor, transporturilor, băncilor, societăților de asigurare. Naționalizarea de la 11 iunie 1948, înfăptuită din inițiativa și sub conducerea partidului, a desființat exploatarea omului de către om în acest sector, dând o temelie solidă construcției socialiste. De la această dată s-a creat posibilitatea trecerii la o economie planificată și la introducerea unei tehnici înaintate.

Urmind linia politicii economice trasată de partid pentru ridicarea regiunilor slab dezvoltate din punct de vedere industrial, statul nostru a făcut

¹³⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ed. a IV-a, Buc., 1956, p. 62.

¹⁴⁾ Arh. St. Oltenia, Oficiul economic jud. Dolj, inv. 68/1947, f. 306.

¹⁵⁾ Ibidem, f. 303.

¹⁶⁾ Ibidem, dos. 1 1947, f. 126.

¹⁷⁾ Arh. St. Turnu Severin, Camera de comerț și industrie Turnu Severin, inv. 3/1947.

importante investiții pentru ridicarea industrială a regiunii Oltenia. Totalul investițiilor din sectorul socialist, între anii 1951—1959, socotit în milioane lei este următorul¹⁸⁾ :

Datorită acestor investiții, întreprinderi vechi din regiune au putut fi reutilate, mărindu-li-se capacitatea de producție.

Fosta întreprindere Brătășanu, azi uzina „7 Noiembrie”, care avea cîteva ateliere cu 5—6 strunguri învechite, 2 mașini de găurit, 20 de menghini, 1 aparat de sudură autogenă și 1 cubilou de cărămidă, de mică capacitate, cu 200 de muncitori și o coeserie în retorte, cu cîteva zeci de cocsari, după naționalizare își schimbă profilul. În anii 1949—1950 se fac primele comenzi de menghini paralele, grape cu colți. Încep primele utilări moderne. Lor avea să li se adauge turnătoria modernă, mașina de rectificat plan, strungurile paralele „Iosif Rangheț”, piese pneumatice etc. În februarie 1951 se face comasarea cu cîteva întreprinderi mai mici (Graepel, Sămănătoarea, Clayton și Waidman), în vederea fabricării mașinilor necesare mecanizării agriculturii. Se mărește atelierele, se amenajează secția scularie, noi hale, se înființează cabinetul tehnic. Primul cincinal e încheiat de uzina „7 Noiembrie” cu o producție de 9,2 ori mai mare ca în 1948¹⁹⁾.

În același mod se dezvoltă Fabrica de paste făinoase și biscuiți „Partizanul” Craiova, Șantierul naval Turnu Severin, întreprinderile de confecții „I. C. Frimu” Craiova, „Tudor Vladimirescu” Tg. Jiu, Fabrica de conserve „Fructul Românesc” din Craiova etc.

Dar, în afară de transformarea vechilor întreprinderi și utilizarea lor cu mașini moderne, statul a alocat importante sume și pentru construirea de noi fabrici și uzine, care nu numai că au ridicat industria regiunii Oltenia, dar joacă un rol din ce în ce mai însemnat în economia întregii țări. Așa sînt întreprinderile mari prelucrătoare: uzina „Electroputere” Craiova, combinatul de zahăr și ulei „Oltenia”, fabrica de pine Tg. Jiu, antrepozitul „Frigorifer” Craiova etc.

Tehnica modernă, entuziasmul oamenilor muncii, eliberați de exploatarea capitalistă, inițiativele membrilor de partid și ajutorul dat de organizațiile de partid, au făcut ca producția industrială a regiunii Oltenia să crească. Noile mașini instalate în sectoarele uzinei „Electroputere” au contribuit la mecanizarea unor operații. De exemplu, în sectorul mașinii rotative, prin instalarea unei mașini universale de bandajat și deconectat rotoți și colecători de mașini electrice s-au mecanizat două operații care înainte erau făcute manual. Productivitatea s-a dublat. În sectorul transformatori s-a introdus sudura semiautomată, asigurîndu-se un spor de productivitate de 50% și o îmbunătățire a calității transformatorilor.

Inițiativa pornită la începutul anului 1960 din rîndurile muncitorilor de la „Electroputere” sub lozincă „în folosirea suprafețelor de producție și a

Anii	Total investiții
1951	151,1
1952	148,2
1955	619,4
1958	945,7
1959	1133,3

¹⁸⁾ Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960, p. 127.

¹⁹⁾ 15 ani de viață nouă în regiunea Craiova, Craiova, 1959, p. 19—22.

utilajului, indici cît mai ridicați“ a atras pe cei mai buni muncitori, tehnicieni și ingineri. Au fost descoperite rezervele interne din secțiile și atelierele uzinei, s-au găsit cele mai bune soluții pentru ca spațiile existente să fie cît mai bine folosite, ca mașinile și utilajele să lucreze cu întreaga lor capacitate. Pe lângă sporirea productivității și a indicelui de folosire a utilajului, noua sistematizare științifică a dus la utilizarea rațională a unor spații de producție ce nu erau bine folosite²⁰⁾.

Tot la uzina „Electroputere“, în secția mașini rotative, s-a organizat un atelier pentru debitarea materialului și valorificarea deșeurilor, realizîndu-se pînă în iunie 1960 economii în valoare de 940.000 lei, peste plan, în loc de 800.000 lei, cît își luase secția angajamentul²¹⁾.

Mișcarea de inovații s-a manifestat în regiunea Oltenia prin 1862 propuneri, din care s-au aplicat 800, aducînd economii în valoare de 25.000.000 lei. Numai la „Electroputere“ s-au aplicat 138 inovații și raționalizări, realizîndu-se economii în valoare de 1.167.000 lei²²⁾.

La creșterea productivității contribuie în mare măsură specializarea și cooperarea întreprinderilor, pentru că, așa cum a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „concentrarea producției de același tip în întreprinderi specializate, dînd posibilitatea folosirii unor utilaje mai corespunzătoare, unei tehnologii mai perfecționate și acumulării unei experiențe bogate, conduce la reducerea substanțială a prețului de cost...“²³⁾.

De exemplu, turnătoria centrală de la întreprinderea „Electroputere“ s-a specializat pentru turnarea pieselor de fontă necesare industriei electrotehnice, uzina întregă s-a specializat pentru motoare electrice, transformatori etc.²⁴⁾.

Incadrîndu-se în ramura industriei de mașini și utilaje agricole, creație a regimului democrat-popular, în anii 1950—1952 uzina „7 Noiembrie“ Craiova s-a specializat în grape, sape rotative, tocătoare de siloz, greble mecanice, vagonete de șantier, remorci cisterne pe două axe și pe un ax, motopompe A.P.T., necesare transformării socialiste a agriculturii. Față de anul 1938 valoarea producției globale a întreprinderii a crescut în anul 1960 cu aproape 3000%²⁵⁾. Față de 1955, în anul 1960 producția globală a crescut cu 218,8%, producția marfă cu 218,5%, productivitatea muncii cu 211,3%, iar mîna de muncitori cu 103,5%²⁶⁾.

Industria constructoare de mașini și a prelucrării metalelor, care exista în regiune sub forma atelierelor de reparații de vase fluviale (la Șantierul naval), de vagoane C.F.R. (la Atelierele C.F.R. din Turnu Severin), de utilaje (piese turnate din fontă la întreprinderea Brătășanu) și de articole casnice, s-a dezvoltat din 1948 pînă în 1960 prin înființarea uzinei „Electroputere“ Craiova, uzină constructoare de mașini și utilaj electrotehnic, prin transformarea și reutilizarea uzinei „7 Noiembrie“ Craiova, a uzinelor mecanice Turnu Severin, rezultate din contopirea Șantierului naval cu Atelierele C.F.R.

²⁰⁾ „Scînteia“, nr. 4803 din 8 aprilie 1960.

²¹⁾ Ibidem, nr. 4861 din 16 iunie 1960.

²²⁾ „Înainte“, nr. 4678 din 8 martie 1960.

²³⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări 1955—1959*, Buc., 1959, p. 671—672.

²⁴⁾ *Economia Romîniei între anii 1944—1959*, Ed. Acad. R.P.R., 1959, p. 200.

²⁵⁾ Uzina „7 Noiembrie“ Craiova, dos. plan producție pe 1960, f. 1.

²⁶⁾ Ibidem, dosar plan 1961, f. 1.

Au apărut produse noi în cadrul regiunii ca : tramvaie electrice, transformatori și motoare electrice, locomotive de mină, vase pescărești metalice. O parte din ele se și exportă.

Volumul producției acestei ramuri a crescut în anul 1957 față de 1948 de 6,3 ori²⁷⁾. Dacă în 1950 industria constructoare de mașini și a prelucrării metalelor avea o pondere de 20,4% din producția globală a industriei socialiste din regiune, în anul 1959 procentul a crescut la 24,6%²⁸⁾.

Cunoscută în trecut ca una dintre cele mai înapoiate provincii ale țării, regiunea Oltenia începe să capete profil industrial din ce în ce mai pronunțat, datorită în bună parte dezvoltării industriei petroliere.

Primele încercări de a exploata țiței în Gorj s-au făcut încă din secolul al XIX-lea, fără a da însă rezultate. Geologi renumiți la începutul secolului XX, ca Gr. Ștefănescu, I. P. Voinești, Gh. Murgoci și alții, s-au mulțumit numai cu lucrări de cartare geologică al căror caracter era regional și limitat. Marile societăți petroliere, ca „Astra Română“, „Creditul Minier“, „Romino-Americana“ etc., întreprind prospecțiuni geofizice între 1936—1937, fără a da rezultatele dorite, deoarece capitaliștilor nu le conveneau investițiile mari de capital fără un profit imediat.

Ceea ce nu s-a putut realiza sub regimul burghezo-moșieresc, s-a împlinit în anii puterii populare. După lucrări de specialitate, în martie 1951, s-a pus în valoare zăcămintul de țiței de la Bilteni, raionul Tg. Jiu, iar mai târziu cel de la Tg. Jiu Sud. Raionul Tg. Jiu a căpătat astfel un pronunțat caracter industrial, zăcămintele de țiței prezentând o valoare economică substanțială pentru asigurarea unor surse energetice și de materii prime necesare industrializării regiunii Oltenia. Astfel numai în curs de opt ani de exploatare, producția țițeiului de la Bilteni depășește cu 36071 tone producția extrasă sub regimul capitalist în județul Bacău pe o perioadă de 84 de ani²⁹⁾. Dacă în 1952 producția țițeiului extras în raionul Tg. Jiu era de 50.237 de tone, la sfârșitul anului 1959 producția s-a ridicat la 2.809.815 tone³⁰⁾.

Inexistentă în anul 1950, industria petrolului a ajuns la sfârșitul anului 1959 să aibă o pondere de 19,5% din producția globală a industriei socialiste din Oltenia³¹⁾.

Istoria petrolului este asemănătoare cu istoria dezvoltării industriei cărbunelui în regiunea Oltenia. Mina de la Rovinari, deși cunoscută încă din 1916—1917, este valorificată abia după 15 martie 1950, iar din anul 1955, când încep să sosească și primele utilaje grele, se efectuează pentru prima dată în țara noastră lucrări pentru exploatarea lignitului la zi.

Statul celor ce muncesc sub conducerea înțeleaptă a partidului a înțeles să asigure cele mai bune condiții dezvoltării industriei cărbunelui din regiunea Oltenia. Astfel au fost construite căi ferate normale între Tg. Jiu-Rovinari, linii de garaj pentru căile ferate normale la Rovinari. S-au construit linii electrice de racordare la rețeaua republicană la Rovinari, Schela. Toate operațiunile care compun procesul de producție din aceste cariere : descoper-

²⁷⁾ Din datele furnizate de D.R.S. Oltenia.

²⁸⁾ *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 59.

²⁹⁾ Din datele furnizate de Trustul de extracție Tg. Jiu.

³⁰⁾ *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 60—61.

³¹⁾ *Ibidem*, p. 59.

țarea zăcămintului, excavarea cărbunelui, transportul pînă la punctele de încărcare și încărcarea în vagoane sînt mecanizate, folosindu-se în acest scop excavatoare, dragline și transportoare. De aceea producția de lignit crește de la 19.159 tone, în anul 1951, la 413.214 tone la sfîrșitul anului 1959³²⁾.

O altă ramură a industriei, exploatarea forestieră și prelucrarea lemnului, a fost cunoscută în regiunea noastră din timpurile cele mai vechi. Exploatarea nerațională a pădurilor, din timpul burghezo-moșierimii, a lăsat triste amintiri în existența a numeroase terenuri degradate din Oltenia.

Din anul 1948, de cînd pădurile au trecut în proprietatea statului, ca bun al întregului popor, și pînă la sfîrșitul anului 1960 s-a împădurit o suprafață de 11.509 ha numai în raionul Tg. Jiu³³⁾.

Începînd cu anul 1949—1950, pe lîngă exploatarea forestieră, au fost înființate o serie de unități de prelucrare a lemnului, care au făcut să sporească producția acestei ramuri. Ea are perspective uriașe de dezvoltare în viitor, deoarece, ca urmare a politicii de industrializare a țării într-un ritm intens și ținîndu-se seama de principiul socialist al instalării uzinelor și fabricilor în imediata apropiere a resurselor de materii prime, la începutul anului 1959 s-au pus bazele construirii unui complex pentru industrializarea lemnului în cartierul Precajba al orașului Tg. Jiu.

Complexul este unul dintre cele mai mari din țara noastră, compus din cinci fabrici și profilat pe prelucrarea fagului. Fabrica de placaj și cea de cherestea au intrat în funcțiune, trebuind să producă 18.000 mc placaj și 67.000 mc cherestea de fag anual. Urmează să intre în funcțiune fabricile de mobilă curbată, de plăci aglomerate din lemn și cea de parchete. Complexul este planificat să intre în funcțiune cu întreaga sa capacitate de producție în anul 1965. Și acest nou obiectiv industrial este dotat cu instalațiile cele mai moderne³⁴⁾.

Industria materialelor de construcție (ciment, ceramică brută, var și industria extractivă a materialelor de construcții) destul de răspîndită și în trecut, din cauza materiei prime ce se găsea în cantități mari în Oltenia, și-a sporit producția începînd cu anii primului cincinal, dezvoltîndu-se și mai mult prin înființarea în sectorul industriei locale a unor secții producătoare de cărămizi, țigle, var, piatră de carieră.

La unele produse ale acestei ramuri de industrie producția a crescut de la 7.357 mii bucăți cărămidă în 1950, la 27.725 mii bucăți la sfîrșitul anului 1959 și de la 1.548 mii bucăți țiglă în 1950 la 3.659 mii bucăți țiglă în 1959³⁵⁾. Totuși, dacă se ține seama de bogatele resurse locale, se poate spune că industria materialelor de construcții ar putea să crească mai mult.

Industria confecțiilor este reprezentată în regiunea Oltenia prin trei întreprinderi din industria republicană: Fabrica „I. C. Frimu” Craiova, Fabrica „Tudor Vladimirescu” Tg. Jiu și Fabrica „Porțile de Fier” Turnu Severin, cărora li se adaugă unitățile cooperației meșteșugărești. Datorită lărgirii continue a capacității de producție prin înzestrarea cu mașini noi acționate electrice, precum și prin specializarea acestor întreprinderi pe sorti-

³²⁾ Ibidem, p. 60—61.

³³⁾ Din datele furnizate de Întreprinderea forestieră Tg. Jiu.

³⁴⁾ Ibidem.

³⁵⁾ Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960, p. 60—61.

mente de confecții, producția globală a crescut în 1957 de 10,4 ori în comparație cu anul 1948 ³⁶⁾).

În anii puterii populare industria alimentară și-a schimbat caracterul pe care l-a avut în timpul regimului burghezo-moșieresc. Ea nu mai înscamnă sursă de profituri mari cu minimum de investiții de capital, ci are rolul de a contribui la politica economică a partidului de ridicare permanentă a nivelului de trai al oamenilor muncii. Ea este astăzi reprezentată în regiunea Oltenia printr-un mare număr de întreprinderi de tot felul, aparținând industriei carni, pînii, morăritului, tutunului, uleiurilor vegetale și vinului. Cea mai importantă dintre ele este Combinatul de zahăr și ulei „Oltenia“, ridicat în regimul de democrație populară, care produce acum 64% din întreg volumul producției bunurilor de larg consum realizat în Oltenia în anul 1938, iar în cadrul producției actuale 20% din volumul total al industriei alimentare din regiune ³⁷⁾).

Un alt obiectiv al industriei alimentare construit între 1953—1955 este Antrepozitul „Frigorifer“ Craiova, cel mai mare frigorifer din țară. Dotat cu utilaj modern, acesta a fost dat în funcțiune cu 2 tunele de congelare a 25 tone/24 ore, 2 tunele de refrigerare a 36 tone/24 ore, cu un spațiu de 8.000 mc răciți la -18°C și o fabrică de gheață cu o capacitate de 15 tone/24 ore. În urma transformărilor făcute, s-a creat aici cea mai mare capacitate de congelare din țară: 60 tone/24 ore ³⁸⁾).

Prin înființarea acestor întreprinderi și prin reutilizarea celor vechi, ca Fabrica de conserve „Fructul Românesc“ Craiova, Fabrica de paste făinoase și biscuiți „Partizanul“ Craiova, fabricile de țigarete Ada-Kaleh și Tg. Jiu, a morilor etc., industria bunurilor de consum este în plin avânt.

Față de anul 1958, în 1959 s-au produs: de 3,7 ori mai mult zahăr, cu 16,4% mai multă carne, cu 36,8% mai mult unt, cu 8% mai mult ulei comestibil ³⁹⁾ etc.

Pe baza indicațiilor partidului privind folosirea tehnicii înaintate, îmbunătățirea organizării muncii, ridicarea calificării profesionale, întărirea disciplinei muncii, industria regiunii Oltenia are următoarele realizări:

Planul producției industriale pe economia națională a fost îndeplinit cu 102,3%, cu o creștere de 11,1% față de 1958, economiile peste plan ridicându-se la 1,3 miliarde lei. Planul producției globale industriale a regiunii a fost îndeplinit în proporție de 101,2%, cu 8,5% mai mult ca în 1958, planul producției marfă a crescut cu 14,8% față de 1958. Planul uzinelor constructoare de mașini pe regiune a fost depășit în medie cu 2,5%, marcind o creștere de 14,2% față de 1958. Ponderele producției globale industriale a regiunii Oltenia în totalul industriei R.P.R. a crescut de la 2,6% în 1950 la 3,9% în 1958 ⁴⁰⁾).

Progresele industriei, așa cum s-au arătat pînă acum, îndreptătesc convingerea că numai în cîțiva ani de zile de aici înainte se va schița un nou raion de concentrare a industriei în această regiune a țării. La crearea lui

³⁶⁾ Din datele furnizate de D.R.S. Oltenia.

³⁷⁾ *Cincisprezece ani de viață nouă în regiunea Craiova*, 1959, p. 58.

³⁸⁾ Din datele furnizate de Antrepozitul „Frigorifer“ Craiova.

³⁹⁾ „Înainte“, nr. 4678 din 8 martie 1960.

⁴⁰⁾ Ibidem.

va avea o importanță deosebită aplicarea Directivelor Congresului al III-lea al P.M.R., care prevăd printre altele, înființarea unui mare combinat de îngrășăminte chimice lângă Craiova, acolo de unde odinioară plecau oamenii cu cobilița în spinare, împinși de nevoi și mizerie spre marile orașe.

Concepția economiștilor burghezi despre o Oltenie „eminamente agrară“ era în deplină concordanță cu interesele atât ale capitalului industrial, cât și cu interesele moșierimii oltene. Primii, urmărind asigurarea de profituri maxime și imediate, au făcut investiții de capital numai în unele ramuri ale industriei ușoare, ceilalți își asigurau veniturile printr-o cruntă exploatare a țărănimii.

Împărțirea inegală a pământurilor în Oltenia, ca de altfel în întreaga țară, s-a menținut și după reforma agrară din anul 1864. Reforma, înfăptuită de sus în jos, sub presiunea maselor ⁴¹⁾, menține marea proprietate, pregătind dezvoltarea sa în condițiile unor puternice rămășițe feudale ⁴²⁾.

Masa clăcașilor de pînă atunci, primind pământul cel mai prost și puțin ⁴³⁾, neavînd inventarul agricol necesar, a îngroșat rîndurile țărănimii sărace, ale proletariatului agricol și industrial ce se crea și foarte puțini au reușit să devină țărani cu gospodării mijlocăse. Așa numita „problemă țărănească“ a continuat să fie o realitate tristă pentru masa populației Olteniei, o permanentă amenințare pentru clasele dominante.

Istoriografia burgheză a timpului reflectă teama claselor dominante față de „pericolul țărănesc“. Numeroasele lucrări scrise în această problemă aveau pretenția de a propune soluții de salvare a țărănimii din mizeria în care se zbătea, toate însă ocoleau, sub o formă sau alta, marea proprietate cu relele generate de aceasta ⁴⁴⁾.

Nemulțumirea țărănimii creștea an de an, luînd adesea forme violente ⁴⁵⁾. Astfel anul 1907 găsește această problemă nerezolvată și în satele Olteniei ⁴⁶⁾. Țărănimea disperată încercă singură și fără succes să-și facă dreptate. Focul răscoalei se aprinde puternic și în județele Olteniei. Cele două

⁴¹⁾ Adam I., Marcu N., în *Studii despre dezvoltarea capitalismului în agricultura României*, vol. I, Buc., 1956, p. 63—81, ocupîndu-se de aspecte ale luptei de clasă a țărănimii din Muntenia și Moldova în preajma reformei de la 1864 subliniază acest lucru.

⁴²⁾ *Ibidem*, p. 112 și urm.

⁴³⁾ Caracterul limitat al reformei, felul cum s-a aplicat, abuzurile săvîrșite, urmările pe plan economic și social pentru țărănime nu au putut fi complet oculte nici de economiștii și istoriografia timpului: Radu Rosetti, C. D. Scraha, C. Garoflid, G. D. Creangă, I. C. Filitti etc. Acest lucru reiese și din documentele păstrate de Arhivele Statului Oltenia. Vezi Prefectura județului Dolj, dos. 1, 7, 8, 9, 13, 18, 19 b, 20, 23 b, 25, 30 a, 35 a, 37 a, 38 a, 44 a, 48, 50, 53 a, 4/212, 7/212, 22 212, 23 212, 36/212, 37/212, 41/212, 43/212, 44/212, 51/212, 53/212, 55/212, toate din anul 1865, 32, 60, 68, 71, 73/1871, 59/1872 și Adam I., Marcu N., *op. cit.*, p. 83—145, 192 și 264.

⁴⁴⁾ Adam I., Marcu N., *op. cit.*, p. 150 și urm.

⁴⁵⁾ Arh. St. Oltenia, Prefectura județului Mehedinți, dos. 14, 51/1871, 124/1873, 44, 120/1874 sînt numai cîteva dovezi inedite.

⁴⁶⁾ După datele calculate de Adam I., Marcu N., *op. cit.*, anexa 3, rezultă că din totalul de 278.318 gospodării țărănești, cîte erau în Oltenia în 1905, existau 37.421 fără de pămînt, 79.317 gospodării aveau pînă la 2 ha, 124.290 gospodării cu 2—5 ha, numai 29.825 familii cu 5—10 ha și 7.465 familii cu 10—15 ha. Lipsa de pămînt era completată de regimul învoielilor agricole, al impozitelor, de lipsa de

partide de guvernămint împart cu dărnicie țărănimii răsculate, gloanțe și nu pământ⁴⁷⁾.

Marea proprietate funciară continuă să se rotunjească, chiaburimea satelor crește și se întărește, procesul de pauperizare al populației rurale se adâncește, problema țărănimii rămâne deschisă, tergiversându-se pînă după cele două războaie mondiale.

În ajunul reformei agrare din anul 1921, repartitia proprietății funciare în Oltenia se prezenta astfel⁴⁸⁾:

Specificarea	Nr. familiilor de		Suprafața deținută în ha		Nr. mediu de ha pe o familie de	
	Moșieri	Țărani	Moșieri	Țărani	Moșieri	Țărani
Oltenia	879	122.777	460.153	204.650	525,5	1,7

Rezultă că un număr de 879 de boieri, mari și foarte mari proprietari de moșii, dețineau de două ori mai mult pământ decît 122.777 familii de țărani; că pentru fiecare moșier reveneau, în medie 525,5 ha pământ, în timp ce unci familii de țărani muncitori îi reveneau, în medie doar 1,7 ha. Prăpastia dintre cele două clase și diferențierea țărănimii se accentuase și mai mult.

Despre ce dreptate și egalitate putea fi vorba cînd un Dinu Mihail deținea 10.700 ha de pământ, iar locuitorii comunei Birza, Drănic, Horezu-Poenari și Valea Stanciului, județul Dolj, peste care se întindea moșia acestui Mihail, aveau doar 3000 ha de pământ. Sau moșieri ca: C. R. Geblescu, deputat și prefect de Dolj, care prefătea lucrarea lui I. M. Dănciulescu „În jurul chestiei agrare”, ed. I-a, care avea 7000 ha, Dînu Burileanu din Vrața — 5000 ha, Eliza Opran — 7000 ha la Ișalnița, plus o parte din moșia Izvor⁴⁹⁾, frații Potîrcă și Pleșa, prințul Cantacuzino și alții la care se adaugă cel mai mare moșier al țării, regele, care deținea numai la Segarcea, Dolj, 15.000 ha pământ și la Sadova, în același județ, 20.242 ha⁵⁰⁾.

Învoielile sau tocmelile agricole sînt mărturii grăitoare ale vremii în acest sens⁵¹⁾, caracterul lor de jecmănire și abuz fiind recunoscut — atenuat însă — și de istoriografia burgheză⁵²⁾.

animale de muncă. Din cele 278.318 familii, 106.575 gospodării nu aveau nici un fel de animale de muncă (op. cit. anexa 8).

⁴⁷⁾ În afară de documentele publicate, Arhivele Statului conservă numeroase mărturii: Arh. St. Oltenia, Prefectura județului Dolj, dos. 14/1907, Diverse, dos. 9/1907; Arh. St. Caracal, Tribunalul județului Romanați, dos. 50/1907 și Arh. St. Turnu Severin, Tribunalul județului Mehedinți, Secția I-a, dos. 26, 27, 30, 3597 și 5119/1907, Protojuria județului Mehedinți, inv. 170/1907, f. 177, 179, 187, 198.

⁴⁸⁾ După datele furnizate de D.R.S. Oltenia.

⁴⁹⁾ Ibidem.

⁵⁰⁾ I. V. Iancovescu, *Repartitia proprietății rurale*, Buc., 1903, p. 39.

⁵¹⁾ Arh. St. Oltenia, doc. XLIX 32; ms nr. 105; Primăria comunei Braloștița, dos. 4/1899; Prefectura județului Dolj, Serv. Administrativ, dos. 14, 36 a, 42 a, 45 a, 51 a și 56 a/1871 sînt numai cîteva dovezi inedite despre caracterul anti-țărănesc al învoielilor agricole.

⁵²⁾ Dănciulescu N. I., op. cit., p. 22, 28 și urm., între alții, recunoaște deschis acest lucru ca și lipsa de vite și unelte, camăta și celelalte, în fostul județ Dolj.

Toate legiuirile și măsurile „mărinimoase“, luate de guvernele burghezo-moșierești, succedate la conducerea țării, pentru „îmbunătățirea“ soartei țărănimii, de la reformele de improprietărire pînă la sistemele de creditare și impunere ale acesteia, au avut drept rezultat ca traiul mizer al țăranului sărac să fie o permanență și să cuprindă cu fiecare an pe tot mai mulți.

În județul Gorj „țăranul se nutrește exclusiv cu malai“, iar în județul Mehedinți „mai jumătate din zilele anului, românul postește, și ce post? legume fierte și mămăligă; un regim vegetal inadins comandat pentru a slăbi puterile, a mortifica corpul“⁵³). Acest lucru este valabil și între anii 1921—1944 pentru toate fostele județe ale Olteniei căci venitul mediu al unei familii sărace nu putea să asigure existența și prosperitatea acelei gospodării, decît cu puține excepții, dacă se are în vedere tot complexul de privațiuni, obligații și greutăți în care se zbătea majoritatea țărănimii⁵⁴).

Anul 1945 găsește țărănimea Olteniei înglodată în lipsuri și nevoi, trudind din greu pentru o existență umilă și mizeră. Aproape jumătate din gospodăriile țărănești nu posedau suprafața necesară pentru a asigura întreținerea familiilor lor chiar și în anii cu recolte bune.

Datele din tabelul prezentat mai jos scot în evidență starea grea a țărănimii oltene, în preajma anului 1944, consecința în primul rînd a lipsei de pămînt⁵⁵).

Nr. total al familiilor	Fără pămînt	0,01—3 ha	3,01—10 ha	10,01—50 ha	Peste 50 ha
274.117	5.477	127.077	129.426	11.412	725
100 %	2 %	6 %	47 %	4 %	1 %

La lipsa de pămînt se adăuga un inventar agricol rudimentar și insuficient. După datele unei statistici burgheze din anul 1938, relativă la plugurile cu tracțiune animală, reiese că din totalul de 142.736 pluguri, 41.344, adică 29%, erau confecționate din lemn⁵⁶).

„Însuși sistemul agricol de exploatare este cu totul primitiv, fiind mai ales extensiv, adică mai precis: utilizează foarte mici cantități de muncă și foarte mici cantități de capital pe unitatea de suprafață agricolă. O altă trăsătură a acestui sistem primitiv este că balanța între cele două componente fundamentale ale agriculturii: cultura plantelor agricole și ținerea de

⁵³) Adam I., Marcu N., op. cit., p. 223, citind pe Dr. Gh. Creiniceanu, *Igiena țăranului român*, București 1895, p. 202—210.

⁵⁴) Pentru perioada pînă la primul război mondial se poate vedea și Adam I., Marcu N., op. cit., cap. IX.

⁵⁵) După datele furnizate de D.R.S. Oltenia.

⁵⁶) Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serv. S.M.T., în *Activitatea și rezultatele Stațiunilor de mașini și tractoare pe anul 1958*, p. 1, 2.

inventar viu este în favoarea primei⁵⁷⁾... și autorul continuă: „îmbunătățirile funciare sînt necunoscute. Asolamentul constă cam pretutindeni din defectuoasa rotație a celor două plante agricole: porumb și griu“⁵⁸⁾.

Calauzit de învățătura marxist-leninistă privind întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, pe baza profunde analize a situației create în țara noastră după actul revoluționar de la 23 August 1944, P.C.R., mobilizînd masele largi populare, înfăptuiește reforma agrară din 1945. Țărănimea împarte moșiile reintrînd în posesia pămînturilor pierdute în decursul veacurilor.

În satele Olteniei au primit pămînt 95.000 de familii de țărani fără pămînt sau cu pămînt puțin, fiind împroprietăriți cu 130.000 ha. În comuna Rasnicu județul Dolj sînt împroprietărite 207 familii cu loturi de 4 ha. Au fost expropriate 566 ha aparținînd la 5 moșii, din care 3 au fost expropriate în întregime⁵⁹⁾, printre care și moșia Ecat. Becherescu și a fraților Jalea⁶⁰⁾.

În ocolul agricol Simnic județul Dolj, situația a fost următoarea⁶¹⁾:

Comuna	Numărul proprietăților expropriate	Suprafața expropriată în ha	Numărul împroprietărilor
Adîncata	6	582	471
Balota	8	296	319
Bulzești	3	126	246
Goești	8	306	342
Izvor	7	338,5	312
Mălăești	6	219	368
Milești	5	368,5	228
Mischii	5	417,8	212
Motoci	4	194	158
Murgași	1	210	240
Simnic	8	367	418
Velești	2	22	248
Total	63	3.446,8	3.562

La fel s-a procedat cu toate marile proprietăți din regiune.

Prin actul revoluționar de la 11 iunie 1948 au fost create condițiile obiective ale transformării socialiste a agriculturii țării noastre, au fost create premisele necesare industrializării și dezvoltării unei puternice baze tehnice în agricultură⁶²⁾.

⁵⁷⁾ Institutul economic românesc, *Problema agrară*, Buc., 1946, p. 56.

⁵⁸⁾ *Ibidem*, p. 57.

⁵⁹⁾ Arh. St. Oltenia, Camera de agricultură Dolj, dos. 6/1945, f. 49—50.

⁶⁰⁾ *Ibidem*, dos. 6/1945, f. 10, 13.

⁶¹⁾ *Ibidem*, dos. 10/1945, f. 4.

⁶²⁾ Alexe E., V. V. Topor, *Crearea și dezvoltarea bazei tehnice materiale a agriculturii*, în „Economia Romîniei între 1944—1959“, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1959, p. 385 și urm.

Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej și lucrările plenarei din 3—5 martie 1949, analizând condițiile create la noi în țară și starea agriculturii noastre în lumina tezelor marxist-leniniste, au subliniat că socialismul nu poate să fie construit numai la oraș; că o economie socialistă unitară nu se poate rezema pe două temelii atât de diferite: industria socialistă și mica producție agricolă, care generează neconținut capitalismul; că însăși dezvoltarea continuă a industriei socialiste este împiedicată de fărâmițarea agriculturii individuale; că oricât s-ar îmbunătăți situația țăranului sărac și mijlocăș prin ajutorul acordat de stat, sărăcia nu va fi înlăturată din gospodăria individuală, fărâmițată în zeci de parcele, cu unelte primitive, lipsită de metode științifice de cultivare și folosire a pământurilor; că lipsurile și suferința țăranului nevoiaș sînt prilej de îmbogățire a elementelor înstărite de la sate.

Țărănimia este atrasă în marea operă de transformare socialistă a agriculturii pe căile indicate de V. I. Lenin în „Planul cooperatist“.

Pe baza directivelor plenarei s-a trecut la crearea condițiilor materiale necesare transformării socialiste a agriculturii: dezvoltarea industriei grele constructoare de mașini, a stațiunilor de mașini și tractoare, a gospodăriilor agricole de stat, acordarea unui sprijin financiar cât mai larg agriculturii. *„Partidul și Guvernul au orientat spre agricultură însemnate investiții pentru crearea unei puternice baze tehnice-materiale“*⁶³).

Istoria transformării socialiste a agriculturii regiunii Oltenia este istoria marilor prefaceri ale satelor țării noastre pe calea belșugului și prosperității, pe calea indicată de partid.

Pînă în anul 1948 forțele de producție necesare agriculturii erau extrem de reduse. Războiul provocase distrugerii și în puținul existent.

Intr-o țară slab dezvoltată industrial și înfeudată monopolurilor străine, în care nu existaseră decît începuturi ale industriei constructoare de mașini⁶⁴), lipsită de o industrie chimică dezvoltată, cu un număr infim de tractoare și alte mașini agricole, lipsită de cadrele necesare, de îmbunătățiri funciare și o dezvoltare rațională a agriculturii, Oltenia prezenta unul din cele mai sumbre tablouri, deși cîmpia Olteniei constituia una din regiunile cerealiere ale țării. În anul 1947, numai în județul Dolj, din cele 451 mașini de treier existente, numai 193 erau în stare de funcționare. Restul de 258, fie că aveau nevoie de reparații, fie că erau scoase din funcțiune⁶⁵).

⁶³) Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959*, în „Scînteia“ nr. 4576 din 16 iulie 1959.

⁶⁴) Alexe E., V. V. Topor, *Crearea și dezvoltarea bazei tehnice materiale a agriculturii în „Economia Romîniei între anii 1944—1959“*, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1959, p. 395.

⁶⁵) Arh. St. Oltenia, Oficiul economic al județului Dolj, inv. 101, 139, 158/1947. Cifrele nu includ și cele 109 mașini de treier ale Camerei de agricultură a județului Dolj.

În anul 1948, situația mașinilor și uneltelor agricole din județul Dolj se prezenta astfel ⁶⁶⁾ :

Cui aparține mașina	Tractoare		Grape		Semănători		Batoze	
	Bune	De reparat	Bune	De reparat	Bune	De reparat	Bune	De reparat
Stat	104	68	195	—	17	—	56	34
Particulare	267	189	31 344	—	903	254	598	20
Total	371	257	31 539	—	920	254	654	54

Reiese că sectorul socialist de stat abia se naștea, sectorul particular predominând. În celelalte județe ale Olteniei situația se prezenta și mai prost.

După datele furnizate de Secția agricolă a Sfatului popular al regiunii Oltenia, în ajunul lui 23 August 1944, în Oltenia revenea un tractor la 400 de ha. Știut fiind faptul că folosirea mașinilor și utilajului agricol era apanajul marii proprietăți și al gospodăriei chiburești, se ajunge la concluzia că în general, se practica munca cu brațele ⁶⁷⁾. Situația pe mica proprietate țărănească nu se schimbaseră prea mult față de cea dinaintea de primul război mondial când „un ministru putea să spună că producția agricolă depinde numai de ploaie” ⁶⁸⁾.

Pentru a veni în sprijinul țărănimii cu mașini și unelte agricole în vederea refacerii agriculturii, în urma Conferinței naționale a P.C.R. din 16—19 octombrie 1945, se înființează centrele de mașini agricole ale statului.

Trecerea la transformarea socialistă a agriculturii, lege generală a revoluției și construcției socialiste, cerea să fie asigurate toate condițiile necesare. Înființarea stațiunilor de mașini și tractoare se înscrie ca o realizare principală în acest sens.

În regiunea Oltenia se înființează 10 stațiuni înzestrate cu 280 de tractoare fizice, 320 pluguri, 224 batoze și 62 de semănători ⁶⁹⁾. La sfârșitul anului 1956 numărul acestora era de 17 stațiuni cu 709 tractoare, iar din anul 1957 numărul acestora a crescut la 18 stațiuni, ajungând ca la sfârșitul anului 1959 parcul de tractoare să fie de 1383 tractoare fizice și 2013 convenționale de 15 CP, în afară de cele ale Gostatului ⁷⁰⁾. Indicația partidului de a se amplasa S.M.T.-uri în regiunile cerealiere devine o realitate.

Investițiile statului în mijloacele de bază ale S.M.T.-urilor din regiune, până în anul 1958, au ajuns la suma de 167.852.216 lei. Patru școli de tractoriști pregătesc cadre de muncitori calificați, iar randamentul a crescut

⁶⁶⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, dos. 11/1949, p. 1.

⁶⁷⁾ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 156.

⁶⁸⁾ *Ibidem*, p. 145.

⁶⁹⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serviciul S.M.T., în *Activitatea și rezultatul stațiunilor de mașini*.

⁷⁰⁾ *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 91.

de la 69 de ha cît deservea un tractor în anul 1948 la 283 ha în anul 1958 ⁷¹⁾).

Volumul lucrărilor executate de S.M.T.-urile regiunii, exprimat în mii de ha arătură normală, a crescut de la 23.500 ha cîte erau în anul 1948 ⁷²⁾ la 686.300 ha în anul 1959, unui tractor convențional revenindu-i 324 ha ⁷³⁾).

Gradul de mecanizare a agriculturii regiunii și de creare a tuturor condițiilor necesare completei colectivizării este întregit de încă 1.055 tractoare și 7.418 mașini agricole diverse ⁷⁴⁾, cu care sînt dotate gospodăriile agricole de stat ale regiunii, de îmbunătățirile funciare aduse, de folosirea îngrășămintelor chimice, a semințelor selecționate, de raionarea culturilor, de sporirea cadrelor de tehnicieni și ingineri care lucrează pe ogoarele regiunii, de rezultatele obținute de către sectorul socialist în producția la hectar ⁷⁵⁾).

Regiunea dispune de 43 gospodării agricole de stat cu o suprafață totală de 149.658 ha, din care 107.747 ha teren arabil ⁷⁶⁾. Organizate pentru folosirea rațională a pămîntului de care dispun, rolul acestora în ansamblul economiei naționale și al regiunii constă, în primul rînd, în ponderea pe care o au la formarea fondului centralizat de produse agricole al statului și în exemplul viu de superioritate a marii producții socialiste pe care îl constituie pentru țărănimca muncitoare.

Urmind hotărîrile partidului și guvernului, gospodăriile agricole de stat din regiune au devenit unități rentabile, livrînd statului peste plan 19.034 tone grîu, 94 tone carne, 2637 hl lapte de vacă, 1573 kg lînă fină și semifină, obținînd un beneficiu de peste 41 milioane lei, iar producția medie pe trust a crescut la 2033 kg grîu la ha și la 2175 kg porumb la ha ⁷⁷⁾).

Convingîndu-se de avantajele muncii în colectiv și mecanizate, de superioritatea sectorului socialist, țărani se înfrățesc în muncă, unindu-se în gospodării agricole colective, întovărășiri agricole etc.

Începuturile timide din anul 1949, ca urmare a rezoluției plenarei din 3—5 martie, făcute de către țărani din comunele Coțofenii din Fața, Galicea Mare, Castranova, Prisăceaua și Vinjuleț au rămas de domeniul trecutului ⁷⁸⁾. Numărul unităților socialiste din sectorul cooperatist colectivizat a crescut an de an, după cum ne arată și următorul tabel ⁷⁹⁾ :

	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Gospodării agricole colective	74	162	168	175	182	240
Cooperative agricole de producție	—	—	9	61	57	38
Întovărășiri agricole	—	939	1 652	1 899	1 877	1 504

⁷¹⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serviciul S.M.T. în op. cit., p. 5.

⁷²⁾ *Ibidem*.

⁷³⁾ „Înainte”, nr. 4678 din 8 martie 1960.

⁷⁴⁾ Întocmit după *Anuarul statistic al regiunii Craiova, 1960*, p. 91.

⁷⁵⁾ *Ibidem*, p. 100 și urm. și Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serv. S.M.T., op. cit., p. 7 și 16.

⁷⁶⁾ După datele Trustului regional Gostat Oltenia, Serviciul financiar.

⁷⁷⁾ „Înainte” nr. 4678 din 8 martie 1960.

⁷⁸⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serviciul G.A.C., în darea de seamă pe 1960, f. 24.

⁷⁹⁾ După datele *Anuarului statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 69.

Numărul cooperativelor agricole de producție și al întovărășirilor agricole este mai mic în 1959 față de 1958 datorită faptului că acestea s-au transformat în gospodării agricole colective. În anul 1959, 191 întovărășiri și 19 cooperative agricole de producție au ales calea aceasta, iar în primul trimestru al anului 1960, 39 de întovărășiri și 8 cooperative agricole de producție⁸⁰⁾.

Totalizând rezultatele obținute în transformarea socialistă a agriculturii regiunii pe calea cooperatist-colectivistă, obținem următorul tablou⁸¹⁾:

Specificarea	A N U L					
	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Gosp. agr. colect.:						
— Unități	74	162	168	175	182	240
— Familii	3 383	8 669	10 266	13 320	26 066	77 415
— Suprafața agricolă—ha	12 724	29 442	31 968	36 846	69 558	227 167
Coop. agr. de producție:						
— Unități	—	—	9	61	57	33
— Familii	—	—	242	2 337	3 649	3 458
— Suprafața agricolă—ha	—	—	897	5 872	8 766	10 395
Întovărășiri agricole:						
— Unități	—	939	1 652	1 899	1 877	1 504
— Familii	—	31 779	81 386	198 178	220 781	194 826
— Suprafața agricolă—ha	—	33 864	84 713	367 016	412 716	341 225

Din suprafața totală agricolă a regiunii de 1.323.521 ha, suprafața agricolă a sectorului socialist cooperatist colectivizat reprezintă la finele anului 1959, 53,3%, adică 543.032 ha și 75% față de numărul familiilor de țărani muncitori, iar față de suprafața agricolă arabilă 58,6%⁸²⁾.

Transformarea socialistă a agriculturii în regiunea Oltenia, ca și în întreaga țară, a ieșit din faza de cooperativizare a unui număr restrins de gospodării și a intrat în faza colectivizării unor raioane întregi: Cujmir, Calafat, Gura Jiului (după fosta împărțire administrativă).

Transformarea cooperativelor agricole de producție și a întovărășirilor agricole în gospodării agricole colective dovedește că țăranimea tinde conștient spre forma superioară de organizare, gospodăria agricolă colectivă devenind un centru de atracție pentru țăranul cu gospodărie individuală sau încadrat într-o formă inferioară de cooperativizare, prin însăși puterea exemplului economic și de viață prosperă.

Cele 32 de gospodării agricole colective milionare din regiune demonstrează în mod convingător calea sigură de dezvoltare a agriculturii Olteniei⁸³⁾.

⁸⁰⁾ Date preliminare.

⁸¹⁾ După *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 69.

⁸²⁾ *Ibidem*, p. 72. Calculele nu includ sectorul socialist de stat.

⁸³⁾ „Scinteia”, nr. 4726 din 9 ianuarie 1960, subliniază acest lucru.

În cei 16 ani de putere populară viața satelor regiunii s-a schimbat sub toate aspectele, dovedind justetea politicii economice a partidului, întemeiată pe cunoașterea legilor obiective. Realizările obținute în comuna Poiana Mare, raionul Calafat, sînt numai unul din multele exemple cu care s-ar putea scrie istoria prezentului și viitorului satelor noastre ⁸⁴⁾ :

Obiectivul	1944	1960	Obiectivul	1944	1960
Gospodării agricole colective	—	3	Elevi la școli medii	50	385
Numărul familiilor	—	3 200	Studenti	30	78
Suprafața în ha	—	8 284	Cămin cultural	—	1
Cooperative cu 18 prăvălii	—	1	Biblioteca	—	6
Cooperative meșteșugărești cu 18 secții	—	1	Stație radioficare	—	1
Bancă cooperativă	—	1	Dispensare	—	3
Grădinițe de copii	2	3	Medici veterinari	—	1
Școli medii	—	1	Sanatoriu cu 800 paturi	—	1
Învățători și profesori	29	48	Casă de naștere	—	1

Elementul material de bază care sudează legătura dintre colectivist și gospodărie îl constituie fondul de bază creat prin efortul comun al colectivului.

Gospodăriile agricole colective milionare constituie stimulente sigure și exemple vii pentru întreaga țărănimă. Exprimînd în cifre rezultatele obținute în această privință obținem următorul tablou ⁸⁵⁾ :

Specificare	Sector	1955	1959	1 iunie 1960	Creșterea în % față de anul 1955
Fondul de bază, total în mii lei	G.A.C.	26 855	130 516	153 905	473,0
	C.A.P.	—	4 907	—	—
	Intov. agric.	—	5 835	8 442	—
Averea obștească total în mii lei	G.A.C.	38 470	250 074	273 000	610,0
	C.A.P.	—	9 452	—	—
	Intov. agric.	—	3 536	—	—

Agricultura primitivă a Olteniei de altădată, limitată la anumite culturi tradiționale, la sutele de mii de parcele care împânzeau regiunea, a devenit tot mai completă, mai rațională, practică după metode agrotehnice înaintate și înzestrată cu tehnica și utilajul agricol cel mai modern. Au apărut și se dezvoltă culturi de plante noi, varietăți noi. S-a creat un sector zootehnic

⁸⁴⁾ „Înainte”, nr. 4924 din 22 decembrie 1960.

⁸⁵⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția agricolă, Serviciul G.A.C., în darea de seamă pe 1960, f. 32. Situația pentru C.A.P. și întovărășirile agricole pe anul 1960 — neîncheiată.

puternic ca o consecință a nivelului atins de agricultură ; se dezvoltă sectorul viticol și pomicol al regiunii.

Oltenia săracă și înapoiată de ieri a devenit o regiune cu o industrie și agricultură în plină dezvoltare, o regiune de nerecunoscut sub toate aspectele, omul nou fiind factorul hotărâtor al tuturor schimbărilor înfăptuite.

Ca orice fenomen de suprastructură învățămîntul, cultura și arta, cu concepțiile corespunzătoare acestora, reflectă baza : relațiile de producție dintr-o anumită epocă, relații în dosul cărora se află clasele sociale, cu interesele lor. Ca atare, orice fenomen de suprastructură nu poate fi în afară de clasele sociale.

În orînduirile sociale împărțite pe clase antagoniste, învățămîntul, cultura și arta primesc forma și conținutul dictat de interesele clasei dominante și au un rol activ în menținerea și consolidarea bazei care le-a generat, în luptă cu ideile și concepțiile progresiste care exprimă noul care se naște și urmează să triumfe prin lupta clasei înaintate.

În prezentarea unor aspecte despre învățămîntul, cultura și arta din regiunea Oltenia, înainte și în anii puterii populare, nu putem să nu avem în vedere acest lucru.

Pînă la 23 August 1944, învățămîntul, — structura și forma sa de organizare, procesul de instrucție și educație —, reflectat în conținutul planurilor de învățămînt, al programelor, manualelor și metodicii, oglindea interesele burghezo-moșierimii, a cărei politică, în acest sens, era ca marea majoritate a poporului să fie ignorantă, în scopul de a putea fi manevrată ușor și după voie.

Învățămîntul avea caracter formal, mistic și era rupt de practică. Pregătirea viitorului cetățean era unilaterală. Se foloseau metode inumane : pedepse corporale. Învățămîntul primar, deși era obligatoriu, practic nu se realiza. Cauza era lipsa de asigurare a bazei materiale a acestuia, lipsa de cadre necesare și condițiile mizere de existență a acestora, îndeobște cunoscute. Nenumărate sînt mărturiile care se păstrează în Arhivele Statului din regiunea Oltenia cu privire la situația materială grea a învățămîntului din trecut, cu privire la situația slujitorilor lui, la felul cum se desfășura procesul de învățămînt și la disprețul claselor avute față de școală și cultură în general⁸⁶⁾.

Relativ la învățămîntul secundar, acesta era concentrat în special în capitalele de județe, fiind un apanaj al copiilor de familii avute. De un învățămînt superior nici nu putea fi vorba pe atunci.

Numărul de analfabeți de toate vîrstele, atîngea în regimul burghezo-moșieresc impresionanta cifră de 600.000, adică peste 50% din numărul total al populației regiunii⁸⁷⁾.

⁸⁶⁾ Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția de învățămînt, dos. 36/1931, f. 27, dos. 6/1941, f. 28, 57-61, 63-66 ; Filiala Arh. St. Turnu Severin, Revizoratul școlar al județului Mehedinți, dos. 74/1920, f. 549 ; vezi și „Arhivele Olteniei”, nr. 12, mart.-apr. 1924, p. 170 și nr. 11, ian.-febr. 1924, p. 78-79.

⁸⁷⁾ După datele din *Enciclopedia României*, vol. II, p. 175, 214, 280, 377 și 512 rezultă că numai în județele Dolj și Vilcea procentul știutorilor de carte depășea cu cîteva zecimi 50%.

Nici celelalte forme de manifestare științifică, literară și artistică nu se bucurau de prea mare prețuire. Spre exemplu cinematografele erau un mijloc de afaceri pentru particulari, iar situația precară și disprețul cu care era înconjurat Teatrul Național din Craiova întrecea orice măsură, după cum o atestă și documentele de arhivă⁸⁸). Căminele culturale, casele de creație, bibliotecile etc. erau o raritate sau inexistente.

O dată cu instaurarea regimului democrat popular, în țara noastră a început o adevărată revoluție culturală, opera de construcție a socialismului și comunismului avînd nevoie de oameni cît mai culți, cît mai bine instruiți. Învățătura marxist-leninistă stă la baza desfășurării revoluției culturale la noi în țară; ea este un îndreptar în activitatea organelor de partid, de stat, în munca profesorilor și învățătorilor, a oamenilor de știință și artă din întreaga regiune. Revoluția culturală din țara noastră a cuprins cele mai îndepărtate și înapoiate sate oltenesti, oglindind fapte, preocupări, aspirații și sentimente ale zilelor noastre.

Reorganizat pe baze științifice în anul 1948 și îmbunătățit substanțial în anii care au urmat, învățămîntul de toate gradele în regiune a înregistrat succese remarcabile. Limbajul cifrelor este edificator și în această privință. În anul școlar 1956/1957, din cei peste 100.000 de neștiutori de carte cîți rămăseseră în anul 1953, cadrele didactice ale regiunii raportau partidului că au mai rămas doar 6.390 de analfabeți⁸⁹). Acest lucru este de-a dreptul impresionant.

Oglindind sarcinile puse de construcția socialismului în regiunea noastră în fața învățămîntului, s-a înființat o întreagă gamă de școli care au pregătit sute de cadre necesare industriei, agriculturii și instituțiilor de cultură și artă. Numai în anul 1956, în regiune funcționau: 398 unități preșcolare, 1011 școli elementare de 4 ani, 372 școli elementare de 7 ani, 22 școli medii, 2 școli speciale, 13 secții serale, 4 case de copii și 8 case de pionieri⁹⁰).

Din anul 1956 s-a trecut la raționalizarea rețelei de școli și clase în vederea școlarizării tuturor copiilor de vîrstă școlară, a asigurării învățămîntului general și obligatoriu de 7 ani.

În desfășurarea revoluției culturale au fost mobilizate și masele largi populare. Numai pînă în anul 1956 s-au construit, prin contribuția voluntară a cetățenilor, 28 de edificii școlare, 38 în stadiu de finisaj, 24 ajunse la acoperiș, în total fiind în construcție 126 de școli⁹¹).

⁸⁸) Arh. St. Oltenia, Teatrul Național Craiova, dos. 41/1922/1923, f. 38, 46, 47; dos. 6/1927, f. 8, 11, 34, 93, 100; inv. 4/1922, f. 25, inv. 1/1932, f. 64, 65, 67, 69; dos. 10/1933, f. 1 și inv. 4/1935, f. 20—60 și urm.

⁸⁹) Sfatul popular al regiunii Oltenia, Secția de învățămînt și cultură, în Darea de seamă pe anul școlar 1956/1957, inv. 167/1956, f. 9.

⁹⁰) Ibidem, inv. 99/1950, f. 1—5.

⁹¹) Ibidem, inv. 171/1956, p. 9.

Rezultatele obținute în învățământ în anii puterii populare reies și din următoarea comparație ⁹²⁾ :

Specificare	Anul școlar	Anul școlar
Învățământ preșcolar :	1948/1949	1959/1960
— grădinițe de copii	147	476
— copii înscriși	7.966	18.371
— educatoare	212	681
Învățământ de cultură generală :	1950/1951	1959/1960
— școli de patru ani	967	963
— școli de 7 ani	386	442
— școli de 11 ani	12	39
— elevi înscriși	173.195	188.757
— cadre didactice	6.207	7.902
Învățământ mediu tehnic :	1948/1949	1959/1960
— școli	37	15
— elevi înscriși	4.913	2.465
— absolvenți	8.931	—
— cadre didactice	412	168
Învățământ profesional de ucenici :	1948/1949	1959/1960
— școli	34	45
— elevi înscriși	2.895	6.652
— absolvenți	21.717	—
— cadre didactice	347	337
Învățământ tehnic și tehnic de maeștri	1958/1959	1959/1960
— școli	12	12
— elevi înscriși	1.691	2.264

La aceste rezultate se adaugă faptul că între centrele universitare din țară se numără și orașul Craiova cu Institutul Agronomic „Tudor Vladimirescu”, una din creațiile puterii populare.

Între multiplele realizări obținute în domeniul culturii și artei se înscriu : Filarmonica de stat „Oltenia”, filarmonică pentru înființarea căreia Alexandru Flechtenmacher depusese încă din anul 1858 o cerere însoțită de un proiect de înființare și funcționare ⁹³⁾, Muzeul de artă Craiova, Studioul de radio Craiova, Biblioteca regională, Ansamblul de cintece și dansuri „Nicolae Balcescu”, cele 1223 de cămine culturale și case de citit, cele 1691 biblioteci publice din care 158 sâtesți și 1044 aparținând căminelor culturale și caselor de citit, cele 163 cinematografe din regiune ⁹⁴⁾, cele 119 localități radioficate, numeroase ziare și tipărituri, fără să mai vorbim și de instituțiile cu tradiție ca Naționalul craiovean, Muzeul de istorie etc., sau de diferitele asociații științifice, societăți culturale și echipe artistice de amatori. O simplă enumerare a acestora este suficientă pentru a ne face o imagine clară a avântului cultural tumultuos care a cuprins regiunea, la care trebuie adăugat faptul că toate acestea sînt puse în slujba oamenilor muncii, a formării lor ca oameni noi ai timpurilor noi.

⁹²⁾ După *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 154—158.

⁹³⁾ Arh. St. Oltenia, Primăria orașului Craiova, dos. 10/1858.

⁹⁴⁾ *Anuarul statistic al regiunii Craiova 1960*, p. 170—174 (datele se referă la anul 1959).

Dezvoltarea economică și culturală a regiunii Oltenia în anii puterii populare constituie premisele viitorului ei. Alături de celelalte regiuni, ea va contribui la victoria deplină a socialismului și la trecerea treptată spre comunism în țara noastră, conform obiectivelor trasate de cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român.

Calauzit de învățătura marxist-leninistă, partidul a dezvoltat și a condus cu înțelepciune marea forță creatoare a oamenilor muncii de la orașe și sate, arătând ce lucruri minunate se pot înlăptui cînd omul, eliberat de exploatare, muncește pentru bunăstarea patriei și a lui însuși.

DIN ISTORIA CONTEMPORANĂ A ORAȘULUI BOTOȘANI

S. WAISMAN

După îndelungate suferințe și nenorociri, la 7 aprilie 1944, orașul Botoșani a fost eliberat de sub teroarea fascisto-antonesciană de către armatele sovietice victorioase. La citva timp după eliberare, dintr-un raport de situație a orașului, întocmit de Primăria orașului Botoșani, rezultă că „totalul general al populației este de 22.103 locuitori, suprafața totală a orașului este de 870 ha străzi, din care numai 1770 m sint pietruite“¹⁾.

Războiul antisovietic dus de guvernării antonescieni în cirdășie cu Germania hitleristă a redus populația orașului la jumătate din existentul anului 1938, care număra 44.000 locuitori.

Bombardamentele aviației germane asupra populației orașului au pricinuit numeroase victime, fapt care se vede din raportul Biroului de siniștrași, de pe lângă Primăria orașului Botoșani. Din același raport rezultă că „datorită războiului au fost distruse aproape 100 imobile, grav avariate aproape 750, adică 35% din clădirile orașului, în total au fost avariate și distruse clădiri pe o suprafață de 289.015 mp“²⁾. Iată ce a adus populației orașului Botoșani guvernarea antonesciană.

Eliberarea orașului de sub jugul fascist nu a însemnat sfârșitul luptei; masele populare, conduse de organizația locală a P.C.R., aveau de dus lupte grele împotriva reacțiunii interne, care tindea să transforme țara într-o semicolonie a capitaliștilor anglo-americani și această luptă a fost încununată de succes, deoarece în fruntea maselor populare se afla un partid care lupta cu toată abnegația pentru viitorul fericit al poporului muncitor, Partidul Comunist din România.

Este știut faptul că în perioada de la 23 August 1944 ptnă la 6 martie 1945 la cîrma țării s-au succedat guverne străine de interesele maselor largi ale poporului nostru și că acestea reprezentau interesele celor mai reacționare vîrfuri ale burghezo-moșierimii, care doreau ca România liberă să devină „aliată“ a puterilor occidentale, urmînd ca din nou bogățiile țării noastre să fie vindute capitaliștilor străini, muncitorii să fie exploatați de acciași exploataitori dinainte, prin instaurarea în țara noastră a așa zisei democrații

¹⁾ Arh. St. Botoșani, Primăria orașului Botoșani, dos. 114/1944—1945, f. 14.

²⁾ Ibidem, dos. 5/1944—1945, f. 70.

libere burgheze, care lipsea majoritatea poporului de cele mai elementare drepturi democratice.

Însă roata istoriei nu a putut fi întoarsă, fie și sub masca falsei democrații. Lupta maselor conduse de Partidul Comunist Român, călit în anii negri ai ilegalității, a dejucat planurile monstruoase ale reacțiunii.

În orașul Botoșani vestea instaurării guvernului Rădescu și a politicii duse de acesta împotriva maselor populare din întreaga țară a fost întimpinată cu profundă minie.

Organizația locală a P.C.R. și Apărarea Patriotică lansează un apel către toți cetățenii din orașul Botoșani, în care se spune: „Fiți treji! Pericolul ne amenință! Politica antoneștilor, legionarilor, fasciștilor ne-au împins țara într-un război nedrept împotriva Uniunii Sovietice și au adus orașul nostru, întreaga țară, într-o stare de plîns... acum șobolanii profasciști vor să întoarcă vremurile de odinioară. Dacă vreți să fiți liberi, dacă vreți să fiți stăpînitorii avuțiilor pămîntului nostru, întăriți și sprijiniți organizațiile patriotice ca Apărarea Patriotică, Uniunea Patrioților, Comisia Locală a Sindicatelor, pentru a obține victoria cauzei voastre...³⁾).

O reflectare a politicii duse de guvernele reacționare Rădescu-Sănătescu este aceea că pentru îmbunătățirea situației maselor populare nu s-a făcut nimic.

O lucrătoare din Botoșani se adresa ziarului local, scriind: „Deși am fost eliberați de sub jugul fascist, situația lucrătorilor și ucenicilor din orașul Botoșani este una din cele mai mizerabile; în ateliere se lucrează câte 11—12 ore pe zi, în condițiuni groaznice, la lumina slabă a opaițului, căci patronul nu vrea să plătească mai mult un litru de gaz; el nu se îngrijește de sănătatea lucrătorilor. Nu trebuie să lăsăm ca tinerețea în vigoare să se piardă în zorii vieții“⁴⁾. La stația C.F.R. Botoșani un grup de muncitori C.F.R.-iști au fost concediați de către șeful de gară, reacționar notoriu, care teroriza în permanență muncitorii C.F.R.-iști⁵⁾.

Faptul că orașul Botoșani a fost eliberat înaintea celorlalte localități din țară a făcut ca aici să se instaureze o administrație în care organizația locală a P.C.R., organizațiile patriotice să aibă rolul conducător. Fără să mai aștepte rezolvarea de la centru, unde majoritatea în guvern, pentru moment, o formau reprezentanții burghezo-moșierimii, organizația locală P.C.R. a inițiat o serie de măsuri care aveau menirea să îmbunătățească situația grea a celor ce muncesc din oraș. Astfel datorită acțiunilor hotărîte ale muncitorilor organizați, șeful stației C.F.R. „dovedindu-se un element reacționar a fost îndepărtat din serviciu și grupul de muncitori concediați a fost repermis la lucru“⁶⁾. „Lucrătorilor și ucenicilor textiliști, tipografi, morari, mecanici, patronii au fost obligați să le mărească salariile, să respecte ziua de muncă de 8 ore, să îmbunătățească condițiile de trai [ale muncitorilor]“⁷⁾. Iată deci primele victorii obținute de muncitorimea din oraș condusă de organizația locală de partid în lupta pentru o viață liberă și fericită. Față de încercările lui Rădescu de a înăbuși manifestațiile de nemulțumire ale po-

³⁾ „Clopotul“, Botoșani, din 23 dec. 1944.

⁴⁾ Ibidem, din 28 dec. 1944.

⁵⁾ Ibidem, din 25 dec. 1944.

⁶⁾ Ibidem, din 15 ian. 1945.

⁷⁾ Ibidem, din 20 ian. 1945.

porului muncitor împotriva politicii reacționare a guvernului ce-l prezida are loc la Botoșani, ca și în alte părți, o adunare cetățenească. În seara zilei de 24 februarie 1945, din piepturile a mii de muncitori răsună clar: „Jos cu Maniu și Rădescu! Populația muncitoare din orașul Botoșani înfieriază atacul banditesc comis împotriva clasei muncitoare; noi muncitorii, funcționarii adunați aici la sediul Sindicatelor Unite Locale înfierăm cu energie atacurile banditești comise în capitală împotriva clasei muncitoare și a conducătorilor ei, urează sănătate deplină tov. Gh. Apostol și asigură P.C.R. și C.G.M. de sprijin deplin în lupta pentru doborârea regimului profascist al lui Rădescu“⁸⁾).

Deși oamenii muncii din oraș au obținut succese importante în luptă pentru o viață mai bună, totuși mai erau multe de făcut. Războiul lăsase orașul fără lumină electrică, apă potabilă era foarte puțină, lipseau alimentele de strictă necesitate, inflația și specula erau în floare. O duceau bine numai cei bogați, în timp ce pentru marea masă a poporului situația era extrem de grea. Conducerea democratică a Primăriei orașului Botoșani, în care comuniștii formau zdrobitoarea majoritate, s-a adresat în februarie 1945 forului central printr-un memoriu din care cităm următoarele: „Domnule ministru, vă este bine cunoscută situația agricolă deficitară a jud. Botoșani. Primăria orașului nostru este zilnic asaltată de mii de cetățeni care cer mălai, piine. Populația orașului este literalmente infometată cu excepția clasei avute care are posibilități, prin intermediul speculanților, de a se aproviziona la negru cu produse alimentare. Județul Botoșani nu mai dispune de cantitățile necesare de grâu, porumb și alte alimente pentru asigurarea hranei populației, datorită mașinațiunilor speculanților și sabotorilor, a tuturor elementelor reacționare, dușmanii democrației care speculează această situație căutând să canalizeze nemulțumirile populației împotriva eliberatoarei noastre Uniunea Sovietică“⁹⁾. La acest memoriu ministerul din acea vreme nu a răspuns nimic, admitând fățiș acțiunile reacțiunii împotriva maselor largi infometate. Cu energie și hotărâre oamenii muncii din oraș, strâns uniți în jurul organizației locale P.C.R., au dejucat planurile criminale ale reacțiunii. Din inițiativa organizațiilor locale P.C.R. au fost create chiar după eliberarea orașului Serviciul bunurilor rurale, Comitetele țărănești, care au trecut cu mult înainte de aplicarea reformei agrare la împărțirea pământurilor moșierești, Oficiul economic care avea misiunea să coordoneze aprovizionarea în cele mai bune condițiuni a populației cu alimente și în sfârșit Instanța specială care a pedepsit fără cruțare pe speculanți, sabotori — dușmani ai poporului muncitor¹⁰⁾.

Datorită acestor măsuri, luate peste capul guvernelor reacționare, populația orașului a fost salvată pentru un timp de foamete. În oraș, din inițiativa organizației locale a Apărării Patriotice, au fost deschise cantine școlare unde copiii familiilor nevoiașе aveau asigurată hrana zilnică.

Alături de masele populare din întreaga țară, muncitorimea din Botoșani și-a exprimat deplina satisfacție în legătură cu înlăturarea guvernului reacționar al lui Rădescu, de către forțele populare conduse de P.C.R. La

⁸⁾ Ibidem, din 24 febr. 1945.

⁹⁾ Arh. St. Botoșani, Primăria orașului Botoșani, dos. 41/1945, f. 185.

¹⁰⁾ „Clopotul“, Botoșani, din 15 ian. 1945.

6 martie 1945, la conducerea țării, a venit guvernul de largă concentrare democratică al Dr. Petru Groza, în care rolul conducător l-a avut clasa muncitoare cu partidul ei de avangardă.

Ca și în fața maselor populare din întreaga țară, oamenilor muncii din orașul Botoșani le-au revenit mărețe sarcini în continuarea însănătoșirii vieții economice, sociale, culturale. După puțin timp de la instaurarea regimului democratic, prin sprijinul ministerului de resort, orașul Botoșani „avea să primească două generatoare cu aparatajul necesar pentru dotarea Uzinei Electrice”¹¹). Datorită normalizării situației interne, mii de cetățeni ai orașului s-au întors din așa-zisele „evacuări” și în scurt timp numărul populației orașului a crescut.

În orașul Botoșani se aflau foarte mulți copii orfani veniți mai ales din lagărele de exterminare. Organizația locală a Apărării Patriotice, pe lângă meritul de a fi ajutat școlarii nevoiași, a salvat sute de copii rămași orfani din aceste lagăre. În fosta case boierești rechiziționate de autoritățile locale au fost create orfelinate. Elementele reacționare credeau că vremurile stau pe loc și au înaintat numeroase proteste împotriva rechiziționărilor. Astfel adresându-se Ministerului Afacerilor Interne pentru a reclama faptul că i-a fost rechiziționată casa, proprietarul Ramiro Săvinescu a primit următorul răspuns: „Vă facem cunoscut că comisia de judecată a respins contestația introdusă de dvs. la ordinul de a se rechiziționa localul dvs. ce urmează să fie pus la dispoziția Apărării Patriotice locale pentru orfelinat”¹²). Sute de văduve și invalizi din localitate scriau printre altele: „Subsemnații mai jos notați care umblam desculți și flămânzi, ne adresăm... guvernului Dr. Petru Groza cu mulțumirea și rugămintea să ne ajute în continuare, împotriva moșierilor și burghezilor și sintem recunoscători că ni s-a[u] acordat pensii și burse familiare”¹³).

Pentru a se da tinerei generații o educație în spiritul urii față de dușmanii păcii și progresului social s-a continuat punerea în aplicare a recomandărilor conferinței interjudețene pentru învățământ și cultură din august 1944 și anume „ținerea de examene de lichidare care urmau să clarifice situația școlară a elevilor care au întrerupt studiile din cauza evacuării școlilor de stat și a opresiunilor rasiale”¹⁴). Datorită ajutorului dat de organizațiile patriotice, în orașul Botoșani au funcționat „în anul școlar 1944—1945, 5 școli primare cu peste 400 de elevi și 2 grădinițe de copii, au fost înlocuite cadrele didactice reacționare cu elemente provenite din sinul maselor largi populare, atașate democrației și progresului”¹⁵). Un eveniment de seamă în acțiunea de culturalizare a maselor au fost conferințele literare organizate de Apărarea Patriotică locală. Măsurile luate de autoritățile locale au îmbunătățit situația oamenilor muncii din oraș, însă sfârșitul anului 1945 și o parte a anului 1946 avea să aducă poporului nostru o mare nenorocire. Asupra țării s-a abatut o mare calamitate naturală — seceta. În fața greiei

¹¹) Arh. St. Botoșani, Primăria orașului Botoșani, dos. 69/1945, f. 13.

¹²) Ibidem, dos. 56/1945, f. 85.

¹³) Ibidem, dos. 34/1945, f. 10.

¹⁴) Ibidem, Prefectura jud. Botoșani, dos. cu privire la conferința școlară interjudețeană, procesul verbal al conferinței.

¹⁵) Ibidem, dos. Învățământ Școli, 1944—1945.

situații create de secetă, după o ocupație fascistă care căutase să stoarcă toate averile țării, guvernul democratic în care Partidul Comunist Român avea un rol conducător, a adoptat o serie de măsuri energice care au salvat populația de la infometare totală. Astfel au fost stabilite regimuri speciale asupra fabricării plinii, toate mărfurile dosite de speculanți au fost confiscate, sabotorii au fost aspru pedepsiți. Cu toate acestea rezervele de alimente din țară erau insuficiente și ne trebuia ajutor pentru a salva populația de foamete. De neuitat va rămâne în inimile oamenilor muncii gestul nobil al Uniunii Sovietice care ne-a venit în ajutor prin trimiterea și în orașul Botoșani a zeci de vagoane de grâu și porumb, care au salvat populația de pieire.

Dacă înainte de venirea la conducerea țării a guvernului de largă concentrare democratică demersurile autorităților locale rămăneau fără răspuns, cum a fost cazul memoriului din februarie 1945, acum la un memoriu al Primăriei orașului Botoșani, adresat ministerului de resort, în care se arată că „pentru a preîntîmpina urmări grave, noi urmărim să venim în ajutorul populației nevoiașе din oraș și din timp să distribuim alimentele provenite din ajutorul sovietic, însă pentru aprovizionarea populației orașului cu ceapă, cartofi, fasole și alte alimente solicităm un credit de 1 miliard lei¹⁶⁾”, se răspunde în mod favorabil. Demnă de laudă a fost munca plină de abnegație a țărănimii împotrivate de guvernul democratic. Pe tot cuprinsul județului, plugarii au lucrat în mod hotărît la îndeplinirea programului agricol de toamnă. Pînă la 16 octombrie au fost arate 4197 ha, s-au însămînțat 1170 ha, plugarii fiind hotărîți să facă maximum de efort pentru ca planul agricol să fie îndeplinit¹⁷⁾. Iar la acțiunile foștilor moșieri și a uneltelor lor, țărani din județul Botoșani, organizați în comitete țărănești, au dat riposta cuvenită. Din sutele de scrisori adresate organizației locale P.C.R. sau Apărării Patriotice, de către comitetele țărănești din județ, vom cita doar cîteva rînduri din scrisoarea Comitetului țărănesc Ștefănești: „ei — (foștii moșieri — n.a.) — încearcă să ne pună piedici în calea realizărilor noastre dar... nu ne înspăimîntă nici azi amenințările lor. Realizările noastre le apărăm cu ființa noastră și în ciuda oricăror greutăți... vom continua munca noastră rodnică¹⁸⁾”. Și în întreprinderile orașului, patronii nu vedeau cu ochi buni cum muncitorii își impuneau punctul lor de vedere în toate problemele și de aceea căutau să saboteze producția, trecînd deseori la concedieri, cum a fost cazul la Atelierul Blaha, Uleiinița Suharovici Meirovici și altele.

Desigur că de la 7 aprilie 1944 pînă la sfîrșitul anului 1947 și în orașul Botoșani au avut loc însemnate schimbări economice și social-culturale, ceea ce a permis ca masele muncitoare de la orașe și sate să pună problema preluării totale a puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimеa muncitoare și trecerii la a doua etapă a procesului revoluționar neînterupt din țara noastră — revoluția socialistă. Prin înlăturarea monarhiei s-au deschis democrației populare din țara noastră noi și mărețe perspective. Populația țării a întîmpinat cu nespusă bucurie vestea

¹⁶⁾ Arh. St. Botoșani, Primăria orașului Botoșani, dos. 42/1946—1947, f. 188.

¹⁷⁾ „Clopotul”, Botoșani, din 23 oct. 1947.

¹⁸⁾ Ibidem, din 26 apr. 1945.

căderii monarhiei și a proclamării Republicii Populare Române. În numărul său festiv, ziarul local „Clopotul” scria în prima pagină: „Populația Botoșanilor sărbătorește R.P.R., vineri seara mii de cetățeni muncitori, funcționari din orașul Botoșani s-au adunat în sala Popovici pentru a sărbători marelui eveniment întîmpinat cu urale și strigăte: muncitori, țărani, soldați Republica Populară apărăți, apoi mulțimea s-a îndreptat spre Palatul Administrativ unde s-a încins o horă, au jucat soldați, muncitori, bătrîni, femei și tineri bătînd puternic în caldarîm pentru a strivi parcă ultima amintire a unui regim putred”¹⁹⁾.

Deoarece cele două generatoare au rezolvat numai în parte problema iluminatului, pentru normalizare, în orașul Botoșani „prin munca voluntară a tuturor salariaților întreprinderilor comunale s-au reparat unele motoare ale uzinei electrice, s-a achiziționat încă un motor, însă clădirea Uzinei Electrice din oraș a suferit deteriorări serioase în urma bombardamentelor. Această situație a fost pusă în discuția Comitetului de Întreprindere și toți muncitorii de la Uzina Electrică și-au luat angajamentul în fața Comitetului județean de partid ca prin muncă voluntară să facă reparațiile necesare cîstînd astfel ziua de 1 Mai”²⁰⁾. În felul acesta peste 85% din nevoile orașului în ceea ce privește iluminatul au fost rezolvate. Și în problema aprovizionării populației orașului cu apă potabilă au fost înregistrate succese însemnate, reușindu-se să se mărească debitul de apă zilnic de la 2800 mc la 4000 mc. Această realizare a fost posibilă datorită muncii pline de abnegație a lucrătorilor de la rețeaua de apă din Botoșani. În spiritul întrecerilor și inovațiilor în muncă, posibile numai în regimul de democrație populară, muncitorii de la rețeaua de apă a întreprinderilor comunale erau mereu ocupați în ultimul timp cu cercetarea cauzelor dispariției izvoarelor. „...În zilele trecute cercetările grupului de muncitori conduși de secretarul organizatoric P.M.R. din instituție au fost încununate de succes, curenții de apă au țîșnit din nou, și pentru prima oară după atîtea decenii aprovizionarea cu apă a orașului este asigurată în mod normal”²¹⁾. Cu toate drepturile cîștigate de clasa muncitoare, totuși, „sînt încă, cazuri care dovedesc exploatarea nemiloasă a muncitorilor din orașul nostru. La moara lui I. Preotescu au căzut zeci de victime din cauza condițiilor nemiloase de muncă... la fabrica de ulei Meirovici Subarovici toți muncitorii nu primesc cu regularitate salariile, iar dacă le primesc sînt de mizerie, la moara A. Colin sînt întrebuințați în muncă copii între 14—15 ani”²²⁾. Tehnica securității era foarte scăzută. Din raportul unei comisii de raid anchetă a ziarului local rezultă că „proprietarii capitaliști ai întreprinderilor existente în Botoșani ca moara Botoșani, Atelierul Blaha, moara Quirsfeld și altele nu se gîndesc niciodată la revizuirea instalațiilor sau să facă investiții pentru mașini noi, deoarece ei urmăresc realizarea de cîștiguri cît mai mari pe spinarea muncitorilor exploatați. Lucrînd zeci de ani în aceste condiții întreprinderile existente în oraș au ajuns să aibă instalațiile și mașinile degradate în proporție de 75%”²³⁾. Această si-

¹⁹⁾ Ibidem, din 12 ian. 1948.

²⁰⁾ Ibidem, din 15 mart. 1948.

²¹⁾ Ibidem, din 17 apr. 1948.

²²⁾ Ibidem, din 13 mai 1948.

²³⁾ Ibidem, din 7 iul. 1948.

tuație nu mai putea să continue. Clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, sub conducerea P.M.R., creat în urma Congresului de constituire din luna februarie 1948, avea în mână și puterea politică. Se impunea deci crearea unei noi economii naționale, socialiste, ca bun al întregului popor muncitor. De aceea la 11 iunie 1948 a fost emis Decretul naționalizării întreprinderilor industriale, bancare ș.a. Acest act a însemnat o cotitură radicală în crearea unei economii naționale planificate. După cum era de așteptat, la aflarea prea puțin îmbucurătoare a știri a naționalizării, foștii proprietari „au încercat să mai salveze ce se putea. Vigilența muncitorilor a scos la iveală ascunzătorile unde se aflau bunurile sustrase... La moara și presa de ulei a sabotorului Quirsfeld, unde în momentul preluării întreprinderii dispăruse orice urmă de butoi, muncitorii au descoperit până la urmă 15 butoaie de fier goale și unul de 200 kg motorină; la presa de ulei N. Stain unde nu mai rămăsese decât amintirea fostului motor, datorită vigilenței muncitorilor au fost descoperite ascunse la domiciliul proprietarului magnetoul, radiatorul, carburatorul și toate celelalte piese sustrase”²⁴). Cum au întîmpinat muncitorii din Botoșani actul naționalizării ne putem da seama din însemnările ziarului local din care cităm: „muncitorii aflați în concediu fac noaptea paza întreprinderii dublind prin rotație paznicul de noapte al morii, pentru securitate la rafinăria de uleiuri vegetale „Raza“ Botoșani“. Muncitorii de aici au depășit în primele zile după actul naționalizării planul de producție fixat de minister cu 10%, la Fabrica de uleiuri muncitorii au mărit producția cu 10%²⁵). Puțin timp după naționalizare, un muncitor scria ziarului local: „muncitorii nu erau tratați ca oameni, niciodată, de patron și întotdeauna (patronii — n.a.) căutau motive pentru a nu le plăti salariile la timp, care și așa erau de mizerie, astăzi noi privim actul naționalizării înfăptuit de clasa muncitoare sub conducerea partidului nostru, cu bucurie că am scăpat de exploatare, ca primă deosebire care s-a observat la preluarea întreprinderii de către muncitori este că în ziua de 24 iunie salariile au fost achitate fără plîsete, iar parcă noi mai mult am folosit din ele”²⁶). Iar populația muncitoare din oraș a întîmpinat cu satisfacție faptul că problema iluminatului orașului „a fost rezolvată în general prin punerea în funcțiune a motorului de 1800 H.P. la Uzina Electrică”²⁷).

Sfîrșitul anului 1948 a marcat îndeplinirea sarcinilor prevăzute în planurile întocmite pe fiecare minister. Ca și celelalte întreprinderi din țară, întreprinderile existente în orașul Botoșani au fost reutilitate, la unele s-au făcut reparații capitale, a apărut o nouă atitudine față de muncă, muncitorii știind că totul este al lor. Acest fapt se desprinde clar și din raportul informativ privitor la problemele ce au stat în fața administrației comunale, în care se arată că „datorită eforturilor depuse de muncitorii și funcționarii din orașul Botoșani au fost terminate lucrările prevăzute în plan pe fiecare resort. Se observă un nou avînt în muncă, se înființează noi unități industriale, magazine de stat, instituții de cultură ș.a. A fost rezolvată cu succes problema administrării întreprinderilor naționalizate, muncitorii dovedindu-se

²⁴) Ibidem, din 13 iunie 1948.

²⁵) Ibidem, din 20 iunie 1948.

²⁶) Ibidem, 265 din iulie 1948.

²⁷) Arh. St. Botoșani, Primăria orașului Botoșani, dos. 1852/1948, f. 9.

capabili ca ei singuri să conducă și să administreze întreprinderile. Salariile au fost mărite și se plătesc la timp, populația este aprovizionată din ce în ce mai bine cu alimente și combustibil, noi și mărețe perspective se ridică în fața oamenilor muncii din orașul nostru²⁸⁾.

Este știut faptul că în timpul guvernării burghezo-moșierești, județul Botoșani, ca dealtfel întreaga țară, era considerat eminentamente agricol. Un pumn de moșieri și burghezi beneficiau de bogățiile lui. Orașul Botoșani nu avea aproape de loc industrie. Actul naționalizării a constituit embrionul noii industrii ce avea să se dezvolte în orașul nostru în anii regimului democrat-popular. Astfel printre importante unități industriale create în orașul Botoșani se numără și Uzinele Textile „Moldova”. Măreața construcție a uzinei a început în luna aprilie 1949 și numai la câteva luni au și intrat în funcțiune primele ringuri și războaie. Acest lucru a fost posibil datorită elanului de care muncitorii, tehnicienii și inginerii șantierului au dat dovadă în această construcție: „ritmul în care se desfășoară munca de construcție este o dovadă a elanului ce însufleștește pe fiecare muncitor de pe șantier, cu toate că din 72 de zile de când au început lucrările numai 50 au fost lucrătoare din cauza timpului nefavorabil, totuși stadiul actual al lucrărilor corespunde termenilor fixați, aceste succese ale muncitorilor și tehnicienilor șantierului au putut fi asigurate datorită sprijinului și îndrumărilor date de județana P.M.R.”²⁹⁾. Alături de întreaga clasă muncitoare din țară, muncitorimea din Botoșani a fost antrenată în întreceri socialiste pentru ridicarea productivității muncii, pentru un trai fericit al celor ce muncesc: „în ședința de producție a colectivului șantierului Uzinelor Textile „Moldova”, la care a participat o delegație a filaturii Iași, s-a luat în discuție rezultatul întrecerii socialiste dintre cele două filaturi, întrecere care a fost câștigată de muncitorii șantierului Uzinelor Textile „Moldova”³⁰⁾. De un real sprijin a fost ajutorul dat de oamenii muncii din oraș pentru accelerarea lucrărilor de pe șantierul Uzinelor Textile „Moldova”: „sute de muncitori și funcționari din întreprinderile și instituțiile orașului, mobilizați de Consiliul sindical local, au venit să muncească pe acest șantier efectuând 8177 ore”³¹⁾.

Ca și în timpul secetei când Uniunea Sovietică ne-a salvat țara de foamete, cu ocazia punerii în funcțiune a marii unități industriale din oraș, Uniunea Sovietică ne-a sprijinit cu mașinile cele mai moderne, pentru a fauri o industrie puternică. Uzinele Textile „Moldova”, o mândrie a întregii regiuni, au fost ridicate tot în cadrul acestui neprecupețit ajutor prin Sovromuri. Pentru completarea utilajului în filatură și punerea în funcțiune a bazei a II-a au sosit din Uniunea Sovietică mașini pentru filatură. În faza a doua de amenajare filatura a fost inzestrată cu 42 ringuri și 62 carde sosite din Uniunea Sovietică, aceasta fiind una din nenumăratele dovezi ale politicii de pace și de sprijinire a tinerelor democrații de către Uniunea Sovietică³²⁾.

²⁸⁾ Ibidem, dos. 1856/1948, f. 10.

²⁹⁾ „Clopotul”, din 1 august 1949.

³⁰⁾ Ibidem, din 18 august 1949.

³¹⁾ Ibidem, din 26 august 1949.

³²⁾ Ibidem, din 19 iunie 1950.

Producția globală a Uzinelor Textile „Moldova” a crescut de la an la an, fiind valoric în 1960 mai mare cu 5% decât în 1955, câștigul mediu al unui muncitor mărindu-se, de asemenea, simțitor față de anul 1955³³⁾.

Viața micilor meseriași era extrem de grea. Un pumn de patroni exploatau fără mila munca lucrătorilor și ucenicilor. Regimul democrat popular a dat posibilitate meseriașilor să iasă din impas: „în luna noiembrie 1948 datorită unei munci susținute dusă de organizația locală de partid și de către Comitetul județean al sindicatelor locale, ia ființă Cooperativa de confecții „Republica”; astăzi Fabrica de confecții și tricotaie este utilată cu cele mai moderne mașini”. Producția globală a Fabricii de confecții și tricotaie Botoșani atinge în anul 1960 o valoare cu cca 30% mai mare decât în 1955³⁴⁾. La fosta „Uleiniță”, astăzi Fabrica de uleiuri vegetale „Raza”, producția globală a crescut, de asemenea, în ritm rapid³⁵⁾. Frumoase rezultate au fost obținute de muncitorii Centrului mecanic, Centrala electrică în ceea ce privește creșterea producției globale³⁶⁾. Realizări foarte importante au fost obținute în domeniul edilitar: „dacă în 1938 rețeaua stradală a orașului reprezenta o lungime de 108 km, din care numai 36% erau pietruite, iar restul fiind pământ, astăzi peste 60% din străzi sunt pietruite și modernizate”³⁷⁾.

După actul naționalizării principalelor mijloace de producție din orașul Botoșani, ca și din celelalte localități, au început să ia ființă primele unități ale comerțului de stat... „Dacă în anul 1948 în orașul Botoșani au existat numai trei magazine de produse alimentare care au înregistrat un volum de desfacere în valoare de 361.000 lei în anul 1955 numărul unităților comerciale alimentare au atins cifra de 32 având un volum de desfacere de 35 milioane lei, iar în 1960 volumul de desfacere a comerțului de stat cu produse alimentare a ajuns la 55 milioane lei, iar al unităților industriale de stat un volum de desfacere în valoare de 96 milioane lei”³⁸⁾. Această creștere a volumului de desfacere a fost posibilă datorită ridicării continue a nivelului de trai, a creșterii puterii de cumpărare a oamenilor muncii, prin deseale reduceri de prețuri șiări mărirea salariilor.

Ca și celelalte sectoare de activitate, învățământul și cultura au luat o deosebită dezvoltare. O dată cu transformarea din temelii a vechiului învățământ, revoluția culturală din țara noastră, inițiată și aplicată de către partidul clasei muncitoare, a lichidat cu succes plaga analfabetismului, organizându-se centre de alfabetizare în școli, în întreprinderi, pe grupe, cartiere. „Învățătorii și profesorii mobilizați de către organizațiile de partid au reușit să lichideze această rușinoasă moștenire a exploatării și întunericului și din 1952 în orașul Botoșani nu se mai poate vorbi de analfabeți. Peste 2000 de cetățeni de toate vîrstele, bărbați, femei au avut posibilitatea să scape de bezna

³³⁾ Uzinele Textile Moldova, dos. corelația principalilor indici de plan 1960.

³⁴⁾ Fabrica de confecții și tricotaie Botoșani, situația indicilor economici 1960.

³⁵⁾ Realizarea indicilor economici ai Fabricii „Raza”, 1960.

³⁶⁾ Situația indicatorilor principali pe 1955–1960 ai sect. energ. și centr. mecanic.

³⁷⁾ Sfatul popular al orașului Botoșani, cifre și fapte 1945–1960.

³⁸⁾ Ibidem, Secția comercială, dos. privind dezvoltarea comerțului de stat în anii puterii populare 1960, f. 1.

neștiinței de carte³⁹⁾. Față de anul 1938 s-a ajuns ca porțile școlilor să fie deschise tuturor fiilor oamenilor muncii, reușindu-se ca în anul 1957 să fie generalizat învățământul de 7 ani. Numărul școlilor, al elevilor, al claselor, al cadrelor didactice a crescut foarte mult în anii democrației populare, față de anul 1938, după o statistică întocmită de organele locale⁴⁰⁾.

Anul	Nr. de clase	Nr. de cadre	Nr. de unități școlare	Nr. de elevi
1938	94	141	16	3.295
1948	116	176	19	3.594
1955	153	297	22	4.365
1960	190	377	22	6.490

Aceste cifre ne dovedesc în mod clar că o asemenea creștere a învățământului nu era posibilă într-un regim bazat pe exploatare, ci numai în statul oamenilor muncii în care astăzi, sub conducerea partidului clasei muncitoare, în cadrul construcției socialismului, are loc revoluția culturală.

În ceea ce privește cultura, realizările din Botoșani, ca de pretutindeni, sînt uimitoare. Războiul a distrus teatrul din oraș. Această instituție culturală a fost reclădită. Din inițiativa partidului, în locul ruinelor fostului teatru, bombardat de aviația hitleristă, s-a înălțat Teatrul de Stat „Mihail Eminescu”. Numai pentru clădirea teatrului au fost investite 14.000.000 lei. Demn de menționat că actorii tînărului teatru au prezentat în primele două stagii, în fața publicului din oraș și din regiune, 258 de spectacole la care au asistat 20.000 spectatori⁴¹⁾. Alături de teatru, organele de partid și de stat au făcut posibile „crearea unui teatru de păpuși, a unei filarmonici de stat, a unei orchestre de muzică populară”. În numai 9 luni din anul 1960 Filarmonica din Botoșani a prezentat 136 de concerte, la care au participat aproximativ 40.000 spectatori⁴²⁾. În afară de instituțiile de artă, cu ajutorul organelor de partid au fost create echipe artistice de amatori. În oraș își desfășoară activitatea un număr de 45 echipe artistice de amatori cu aproape 700 artiști amatori⁴³⁾.

O problemă importantă pentru populația muncitoare a fost și ocrotirea sănătății. În anii guvernării burghezo-moșierești, situația sanitară a orașului Botoșani, ca și a celorlalte localități din țară, era una din cele mai triste: „În anul 1938 în orașul Botoșani existau [doar] 150 paturi de spital, pentru asistența de stat a populației erau doar 3 medici, mortalitatea generală era de 18 %, iar mortalitatea infantilă atingea valorile cele mai mari din țară⁴⁴⁾).

³⁹⁾ Ibidem, Secția de învățămînt și cultură, dos. privind dezvoltarea învățămîntului și culturii 1960, f. 3.

⁴⁰⁾ Ibidem, f. 4. Vezi doc. 3.

⁴¹⁾ Ibidem, dos. dezvoltarea învățămîntului și culturii, f. 6.

⁴²⁾ Ibidem.

⁴³⁾ Ibidem, f. 7.

⁴⁴⁾ Ibidem, Secția de sănătate și prevederi sociale, dos. situația sanitară a orașului, f. 1.

În regimul de democrație populară problema sănătății oamenilor muncii a devenit o problemă de stat și pentru a ilustra importanțele realizării ale regimului de democrație populară în comparație cu anul 1938, redăm mai jos câteva date concludente ⁴⁵⁾ :

	1938	1953	1960
Nr. de paturi în spitale	150	555	825
Medici în unități de stat	3	84	96
Cadre medii sanitare	21	282	331
Serviciul de salvare-mașini	—	1	5

În privința asistenței sociale, după instaurarea regimului de democrație populară, politica de prevederi sociale, avînd la bază efortul continuu al statului nostru de ridicare generală a nivelului de trai, s-au luat importante măsuri, ca acordarea ajutoarelor de boală, pensii de boală, de bătrînețe, creșe pentru copii ș.a. Astfel „a fost înființat un cămin pentru [bătrînii] bolnavi care primesc o îngrijire deosebită și gratuită, o casă de copii preșcolari, case de copii școlari“ ⁴⁶⁾ etc.

După aplicarea noii legi din 1959 privind majorarea pensiilor „valoarea pensiilor de asigurări sociale a crescut cu 50 %, iar a I.O.V.R. cu 36 %“ ⁴⁷⁾. Toate aceste fapte dovedesc grija deosebită a partidului și guvernului nostru, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor.

Cele enumerate nu constituie decît o infimă parte din realizările obținute pe plan local în anii regimului democrat popular. Înfăptuitorii lor, oamenii muncii din Botoșani sub conducerea înțeleaptă a partidului, contribuie astăzi cu un avînt din ce în ce sporit la desăvîrșirea construcției socialiste. Fugara trecere în revistă a strădaniilor și realizărilor obținute pe plan local constituie o modestă contribuție la istoria contemporană a unui oraș nou prin dezvoltarea pe care a luat-o astăzi.

DOCUMENTE

1.

Extras privind dezvoltarea comerțului de stat în anii puterii populare.

După naționalizarea principalelor mijloace de producție și transport, în anul 1948 au luat ființă în orașul nostru primele unități ale comerțului de stat, în locul dughenelor particulare care exploatau lucrătorii comerciali și înșelau masele consumatorilor.

Întreprinderile comerciale de stat înființate au înregistrat an de an o creștere a volumului mărfurilor desfăcute către populație.

Astfel, dacă în anul 1948 în orașul nostru au existat numai 3 magazine de produse alimentare cu 10 lucrători, care au înregistrat un volum de desfăcere în valoare de lei 361.000, în anul 1950 numărul magazinelor alimentare a crescut cu 47 lucrători, înregistrînd un volum de desfăcere în valoare de lei 35 milioane, ca

⁴⁵⁾ Ibidem, f. 2.

⁴⁶⁾ Ibidem, f. 4.

⁴⁷⁾ Ibidem.

În anul 1960 să avem un număr de 43 unități alimentare, 19 chioșcuri alimentare cu un număr de 107 lucrători cu un volum de desfacere de 55 milioane lei.

Dezvoltarea rețelei comerciale de produse alimentare, repetatele reduceri de prețuri la principalele produse de larg consum, au asigurat o creștere continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii, constituind în același timp un regulator al prețurilor pe piața neorganizată.

Creșterea volumului de desfacere se oglindește în îmbunătățirea continuă a aprovizionării populației cu zahăr, ulei, preparate de carne, paste făinoase, orez, săpun, făină și altele.

Putem explica: Dacă în anul 1952 s-au desfăcut către populație: 267 tone zahăr, 101 tone ulei, 48 tone preparate carne, 43 tone orez; în anul 1960 s-au desfăcut: 440 tone zahăr, deci cu 200 tone mai mult, preparate carne 136 tone. În comerțul de stat cu produse industriale: dacă în anul 1948 acest sector avea numai 5 unități de desfacere, în momentul de față a crescut la 39 magazine industriale, 46 unități C.A.M. cu un volum de desfacere de 96 milioane.

L.S.

Șeful Secției Comerciale

(ss) indescifrabil ⁴⁰⁾.

2.

Extras privind situația sanitară a orașului Botoșani.

În anul 1938 pentru îngrijirea bolnavilor existau doar 150 de paturi de spital, iar pentru asistența sanitară de stat a populației erau doar 3 medici și 21 cadre medii. Mortalitatea generală era și ea foarte crescută — 18‰, iar mortalitatea infantilă atingea valorile cele mai mari din țară. În regimul democrat popular problema sănătății oamenilor muncii devenind o problemă de stat, asistența sanitară și de prevederi sociale a oamenilor muncii a fost încadrată în cadrul acțiunilor planificate și coordonate de către partid și stat, creindu-se condiții deosebite de dezvoltare a acestui sector... Pentru a ilustra realizările redăm în tabelul de mai jos unele din cifrele mai importante din orașul Botoșani care arată grija deosebită pe care partidul și guvernul nostru a acordat-o și o acordă în continuare pentru asistența medico-sanitară a oamenilor muncii.

	1938	1953	1960
Nr. paturi în spitale	150	555	825
Casa copilului (paturi)	—	100	151
Creșe de întreprinderi	—	1	2
Locuri de creșe	—	50	105
Spital de boli cronice	—	—	1
Policlinici	—	2	2
Circ. sanitare	2	4	5
Sanepid	—	1	1
Centru de transfuzie	—	1	1
Dispensare de întreprindere	—	—	1
Puncte sanitare de întreprindere	—	—	4
Medici de unități de stat	3	84	96
Cadre medico-sanitare	21	282	331
Serviciul de salvare-mașini	—	1	5

L.S.

Secția Sănătate și Prevederi Sociale Botoșani ⁴⁰⁾.

⁴⁰⁾ Ibidem, Secțiunea comercială, dos. privind dezvoltarea comerțului de stat în anii puterii populare 1960, f. 1—2.

⁴⁰⁾ Ibidem, Secțiunea de sănătate și prevederi sociale, dos. situația sanitară a orașului, 1960, f. 1—2.

3.

Extras privind dezvoltarea învățămîntului și culturii

Dacă privim învățămîntul de toate gradele în ansamblu pe baza tabelului statistic pe care-l prezentăm mai jos putem urmări cu ușurință dezvoltarea învățămîntului din orașul Botoșani.

Anul	Nr. clase	Nr. elevi	Nr. cadre	Nr. unități școlare
1938	94	3295	141	16
1948	116	3594	176	19
1955	153	4365	297	22
1960	190	6490	377	22

O astfel de orientare a învățămîntului nu este posibilă într-un regim bazat pe exploatare. Numai statul oamenilor muncii sub conducerea partidului clasei muncitoare care construiește socialismul, ai cărei cetățeni sînt oameni ai unei înalte culturi, poate asigura o asemenea dezvoltare a învățămîntului.

L.S. Secția Învățămînt și cultură Oraș Botoșani⁵⁰⁾.

⁵⁰⁾ Ibidem, Secțiunea Învățămînt și cultură, dos. privind dezvoltarea învățămîntului și culturii 1960, f. 4-5.

DEZVOLTAREA COOPERĂȚIEI MEȘTEȘUGĂREȘTI DIN REGIUNEA MUREȘ-AUTONOMĂ MAGHIARĂ OGLINDITĂ ÎN ARHIVA UNIUNII REGIONALE A COOPERATIVELOR MEȘTEȘUGĂREȘTI

LIVIU MOLDOVAN
IOAN FURNEA

Cooperația meșteșugărească reprezintă calea trecerii spre socialism a meșteșugarilor, care, asociindu-se de bună voie în cooperative de producție, contribuie la mărirea producției de larg consum și la o mai bună deservire a populației. Sarcina principală a cooperativelor meșteșugărești este de a organiza în condiții cât mai bune deservirea populației prin centrele de comenzi și reparații din mediul urban și rural¹⁾).

Călăuzindu-se după tezele leniniste asupra importanței cooperației în construirea socialismului, partidul și guvernul nostru duc o politică hotărâtă de sprijinire și îndrumare a meseriașilor spre cooperative, pentru a-și mări capacitatea de producție, pentru a îmbunătăți permanent calitatea produselor, cum și pentru reducerea neconținută a prețului de cost. Datorită acestui important sprijin, cooperația meșteșugărească s-a dezvoltat ca o largă organizație de masă, care alături de industria de stat contribuie la construirea socialismului în patria noastră.

Ajutorul multilateral pe care cooperația meșteșugărească îl primește din partea statului se poate vedea din faptul că mai mult de 60% din producția totală îi este asigurată prin comenzile întreprinderilor comerciale și ale altor întreprinderi de stat. În același timp industria de stat furnizează cooperativelor cea mai mare parte din materiile prime și materialele necesare activității lor²⁾).

¹⁾ Statutul cooperației meșteșugărești, pe baza căruia ia ființă o cooperativă în mod legal, definește astfel scopul și sarcinile ei: „Art. 1. — Noi meșteșugarii din comuna..., raionul... regiunea... pe baza art. 86 din Constituția R.P.R. ne asociem de bună voie în cooperativa de producție meșteșugărească cu denumirea... Scopul urmărit de noi este ca prin organizarea muncii noastre cu mijloace comune de producție, să producem cât mai multe bunuri de larg consum de bună calitate, necesare nevoilor crescînde ale oamenilor muncii de la orașe și sate...”

²⁾ Cuvîntarea tov. Petre Borilă, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R., ținută la cel de-al II-lea Congres al Cooperației Meșteșugărești, în „Viața cooperației meșteșugărești” din 22 martie 1956.

Drumul cooperăției meșteșugărești a fost deschis prin instaurarea în patria noastră a regimului democrat popular, pe baza liniei trasate prin Rezoluția Plenarei C. C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, care a stabilit rolul important ce revine cooperăției în perioada de trecere de la capitalism la socialism.

La data de 2 aprilie 1949 a intrat în vigoare Decretul nr. 133 pentru organizarea cooperăției (modificat prin Decretul nr. 97 din 1951)³⁾, prin care se stabilește că cooperativele își desfășoară activitatea în cadrul Planului de stat, participând prin aceasta la construirea socialismului în țara noastră⁴⁾.

Hotărârea nr. 785 din 30 martie 1953 a Consiliului de Miniștri cu privire la îmbunătățirea activității cooperăției meșteșugărești a avut un efect deosebit în dezvoltarea acestor cooperative, deoarece a pus la dispoziția lor cantități mai mari de materii prime, utilaje moderne, credite, asigurându-se de asemenea înlesniri fiscale și alte avantaje. Prin aceste ajutoare din partea statului s-a întărit puterea economico-financiară a cooperăției meșteșugărești, pentru ca aceasta să joace un rol mai important în producția bunurilor de larg consum și a deservirii populației.

H.C.M. nr. 785/1953 a adus cooperativelor meșteșugărești și unele îmbunătățiri organizatorice, deoarece în locul uniunilor pe ramură, care cuprindeau mai multe regiuni și aveau un caracter birocratic împiedicând ajutorul operativ din partea organelor locale ale puterii de stat, s-au instituit uniuni pe principiul împărțirii administrativ-teritoriale⁵⁾. Astfel toate cooperativele de producție meșteșugărească, casnică și de invalizi au fost asociate în 16 uniuni regionale de cooperăție, corespunzând celor 16 regiuni administrative⁶⁾. Uniunile regionale au sarcina de a organiza, îndruma și controla întreaga activitate organizatorică, economico-financiară și educativ-culturală a cooperativelor asociate, în scopul prevăzut de statute.

Forul superior al cooperăției meșteșugărești este Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești din Republica Populară Română (UCECOM), care este constituită prin asocierea uniunilor regionale și de ramură ale cooperativelor meșteșugărești, fiind în același timp organul central de conducere al cooperăției meșteșugărești din R.P.R.

Constituirea primelor cooperative meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară

Înainte de 23 August 1944, ziua eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, situația meșteșugarilor din regiune era grea. Regiunea era puțin

³⁾ „Monitorul Oficial“, nr. 74, 5 iulie 1951.

⁴⁾ Până atunci cooperativele funcționau pe baza Legii pentru organizarea cooperăției din 1935, cu modificările ei ulterioare.

⁵⁾ În regiunea Mureș-Autonomă Maghiară au funcționat, în perioada 1 oct. 1950 — 1 apr. 1953, două uniuni pe ramuri de producție și anume: Uniunea Lemn-Construcții și Uniunea Prestări Servicii, care au coordonat și îndrumat activitatea a 43 cooperative de producție meșteșugărească situate pe teritoriul regiunii Mureș-Autonomă Maghiară și a regiunii Brașov.

⁶⁾ Excepție face orașul București unde există 6 uniuni pe ramuri de producție: metal-chimic, piele-încălțăminte, textile etc.

dezvoltată industrial, orașele erau prea mici, pentru ca cei aproape 10.000 de meșteșugari să poată avea de lucru permanent. Luptind din greu sub apăsarea istovitoare a sarcinilor fiscale, loviți crunt de urmările crizelor economice, meseriași din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, ca și cei din celelalte regiuni, au avut de îndurat multe zile amare. Producția lor sărăcită, înapoiată și nedezvoltată din punct de vedere tehnic, atelierele mici și insalubre nu le dădeau posibilitatea de a se ridica deasupra nivelului de trai mizer al muncitorilor înrobiți de capitaliști.

Luminoasa zi de 23 August 1944 și instaurarea regimului de democrație populară din țara noastră au deschis noi orizonturi meșteșugarilor, cărora li s-a dat posibilitatea de a se asocia și de a forma cooperative meșteșugărești. La 2 mai 1945 se pun astfel bazele primei cooperative meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, în care s-au asociat 45 de meșteșugari și muncitori cizmari din Tg. Mureș. Cooperativa lor s-a denumit „Unitatea”, ca simbol al dorinței lor, înăbușite atîția ani, de a se uni. În primii ani, economia țării, suferind de pe urma războiului, nu a dat posibilitatea unei dezvoltări accentuate cooperativei; datorită însă îndrumării permanente a partidului și a muncii pline de avînt a comuniștilor din cooperativă, care au antrenat după ei și pe ceilalți muncitori, tinăra cooperativă ia amploare, cîștigă încrederea unui număr din ce în ce mai mare de meseriași din Tg. Mureș, ceea ce are ca urmare că în scurt timp numărul cooperatoarelor crește la 100, apoi la 150, ajungînd astăzi la peste 300 de cooperatori.

Exemplul este urmat și de ceilalți meseriași din Tg. Mureș, precum și din alte orașe ale regiunii, în frunte avînd mereu pe membrii de partid. La data de 1 septembrie 1946 ia ființă a doua cooperativă meșteșugărească de încălțăminte din regiune, în orașul Reghin, sub denumirea de „Solidaritatea”. Rînd pe rînd, pe măsură ce statul democrat popular se întărește politic și economic, iar urmările nefaste ale războiului sînt înlăturate, meșteșugarii se conving de avantajele muncii în comun, devin încrezători în politica fermă dusă de partid. În anul 1949 se asociază o parte din meșteșugarii croitori din Miercurea Ciuc, înființînd cooperativa „23 August”. După un început modest, cooperativa se dezvoltă în mod vertiginos, producția ei crescînd în 1954 cu 366% față de anul 1949.

În anul 1949 se fac pregătiri pentru asocierea invalizilor și bătrînilor din Tg. Mureș, iar în 1950 ia ființă prima cooperativă de acest gen din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, cu meseriile: cizmărie, croitorie etc. În același an se înființează o cooperativă de invalizi și la Odorhei, care prestează diferite servicii industriale populației.

Dezvoltarea cooperativelor meșteșugărești din Regiunea Mureș — Autonomă Maghiară

Stabilizarea monetară din 1947 și naționalizarea industriei, băncilor și a transporturilor au întărit regimul de democrație populară și au dat posibilitate statului nostru să ajute multilateral cooperativele meșteșugărești, ceea ce a avut ca urmare că un număr din ce în ce mai mare de meșteșugari au pășit pe drumul muncii colective, intrînd în cooperativele existente

sau înființând noi cooperative meșteșugărești. Astfel s-a ajuns ca la 31 decembrie 1958 Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară să numere 38 de cooperative meșteșugărești ⁷⁾.

În decursul anilor, unele profilări au fost menite să ducă la specializarea cooperativelor pe ramuri de producție, pentru a se putea asigura o activitate mai rodnică și o conducere mai competentă a specificului fiecărei cooperative. Reprofilările au avut un dublu scop: astfel cooperativele mici din același oraș sau raion au fost comasate pentru a se reduce cheltuielile de administrație și a se mări rentabilitatea lor, în timp ce cooperativele mari, cu un variat specific de producție, au fost despărțite pe meserii principale, pentru a se asigura o conducere mai operativă și mai legată de problemele de producție. Ele au avut drept rezultat o creștere simțitoare a producției globale și în același timp a rentabilității fiecărei cooperative, asupra cărora vom reveni mai departe.

Prezentăm, în continuare, câteva date asupra evoluției numărului de cooperatori și angajați în cooperativele meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, pe ramuri de producție ⁸⁾. Datele sînt raportate la structura organizatorică de la 31 decembrie 1958, secțiile desființate în totalitatea lor nefiind cuprinse:

Nr. crt.	Ramura de producție	Număr mediu scriptic de cooperatori și angajați				
		1948	1950	1951	1955	1958
A+B	Total general regiune	490	3890	4722	7799	9982
A	Industrie, din care:	490	3771	4521	6794	8509
1	Piele — încălțăminte	314	1205	1277	1841	1962
2	Confecții — textile	160	1585	1856	2313	2600
3	Lemn — mobilă	16	401	681	1352	1298
4	Metal	—	427	621	890	1352
5	Arta Populară	—	—	—	224	446
6	Alimentară	—	115	44	89	103
7	Chimie	—	38	42	85	148
B	Prestări servicii	—	119	201	1005	1473

⁷⁾ Uniunea regională a cooperativelor meșteșugărești a Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară, dos. 18/1958. Toate datele numerice din această comunicare sînt luate din Arhiva Uniunii regionale a cooperativelor meșteșugărești.

⁸⁾ Ibidem, dos. nr. 29/1954, 42/1955, 26/1957, 18/1958. În tabelul de mai sus nu sînt incluse datele pentru personalul altor activități, cum ar fi: cantine, creșe, construcții, comerț, alimentație publică etc.

De la înființarea primei cooperative meșteșugărești, în anul 1945, și pînă la sfîrșitul anului 1948, se încadrează în cooperația meșteșugărească 490 meșteșugari și muncitori, cea mai mare parte din ei fiind cizmari sau croitori. De-atunci și pînă în 1951 s-au înființat în Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară 23 de cooperative noi, iar numărul de cooperatori a crescut în 1951 de 9,6 ori față de anul 1948.

La începutul anului 1951 existau în regiune 25 de cooperative cu un număr de 3.890 cooperatori și angajați, în medie revenind pe o cooperativă 155 de cooperatori. Pînă la finele anului 1955 numărul de cooperative crește cu 9 unități, ajungînd la totalul de 34 și avînd un efectiv de 7.799 cooperatori, în medie deci cîte 229 de cooperativă. În anul 1958 numărul de cooperatori și angajați se ridică la 9.982, iar al cooperativelor la 38, în medie revenind cîte 262 cooperatori de fiecare unitate. Ce se desprinde din aceste cifre? La sfîrșitul primului plan cincinal (1955) numărul mediu de lucrători cooperatori și angajați crește la 229 de cooperativă, față de 155 la începutul cincinalului (1951). Acest lucru își are explicația în dezvoltarea cooperativelor existente, unde s-au înființat noi activități de producție și deservire. În cadrul cooperativelor s-au ridicat de asemenea noi cadre.

În timpul celui de al II-lea plan cincinal (1956—1958) numărul de cooperative a crescut cu 4 unități, iar al lucrătorilor cu 2.183. Acest lucru se datorește construirii și punerii în funcție de noi clădiri și utilaje, ceea ce a permis creșterea atît a forțelor de producție, cît și a productivității muncii.

Printre investițiile mai importante realizate cu ajutorul fondului de materiale pus la dispoziție de stat și cu fondurile bănești centralizate alocate de UCECOM se pot menționa următoarele :

— Cooperativa „Ciocanul“ din Tg. Mureș a construit 3 grupuri de ateliere mecanice și manuale, turnătorie, hale pentru mașini și un grup administrativ în valoare de peste 8 milioane lei.

— Cooperativa „Textila-Mureș“ din Tg. Mureș a construit ateliere de confecții serie, țesătorie și ateliere pentru covoare în valoare de 3,5 milioane lei.

— Cooperativa „Gabor Aron“ din Odorhei a construit ateliere mecanice moderne, în care a comasat toate atelierele risipite în cuprinsul orașului.

— Cooperativa „Lemn Mobilă“ din Tg. Mureș a construit ateliere de lucru manual și mecanic de tâmplărie, uscătorie mecanică etc.

— S-au construit uscătorii mecanice moderne la cooperativele : „Mobila“ din Sf. Gheorghe, „Mobila Ciuc“ din Miercurea Ciuc, „Mobila fină“ din Odorhei și altele, care au permis accelerarea ritmului de producție și în același timp au dus la îmbunătățirea calității produselor.

La sfârșitul anului 1958 situația organizatorică a efectivului scriptic și a unităților de producție, pe întreaga regiune și ramuri de producție, era următoarea :

R a m u r a	Total pers. din care		Din total muncitori	Ateliere serie		Atel. ind. populație		Unități prest. neindustr.	
		coop.		Nr.	Lucr.	Nr.	Lucr.	Nr.	Lucr.
Total regiune	10 961	9 757	9 678	186	5 262	345	2 431	88	783
Piele — încălțăminte	2 158	2 062	1 888	29	912	105	788	13	86
Confecții	2 805	2 604	2 533	22	1 065	160	1 195	7	62
Lemn — mobilă	2 662	2 206	2 410	66	1 767	26	147	15	231
Metal	1 661	1 488	1 319	34	1 027	29	175	10	56
Artă Populară	493	350	456	21	305	1	2	—	—
Alimentară	168	122	136	6	71	12	665	—	—
Chimie	144	132	132	8	115	2	5	—	—
Prest. neind.	870	793	804	—	—	10	54	43	348

În afara de numărul de lucrători arătați mai sus, care au lucrat în atelierele de serie, atelierele de deservire și de prestări de servicii pentru populație au mai lucrat un număr de 1.202 muncitori în diferite șantiere de construcții și în atelierele de la domiciliu.

Din aceste date se vede dezvoltarea vertiginoasă pe care au avut-o cooperativele meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, care începându-și activitatea în anii 1945—1950 cu diferite lucrări de comandă și deservire a populației au ajuns treptat să creeze puternice secții de producție în serie. Existența sistemului de aprovizionare pe bază de cartele pînă în anul 1954 și faptul că tînăra industrie de stat nu putea satisface toate cerințele populației cu articole de larg consum au favorizat dezvoltarea unui puternic sector de producție industrială, construindu-se adevărate uzine, așa cum sînt cele ale cooperativelor „Ciocanul“, „Textila Mureș“, „Lemn Mobilă“ din Tg. Mureș, „Harghita“ din Sîncrăieni și altele.

Cooperativele meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, ca și cele din alte regiuni ale țării, au depășit mult specificul lor. Acest fapt este ilustrat de următoarele cifre :

Producția cooperativelor meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară în anul 1958 :

	În procente
Total de producție industrială globală	100,00 %
Producție în serie mare	61,00 %
Lucrări după comandă	22,60 %
Producție în serie mică și deservire	16,40 %

Unitățile de producție în serie mare, în afară de faptul că nu se încadrau în menirea cooperăției meșteșugărești, nu puteau fi folosite la maximum, deoarece industria de stat, creîndu-și întreprinderi republicane puternice, a putut, an de an, să dea o producție de calitate mai bună și în același timp la un preț de cost mai redus, în condiții de productivitate superioară cooperăției meșteșugărești. Cooperativele din unitățile mari de serie și-au dat seama că aportul lor la dezvoltarea economică a regiunii poate să crească în măsură mult mai mare și au cerut aprobarea ca unitățile de serie, în interesul dezvoltării lor, să fie transformate în unități de stat, de interes republican, sau local.

Prin H.C.M. nr. 1594/1959 s-a aprobat acest lucru, astfel că o parte din cooperative s-au trasformat la 1 iulie 1959 în unități industriale de stat de interes republican, iar o altă parte de cooperative și secții meșteșugărești au devenit unități industriale de stat locale.

În urma acestei transformări, activitatea cooperăției meșteșugărești a obținut un profil axat pe sarcinile sale de deservire a populației, ceea ce rezulta din structura producției sale pe anul 1959, care este compusă din :

Total producție industrială	100 %
Producția de comandă și reparații	67 %
Producția de serie mică	33 %

În seria mică sînt cuprinse produse ce se desfac în urgency și bilciuri (confecții, mobilă etc. pentru mediul rural) și produse de artă populară și artizanat (intern și export), care de asemenea intră în atribuțiile cooperăției meșteșugărești.

La 30 iunie 1960, în cadrul Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară, după aceste transformări, existau 22 de cooperative meșteșugărești de producție.

Elanul cu care cooperatorii și tehnicienii din cooperativele meșteșugărești au muncit pînă acum în lupta pentru realizarea planului și pentru în-

zestrarea cu utilaje moderne sînt factori care vor face ca în viitor realizările precedente să fie depășite și sarcinile de plan ale cooperativelor meșteșugărești să fie realizate înainte de termen.

Realizările cooperativelor meșteșugărești pe linia creșterii volumului producției și a deservirii populației

În anii de înființare și în faza de organizare a meșteșugarilor în cooperative nu putea fi vorba de profilarea cooperativelor pe specific de producție, ele luînd ființă și abia apoi lărgindu-se cu noi și noi activități. Încetul cu încetul, și în special la 1 ianuarie 1955, se efectuează de către Uniunea din Tg. Mureș o largă acțiune de profilare a cooperativelor meșteșugărești. Această profilare a avut un dublu scop și anume: de a organiza pe de o parte cooperativele pe ramuri de producție, stabilindu-se fiecărei cooperative o gamă de meserii înrudite între ele, iar pe de alta de a repartiza ca sarcini de producție pe sortimente un număr restrîns de produse și pe cît posibil din aceeași familie, dar în cantități mari.

Prin această acțiune s-a urmărit atît creșterea cantitativă și calitativă a producției, cît și asigurarea unui aparat tehnic-administrativ cît mai legat de problemele de producție. Muncitorii specializîndu-se într-o anumită ramură au reușit a realiza o producție mai ridicată, de o calitate mai bună și în același timp cu un preț de cost mai redus.

Producția anului 1951 crește cu 241% față de cea realizată în anul 1948. Avînd în vedere însă faptul că la finele anului 1951 erau constituite peste 80% din numărul de cooperative existente în 1958, anul în care s-a ajuns la maximum de cooperative meșteșugărești, și că anul 1951 este întîiul an al primului cincinal, analiza ce o vom face asupra producției se va baza pe realizările anului 1951.

În anul 1955 valoarea producției globale era cu 149% mai mare decît în 1951, adică de aproape 1½ ori. În același timp numărul de muncitori (numai la producția industrială, fără prestările de servicii neindustriale), crește cu 50%. S-a obținut deci o creștere a productivității muncii de 99%, deci productivitatea realizată în 1955 este aproape dublă față de cea realizată în 1951.

Cooperativele create după 1955 au fost înființate în marea lor majoritate prin desprinderea unor secții de pe lîngă cooperativele existente, care au fost apoi lărgite prin primirea de meseriași și muncitori din orașele respective. Anul 1955 poate fi considerat deci ca un an de bază, o bună parte a meseriașilor din regiune fiind încadrată în acest an în cooperativele meșteșugărești.

La sfîrșitul anului 1958, numărul de lucrători crește cu 25% față de 1955, în care timp producția globală crește și ea cu 52%, de unde de asemenea rezultă o creștere a productivității muncii cu 27%.

Directivile celui de-al II-lea Congres al Cooperăției Meșteșugărești au pus în fața cooperăției meșteșugărești sarcina mării producției în 1960, cu 50—55%, față de cea realizată în anul 1955. Din datele arătate mai sus pentru anul 1958, se observă că producția globală a cooperăției meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară a crescut cu 52% față de

1955, deci sarcina pusă în fața cooperativelor de producție din această regiune a fost realizată cu 2 ani înainte de termen.

Cele mai importante creșteri ale volumului producției globale s-au înregistrat în ramurile de artă populară, metal și lemn mobilă.

Este important a se face o analiză a ponderii producției pe ramuri, raportată la totalul regiunii, pentru a vedea direcția înspre care a evoluat aceasta și a trage concluzii pentru viitor. În tabelul de mai jos redăm câteva date procentuale asupra ponderii pe trei ani și anume: 1951, 1955 și 1958.

Nr. crt.	R a m u r a	Ponderea producției în procente din total		
		1951	1955	1958
1	Total pe regiune	100,00	100,00	100,00
1	Ramura piele încălțăminte	20,15	15,87	14,39
2	Ramura confecții	53,92	53,51	48,01
3	Ramura lemn	13,25	14,62	20,39
4	Ramura metal	9,27	10,47	12,07
5	Ramura artă populară	0,33	1,25	2,17
6	Ramura alimentară	1,65	2,45	1,39
7	Ramura chimie	1,43	1,83	1,58

Observăm din cifrele de mai sus că la ramurile „piele încălțăminte“ și „confecții“, deși producția crește în mod simțitor, totuși în producția totală a regiunii reprezintă o pondere din ce în ce mai mică. Fenomenul se explică prin faptul că între anii 1951 și 1954 în aceste ramuri se confecționau importante cantități de produse în serie, care erau livrate comerțului socialist. Nivelul de trai al oamenilor muncii crescând, le-au crescut și exigențele, ceea ce a avut ca urmare că cererile pentru confecții de îmbrăcăminte și încălțăminte de comandă s-au înmulțit. Pentru a se putea deservi populația cu lucrări de comandă, centrele de deservire au fost dezvoltate în detrimentul celor de serie. În urma acestui fapt producția, deși crește ca volum an de an, scade totuși în totalul regiunii, deoarece în centrele de serie pro-

ductivitatea muncii este mai mare decât în centrele de comandă, unde îmbrăcăminte și încălțăminte se execută după măsură.

Ramura „lemn” bucurându-se de importante resurse materiale pe plan regional s-a dezvoltat în ritm accelerat, ajungând să contribuie la producția regiunii cu 20,39% în 1958, față de 13,25% în 1951.

Ramura „metal” punând în funcțiune investițiile efectuate a produs mai multe bunuri de larg consum și utilaje, necesare cooperativelor meșteșugărești, atingând o producție de 12,07% în 1958, față de 9,27% în 1951, din totalul pe regiune.

Să urmărim acum câteva din realizările obținute la principalele produse executate de cooperativele meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, raportându-le de asemenea la anii de bază 1950 și 1958.

Bunuri de larg consum produse de cooperativele din regiunea Mureș-Autonomă Maghiară prezentate la expoziția organizată la Conferința Uniunii din 1957.

Încălțăminte de piele. În anul 1953 s-a produs o cantitate de 59 mii perechi de ghete, pentru ca în 1955 cantitatea produsă să se dubleze, iar în anul 1958 producția să ajungă la 150 mii perechi, adică cu 150% mai mult. În același timp cooperativele trec la producția de încălțăminte ușoară pentru bărbați, femei și copii (încălțăminte cu talpă nebovină și cu fețe din piele sau textile). Producția lor crește de la 5,6 mii perechi în 1952, la 13 mii perechi în 1955, ajungând la 37 mii în 1955 și la 46,8 mii perechi încălțăminte în anul 1958.

În fața cooperației meșteșugărești s-a pus sarcina de a se dezvolta rețeaua de deservire a populației prin executarea de încălțăminte de comandă

și măsură individuală. Activitatea în acest domeniu a fost lărgită și îmbunătățită permanent. În anul 1955 s-a executat o cantitate de 3.372 perechi încălțăminte de comandă pentru bărbați și femei, în 1957 s-au executat 17.377 perechi, iar în 1958 s-a ajuns la cifra de 29.741 perechi de încălțăminte de comandă.

Mobilă. Preocuparea cooperativelor de a produce mai multă mobilă și crearea condițiilor necesare pentru îndeplinirea acestui obiectiv au făcut ca și în acest domeniu să se obțină realizări importante. Astfel, de exemplu, față de 395 garnituri de camere studio, produse în 1953, în anul 1958 s-a ajuns să se producă 909 garnituri, adică cu 230% mai mult.

Producția mobilei de bucatărie s-a dezvoltat de asemenea în ritm accelerat, datorită profilării unor cooperative care execută numai bucatării. Astfel:

în 1952 se produceau	474 bucătării, indice ...	100%
„ 1953	703 „ „ ...	148%
„ 1955	2623 „ „ ...	553%
„ 1957	3254 „ „ ...	686%
„ 1958	3636 „ „ ...	767%

O atenție deosebită s-a dat producției pentru export în ce privește mobilă și garniturile de butoaie din fag. Cooperativa „Mobilă” din Sf. Gheorghe a devenit producătoare aproape exclusiv pentru mobilier de export, de asemenea o bună parte a capacității de producție a cooperativei „Mobilă fină” (fostă „Steaua Roșie”) din Odorhei este folosită pentru export. Se produc aici dulapuri, mese, toalete și bufete, care au fost mult solicitate și apreciate pe piața internațională. Cooperativa „Ilarghita” din Sincăieni și-a mărit de asemenea capacitatea de producție de garnituri de butoaie export cu 213% în 1958, față de anul 1954.

În cadrul ramurii „metal” s-a pus un accent mai mare pe producția bunurilor de larg consum. Producția articolelor de menaj, din tablă, s-a urcat de la 35 tone în 1953, la peste 106 tone în 1958, iar producția de sobe de gătit și mașini de gătit a ajuns de la 2.454 buc. produse în 1955 la 6.635 buc. în 1958. O dezvoltare mare se dă producției de tacâmuri de aluminiu, produs început a fi fabricat în 1953. În anul 1955 s-au produs 252 mii buc., producție care în anul 1958 a crescut de 4 ori, ajungându-se la 1.125 mii buc. Pentru țărâניה muncitoare s-au produs cantități marite de osii pentru căruțe, ciocane, teci pentru gresii, coase, țesale etc.

Paralel cu sporirea producției bunurilor de larg consum în serie, cooperația meșteșugărească din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară și-a orientat activitatea și înspre deservirea populației, care constituie una din sarcinile ei de bază, dînd mai multă atenție confecționării după comandă și a reparării încălțăminte, îmbrăcăminte etc.

În urma îndrumărilor Partidului și trăgîndu-se învățăminte din succesele și lipsurile existente în domeniul deservirii populației, rețeaua de deservire s-a dezvoltat an de an și lună de lună, iar volumul lucrărilor după comandă a crescut necontenit.

Cel de-al doilea Congres al P.M.R. a pus în fața cooperației meșteșugărești sarcina ca pînă în anul 1960 să mărească volumul deservirii popu-

lației de 2—2,5 ori față de anul 1955. Experiența sovietică a fost de un real folos în îndrumarea activității cooperatorilor din secțiile de deservire a populației. Cu ajutorul cercurilor ARLUS și ASIT, s-au popularizat metodele de lucru sovietice de deservire a populației în condițiuni cât mai bune. Cu mare succes a fost aplicată în 1953 și 1954 metoda sovietică de calificare la locul de muncă, cu ajutorul căreia un mare număr de lucrători și-au însușit cunoștințele profesionale menite a le îmbunătăți și ridica pregătirea lor, garanție a executării în bune condițiuni a lucrărilor solicitate de

Articole de ceramică neagră și mobilier sculptat artistic executate de meșteșugarii cooperativei „Arta populară secuiască” din Miercurea Ciuc.

populație. A fost sprijinită de Uniunea regională organizarea cooperatorilor în brigăzi de bună deservire, numărul cooperatorilor încadrați în ele trecind de 1.000 în anul 1955 și fiind în creștere în anii următori.

Comparînd rețeaua de deservire a populației existentă în unele perioade mai importante, rezultă dezvoltarea pe care a luat-o acest sector în ultimii ani, în Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară⁹⁾ :

Creșterea de centre și de lucrători este relativ mică în anii 1954—1955, față de anul 1953 (107% pentru centre și 109% pentru lucrători), însă s-a accentuat în anii următori, ca urmare a hotărîrii Congresului al II-lea al Cooperăției Meșteșugărești de a se dezvolta sub toate aspectele rețeaua de deservire a populației.

⁹⁾ Centrele mici care au fost comasate în decursul anilor nu au fost cuprinse în această situație.

Nr. crt.	Felul activităților	1953		1955		1958		1959 ¹⁰⁾		1960 ¹¹⁾	
		Nr. centr.	Nr. lucr.	Nr. centr.	Nr. lucr.	Nr. centr.	Nr. lucr.	Nr. centr.	Nr. lucr.	Nr. centr.	Nr. lucr.
A.	Total pe regiune	582	2113	278	2305	397	3214	465	3192	528	3527
1	Centre industriale	192	1688	211	1841	297	2431	353	2498	410	2740
2	Centre neindustriale	66	425	67	464	100	783	112	694	118	787

În cadrul activității de deservire a populației au luat ființă noi și noi activități în afara celor existente, avînd un specific variat de deservire, cum sînt: încălțăminte de comandă și reparații, confecții îmbrăcăminte și lenjerie, boiangerii, mobilier de comandă, lustruit și reparații de mobilă, întreținere de îmbrăcăminte, ceasornicării, reparații de stilouri, închirieri de biciclete, frizerii, fotografii, zugravi, instalații electrice și de apă-gaz-canal, precum și multe alte activități de deservire.

Volumul deservirii, adică încasările în numerar prin executarea acestor lucrări, crește din ce în ce mai mult, ceea ce rezultă din tabelul următor ¹²⁾:

Nr. crt.	Activitatea	Încasări în mii lei				
		1953	1955	1958	1959	1960
	Total general A + B	20 875	27 883	50 855	73 899	89 804
A.	Din activitatea industrială	16 675	23 291	42 702	62 889	69 869
B.	Din activitatea neindustrială	4 200	4 592	8 153	11 010	19 935

Comparînd creșterile arătate în acest tabel constatăm că cea mai mare creștere a volumului de încasări s-a obținut pe baza productivității muncii, prin utilizarea mai rațională a spațiilor de deservire și a timpului de lucru, prin constituirea de echipe și brigăzi, în locul lucrului individual. Astfel, în timp ce numărul de lucrători crește în 1958 cu 39,4% față de cel din anul 1955, încasările cresc cu 82,4% în aceeași perioadă, adică o creștere

¹⁰⁾ În cursul anului 1959 unele unități cooperatiste s-au transformat în întreprinderi industriale de stat și locale.

¹¹⁾ Date preliminare.

¹²⁾ În aceste încasări nu sînt incluse realizările din rețeaua comercială stabilă (magazine de desfacere).

a productivității muncii de 43%. Cea mai mare creștere s-a obținut în sectorul deservirii industriale a populației, în primul rînd în ramura încălțămîntei și a confecțiilor de comandă.

Prestațiuni de servicii neindustriale

În cadrul cooperației meșteșugărești în afară de activitatea de producție și prestațiuni industriale, un loc important îl ocupă și activitatea prestațiunilor serviciilor neindustriale, în care sînt încadrate meserii care deservesc populația cu anumite lucrări: de frizerie, coafură, foto, construcții mici și întreținere de imobile etc.

La 31 decembrie 1958 existau în Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară 3 cooperative avînd numai acest obiect și în același timp secții de prestațiuni neindustriale pe lîngă un număr de 14 cooperative. În anii următori numărul acestui fel de cooperative s-a înmulțit.

Cu excepția construcțiilor și instalațiilor, prestațiunile neindustriale deservesc în marea lor majoritate populația, de aceea îmbunătățirea permanentă a acestei activități este o sarcină importantă a cooperației meșteșugărești. Pînă în anul 1953 inclusiv, în cadrul acestui sector a fost organizată și o cooperativă de hornărit pe regiune, care apoi a trecut la Sfatul popular regional, în cadrul căruia a luat ființă o întreprindere locală de hornărit.

Realizările de prestațiuni neindustriale pentru populație au marcat creșteri importante, atît ca număr mediu de muncitori, cît și ca valoare de deservire.

În tabelul de mai jos redăm volumul realizărilor în anii 1953—1958¹³⁾:

Nr. crt.	Activitatea	Volum realizat în % de creștere	
		1955 1953	1958 1953
I.	Total pe regiune din care :	153	287
1	Frizeri — coafori	116	161
2	Construcții	362	722
3	Fotografi	172	240

Rezultă din aceste date că în anul 1958 toate activitățile au crescut în mod simțitor, atît față de anul 1953, cît și față de anul 1955. Frizerii-coafori prezintă o creștere de 61% față de anul 1953, datorită faptului că numărul cooperatoarelor a crescut, iar pe de altă parte au fost organizate

¹³⁾ În volumul realizat pentru construcții este inclusă și valoarea materialelor date de client, fiind arătată valoarea la preț de deviz, iar la restul activităților sînt redade numai încasările efective.

unități moderne cu utilaje noi și de bună calitate. Lucrările de construcții au luat un avânt deosebit, executându-se lucrări de construcții și instalații pentru populație, instituții și întreprinderi pe scară din ce în ce mai mare, astfel că în anul 1958 volumul încasărilor crește cu peste 7 ori, față de anul 1953.

În activitatea construcțiilor au fost însă și defecțiuni, cauzate de faptul că în lipsa unor tarife accesibile populației, volumul de lucrări, în mare parte, a fost prestat pentru întreprinderi și instituții, populația fiind neglijată. Acest fapt a determinat UCECOM-ul ca în anul 1958 să stabilească un regulament pentru cooperativele și secțiile de construcții¹⁴⁾, care rezolvă problema tarifelor pentru populație, reducându-le la un nivel corespunzător.

Activitatea de fotografiere s-a îmbunătățit și ea în mod simțitor.

În anul 1958 au funcționat următoarele cooperative și secții cu o activitate preponderantă în ramura prestațiilor de servicii neindustriale: „Higiena” din Tg. Mureș și din Sf. Gheorghe pentru frizeri și fotografi și pe de altă parte „Munca colectivă” din Tg. Mureș, „Progresul” din Gheorghieni, „Muncitorul” din Tg. Secuieș și „Construcții mixte” din Sîngeorgiu de Pădure, pentru ramura de construcții.

Activitatea comercială

Cooperația meșteșugărească este o organizație de masă ce are ca scop producția bunurilor de larg consum și prestarea de servicii. Pentru a cunoaște însă cererile populației și gusturile sale și astfel a ști cum să-și întocmească producția, pentru a pune la dispoziția oamenilor muncii noi și noi produse, s-au creat magazine de desfacere, în care sînt expuse spre vânzare produse ale cooperației meșteșugărești.

Producția alimentară (bomboane, patiserie, cofetării) ce aparținea pînă în 1959 cooperației meșteșugărești se desfășura în majoritate prin rețeaua proprie de cofetării și bombonerie.

Numărul de unități de desfacere a fost următorul¹⁵⁾:

Nr. crt.	Felul magazinului	Număr de unități				
		1953	1955	1958	1959 ¹⁶⁾	1960 ¹⁷⁾
I.	Total pe regiune din care:	8	12	18	7	7
	— alimentare	6	8	12	—	—
	— industriale	2	4	6	7	7

¹⁴⁾ Regulament de organizarea și funcționarea cooperativelor meșteșugărești din ramura construcții, instalații și materiale de construcție și instrucțiunile de aplicare, Buc., 1958.

¹⁵⁾ În numărul unităților de desfacere nu sînt trecute cele 4 chioșcuri de produse industriale, înființate în 1959.

¹⁶⁾ În cursul anului 1959 unitățile cooperatiste alimentare s-au transformat în întreprinderi industriale de stat.

¹⁷⁾ Date preliminare.

Pentru a deservi clienții în condițiile cele mai bune, unitățile au fost renovate și înfrumusețate. Astăzi ele sînt aspectuoase și aprovizionate cu un mare număr de produse, ceea ce a făcut ca volumul de desfacere să crească în proporție din ce în ce mai mare :

Nr. crt.	Felul magazinelor	Încasări în mil lei				
		1953	1955	1958	1959 ¹⁸⁾	1960 ¹⁹⁾
I.	Total pe regiune	3 011	9 883	15 868	10 408	15 287
	— alimentare	2 001	3 069	3 500	—	—
	— industriale	1 010	6 814	12 368	10 408	15 287

În anul 1954 s-a înființat un magazin pe lângă U.R.C.M. din Tg. Mureș, care a contribuit în mare măsură la creșterea volumului de desfacere în proporția arătată. În același timp magazinul de desfacere al cooperativei „Hărnicia” din Sf. Gheorghe, datorită unei bune aprovizionări cu încălțăminte, a realizat în anul 1958 un volum de încasări de 4 ori mai mare față de anul 1953, iar în anii următori volumul de încasări a crescut și mai mult.

Activitatea cultural-educativă a cooperativelor meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară

În trecut, regimul burghezo-moșieresc avea tot interesul să mențină în ignoranță masele, acesta fiind unul din mijloacele de întărire a dominației de clasă a exploatatorilor. Miile de talente nu erau stimulate sub nici o formă, micii meseriași erau exploatați în tot chipul, așa că nici nu putea fi vorba de o activitate organizată pe linie cultural-educativă.

Eliberarea patriei noastre și cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare a deschis orizonturi largi în toate domeniile vieții, printre care și în activitatea culturală de masă. Asigurarea dreptului la cultură a maseilor, transformarea științei, culturii și artelor în bunuri ale întregului popor, este o necesitate, deoarece numai astfel se poate forma omul nou, constructor activ și conștient al socialismului.

Statutul cooperației meșteșugărești privește munca cultural-educativă ca o sarcină deosebit de importantă și precizează că scopul cooperației meșteșugărești nu este numai acela al producției în comun, ci și al îmbunătățirii nivelului cultural al membrilor cooperatori și al educării lor patriotice.

Statutul modificat al cooperației meșteșugărești stabilește la punctul 32 următoarele sarcini : „vor trebui organizate cît mai multe manifestări

¹⁸⁾ Vezi nota 16.

¹⁹⁾ Vezi nota 17.

culturale de popularizare a științei și tehnicii noi, cât mai multe conferințe și recenzii. Trebuie mărit numărul bibliotecilor și înzestrate cu cât mai multe cărți tehnice și literare. Este necesară mărirea numărului formațiilor artistice de amatori, echipe de dansuri, coruri, orchestre populare, cu participarea cât mai largă a cooperatorilor și membrilor lor de familie²⁰⁾.

În urma acestor directive, activitatea culturală a cooperativelor meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară s-a îmbunătățit an de an, lărgindu-se cu noi și noi forme și avînd participanți din ce în ce mai mulți.

În anul 1953 erau numai 3 cluburi, care aveau o activitate sporadică. Numărul lor a crescut din ce în ce mai mult, ajungându-se ca în 1958 să funcționeze 10 cluburi, dintre care 3 în orașul Tg. Mureș, iar restul în celelalte centre ale regiunii. Cine a trecut pe la cooperativa „Ciocanul” din Tg. Mureș nu a putut să nu admire impunătoarea construcție a clubului, de dată recentă, cu o capacitate de peste 400 locuri, cu scenă pentru teatru, cu instalații de lumină etc²¹⁾. Puține teatre orașenești din timpul regimului burghezo-moșieresc s-ar fi putut compara cu acest club.

Cluburile funcționează în condiții bune și în orașele mici ca de exemplu în Tg. Secuiesc la cooperativa „Sportind” sau în Cristuru Secuiesc, la cooperativa „Străduința”.

În anii trecuți corurile erau formate la fiecare cooperativă în parte, ceea ce a făcut ca ele să fie mai slabe, să desfășoare o activitate nu prea satisfăcătoare. Pentru întărirea lor și pentru a se putea instrui mai bine membrii participanți, s-a luat măsura de a se unifica corurile cooperativeelor formîndu-se coruri mixte ale cooperativeelor din același oraș. În anul 1958 existau în regiune 6 coruri puternice cu circa 530 de coriști. Corul cooperativeelor din Tg. Mureș este considerat fruntaș pe regiune pentru măiestria sa interpretativă. Acest cor a prezentat programe alese, de cîntece, în Palatul Cultural din Tg. Mureș unde s-a bucurat de admirația ascultătorilor. Un cor de asemenea bine pregătit este cel al cooperativeelor din orașul Reghin, în care peste 70% din coriști fac parte din cooperativa „Solidaritatea”.

Cîntecele populare romîne și maghiare sînt interpretate cu multă caldura de soliștii amatori ai cooperativeelor din regiune. Ele s-au bucurat de succes deosebit chiar și în alte regiuni. La concursul cultural-artistice ce a avut loc la București, organizat de UCECOM în anul 1958, solista Mátyás Iudit de la cooperativa „Unitatea” din Tg. Mureș a fost clasată pe locul I pe țară, iar Kovács Zsoka de la cooperativa „Textila Mureș” a fost clasată pe locul II.

Dansurile populare romînești și secuiești sînt și ele una din bogățiile artistice cu care se mîndresc cooperatorii din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară. Executarea cu multă vioiciune a dansurilor maghiare de către echipa de dansuri a cooperativei „Lacul Roșu” din Gheorghieni i-a adus acesteia premiul II pe țară, iar echipei „Croitorul” din Odorhei premiul III, cu ocazia aceluiași concurs organizat de UCECOM. Mult apreciată este de

²⁰⁾ „Viața cooperativei meșteșugărești”, din 24 martie 1956.

²¹⁾ În cursul anului 1959 cooperativa „Ciocanul” s-a transformat în întreprinderea de stat „Secera și Ciocanul”.

asemenea echipa de dansuri românești a cooperativei „Solidaritatea” din Reghin.

Echipele de teatru și brigăzile de agitație sînt și ele forme ale mișcării artistice, care au obținut rezultate foarte bune. Astfel brigada de agitație a cooperativei „Metalul” din Tg. Mureș a obținut premiul II pe țară în cadrul UCECOM-ului, iar cea a cooperativei „Ciocanul”, locul III pe regiune, pentru felul instructiv în care prezintă programele lor.

În cadrul manifestărilor culturale ce au avut loc cu ocazia celui de-al IV-lea Festival al Tineretului, de la București, formațiile artistice ale Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară au obținut rezultate frumoase fiind evidențiate.

Echipele artistice în afară de programele pe care le dau pentru membrii cooperativelor meșteșugărești și familiile lor, își aduc contribuția și la acțiunile în legătură cu transformarea socialistă a agriculturii. Astfel echipele culturale ale cooperativelor „Textila Ciuc” din Miercurea Ciuc, „Lacul Roșu” din Gheorghieni, „Muncitorul” din Tg. Secuiesc și multe altele au dat programe artistice la sate cu prilejul întemeierii de întovășiri agricole.

Cartea este un bun tovarăș al omului de tip nou, de aceea cooperativele meșteșugărești au căutat și au realizat și în acest domeniu progrese mari. În anii 1949—1952 existau biblioteci numai în cîteva cooperative, dar și acestea erau mici și fără un conținut bogat tehnico-literar. La sfîrșitul anului 1958, numărul cărților a crescut la 31.524 volume, existînd în acest timp un număr de 5 biblioteci centrale la Tg. Mureș, Miercurea Ciuc, Odorhei, Sf. Gheorghe și Reghin.

Numărul cititorilor meșteșugari a crescut foarte mult datorită muncii depuse de bibliotecari, o contribuție importantă avînd în această acțiune bibliotecile mobile ale cooperativelor. În cursul anului 1958 au fost citite peste 17.000 volume de cărți, numărul cititorilor ridicîndu-se la 4.932, adică aproape jumătate din numărul membrilor cooperatori.

Munca culturală a cooperativelor din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară este în dezvoltare continuă, activității culturale depunînd eforturi pentru însușirea metodelor celor mai potrivite, atît pentru mobilizarea cooperatorilor în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin, cît și pentru ca ei să devină luptători hotărîți pentru întărirea scumpei noastre Patrii și pentru apărarea cauzei păcii.

Activitatea de cultură fizică și sport

Sportul a căpătat un caracter de masă și a devenit un mijloc important pentru educarea oamenilor muncii. Practicînd sportul, în diversele lui discipline, masele de lucrători se călesc fizic și moral în vederea obținerii de noi succese în muncă, prin ridicarea productivității ei. Sportul ca activitate organizată în cadrul cooperației meșteșugărești își are începuturile în anul 1951, cînd în urma dezvoltării luate de cooperative a fost nevoie de înființarea unei asociații sportive, care să se ocupe de cooperatori. Atunci s-a înființat Asociația Sportivă „Voința” în care au intrat colectivele constituite în cadrul cooperativelor.

Mergînd pe drumul înlăptuirii sarcinilor trasate prin hotărîrea Biroului Politic al C. C. al P.M.R. din 1957, cu privire la reorganizarea mişcării de cultură fizică şi sport, s-au întreprins acţiuni menite a contribui la consolidarea bazei organizatorice, la dezvoltarea neconţinută a activităţii sportive de masă şi la ridicarea nivelului educativ al tineretului. În anul 1958, cu conducerea activităţii sportive din cadrul cooperăţiei meşteşugăreşti, a fost însărcinat Oficiul de cultură fizică şi sport din UCECOM.

În Regiunea Mureş-Autonomă Maghiară numărul participanţilor la mişcarea sportivă a crescut an de an. Numărul sportivilor a crescut de la 3.506 în 1954, la 8073 în 1958, adică marea majoritate a cooperatorilor sînt participanţi sau susţinători ai mişcării sportive. Activitatea sportivă se datoreşte în special sportului de masă practicat în cadrul cooperăţiei, ca de exemplu: campionatul UCECOM, de la faza pe asociaţie pînă la finală, spartachiada de vară şi iarnă, crosurile „Să întîmpinăm 1 Mai“, „7 Noiembrie“ etc. În ce priveşte sportul de masă, Regiunea Mureş-Autonomă Maghiară deţine drapelul de organizaţie fruntaşă decernat de U.T.M.

Din sportul de masă a ieşit sportul de performanţă, echipele campioane ale ţării, care au reprezentat cu cinste culorile ţării peste hotare. Astăzi există clubul sportiv „Voinţa“ în Tg. Mureş, care se ocupă cu sportul de performanţă şi un număr de 14 colective constituite pentru una sau mai multe cooperative, care se ocupă cu sportul de masă.

Vom arăta cîteva din cele mai caracteristice aspecte ale culturii fizice şi sportului de la cooperativele meşteşugăreşti din regiunea de care ne ocupăm.

Baze sportive. În 6 oraşe ale regiunii sînt puse la dispoziţia lucrătorilor din cooperăţie baze sportive proprii, construite prin muncă voluntară şi fonduri ale cooperăţiei meşteşugăreşti. În Tg. Mureş s-a construit în anul 1954 un semicomplex care are: 4 terenuri de volei, 2 terenuri de baschet, pistă pentru gimnastică care iarna se poate transforma în patinoar şi o serie de clădiri. Acest semicomplex are de asemenea instalaţii pentru baie şi dormitoare pentru adăpostirea sportivilor veniţi la competiţii din alte localităţi.

La Miercurea Ciuc s-a construit o sală culturală, care mai are o arenă de popice şi alta de tenis de masă. Tot acolo se află şi o bază sportivă cu terenuri de tenis de cîmp, volei şi baschet. Celelalte baze sportive sînt: la Reghin pentru volei şi baschet, în Gheorghieni pentru volei, în Sf. Gheorghe pentru popice şi la Odorhei o trambulină pentru schi şi o popicărie cu două piste. De asemenea la Cristurul Secuiesc s-a construit o frumoasă popicărie cu două piste.

Aceste baze sportive proprii, cît şi cele puse la dispoziţie de organele locale ale U.C.F.S.-ului, au dat posibilitatea cooperativelor de a desfăşura o bogată activitate sportivă.

Discipline sportive. Amintim aici cele 6 echipe de hokei pe gheaţă (din care 3 de juniori) cu aproximativ 80 de jucători. Echipa de hokei a colectivului „Voinţa“ din Miercurea Ciuc, compusă din tineri jucători, a devenit în anul 1959/1960 campioană pe ţară, iar cu un an mai înainte s-a plasat pe locul II. Un număr de 5 jucători din această echipă sînt selecţionaţi în

lotul R.P.R. Echipa de juniori este de asemenea o echipă de mari perspective.

La sportul cu schiuri participă peste 200 de sportivi, dintre care cooperatorul Peterfi Tiberiu din Odorhei a fost declarat, pentru bunele rezultate obținute, campion R.P.R. la sărituri speciale, pe anul 1959.

Fotbalul este un sport care se bucură de o mare popularitate în rândul cooperativelor. În regiune există 18 echipe de fotbal, din care o echipă și anume „Voința” din Tg. Mureș a intrat în anul 1960 în divizia B, iar alte 5 echipe participă la campionatul regional.

La basket cooperativele meșteșugărești au 3 echipe: una de fete din Tg. Mureș, care de mai mulți ani își deține locul în categoria A, și una de băieți, tot din Tg. Mureș, care a fost în categoria B și în prezent luptă în campionatul R.P.R. de calificare. Echipa feminină de junioare din Gheorghieni a fost campioana R.P.R. în anii 1957 și 1958.

Echipa de hokei pe iarbă a cooperativelor din Gheorghieni (feminină) a deținut campionatul în anul 1958. Din cadrul cooperativelor meșteșugărești din regiune au fost declarați, în anul 1958, 3 maestri ai sportului, printre care Ballo Francisc, la lupte, care a fost de repetate ori campion R.P.R., fiind clasat pe locul II cu ocazia Festivalului Mondial al Tinerețului pentru Pace și Prietenie de la Moscova. Menționăm pe Hatházi Carol, devenit în 1960 maestru al sportului la lupte, de asemenea pe Rusu Codreanu (junior), care împreună cu atleții Hatházi C. și Ballo Fr. sînt campioni R.P.R. la lupte.

În sfîrșit se mai practică și alte sporturi, cu rezultate foarte valoroase, ca gimnastica, unde locul II pe țară este ocupat de echipa feminină a cooperativelor din Gheorghieni, polo pe apă, natație, șah, tenis și altele. La canotaj campioana R.P.R. pe anul 1960 este cooperatoarea Szekely Margareta, care a participat și la olimpiada de la Roma, clasîndu-se pe locul VI.

Ținînd seama de succesele obținute pînă în prezent pe linia sportului din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, preocuparea pentru viitor a activiștilor care se ocupă cu sportul se îndreaptă în direcția ridicării măiestriei sportive a membrilor colectivelor „Voința”, care, cu forțe împrăspătate prin întrecerile sportive, să dobîndească noi succese pe tărîmul producției.

Directivele celui de-al III-lea Congres al P.M.R. stabilesc pentru cooperativele meșteșugărești sarcina de a-și îmbunătăți în mod continuu activitatea și de a se îndrepta în mod deosebit spre prestările de servicii pentru populație. De asemenea cooperației meșteșugărești îi mai revine sarcina de a produce articole de artă populară și artizanat destinate atît pieței interne cit și externe.

Plecînd de la acestea și avînd în vedere măsurile luate în 1959 pentru transformarea unor unități de serie în întreprinderi de stat, cooperației meșteșugărești îi revine în viitor sarcina de a se dezvolta numai în domeniul deservirii populației și a producției de artă populară; în acest scop trebuie luate cele mai indicate măsuri, astfel ca numărul de cooperatori ce mai lucrează în producția de serie să fie trecuți în atelierele meșteșugărești de deservire cu comenzi și reparații.

Primii pași au și fost făcuți; astfel un număr de aproximativ 70 de cooperatori, care au produs confecții în serie mare, la cooperativa „Progresul” din Reghin, au fost organizați în ateliere producătoare de confecții în serie mică pentru mediul rural. De asemenea mai mulți pantofari cooperatori au fost trecuți din centrele de producție în serie, în unități de comandă pentru populație.

În cadrul cooperăției meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară sînt peste 120 de cooperatori tîmplari, care prea puțin execută produse de comandă directă populației. În același timp populația solicită anumite piese de mobilă după gustul său, cereri care nu sînt satisfăcute. Cooperăției meșteșugărești, conform Directivelor Congresului, îi revine sarcina de a renunța la producția de serie, care în întreprinderile de stat se realizează la o productivitate mai mare și cu un preț de cost mai redus și de a trece neîntîrziat la înființarea de centre de comandă, în care să se ocupe cu satisfacerea cerințelor populației.

În stațiunile balneo-climatice, numeroase în regiune, oamenii muncii solicită multe servicii (foto, comenzi și reparații de confecții etc.), care nu sînt satisfăcute în limita necesarului. Cooperăția meșteșugărească trebuie să dea atenția cuvenită acestor fapte și să elimine particularii care în multe cazuri caută să speculeze pe cei veniți la odihnă.

Realizările obținute de cooperativele meșteșugărești din Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară în primele 9 luni ale anului 1960 ne dovedesc că conducerile cooperativeelor îndeplinesc cu succes Directivele Congresului și că ele sînt pe drumul cel bun. Astfel producția globală a cooperativeelor a fost realizată în proporție de 109,4%, crescînd față de aceeași perioadă a anului trecut cu 28%²²⁾.

S-au făcut de asemenea însemnate investiții în valoare de 3,4 milioane lei, din care 1,1 milioane s-au cheltuit pentru utilaje. În anul 1960 s-au terminat și dat în folosință complexele de deservire a populației din Tușnad-Băi și Sovata-Băi, de asemenea s-au făcut importante amenajări de ateliere, ca de exemplu la Odorhei, Miercurea-Niraj etc.

Cooperativa „Textila-Mureș” din Tg. Mureș, datorită înmulțirii și îmbunătățirii sortimentelor, cît și unei mai bune deserviri a reușit a-și depăși sarcinile de plan pînă la 1 octombrie 1960 cu 14,3% față de aceeași perioadă a anului trecut.

La Reghin, cooperativa „Progresul” și-a intensificat în mod deosebit activitatea de deservire ca și producția de serie mică pentru nevoile sătenilor, fapte care au făcut să-și depășească sarcinile de plan cu 12,6% față de anul trecut.

Cooperativa invalizilor „Mureșul” din Tg. Mureș și-a îndeplinit cu succes planul anual la data de 15 decembrie 1960, realizînd în același timp 100.000 lei economii la prețul de cost și un beneficiu de 210.000 lei peste plan²³⁾.

Depășiri de plan s-au făcut și la alte numeroase cooperative, cum sînt: cooperativa „Nirajul” din Miercurea-Niraj, „Construcții mixte” din Sîngeorgiu de pădure etc.

²²⁾ „Steaua Roșie” din Tg. Mureș, nr. 859 din 9 noiembrie 1960.

²³⁾ Ibidem, nr. 871 din 21 decembrie 1960.

Aceste succese se datoresc și faptului că în 1960 numărul cooperatorilor a crescut cu încă 256 de meșteșugari, iar centrele de deservire s-au înmulțit cu 73 de unități.

Pentru a face față sarcinilor pe anul 1961, care prevăd o sporire a producției cu 18,5% față de 1960, cooperativele meșteșugărești au sarcina să dea o atenție foarte mare pregătirii profesionale a cooperatorilor, specializării și perfecționării lor.

Posibilitățile de dezvoltare a activității de deservire a populației, precum și a producției de serie mică din cadrul cooperației meșteșugărești sînt multe și variate, iar conducerea cooperativelor, plecînd de la indicațiile Congresului al III-lea al P.M.R., trebuie să uzeze de toate mijloacele și posibilitățile locale, pentru a servi multilateral necesitățile crescînde ale populației, ca urmare a creșterii nivelului de trai al poporului muncitor.

Munca de organizare și prelucrare a arhivelor U.R.C.M. va da posibilitatea studierii aprofundate a unui sector din economia națională care participă cu succes, sub conducerea P.M.R., la construirea socialismului.

ARHIVELE STATULUI DIN REGIUNEA CLUJ, ÎN SLUJBA ȘTIINȚEI ȘI CULTURII

I. MĂRCUȘ

Pe linia marilor transformări revoluționare petrecute în patria noastră în anii regimului de democrație populară, când eroica clasă muncitoare, țărănimea muncitoare și intelectualitatea legată de popor, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român, eliberate de sub jugul exploatării burghezo-moșieresti, au pornit cu avânt la construirea unei vieți noi, Arhivele Statului — puse în trecut în slujba burgheziei și moșierimii — au fost transformate radical într-o instituție nouă, cu largi posibilități de muncă pentru administrarea, prelucrarea tehnico-științifică și folosirea multilaterală a materialelor documentare, bunuri ale întregului popor muncitor, puse în slujba construirii socialismului.

Eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist a creat perspective nebanuite de dezvoltare în toate domeniile de activitate. Arhivele Statului, ca instituție de tip nou, încadrate în frontul revoluției culturale, au primit o nouă orientare, având un domeniu vast de activitate. Așezate pe principii noi, după modelul arhivisticii celei mai înaintate, arhivistica sovietică, având *la bază proprietatea obștească* asupra materialelor documentare, organizând evidența centralizată a arhivelor și punerea lor în slujba intereselor poporului spre a fi întrebuințate multilateral în dezvoltarea științei, culturii și tehnicii, Arhivelor Statului din țara noastră li s-a acordat de către partid un sprijin accentuat și mereu sporit, pentru a putea răspunde sarcinilor ce le revin în măreața operă de construire a socialismului.

În regiunea Cluj, ca și în alte regiuni de altfel, arhivele dezorganizate, păstrate în condiții improprii, amenințate cu distrugerea, ne-au fost lăsate ca tristă moștenire a trecutului de către fostele clase stăpânitoare.

În anii regimului burghezo-moșieresc, Arhivele Statului din Cluj, înființate pentru organizarea materialului documentar creat pe întreg teritoriul Transilvaniei, lipsite de sprijin material, fără dotarea necesară preluării și păstrării materialelor, cu spațiu de depozitare insuficient și necorespunzător, cu personal redus și slab retribuit, nu puteau efectua nici o muncă eficientă de îndrumare și control pe linie arhivistică, la deținători, așa încât

Filiala Arhivelor Statului Bistrița înființată în anii regimului de democrație populară.

însemnate cantități de materiale arhivistice, dacă nu s-au distrus la instituții, din cauza proastelor condiții de păstrare, nu o dată și nu din cele mai puțin însemnate au fost predate ca maculatură, fără o prealabilă selecționare pe bază de criterii științifice și fără știrea Arhivelor Statului.

Regimul burghezo-moșieresc, interesat nu în păstrarea, ci chiar în distrugerea unor materiale documentare, nu a asigurat nici cel puțin o bază materială de funcționare și în primul rînd un local — ani în șir au avut un simplu sediu — Arhivelor Statului din Cluj. În astfel de condiții, tributare concepției despre lume a burgheziei, Arhivele Statului din Cluj nu puteau răspunde scopului pentru care fuseseră înființate: concentrarea fondurilor arhivistice de pe teritoriu în scopul salvării și punerii lor în valoare prin cercetări științifice.

Controlul și organizarea muncii în exterior, la unitățile deținătoare, nu au dat rezultate practice. Efectiv, ceea ce s-a putut face, au fost o serie de îndrumări scrise trimise instituțiilor, care la urma urmei au rămas literă moartă.

Din cauza spațiului mult prea restrâns, concentrarea fondurilor nu s-a făcut după un plan sistematic. A trebuit să se țină seamă, în primul rând, de posibilitățile de preluare.

Arhivele din Năsăud, înființate în 1937, din inițiativa oitorva cărturari localnici înaintați, ce și-au strâns la un loc propriile lor colecții — care au constituit și primele depuneri — inițial au avut numai misiunea de a salva arhivele locale.

Marile transformări revoluționare care au avut loc în patria noastră după 23 August 1944 s-au reflectat și în viața Arhivelor Statului.

Partidul Muncitoresc Român, înfăptuind revoluția culturală în cadrul marelui program de construire a socialismului, a acordat, în cadrul transformărilor culturale, o înțelegere deplină activității de păstrare și folosire a materialului documentar, punându-l în slujba intereselor poporului muncitor.

În regimul nostru democrat-popular, pe baza indicațiilor partidului, numai în regiunea Cluj s-au pus bazele la încă 5 unități ale Arhivelor Statului. Fiind astfel mărită rețeaua arhivistică, în lumina concepției marxist-leniniste asupra importanței arhivelor, a putut fi cuprinsă întreaga regiune în munca de îndrumare și control pe linie arhivistică. Înființarea noilor unități ale Arhivelor Statului, în localitățile foste sedii ale Prefecturilor de județe, s-a făcut pe temeiul unui plan judicios. Cantitatea și importanța materialelor existente în localitățile respective, inclusiv raioanele pe care le au în supraveghere, contribuie ca bază documentară la rezolvarea unor probleme legate de dezvoltarea economică și culturală a regiunii Cluj.

Arhiviștii, îndrumând și supraveghind munca de arhivă la toate unitățile deținătoare, sînt într-o permanentă legătură cu instituțiile, pentru a observa și îndruma îndeaproape desfășurarea procesului de organizare a arhivelor. Pe lângă cele două unități ale Arhivelor Statului amintite mai înainte, în anii de după eliberare și-au început funcționarea următoarele cinci: Filiala din Aiud, înființată în 1955, Bistrița în 1953, Dej în 1956, Turda în 1955 și Zalău în 1953. Fiecare din acestea controlează și supraveghează munca în raioanele respective.

Astfel s-a creat posibilitatea reală de a cuprinde munca pe linie de arhivă la toate unitățile din cuprinsul regiunii. Înființarea noilor unități, cu sarcinile ce le revin în muncă, este un indiciu pentru noua orientare dată de partid asupra valorii materialelor de arhivă și a grijii permanente pe care acesta o acordă problemelor științei și culturii. Cît de necesară a fost înființarea acestora, în afară de alte considerente, rezultă cu prisosință dacă ne gîndim doar la cantitatea de materiale create de instituții, întreprinderi și organizații și aflate asupra lor. Numai în orașele regiunii Cluj se află o cantitate de peste 85.909 ml de arhivă în afară de fondurile depuse la Arhivele Statului și în afară de arhivele unităților din afara orașelor. Munca de arhivă în această cantitate de materiale trebuie îndrumată îndeaproape și supravegheată continuu. Făcînd o comparație cu sta-

rea în care se aflau Arhivele Statului înainte de eliberarea patriei noastre, ușor putem trage concluzia în privința posibilităților largi de muncă ce li s-au creat în regimul nostru democrat-popular.

Cu sprijinul organelor de partid, filialelor nou înființate le-au fost puse la dispoziție localuri sănatoase ca o condiție de bază a funcționării lor și pentru a-și putea începe neîntârziat munca de concentrare a fondurilor în depozitele proprii. Astfel, s-au făcut următoarele preluări: Filiala din Aiud 30 de fonduri, cea din Bistrița — 22, Dej — 25, Turda — 21 și Zalău — 10.

Pentru sprijinul material pe care Arhivele Statului l-au primit continuu, cit și pentru prețuirea materialelor arhivistice în regimul nostru democrat-popular, este deosebit de semnificativ să arătăm creșterile făcute în această perioadă de timp. Prezentăm în acest scop o situație comparativă. Arhivele Statului din Cluj, înainte de eliberare, aveau preluate în depozitele proprii un număr de 29 fonduri. Concentrarea acestora nu s-a făcut după criterii științifice, din simplul motiv că lipsa de spațiu nu permitea preluarea de fonduri mari și în întregime, chiar respectând limita de vechime de 30 de ani prevăzută în vechea legislație. Pe de altă parte, potrivit concepției istoriografiei burgheze în slujba căreia se aflau atunci arhivele, accentul de greutate în cercetările istorice gravita spre materialele vechi, nu spre cele de istorie modernă și contemporană, cu atât mai puțin spre arhivele create de întreprinderi, unde principiul proprietății private asupra arhivelor nu putea fi atins prin amestecul și controlul Arhivelor Statului. Lipsa spațiului și lipsa sprijinului material au pus Arhivele Statului în situația de a prelua fondurile la împlinire și de multe ori fragmentate. Arhivele Statului din Năsăud numărau în depozitele lor, înainte de eliberare, 43 de fonduri. În anii regimului de democrație populară, cu noile preluări, numărul fondurilor crește la Cluj la 647, iar cel de la Năsăud la 146. Deci numai la aceste două unități ale Arhivelor Statului se preiau 721 fonduri noi. Aceasta înseamnă că, față de situația anterioară, când în depozitele celor două unități ale Arhivelor Statului se aflau depuse abia 72 de fonduri, numărul acestora a crescut cu peste 1000%. Dacă le adăugăm și pe cele preluate de noile unități create în anii regimului de democrație populară, înseamnă că în răstimpul de 16 ani s-au preluat 823 fonduri noi, ceea ce reprezintă o creștere de peste 1150%.

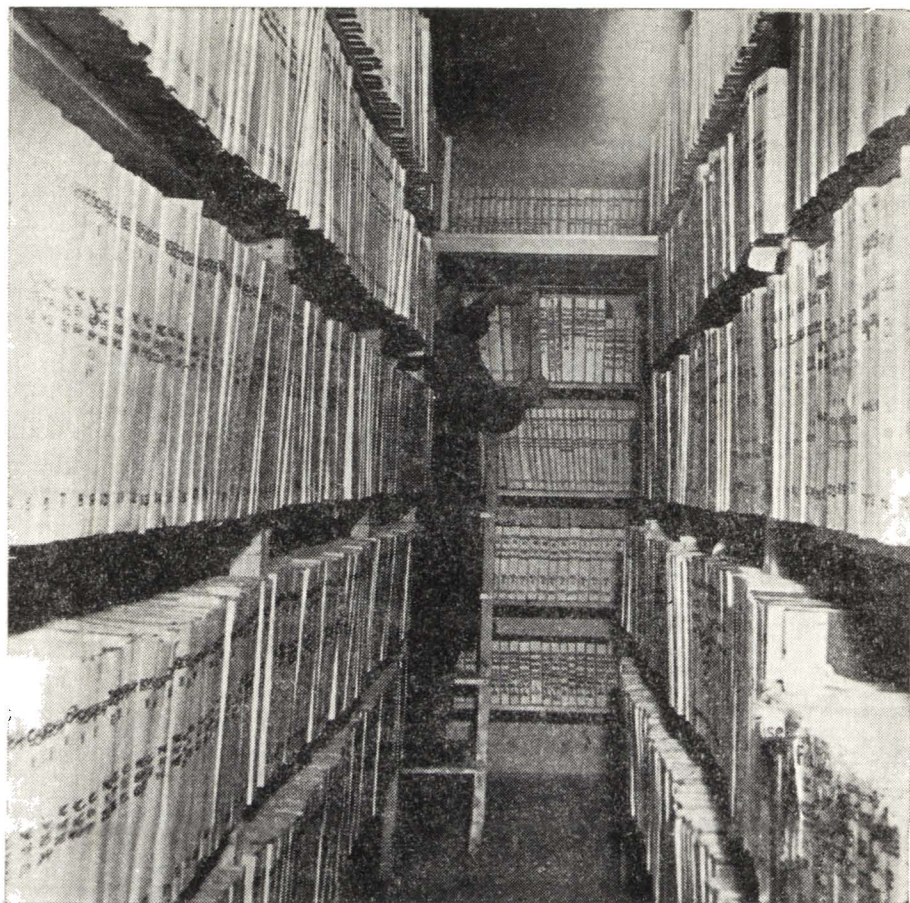
În ceea ce privește cantitatea materialelor preluate, înainte de eliberare se cifra la 2446 ml, pentru ca azi să se ridice la 7236 ml. S-a preluat deci încă o cantitate de 4790 ml. Sub aspectul cantității, fondurile au crescut cu 195,82%.

Concentrarea noilor materiale în depozitele Arhivelor Statului s-a făcut cu respectarea principiului teritorialității, atenția îndreptându-se cu precădere asupra celor mai expuse din cauza condițiilor neprielnice de păstrare la creator, cele care prezentau o importanță deosebită din punct de vedere documentar sau care erau cerute pentru a fi studiate de diferite colective ale institutelor de cercetări.

Ca un fapt nou, trebuie să precizăm că la preluarea materialelor s-a ținut seamă de criteriul de valoare a fondurilor, respectând, în același timp,

integritatea lor. Acțiunea dăunătoare din trecut, de a prelua fonduri fragmentate, a încetat.

Avînd în vedere că activitatea arhivistică nu poate fi ruptă de alte sectoare de muncă științifică, Arhivele Statului au ținut seamă și de planu-

Arhiva Întreprinderii „Electromontaj” din Cluj.

rile de muncă ale acestora și nu o dată au primit chiar ajutor material la preluarea și transportul în depozite a unor materiale. Astfel, de exemplu, în 1949 ele au primit ajutor de la Institutul de Istorie din Cluj în aducerea și depozitarea la Cluj a unor importante fonduri de pe teritoriu.

Paralel cu preluarea noilor fonduri în depozitele Arhivelor Statului, cu organizarea lor, cu întocmirea de instrumente de orientare și punerea materialelor la dispoziția cercetătorilor, partidul a pus la îndemîna arhiviști-

lor toate mijloacele în vederea acțiunii de popularizare a Arhivelor spre a trezi interesul pentru valoarea lor practică și documentară.

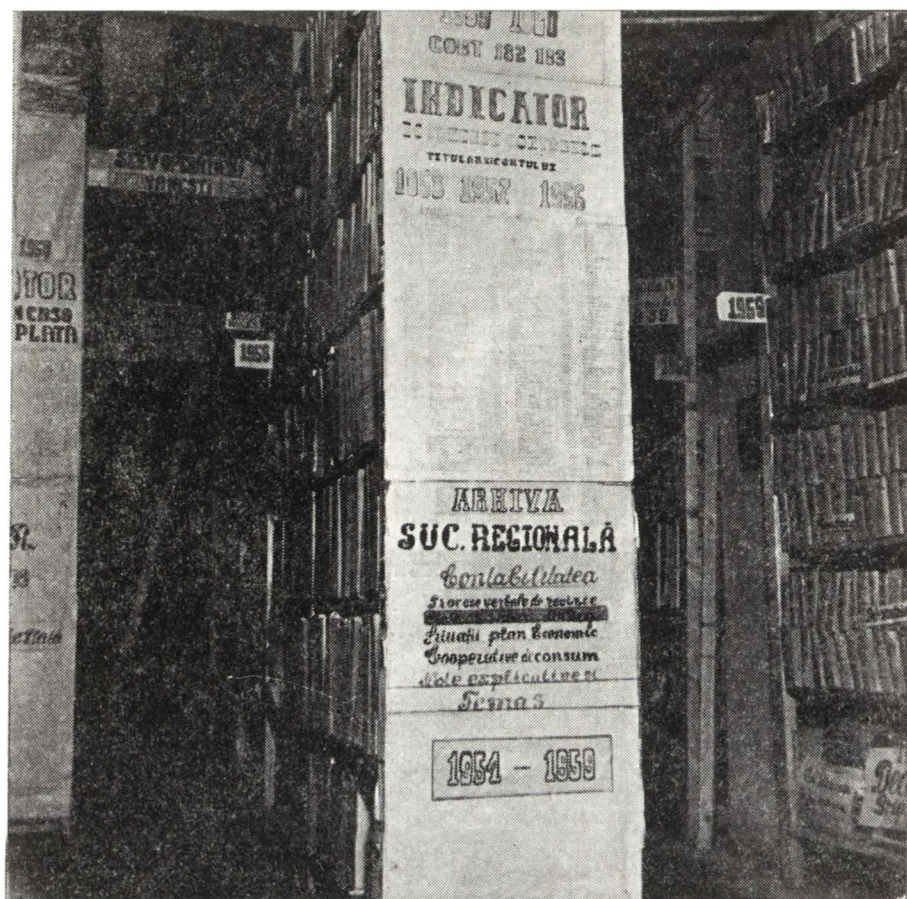
Totodată, trebuia fundamental schimbată situația din trecut atît în ceea ce privește starea arhivelor la deținători, creîndu-se neîntîrziat condiții

Aspect din depozitul de arhivă al Uzinelor „János Herbák” din Cluj.

potrivite de păstrare a acestora, cît și începerea ordonării, inventarierii și expertizării materialelor arhivistice, arhiviștii îndrumînd munca și veghind la aplicarea noii legislații arhivistice. Noua orientare în muncă și noua concepție asupra arhivelor și rolului lor în dezvoltarea științei, culturii și economiei naționale, date de partid, a constituit firul călăuzitor și în îndrumarea activității la instituții și întreprinderi pe linie arhivistică. Așa cum nici nu se puteau gîndi măcar în trecut, lucrătorii din arhive au controlat fiecare arhivă în parte, cerceînd localitate de localitate, au lămurit, au îndrumat și au supravegheat munca.

Pe baza informațiilor culese de arhiviști cu prilejul controalelor, arhivele instituțiilor și întreprinderilor au fost prinse într-o evidență centralizată, păstrată la Serviciul regional al Arhivelor, în care sînt consemnate date privind instituția creatoare de arhivă și locul ei în sistemul administra-

Detaliu din arhiva Băncii de Stat R.P.R. din Cluj.

tiv, apoi cantitatea și anii extremi ai arhivei, componenta ei, starea, limba în care sînt scrise materialele. Cu ajutorul ei se pot da relații prețioase oamenilor muncii și cercetătorilor.

Dacă Arhivele Statului, în trecut, nu au putut cunoaște bogăția materialelor de pe teritoriu, noua orientare în muncă dată de partid a dus la crearea sistemului evidenței centralizate care asigură folosirea multilaterală a documentelor.

Îndrumarea și controlul repetat al arhiviștilor, instrucțiile făcute și în primul rînd ajutorul și îndrumările date de organele locale de partid și

de stat, în această muncă, au determinat o schimbare de atitudine în privința arhivelor, concretizată în începerea unei susținute acțiuni de a asigura arhivelor locuri mai potrivite de păstrare, ordonare, inventariere și expertizare. De exemplu, Sfatul popular regional Cluj, sprijinind această muncă, a publicat în Buletinul său oficial diferite dispoziții elaborate de Direcția Generală a Arhivelor privind ordonarea materialelor arhivistice și expertiza-

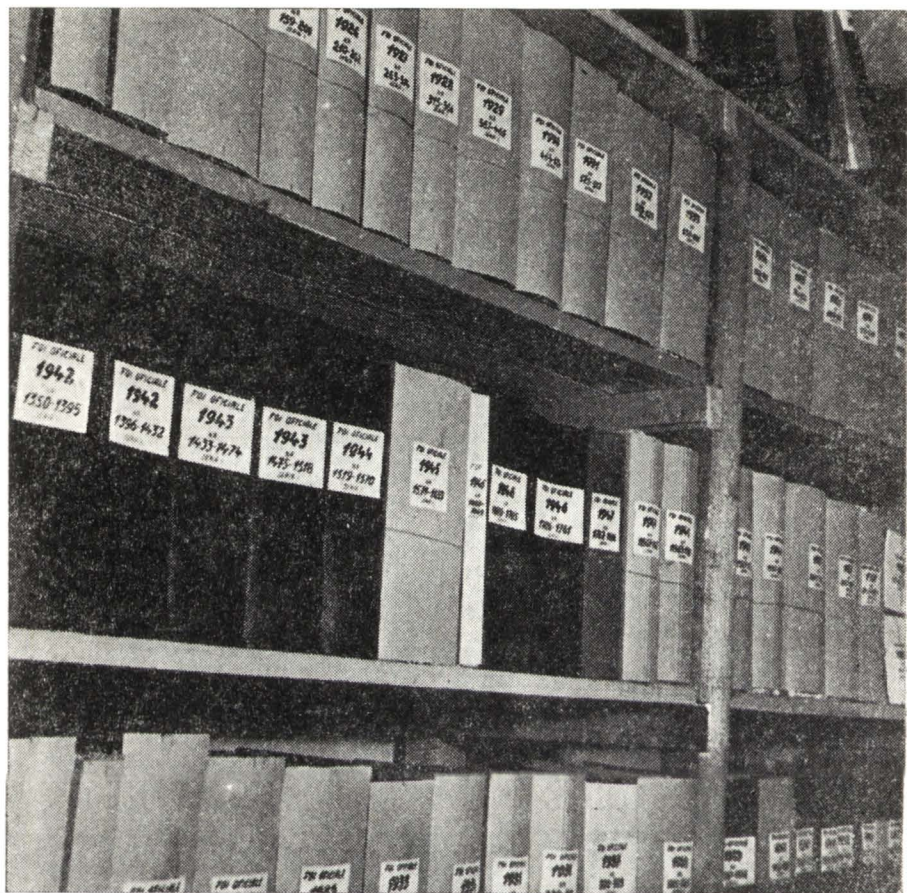

Arhiva Sfatului popular regional Cluj.

rea lor, le-a difuzat în jos la unitățile subordonate și a controlat executarea lor.

Problema arhivelor s-a pus cu toată seriozitatea cuvenită. Moștenirea grea a trecutului trebuia grabnic lichidată. Unitățile deținătoare au înțeles acest lucru și punând în aplicare noua legislație arhivistică au început acțiunea de prelucrare a arhivelor proprii. Pentru exemplificare vom arăta în cele ce urmează cum se desfășoară procesul de muncă la câteva unități din

regiune precum și rezultatele obținute. Astfel, instanțele judecătorești din regiunea Cluj, din cantitatea de cca. 15.035,23 ml de arhivă au ordonat și inventariat 3506,67 ml, au ordonat, fără să fi inventariat, încă 6026,01 ml materiale, munca de ordonare și inventariere a celorlalte fiind în curs. Cifrele de mai sus înglobează pe lângă cantitățile existente în Cluj și pe cele ale tribunalelor raionale.

din Turda a ordonat și inventariat 300 ml de arhivă, restul materialelor, 180 ml, avându-le de ordonat și în curs de inventariere.

Cazurile de mai sus le-am menționat doar cu titlul de exemplificare, intenția nefiindu-ne să dăm o situație statistică pe întreaga regiune. Remarcăm, de altfel, că starea arhivelor se îmbunătățește radical față de trecut, pe măsură ce lucrările de ordonare, inventariere și expertizare înaintează. Important de reținut este faptul că acest lucru se realizează prin aplicarea noii legislații arhivistice inițiată de partid și având la bază principiile arhivisticii noi, socialiste în munca de arhivă.

Paralel cu ordonarea și inventarierea arhivelor s-a făcut și selecționarea acestora pentru a îndepărta din arhivă materialele ce nu mai prezintă interes din punct de vedere practic sau documentar.

Arhivistica burgheză nu a reușit să rezolve, pe bază de criterii științifice, problema selecționării, aceasta fiind, în cel mai bun caz ocolită. Creșterea cantitativă a arhivelor, an de an și zi de zi, și păstrarea maculaturii alături de materialele importante a micșorat treptat spațiul de depozitare la unități. În această situație, în numeroase cazuri, s-a recurs la măsura cea mai nenorocită: aruncarea întregii arhive în pivnițe umede, dacă nu și la una mai radicală — predarea către organele de colectare a hîrtiei.

În anii regimului de democrație populară, în arhivistica noastră, socialistă, a fost rezolvată cu succes și această problemă fundamentală a arhivelor.

Aplicarea noii legislații arhivistice, îndrumarea la fața locului, instrucțiunile periodice și controlul repetat al arhiviștilor, paralel cu popularizarea materialelor de arhivă și a importanței lor practice și documentare, au contribuit la noua orientare în muncă și la aprecierea de care se bucură azi materialele documentare.

Înainte de eliberarea patriei noastre munca arhivistică s-a desfășurat într-un cerc închis, fără legături cu masele și fără să se fi întreprins ceva pe linie instructiv-educativă cu ajutorul materialelor din arhive. Lucrurile s-au schimbat și din acest punct de vedere în anii regimului de democrație populară. Problema care se punea în fața Arhivelor și a arhiviștilor era de a face cunoscute în rândurile maselor largi populare ale oamenilor muncii materialele documentare, cu dublu scop: pentru a-și îndeplini sarcinile care le reveneau în cadrul revoluției culturale, conduse de partid, și implicit, prin crearea unui curent de opinie favorabil arhivelor, să determine acea grijă permanentă pentru ele, care să le ferească de a fi expuse distrugerii, spre paguba științei și culturii.

În scopul arătat au fost puse la îndemîna arhivelor diferite mijloace ca presa, radioul și cu ajutorul organelor locale s-au organizat expoziții ocazionale și comemorative. Despre activitatea Arhivelor Statului din regiunea Cluj au fost transmise radioreportaje la postul de radiodifuziune din Cluj sau la stațiile locale de radioficare din centrele de raioane, ca cele de la Cluj, Zalău, Turda, Bistrița. În toate acestea s-a insistat asupra valorii științifice a materialelor depuse la Arhive și a grijii permanente cu care trebuie tratate arhivele pretutindeni.

În presa locală s-au publicat materiale în care au fost evocate episoade din istoria patriei legate de regiune (ca de ex. Răscoala lui Horia — în

împrejurimile Aiudului) sau s-a atras atenția asupra importanței arhivelor de la întreprinderi („Turda Nouă“ din Turda, *Despre arhivele economice*), alteori vorbindu-se despre importanța arhivelor în general („Înfrățirea“ Aiud, *Să dăm atenția cuvenită arhivelor*).

Spre deosebire de trecut, Arhivele Statului au stabilit și întreținut o strinsă legătură cu masele prin expozițiile ocazionale sau comemorative organizate fie numai de Arhivele Statului, fie în colaborare cu muzeele din regiune sau alte instituții culturale. Spre a vedea în ce măsură interesul maselor a crescut față de arhive, prezentăm comparativ expozițiile organizate la una din filialele noastre și anume la Filiala din Bistrița. Această filială, după 2 ani de activitate, timp în care a preluat o serie de materiale, având un local corespunzător, a stabilit sub îndrumarea organelor locale de partid și de stat o legătură mai strinsă și pe această cale cu masele largi de oameni ai muncii. Prima expoziție organizată a fost axată pe tema *Trecutul și dezvoltarea orașului Bistrița reflectate în documentele bistrițene*. Timp de două săptămâni, cât a fost deschisă, expoziția a fost cercetată de 700 vizitatori.

În 1956 a fost organizată o altă expoziție la sediul filialei, cu documente referitoare la localitate și trecutul său istoric. Față de vizitatorii din anul precedent, de data aceasta numărul lor a crescut la 900.

Cu doi ani mai târziu, o altă expoziție organizată în cinstea zilei de 7 Noiembrie, cu tema *Aspecte din lupta pentru libertate pe teritoriul Transilvaniei* este vizitată de 2000 persoane.

Creșterea, an de an, a numărului vizitatorilor își are semnificația sa: difuzarea în mase a cunoștințelor despre importanța documentelor, ca izvor de cunoaștere a trecutului glorios de luptă a poporului, apropiere masele de arhive și le învață să prețuiască documentele.

O expoziție organizată la Dej în 1956 are ca temă, de asemenea, trecutul și dezvoltarea orașului. Între cei 1250 vizitatori sînt numeroși veniți din localitățile din împrejurimi.

Interesul arătat față de materialele arhivistice sporește mereu pe măsură ce Arhivele Statului organizează astfel de manifestări culturale. O expoziție organizată la Filiala Arhivelor Statului din Zalău, în 1956, este vizitată de 2596 persoane. Facem aceeași observație, ca și pentru expoziția din Dej, că numeroși vizitatori sînt din comunele apropiate.

Materialele expuse, de obicei, au fost alese din cele în legătură directă cu localitățile unde s-au organizat expozițiile. Aceasta nu a fost o simplă întâmplare. Alegerea în sine a urmărit un scop educativ în sensul că cunoscînd trecutul propriului lor oraș, evocat prin materialele de arhivă, localnicii să cuprindă apoi cu mai largă înțelegere însuși trecutul de luptă împotriva asupritorilor din patria noastră.

Față de trecutul de luptă al poporului muncitor, fostele clase stăpînitoare nu numai că orientau cercetarea înspre falsificarea și denaturarea adevărului, dar aveau și tot interesul ca actele care atestau în primul rînd acțiunile clasei muncitoare și trecutul ei de luptă, sub conducerea partidului, să nu fie aduse pe planul cercetărilor istorice. Tocmai astfel de materiale au fost întrebuințate în scopul educației comuniste a maselor, sub regimul nostru democrat-popular, de către Arhivele din regiunea Cluj. Așa, de

exemplu, în anul 1959, Filiala Arhivelor din Aiud organizează 2 expoziții cu tema *Aspecte din lupta poporului din jurul Aiudului împotriva jugului burghezo-moșieresc*. Cea dintâi are loc la sediul Comitetului raional de partid, pentru propagandiștii din toate formele învățământului de partid, iar a doua în sălile Muzeului raional de istorie, fiind organizată în colaborare cu acesta, pentru masele largi populare. Este interesant să remarcăm că astfel de materiale au atras cei mai mulți vizitatori, așa încît materialele au fost expuse și în altă localitate. A fost aleasă Ocna Mureșului, însemnat centru industrial și, în 1960, cu materialele avînd tema menționată mai sus s-a organizat și acolo o expoziție. Deschisă timp de 25 de zile, ea a fost vizitată de cca 6 000 de oameni ai muncii.

Materialele arhivistice au încetat de a mai fi bunuri culturale ale unui cerc restrîns de cercetători rupți de popor și de aspirațiile sale.

Din nevoia de a răspunde dorinței de cunoaștere și de a satisface setea de cultură a maselor populare s-a mers cu organizarea de expoziții și în mediul rural. Astfel, Filiala Arhivelor din Năsăud, împreună cu Muzeul regional din aceeași localitate, au organizat în 1957 o expoziție în comuna Maieru, unde s-a născut, a copilărit și și-a scris o parte din operă romancierul Liviu Rebreanu. Materialele alese au fost în legătură cu viața și opera scriitorului. Expoziția a fost apreciată în mod deosebit de populația din mijlocul căreia a plecat scriitorul.

În anii regimului nostru de democrație populară, Arhivele Statului din regiunea Cluj s-au străduit să răspundă sarcinii de cinste de a fi alături de popor, evocînd pentru satisfacerea nevoii sale de cultură momente din trecutul istoric al patriei, din trecutul de luptă al clasei muncitoare.

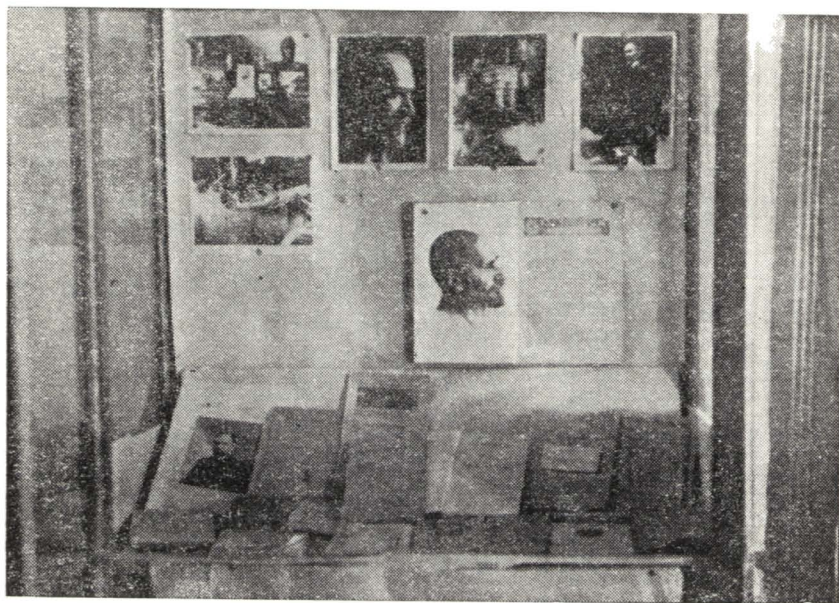
Ele au participat la comemorarea marilor evenimente din trecutul patriei noastre. În 1958, împlinindu-se 110 ani de la revoluția din 1848, Arhivele Statului din regiunea Cluj contribuie cu materiale documentare la organizarea unor expoziții deschise cu prilejul sărbătoririi. Astfel, împreună cu Universitatea din Cluj și Biblioteca universitară, din inițiativa Sfatului popular regional, se organizează o expoziție la Palatul Culturii din Cluj, la care Arhivele din Cluj își aduc partea lor de contribuție. Totodată, pentru comemorarea aceluiași eveniment, sprijină Filiala Arhivelor Statului Zalău pentru organizarea la Zalău a unei expoziții documentare împreună cu Muzeul raional. În același timp este sprijinită și Filiala din Dej, care de asemenea organizează o expoziție, împreună cu Muzeul raional din Dej, pentru comemorarea revoluției din 1848.

Este ținută legătura și cu alte unități care își desfășoară activitatea pe linie culturală. Așa, de exemplu, împreună cu Centrul de librării și difuzarea cărții, cu prilejul centenarului Unirii, organizează o vitrină cu documente și publicații referitoare la Unire, la Librăria Cartea Rusă din Cluj.

De cîte ori s-a ivit prilejul, Arhivele Statului participă la manifestările culturale din regiune, alături de alte instituții de știință și cultură. Nu putem trece să nu menționăm expoziția organizată la Filiala din Năsăud, împreună cu Muzeul regional din localitate, în 1958, cu tema *Academicienii Năsăudului*. Ea coincide cu așezarea unei plăci comemorative, într-un cadru festiv, la casa unde s-a născut gazetarul Iacob Mureșanu din Rebrîșoara, de Filiala din Cluj a Academiei și Uniunea Scriitorilor. Expoziția arătată, în

care au fost expuse operele cărturarilor înaintați, a constituit un prilej de a cinsti figurile culturale progresiste ale trecutului, oamenii de știință și cultură, legați de Năsăud prin naștere, prin funcțiile îndeplinite, în special în școlile năsăudene, și care au fost alături de popor, prin munca, ideile și lupta lor.

Mergînd pe linia tezei leniniste de valorificare a operelor și figurilor culturale progresiste din trecut, Arhivele Statului din regiunea Cluj au con-

Aspect din sala „Colecția documentară Gh. Coșbuc” înființată în anii regimului de democrație populară la Filiala Arhivelor Statului din Năsăud.

tribuit la readucerea în atenția de zi cu zi a maselor a operelor scriitorilor noștri clasici, prin materialele păstrate în arhive. Acestui fapt se datorește înființarea la Filiala Arhivelor din Năsăud a două colecții documentare, cu caracter de expoziții permanente: colecția documentară Gheorghe Coșbuc și colecția documentară Liviu Rebreanu. Primei i s-au pus bazele în 1954, iar celei de a doua în 1956. Pentru organizarea amîndurora s-a obținut îndrumarea necesară din partea organelor de partid și un larg concurs din partea Sfatului popular regional, a Filialei Academiei R.P.R. din Cluj și a Uniunii Scriitorilor. Ele cuprind materiale în legătură cu viața și familiile scriitorilor, fotocopii de pe manuscrise, ediții ale lucrărilor, corespondență etc. Cele două colecții documentare formează puncte de atracție nu numai pentru localnici, îndeosebi pentru tineretul școlar, ci și pentru toți vizitatorii Năsăudului. Nu o dată cadrele didactice din localitate fac lecții de sinteză cu elevii școlilor în incinta Arhivelor Statului, în sălile în care se păstrează colecțiile documentare. Numărul vizitatorilor este mereu mai mare cu fiecare

an. Astfel, ca să dăm un exemplu, în anul 1958 colecțiile au fost vizitate de cca 4000 persoane.

Manifestările la care ne referim, pe lângă că au îndeplinit și continuă să servească un scop educativ, pe lângă că au sporit prestigiul Arhivelor Statului și, o dată cu aceasta, au trezit interesul și dragostea pentru materialul de arhivă, au dat și rezultate practice imediate în sensul că o seamă de deținători au venit să ofere cu titlu gratuit materiale Arhivelor Statului. Menționăm aci o seamă de scrisori și alte materiale oferite de diferiți membri ai familiei romancierului Liviu Rebreanu pentru păstrare Arhivelor Statului.

O comparație se impune față de felul cum au fost tratate arhivele în trecut și locul pe care și l-au luat azi în rîndul instituțiilor de cultură. Ignorate, fără sprijin material, fără puțința de a duce o acțiune susținută de a feri materialele documentare de distrugere, ele au ajuns să fie privite cu căldură, nu numai de un număr restrîns de cercetători, dar și de masele largi ale oamenilor muncii, care au învățat să prețuiască trecutul istoric al patriei.

Am arătat mai înainte cum se desfășoară procesul de muncă la cîteva instituții din regiune pentru ordonarea și inventarierea arhivelor. Este vorba în toate aceste lucrări de o conștiință nouă, de o apreciere reală a valorii materialelor, de a nu lipsi cercetătorii prezenți și viitori de posibilitatea elucidării depline a diferitelor aspecte din istoria patriei, de a le da posibilitatea să scrie istoria construirii socialismului — cea mai măreață epocă a istoriei patriei.

S-a spus mereu că în acțiunile lor culturale Arhivele Statului au mers alături de alte instituții de cultură, cu care au întreținut strînse legături. De numeroase ori au organizat expoziții comune cu muzeele. Au fost stabilite legături și cu alte instituții de știință și cultură și trebuie să însemnăm aci pe cele avute cu Universitatea. An de an studenții de la Facultatea de Istorie, împreună cu cadrele didactice, au vizitat Arhivele Statului, unde au primit explicațiile cuvenite privind probleme generale de arhivistică sau cuprinsul și posibilitatea de informare în materialele documentare. Studenții au fost mereu atrași spre munca de arhivă. De altfel însăși pregătirea lor din timpul studiilor a fost deseori legată de materialele din depozitele noastre. Astfel, în 1957, ca să exemplificăm, studenții Facultății de Istorie au făcut seminariile de paleografie latină la Arhivele Statului. Munca, cu alte ocazii, s-a făcut din necesitatea de a se familiariza cu studiul documentelor.

Un progres de seamă îl constituie, din acest punct de vedere, practica în producție a studenților. Îndrumați spre munca de cercetare încă în timpul studiilor universitare, Arhivele Statului le-au oferit prilejul de a lua contact nemijlocit cu materialele documentare și munca de arhivă. Ei pot deveni tineri cercetători și repartizați în muncă după terminarea studiilor universitare, cu cunoștințele dobîndite pot valorifica materialele documentare din arhivele locale, studiind diferite aspecte sociale și politice din trecut, dar în primul rînd legînd studiile pe baza materialelor din arhive de sarcinile economiei naționale, de construcția socialistă. Iată încă un aspect, de deose-

bită importanță, prin care Arhivele Statului se află în slujba științei și culturii noi din patria noastră.

Viața științifică și culturală desfășurată sub conducerea partidului a pus probleme noi pentru arhive în anii regimului democrat-popular, iar numărul oamenilor de știință care își fundamentează cercetările pe materialele documentare sporește mereu, activitatea lor legându-se de sectoare din ce în ce mai variate de cercetare. Vrem să relevăm aici informațiile pentru care arhivele au fost cercetate și anume pe linia contribuției lor la rezolvarea unor probleme ale economiei naționale.

În depozitele Serviciului regional din Cluj se află, între altele, arhiva minieră a Tezaurariatului transilvan și a oficiilor succesoare, care cuprinde date deosebit de prețioase privitoare la exploatarea miniere din Munții Apuseni. Materialele acestea au fost cercetate sistematic între anii 1954—1955 de un colectiv de muncă de la Inspectoratul geologic minier din Cluj, pentru a depista acele documente care se referă la exploatarea din trecut. În urma cercetărilor făcute s-au putut stabili, pe bază de acte, punctele unde s-au făcut exploatarea, cînd anume, ce substanțe și minereuri au fost extrase. S-a urmărit apoi să se vadă dacă, pe baza datelor aflate, locurile la care se referă materialele de arhivă și în care sînt atestate felul minereurilor extrase comportă interes pentru o eventuală reluare a lucrărilor. Simpla enunțare a acestui fapt impune constatarea că materialele arhivistice își pot da contribuția la dezvoltarea economiei naționale. Într-adevăr, dacă pentru veacul al XVIII-lea de exemplu, cu mijloacele tehnice de atunci, nu prezenta suficientă rentabilitate continuarea lucrărilor pentru extracția minereurilor, tehnica modernă vine cu alte mijloace pentru a pune în valoare bogățiile subsolului.

Cele relatate mai sus nu constituie un fapt izolat și întîmplător. Și alte materiale din alte depozite ale Arhivelor Statului din regiunea Cluj au fost cercetate cu scopul de a înlesni unele lucrări tehnice sau de a lucra cu economii în executarea lor. De exemplu, materialele din depozitele Filialei Năsăud au fost studiate de tehnicienii de la Sfatul popular al orașului și informațiile aflate au fost întrebuințate în lucrările de sistematizare a orașului. Întreprinderii „Ineul” din aceeași localitate i s-au pus la dispoziție planurile și hărțile din depozitele filialei pe baza cărora să poată determina zăcămintele subsolului. Adăugăm că Centrul școlar silvic din Năsăud a consultat hărțile din depozitele filialei pentru trasarea potecilor de vînătoare și pentru stabilirea amplasamentelor cabanelor de vînătoare.

Arhivele Statului, cu materialele documentare pe care le dețin, sînt cercetate nu numai pentru elucidarea unor probleme de istorie propriu-zisă. Sarcinile au devenit multiple, iar materialele documentare stau la baza unor domenii de cercetare ce se lărgesc mereu. Este de la sine înțeles că și numărul oamenilor de știință ce-și îndreaptă pașii spre arhive se mărește în fiecare an. Obiectul cercetărilor lor este tot atît de variat. Așa, de exemplu, sala de studii a Serviciului regional a fost frecventată în 1956 de 63 cercetători. În 1958 numărul cercetătorilor s-a ridicat la 78, pentru ca în 1959 să fie de 82. Materialele deținute de filialele din regiune sînt și ele valorificate din punct de vedere al cercetărilor. Filiala din Năsăud, de exemplu, cu o activitate mai veche, a înregistrat un număr destul de mare

de cercetători. Astfel, în 1956 a avut 27 cercetători, în 1957 — 30, în 1958 — 35, iar în 1959 — 25.

În ceea ce privește proveniența cercetătorilor, aceștia sînt lucrători ai institutelor de cercetări științifice, cadre didactice din învățămîntul universitar și mediu, adeseori studenți din ultimii ani de studiu care își pregătesc lucrările de stat pe materiale din arhive, îndrumați de profesorii de specialitate, cadre din aparatul de stat etc.

În baza relațiilor culturale pe care le avem cu țările socialiste, în ultimii ani tot mai numeroși au fost cercetătorii veniți din aceste țări pentru a studia materialele de la Arhivele Statului din regiunea Cluj. Cercetătorii au venit mai ales din R. S. Cehoslovacă, R. P. Ungară, R. P. Bulgaria.

Problemele studiate de colectivele de cercetători din țara noastră au fost legate de sarcinile de plan ale institutelor de cercetări, unde aceștia își desfășoară activitatea. Ele se referă la domenii de cercetare din cele mai variate ca : asuprirea feudală și exploatarea capitalistă, mișcări revoluționare, greve și mișcări muncitorești, istoricul mineritului și exploatărilor miniere, istoria muzicii, a artei sau istoria dreptului, probleme de istoria limbii sau istoria medicinei. În general temele de studiu au fost axate pe probleme de istorie socială, legate de construirea socialismului în patria noastră.

În mersul înainte al revoluției culturale din țara noastră, Arhivele Statului din regiunea Cluj au întreprins o serie de acțiuni pentru a contribui la ridicarea maselor din punct de vedere cultural, la rezolvarea unor probleme ale cercetării științifice și economice. Popularizînd materialele arhivistice, ele au contribuit la conturarea unei opinii favorabile arhivelor, schimbînd mentalitatea învechită din trecut, atât de dăunătoare.

Succesele dobîndite în munca arhivistică în regiunea Cluj, în anii regimului nostru de democrație populară, au fost posibile datorită îndrumării și sprijinului puternic acordat de partid în păstrarea și folosirea multilaterală a materialelor arhivistice.

Clara Cușnir-Mihailovici, Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea Partidului Comunist din România, Editura politică, București, 1960, 350 pag.

Importanța deosebită pe care o prezintă evenimentele desfășurate în perioada avântului revoluționar creat sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, precum și împrejurarea că o serie de studii mai recente au contribuit la elucidarea unor probleme legate de aceste evenimente, au făcut necesară și posibilă apariția unei lucrări mai ample, bazată pe un bogat material documentar, încheiată cu concluzii reieșite din analiza științifică a evenimentelor. Lucrarea „Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.”, care contribuie la rezolvarea acestei probleme, este împărțită în nouă capitole care sistematizează materialul pe probleme, logica prezentării asigurând lucrării o perfectă omogenitate.

Conducându-se după principiul interdependenței fenomenelor istorice, autorul analizează în capitolul I mișcarea muncitorească internațională în preajma și în timpul primului război mondial imperialist. Amploarea neobișnuită pe care a căpătat-o mișcarea muncitorească din țara noastră, în acești ani, nu poate fi separată de marile frământări sociale care caracterizează această perioadă în lumea întreagă. Agravarea contradicțiilor dintre puterile imperialiste, care a dus la declanșarea primului război mondial, a cauzat în același timp și o ascuțire a contradicțiilor dintre exploatați și exploatatori. În anii premergători războiului, cind posibilitatea declanșării sale devenise iminentă, în fața mișcării

muncitorești se punea cu acuitate problema precizării poziției față de război, a posibilităților de preîntîmpinare și a atitudinii clasei muncitoare în cazul declanșării acestuia.

Stabilirea tacticii proletariatului în fața pregătirilor febrile ale statelor imperialiste, care sperau să rezolve prin război contradicțiile ce măcinau orînduirea capitalistă, era absolut necesară. Congresul de la Stuttgart al Internaționalei a II-a (august 1907) a dus la precizarea a două poziții față de această problemă. Pe de o parte, poziția justă a elementelor revoluționare în frunte cu V. I. Lenin, care militau pentru acțiuni de preîntîmpinare a războiului și pentru transformarea acestuia în război civil împotriva propriilor guverne în cazul cînd nu va putea fi preîntîmpinat, pe de altă parte poziția oportunistă a unor elemente ca Bebel și J. Guesde care, falsificînd unele teze marxiste, negau necesitatea oricărei acțiuni de luptă împotriva războiului.

Problemele păcii și războiului au fost dezbătute și la Congresul de la Copenhaga (1910), în care s-au luat o serie de hotărîri importante pentru activitatea socialiștilor împotriva războiului. Slăbiciunea partidelor socialiste și lipsa unității de idei au făcut ca aceste hotărîri să rămînă pe hîrtie. În noiembrie 1912 Congresul extraordinar al Internaționalei a II-a de la Basel lansează un manifest care demasca pregătirile de război ale imperialiștilor, aprecia caracterul nedrept

al războiului, preciza atitudinea proletariatului față de război și admitea posibilitatea izbuznii revoluției sociale, care se apropia. Manifestul se termina cu un apel adresat proletarilor și socialiştilor. Cu toate hotărârile luate la Congres, slăbiciunea Internaționalei a II-a s-a vădit și mai mult după acesta.

Acțiunile trădătoare ale oportuniștilor de dreapta și ale centristilor au lovit în unitatea internaționalistă a clasei muncitoare. Singurul partid care a rămas constant în problema războiului a fost Partidul bolșevic.

Scindarea mișcării socialiste, criza social-democrației europene au ușurat declanșarea războiului. Războiul nu a rezolvat contradicțiile sistemului capitalist ci, dimpotrivă, le-a adâncit. Ascuțirea contradicțiilor interne și existența Partidului bolșevic au făcut posibilă izbucnirea și victoria revoluției proletare în Rusia care s-a dovedit a fi veriga cea mai slabă a lanțului imperialist. Previziunea genială a lui K. Marx și F. Engels s-a confirmat prin triumful Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — victorie pe plan internațional a marxism-leninismului împotriva oportunismului și reformismului.

Victoria proletariatului și instaurarea puterii sale pe o suprafață ce cuprindea a șasea parte din glob a dat un avânt uriaș mișcării muncitorești din lumea întreagă: revoluția burghezo-democratică din Germania (noiembrie 1918), Republica Sovietică instaurată în 1919 în Bavaria, întemeierea P. C. German (1919), revoluția proletară din Ungaria, insurecția armată din Bulgaria (1918), Sovietele de muncitori și soldați create în țările din nordul Europei, marile greve din țările Europei Occidentale și S.U.A., luptele revoluționare din China au fost declanșate sub influența victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Cu toate că, pînă la urmă, aceste lupte revoluționare au fost înăbușite de forțele unite ale imperialismului, ele au constituit un prilej de călire a proletariatului, au marcat un pas înainte în organizarea și solidarizarea forțelor proletariatului, au contribuit direct, sau indirect, la apărarea puterii sovietice instaurate în Rusia, ținta atacurilor intervenționiste.

Crearea de noi partide comuniste într-o serie de țări din centrul și nordul Europei și din America de Sud,

a accentuat și mai mult falimentul Internaționalei a II-a. Încercările de reabilitare și transformare a acesteia în Internaționala Muncitorească Socialistă n-au reușit s-o salveze. Solidaritatea și adeviziunea clasei muncitoare din lumea întreagă la Revoluția din Octombrie au dus la crearea Internaționalei a III-a, rolul de frunte în acest act jucindu-l Partidul Comunist bolșevic condus de Lenin. Crearea Internaționalei Comuniste și elaborarea tezelor sale au stimulat procesul de făurire a noi partide ale proletariatului.

La Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste (noiembrie-decembrie 1922), au participat reprezentanți a 58 de partide comuniste, printre care și ai Partidului Comunist din România, înființat la 8 mai 1921.

Acesta era fondul general pe care s-au desfășurat evenimentele ce au avut loc în acești ani și în țara noastră, evenimente care au culminat cu crearea P.C.R.

Capitolul al II-lea al lucrării analizează mișcarea muncitorească din România în preajma primului război mondial. Autorul arată că în pofida loviturii primite de mișcarea muncitorească în urma trădării comise la 1899 de elementele oportuniste infiltrate în conducerea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, muncitorimea a continuat să lupte prin greve și acțiuni revendicative și a sprijinit răscola țărănească din 1907. Organizându-se în sindicate și cercuri „România Muncitoare”, proletariatul român tindea să refacă Partidul Social-Democrat din România, întii sub denumirea de Uniunea Socialistă din România, transformată apoi în P.S.D.R. Congresul de refacere care a avut loc în 1910 a adoptat un program care enunța unele principii de bază ale tacticii de luptă a proletariatului, fără a preciza însă obiectivul strategic fundamental al mișcării muncitorești și faptul că fără revoluție nu este posibilă dezrobirea claselor asuprite. Aceasta, datorită elementelor oportuniste din conducerea partidului, cît și din cauza lipsei de maturitate a elementelor revoluționare. Un rol negativ în această privință l-a jucat și Dobrogeanu Gherea, care se afla sub influența tezelor oportuniste ale social-democraților.

Contracarînd acțiunile oportuniștilor, elementele revoluționare au mobilizat

masele la lupta pentru o viață mai bună, legind revendicările cu caracter economic de lupta politică. În anii 1910–1912 s-au înregistrat 530.245 zile grevă la care au participat 53.336 muncitori. De asemenea, au fost tipărite broșuri cu caracter agitatoric. Aceleași elemente înaintate au dus o luptă aprigă împotriva oportuniștilor în problema țărănimii și a primului război balcanic. Ele au demascat poziția naționalistă șovină și tendințele imperialiste ale guvernului burghezo-moșieresc romin față de acest război.

Elemente înaintate ca Al. Constantinescu, St. Gheorghiu, M. G. Bujor au contribuit la tipărirea manifestului „Război războiului” care a găsit un larg răspuns și a provocat demonstrații în principalele orașe din țară. Arestarea lui St. Gheorghiu nu a slăbit valul crescând al luptelor muncitorești, care a continuat pe aceeași linie. Conferința a II-a Socialistă interbalcanică, ținută în iulie 1915 la București, s-a desfășurat sub semnul luptei revoluționare împotriva războiului și al condamnării oportunismului. Angrenată în febra pregătirilor de război, România a trecut prin aceleași etape ca și țările din apusul Europei.

Astfel mișcarea socialistă a avut și ea de suferit aceeași scindare. Aripa revoluționară a adoptat o poziție justă, de luptă activă împotriva războiului. Teroarea regimului burghezo-moșieresc, înăbușirea în sînge a unor manifestații ca cea de la Galați (13 iunie 1916), n-au putut opri avîntul luptei antirăzboinice a proletariatului. Această luptă l-a călît, mărindu-i capacitatea politico-ideologică. Intrarea României în război a obligat mișcarea muncitorească de la noi să adopte o nouă tactică de luptă. În această perioadă au fost cunoscute la noi tezele leniniste despre corelația dintre factorii obiectivi și cei subiectivi în perioada premegătoare și a revoluției. Aceste teze au influențat pozitiv mișcarea muncitorească.

Lenin număra printre țările pe care revoluția proletară a început să le cucerească și România. Lipsa factorilor subiectivi n-a permis însă ca la noi situația revoluționară să se transforme în revoluție.

Pentru o mai bună înțelegere a faptelor autorul analizează, în capitolul al III-lea, situația economică a României în timpul și după primul război mondial imperialist, înăsprirea sără-

ciei și mizeriei maselor muncitoare.

Cu toate că dezvoltarea capitalismului industrial a început în România mai târziu decît în țările din apusul Europei, totuși în primii ani ai sec. al XX-lea încep să apară, bineînțeles pe scară mai restrînsă, unele fenomene caracteristice imperialismului. Astfel, cu toată rămînerea în urmă față de occident, în țara noastră începe un proces rapid de concentrare și centralizare a capitalului. Într-o serie de ramuri industriale apar monopoli care se consolidează. Capitalul străin începe să cîștige din ce în ce mai mult teren jefuind bogățiile țării, în special petrolul. Acapararea principalelor ramuri ale economiei naționale de către capitalul străin s-a făcut cu complicitatea claselor exploatatoare și a cercurilor guvernamentale din România. Paralel cu centralizarea capitalului industrial se produce o centralizare a capitalului bancar. Deși importatoare de capital, burghezia românească acționînd prin „Banca Românească” începe să manifeste tendințe de expansiune economică în afara granițelor țării. În 1915 „Banca Românească” avea un capital de 60.000.000 lei, fiind cel mai puternic așezămînt financiar din sud-estul Europei. O dată cu creșterea profiturilor capitaliștilor se adîncea procesul de exploatare și sărăcire a clasei muncitoare.

Dezvoltarea capitalismului a determinat politica agresivă a claselor exploatatoare și intrarea României în războiul imperialist. Aceasta a dus la „o bruscă și gravă înrăutățire a situației economice a maselor muncitoare, ceea ce a constituit unul din simptomele obiective ale situației revoluționare” (p. 58).

Cheltuielile de război, jaful armatelor cîmpitoare, distrugerile, au pricinuit țării pagube care s-au ridicat la uriașă sumă de 31.099.853.761 lei aur. Scăderea masivă a producției în majoritatea ramurilor industriei a făcut să crească șomajul și mizeria muncitorilor. Aceași situație o prezenta și agricultura unde scăderea suprafețelor însămînțate și jaful au dus la înfometarea țărănimii muncitoare.

Ziarele vremii sînt pline de date acuzatoare în această privință. Scumpețea generală accentuată de puterea scăzută de cumpărare a muncitorilor, șomajul și povara impozitelor au redus la minimum nivelul de trai al maselor. Urmările războiului și inten-

sificarea pătrunderii capitalului străin au menținut această situație și după terminarea războiului imperialist.

Condițiile înrobitoare ale tratatului de pace impus de puterile Antantei, încălcarea suveranității de stat a României au permis capitalului străin să câștige noi poziții. Întrepătrunsă cu întărirea poziției economice a claselor dominante prin lărgirea teritoriului țării, pătrunderea capitalului străin a făcut să crească potențialul industrial al României și a modificat structura pe ramuri a industriei. În consecință s-a produs o însemnată creștere numerică a proletariatului.

Concentrarea capitalului industrial și bancar, profiturile uriașe realizate de clasele exploatatoare au accentuat și mai mult mizeria clasei muncitoare și au dus la o adâncă ascuțire a contradicțiilor orînduirii capitaliste din România. Această ascuțire a provocat criza politică a regimului, criză care este analizată în capitolul al IV-lea.

Deși se încadrează în situația revoluționară generală, situația revoluționară din România prezintă unele caracteristici proprii: a) Primele ei elemente au apărut mai târziu ca în occident, respectiv la sfîrșitul anului 1916, dat fiind că România a intrat în război mai târziu; b) După intrarea țării în război, lupta maselor s-a desfășurat în condițiile ocupației militare străine; c) Clasele exploatatoare au ieșit întărite din război; d) Situația deosebită existentă în agricultură puneă într-un mod specific problema participării maselor țărănești la luptă sub conducerea proletariatului; e) Existența unei serioase probleme naționale, în speță a problemei unirii Transilvaniei cu România; f) Influența directă exercitată de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, asupra mișcării muncitorești de la noi.

Proletariatul din România a luat atitudine fermă față de toate problemele ridicate de politica trădătoare a burghezo-moșierimii. Partea cea mai înaintată, cea mai conștientă a clasei muncitoare înțelegea caracterul imperialist al războiului în care a fost împinsă România și a luptat de la început împotriva politicii războinice a oligarhiei romine, a condamnat războiul, telurile imperialiste învaluite în lozinci patriotarde ale burgheziei și moșierimii. De asemenea, spre deosebire de clasele exploatatoare, care vedeau realizarea unirii Transilvaniei cu

România în cadrul intereselor lor de clasă, masele muncitoare doreau ca desăvîrșirea unității naționale să se înfăptuiască nu pe calea războiului, ci prin lupta revoluționară, în cadrul unei Românie democratice. În toată această perioadă se poate urmări firul roșu al luptei revoluționare împotriva regimului burghezo-moșieresc. În contrast cu întărirea forțelor proletariatului, în această perioadă iese la iveală putreziciunea regimului burghezo-moșieresc.

În fața valului revoluționar, clasele exploatatoare intrate în derută au căutat să abată lupta maselor prin unele concesii și prin întemeierea de noi partide cu programe ademenitoare. Aceste partide cu nume înșelătoare ca „Liga poporului“, „Partidul țărănesc“, „Blocul național democrat“ nu și-au atins scopul. Panica declanșată de viagoarea luptei proletariatului stimulat de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a făcut ca guvernele burgheze care se schimbau de la o zi la alta să promită două mari reforme: reforma agrară și reforma electorală.

Diversele manevre ale claselor exploatatoare au fost în bună măsură favorizate de conducerea oportunistă a partidului socialist și de lipsa unui partid marxist-leninist. Cu toate acestea lupta revoluționară a maselor s-a desfășurat în ritm crescînd, ea reprezentînd factorul principal al crizei politice.

Ca etapă de seamă a acestei lupte, sînt prezentate în capitolul V evenimentele revoluționare din Moldova în anul 1917. Drept urmare a ocupării a mai mult de jumătate din teritoriul țării, în Moldova se concentrează principalele întreprinderi din regiunile ocupate, armata, o mare masă de refugiați, guvernul și curtea regală.

Mișcările revoluționare din Rusia, care au cuprins și armata rusă de pe frontul din Moldova, au influențat puternic lupta maselor muncitoare. Ostașii ruși și-au manifestat în diverse ocazii solidaritatea cu luptele proletariatului, fără a lua însă parte direct la acestea. Falsificînd adevărul, istoriografia burgheză a calificat aceasta ca „amestec bolșevic“ în treburile interne ale statului. Manifestarea solidarității cu masele oprimate din România purta însă, pecetea internaționalismului proletar. În condițiile solidarizării ostașilor ruși cu manifestațiile oamenilor muncii, elemente re-

voluționare ca Vasilescu-Vasia, Max Wechsler, M. Gh. Bujor, începură organizarea unor grupuri ilegale, așa-numitele „cercuri intime”, în scopul întăririi solidarității între soldații ruși și romini. Demonstrații puternice, ca cea prilejuită de înmormântarea socialistului Ottoi Călin, la 1 mai 1917, s-au desfășurat sub semnul prieteniei între poporul român și soldații revoluționari ruși. Întruniri și demonstrații cu caracter revoluționar au avut loc în cele mai multe orașe din Moldova. Toate aceste manifestații erau urmate de represalii singeroase, organizate de regimul burghezo-moșieresc.

În același timp, în sudul Rusiei unde fuseseră evacuate o serie de întreprinderi din teritoriul românesc ocupat de trupele germane, s-a constituit comitetul de acțiune social-democrat român, un puternic nucleu revoluționar. Fiind în contact direct cu P.C.(b) din Rusia grupurile de revoluționari români au crescut mai repede din punct de vedere ideologic. Ele au demascât, prin manifeste, politica trădătoare a burghezo-moșierimii și chemau masele muncitoare din România la luptă împotriva orînduirii capitaliste. Ținînd contactul cu revoluționarii din țară aceste cercuri au contribuit la maturizarea politică a acestora.

Lupta muncitorimii din țara noastră a depășit limitele legalității, făcînd să apară premisele unor mișcări mai ample. Starea de revoltă a cuprins de asemenea țărănimia și a pătruns în armată. Speriate, clasele exploata-toare încep să promită din nou reformă agrară și electorală, căutînd în același timp să obțină sprijin din afară.

În aceste condiții a sosit vestea victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie care a dat o amploare încă neîntîlnită luptei proletarietului, făcînd să se cîntine regimul burghezo-moșieresc din România.

În capitolul VI se analizează creșterea luptelor revoluționare ale maselor muncitoare din România în perioada de după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Decretul asupra păcii adoptat de al II-lea Congres al Sovietelor din Rusia, a găsit mișcarea revoluționară din România în plin avînt. Proletariatul din țara noastră a primit cu entuziasm acest act și și-a sporit protestele împotriva politicii dușmănoase a regimului burghezo-moșieresc față de Rusia Sovie-

tică. Respingerea propunerilor de pace făcute de Rusia Sovietică și tendințele expansioniste ale guvernului român au ridicat un val uriaș de proteste. Deși sprijinit în politica sa agresivă de puterile Antantei, guvernul român reușea cu greu să se mențină în echilibru. Activitatea intensă a grupurilor revoluționare se concentra acum în direcția apărării tinerei republici sovietice și a înfăptuirii unor transformări radicale pe calea revoluției în România.

Deși nu se puteau ridica pînă la o analiză marxist-leninistă a relațiilor de la noi, pentru a determina caracterul revoluției care urma să fie înfăptuită, grupurile revoluționare și „maximaliștii” din Partidul Socialist au meritul de a fi orientat just mișcarea muncitorească spre aceste două obiective mari și de a fi reușit să mobilizeze la luptă masele largi și o parte a armatei. Pentru prima dată în țara noastră s-au desfășurat mișcări cu caracter de masă ale soldaților și marinarilor. Acțiunile revoluționare au fost extrem de puternice pe front, unde soldații dezertau masiv. Manifestele editate de grupurile revoluționare chemau la întoarcerea armelor împotriva propriului guvern burghez. În decembrie 1917 se înființează la Odesa Comitetul militar revoluționar român. Manifestul lansat de el chema ostașii să se încadreze în batalioanele revoluționare, să lupte pentru doborîrea regelui și a oligarhiei din România. Batalioanele revoluționare s-au unit cu Armata Roșie luptînd cot la cot. În 1918 la cererea ostașilor români din Armata Roșie se formează la Moscova o grupă comunistă română pe lângă P.C.(b).

Asemenea grupe s-au format și în alte mari centre ale Rusiei. Acea parte a elementelor revoluționare care s-a întors în țară s-a situat în fruntea luptei revoluționare de la noi. În această perioadă se înregistrează și luptele armate ale marinarilor pentru cucerirea Chilei Noi și a Vilcovului, precum și insurecția de pe crucișătorul „Elisabeta”. Acțiunile revoluționare ale marinarilor evacuați în sudul Rusiei au culminat cu confiscarea de către comitetul lor revoluționar a vaselor românești aflate în aceste ape și a schimbării denumirilor lor cu nume revoluționare.

Conjugată cu aceste acțiuni se desfășoară și lupta proletarietului și ță-

rănimii muncitoare din țară împotriva regimului trădător burghezo-moșieresc. Acțiunile greviste și ciocnirile cu poliția se țin lanț. Grupurile comuniste demascau prin presa socialistă și prin manifeste acțiunile trădătoare ale guvernului și manevrele sale înșelătoare în privința reformei agrare. Elementele revoluționare ajunse pe treapta clarificării ideologice marxist-leniniste au știut să combată atât oportunistul dreptei socialiste, cât și unele tendințe de stingism. Ele au sprijinit înființarea de noi sindicate și au coordonat acțiunile sindicale în vederea împletirii revendicărilor economice cu lupta politică. Grevele, demonstrațiile de stradă, măsurile extreme de represii ne adoptate de burghezie indică largul caracter de masă al luptelor muncitorești. În același timp s-au intensificat și mișcările revoluționare ale țărănimii.

În cursul anului 1918 se semnalează numeroase cazuri de împărțire a pământurilor de către țărani. Manifestele grupurilor comuniste, care chemau țărănimea să-și unească lupta cu proletariatul, n-au avut decât un răsunet parțial, o mare parte din țărănimie fiind încă sub influența demagogică a partidelor burgheze.

Ca urmare a intensificării luptelor muncitorești, și a creșterii influenței elementelor revoluționare în sinul Partidului Socialist, ziarul „Socialismul” publică în decembrie 1918, proiectul de program al Partidului Socialist intitulat „Declarație de principii”. Cu toate că prezintă unele lipsuri de ordin teoretic și politic, programul reprezintă un real progres față de programul vechi. El combate oportunistul și revizionismul, dezvăluie contradicțiile orînduirii capitaliste din România, arată că Partidul Socialist trebuie să fie un partid revoluționar și insistă asupra necesității instaurării dictaturii proletariului.

Aceste puncte, în ciuda slăbiciunilor declarației, arată că masele muncitoare reușeau să-și impună punctul de vedere, că combativitatea lor crescuse. În fața luptei crescînde a maselor pentru libertate, guvernul a recurs la măsuri criminale ca înăbușirea în singe a demonstrației pașnice de la 13 decembrie 1918. Masacrul din piața Teatrului Național și procesul care a urmat tindeau să intimideze muncitorimea, s-o demobilizeze. Emiterea decretului de reformă agrară urma să

potolească revoltele țărănești. Cu toate acestea, avîntul mișcării muncitorești a continuat să crească nestăvilit.

În capitolul VII se analizează instaurarea puterii revoluționare în unele regiuni ale țării (1918—1919) și lupta clasei muncitoare contra agresiunii antisovietice și a intervenției împotriva revoluției proletare din Ungaria — 1919.

Anul 1918, caracterizat printr-un avînt general al mișcării muncitorești, a cunoscut în Transilvania evenimente revoluționare de mare amploare.

Dezvoltarea capitalismului în Transilvania a făcut să crească numărul și combativitatea proletariatului. Cu toată politica oportunistă a aristocrației muncitorești, lupta revoluționară a muncitorimii a continuat fără întrerupere de la începutul secolului al XX-lea și a crescut în amploare o dată cu victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Contactul cu operele lui Lenin a întărit mișcarea muncitorească din Transilvania și i-a permis să se desprindă de sub influența oportunistă a social-democrației de dreapta. Numeroase acțiuni revoluționare de la începutul anului 1918, la care participă oameni ai muncii romîni, maghiari și germani marchează atingerea unui nivel ideologic superior.

Revoluția maghiară, instaurarea Republicii Sovietice Ungare, înființarea Partidului Comunist din Ungaria au stimulat puternic lupta muncitorimii din Transilvania. Grevele și demonstrațiile din principalele centre orășenești, largile mișcări de la sate au avut o contribuție însemnată în criza generală a imperiului austro-ungar și au determinat unirea Transilvaniei cu România. Clasele exploatare, profitînd de faptul că proletariatul nu avea încă un partid revoluționar marxist-leninist și fiind sprijinite de elementele oportuniste trădătoare au făcut ca această unire să se realizeze în cadrul regimului burghezo-moșieresc.

În ciuda politicii oportuniste a socialștilor de dreapta, acțiunile revoluționare ale muncitorimii au dus la crearea de consilii muncitorești și la instaurarea puterii proletariatului într-o serie de centre din Transilvania. Grevele, demonstrațiile și luptele armate ale proletariatului de pe Valea Jiului au ținut săptămîni în șir și înăbușirea lor a cerut intervenția unor

forte armate importante. Tărâncea a luptat și ea cu arma în mină pentru o împărțire revoluționară a pământului. În fostul județ Bihor a fost instaurată timp de 30 de zile dictatura proletariului. Pe fațada primăriei din Oradea a apărut lozinca „Proletarii din toate țările, uniți-vă!”. Consiliile muncitorești instaurate dădeau maturizarea politică a clasei muncitoare, dar aveau și o serie de lipsuri care au permis burghezo-moșierimii să înăbușe mișcarea revoluționară și să împiedice extinderea sa în întreaga Romînie.

Influența mereu crescîndă a grupurilor comuniste în rîndurile muncitorimii a dus la o ascuțire a luptei ideologice în mișcarea muncitorească.

Oportuniștii de la conducerea Partidului Socialist chiar dacă lansau unele principii revoluționare, se mențineau pe o poziție trădătoare, căutînd să dea luptei proletariului un caracter conciliant.

Protestele stîrnite de această politică într-o serie de secțiuni ale partidului și faptul că creștea curentul pentru înființarea Partidului Comunist și afilierea la Internaționala a III-a, Comunistă, i-au determinat pe conducătorii social-democrați să ia fățiș o atitudine oportunist-reformistă, vorbind de „intronarea ordinii socialiste ca această ordine să se desemneze și să se precizeze în însăși societatea burgheză”. Aceste teorii antimarxiste și cîrdașia conducătorilor social-democrați oportuniști cu clasele exploatare s-au lovit de opoziția elementelor comuniste care au demascăat fără cruțare politica trădătoare a vîrfurilor socialiste de dreapta, scoțînd de sub influența lor masele care se mai lăsau înșelate de demagogia acestora. Faptul că grupurile comuniste cîștigau teren este dovedit și de creșterea mișcării greviste în anul 1920, care este studiată în capitolul VIII.

Puternica ascuțire a contradicțiilor dintre proletariat și burghezie, contradicții accentuate de ruina și haosul care domneau după pacea de la Buftea, victoriile obținute de Rusia Sovietică împotriva intervențiștilor, au dus la o intensificare a luptelor muncitorimii, la o întărire a mișcării muncitorești. Printre țările în care aprecia ca intensă dezvoltare mișcării muncitorești, Lenin cita și Romînia.

În focul luptei desfășurate sub lozinca „Jos miinile de pe Rusia!”, clasa

muncitoare acumulasă o bogată experiență revoluționară. Ea a știut să folosească adîncirea crizei economice și politice în lupta sa, dezlănțuind greva generală din 1920.

Acțiunile greviste care au premers grevei generale, acțiuni dirijate de grupurile comuniste și sindicatele revoluționare, au întărit clasa muncitoare smulgînd-o de sub influența sindicatelor galbene. Înainte de grevă, sindicatele revoluționare numărau 300.000 membri, iar cele „naționale”, abia 8.000. Mișcarea muncitorească căpătase un caracter revoluționar fiind condusă, de fapt, de comuniști. La începutul anului 1920 se desfășoară o serie de greve generale pe ramuri de producție.

Greva devenise un important mijloc de luptă al clasei muncitoare. Formularea revendicărilor politice dovedea înaltul nivel politic al clasei muncitoare. Grevele care au cuprins centrele industriale din întreaga țară, au fost însoțite de mișcări țărănești pentru a căror înăbușire a fost nevoie de intervenția armatei. Grupurile comuniste au făcut toate eforturile pentru a realiza unirea dintre clasa muncitoare și țărâncea muncitoare, dar n-au reușit să realizeze aceasta din cauza lipsei factorilor subiectivi.

Pentru a face față mișcării crescînde a maselor, guvernul promulgă o serie de legi antimuncitorești, care culminează cu legea Trancu-Iași a cărei esență era interzicerea acțiunilor greviste. Clasa muncitoare a reacționat prin uriașe manifestații de protest. Grupurile comuniste acordau o tot mai mare importanță ridicării nivelului politic al maselor prin scoaterea unor publicații cu caracter teoretic ca „Lupta de clasă”, prin editarea unor lucrări ale lui Lenin, prin manifeste și articole de presă. Această muncă ideologică a dus la ridicarea pe o treaptă superioară a luptei revoluționare, la posibilitatea inițierii unor acțiuni pe plan național, cum a fost greva generală din 20 octombrie 1920.

Cu toate manevrele burghezo-moșierimii și ale oportuniștilor socialiști de dreapta, greva s-a declanșat, fiind impusă de voința de luptă a muncitorimii revoluționare. Programul de revendicări politico-economice prevedea în esență: asigurarea drepturilor de organizare, demilitarizarea fabricilor, o nouă lege pentru reglementarea conflictelor de muncă, acorda-

rea revendicărilor formulate de muncitorii din instituțiile statului, reangajarea în serviciu a celor concediați, desființarea efectivă și completă a stării de asediu și a cenzurii, redarea autonomiei caselor cercale din Transilvania și Banat, precum și modificarea legii asigurărilor din Vechea Românie.

Greva a cuprins muncitori din diferite ramuri industriale în toate orașele țării. Pe parcursul său, însă, socialiștii de dreapta care se mai bucurau încă de oarecare influență, au reușit să frizeze desfășurarea grevei generale. Lansind lozincă „brațelor încrucișate” și recurgând la diverse manevre, ei au venit în sprijinul autorităților făcând pe muncitori să întrerupă greva. Ea a durat cel mai mult în Valea Prahovei (8 zile) și cel mai puțin în Bucovina (24 ore). La grevă au participat peste 200.000 muncitori cu un număr de 440.731 zile grevă pentru Vechea Românie și Transilvania.

Trădarea oportuniștilor și utilizarea forței de către guvern au făcut ca greva să fie înăbușită, cu toată rezistența muncitorilor. Represaliile care au urmat grevei au fost de mare amploare. La Iași au fost arestați 4500 muncitori. Sediile au fost sigilate, presa muncitorească suspendată. Greva generală a eșuat din cauzele arătate mai sus, cit și din cauză că n-a fost condusă în mod revoluționar, n-a fost transformată în insurecție. Totuși ea a dovedit că proletariatul este o forță, a dat un avertisment hotărât cercurilor guvernante și social-democraților de dreapta, a scos la iveală necesitatea unei alianțe cu țărănimia și a creării unui partid puternic, revoluționar, capabil să conducă clasa muncitoare. Ea a grăbit în mod deosebit crearea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare.

Capitolul IX se ocupă cu crearea Partidului Comunist din România. Crearea partidului s-a impus ca o necesitate obiectivă, apărută în urma nevoii pe care o simțea clasa muncitoare de a avea un partid al său revoluționar, un partid care să se conducă după principiile leniniste, în care elementele oportuniste să nu-și găsească locul.

Luptele revoluționare din anii 1917–1921 maturizaseră clasa muncitoare, căliseră și măriseră autoritatea

grupurilor comuniste. Rînd pe rînd secțiile partidului socialist cereau transformarea partidului într-un partid marxist-leninist, care să se afilieze la Internaționala a III-a, Comunistă.

Elaborarea de către grupurile comuniste a o serie de materiale cu caracter ideologic și practic, printre care Proiectul de Statut și Programul agrar al Partidului Socialist-Comunist din România, au pregătit acest act. Proiectul de statut era întocmit pe baza principiilor leniniste, deși avea unele lipsuri esențiale cum ar fi neglijarea principiului centralismului democratic. Programul agrar prezenta și el unele lipsuri ca necombaterea tezelor „neoibogăiei”. S-a elaborat și un program al partidului în chestiunea naționalităților, mergîndu-se tot pe linia învățăturii marxist-leniniste.

Un alt document de mare importanță a fost „Directivele cu privire la organizarea activității grupurilor comuniste” care prin principiile sale reprezintă începutul luptei pentru aplicarea principiilor leniniste în construcția de partid. El nu a analizat însă problemele strategice ale revoluției pe baza condițiilor de la noi și a rămas doar un program practic de acțiune.

Toate aceste documente puneau cu și mai multă tărie problema convocării unui congres de constituire a Partidului Comunist și de afiliere la Internaționala a III-a. În fața acestei situații, dreapta socialistă a trecut la o serie de măsuri trădătoare menite să contracareze acțiunile comunistilor. Pe această linie se situează încercarea de strangulare a mișcării sindicale.

În ianuarie 1921, are loc ședința Consiliului General al Partidului Socialist și al Sindicatelor din România. În această ședință, aripa revoluționară a partidului a ieșit învingătoare reușind să impună problema tinerii Congresului pe care oportuniștii o tergiversau. Cu toate încercările oportuniștilor, majoritatea organizațiilor partidului se declarau pentru înființarea Partidului Comunist și pentru afilierea la Internaționala a III-a, înfierind pe scizioniștii social-democrați de dreapta. Rămînînd în minoritate, social-democrații de dreapta au anunțat că se retrag din partid și au pășit la spargerea unității mișcării muncitorești. Între 3 și 6 martie 1921 a avut loc la Iași o conferință ilegală a grupurilor comuniste, în care se vădește unitatea

de idei în rindurile organizațiilor comuniste. Toate aceste acțiuni preveșteau deschiderea congresului și victoria comuniștilor.

La 8 mai 1921 s-a deschis la București Congresul partidului care s-a declarat cu o mare majoritate de voturi pentru afilierea la Internaționala Comunistă. Astfel s-a născut un partid nou, un partid tânăr, marxist-leninist, Partidul Comunist din România. Toate încercările oportuniștilor de a întrerupe congresul au eșuat. Ei au fost demascați și înfierați.

Înființarea Partidului Comunist și exprimarea fermă a poziției sale revoluționare a speriat regimul burghez-moșieresc. Recurgând la forță, el a întrerupt congresul arestând pe comuniști și înscenând odiosul proces din Dealul Spirii, în care au fost implicați 300 militanți ai mișcării muncitorești. Sub presiunea maselor muncitoare 200 comuniști au fost eliberați. Condamnarea celorlalți n-a reușit să slăbească Partidul Comunist. În iunie 1921 Partidul Socialist-Comunist lansează un apel către proletariatul internațional în care demască teroarea albă dezlănțuită de burghezo-moșierimea din România.

În 1922 se ține al II-lea Congres al Partidului Comunist din România, care adoptă statutul provizoriu al Partidului.

Constituirea Partidului Comunist din România a însemnat o mare victorie a proletariatului, un imens pas înainte în lupta sa pentru cucerirea puterii, a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunistului și reformismului în mișcarea muncitorească din România.

Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.,
Greva generală din România — 1920, Editura politică, București,
 1960, 444 pag.

Monografia Greva generală din România — 1920, elaborată de Institutul de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P.M.R. în decembrie 1960, a fost închinată unuia dintre cele mai importante momente ale luptei duse de clasa muncitoare din țara noastră împotriva cruntei exploatare și asupririi din vremea regimului burghezo-moșieresc. Ocupân-

De la întemeierea sa și până azi, partidul clasei muncitoare din țara noastră a știut să învingă toate tendințele deviaționiste și scizioniste, a știut să rezolve just problemele practice ale conducerii poporului. Aplicând în mod creator învățătura marxist-leninistă în condițiile țării noastre, el conduce masele muncitoare pe calea construirii unei vieți noi, a societății socialiste.

★

Cartea Clarei Cușnir-Mihailovici, scrisă într-un stil clar și concis, prezentând logic desfășurarea evenimentelor și analizând dialectic fenomenele istorice, reprezintă un studiu valoros pentru cei ce vor să cunoască istoria mișcării muncitorești din țara noastră între anii 1917—1921.

Autorul ia poziție față de falsificarea adevărului de către istoriografia burgheză. La baza lucrării stă interpretarea faptelor în lumina tezelor fundamentale ale materialismului istoric.

Autorul acordă o mare atenție evenimentelor care au precedat și pregătit crearea Partidului Comunist din România, prezentându-le în toată amplitudinea lor. În comparație cu aceasta, actul creării însăși și începuturile activității P.C.R. sunt prezentate relativ pe scurt, dând impresia unei încheieri grăbite, mult simplificate față de restul lucrării. În felul acesta, actul întemeierii P.C.R. apare într-o lumină mai palidă, fiind insuficient pus în valoare față de importanța deosebită pe care o prezenta pentru întreaga desfășurare de viitor a mișcării muncitorești din țara noastră, pentru istoria țării noastre însăși.

V. VILCEANU

du-se și de condițiile istorice în care a avut loc greva generală precum și de urmările acesteia, lucrarea se referă la una din cele mai importante perioade ale mișcării muncitorești din România, la avântul revoluționar care a primit un puternic imbold sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. După cum se arată și în cuvîntul care ține loc de prefață,

autorii și-au propus — și au reușit — să aducă un aport serios la studierea și cunoașterea întregii perioade 1917—1921, perioada unor mari bătălii de clasă în focul cărora s-a plămădit Partidul Comunist din România.

Lucrarea cuprinde patru capitole și un număr însemnat de documente.

Primul capitol intitulat: „Situația economică și social-politică a României în perioada premergătoare grevei generale din 1920. Avântul mișcării muncitorești din România sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”, se ocupă de condițiile economice și social-politice concrete în care a izbucnit și s-a desfășurat greva generală, condițiile unei puternice ascuțiri a contradicțiilor de clasă interne, ca urmare a participării României la măcelul imperialist, a avântului revoluționar dezlănțuit în urma victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Analizând situația economică din toate ramurile economiei naționale, lucrarea scoate în evidență faptul că după primul război mondial, România se afla într-o situație economică grea. Distrugerile pricinuite de război, jafurile de nedescris săvârșite de imperialiștii germani și austro-ungari, dezorganizarea economică, politica hrăpărească dusă de burghezia și moșierimea română și exploatarea economico-financiară la care a fost supusă România de către imperialiștii anglo-franco-americieni, au creat în țară o situație economică dezastruoasă.

Situația tuturor ramurilor producției industriale era deplorabilă. Un mare număr de întreprinderi au fost închise, iar celelalte lucrau cu o capacitate de producție foarte redusă, ajungându-se la 30 și 50% față de cea dinainte de război.

În agricultură situația era asemănătoare. Distrugerile din timpul războiului, lipsa inventarului viu și mort și lipsa brațelor de muncă datorită mobilizărilor a dus la o scădere atât de mare a producției agricole, încât nu s-au mai putut satisface necesitățile consumului intern, nemaivorbind de exportarea de cereale. Exista —

după cum se subliniază în lucrare — o adevărată foamete în condițiile crizei alimentare.

Și situația transporturilor era la fel de gravă. Distrugerea rețelelor de comunicație în timpul ocupației puterilor centrale și lipsa materialului rulant care fusese în mare parte jefuit de către ocupații germani împiedicau asigurarea în bune condițiuni a legăturilor dintre diferite regiuni ale țării, iar traficul de mărfuri și persoane pe calea ferată era extrem de scăzut.

La toate acestea se adăuga haosul care domnea în finanțele publice și inflația. Documentată cu numeroase date statistice, lucrarea reușește să ne redea adevărata situație financiară a României în perioada 1917—1921. Statul burghezo-moșieresc făcea cheltuieli, care se ridicau din an în an, suportate de masele muncitoare. Datoria internă și externă a României făcea ca presiunea fiscală să se extindă și asupra generațiilor viitoare de oameni ai muncii și să crească dependența economică a țării față de capitalul străin.

Caracteristic pentru perioada imediat următoare războiului a fost și puternica creștere a inflației care se datora nu numai emisiunii crescînde de bani de hîrtie ci și faptului că după război au rămas în circulație și banii de hîrtie emiși de ocupații germani. Haosul financiar care domnea în țară a dus pe de o parte la urcarea rapidă a prețurilor, la scăderea în aceeași măsură a salariilor reale ale muncitorilor și ruinarea în masă a micilor producători, iar pe de altă parte la obținerea unor cîștiguri fabuloase de către clasele exploatare, la creșterea nu numai a capitalului ci și a numărului de bănci. Are loc o însemnată creștere a procesului de împlerire a capitalului bancar cu cel industrial, o dată cu întărirea tot mai accentuată a dominației capitalului străin. După cum subliniază lucrarea, statistica burgheză, care urmărea în general să ascundă realitatea, arată că profiturile capitaliștilor români și străini erau extrem de mari, ei reușind într-un timp foarte scurt să-și dubleze capitalurile.

În analiza profundă pe care o face situației clasei muncitoare în perioada anterioară grevei generale, autorii

au reușit printr-o documentație temeinică să ne înfățișeze situația numerică, compoziția, repartitia teritorială și gradul de concentrare în producție al acestora. Astfel, se arată numărul muncitorilor cuprinși în fiecare ramură industrială în parte, stabilindu-se un total de 520.000 lucrători în industrie și transporturi și 200.000 lucrători forestieri. Dacă la această cifră se mai adaugă sutele de mii de muncitori agricoli și zecile de mii de lucrători din comerț, se poate aprecia că forța numerică a clasei muncitoare era mult mai mare decât fusese până la război ceea ce de fapt s-a dovedit și în desfășurarea marilor bătălii de clasă ce au avut loc în această perioadă. La forța numerică sporită a clasei muncitoare se adăuga concentrarea destul de ridicată, ceea ce a contribuit în mod deosebit la vigoarea și intensitatea luptei împotriva exploataților.

Lucrarea scoate în evidență și faptul că pentru clasele exploataatoare războiul a însemnat un prilej de îmbogățire iar pentru oamenii muncii, în afara pierderilor a sute de mii de vieți, o înrăutățire totală a condițiilor de muncă și de trai. Din datele statistice cuprinse în lucrare rezultă clar că situația clasei muncitoare era foarte grea. Ziua de lucru a rămas una dintre cele mai lungi din Europa, depășind în general cu mult 8 ore. În întreaga lucrare se dau fapte despre lupta dintre muncitori și capitaliști în jurul duratei zilei de lucru. Deși repausul duminical fusese reglementat pe teritoriul vechii României prin legea din 1910, iar în Transilvania în 1919, în aceste legi nefiind cuprinse și măsurile care să asigure obligativitatea aplicării lor, ele au rămas numai pe hirtie. Despre concedii de odihnă plătite nici nu putea fi vorba, ele nefiind nici măcar amintite în vreo lege.

Șomajul cuprindea un număr considerabil de muncitori, datorită atât cauzelor obișnuite care determină șomajul în capitalism, cât și unor împrejurări deosebite: închiderea sau reducerea capacității de lucru a fabricilor, sau concedierea din ordinul autorităților a muncitorilor care se înscriau în sindicate și participau la greve. În lucrare se menționează că numai în Transilvania la sfârșitul anului 1920 numărul șomerilor se ri-

dica la aproximativ 80.000 dintre care 10.000 erau muncitori minieri (p. 39).

Deosebit de grele erau condițiile de lucru ale muncitorilor, protecția muncii și viața muncitorilor neinteresând pe capitaliști. Accidentele de muncă luau proporții din ce în ce mai mari, ajungând până la adevărate catastrofe, mai ales în industria minieră. În afară de aceasta muncitorii erau obligați să îndure insultele și batjocura patronilor.

Viața grea pe care o duceau oamenii muncii este ilustrată și de scăderea continuă a salariului real. Comparând indicii de creștere al prețurilor cu indicii de creștere al salariului nominal reiese clar că ritmul general al creșterii prețurilor la produsele de larg consum era de 2-3 ori mai mare decât cel al salariului nominal. Datorită discriminării de salarizare pe care o ducea regimul burghezo-moșieresc, salariul real al femeilor era cu mult mai mic. Puterea de cumpărare a maselor scădea catastrofal în urma creșterii vertiginoase a prețurilor. Datele statistice cuprinse în lucrare ne arată că nici chiar muncitorii care erau cei mai bine retribuiți nu reușeau cu salariul primit să acopere cel puțin minimul de existență.

În aceste condiții de cruntă exploatare, nemulțumirea maselor populare crește puternic. Are loc o ascuțire la maximum a contradicției fundamentale a capitalismului — dintre caracterul social al producției și însușirea privat-capitalistă a rezultatelor muncii — cu expresia sa directă — contradicția dintre proletariat și burghezie. Ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au găsit deci în România un teren favorabil și au însuflețit masele în lupta lor împotriva claselor exploataatoare. Exemplul proletariatului din Rusia care a înlăturat pentru totdeauna exploatarea omului de către om, făcând primul stat socialist din lume, „a dat clasei muncitoare din țara noastră — după cum arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — un curaj și un avânt revoluționar încă necunoscut până atunci“. Imediat după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie au loc puternice greve și demonstrații ale muncitorilor, mișcări și răscoale ale soldaților, frământări ale țărănilor, ceea ce demonstrează că mișcarea muncitorească din România pă-

șea pe un nou făgaș. Încă din anul 1917, elementele revoluționare din partidul social-democrat atrag un număr tot mai mare de muncitori înaintați și formează grupuri revoluționare care cheamă masele populare să lupte pentru înfăptuirea revoluției, pentru cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare. Manifestele editate de grupurile comuniste nu se limitau numai la a chema masele la lupta pentru revendicări economice, ci împleteau această sarcină cu lupta pentru cucerirea puterii politice, pentru apărarea revoluționară a Rusiei Sovietice. Activitatea desfășurată de grupurile comuniste a contribuit la intensificarea luptelor revoluționare de masă. Au loc adevărate valuri de greve în toate regiunile țării în ciuda legilor care împiedicau organizarea și acțiunile colective ale muncitorilor. În majoritatea cazurilor aveau loc ciocniri deschise cu armata sau poliția, care se transformau în adevărate lupte politice împotriva guvernului burghezo-moșieresc.

Luptele revoluționare ale muncitorilor au contribuit la trezirea conștiinței maselor neproletare. Aproape în întreaga țară, țărănimea refuză să mai lucreze pământurile moșierești, au loc greve ale muncitorilor agricoli. Lupta țăranilor pentru pământ capătă un caracter din ce în ce mai fățiș, în multe regiuni trecându-se la ocuparea cu forța a pământurilor moșierești.

În armată au loc de asemenea frământări. Este semnificativă din acest punct de vedere răscoala marinarilor flotei de pe Dunăre și Marea Neagră, sub steagul roșu al proletariatului. Exemplul grevelor muncitorești era folosit și în armată, soldații refuzând să mai execute ordinele comandanților, sau cereau să fie demobilizați și trimiși acasă.

Măsurile teroriste luate de guvernul burghezo-moșieresc n-au reușit să stăvilească creșterea luptelor revoluționare ale maselor. În această perioadă are loc o radicalizare a proletariatului, a maselor populare, curentul revoluționar din mișcarea muncitorească întărindu-se tot mai mult. Declarația de principii, adoptată de partidul socialist în 1918 din inițiativa grupurilor comuniste, dovedește acest lucru, ea fiind primul program oficial al Partidului Socialist din România în care se precizează că țelul luptei cla-

sei muncitoare este instaurarea dictaturii proletariatului.

Declarația de principii a proclamat solidaritatea partidului socialist cu principiile partidului bolșevic, deși nu a arătat căile practice pentru cucerirea puterii de către proletariat și nu pomenea nimic de problema alianței clasei muncitoare cu țărănimea.

Mișcările revoluționare de la orașe și sate au speriat burghezia și moșierimea. Clasele conducătoare își dau seama că din noiembrie 1917 și până la sfârșitul anului 1918, valul revoluționar crescuse continuu. Pentru a ieși din această situație clasele exploatare organizează înăbușirea în sine a demonstrației muncitorilor din 13 decembrie 1918, care își manifestau solidaritatea cu tipografiai ce erau în grevă și protestau împotriva stării de asediu, a cenzurii și terorii guvernamentale (p. 67-68).

Pe măsură ce creștea lupta muncitorimii și influența grupurilor comuniste în rândurile acestora, liderii reformiști din mișcarea muncitorească se opuneau cu mai multă înverșunare orientării revoluționare a mișcării muncitorești. Folosindu-se de situația creată în urma masacrului din 13 decembrie și arestarea elementelor revoluționare, social-democrații de dreapta și centristii au impus conferinței din mai 1919 o nouă „declarație de principii”, tipic reformistă. Deși formal în această declarație se vorbea despre dictatura proletariatului, ea renunța totuși la principiile revoluționare, considerind că transformările socialiste pot fi înfăptuite în cadrul orinduirii capitaliste, fără revoluție, fără cucerirea puterii de către clasa muncitoare. Dar nici teroarea și atacul singeros dezlănțuit de burghezie și nici atacul „ideologic” al oportunistilor împotriva mișcării muncitorești n-au putut frâna luptele duse de muncitori și procesul de clarificare ideologică și politică din sinul mișcării muncitorești. Lupta ideologică din sinul partidului socialist se accentuează tot mai mult.

Întreaga lucrare este străbătută ca un fir roșu de activitatea desfășurată de grupurile comuniste care s-au situat în fruntea luptelor muncitorești de masă. Cu toată împotrivirea oportuniștilor de a stăvili avântul revoluționar al muncitorilor, de a înlocui

grevele și alte acțiuni revoluționare cu „concilierea” dintre muncitori și pa-troni, grevele luau amploare tot mai mare continuând să imbine tot mai mult revendicările economice cu cele politice. Astfel în luna iunie 1919 are loc greva generală a ceferiștilor din Vechea Romînie; în iulie-august greva generală a petroliștilor din Valea Prahovei; în iulie proletariatul din Romînia a participat la greva poli-tică internațională de solidarizare cu Rusia Sovietică și Revoluția din Un-garia, iar în decembrie 1919 întreaga țară a fost cuprinsă de o nouă grevă generală demonstrativă însoțită de mari manifestații de stradă. În cursul acestor lupte greviste muncitorimea a obținut o serie de drepturi și a căpătat o mai mare încredere în for-tele ei. Începînd cu anul 1920 numă-rul grevelor s-a mărit, cuprinzînd muncitorimea din toate colțurile țării.

Un rol important în larma desfășu-rare a luptelor greviste l-au avut în această perioadă sindicatele muncito-rești, care au cunoscut o puternică creștere, ajungînd în octombrie 1920 la un număr de aproximativ 250.000 de membri. Creșterea combativității, a conștiinței de clasă și a maturizării politice și ideologice a proletariatului constituia una din caracteristicile prin-cipale ale acestei perioade. Mișcarea muncitorească se afirma tot mai mult ca o forță independentă și puternică în viața politică a țării, înaintînd cu pași hotărîți pe calea creării unui par-tid de tip nou, consecvent revoluțio-nar, marxist-leninist.

Capitolul al II-lea al lucrării tra-tează despre luptele greviste premer-gătoare grevei generale din octombrie 1920 (martie-octombrie). Analizînd lupta proletariatului din anul 1920, autorii arată că ea se caracterizează prin izbucnirea a numeroase greve politice de masă, greve generale pe ramuri industriale, orașe sau regiuni ale țării, afirmîndu-se tot mai clar hotărîrea declanșării grevei generale pe întreaga țară.

Înspăimîntate de creșterea impetu-oașă a mișcării muncitorești, clasele exploataatoare trec la contraofensivă, aducînd la cirna țării guvernul ge-ne-ralului Averescu care avea misiunea de a stăvili avîntul revoluționar al ma-

selor. Imediat după venirea sa la pu-tere, guvernul Averescu a luat o serie de măsuri pentru întezicerea grevelor și anularea unor cuceriri ale clasei muncitoare din perioada anterioară. Acestor legi și măsuri antimuncito-rești, muncitorimea le-a răspuns prin-tr-un nou val de greve. Chiar și sta-tisticile burgheze erau nevoite să recu-noască că în lunile martie-octombrie 1920 au avut loc în întreaga țară 345 greve, dintre care numai în București 112 (p. 108). Luptele proletariatului din această perioadă au avut o forță deosebit de combativă. Luptele ceferiștilor, metalurgiștilor, petroliștilor, minerilor din Valea Jiului, au consti-tuit un moment important în dez-voltarea mișcării greviste premergă-toare grevei generale.

Măsurile de intimidare a muncitori-lor folosite de burghezie, ca arestări, militarizarea C.F.R.-ului, folosirea sin-dicatelor galbene pentru spargerea unității de luptă a muncitorilor, au în-tărit și mai mult hotărîrea și dîr-neia de luptă a claselor exploatate. Avîntul revoluționar în plină dezvoltare a ieșit puternic în evidență cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 Mai 1920. Cu această ocazie au avut loc ample manifestații și demonstrații în toate orașele și centrele muncitorești din țară, muncitorii protestînd împotriva lichidării drepturilor și libertăților de-mocratice cîștigate prin lupte. Cu toată împotrivirea conducătorilor opor-tuniști, trădători ai intereselor clasei muncitoare, zilnic muncitorii discutau la întruniri necesitatea declanșării grevei generale pe țară. Semnalul pre-gătirilor pentru greva generală a fost dat de muncitorimea din capitală sub conducerea membrilor grupurilor co-muniste. Astfel în ziua de 17 iunie 1920 sindicatele muncitorești din țară, muncitorii de la C.F.R., de la întreprinderile metalurgice, regie etc. au protestat cu hotărîre împotriva ne-respectării de către guvern a promi-siunilor făcute, cerînd să se proclame greva generală. Lupta dusă de grupu-rile comuniste pentru pregătirea gre-vei generale pe țară, grevă cu un profund caracter politic, se împletea cu lupta pentru transformarea parti-dului socialist în partid comunist și afilierea lui la Internaționala a III-a. Comunistă.

În lunile iunie-iulie 1920 au loc greve ale metalurgiştilor din capitală, petroliştilor din Valea Prahovei, muncitorilor de la uzina electrică din Cîmpina, muncitorilor caferişti din întreaga ţară. Creşterea intensităţii grevelor, împletirea unor numeroase greve pe întreprinderi cu grevele generale pe ramuri de producţie, caracterul profund politic al acestora, dovedea că muncitorimea era tot mai conştientă că numai printr-o luptă hotărâtă împotriva regimului burghezo-moşieresc îşi poate impune satisfacerea revendicărilor ei economice şi apărarea cuceririlor democratice (p. 131).

În august guvernul burghezo-moşieresc a votat „legea cu privire la reglementarea conflictelor de muncă”, lege care anula dreptul la grevă al muncitorilor. Luptele greviste ale muncitorilor sub conducerea grupurilor comuniste nu au încetat. Astfel, în Transilvania în mai puţin de patru luni, iulie-octombrie, au avut loc peste 56 de greve, dintre care unele generale cuprinzând chiar întreaga Transilvanie. În Banat, de asemenea, a avut loc o grevă generală cu un profund caracter politic, muncitorii cerînd să li se respecte dreptul la organizare, angajările şi concedierile să se facă numai cu acordul delegaţilor muncitorilor pentru a se evita astfel abuzurile patronilor. Ei au cerut chiar destituirea primarului (p. 140).

Întrunirile de protest împotriva poliţiei teroriste a guvernului burghezo-moşieresc au loc în întreaga ţară, greva generală reizbucneşte cu şi mai mare forţă în Transilvania, la aceasta solidarizîndu-se muncitorii din Vechea Romînie şi mai ales din capitală. Tot în această perioadă au loc greve şi întruniri muncitoreşti în toate oraşele din ţară, peste capul conducătorilor oportunişti.

În Moldova, de asemenea, au avut loc greve generale, locale şi manifestări puternice. Greva generală demonstrativă ținută la Iaşi în urma cuvîntului de ordine dat de comisia locală a sindicatelor, s-a dezlănţuit împotriva samavolniciei guvernului. În memoriul înaintat prefectului judeţului de către comisia locală a sindicatelor şi secţiunea socialistă din Iaşi, muncitorii au cerut: mărirea salariilor muncitorilor feroviar, plata zilelor de grevă şi recunoaşterea con-

siliului muncitoresc. Asemenea memorii au înaintat şi muncitorii de la R.M.S., în care pe lângă recunoaşterea organizaţiilor muncitoreşti, cereau retragerea armatei şi poliţiei din fabrici. În semn de protest, la refuzul autorităţilor de a satisface revendicările muncitorilor, au avut loc o serie de greve. Muncitorii din întreaga ţară se întruneau în mitinguri şi demonstraţii cerînd cu hotărîre: îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă, drepturi politice, pace cu Rusia Sovietică, eliberarea celor arestaţi etc. Manifestele editate în aceste zile de mari frămîntări chemau clasa muncitoare la luptă. Marile întruniri din sălile: Sf. Ionică, Măgurele, Ovidiu, Şerban Vodă, 13 Septembrie, Piscului, Dudeşti, Griviţa au fost imediat urmate de demonstraţii de stradă în timpul cărora muncitorii se pronunţau tot mai hotărît pentru declararea grevei generale pe întreaga ţară. Oportuniştii din conducerea mişcării muncitoreşti, care se împotriveau acestei hotărîri, erau alungaţi de către muncitori cu strigăte puternice: „vrem grevă generală”. Clasa muncitoare în frunte cu grupurile comuniste impunea cu fermitate comitetului executiv al partidului socialist şi comisiei generale a sindicatelor declanşarea grevei generale pe întreaga ţară.

★

Capitolul al III-lea al lucrării se ocupă în întregime de greva generală din octombrie 1920. Concretizînd cauzele care au dus la declanşarea grevei generale, lucrarea scoate în evidenţă că ea a fost pregătită de procesul ascuţirii luptei de clasă din aceşti ani, al creşterii valului mişcării greviste (p. 153). Clasa muncitoare nu mai putea suporta exploatarea cruntă care se accentua tot mai mult. Conduasă de grupurile comuniste muncitorimea şi-a dat seama că numai prin luptă va putea să-şi cîştige şi să-şi apere drepturile politice şi economice.

Cu toate măsurile luate de guvernul Averescu pentru stăvillirea avîntului revoluţionar, valul de luptă ia amploare şi mai mare culminînd cu greva generală din octombrie 1920.

Lucrarea recenzată reuşeşte să ne înfăţişeze adevăratul rol pe care l-au jucat liderii oportunişti ca trădători

ai intereselor clasei muncitoare. Văzînd că aripa de stînga a organizațiilor muncitorești care erau pentru crearea partidului comunist se întărea, iar masele muncitoare cereau cu și mai multă tărie greva generală, oportuniștii cad de acord să facă unele concesii avînd ca scop înșelarea maselor muncitoare și abaterea lor de la luptă.

La 10 octombrie 1920 a avut loc o întrunire a Consiliului General al Partidului și sindicatelor pentru a discuta problema unificării partidelor socialiste. Cu această ocazie s-a elaborat un statut unic care stabilea că sarcina fundamentală a partidului este lupta pentru dictatura proletariatului. Oportuniștii au fost nevoiți să accepte acest statut, deși nici nu se gîndeau la aplicarea lui în practică. Una din problemele principale înscrise pe ordinea de zi a întrunirii a fost declararea grevei generale care devenise o cerință a întregului proletariat. Conducătorii oportuniști nu s-au mai putut afirma pînă la capăt împotriva grevei generale, intrucît ar fi fost demascați ca apărători ai intereselor burgheziei și alungați de la conducerea mișcării muncitorești. În ședința din 11 octombrie a fost votat, după multe discuții, memoriul de revendicări, ce urma să fie înaintat guvernului. În memoriu muncitorii cereau: respectarea dreptului la asociere, recunoașterea delegaților și a consiliilor muncitorești în toate întreprinderile; retragerea armatei din toate fabricile; interzicerea strictă pentru direcțiile din întreprinderile statului de a se amesteca sub orice formă în chestiunile referitoare la organizarea muncitorilor și obligativitatea reincadrării în serviciu a tuturor lucrătorilor concediați sau suspendați; satisfacerea revendicărilor formulate de muncitorii din instituțiile statului atît acolo unde au funcționat comisii de arbitraj (la C.F.R. și „Monitorul Oficial”), cît și acolo unde asemenea comisii nu au fost încă instituite; suspendarea aplicării legii pentru reglementarea conflictelor colective de muncă pînă la întocmirea unei legi care să respecte drepturile cîștigate cu mari sacrificii de masele muncitoare; desființarea efectivă și completă a stării de asediu și a cenzurii prin: a) recunoașterea dreptului și libertății complete de

asociere; de întrunire, de presă; b) desființarea curților marțiale și trecerea tuturor proceselor privitoare la civili, a delictelor politice și de presă în competența instanțelor civile; c) scoaterea armatei din administrația civilă; d) încetarea sistemului expulzării și evacuării forțate; redarea autonomiei caselor de asigurări sociale din Transilvania și Banat, modificarea legilor asigurărilor din Vechea Romînie pe baza principiului autonomiei, cu consultarea clasei muncitoare prin reprezentanții ei autorizați (p. 156).

Cu toate lipsurile de care suferea, memoriul astfel întocmit dovedește caracterul profund politic al grevei generale. Declarînd revendicările imediate ale muncitorilor ca interese „egoiste”, oportuniștii le-au înlăturat din memoriu, crezînd că vor putea astfel abate clasa muncitoare de la luptă, vor putea submina unitatea de care aceasta avea atîta nevoie. Memoriul nu a cuprins nici revendicări ale altor pături sociale neproletare și mai ales ale țărănimii muncitoare. Că oportuniștii au mers de la început pe calea trădării grevei generale ne-o dovedește chiar întocmirea memoriului, prin înaintarea lui dînd posibilitatea guvernului să pregătească înăbușirea acesteia. Ei considerau că, prin obținerea unor concesii din partea guvernului, avîntul revoluționar al maselor va putea fi stăvilit și greva generală nu va mai fi declarată.

Deosebit de clar și documentat este înfățișată lupta clasei muncitoare în frunte cu elementele revoluționare din grupurile comuniste ca: Alecu Constantinescu, Leonte Filipescu, Constantin Ivanuș, Pavel Teacenco, Vasilescu-Vasia, Pandelescu Becheanu și alții pentru pregătirea grevei generale. În toate centrele muncitorești din țară s-au organizat adunări pentru alegerea comitetelor de grevă, s-au creat fonduri de rezistență etc. Totodată grupurile comuniste au dus o campanie de propagandă prin revista „Lupta de clasă”, au editat o serie de manifeste care chemau muncitorimea la grevă generală.

Cu toată opoziția elementelor oportuniste lupta muncitorilor se intensifică. Declararea grevei generale a fost urgentată de greva muncitorilor cefești. Alături de mecanici și fochiști au intrat în grevă și muncitorii

de la atelierele C.F.R. Solidarizându-se cu feroviarul din București au declarat grevă cefești din toate orașele; a început astfel o grevă generală pe ramură. Greva se răspindea cu repeziciune. Imediat au intrat în grevă muncitorii din porturi și șantiere navale mari: Galați, Brăila, Tr. Severin, Giurgiu etc.

În ziua de 20 octombrie, în urma respingerii memoriului de către guvern, a izbucnit greva generală. Datele și faptele relatate în lucrare ne dovedesc că la greva generală au participat muncitori din toate regiunile și colturile țării, de toate naționalitățile, muncitori necalificați, femeile muncitoare, tineretul și în multe locuri, maiștrii, tehnicienii, ofițerii marinei comerciale. După cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, „greva generală a cuprins aproape întregul proletariat din România”.

Încă din primele momente ale izbucnirii grevei generale a ieșit în evidență caracterul trădător al direcției sefilor oportuniști ca muncitorii să stea acasă liniștiți în timpul grevei.

Speriat de amploarea pe care o luase greva, guvernul Averescu ia o serie de măsuri salvatrice pentru înăbușirea ei. Armata și poliția au fost imediat puse pe picior de război împotriva clasei muncitoare. Având suficientă încredere în unitățile militare, temându-se că soldații vor trece de partea muncitorilor, guvernul Averescu a folosit aceleași metode cu care a înăbușit în singe răscoala din 1907: a dislocat unitățile militare din unele locuri și le-a trimis în altele (p. 175). Muncitorii din întreprinderile statului au fost declarați din prima zi mobilizați sau rechiziționați, trecându-se apoi la arestări masive. Au fost arestați conducători ai comitetelor locale ale partidului socialist, membri ai comitetelor sindicale și de fabrică, precum și numeroși muncitori. Acțiunile represive s-au dezlănțuit cu o furie de nedescris în toate regiunile țării. Astfel la Cluj au fost arestați circa 3.000 greviști, la Iași 4.500, la Ploiești 300 etc. În total au fost arestați peste 10.000 greviști. Ca să nu poată fi găsiți și aduși cu forța la lucru, muncitorii au început să părăsească locuințele. Văzând că arestările, schingiuirile s-au dovedit neputincioase, organele de represiune ale regimului

burghezo-moșieresc au trecut la măsuri samavolnice împotriva familiilor muncitorilor. Astfel a fost dat ordinul de a evacua pe greviști și familiile lor din imobilele statului, de a-i lăsa fără posibilitatea procurării pînii. Metode de reprimare nemaîntinse au fost folosite împotriva greviștilor aparținând minorităților naționale, mulți dintre aceștia fiind chiar expulzați peste graniță.

Cu toate măsurile represive, dirzenia și hotărîrea luptătorilor greviști nu a putut fi înfrîntă. În sprijinul guvernului au venit însă liderii oportuniști care în ziua de 26 octombrie au înaintat guvernului un nou memoriu pătruns de slugărnice. Ei se obligau ca în schimbul eliberării oportuniștilor arestați și a reparației ziarului „Socialismul” să determine încetarea grevei generale. Chiar a doua zi Consiliul General a hotărît încetarea grevei și a luat toate măsurile necesare pentru traducerea în fapt a acestei hotărîri.

După trei zile de rezistență neclintită, muncitorii din majoritatea întreprinderilor din țară au reînceput lucrul, datorită în multe cazuri aducerii cu forța la lucru de către organele represive ale statului.

Imediat după încetarea grevei generale burghezia și moșierimea română au trecut la o prigoană și mai sălbatică împotriva mișcării muncitorești. Astfel mii de muncitori și mai ales cei mai activi în timpul grevei au fost lăsați fără lucru, s-a menținut starea de asediu și cenzura, s-a înăsprițit teroarea la închisorile unde erau comuniști: Văcărești, Jilava, s-au înscenat procese participanților la greve. Aceste procese au scos la iveală și mai clar nu numai prăpastia care despărțea pe muncitori de burghezie, dar și cea care exista între muncitori și liderii oportuniști.

Deși greva generală a luat sfîrșit, totuși luptele muncitorilor n-au încetat. În numeroase centre muncitorești ca: București, Valea Prahovei, Valea Jiului, Galați, Timișoara, Hunedoara, Arad, Cluj, Sibiu etc. grevele au continuat pînă în zilele de 4-14 noiembrie. Pe lângă grevele active au avut loc o serie de greve pasive, în sensul că deși muncitorii se aflau la lucru, nu lucrau. Aceste greve, întru-niri, consfătuiri în care se cerea recu-

noăsterea organizațiilor muncitorești, eliberarea celor arestați, dovedeau că mișcarea muncitorească trăia, se în-tărea, se pregătea pentru noi lupte, își făurea, în lumina experienței grevei generale, partidul comunist (p. 255).

Ultimul capitol al lucrării este intitulat: „Insemnătatea și urmările grevei generale din octombrie 1920 — Crearea Partidului Comunist din România“. Vorbind despre însemnătatea grevei generale, autorii subliniază că ea a constituit un punct culminant al luptelor revoluționare ce s-au desfășurat între anii 1917—1920, reprezentând cea mai mare bătălie de clasă în istoria proletariatului din România, de până atunci. Fiind o urmare directă a ascuțirii la maximum a contradicțiilor de clasă dintre proletariat și burghezie, greva generală a însemnat o lovitură hotărâtă dată de către clasa muncitoare din întreaga țară regimului burghezo-moșieresc de cruntă exploatare și asuprire. La greva generală au participat circa 400.000 muncitori.

Cuprinzând aproape întregul proletariat din România, greva generală a reușit să dezorganizeze pentru un timp economia întregii țări. Cu ocazia grevei generale au fost puternic reliefate forța și capacitatea de luptă a proletariatului, maturizarea și conștiința sa de clasă. Clasa muncitoare s-a afirmat încă o dată ca singura forță socială capabilă să conducă întregul popor muncitor în lupta pentru cucerirea puterii politice, pentru construirea unei noi societăți lipsite de exploatarea omului de către om. — societatea socialistă. Atitudinea hotărâtă a masei muncitoare față de politica internă antipopulară și politica externă antisovietică dusă de clasele exploatare din România, dovedesc caracterul profund politic al grevei generale.

Ecoul grevei generale din 1920 a depășit însă granițele țării noastre. Fiind o parte integrantă a uriașului avânt revoluționar care a cuprins întreaga lume în anii 1917—1922, ea a atras atenția mișcării muncitorești internaționale. „Comitetul executiv al Internaționalei Comuniste reliefa într-un document la 10 decembrie 1920 că greva generală din octombrie 1920

din România a cuprins sute de mii de muncitori, dar că aceasta a fost până la urmă înfrântă datorită trădării oportunistilor“ (p. 258—259).

Învățămintele grevei generale din 1920 au însemnat o premisă importantă pentru dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești din România. Lipsa unui partid politic înarmat cu învățătura marxist-leninistă, care să unească toate forțele clasei muncitoare, întregul proletariat în această mare bătălie de clasă, a ieșit la iveală cu această ocazie. Conducerea oportunistă a partidului socialist, dominat de ideile oportuniste ale Internaționalei a II-a, a mers de la început pe calea trădării grevei generale, dovedindu-se incapabil să organizeze și să conducă clasa muncitoare în lupta sa pentru o viață mai bună. Prin propria lor experiență muncitorii au văzut că de dăunătoare este politica și tactica împăciuitoare a oportunistului, ei au învățat că pentru a învinge clasele dominante trebuie să înființăm un partid marxist-leninist al clasei muncitoare. Cu toate că greva generală a fost înfrântă, această înfrângere n-a însemnat stăvilirea avântului revoluționar, ci punctul culminant al luptelor muncitorești de masă din perioada 1917—1920, care a grăbit în mod deosebit crearea partidului marxist-leninist. Pentru clasa muncitoare greva generală a constituit o școală de preț, delimitând clar curente din mișcarea muncitorească și ridicând probleme noi, de rezolvarea cărora depindea desfășurarea viitoare a luptei de clasă. V. I. Lenin aprecia experiența proprie a maselor ca „logica fundamentală a tuturor revoluțiilor mari“. El arată, în 1920, că sarcina partidelor și a grupurilor comuniste este de a ști să folosească experiența revoluționară și să ridice masele largi la poziția lor nouă, înaintată¹⁾.

În continuare lucrarea se ocupă de lupta înflăcărată dusă de grupurile comuniste pentru crearea partidului de tip nou, pentru aderarea partidului la Internaționala a III-a, Comunistă.

Un moment important în lupta dusă de grupurile comuniste pentru transformarea partidului socialist în partid comunist și aflarea sa la Internaționala a III-a l-a constituit consfătuirea

¹⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 76.

din 16 noiembrie 1920 a conducătorilor grupurilor comuniste, care a elaborat directivele cu privire la organizarea activității viitoare a acestor grupuri. Întemeindu-se pe învățătura marxist-leninistă, aceste directive stabileau căile concrete și forțele care trebuiau să participe la aplicarea în practică a acestui program. Directivele indicau totodată și sarcinile comunistilor în rândurile sindicatelor, țărănimii, tineretului și femeilor. În vederea creării partidului comunist grupurile comuniste au trecut la publicarea unei serii de documente deosebit de importante pentru organizarea mișcării muncitorești. A fost elaborat proiectul de statut al partidului socialist-comunist și programul agrar care stabilea sarcinile comunistilor în problema țărănească.

La începutul anului 1921, datorită muncii comunistilor atît în rândurile partidului socialist cît și ale sindicatelor, exista o situație favorabilă creării partidului comunist și afilierei lui la Internaționala a III-a. Procesul rapid de clarificare politică și ideologică a avut loc nu numai în partid, în secțiunile sale, în organele de presă și muncitorești, ci și în sindicate (p. 283). Această clarificare politică și ideologică era însoțită de întărirea organizatorică a mișcării muncitorești.

Un rol important în pregătirea congresului din mai 1921 l-a avut Conferința organizațiilor comuniste ilegale din România întrunită în martie 1921 la Iași. Conferința a trasat ca sarcină principală tuturor comunistilor de a desfășura o largă activitate politică în vederea creării partidului marxist-leninist. Subliniind că „formarea unui partid comunist unic pentru toată România a devenit de mult o necesitate”, conferința arăta că pentru aceasta se impune o luptă neconținută împotriva reformiștilor. Conferința stabilea că direcția principală a luptei trebuia îndreptată împotriva centrismului (p. 295).

La 8 mai 1921 a avut loc congresul partidului socialist, la care majoritatea delegaților a votat pentru afilierea la Internaționala a III-a. La Congres au fost adoptate o serie de moțiuni de însemnătate istorică pentru mișcarea muncitorească din România. Subliniind însemnătatea istorică a acestui eveniment, tovarășul Gheorghe

Gheorghiu-Dej arată: „Crearea Partidului Comunist din România a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”²).

„Partidul Comunist din România — subliniază lucrarea — este rezultatul unui îndelungat proces de dezvoltare istorică a maselor muncitoare din patria noastră, rezultatul luptei de veacuri a poporului pentru dezrobirea sa socială și națională, luptă care a fost continuată și ridicată pe o treaptă superioară de mișcarea muncitorească revoluționară. P.C.R. a continuat cele mai bune tradiții ale mișcării socialiste din România ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea și primelor decenii ale secolului al XX-lea” (p. 300—301).

Sub steagul partidului marxist-leninist, cucerirea cea mai însemnată a luptelor duse de clasa muncitoare în perioada anilor 1918—1921, poporul nostru muncitor a obținut victorii deosebit de importante. Făcînd bilanțul acestor realizări obținute de masele muncitoare sub conducerea înțeleaptă a partidului, Congresul al III-lea al P.M.R. arată că socialismul a învins în patria noastră.

Astăzi, după 40 de ani de la greva generală din 1920, Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. măreț program de muncă și de luptă pentru desăvîrșirea construcției socialiste, au deschis în fața poporului nostru noi și minunate perspective pentru desăvîrșirea construirii socialismului și trecerea treptată la construirea comunismului în patria noastră.

Lucrarea de față cuprinde și un număr însemnat de documente din anul 1920 care reflectă lupta maselor populare sub conducerea grupurilor comuniste pentru declararea grevei generale, amploarea acesteia, teroarea dezlănțuită de clasele exploatare împotriva greviștilor și învățămintele trase de grupurile comuniste în urma înfrîngerii grevei generale. Astfel, sînt publicate memoriile ale muncitorilor,

²) Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., 1956, p. 368.

note informative ale autorităților burghezo-moșierești referitoare la desfășurarea grevelor și măsurile luate pentru înăbușirea acestora, articole publicate în ziarul „Socialismul” care ne înfățișează amploarea grevelor și solidaritatea muncitorilor, diferite manifeste editate de grupurile comuniste care cheamă muncitorimea la luptă împotriva politicii reacționare interne și externe a burgheziei și moșierimii romine etc.

Pentru a ușura folosirea documentelor este indicat la fiecare text locul de păstrare a originalului, data apariției și scurte note explicative. Indicele bibliografic, de persoane, de organizații și organe politice și sindicale precum și de întreprinderi și instituții publicat la sfârșitul lucrării prezintă de asemenea importanță pentru ușurarea folosirii documentelor și a întregii lucrări.

Publicată cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la greva generală mono-

grafia „Grewa generală din România - 1920” constituie un ajutor prețios în educarea oamenilor muncii din patria noastră în spiritul glorioaselor tradiții de luptă ale clasei muncitoare.

Monografia pe care o recenzăm și documentele publicate în anexă reprezintă un ajutor prețios pentru cercetătorii istoriei contemporane, pentru toți cei care studiază istoria mișcării muncitorești din țara noastră.

Cunoașterea luptei comunistilor dusă în perioada avântului revoluționar, împotriva exploatării burghezo-moșierești, a oportunistului, pentru prietenia cu poporul sovietic și cu cei ce muncesc din lumea întreagă, ajută pe oamenii muncii din țara noastră să-și însușească în mod creator istoria Partidului Comunist din România. Experiența și învățămintele trecutului revoluționar al partidului comunist sînt un ajutor prețios în lupta pentru construirea noii societăți socialiste în țara noastră.

M. SOVEJA

Titu Georgescu, Ladislau Fodor. Răscoala țărănilor din Valea Ghimeșului (1934). Editura politică, București, 1960, 157 pag.

Studierea trecutului revoluționar de luptă a poporului nostru constituie obiectul activității a numeroși istorici din țara noastră. Principalele momente de luptă a poporului, pe care istoriografia burgheză le-a ignorat complet sau le-a prezentat în mod falsificat sînt astăzi prezentate în adevărata lor lumină. Punerea lor în valoare în mod științific, pornind de la concepția marxist-leninistă, se impune cu necesitate pentru a prezenta poporului nostru muncitor adevărata lui istorie.

Lucrarea lui Titu Georgescu și Ladislau Fodor „Răscoala țărănilor din Valea Ghimeșului (1934)”, prezintă în mod amplu un însemnat moment al luptei maselor țărănești conduse de Partidul Comunist din România în anii grei ai regimului de teroare burghezo-moșierească.

În cele cinci capitole pe care le cuprinde lucrarea, autorii, sprijinindu-se pe un bogat material documentar, zugrăvesc tabloul situației social-economice a țărănimii muncitoare în perioada premergătoare răscoalei, activitatea organizațiilor locale de partid

din Valea Ghimeșului în perioada crizei economice din 1929-1933, organizarea și desfășurarea răscoalei și a procesului care a urmat, precum și aspectul pe care îl prezintă astăzi, în anii puterii populare, Valea Ghimeșului. Comunele în care s-au petrecut evenimentele din 1934 sînt: Ghimeș-Făget din regiunea Bacău, Lunca de Jos și Lunca de Sus din regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, așezate pe cursul superior al Trotușului. Populația formată din țărani ceangăi și romini trăia din lucrul pe pămînturile arendate de la proprietari și din puținul cîștig ce-l realiza din munca la exploatarea pădurilor.

Potrivit datelor unui recensămînt din 1900, arată autorii, se constată că din cei 6732 locuitori care trăiau de pe urma muncilor agricole, 1880 erau muncitori agricoli, argați și zileri fără pămînt.

Cu ocazia răscumpărării coloniilor de la proprietari și moșieri (în a doua jumătate a secolului al XIX-lea) țărăni din Valea Ghimeșului au obținut ceva pămînt. Ei au fost înșelați însă

de proprietari, încît nu și-au putut cumpăra de multe ori nici pămîntul necesar minimului de trai. „Cu ocazia răscumpărării coloniilor, strămoșii noștri, nu numai că nu au reușit să-și procure avere comună, dar nu și-au procurat nici acele pămînturi care se aflau în folosința lor și de care nu puteau și nu putem să ne lipsim nici noi...” (p. 9 — după Arhiva Tribunalului Ciuc, dosarele Comisiei de reformă agrară, nr. 71, 1920).

Reforma agrară din 1920 a fost aplicată de marii proprietari tot în interesul lor. Pămînturile care s-ar fi cuvenit țăranilor săraci «au fost expropriate pentru „scopuri culturale” și „sportive”, pentru „uzul” jandarmeriei, al școlilor și al bisericilor. De pildă, în comuna Lunca de Sus a fost expropriat pentru uzul jandarmeriei lotul unui țăran care avea o familie de 14 membri. La Lunca de Jos, biserică greco-catolică care nu avea nici un credincios, a primit loturi însemnate de terenuri care fuseseră jefuite de la țărani» (p. 15).

Legea conversiunii agricole din 1932 „reducea” cu 50% datoriile țăranilor către proprietari, în schimb îi îngloba în datorii față de stat, care îi putea soma prin intermediul organelor puterii administrative polițienești. Nedreapta împărțire a pămîntului, dobînzile cu caracter de jaf, scăderea prețurilor la produsele agricole, foametea, subnutriția, bolile, adîncă înapoierie culturală, acapararea întreprinderilor forestiere de către marile societăți monopoliste internaționale, iată tabloul, prins în mod sugestiv de autori, al stării țăranimii din Valea Ghimesului.

Al doilea capitol prezintă activitatea organizațiilor de partid din Valea Ghimesului în perioada crizei economice din 1929—1933. În acest capitol se ilustrează activitatea depusă de Partidul Comunist din România în organizarea și conducerea luptei maselor țăărănești, pentru nevoile imediate și pentru rezolvarea revoluționară a problemei țăărănești.

Măsurile samavolnice ale guvernului burghezo-moșieresc, ca taxele majore pentru drumuri, finețe, pentru poduri, sistemul amenzilor repetate, adăugate la condițiile grele de viață, au accentuat gradul de revoltă al țăranilor și ura lor împotriva regimului

și i-au determinat să pornească la acțiune.

Chemările partidului la acțiuni revoluționare imediate, care să pună capăt abuzurilor și mizeriei și să arate țăranilor că problema agrară nu se putea rezolva decît prin instaurarea unui guvern muncitoresc-țăărănesc, au trezit la luptă țăărănimea ghimesană. Comitetul județean al partidului din județul Ciuc, prin muncitorii comunisti din fabricile de cherestea și sindicatele unitare, a difuzat materialele ilegale și legale editate de Partidul Comunist, ziare, manifeste și broșuri, cuvîntul partidului pătrunzînd astfel în cătunele cele mai îndepărtate.

Peste tot iau ființă celule comuniste, la Gălăuțaș, Scutaru, Toplița, Varviz etc., în Valea Ghimesului la Lunca de Jos, Ghimeș-Făget și la Chelemenpatac, în vederea organizării luptelor maselor țăărănești pentru o viață mai bună.

Pentru pregătirea și desfășurarea luptelor, partidul a creat în rîndul maselor muncitoare maghiare organizația democratică MADOSZ care să asigure poziția consecvent revoluționară în luptele pentru satisfacerea intereselor lor.

În capitolul *Organizarea și desfășurarea luptei*, autorii, folosindu-se în special de documentele din Arhiva Centrală a Institutului de Istorie a partidului de pe lingă C. C. al P.M.R. și de extrase din presă, descriu răscoala în mod cronologic.

După o largă pregătire politică și organizatorică, Consiliul regional Cluj al P.C.R. și activiștii de partid din MADOSZ au hotărît ca răscoala să înceapă în dimineața zilei de 15 octombrie 1934. La chemarea partidului, au răspuns mii de țărani din comunele Ghimeș-Făget, Lunca de Mijloc și Lunca de Sus, care, înarmați cu furci, topoare, ciomege, s-au îndreptat către primărie. În listele cu revendicări țăranii cereau: restituirea imediată a bunurilor sechestrate, numirea de învățători care să cunoască limba maternă a copiilor, stăvilirea speculei cu cereale, anularea amenzilor silvice și școlare, repararea drumurilor de către întreprinderile forestiere, încetarea terorii exercitate de jandarmi.

Neluarea în seamă a acestor revendicări de către ajutorul de primar și atitudinile provocatoare ale acestuia

au îndrăjit și mai mult pe țărani, care au forțat ușile și au ocupat primăria. Autoritățile comunale se aflau astfel în miinile răsculaților. Stăpîn pe comună, comitetul de acțiune a satisfăcut imediat cererea cea mai arzătoare a țăranilor: restituirea lucrurilor sechestrare.

Ecoul răscăleii țăranilor din Valea Ghimeșului a înspăimîntat guvernul burghezo-moșieresc. S-au luat imediat măsuri și primele detașamente de jandarmi au pătruns în comunele răsculate și au arestat 32 de țărani.

Cu toată această intervenție brutală, rezistența răsculaților n-a slăbit. Multă vreme agenții fiscali n-au pus piciorul în Valea Ghimeșului.

Răscoala a arătat „cum trebuie făcut și încheiat frontul unic de luptă al celor săraci de la țară, fără deosebire de naționalitate, de religie, de convingere politică. Frontul unic de luptă al țăranilor din Valea Ghimeșului a fost o adevărată armă în mîna lor prin care au cucerit revendicările lor și au respins atacul frontului unic al bogătanilor unguri și romîni, cu popa, notarul și primarii în frunte” (p. 109).

Răscoala a fost prezentată și popularizată de presa burgheză drept efect al șovinismului populației maghiare, pe cînd documentele arată clar că țărani romîni și maghiari au luptat împreună împotriva exploatării moșierești. De altfel, ațîțarea romînilor împotriva maghiarilor și a acestora împotriva romînilor era un mijloc folosit foarte des de burghezie pentru a semăna vrajă și a face să nu se vadă adevărata cauză a exploatării.

Lectura revendicărilor formulate de țărani din Valea Ghimeșului a fost refuzată sub pretext că acestea nu sînt scrise în limba statului. Țărani romîni din delegație au strigat primarului că „necazurile, sărăcia și jaful i-au năpădit deopotrivă și pe romîni și pe unguri. „Înainte, sub stăpînirea boierilor unguri, îi băteau ai lor și-i înjurau pe ungurește. Acum s-au pus pe capul lor boierii noștri, îi bat jandarmii noștri și-i înjură pe romînește”» (p. 96-98).

Răscoala a demonstrat că interesele „de luptă pentru un trai mai bun, împotriva moșierilor romîni și a grozilor maghiari” (p. 109), sînt comune țăranilor de ambele naționalități.

Partidul Comunist a fost și apărătorul țăranilor arestați de către autorități. Partidul a inițiat și organizat mișcarea de solidaritate a maselor populare din întreaga țară cu răsculații ghimeșeni, reușind să ducă o acțiune susținută de apărare a acestora și de ridicare a maselor muncitoare pentru sprijinirea lor morală și materială.

Peste tot, în întrunirile organizate la sate și orașe, în fabrici, muncitorii au semnat liste prin care cereau lichidarea imediată a procesului. În urma acestor acțiuni de solidaritate, parchetul din Miercurea Ciuc a fost obligat să elibereze, pînă la proces, pe țărani arestați.

Prin glasul apărării, în frunte cu tovarășul Ion Gheorghe Maurer, s-a făcut un aspru rechizitoriu la adresa regimului burghez și a justiției de clasă. Tovarășul Ion Gheorghe Maurer spunea: „În acest proces sînt fapte care trebuie cunoscute de lumea întreagă fiind vorba de obida țăranilor, care n-au cerut decît drepturile lor și nu sînt de condamnat...” (p. 130).

Încercarea de la proces, de a da răscoalei un caracter naționalist-șovin, n-a reușit. La întrebarea dacă maghiarii și romîni din Ghimeș trăiesc în bună înțelegere, unul dintre membrii comitetului comunal a răspuns: „Acolo sîntem cu toții oameni săraci, romîni și unguri deopotrivă. De multe secole trăim în cea mai deplină înțelegere. Dezbinările naționale și religioase sînt necunoscute la Ghimeș. De ce ne-am certa, căci și ungurii și romîni sînt... oameni nevoiași copleșiți de grijă...” (p. 134).

Justitia burgheză a avut tot interesul să dea ocazie la cît mai puține comentarii în legătură cu răscoala.

În condițiile revoluției democrat-populare, țărănimea și-a văzut împlinit visul de veacuri. Condițiile create azi, prin grija Partidului Muncitoresc Român, sînt deopotrivă și pentru minoritățile naționale din țara noastră.

Țărani romîni și maghiari din Valea Ghimeșului, uniți în efortul comun de construire a socialismului, se bucură de aceleași drepturi.

În ultimul capitol al lucrării, autorii descriu amănunțit, făcînd mereu comparație cu trecutul, situația de azi din Valea Ghimeșului. Gospodăriile

agricole colective, școlile (între care și cele cu limba de predare a minorităților naționale), bibliotecile, căminele culturale, asistența medicală (în trecut în toată Valea Ghimeșului nu exista decât un medic și o moașă) etc. au luat locul mizeriei și obscurantismului de altă dată.

Lucrarea de față aduce un aport însemnat la elucidarea unui moment din viața și lupta țăranilor, întregind seria lucrărilor care prezintă aspecte ale trecutului revoluționar din țara noastră.

D. DUCA

Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R. 1960, nr. 1—6.

Revista *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R.* tratează probleme referitoare la istoria mișcării muncitorești din țara noastră, la rolul partidului comunist în organizarea și conducerea clasei muncitoare, la lupta pentru eliberarea socială și națională, la formarea unei conștiințe de clasă a muncitorilor, la lupta muncitorilor conduși de partidul comunist împotriva prăgătirii războiului antisovietic, precum și probleme cu caracter informativ privind mișcarea muncitorească din alte țări. Nr. 2/1960 al revistei este consacrat memoriei marelui Lenin.

Cu această tematică bogată și variată, revista *Anale* vine în ajutorul celor care studiază istoria mișcării muncitorești din țara noastră, istoria partidului și tradițiile glorioase de luptă ale clasei muncitoare. Revista este de mare folos pentru cercetătorii științifici din toate domeniile.

Studiile, comunicările și referatele publicate în revista *Anale* pe anul 1960 (nr. 1—6) au la bază un bogat material de arhivă și sînt legate de sărbătorirea unor evenimente de seamă din istoria de luptă a clasei muncitoare din țara noastră: Greva generală din 1920, Eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, 90 de ani de la nașterea marelui Lenin, Congresul al III-lea al P.M.R., Ziua Victoriei — 9 Mai etc.

În cele ce urmează vom căuta să prezentăm, pe cît ne va fi posibil, materialul prețios publicat în cele șase numere ale revistei *Anale*.

Tovarășii Manea Mănescu și N. N. Constantinescu, în articolul *Situația economică din România și condițiile de muncă și de trai ale clasei muncitoare în perioada premergătoare grevei generale din 1920* — publicat în nr. 5 — fac o analiză amănunțită, pe

bază de documente statistice, a economiei țării noastre din perioada premergătoare grevei generale 1919—1920. Articolul înfățișează, în prima parte, starea de declin a industriei noastre extractive și siderurgice prelucrătoare din această perioadă. Această stare de decădere continuă a industriei se manifestă și în anul 1921.

În aceeași situație se găsește și agricultura, unde datorită lipsei de inventar viu și mort a gospodăriilor țăranesti și lipsei de brațe de muncă, cauzată de mobilizarea care s-a prelungit, suprafața agricolă însămințată a scăzut.

Lipsa de mijloace de transport a agravat și mai mult starea economică a țării; liniile de cale ferată erau distruse, locomotivele și vagoanele reduse mult ca număr. Din 910 locomotive care funcționau înainte de război, numai 265 mai erau în stare de funcționare, iar din 23.576 vagoane n-au mai rămas decât 3515. În această situație legăturile între diferitele părți ale țării se făceau deosebit de greu, iar traficul de mărfuri și de persoane pe calea ferată era extrem de redus.

La această situație se adăuga haosul din finanțele publice, inflația etc. Autorii scot în relief și procesul de fuzionare a capitalului bancar cu cel industrial.

În partea a doua a articolului autorii ne prezintă, tot pe bază de documente statistice, starea numerică a clasei muncitoare, compoziția și gradul ei de concentrare, precum și repartiția ei teritorială. Bazați pe o seamă de date culese din statisticile vremii, autorii scot în evidență modul de exploatare a muncitorilor, starea de mizerie și condițiile lor de muncă.

Această situație, în condițiile creșterii avîntului revoluționar în țara noastră și sub influența Marii Revo-

luții Socialiste din Octombrie, a dus la ascuțirea contradicțiilor de clasă din România burghezo-moșierească.

Mișcarea grevistă din 1920, premergătoare grevei generale, semnat de tov. Mocanu C. și publicat în nr. 1, tratează — pe alt plan — evenimentele care au dus la declanșarea grevei generale.

Clasa muncitoare din țara noastră, însuflețită de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și condusă de grupurile comuniste, se ridică tot mai mult împotriva exploataților. Bazându-se pe documente noi, autorul înfățișează modul în care se organizează clasa muncitoare sub conducerea grupurilor comuniste. El scoate în relief lupta din rândurile Partidului socialist între oportuniști, care căutau să stăvilească mișcarea grevistă dorind să-i imprime numai un caracter economic — și membrii grupurilor comuniste.

Sub influența grupurilor comuniste au loc o serie de mișcări de masă, greve politice, în unele părți chiar generale, pe care autorul le analizează pe larg. El pune în evidență felul în care au fost organizate aceste greve în diferite centre muncitorești și cum s-au desfășurat ele.

Din studiile *„Participarea muncitorilor din București la greva generală din 1920”* de C. Mocanu, *Desfășurarea grevei generale din octombrie 1920 în Valea Prahovei*, de V. G. Ionescu, *Greva generală din octombrie 1920 în Transilvania*, de L. Vajda, L. Fodor, V. Marin și F. Pircălab și *Aspecte ale grevei generale din octombrie 1920 în Moldova* de S. Davicu, D. Botescu, L. Esanu, cum și din *Documente privind greva generală din 1920*, toate publicate în nr. 5, rezultă lupta pe care au dus-o muncitorii din țara noastră, sub influența idelilor leniniste, conduși de grupurile comuniste, care apar imediat după Revoluția din Octombrie, împotriva exploataților și a oportuniștilor social-democrați de dreapta.

Astfel articolul *„Participarea muncitorilor din București la greva generală din octombrie 1920”*, semnat de C. Mocanu, face o analiză temeinică — bazată pe documente — a luptei duse de grupurile comuniste, de Comitetul Central al acestora, în frunte cu secretarul său Alecu Constantinescu, împotriva oportuniștilor de

dreapta. La această luptă se alătură și elementele înaintate din rândurile partidului socialist și împreună militază pentru formarea unității clasei muncitoare, pentru formarea unei conștiințe de clasă și pentru înlăturarea elementelor oportuniste din rândurile partidului.

Plecând de la ideea leninistă: „Capitala sau în general, marile centre comerciale și industriale sînt în mare măsură, cele care decid soarta politică a poporului — bineînțeles cu condiția ca centrele să fie sprijinite de suficiente forțe locale”, autorul demonstrează că în capitala țării erau concentrate întreprinderile cele mai mari și numărul cel mai mare de muncitori. Acest lucru a dus la formarea detașamentului cel mai numeros al muncitorilor, care a influențat simțitor viața politică și lupta muncitorilor din celelalte centre din țară. Acest detașament, însuflețit de membrii grupurilor comuniste, în perioada avîntului revoluționar de după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, organizează nenumărate greve și greve generale pe ramuri de producție, luptînd împotriva terorii dezlănțuite de guvernul burghezo-moșieresc, militează pentru libertate și o viață mai bună. În continuare, autorul prezintă grevele care au avut loc în anul 1920, pînă la declararea grevei generale prin care muncitorii cereau îmbunătățirea condițiilor de viață, luarea de măsuri împotriva scumpetei și a speculei, încetarea arestării conducătorilor revoluționari și eliberarea celor arestați, mobilizarea armatei care era ținută pe picior de război cu scopul de a ataca Rusia Sovietică.

Cu toate măsurile luate de guvernul Averescu, de a zădărnici avîntul revoluționar al clasei muncitoare, greva generală devine lozincă de luptă a proletariatului. Guvernul nu satisface cererile muncitorilor și în ziua de 20 octombrie 1920, peste capul oportuniștilor, muncitorii declară greva generală. La această grevă participă cu eroism aproape întreaga muncitorime, exprimîndu-și protestul energetic și hotărît față de politica antipopulară și antisovietică a regimului burghezo-moșieresc. Greva s-a menținut la același nivel pînă în ziua de 23 octombrie 1920, cînd se constată o descreștere a ei și o dezorientare a clasei muncitoare, deoarece în urma măsu-

rilor represive luate de guvern, frun-tașii ei fuseseră arestați și inter-ni-țați. Astfel greva trădată de liderii oportuniști este înfrântă și reprimată de guvernul burghezo-moșieresc. La 28 octombrie s-a hotărât încetarea grevei, deși muncitorii nu i se satisfăcu-seră cerințele. Cu toate acestea, arată autorul, într-o serie de centre mun-citorești greva a continuat pînă la 4 noiembrie 1920.

Deși înfrîntă și reprimată de gu-vernul burghezo-moșieresc și trădată de liderii reformiști, greva a avut o mare importanță în dezvoltarea conștiinței și organizării de clasă a mun-citorilor și pentru clarificarea ideolo-gică în mișcarea muncitorească. „Gre-va generală, arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, a arătat mai mult ca oricînd proletariatului din România — necesitatea de a avea în fruntea sa un partid politic revoluționar, marxist-leninist, capabil să-l conducă în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei și moșierimii”⁴⁾.

La fel de valoros este și studiul *Desfășurarea grevei generale din Octombrie 1920 în Valea Prahovei* sem-nat de V. G. Ionescu. În articol se subliniază dirzenia și fermitatea cu care au luptat muncitorii din Valea Prahovei pentru satisfacerea nevoilor lor imediate, pentru pace, pline și libertate, împotriva exploataților și a trădătorilor, în ciuda măsurilor re-presive luate de guvernul burghezo-moșieresc. După opt zile de luptă muncitorii petroliști sînt nevoiți să reia lucrul, neobținînd revendicările pentru care au luptat, dar în ceea ce privește maturizarea lor politică au cîș-tigat mult în scurtul interval în care s-a desfășurat greva. Numai așa se explică faptul că muncitorii praho-veni, analizînd modul în care a fost pregătită greva și cum s-a desfășurat, au trecut la o organizare mai bună, făcîndu-se din ce în ce mai mult sim-țită necesitatea construirii partidului de tip nou, partidul comunist.

Articolul *Greva generală din Octom-brie 1920 în Transilvania*, semnat de L. Vajda, L. Fodor, V. Marin și F. Pîrcălab, înfățișează felul în care a fost organizată și modul cum s-a des-

fășurat greva generală în Transilva-nia, insistîndu-se asupra grevei din Valea Jiului, unde minerii conduși de comuniști au luptat împotriva sindi-catelor naționale (galbene), create de guvern cu scopul de a sparge unitatea de luptă a muncitorilor și pentru a otrăvi conștiința oamenilor muncii cu veninul naționalismului și șovinismu-lui. Autorii scot în evidență rolul ne-fast pe care l-au jucat Jumanca, Flue-raș, Cizer și alți lideri trădători, care în toilul luptelor, de teamă că vor fi trași la răspundere de autoritățile bur-gheze, s-au prezentat singuri parche-tului pentru a fi arestați și împreună cu reprezentanții puterii politice bur-gheze lansează apelul de încetare a grevei.

În Moldova, după cum reiese din articolul *Aspecte ale grevei generale din Octombrie 1920 în Moldova*, sem-nat de S. Davicu, D. Boțescu și L. Eșanu, greva s-a desfășurat cu același avînt ca și în celelalte centre munci-torești din țară: muncitorii se opun cu aceeași dirzenie represivului guver-nului burghezo-moșieresc. Datorită in-fluenței oportuniștilor și prigoanei dezlănțuite de guvernul Averescu, greva generală în Moldova a avut o amploare mai restrînsă. Totuși, în Ga-lați greva continuă pînă la 10 noiem-brie, cînd muncitorii din port reiau lucrul.

În studiul *Urmările grevei generale din Octombrie 1920. Crearea Partidu-lui Comunist Român* (nr. 5), semnat de Titu Georgescu, ne sînt înfățișate învățămintele pe care le-a tras clasa muncitoare în urma grevei generale. Clasa muncitoare înțelege că este sin-gura clasă promotoare a progresului, a dezvoltării societății, a dezvoltării țării pe calea independenței, păcii, democrației și socialismului, că nu poate cucerii poziții importante atîta vreme cît în mișcarea muncitorească domnește confuzia și la conducerea ei domină elementele oportuniste, po-trivnice luptelor revoluționare și că în lupta ei trebuie să antreneze ma-sele țărănești.

Cu toată teroarea cumplită dezlăn-țuită de guvernul burghezo-moșieresc după înfrîngerea grevei, prin aresta-rea conducătorilor ei, prin legi anti-muncitorești, devastarea cluburilor muncitorești și a sediilor organizațiilor de partid, muncitorii uniți în jurul membrilor grupurilor comuniste, au

⁴⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 367.

luptat cu și mai mult elan pentru cauza proletariatului. De asemenea, ei luptă împotriva elementelor oportuniste, care după înfringerea grevei au dezlănțuit atacuri violente contra grupurilor comuniste, încercând să împingă întreaga mișcare muncitorească, partidul și sindicatele în mociră oportunistului. Social-democrații de dreapta aruncau vina greutăților prin care trecea proletariatul român, după greva generală, asupra elementelor revoluționare din partid. Comuniștii, însă, au arătat că lupta lor e legată de țelurile proletariatului. Într-un manifest publicat imediat după înfringerea grevei generale se arată că ea a fost o încercare dintr-un sir întreg de lupte pentru triumful socialismului.

Pe bază de documente, autorul analizează, în continuare, lupta pentru crearea partidului revoluționar dintre grupurile comuniste și social-democrații de dreapta, dintre revoluționari și reformiști, dintre partizanii afilierii la Internaționala Comunistă și sclavii dogmelor Internaționalei a II-a oportunistă și falimentară. După o muncă neîntreruptă și în condițiile prigoanei dezlănțuite de guvernul burghezo-moșieresc, Comitetul Central al grupurilor comuniste, care constituia forța principală în conducerea partidului socialist, intensifică acțiunile de pregătire imediată a Congresului — amănat mereu de socialiștii de dreapta. La 8 mai 1921 are loc Congresul partidului socialist, care în a șasea zi a lucrărilor sale votează cu o majoritate zdrobitoare, înființarea Partidului Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a, Comunistă. Tot acum se votează moțiuni de mare însemnătate pentru mișcarea muncitorească din țara noastră.

Congresul din 8-13 mai 1921 intră în istorie ca primul Congres al Partidului Comunist din România, partid născut în focul luptei de clasă desfășurată în țara noastră în anii 1918-1919-1920, în iureșul avântului revoluționar crescut în urma victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Crearea Partidului Comunist din România — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunistului și reformismului în mișcarea muncitorească din România²⁾.

În nr. 1 al revistei *Anale* redacția publică un număr însemnat de documente inedite privind eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. Din cuprinsul lor reiese rolul pe care l-a avut partidul comunist în organizarea și conducerea acestor lupte. Partidul înarmat cu hotărârile Congresului al V-lea a dus în perioada de pregătire și desfășurare a eroicelor lupte o intensă activitate în vederea îmbunătățirii muncii de partid, a întăririi capacității sale de organizare, a creării și întăririi unității de luptă a maselor muncitoare și pentru crearea F.U.M. De asemenea, din documentele elaborate de partid și de unele organe și organizații de masă conduse de P.C.R., reiese starea de mizerie în care se aflau muncitorii ceferiști și petroliști, precum și lupta împotriva scăderii salariilor, împotriva pregătirii războiului antisovietic de către burghesia română. Redacția, în introducerea la documente, subliniază că rolul principal în organizarea și conducerea eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933 l-a avut Comitetul Central de acțiune pe țară al muncitorilor ceferiști în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — sub conducerea P.C.R. Este scos în evidență faptul că eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor au avut loc la numai două săptămâni de la instaurarea dictaturii fasciste-hitleriste în Germania, ele depășind cadrul național prin aceea că au însuflețit oamenii muncii de pretutindeni la luptă împotriva fascismului.

Luptele din februarie, și cele care au urmat, au îngreuiat realizarea planurilor imperialiste de înrobire a țării și de transformare a acesteia într-o bază a agresiunii antisovietice, au frânat ascensiunea fascismului din țara noastră.

Un articol interesant este și cel intitulat *Din lupta muncitorilor de la Reșița, în frunte cu comuniștii, în perioada anilor 1934-1937*, semnat de E. Cimponeriu.

Luptele proletariatului, condus de P.C.R., în perioada anilor 1934-1937, au intrat în istoria mișcării muncitorești din țara noastră ca acțiuni hotărâte pentru crearea unui front antifascist care să împiedice instaurarea dictaturii fasciste și transformarea

²⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 368.

țării într-o colonie a Germaniei hitleriste.

Partidul, întărit din punct de vedere organizatoric, ideologic și al tacticii sale de luptă după Congresul al V-lea, și cu prestigiul mult crescut în ochii maselor după eroicele lupte din februarie 1933, a condus în 1934-1937 puternice greve și manifestații ale muncitorilor împotriva exploatații și fascizării țării.

Autorul prezintă felul în care proletarii reșițeni, sub conducerea comunistilor, au luptat împotriva fascizării țării, împotriva atacurilor fasciste, respingând propaganda legionară și hitleristă, precum și demagogia naționalistă pseudorevoluționară, afirmând lupta lor pentru muncă, pîine, libertate și pace.

La aceste lupte au luat parte și ceferiștii din București, Brașov, textiliiștii din Timișoara, Buhuși și Valea Jiului.

În articolul *Influența bătăliei de la Stalingrad asupra situației politice din România* (nr. 1), este arătată importanța acestei bătălii și însemnătatea ei pentru popoarele subjugate de fascism.

Analizînd evenimentele care au avut loc în lume pînă la bătălia de la Stalingrad și combătînd în același timp și „teoriile” istoricilor occidentali, care caută să minimalizeze importanța acestei bătălii, autorul trece la prezentarea cauzelor înfrîngerii fasciștilor la Stalingrad. El înfățișează influența pe care a avut-o această bătălie asupra poporului nostru, condus și mobilizat de partidul comunist la luptă activă împotriva dictaturii fasciste.

Astfel, în țară la noi sînt organizate acte de sabotaj care paralizază o serie de acțiuni ale guvernului antonescian, iar pe front o mare parte din armată refuză să se supună ordinilor comandamentului fascist. Bătălia de la Stalingrad a provocat panică și derută în rîndurile claselor dominante din România, cîlea fascistă căuțînd o ieșire din criza politică și militară care să-i permită menținerea vechilor rînduiri. Dar salvarea țării și poporului din catastrofa războiului antisovietic, subliniază autorul, era posibilă numai printr-o acțiune armată, energică, cu sprijinul maselor largi. Ca urmare a acestui lucru, în vara anului 1943 s-a elaborat planul de pregătire și înfăptuire a insurecției

armate sub conducerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej.

O altă problemă tratată în cuprinsul revistei se referă la lupta maselor muncitoare sub conducerea P.C.R. împotriva instaurării dictaturii fasciste, împotriva Dictatului de la Viena (1940) și a războiului antisovietic și la lupta pentru sprijinirea războiului antihitlerist.

Articolul *Din lupta Partidului Comunist din România pentru mobilizarea maselor împotriva Dictatului de la Viena*, semnat de V. Topalu, prezintă situația internațională dinaintea actului de la Munchen și în continuare arată cum a fost aplicată politica muncheneză de virfurile politice, reacționare, din România, în frunte cu regele Carol al II-lea, care au mers de la începutul anului 1939 pe drumul concesiilor în fața agresorilor hitleriști. Aceste concesi au culminat cu rușinosul „Dictat de la Viena” impus țării noastre, la 30 august 1940, călcînd în mod brutal integritatea Romîniei.

Cercurile conducătoare ale partidelor „istorice”, în frunte cu dictatura regală, au acceptat acest dictat pentru a exploata mai departe clasa muncitoare, pentru a asupra minoritățile naționale și pentru a pune în aplicare planurile de război împotriva Uniunii Sovietice.

Partidul Comunist din România este singurul partid care adoptă o poziție fermă și profund patriotică. El a mobilizat, prin acțiunile sale multilaterale, masele de muncitori, țărani și intelectuali cinstiți, care se manifestau tot mai puternic împotriva guvernului Gigurtu, pentru apărarea intereselor naționale ale poporului și pentru independența țării. Autorul scoate în evidență eforturile depuse de partidul comunist pentru a determina pe conducătorii partidului național-țărănist să participe la lupta întregului popor în vederea răsturnării dictaturii regale și instaurării unui guvern democratic care să asigure independența patriei.

Lupta maselor, mobilizate de P.C.R., împotriva Dictatului de la Viena a îmbogățit experiența de luptă a poporului nostru pentru o viață mai bună, a dus la creșterea influenței și autorității P.C.R. în rîndul maselor populare și la o deplasare considerabilă a forțelor progresiste din rîndul

diferitelor pătri sociale înspre lupta patriotică, antihitleristă. Evenimentele care au urmat au arătat din plin justetea politicii duse de către Partidul Comunist din România.

În articolul *Din lupta P.C.R. împotriva țării României în războiul antisovietic, septembrie 1939—iunie 1941*, semnat de E. Neamtu și A. Fedotova, (publicat în nr. 3), sînt prezentate pe bază de documente aflate în Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului și în alte arhive, condițiile de prigoană ale negrei ilegalități în care și-a desfășurat activitatea P.C.R., pentru făurirea unității forțelor patriotice în scopul răsturnării dictaturii militaro-fasciste.

În aceste condiții P.C.R. reușește să organizeze o serie de greve și manifestatii în centrele muncitorești, îndreptate împotriva militarizării economiei naționale.

Partidul Comunist din România, situîndu-se ferm pe pozițiile patriotice, demască politica de dușmănie față de U.R.S.S. dusă de România militaro-fascistă, opunînd acesteia lupta pentru independență națională și apărarea țării socialismului.

Studiul *Din lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru sprijinirea războiului antihitlerist. 23 August 1944—9 Mai 1945* (nr. 4), semnat de M. Lungeanu, analizează felul în care partidul a pregătit și condus insurecția armată de la 23 August 1944. Insurecția armată, în condițiile favorabile create de zdrobirea armatelor hitleriste de către armatele sovietice, a dus la scoaterea țării din alianța cu Germania hitleristă și din criminalul război antisovietic.

Este analizată apoi lupta Partidului Comunist Român pentru sprijinirea războiului antihitlerist care s-a dus în condiții economice deosebit de grele. De asemenea, este subliniat sprijinul pe care l-a dat Uniunea Sovietică în refacerea economică a țării și a potențialului ei de luptă. Autorul scoate în evidență lupta eroică dusă de ostașii romîni pe frontul antihitlerist și sprijinul acordat de masele populare, organizate și conduse de P.C.R., pentru zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste. Prin aceasta poporul nostru a înscris în istoria sa una din cele mai înălțătoareilde de jertfe și dragoste de patrie.

Cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la nașterea marelui Lenin, revista *Anale* publică în nr. 2 al revistei studii, referate, comunicări, documente, informații și recenzii. În aceste materiale sînt subliniate ideile atotbiruitoare marxist-leniniste care au călăuzit Partidul Comunist Român în conducerea clasei muncitoare la lupta pentru cucerirea puterii politice. Înarmat cu ideile leniniste, Partidul Comunist Român a dus o luptă eroică împotriva exploatării și împilării capitaliste, împotriva dictaturii fasciste și a războiului antisovietic. El a organizat insurecția armată de la 23 August 1944, care a marcat începutul revoluției populare în România, începutul unei adînci transformări revoluționare în țara noastră, a mobilizării masele muncitoare pentru participarea la războiul antihitlerist. Astăzi poporul nostru, avînd drept călăuză atotbiruitoarele idei leniniste, înaintează ferm pe calea deschisă la 23 August 1944, spre primăvara omenirii — comunismul.

În articolul *Vladimir Ilici Lenin despre unele probleme ale istoriei României*, semnat de Gh. Vasilechi și V. A. Varga, se subliniază faptul că Lenin în lucrările lui s-a ocupat și de țara noastră. Referirile lui deosebit de prețioase la o serie de evenimente din istoria țării noastre constituie un mare ajutor pentru istoricii noștri marxisti-leninisti în zdrobirea falsificărilor făcute de istoricii burgezi și în abordarea științifică a istoriei patriei și a partidului nostru.

Valter Roman, în articolul *Răspîndirea operelor lui V. I. Lenin în România*, prezintă, pe baza datelor statistice, felul în care au fost răspîndite și popularizate lucrările lui Lenin în țara noastră prin presă, broșuri sau prin viu grai. De asemenea autorul subliniază modul în care aceste lucrări au călăuzit Partidul Comunist Român în lupta sa.

De mare ajutor în munca cercetătorilor istorici, și, adăugăm noi, și în munca arhiviștilor, este articolul *Învățătura leninistă despre partinitate — călăuză în activitatea istoricilor din patria noastră*, semnat de V. Chereștiu. Istoricii romîni, pentru îndeplinirea sarcinii trasate de Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român de a elabora o istorie a României care să sintetizeze, de pe pozițiile învățăturii marxist-leniniste, tot ce s-a

realizat la noi pe tărîmul științei istorice și să însemne un pas înainte în dezvoltarea acestei științe, îndeosebi în soluționarea unor probleme de bază ale istoriei noastre, se situează în analiza trecutului în mod ferm de partea progresului, de partea mișcărilor revoluționare, pe poziția aplicării principiilor părtinătății în istoriografia noastră.

Capacitatea proletariatului și a partidului său marxist-leninist de a grupa, organiza și mobiliza sub conducerea sa toate forțele sociale pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă în țara noastră, sînt arătate în articolul *Leninismul, călăuză în lupta P.C.R. pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă*, semnat de Paraschiva Nichita și Gh. Țuțui.

Aspectele multiple și complexe în munca pe care o desfășoară P.M.R. pentru formarea conștiinței socialiste în țara noastră, care se manifestă din ce în ce mai mult la oamenii noi ai epocii noastre, în faptele lor eroice și în munca de zi cu zi a muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, sînt înfățișate în articolul *Leninismul — far călăuzitor în lupta P.M.R. pentru formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din R.P.R.*, semnat de S. Puni.

Succesele obținute în formarea conștiinței socialiste — subliniază autorul — sînt o oglindire a transformărilor din viața economică și socială a țării și constituie o pirghie deosebit de însemnată în dezvoltarea pe mai departe a orînduirii noastre democrat-populare.

Tot în nr. 2 al revistei este publicat textul scrisorii lui V. I. Lenin descoperită în țara noastră. Textul e redactat în limba franceză și, potrivit informațiilor primite de la Institutul de Marxism-Leninism de pe lingă C.C. al P.C.U.S., scrisoarea a fost redactată în 1917.

Revista publică în nr. 3 și 4 o prezentare bibliografică în ordine cronologică a ziarelor centrale și locale ale organizațiilor de masă create și conduse de P.C.R. apărute ilegal în anii României burghezo-moșieresti.

În nr. 4 al revistei *Anale* este publicat articolul *Despre activitatea unor grupuri de partizani, sovietici și romîni, care au luptat pe teritoriul Slo-*

vaciei în perioada august 1944-februarie 1945. În articol sînt prezentate acțiunile întreprinse de cinci grupuri de partizani — („Kalinin“, „Lenin“, „Budionii“ ș.a.), la care au luat parte un număr de 24 de romîni. Aceste grupuri, sub steagul internaționalismului proletar, s-au unit și înfrățit în lupta împotriva fascismului cu partizanii sovietici, slovaci, maghiari și polonezi, au dat lovituri de seamă mașinii de război fasciste, contribuind prin aceasta la obținerea victoriei.

Prin publicarea în paginile revistei *Anale* a biografiilor unor figuri de luptători devotați clasei muncitoare, comitetul redacției aduce o contribuție de seamă la educarea patriotică a maselor muncitoare.

De un real folos pentru cititorii revistei este prezentarea în nr. 6 a lucrărilor celui de-al XI-lea Congres Internațional de Științe Istorice care s-a ținut la Stockholm în zilele de 21—28 august 1960, sub egida U.N.E.S.C.O.

După o relatare succintă a modului în care s-au desfășurat lucrările Congresului și a contribuției aduse de delegația romînă atît în cadrul congresului, cît și în comisile, colocviile și secțiile congresului, autorii N. Goldberger și V. A. Varga se opresc asupra problemelor care au fost dezbătute în comisia internațională de istoria mișcărilor sociale. Comisia a discutat cele 15 rapoarte care au tratat probleme legate de istoria mișcării muncitorești contemporane. Sînt subliniate intervențiile delegațiilor țărilor socialiste, care au combătut teoriile istoricilor burghezi referitoare la mișcarea muncitorească. De asemenea este arătată importanța Congresului pentru istoricii romîni, care trebuie să acorde mai multă atenție combaterii teoriilor reacționare și să militeze activ și temeinic împotriva tuturor concepțiilor antiștiințifice, idealiste, reacționare, care sînt lansate nu numai de dragul unor discuții abstracte ci cu scopul apărării imperialismului.

V. A. Varga, în articolul *Pseudoistoricii de la Ostforschung (Cercetarea Răsăritului) în slujba scopurilor militariste agresive ale capitalului monopolist vest-german*, scoate în evidență caracterul provocator, calomniator și agresiv al lucrărilor istoricilor vest-germani de la institutele de cercetare răsăritului, combătînd cu tărie „teoriile” reacționare ale acestor

tora. Cu aceeași tărie autorul critică lucrările consacrate problemelor de istorie referitoare la țara noastră, apărute în Germania Occidentală. Aceste lucrări reflectă curentul reacționar și revanșard al Institutului de cercetarea răsăritului, care exprimă, sub diferite forme, interesele cercurilor imperialiste cele mai reacționare. Autorul subliniază îngrijorarea de care sînt cuprinse cercurile reacționare și slugile lor față de realizările și victoriile poporului nostru și ale celorlalte țări din lagărul socialist.

Revista publică, de asemenea, recenzii asupra unor lucrări privind istoria mișcării muncitorești din țară și de peste hotare, informații asupra unor conferințe și sesiuni științifice ale istoricilor din țările vecine, la care s-au dezbătut o serie de teme legate de problemele istorice actuale etc.

Articolul semnat de S. Homenco și I. Iacov *Aspecte ale reorganizării mișcării sindicale din țara noastră. Primul congres general liber al sindicatelor unite din România (22-30 ianuarie 1945)*, bazat pe o documentație bogată și valoroasă, înfățișează modul în care a fost reorganizată mișcarea sindicală din țara noastră sub conducerea P.C.R., imediat după victoria insurjecției armate de la 23 August 1944. Scoțînd în evidență avîntul revoluționar al clasei muncitoare care prin atașamentul ei față de patrie luptă împotriva sabotajului organizat de capitaliști, pentru mărirea producției și pentru curățirea întreprinderilor de elementele fasciste și reacționare, autorii arată măsurile pe care le ia reacțiunea pentru a stăvili acest avînt. În continuare, autorii prezintă felul în care au decurs lucrările primului Congres liber al sindicatelor unite și sarcinile care s-au pus în fața mișcării sindicale — conduse de partid — precum și importanța acestui congres.

Cel mai important eveniment din viața partidului și a poporului nostru, care a avut loc în anul 1960, a fost cel de-al III-lea Congres al P.M.R. În articolul de fond *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român — eveniment de însemnătate istorică în viața partidului și a poporului nostru*, publicat în nr. 4, se arată marea importanță pe care o are congresul partidului în ceea ce privește dezvoltarea țării noastre pe drumul construcției socialiste. Congresul, fă-

cînd bilanțul mărețelor realizări obținute de poporul nostru, sub conducerea P.M.R., în anii 1955-1960 și adoptînd Directivele cu privire la planul de 6 ani și la schița programului economic de 15 ani, a deschis în fața poporului perspectivele grandioase și însușeșitoare ale desăvîrșirii construcției socialiste și trecerii la construirea treptată a comunismului în patria noastră. De asemenea, se arată în material, Congresul al III-lea al partidului ridică sarcini importante și multiple în fața cadrelor din domeniul ideologiei și culturii. Atragerea celor mai largi mase la opera mîrească de desăvîrșire a construcției socialiste în patria noastră sporește rolul și însemnătatea activității ideologice, a muncii politico-educative desfășurate de partid în rîndurile poporului.

În continuare, articolul arată sarcinile care revin cercetătorilor din domeniul istoriei partidului în lumina documentelor congresului, sarcini care trebuie să însușească și pe arhiviști în ceea ce privește depistarea materialelor documentare referitoare la lupta clasei muncitoare, sub conducerea partidului, pentru libertate socială și națională, pentru construirea unei orînduirii noi în patria noastră.

Revista *Anale* constituie un ajutor prețios în activitatea desfășurată de lucrătorii din Arhive. Prin tratarea justă, partinică, a unor importante probleme ale mișcării muncitorești din țara noastră, prin modul de a publica documentele, revista ne ajută în ceea ce privește orientarea muncii noastre înspre prelucrarea acelor fonduri care ne pun la dispoziție materiale din epoca contemporană a istoriei patriei, în adoptarea unei poziții de partid ferme în privința lucrului pe materialul documentar.

Cunoașterea permanentă a conținutului revistei *Anale* ne va ajuta la îmbunătățirea activității noastre de a pune la îndemîna cercetătorilor acele documente, care studiate și tratate de pe pozițiile marxism-leninismului, pot contribui la educația patriotică a masei muncitoare, la întocmirea unor valoroase studii de istorie a partidului și a patriei.

M. STATIE

M. S. Selezner. Obiectul și problemele de metodologie ale arheografiei Sovietice, Moscova, 1959, 44 pag.

În articolul consacrat arheografiei în *Marea Enciclopedie Sovietică*¹⁾, V. V. Maksakov definește arheografia ca o disciplină istorică auxiliară care își pune ca sarcină elaborarea metodelor de publicare a documentelor istorice și de pregătire a acestora pentru tipar.

Autorul lucrării de față îmbogățește definiția cu precizarea tuturor laturilor acestei discipline auxiliare a istoriei, care studiază istoria organizării și dezvoltării practicii, teoriei și metodicii publicării izvoarelor istorice scrise, leagă acest studiu de interpretarea problemei folosirii publicațiilor în scopuri științifice, politice și practice și elaborează, pe baza generalizării practicii arheografice din trecut și prezent, teoria și metodică — generală și specială — a publicării izvoarelor scrise, aplicată la formele ei concrete și la epoca apariției lor, ca și la tipurile de ediții.

Consecvență definiției, lucrarea cuprinde următoarele capitole: 1) Cadrul general al problemei, 2) Determinarea obiectului arheografiei în literatura rusă prerévolutionară și în literatura sovietică, 3) Obiectul și sarcinile arheografiei sovietice, 4) Legătura arheografiei cu celelalte ramuri ale cunoașterii științifice, 5) Problemele de metodologie ale arheografiei sovietice.

Concepția despre arheografie ca disciplină istorică n-a apărut dintr-odată, după cum nici practica la care se referă n-a fost de la început științifică. De la multiplicarea textelor documentelor — de mină, la început, și de tipar, mai apoi — fără păstrarea vreunei reguli, s-a ajuns treptat, pe măsura acumulării unei experiențe mai bogate, la fixarea unui sistem de norme în publicarea izvoarelor istorice, sistem care cere de la cei ce activează pe acest tărâm cunoștințe multiple și variate.

Arheografia s-a profilat cu timpul ca un domeniu științific, dar un domeniu fără hotare bine definite, care uneori încălca domeniul arhivisticii,

alteori trecea drept parte integrantă a arhivisticii, a arheologiei sau a bibliologiei. În legătură cu aceasta, se dă, după diferiți autori, evoluția termenului, relativ nou, de arheografie, care datează din primul pătrar al sec. al XIX-lea și al cărui conținut se conturează tot mai precis cu fiecare treaptă a dezvoltării acestui domeniu.

Ca disciplină științifică, arheografia, având la bază metodologia marxist-leninistă, are sarcina să studieze istoria începuturilor și a dezvoltării publicării izvoarelor, folosind ceea ce este bun din experiența trecutului, să studieze practica și metodică publicării documentelor în alte țări, adoptând critic tot ceea ce este pozitiv în problema selecționării documentelor pentru publicare și în tehnica editării și, demascând cu hotărâre falsificările burgheze, să se ocupe de problemele de teorie și metodică a publicării documentelor. În această ultimă sarcină se încadrează problemele: 1) alegerea temei unei publicații și munca preliminară a arheografului, 2) detectarea și selecționarea documentelor în vederea editării lor, 3) alegerea textului documentelor, 4) reproducerea textului documentelor ce se publică, 5) alcătuirea arheografică a documentelor, 6) sistematizarea documentelor, 7) aparatul științific la documentele ce se publică, 8) redactarea științifică a manuscrisului publicației.

Din problemele enumerate mai sus, unele sînt legate de concepția despre lume, de ideologie, mai mult, altele mai puțin: greșelile făcute în modul de rezolvare al unora sînt fundamentale, al altora nu. De exemplu, o greșală de selecționare pentru documente ajunse sub tipar nu mai poate fi îndreptată, în timp ce o greșală strecurată în indice poate fi reparată foarte ușor.

Pentru a rezolva cu succes toate problemele legate de editarea documentelor, arheograful trebuie să cunoască temeinic filozofia marxistă, istoria, lingvistica și toate disciplinele auxiliare ale istoriei.

Capitolul cel mai mare din lucrare este consacrat problemelor de metodologie și se ocupă numai de trei din cele 8 probleme care stau în fața arheografiei sovietice: 1) alegerea te-

¹⁾ *Marea Enciclopedie Sovietică*, ed. a II-a, Moscova, 1959, vol. 3, p. 164.

mei unei publicații, 2) detectarea și selecționarea documentelor în vederea editării lor și 3) reproducerea textului documentelor.

Autorul arată că în alegerea temei unei publicații trebuie să se țină seama de cerințele contemporane ale științei istorice marxiste și ale practicii construirii comunismului și că o temă poate fi pusă în valoare numai atunci când poziția istoricului-arheograf, atitudinea lui față de izvoarele pe care le publică corespunde cerințelor epocii, sarcinilor științei istorice marxiste.

Tema aleasă trebuie să constituie o noutate, documentele publicate trebuie să contribuie la prelucrarea fie a unor probleme nerezolvate sau neridicate încă în știință, fie a unor probleme prelucrate insuficient sau rezolvate nejust. Ea trebuie să aibă un caracter concret, un cadru cronologic și geografic bine gândit, iar baza documentară necesară să-i fie asigurată.

Succesul unei ediții de documente depinde în mare măsură de detectarea și selecționarea justă a documentelor, care determină conținutul de idei și linia oricărei publicații, justa oglindire a realității. Detectarea documentelor trebuie să se facă astfel încât tema aleasă să fie multilateral și pe deplin oglindită, pentru a putea pune în lumină toate faptele și evenimentele relative la tema respectivă în legătura dintre ele, în dezvoltare. Detectarea incompletă a documentelor limitează posibilitatea stabilirii adevărului, a prezentării juste și convingătoare a realității, dă naștere pericolului lămuririi greșite a problemelor. Arheograful, având stabilite toate izvoarele care îi pot furniza materialul necesar pentru tema aleasă și efectuând detectarea documentelor, trebuie să știe să se orienteze și să supună unei analize preliminare critice, de pe poziția marxistă, fiecare document în parte pentru a-i stabili valoarea. Arheograful trebuie să acorde o atenție deosebită documentelor provenite de la instituțiile, partidele și persoanele care reprezintă interesele claselor exploatare, deoarece acestea prezintă faptele într-o lumină falsă, multe din ele sînt în întregime calomnioase, iar aportul la ediție ar avea un caracter negativ. Va folosi, însă, documentele care permit demascarea

claselor conducătoare, a partidelor antiproletare, documentele care permit să se dezvăluie în fața maselor ceea ce înainte li se ascundea cu grijă, documentele ce oglindesc interesele claselor exploatare și prezintă mare importanță pentru studiul ideologiei, al luptei ideilor progresiste cu cele reacționare, documentele care puse față în față cu documentele pozitive prezintă în adevărata lumină unele fapte și evenimente, făcînd astfel să crească valoarea documentelor pozitive.

Un factor important în selecționarea documentelor este și cantitatea lor: pentru perioadele istorice vechi din care au rămas documente puține apare necesitatea publicării integrale a documentelor care s-au păstrat. Necesitatea publicării integrale apare și pentru materialele unor anumite fonduri care au un rol deosebit și specific în studierea unor evenimente și fenomene istorice, chiar dacă aceste fonduri conțin cantități mari de materiale. Și în aceste cazuri, însă, există condiții pentru ca din majoritatea izvoarelor să se poată face selecționarea documentelor esențiale pentru tema aleasă.

Rolul cel mai important într-o publicație îl au documentele provenite de la muncitori, de la organizații, partide și persoane care reprezintă interesele acestora, documente care stabilesc rolul hotărîtor al maselor populare, adevărații creatori ai istoriei, rol ce apare mai luminos în perioadele revoluționare „... cele mai vitale, mai importante, mai esențiale și mai hotărîtoare momente din istoria societăților omenesti”²⁾. Împotriva concepțiilor antiștiințifice ale istoricilor și sociologilor burghezi, aceste documente dovedesc că adevăratul creator al istoriei este poporul, creatorul tuturor bunurilor materiale, însoțitorul tuturor acțiunilor progresiste în toate domeniile vieții sociale, ale ideologiei și culturii, principal luptător — în fiecare țară — pentru libertatea politică și independența națională. Aceste documente se caracterizează prin veridicitate în oglindirea realității.

Problema selecționării se pune aici pentru gradul de oglindire în amă-

²⁾ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 13, p. 22 (în ed. rom. p. 23).

nunt și pentru gradul de exactitate în transmiterea faptelor.

Autorul acordă mare importanță problemei legăturii istorice dintre documente. Documentele alese pentru o ediție trebuie să cuprindă material suficient pentru a se putea analiza „... fiecare problemă din punctul de vedere al modului în care a apărut în istorie un fenomen dat, al etapelor principale pe care le-a parcurs în dezvoltarea lui acest fenomen și să vezi, privind prin prisma acestei dezvoltări, ce a devenit acest fenomen în prezent”³⁾. Alegerea documentelor trebuie să asigure posibilitatea stabilirii faptelor și împrejurărilor esențiale, să pună, la dispoziția istoricului toate dovezile necesare fundamentării concluziilor sale.

Documentele destinate publicării trebuie să fie temeinic verificate sub raportul faptelor, al obiectivității cu care acestea reflectă realitatea. Documentele trebuie să fie analizate în legătura dintre ele, selecționarea urmînd să se facă după ce au fost detectate toate documentele și nu pe parcurs, verificîndu-se existența integrală a documentelor pentru tema aleasă, potrivirile sau nepotrivirile în oglindirea faptelor de la un document la altul. Arheograful nu are dreptul să aleagă după bunul său plac documentul cel mai veridic din punctul său de vedere; el are obligația să stabilească întreaga totalitate a elementelor pentru și contra în măsură să servească de bază pentru concluzii juste. Atunci cînd contradicțiile din documente nu se referă la expunerea faptelor istorice, ci la expunerea unor păreri, a unor puncte de vedere, este necesar să se lămurească ce păreri și idei circulau într-o grupă socială sau alta, ce interese — de clasă sau altele — alimentau în conștiința autorului, care examina perioada istorică, respectiv unele păreri sau altele.

Pentru stabilirea justă a valorii științifice, politice și practice a unui izvor scris un loc de seamă ocupă metoda confruntării reciproce, a analizei comparative a datelor furnizate într-o anumită problemă de diferitele izvoare.

Analiza documentelor după principiul istorismului se începe cu analiza individuală a fiecărui document în parte și este urmată de studiul documentelor în complex.

Într-un document, arheograful trebuie să știe să distingă obiectul redat de autor de punctul de vedere al acestuia asupra obiectului respectiv. De asemenea, arheograful trebuie să aibă în vedere legătura documentului respectiv cu condițiile concrete, cu ambianța respectivă a timpului său, cu ideile și intențiile unor grupe determinate ale societății, cît și sensul și importanța politică, practică și științifică a documentului.

Fiecare document va fi supus analizei din punctul de vedere al principiului partinității marxiste, care cere ca analiza să pornească de la dezvăluirea conținutului ideologic al documentului istoric, de la atitudinea autorului față de faptele pe care le descrie, de la scopul pe care îl urmărește, de la intențiile sale. Arheograful trebuie să aprecieze conținutul documentului istoric din punctul de vedere contemporan, stabilînd măsura în care acesta poate contribui la cunoașterea justă a realității, la formarea unei concepții dialectice marxiste la cititor.

Prin conținut, documentele — cu excepția acelor care oglindesc fenomenele naturii sau procesele tehnice — au caracter de clasă, întreaga istorie a omenirii, din momentul în care au apărut clasele, fiind istoria luptei de clasă, a luptei dintre exploatați și exploataitori, dintre clasele dominate și cele dominante pe diferitele trepte ale dezvoltării sociale. Probleme legate de editarea documentelor pot fi rezolvate just numai atunci cînd în muncă se respectă principiul partinității marxiste, lămurit de V. I. Lenin astfel: „...materialismul implică, ca să zicem așa, spiritul partinic, obligînd ca la orice apreciere a evenimentului să se adopte deschis și pe față punctul de vedere al unui anumit grup social”⁴⁾. Lupta hotărîtă pentru adevăr obligă ca în circuitul științific să se introducă numai izvoare care să contribuie la înțelegerea justă a fenomenelor vieții sociale, iar apropierea de adevăr este posibilă numai pentru

³⁾ *Ibidem*, vol. 29, p. 436 (în ed. rom. p. 457).

⁴⁾ *Ibidem*, vol. 1, p. 380—381 (în ed. rom. p. 397).

acela care adoptă punctul de vedere al partidului clasei celei mai progresiste istoric — al partidului clasei muncitoare.

Pe lângă conținut trebuie să se analizeze și forma documentului, stilul — adică coloritul emoțional al textului — structura, grafia, ornamentația, autentificarea, formă care este determinată de conținut.

Determinant în alegerea documentelor pentru o publicație este scopul pe care îl urmărește publicația respectivă; pentru o publicație destinată scopurilor cercetării științifice se vor alege documentele care reflectă cit mai multilateral și mai complet tema respectivă; pentru o publicație a cărei destinație este mai limitată se vor alege documentele care reflectă mai bine latura la care se limitează publicația respectivă; pentru publicațiile care urmăresc scopuri educative și care au în vedere munca de agitație și propagandă se vor alege documentele cele mai caracteristice. În grad mai mic se pune problema alegerii pentru selecțiunile mai mici de documente istorice și pentru publicarea unor anumite izvoare istorice.

Ultima problemă pe care o discută autorul este problema reproducerii textului documentelor. El exclude orice modernizare a limbii, arătând că alcătuitorii unei ediții de documente și redactorul sint obligați să respecte întru totul particularitățile limbii epocii în care au fost scrise documentele ce se publică, să respecte construcția fonetică și gramaticală a limbii, stilul și ortografia. Chiar și atunci când nu este vorba decât de îndepărtarea unor greșeli de acord între cuvinte, de împărțire în propoziții etc., acestea trebuie să se întemeieze pe o serioasă cunoaștere a gramaticii limbii, ținându-se seama de specificul ei în fiecare epocă istorică. Desigur sint permise trecerea literelor supraetajate în rînd și alte intervenții de acest gen în prezentarea textului original, în interesul ca lectura să devină mai ușoară, mai plăcută. Unii redactori, însă, introduc în textul ce se publică forme de redacție proprie în locul unor forme din original, pe care le trec în subol. Și aici scopul, destinația unei publicații, condiționează limita liber-

tăților pe care și le pot permite redactorii edițiilor de documente.

Arheografia marxistă are sarcina să lupte împotriva metodelor antiștiințifice folosite de arheografia burgheză, care tinde să mascheze și să falsifice realitatea, să susțină și să îndreptățească poziția claselor exploatare.

Autorul arată necesitatea dezvoltării criticii și a autocriticii în mediul istoricilor și al arheografilor, a luptei opiniilor, a analizei lipsurilor și greșelilor, a ridicării continue a nivelului ideologic și științific al cadrelor.

Arheografia este în stadiu de formare. Nu s-a ajuns încă la generalizări. Teoria a rămas în urma cerințelor practicii și aceasta datorită subaprecierii importanței prelucrării științifice a problemelor teoretice în domeniul ramurilor speciale ale cunoașterii, în literatură și în practică fiind răspîndită concepția că numai domeniile de știință mari își au bazele lor teoretice și că istoria și disciplinele auxiliare acestea nu pot avea o bază teoretică proprie. Prelucrarea insuficientă a multor probleme duce la înțelegerea în mod diferit a uneiași aceleiași probleme la explicarea și sistematizarea diferită a unor noțiuni aplicate în arheografie și în alte discipline auxiliare istoriei⁵⁾.

Considerind că orice încercare de sistematizare a cunoștințelor științifice constituie un pas înainte pentru disciplina științifică respectivă, autorul, alături de Direcția Generală a Arhivelor Statului din U.R.S.S., care prețuează lucrarea, cere sprijinul istoricilor și al arheografilor pentru îndreptarea lipsurilor, arătînd că ajutorul adus practicii de metodologie trebuie să asigure o linie științifică justă, să îndrepte atenția celor care lucrează în domeniul publicării izvoarelor spre gama variată de posibilități în rezolvarea sarcinilor concrete, să-i ducă la generalizarea creatoare în munca lor.

I. GHEORGHIAN

⁵⁾ Nesiguranta interpretării juste a termenilor din diferite limbi, folosiți în lucrări, o au probabil majoritatea lucrătorilor din acest domeniu.

REVISTA ARHIVELOR
ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Apare de 2 ori pe an, în 350 pag.

Redacția: București, B-dul 6 Martie, nr. 29 — Telefon 13.37.77

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
*** Sarcinile actuale ale activității arhivistice în lumina documentelor Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Român	3

STUDII

PETRE NICULESCU, <i>Documentele de partid — baza studierii științifice a gloriosului drum de luptă a Partidului Muncitoresc Român</i>	47
---	----

COMUNICĂRI. DOCUMENTE

FL. BOERAS, <i>Documente privitoare la influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie asupra mișcării muncitorești din țara noastră (1917—1921)</i>	74
GH. UNGUREANU, <i>Arhivele Statului de la Iași în anii regimului democrat- popular</i>	115
N. DUMITRAȘCU, <i>Din istoria mișcării revoluționare din Buzău în preajma creării Partidului Comunist din România</i>	129
M. GUZIEC, <i>Unele aspecte din lupta muncitorilor gălățeni, împotriva exploa- tării burghezo-moșierești, sub conducerea Partidului Comunist din Ro- mania (1921—1944)</i>	145
N. I. MOCIOIU, E. DUMITRESCU, V. ANASTASIU, <i>Documente privind fră- mintări și acțiuni muncitorești în Brăila (1917—1944)</i>	164
M. APOSTOL, <i>Din contribuția maselor populare de pe Valea Prahovei sub conducerea P.C.R., la insurecția armată de la 23 August 1944</i>	179
A. KISS, <i>Contribuții la studiul naționalizării băncilor capitaliste și integra- rea materialului documentar în Fondul Arhivistic de Stat</i>	194
GH. UNGUREANU, D. ȘANDRU, I. SAIZU, <i>Materiale documentare privitoare la mișcarea muncitorească aflate în Arhivele Statului din Iași</i>	208
N. CHIPURICI, IL. PETRESCU, <i>Transformări în regiunea Oltenia înfăptuite sub conducerea partidului</i>	236
S. WAISMAN, <i>Din istoria contemporană a orașului Botoșani</i>	259
L. MOLDOVAN, I. FURNEA, <i>Dezvoltarea cooperăției meșteșugărești din Re- giunea Mureș-Autonomă Maghiară oglindită în arhiva U.R.C.M.</i>	272
I. MĂRCUȘ, <i>Arhivele Statului din regiunea Cluj în slujba științei și culturii</i>	294

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI — <i>Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R. (V. VILCEANU)</i>	310
---	-----

	<u>Pag.</u>
Greva generală din România — 1920. (M. SOVEJA)	318
TITU GEORGESCU, LADISLAU FODOR — Răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului (1934) (D. DUCA)	328
Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. — nr. 1—6/1960 (M. STATIE)	331
M. S. SELEZNEV, Obiectul și problemele de metodologie ale arheografiei sovietice (I. GHEORGHIAN)	339

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
* * * <i>Современные задачи архивного дела в свете документов III съезда Румынской Рабочей Партии</i>	3

СТАТЬИ

ПЕТРЕ НИКУЛЕСКУ — <i>Документы партии — основа изучения славного боевого пути партии</i>	47
--	----

СООБЩЕНИЯ, ДОКУМЕНТЫ

ФЛ. БОЕРАШ — <i>Документы касающиеся влияния Великой Октябрьской Социалистической Революции на рабочее движение в нашей стране (1917—1921)</i>	74
Г. УНГУРЯНУ — <i>Ясские Государственные Архивы в годы народной демократии</i>	115
Н. ДУМИТРАШКУ — <i>Из истории революционного движения в Бузеву накануне создания Коммунистической Партии в Румынии</i>	129
М. ГУЗИЕК — <i>Борьба галацких рабочих против буржуазно-помещичьей эксплуатации, под руководством партии</i>	145
Н. И. МОЧЕЮ, Е. ДУМИТРЕСКУ, В. АНАСТАСИУ — <i>Документы относительно рабочих волнений и выступлений в Браиле (1917—1944)</i>	164
М. АПОСТОЛ — <i>Содействие народных масс в Валя Праговей под руководством РКП в вооруженном восстании от 23 Августа 1944</i>	179
А. КИШ — <i>К изучению национализации капиталистических банков и включения их материалов в состав Государственного архивного фонда</i>	194
Г. УНГУРЯНУ, Д. ШАНДРУ, И. СЛИЗУ — <i>Документальные материалы касающиеся рабочего движения находящиеся в транилицах Государственного Архива гор. Яссы</i>	208
Н. КИПУРИЧЬ, ИЛ. ПЕТРЕСКУ — <i>Преобразования осуществленные в Олтении под руководством партии</i>	236
С. ВАЙСМАН — <i>Из современной истории города Ботошаны</i>	259
Л. МОЛДОВАНУ, И. ФУРНЯ — <i>Развитие ремесленной кооперации в Му-решской Венгерской Автономной Области отраженное в архиве URSM</i>	272
И. МЭРКУШ, — <i>Государственный Архив области Клуж на службе науки и культуры</i>	294

РЕЦЕНЗИИ, БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

Клара Кушнир — Михайлович — <i>Рабочее движение в Румынии между 1917—1921 гг. Создание РКП (В. ВЫЛЧЯНУ)</i>	310
---	-----

	<u>Стр.</u>
<i>1920. Всеобщая забастовка в Румынии (М. СОВЕЖА)</i>	318
<i>Титу Жоржеску, Ладислау Фодор — Крестьянское восстание в Валя Гимешулуй (1934) (Д. ДУКА)</i>	328
<i>Анналы Института Истории Партии при ЦК—РРП — 1—6/1960 (М. СТАТИЕ)</i>	331
<i>М. С. СЕЛЕЗНЕВ — Предмет и вопросы методологии советской археологии (Ю. ГЕОРГИЯН)</i>	339

SOMMAIRE

	<u>l'age</u>
*** Les charges actuelles de l'activité archivistique dans la lumière des documents du IIIe Congrès du Parti Ouvrier Roumain	3
ETUDES	
PETRE NICULESCU, Les documents de parti — base pour l'étude de la voie glorieuse de lutte suivie par le Parti Ouvrier Roumain	47
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS	
FL. BOERAS, Documents concernant l'influence de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre sur le mouvement ouvrier dans notre pays (1917—1921)	74
GH. UNGUREANU, Les Archives d'État de Iassy au cours des années du régime démocrate-populaire	115
N. DUMITRAȘCU, De l'histoire du mouvement révolutionnaire de Buzău à la veille de la création du Parti Communiste de Roumanie	129
M. GUZIEC, Quelques aspects de la lutte des ouvriers de Galatz contre l'exploitation exercée par la bourgeoisie et les grands propriétaires de terres, sous la conduite du Parti Communiste de Roumanie (1921—1944)	115
N. I. MOCIOIU, E. DUMITRESCU, V. ANASTASIU, Documents concernant des troubles et des actions ouvrières à Braila (1917—1944)	164
M. APOSTOL, De la contribution des masses populaires de la Vallée de la Prahova, sous la conduite du P.C.R., à l'insurrection armée du 23 Août 1944	179
A. KISS, Contributions à l'étude de la nationalisation des banques capitalistes et de l'intégration de leurs matériaux documentaires dans le Fonds Archivistique d'État	191
GH. UNGUREANU, D. ȘANDRU, I. SAIZU, Matériaux documentaires concernant le mouvement ouvrier gardés par les Archives d'État de Iassy	208
N. CHIPURICI, IL. PETRESCU, Transformations dans la région Olténia réalisées sous la conduite du parti	236
S. WAISMAN, De l'histoire contemporaine de la ville de Botoșani	259
L. MOLDOVAN, I. FURNEA, Le développement de la coopération artisanne dans la région Mureș-Autonome Hongroise reflété dans l'archive de U.R.C.M.	272
I. MARCUȘ, Les Archives d'État de Cluj au service de la science et de la culture	294

RECENSIONS, NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

	<u>Page</u>
CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI, <i>Le mouvement ouvrier en Roumanie entre 1917–1921. La création du P.C.R.</i> (V. VILCEANU)	310
1920. <i>La grève générale en Roumanie</i> (M. SOVEJA)	318
TITU GEORGESCU, LADISLAU FODOR, <i>Le soulèvement des paysans de la Vallée du Ghimeș</i> (1934) (D. DUCA)	328
<i>Les annales de l'Institut d'histoire du parti, près le C.C. du P.O.R., nr. 1–6/1960</i> (M. STATIE)	331
M. S. SELEZNEV, <i>L'objet et les problèmes de méthodologie de l'archéographie soviétique</i> (I. GHEORGHIAN)	339

INHALT

	Seite
*** Die heutigen Aufgaben der archivischen Tätigkeit im Lichte der Dokumente des III ten Parteitags der Rumänischen Arbeiter Partei .	3

STUDIEN

PETRE NICULESCU, Die Parteidokumente — Grundlage für das Studium des glorreichen kämpferischen Weges der Partei .	47
--	----

MITTEILUNGEN, DOKUMENTE

FL. BOERAŞ, Dokumente im Zusammenhang mit dem Einfluss der Grossen Sozialistischen Oktoberrevolution auf die Arbeiterbewegung unseres Landes (1917—1921)	74
GH. UNGUREANU, Das Iassyer Staatsarchiv in Jahren der Volksmacht .	115
N. DUMITRAŞCU, Aus der Geschichte der revolutionären Bewegung in Buzău in den Zeit der Gründung der Kommunistischen Partei Rumä- niens	129
M. GUZIEC, Einige Aspekte aus dem Kampf der Galatzer Arbeiter gegen die bürgerlich — gutsherrliche Ausbeutung, unter der Leitung der Rumänischen Arbeiterpartei (1921—1944)	145
N. I. MOCIOIU, E. DUMITRESCU, V. ANASTASIU, Dokumente über die Anliegen und Aktionen der Brailaer Arbeiter (1917—1944)	161
M. APOSTOL, Beitrag der Volksmassen aus dem Prahova Tal unter Leitung der kommunistischen Partei Rumäniens zum bewaffneten Aufstand von 23 August 1944	179
A. KISS, Beiträge zum Studium der Nationalisierung der kapitalistischen Banken und zur Einbeziehung des dokumentarischen Materials in dem Fond der staatlichen Archive	194
GH. UNGUREANU, D. ŞANDRU, I. SAIZU, Dokumentarmaterial des Iassyer Staatsarchivs über die Arbeiterbewegung	208
N. CHIPURICI, IL. PETRESCU, Wandlungen in der Region Oltenien die sich unter der Leitung der Partei vollzogen haben	236
S. WEISMAN, Aus der zeitgenössischen Geschichte der Stadt Botoşani	259
L. MOLDOVAN, I. FURNEA, Entwicklung der Handwerksgenossenschaften in Mureş-Ungarische Autonome Region, auf Grund der Dokumente des Archivs der U.R.C.M.	272
I. MARCUŞ, Das Klausenburger Staatsarchiv im Dienste der Wissenschaft und Kultur	294

REZENSIONEN, BIBLIOGRAPHISCHE NOTIZEN

	<u>Seite</u>
CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI, Die Arbeiterbewegung im Rumänien in Jahren 1917–1921. Gründung K.P.R. (R. VILCEANU)	310
1920. Der Generalstreik in Rumänien (M. SOVEJA)	318
TITU GEORGESCU, LADISLAU FODOR, Der Bauernaufstand im Ghimes- Tal (1934) (D. DUCA)	328
Jahrbücher des Instituts für Parteigeschichte beim Z. K. der Rumänischen Arbeiterpartei no. 1–6/1960 (M. STATIE)	331
M. S. SELEZNEV, Gegenstand und Fragen der methodologie der sowjetis- chen Archeographie (I. GHEORGHIAN)	339

REVISTA ARHIVELOR
ORGAN OF THE HEAD DIRECTION OF STATE ARCHIVES
OF THE RUMANIAN PEOPLE'S REPUBLIC

biannual, 350 pages

Editorial office : Bucharest — B-dul 6 Martie, no. 29 — Telephone 13.37.77

CONTENTS

	<u>Page.</u>
*** — <i>The Present Tasks of Archivistic Work, as We Grasp them from the Documents of the Third Congress of the Rumanian Workers' Party</i>	3

STUDIES

PETRE NICULESCU — <i>The Party Records — a Ground for the Study of Glorious Struggle of the Rumanian Workers' Party</i>	47
---	----

INFORMATION, RECORDS

FL. BOERAS — <i>Records concerning the Influence of the Great October Socialist Revolution upon the Working-Class Movement in our Country (1917–1921)</i>	74
GH. UNGUREANU — <i>The Public Record Office from Iassy within the Period of Democratic-Popular Government</i>	115
N. DUMITRASCU — <i>Upon the History of Revolutionary Movement at Buzău on the Eve of Foundation of the Communist Party in Rumania</i>	129
M. GUZIEC — <i>Aspects of the Struggle of the Labourers from Galatz against the Bourgeois-Landlord Exploitation, under the Rumanian Communist Party Leadership (1921–1944)</i>	145
N. I. MOCIOIU, E. DUMITRESCU, V. ANASTASIU — <i>Records concerning the Social Unrest and Workers' Agitation at the Town of Brăila (1917–1944)</i>	161
M. APOSTOL — <i>On the Contribution of Masses of the People from Prahova Valley to the Insurrection of the 23 rd August, 1944, Led by the Rumanian Communist Party</i>	179
A. KISS — <i>Some Contributions for the Study of Capitalist Bank Nationalisation and the Integration of the Documentary Material by the State Archivistic Fund</i>	194
GH. UNGUREANU, D. SANDRU, I. SAIZU — <i>Documentary Materialis concerning the Working-Class Movement Kept by the Repositories of the Public Record Office from Iassy</i>	208
N. CHIPURICI, IL. PETRESCU — <i>Important Transformations Carried out in Oltenia Region under the Party Leadership</i>	236
S. WAISMAN — <i>On Contemporary History of Botoşani City</i>	259
L. MOLDOVAN, I. FURNEA — <i>The Development of Handicraft Co-operative System in Mureş-Self-Governing-Hungarian Region Reflected by U.R.C.M., Papers</i>	272
I. MĂRCUŞ — <i>The Public Record Office from Cluj Helps to Science and Culture Development</i>	294

BOOK REVIEWS, BIBLIOGRAPHICAL NOTES

	<u>Page.</u>
CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI, <i>The Working-Class Movement from Rumania between 1917–1921. The Rumanian Communist Party Foundation</i> (V. VILCEANU)	310
1920. <i>General Strike from Rumania</i> (M. SOVEJA)	318
TITU GEORGESCU, LADISLAU FODOR — <i>The Peasant Uprising from Ghimes Valley</i> (1934) (D. DUCA)	328
<i>Annals of the Institute of the Party History by the side of C.C. of Rumanian Workers' Party</i> — No. 1–6/1960 (M. STATIE)	331
M. S. SELEZNEV, <i>The subject and Problems of the Methodolgy of the Soviet Archaeography</i> (I. GHEORGHIAN)	339

Lei 12. --